

T. C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE İSTEM (VALENZ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
PROF. DR. MEHMET KARA

Hazırlayan
DURSUN AHMET ATACIK

İSTANBUL - 2008

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Dursun Ahmet ATACIK
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu : Türkiye Türkçesinde İstem (Valenz)
Tez Tarihi : Haziran 2008

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070509 numaralı öğrencisi D. Ahmet ATACIK tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet KARA
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Mehmet KARA

Yrd. Doç.Dr. Atakan KURT

Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ

Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAG

Doç. Dr. Mehmet KUTALMIŞ

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet ORHAN
Müdür

ÖZET

Tezimizde Türkiye Türkçesindeki isimlerin fiillere bağlanırken hangi hâl eklerini aldığı konusu (istem) işlenmiştir.

Çalışmamız temel olarak dört bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölüm sayılabilecek Giriş bölümünde, hal ekleri ve istemle ilgili özlü bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin istem durumları; üçüncü bölümde, Türkiye Türkçesinde bulunan Yabancı kökenli fiillerin istem durumları incelenmiştir. Her bahiste sayılarını ve yüzdelerini de vererek istatistikli bir araştırma ortaya koymayı amaçladık. Dördüncü bölüm olarak kabul edebileceğimiz Sonuç bölümünde ise, yaptığımız çalışmanın sayısal verilerini özlü bir şekilde sunmaya çalıştık.

Çalışmamızın en son kısmında, hangi fiilin hangi hâl ekleriyle kullanıldığını merak edenlerin kolayca görebilmesi için bütün isimleri alfabetik olarak aldıkları hâl ekleri ve örnek cümleleriyle birlikte derli toplu olarak verdik.

Anahtar Kelimeler: İstem, Valenz, Hâl Ekleri, İsim, Fiil, Türkiye Türkçesi.

ABSTRACT

In this thesis, we studied about the situational suffixes (valenz) which are used to attach the nouns to the verbs in Turkey's Turkish.

Our study basically has four chapters. We gave substantial information about the situational suffixes and valenz in the introduction part that can be considered as the first chapter. We examined the status of valenz of the Turkish verbs in Turkey's Turkish in the second chapter and the status of valenz of the foreign verbs in Turkey's Turkish in the third chapter. We tried to present a statistical study giving the numbers and percentages. In the conclusion, we fundamentally intended to give the quantitative data of our study.

In the last part of our study, we gave all nouns in an alphabetical order together with the situational suffixes they take and with sample sentences for the ones who are interested in which verb is used with which situational suffix.

Key Words: Valenz, Situational suffixes, Noun, Verb, Turkey's Turkish.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR	VI
SÖZ BAŞI	VII
0. GİRİŞ	1
1. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BULUNAN TÜKÇE KÖKENLİ FİİLLERİN İSTEM DURUMLARI	
1.1. İSTEM ALMAYANLAR	11
1.2. İSTEM ALANLAR	29
1.2.1. Tek İstemliler	30
1.2.1.1. Yükleme Hâli Eki (-I) İsteyenler	31
1.2.1.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	53
1.2.1.2. Yaklaşma Hâli Eki (-A) İsteyenler	55
1.2.1.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	69
1.2.1.3. Bulunma Hâli Eki (-DA) İsteyenler	71
1.2.1.3.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	84
1.2.1.4. Ayrılma Hâli Eki (-DAn) İsteyenler	87
1.2.1.4.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	94
1.2.1.5. Vasıta Hâli (-IA) İsteyenler	95
1.2.1.5.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	103
1.2.1.6. Eşitlik Hâli Eki (-CA) İsteyenler	103
1.2.1.6.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	106
1.2.1.7. Yön Gösterme Hâli Eki (-ArI, -rA, -rI) İsteyenler	106
1.2.1.7.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	108
1.2.2. İki İstemliler	108
1.2.2.1. Aynı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik	109
1.2.2.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	126
1.2.2.2. Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik	130
1.2.2.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	162
1.2.3. Üç İstemliler	165
1.2.3.1. Aynı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik	166
1.2.3.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	170
1.2.3.2. Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	172

1.2.3.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	205
1.2.4. Dört İstemliler	208
1.2.4.1. Aynı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Dört İstemlilik	208
1.2.4.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	209
1.2.4.2. Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerleri Aynı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	210
1.2.4.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler.....	237
1.2.5. Beş İstemliler	239
1.2.5.1. Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İkisi Tek Cümlede Diğerleri Aynı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	240
1.2.5.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	246
1.2.6. Altı İstemliler	247
1.2.6.1. Aynı Fiile Bağlı Altı İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İkisi Tek Cümlede Diğerleri Aynı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	247
1.2.6.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	249

2. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BULUNAN YABANCI KÖKENLİ FİİLLERİN İSTEM DURUMLARI

2.1. İSTEM ALMAYANLAR	250
2.2. İSTEM ALANLAR	253
2.2.1. Tek İstemliler	254
2.2.1.1. Yükleme Hâli Eki (-I) İsteyenler	254
2.2.1.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	257
2.2.1.2. Yaklaşma Hâli Eki (-A) İsteyenler	257
2.2.1.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	258
2.2.1.3. Bulunma Hâli Eki (-DA) İsteyenler	259
2.2.1.3.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	260
2.2.1.4. Ayrılma Hâli Eki (-DAn) İsteyenler	261
2.2.1.4.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	262
2.2.1.5. Vasıta Hâli (-IA) İsteyenler	262
2.2.1.5.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	264
2.2.1.6. Eşitlik Hâli Eki (-CA) İsteyenler	264
2.2.1.6.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	265
2.2.1.7. Yön Gösterme Hâli Eki (-ArI, -rA, -rI) İsteyenler	265
2.2.1.7.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler	266
2.2.2. İki İstemliler	266

2.2.2.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik	267
2.2.2.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmaya Örnekler	268
2.2.2.2. Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik	268
2.2.2.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmaya Örnekler	271
2.2.3. Üç İstemliler	271
2.2.3.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik	272
2.2.3.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmaya Örnekler	272
2.2.3.2. Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	273
2.2.3.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmaya Örnekler	276
2.2.4. Dört İstemliler	276
2.2.4.1. Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	277
2.2.4.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmaya Örnekler	278
2.2.5. Beş İstemliler	279
2.2.5.1. Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İki Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar	279
2.2.5.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmaya Örnekler	280
3. SONUÇ	281
4. KAYNAKLAR	290
5. SÖZLÜK, FİİLLER DİZİNİ, İSTEM/HAL EKLERİ DİZİNİ	292

KISALTMALAR

BBAR : Bir Bilim Adamının Romanı

CK : Cümle Kapısı

Ç : Çalığışu

E : Efendi

GGKY : Göz Gördü Kalem Yazdı

GTS : Güncel Türkçe Sözlük

H : Huzur

K : Kar

KG : Kaybolmuş Günler

LBA : Lütfen Beni Anla

MEC : Mecaz

UH : Uzun Hikâye

GTS : Güncel Türkçe Sözlük

Y : Yaban

YE : Yunus Emre

Yİİ : Yeniden İnsan İnsana

SÖZ BAŞI

Türkiye Türkçesi, Ural-Altay dillerinden Türk dilleri ailesine bağlı ve Oğuz grubu'na mensup bir lehçedir. Türkiye, Kıbrıs, Balkanlar, Batı ve Orta Avrupa ülkeleri başta olmak üzere geniş bir coğrafyada konuşulur. Türkiye Cumhuriyeti ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin resmî dilidir.

Türkiye Türkçesi ile ilgili daha önce pek çalışılmamış bir konuda yüksek lisans yapmaya karar verdik. Çalışmamız, yargı bildiren cümlelerdeki fiillerin istem durumlarıyla ilgilidir. Çekimli bir fiilin bir cümlede hangi durumlardan etkilenecek yüklem olduğu, dil terminolojisinde **istem (valenz)** terimiyle ifade edilir.

Çalışmamız temel olarak dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm sayılabilecek Giriş bölümünde, hal ekleri ve istemle ilgili özlü bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin istem durumları; üçüncü bölümde, Türkiye Türkçesinde bulunan Yabancı kökenli fiillerin istem durumları incelenmiştir. Her bahiste sayılarını ve yüzdelerini de vererek istatistikli bir araştırma ortaya koymayı amaçladık. Dördüncü bölüm olarak kabul edebileceğimiz Sonuç bölümünde ise, yaptığımız çalışmanın sayısal verilerini özlü bir şekilde sunmaya çalıştık.

Yaptığımız bu çalışmanın, Türk diline bir nebze de olsa katkı sağlamasını umuyoruz. Bunlarla beraber çalışmamızda bazı hataların bulunabileceğini belirtmek isteriz.

Öncelikle böyle özgün bir çalışmayı öneren, çalışmam esnasında bana gereken yol göstericiliği yapan, maddî ve manevî desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve sürekli yanımızda olan değerli hocam Prof. Dr. Mehmet KARA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca tez süresince bilgisayar programları konusunda bana yardımcı olan değerli hocam Yard. Doç. Dr. Atakan KURT'a şükranlarımı sunarım. Gerektiğinde yardımlarını gördüğüm değerli arkadaşım Hilal UZUNBOY'a, herhangi bir kitaba veya akademik bilgilere ihtiyaç duyduğumuzda elinden gelen her türlü yardımı bizlerden esirgemeyen Marmara Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi Mehmet GÜNEŞ'e, Yeni Türk Edebiyatı Bölümünde yüksek lisans öğrencisi olup bana yol arkadaşlığı yapan dostum Recai KESKİN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Dursun Ahmet ATACIK

2008 - İSTANBUL

0. GİRİŞ

Dil, en basit tabiriyle bir bildirim aracıdır. Duygu ve düşüncelerimizi anlatmak için kullandığımız işaretlerin tamamı ve yazılı semboller sistemidir. Dilin mahiyeti hakkında dilbilimciler çeşitli görüşler ortaya koymuşlardır.

Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabî bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin 1999: 7).

Dil sosyal ve millî bir müessesedir. Fertlerin üstünde bütün bir millet topluluğunu ilgilendirir, bütün bir millî cemiyeti içine alır. Bir milletin duygu ve düşünce hazinesini teşkil eder. Bir milleti ayakta tutan, varlığını sağlayan ve devam ettiren, bir insan topluluğunda sarsılmaz bir birlik yaratan, millî şuurunu besleyen, bir millete mensup olma hissini canlı ve fiili örneğini teşkil eder. Bir milletin insanlarını birbirlerine yaklaştıran ve bağlayan unsur olarak dilin oynadığı rol çok büyüktür.

Milleti meydana getiren unsurların başında gelen dil, her şeyden önce aynı dili konuşan insanlar topluluğudur. Bir milletin en kıymetli varlığı, en büyük sosyal müessesesidir. Milletin, istiklalin, hürriyetin temeli de millî şuurudur, bu şuurun en kıymetli kaynağı millî dildir.

İşte, gök kubbe altında kökü kadim geçmişe sahip olan Türk milletinin konuştuğu Türk dili, dünyanın en güzel, en zengin, en büyük dillerinden biridir. Asırlarca üç kıtada konuşulmuş, yazılıp okunmuştur. İlk şekliyle kalmamış, gelişmiştir.

Yeryüzündeki diller arasında yapı bakımından Türkçe, Ural-Altay dilleri grubundan Altay koluna bağlı bir dildir. Türk yazı dilinin ilk devresi Eski Türkçe adı verilen devredir. Ondan sonra Türkçenin yeni yazı dilleri devrine geçilmiş ve önce Kuzey-Doğu Türkçesi, Batı Türkçesi diye iki yazı dili meydana gelmiştir. Daha sonra Kuzey-Doğu Türkçesi de ikiye ayrılarak Kuzey Türkçesi, Doğu Türkçesi ve Batı Türkçesi olarak üç büyük yazı dili halinde yirminci asra ulaşmıştır. Yirminci asırda Türk yazı dillerinin sayısı bu üçlü tasnifin dışına çıkarak bir hayli çoğalmıştır. Bugün Batı Türklük sahası içinde Batı Türkçesi yani Türkiye Türkçesi kullanılmaktadır (Ergin 1999: 57).

Türkiye Türkçesi, dar anlamıyla, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde konuşma ve yazı dili olarak kullanılan Türkçeye verilen addır. Osmanlıca adının tarihe

karişmasından sonra Batı bilginlerince, Türkiye Türkçesi için “Türkiyece”, “Cumhuriyet Türkçesi” ve “Yeni Türkçe” adlarının kullanıldığı da olmuştur. Ancak, bunlar içinde benimsenmiş ve yerleşmiş olanı Türkiye Türkçesidir. Türkiye Türkçesi, niteliği bakımından dilde milliyetçilik akımının ürünüdür. Osmanlı yazı dilini konuşma diline yaklaştırma; daha doğrusu konuşma dilinden yeni bir yazı dili yaratma hamlesi ile meydana geldiği için, başlangıcı Yeni Lisan hareketine (1911) kadar uzanır. 1928’de Lâtin alfabesinin kabulü, 1932’de Atatürk’ün dil inkılâbını başlatması ile Türkiye Türkçesi, dilin millî şahsiyetini ve tarihi zenginliğini ortaya koyacak yeni bir araştırma ve geliştirme programına bağlanmıştır (Korkmaz 1995: 575).

Türkiye Türkçesinin günümüze kadar yaşadığı gelişim süreciyle ilgili büyük dilbilimcilerimiz tarafından kütüphaneler dolusu çok kıymetli çalışmalar hazırlanmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı da ses bilgisi (fonetik) ve şekil bilgisi üzerine olmuştur. Bizim çalışmamız ise yargı bildiren cümlelerdeki fiillerin istem durumlarıyla ilgilidir. Çekimli bir fiilin bir cümlede hangi durumlardan etkilenerek yüklem olduğu, dil terminolojisinde **istem (valenz)** terimiyle ifade edilir.

Bir dilde bildirim olabildiği için bir anlam bütünlüğü oluşturan yargıya ihtiyaç vardır. Bu da bir dilde cümleyle sağlanmaktadır. Bu bağlamda cümle, çeşitli duyguların, düşüncelerin dönüştürüldüğü anlamlı söz birimlerinin bir yargı bildirecek biçimde birtakım kurallara bağlı olarak bir araya getirildiği dizidir. Bu dizi, anlamlı dil birlikleri olan kelimelerin, kelime gruplarının, çeşitli yardımcı öğelerin ve çekim eklerinin bir düzen içinde belli kurallara göre bir araya gelmesiyle oluşur.

Cümlelerin kurulabilmesi için, yargı bildiren bir fiil veya ek fiil ile çekimlenmiş bir isim gerekmektedir. Cümlede hareketi, olayı, işi, yargıyı bildiren fiil çekimine girmiş kelime ya da kelime grubuna yüklem denir. Cümle yüklem üzerine kurulur. Türkçede yüklem genellikle sonda bulunur. Cümlelerin bütün unsurlarını kendine bağlayan temel unsur durumundaki yüklem, fiil veya isim soylu kelime olabilir. Türkçede yargı, daha çok yüklemi fiil olan cümlelerle oluşturulur. Fiiller hareketleri karşılayan kelimelerdir. Hareketler, nesnelerin mekan ve zaman içindeki yer değiştirmeleridir. Nesnelerin oluşları, kılışları, duruşları, kısacası her türlü faaliyetleridir; “*yapmak, kesmek, olmak, ölmek, gitmek, vermek, oturmak, durmak, uyumak, beklemek*” gibi. Fiillerin cümlede yüklem olabilmesi için çekimli duruma geçmesi gerekmektedir. Fiil çekimi; fiilin kök ya da gövdesine çekim eki getirilmesi demektir. Cümlede iş ve yargı bildiren unsur olan yüklem durumundaki fiil, oluşturulurken başka unsurlarla desteklenir. Biz bu çalışmamızda fiillerin hangi hâl eklerini alarak yüklem olduklarını tespit etmek istedik.

Bu bağlamda, yukarıda bahsettiğimiz Türkçe sınırları içinde, bizim yüksek lisans tezimizin konusu **“Türkiye Türkçesinde İstem”**dir.

Bir fiil, cümlede belli kurallar dahilinde yüklem olmaktadır ve bu fiil yüklem olurken isimlerin bazı hâl eklerini almasını istemektedir. Fiillerin cümle içinde yüklem olabilmeleri ismin aldığı hâl ekleri ile doğrudan alakalıdır. Hâl eklerinin fiille münasebeti incelenirken, öncelikle, ismin hâllerinin ve hâl eklerinin neler olduğu tam olarak ortaya konulmalıdır. Bu konuda gramerciler arasında tam bir fikir birliği yoktur.

Ne gibi yaklaşımların olduğuna bir göz atmakta fayda vardır:

A. V. Gabain, ismin hâllerini “ Belirsiz hâl, ilgi, yaklaşma, yükleme, bulunma, ayrılma, vasıta, eşitlik, yön hâli şeklinde dokuz başlık altında incelemektedir (Gabain 1988: 63-65).

F. K. Timurtaş, yalın halden başka, “genetiv, dativ, akkuzativ, lokativ, ablativ, ekvativ, direktiv, instrümental hâllerine yer vermektedir (Timurtaş 2003: 51).

J. Eckman, Çağatayca’da dokuz hâl eki olduğu tespitini yapmıştır. Bunlar; yalın, genetik, datif, akkuzatif, lokatif, ablatif, eşitlik, vasıta ve yön halleridir (J. Eckman 1988: 56-74).

Tarihi lehçelerde ismin hâlleri konusunda ne gibi yaklaşımların bulunduğunu verdikten sonra Türkiye Türkçesinde ismin hâlleri konusunda nelerden bahsedildiğine değinmek istiyoruz:

Tahsin Banguoğlu, “-ık, -çi, -imsi” gibi ekler bir yana bırakılırsa on kadar ad hâlinin olduğunu belirtmiştir. Bunları söz dizimindeki işlevlerine göre iki bölüme ayırmaktadır:

1. İççekçim hâlleri,
2. Dışçekim hâlleri.

Banguoğlu’nun iççekçim terimiyle ifade ettiği hâller şunlardır; “kim hâli (ev), kimi hâli (evi), kime hâli (eve), kimde hâli (evde), kimden hâli (evden), kimin hâli (evin)”.

Dışçekim hâlleri ise şunlardır; “kimle hâli (evle), kimce hâli (evce), kimli hâli (evli), kimsiz hâli (evsiz)” (Banguoğlu 1990: 326-327).

Muharrem Ergin, asıl çekim eki olarak kabul ettiği hâl eklerini şöyle belirtmektedir; yalın hâli (nominatif), ilgi hâli (genetik), yapma hâli (akkuzatif), yaklaşma hâli (datif), bulunma hâli (lokativ), uzaklaşma hâli (ablatif), vasıta hâli (instrümental), eşitlik hâli (ekvativ), yön gösterme hâli (direktif)” (Ergin 1999: 284).

Doğan Aksan, Türkçede ismin altı durumunun olduğunu belirtmiştir; “yalın, belirtme, yönelme, kalma, çıkma, tamlayan durumu” (Aksan 1983: 39-40).

Tuncer Gülensoy, “ilgi, yükleme, yönelme, bulunma, ayrılma, eşitlik, vasıta, yön gösterme, sebep gösterme hâli (çun/çün)” olarak tespit etmektedir (Gülensoy 2000: 386-388).

Turgut Günay, yalın hâlin dışındaki hâllere ait ekleri, “ilgi (genetif), yükleme (akkuzatif), yaklaşma (datif), bulunma (lokatif), ayrılma (ablatif), beraberlik (instrümental) şeklinde altı tane göstermiştir. E. Gemalmaz, “yalın, ilgi, yükleme, yaklaşma, bulunma, ayrılma, bağlama, eşitlik, seslenme hâlleri” olarak sekiz başlık altında incelemektedir. Hâllerin sayısı ve terminolojisinde bile henüz bir birlik yoktur. K. Lubimov, “Çekim” terimini incelerken, bütün terimler gibi bunların da tek anlamlı olması gerektiğini vurgulamaktadır. Oysa gramer kitaplarımızda “isim çekimi” için farklı ve çok anlamlı kelimelerin kullanıldığı görülmektedir (Buran 1989: 21).

Görüldüğü gibi, Türk dilinin birçok meselesi gibi hâller ve hâl ekleri meselesinde de dilciler arasında bir birlik sağlanamamıştır.

Bizler, çalışmamız boyunca bu tasniflerden bize göre en yaygın kabul görmüş olanı diye düşündüğümüz Muharrem Ergin’in hâl ekleri tasnifini seçtik.

Türkçede ismin hâlleri şunlardır:

1. Yalın hâli(Nominatif hâli)
2. İlgi hâli (Genetif hâli)
3. Yapma hâli (Akkuzatif hâli)
4. Yaklaşma hâli (Datif hâli)
5. Bulunma hâli (Lokatif hâli)
6. Uzaklaşma hâli (Ablatif hâli)
7. Vasıta hâli (İnstrümental hâli)
8. Eşitlik hâli (Ekvatif hâli)
9. Yön gösterme hâli (Direktif hâli)

Tezimizi bu hâl ekleri sıralamasına göre şekillendirdik. Yalnız burada biz, fiillerin hâl eklerinden etkilenerek cümlede yüklem durumunu almasını incelediğimizden M. Ergin’in tasnifinden ilgi (genetif) durumunu çıkardık. Çünkü bu hâl eki, cümle içinde doğrudan doğruya sadece iki ismi birbirine bağlamakta olup, cümlede yüklem durumundaki fiilleri hiçbir şekilde etkilememektedir. İlgi (genetif) hâli, ismin başka bir isimle münasebeti olduğunu gösteren hâlidir. İsim, kendisinden sonra gelen bir isme tabi ise, genetif hâlinde bulunur(Ergin 1999: 284).

Hâl ekleriyle ilgili daha ayrıntılı açıklamaları tezimizin ana kısmında verdik.

Bu bağlamda biz, bir fiilin cümlede hangi durumlardan etkilenerek yüklem olduğunu tespit etmekle işe başladık. Bizim tespitimiz sonucunda fiiller cümlede şu şekillerde yüklem olabilmektedir:

Bir fiil, bir cümlede isimlere gelen hâl eklerinin hiçbirinden etkilenmeden hiçbir hâl eki almadan yüklem olabilir:

Bir memnun bir memnun oldular ki anlatılmaz. (GGKY); Bu kış, muhtarın karısı ölecek diye çok beklendi. (Y); Gecikecekse mutlaka telefonla haber vermesi beklenecek. (LBA); Kızı görür görmez çarpılmış. (UH); Bir gün evvel, tulumbanın borusundaki suya varıncaya kadar her şey donmuştu. (H)

Bir fiil, bir cümlede isme gelen bir hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Çoğu zaman Avrupalı bizi aşağılamaz, biz ona bakıp kendimizi aşağılarız. (K); Vali ve sancak beylerinin işlerini Babî'li'de takip eden kapıcılar kethüdalığına atanıyor. (E); Üstelik bu kusurlar, yazarında olduğu kadar yazıldığı dönemde de aranmalıdır. (Y); Yavaş yavaş içinde bir şey, beklediği varlığın yaklaşmasını kendisine haber verir gibi birden coşardı. (H); Mustafa İnan parlak bir törenle anılıyordu. (BBAR)

Bir fiil, tek cümlede en az iki isme gelen iki farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Testinin boğazından su, bir hıçkırık sesiyle akıyor. (Y); Burada eşler birbirlerini asla aldatmazlar. (K); Ama kötü bir gerçek var ki, zamanla yalan söylemeye alışıyorum. (LBA); Süürülerin ayak sesleri kuru toprak üzerinde bir yağmur yağışını andırıyor. (Y)

Bir fiil, farklı farklı cümlelerde uygun isimlere gelen iki farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Yarışmanın birincisi komisyon tarafından açıklandı. (KG); Bu duygunun altında yatan neden, kişisel mekan kavramıyla açıklanır. (Yİİ); Muhtarın ne yaptıklarını çok iyi bildikleri hallerinden anlaşılıyordu. (K); Tabii her tablo kendi alternatifiyle daha iyi anlaşılır. (GGKY); İri cüsseli doktor koluna asılmıştı. (H); Lokalin açılışında bir Türk bayrağı asılmış. (GGKY); Adile Hanım Mümtaz'ı çok bekletmedi. (H); İbret olsun diye beş altı saat orada bekletmiş. (UH); Bu örgütlenmenin bir görünümü, değişmezlik adıyla bilinir. (Yİİ); Amaç Türkiye'nin başarısı Azerilerce bilinmesin. (GGKY)

Bir fiil, bir cümlede aynı anda üç farklı isime gelen, üç farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Bir münasip zamanda fikrini müdüre açmıştı. (UH); Talih bir iradesiyle onu herkesten ayırmıştı.(H); Burada içki sigara içen kadınlara iyi gözle bakılmıyormuş. (GGKY); Aydın Menderes 1 Kasım 1991'de hayatını Ümran Hanımla birleştirdi. (E); İpşirli Hocamızı içeriden telefona çağırdılar. (GGKY)

Aynı fül, farklı farklı cümlelerde üç farklı isme gelen, üç farklı hâl ekinden etkilenererek yüklem olabilir:

Sürekli takımın bekine bağıryorlardı. (BBAR); Suyu çekilmiş derenin içinde, bir hayvan leşi üstüne, kargaların bir kümesi konup, bir kümesi kalkıyor ve cıyak cıyak bağıryorlardı. (Y); Çocukların arkasından bağıryorlar. (BBAR)

Bir fül, bir cümlede aynı anda dört farklı isme gelen, dört farklı hâl ekinden etkilenererek yüklem olabilir:

Şatosu'nda Danes'in hüccresini büyük bir memnuniyetle ziyaretçilere gösterdi. (CK); İhtimalin doğruluğu yüzünden hayatı boyunca kendini utançla suçladı da. (K); Gönül alma kabilinden hemen dönmek şartıyla birkaç kızımızı eve yolladık. (GGKY)

Aynı fül, farklı farklı cümlelerde farklı isimlere gelen dört farklı hâl ekinden etkilenererek yüklem olabilir:

Mustafa İnan Adana'da doğdu, o Hüseyin de parlak şartlar altında doğmadı. (BBAR); Bu ifritler ondan doğuyordu. (H); Uzviyetimde var, onlarla doğmuşum. (H); Herkes kendi zamanının şuuruyla doğar. (H); Ben sonra doğmuşum. (BBAR)

Aynı füle bağlı beş istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılabilir:

Hayat hikayesinin her safhasını olanca ayrıntısıyla saatlerce anlatırdı. (UH); Bir Yiğitlik Anı'nda meşhur sahnenin oynanışını derin bir sezgiyle anlatır. (CK); Olayların “ben” ağzından anlatıldığı bu meşhur şiirde ailece savaştıklarını anlatır. (CK); Acı macerasını yeri geldiğinde anlatır. (UH); Bu yalanı çıkararak öğretmeni teşhir etmesini istedikleri için kızlarının intiharını bütün ayrıntılarıyla anlatmışlardı. (K); Ka'ya kendi hikayelerini memleketin ve devletin derdi gibi anlattılar. (K); Sahi bana bu 'ekol kurmuş'u anlatacaktınız. (BBAR); Kars'ta da genç kızların tuhaf bir intihar hastalığına yakalandıklarını anlatmış. (K); Bu durumu çaycımız anlatıyor. (GGKY); Siz yine bana anlatın. (BBAR); Yeri geldiğinde anlatırım. (UH)

Aynı füle bağlı altı istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılabilir:

Kendilerini ona cömertçe bağışlamalıdır. (H); Gençliğinde Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı. (E); Listenin başında işadamı Vehbi Koç vardı; yemekte, vakfa 26 kilo altını ve bir binayı bağışlamıştı. (E); Zahit Efendi zaten yokluk içinde debelenen kadına acımış olmalı ki, sonradan kocasının işini ona bağışlamış. (UH); Her zamanki büyüklüğünüzle bizi orada bağışladınız. (CK); Gün gelecek kendi ismini taşıyan Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı. (E); Sen say, dünyaları bağışladım. (UH); Okuyucu kompozisyondaki zaaf-ı teliften dolayı bizi bağışlasın. (GGKY)

İşte biz, Türkiye Türkçesinde fiillerin cümle içerisinde hangi hâl eklerini alarak yüklem olduklarını tespit etmeye çalıştığımız bu çalışmamızda, ilk önce Türkiye Türkçesinde kaç tane fiilin olduğunu tespitle işe başladık. Bu aşamada Türk Dil Kurumu'nun en son çıkardığı *İmlâ Kılavuzu*'ndaki tek kelime halinde olan fiillerin tespitini yaptık. Aynı kökten gelen, zamanla aldığı yapım ekiyle yeni bir fiil şeklini almış fiillerin her birini ayrı fiil kabul ettik. (yaz-, yazdır-, yazdırıl-, yazıl- fiillerinde olduğu gibi). Burada yardımcı fiillerle oluşturulan fiilleri çalışmamıza dahil etmedik (*hasta et-*, *malum ol-*) vb. gibi gibi. Ayrıca Türk Dil Kurumu'nun en son çıkardığı *Türkçe Sözlük*'ü de tarayarak imlâ kılavuzunda olmayan fiilleri de tespit ettik. Bizim bu yöntemle *İmlâ Kılavuzu ve Türkçe Sözlük*'ten taradığımız fiil sayısı 5835'tir. Bu fiillerin alfabetik olarak tasnifini yaparak anlamlarını karşılıklarına yazdık. Çalışmamız bir yüksek lisans tezi olduğundan bu fiiller içinde de hacim ve kapsam bakımından bir sınırlamaya gittik. Bu sınırlamayı yaparken Türkçeye ilgili ilk defa yapılmış olan *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* adlı esere başvurduk (Göz 2003). Biz elimizdeki fiillerin tamamını bu sözlükten tek tek tarayarak sıklığı 10'un üzerinde olanları tespit ettik. Sıklık sayısı 10'un altında kalanları çalışmamızın dışında tuttuk. Bu şekilde Türkiye Türkçesinde en sık kullanılan fiillerin tasnifini de yapmış olduk. Buna göre Türkiye Türkçesinde sıklığı 10'un üzerinde olan fiil sayısı 1252'dir. Bu fiillerin hangilerinin Türkçe kökenli, hangilerinin yabancı dilden dilimize girmiş olduklarını *Türkçe Sözlük*'ten tespit ettik. Buna göre sıklığı 10'un üzerinde olup da günlük dilde kullanılan, köken itibarıyla yabancı olan fiil sayısı 92'dir. Bu fiillerin dillere göre dağılımı şöyledir:

Arapça: 49

Farsça: 29

Fransızca: 7

Yunanca: 3

İtalyanca: 3

Rusça: 1

Daha sonra danışman hocamızla birlikte fiillerin istem durumlarıyla ilgili örnek cümleleri bulmak için tarayacak olduğumuz eserleri belirledik. Buna göre 13 tane eser tespit ettik. Belirlenen eserler şunlardır:

Ahmet Hamdi Tanpınar: *Huzur*

Cihan Okuyucu: *Göz Gördü Kalem Yazdı*

Doğan Cüceloğlu: *Yeniden İnsan İnsana*

İlhan Başgöz: *Yunus Emre*

İpek Ongun: *Lütfen Beni Anla*

Mustafa Kutlu: *Uzun Hikaye*

Mustafa Miyasoğlu: *Kaybolmuş Günler*

Nazan Bekiroğlu: *Cümle Kapısı*

Oğuz Atay: *Bir Bilim Adamının Romanı*

Orhan Pamuk: *Kar*

Reşat Nuri Güntekin: *Çalıkuşu*

Soner Yalçın: *Efendi*

Yakup Kadri Karaosmanoğlu: *Yaban*

Bu eserlerde geçen, yüklem fiil olan cümleleri alarak önceden hazırladığımız ve anlamlarını karşılarında verdiğimiz fiillerin altına ekledik. Burada aynı fiile ait örneklerin çok olmasından dolayı bir sınırlamaya gittik. Sınırlamada ölçümüz şu oldu:

Aynı hâl ekinden etkilenecek cümlede yüklem olan fiille ilgili en fazla on tane örnek aldık. Yalnız aynı fiil birden çok istem alabildiği için aldığı istem sayısına göre, bir fiille ilgili örnek sayısını artırdık.

Bu şekilde, on üç eseri taradıktan sonra Türkiye Türkçesinde sıklık sayısı 10 ve üzeri olan fiiller içinde hiç örneği olmayan toplam 100 tane fiilin olduğu tespit ettik. Hiç örneği olmayan bu fiillerin 15 tanesi alıntı kökenli kelime iken, 85 tanesi de Türkçe kökenlidir. Taradığımız metinlerde bulamadığımız bu fiiller ile ilgili örnek cümleleri Türk Dil Kurumunun Internet sitesinde bulunan *Güncel Türkçe Sözlük*'ten taradık. Böylelikle istem sayısı 10'un üzerinde bulunan fiillerin tamamıyla ilgili örnekleri bulmuş olduk.

Tezimizin birinci bölümünde Türkçe kökenli fiillerin istem durumları, ikinci bölümünde de yabancı kökenli fiillerin istem durumları incelenmiştir.

Fiillerin istem durumları incelenirken ilk önce taranılan eserler içerisinde hiç istem almadan cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümleler incelenmiştir. Daha sonra tek istemli bölümde, tek istem ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumları incelenmiştir. Yani sadece yükleme hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri, “Yükleme Hâli İsteyenler” başlığı altına; yaklaşma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yaklaşma Hâli İsteyenler” başlığı altına; bulunma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Bulunma Hâli İsteyenler” başlığı altına; uzaklaşma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Uzaklaşma Hâli İsteyenler” başlığı altına; vasıta hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Vasıta Hâli İsteyenler” başlığı altına; eşitlik hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Eşitlik Hâli İsteyenler” başlığı altına; yön gösterme hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yön Gösterme Hâli İsteyenler” başlığı altına yerleştirdik. Üçüncü olarak, bir fiilin iki istem alarak cümlede yüklem olma şekilleri incelenmiştir. Bu bölümde iki istem alan fiilleri de kendi içinde iki başlık halinde inceledik. Taranılan eserlerde farklı cümlelerde iki istem alan fiil cümlelerini “**Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik**” başlığı altında; tek yüklemlili aynı cümlede iki istem alan fiil cümlelerini “**Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik**” başlığı altında inceledik. Taranılan eserlerde iki istem aldığı halde istem bulundurmeyen örnekler de tespit ettik. Bu örnek cümleleri de bu bölümlerin sonunda bulunan “**İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmeyen Örnekler**” başlığı altında gösterdik. Dördüncü olarak, bir fiilin üç istem alarak cümlede yüklem olma şekilleri inceledik. Bu bölümde üç istem alan fiilleri de kendi içinde iki başlık halinde inceledik. . Taranılan eserlerde farklı cümlelerde üç istem alan fiil cümlelerini “**Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik**” başlığı altında; tek yüklemlili aynı cümlede üç istem alan fiil cümlelerini “**Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar**” başlığı altında inceledik. Taranılan eserlerde üç istem aldığı halde istem bulundurmeyen örnekler de tespit etmiş bulunmaktayız. Bu örnek cümleleri de bu bölümlerin sonunda bulunan “**İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmeyen Örnekler**” başlığı altında gösterdik.

Beşinci olarak, bir fiilin dört istem alarak cümlede yüklem olma şekilleri incelenmiştir. Bu bölümde dört istem alan fiilleri de kendi içinde iki başlık halinde inceledik. Taranılan eserlerde farklı cümlelerde dört istem alan fiil cümlelerini “**Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Dört İstemlilik**” başlığı altında; tek yüklemlili aynı cümlede dört istem alan fiil cümlelerini “**Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar**” başlığı altında inceledik. Taranılan

eserlerde dört istem aldığı halde istem bulundurmayan örnekler de tespit ettik. Bu örnek cümleleri de bu bölümlerin sonunda bulunan “**İstem Aldığı Halde İstem Bulundurmayan Örnekler**” başlığı altında gösterdik. Altıncı olarak, bir fiilin beş istem olarak cümlede yüklem olma şekilleri incelenmiştir. Bu bölümde beş istem alan fiilleri “**Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İki Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar**” başlığı altında inceledik. Yedinci olarak bir fiilin altı istem olarak cümlede yüklem olma şekillerini incelemiş bulunmaktayız. Bu bölümde altı istem alan fiilleri “**Altı İstemliler**” başlığı altında inceledik.

Yukarıda bahsettiğimiz bölümlerde fiillerin sayısı ve birbirine ait oranları yüzdeler olarak verilmiştir. Tezimizin birinci bölümde, Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına ve kendi istemi içinde birbirine ait yüzdeler oranlarına; tezimizin ikinci bölümünde, de yabancı kökenli fiillerin toplam fiil sayısına ve kendi istemi içinde birbirine ait yüzdeler oranlarına yer verilmiştir. Bu yüzdeler oranlar, her istemin kendi başlığı altında örnek cümlelere geçmeden önce verilmiştir.

Tezimizin “Sonuç” bölümünde ise Türkçe ve yabancı kökenli fiillerin toplam fiil sayısına ve kendi istemi içinde birbirine ait yüzdeler oranlarına yer verilmiştir.

Tezimizin en son kısmına da fiiller dizini, istem tablosu ve her fiilin anlamı ve örnek cümleleri alfabetik sırayla toplu halde verilmiştir.

I. BÖLÜM

1. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BULUNAN TÜRKÇE KÖKENLİ FİİLLERİN İSTEM DURUMLARI

İstem, bir cümlede fiilin yüklem olabilmesi için isimlerin aldığı hâl durumudur. İsimler cümle içerisinde kelimelerle olan ilişkilerine göre farklı hâllere girer ve bu hâllere ismin hâlleri denir. Tezimizin giriş kısmında, hâl ekleri konusunda bilim adamlarının farklı farklı tasniflerinin olduğundan bahsetmiş ve genel kabul görüldüğü için Muharrem Ergin'in hâl ekleri tasnifini tezimizde ölçü aldığımızı belirtmiştik. Buna göre Türkiye Türkçesinde ismin ek almayan hâli yani “yalın hâli” dışında 8 hâli vardır. İlgi (genetif) hâli cümlede isimleri isimlere bağladığından tezimizin konusuyla doğrudan ilgili değildir. Bu yüzden bu hâl ekine tezimizde yer vermedik.

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin istem durumlarını şu şekilde ele aldık:

1.1. HİÇ İSTEM ALMAYANLAR

İsmin hâllerinden birincisi olan yalın (nominatif) hâl, ismin eksiz durumudur. Yani ismin herhangi bir hâl ekini almamış durumudur: *Ayşe, ağaç, güzellik, evimiz* gibi.

İsmin herhangi bir hâl ekini almamış teklik, çokluk ve iyelik şekilleri yalın hâldedir. Teklik ve çoklukta bir dış münasebet yoktur. İyelikte ise kendisine bağlanma hali vardır; *taş, yol, taşlar, yollar, taşım, yollarımız* gibi. “*taş, yol*” gibi şekiller teklik yalın hâli; “*taşlar, yollar*” çokluk yalın hâli; “*taşım, yollarımız*” iyelik yalın hâlidir (Ergin 1999: 284).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin hiç istem almayan şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde hiç istem almadan cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Hiç istem almayan Türkçe kökenli fiil sayısı: 138

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Hiç istem almayan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 11.02

Hiç istem almayan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 11.89

Örnekleri tespit edilen, hiç istem almadan yüklem olabilen Türkçe kökenli fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

ağrı- (19)¹, aklan- (11) amaçlan- (22), anlatıl- (109), arttırıl- (57), aşın- (25), ayarlan- (32), ayrış- (13), bastırıl- (19), beklen- (155), beklenil- (12), belgele- (22), benimsen- (30), biçimlen- (14), bit- (556), boşal- (23), bükül- (27), büyüül- (10), çarpıl- (24), çözümlen- (14), daral- (36), dayat- (20), değerlendiril- (97), delin- (10), delir- (10), derinleş- (12), devin- (10), dol- (79), don- (65), dövül- (28), duraksa- (17), duyurul- (12), düğümle- (13), düzel- (43), düzeltil- (35), ekil- (22), elen- (13), eski- (25), genişletil- (16), gevşe- (38), gideril- (36), güçlen- (31), güçleş- (12), güüt- (13), hıçkır- (14), ısıtıl- (44), ısı- (17), içil- (57), izlen- (56), kabar- (29), kana- (17), kasıl- (21), kavran- (17), kaygılan- (12), kemir- (15), kenetlen- (10), kesinleş- (15), kıkırda- (10), kısıl- (13), kısaltıl- (13), kirlen- (107), koparıl- (14), kolaylaş- (21), koştur- (33), koşuştur- (13), kudur- (11), kurtarıl- (25), kurutul- (31), kükre- (12), küreselleş- (15), küs- (29), nitelen- (11), nitelendir- (10), nitelendiril- (16), oynan- (33), öfkelen- (24), öğrenil- (36), öksür- (17), örgütlen- (31), örtün- (16), patla- (121), paylaşıl- (19), pişiril- (35), saçmala- (10), salgıla- (24), sanıl- (47), saptan- (63), savaş- (42), savunul- (14), sayıl- (242), sek- (17), sıkış- (71), sıkıştırıl- (14), silkin- (12), sin- (28), sinirlen- (32), sorgulan- (17), soruştur- (34), soy- (55), soyul- (27), söv- (10), söylen- (259), sus- (135), susa- (12), sustur- (15), süslen- (20), şiş- (33), şişmanla- (12), tanımlan- (64), tartışıl- (95), tepin- (10), terle- (27), topalla- (242), toparlan- (26), tüken- (59), tüt- (12), uğulda- (12), uyukla- (11), üstelen- (92), üstlen- (92), üşen- (11), üşü- (39), yağlan- (10), yakıl- (27), yakınlaş- (14), yar- (16), yaratıl- (82), yargılan- (19), yaşlan- (46), yavaşla- (15), yazdır- (28), yenilen- (60), yerleştiril- (107), yıpran- (35), yinelen- (26), yozlaş- (17), yudumla- (19), yutkun- (19).

Taradığımız eserlerde hiç istem almadan cümlede yüklem olabilen bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup, taradığımız metinlerde hiç istem almayan fiillerin sıklık sayıları ve örnekleri aşağıda verilmiştir:

ağrı- (19)

¹ Çalışmamızda örnekler alfabetik olarak verilmiştir. Örnek kelimelerden sonra parantez içinde verilen sayılar, fiillerin sıklığını göstermektedir. Bütün fiillere ait sıklıklar ise örnek kısmında ve tez sonundaki listede verilmiştir.

Anlamı: “Vücutun bir yeri ağrılı durumda olmak.”

Başı ağrıyordu. (GTS); Dişi ağrıyordu. (GTS)

aklan- (11)²

Anlamı: “Ak olmak, temizlenmek; huk. hakkında dava açılan sanık, yargılama sonunda suçsuz bulunmak, temize çıkmak, beraat etmek.”

*Bu çamaşır ne **aklanır** ne paklanır. (GTS)*

amaçlan- (22)

Anlamı: “Amaçlama işine konu olmak.”

*Böylece hem daha sade bir Türkçe yaratılmaya çalışılmış, hem de Batıya açılmak isteyen bir ülke olarak Doğunun etkisini taşıyan kelimelerden kurtulmak **amaçlanmıştır**. (Yİİ)*

anlatıl- (109)

Anlamı: “Anlatma işine konu olmak.”

*Bir memnun bir memnun oldular ki **anlatılmaz**. (GGKY)*

artırıl- (57)

Anlamı: “Artırma işine konu olmak, çoğaltılmak, tezyit edilmek.”

*Elektrik üretimi **artırılmalı**. (BBAR)*

aşın- (25)

Anlamı: “Birbirine sürtünerek incelmek; eskimek, yıpranmak; çıkıntıları silinmek, düzleşmek.”

*Kolları ve bazı yerleri **aşınmıştı**. (GTS); Adam aç olmakla birlikte ağır yiyor ve her ekmek lokmasından sonra bir yudum elma şarabı içiyordu, her yanı **aşınmış**. (GTS)*

ayarlan- (32)

Anlamı: “Ayar edilmek, birbirine uygun duruma getirilmek.”

*Saat **ayarlandı**. (GTS)*

*Fiyatlar **ayarlandı**. (GTS)*

ayrış- (13)

Anlamı: “Birbirinden ayrılmak, birliği bozmak; kim. moleküller, türlü etkenler sebebiyle geçici olarak daha yalın atom veya moleküllere bölünmek.”

*Parlak, beyazımsı gümüş rengiydi ve durmaksızın hareket ediyordu; yüzeyi rüzgârın altındaki su gibi kırıştı, sonra bulutlar gibi **ayrıştı**. (GTS)*

bastırıl- (19)

Anlamı: “Bastırma işine konu olmak.”

² Cümlelerin alındığı kaynak, cümle sonunda parantez içinde gösterilmiştir. Birden çok anlamı olan kelimelerde, istemli anlamlara değil de bütün anlamlara yer verilmiş; farklı anlamlar notalı virgüllerle ayırt edilmiştir.

Yasaklanan konularda düşünmesi körlenir, ne var ki düşünmemek, bu konularla ilgili duyguların da yok olduğu anlamına gelmez, duygular vardır, fakat bu duyguların ifadeleri bastırılır. (Yİİ)

***beklen-* (155)**

Anlamı: “Bekleme işine konu olmak.”

*Bu kış, muhtarın karısı ölecek diye çok **beklendi**. (Y); Gecikecekse mutlaka telefonla haber vermesi **beklenecek**. (LBA)*

***beklenil-* (12)**

Anlamı: "Beklenmek."

*Bu çocuk 24 saat **beklenilecektir**. (BBAR)*

***belgele-* (22)**

Anlamı: “Bir olgunun doğru olduğunu belge ile göstermek, ortaya çıkarmak, tevsik etmek.”

*Gazete yazdı, DGM **belgeledi**. (GTS)*

***benimsen-* (30)**

Anlamı: “Benimseme işine konu olmak.”

*Mutluluğa açık ruhsal durum **benimsenmelidir**. (GTS)*

***biçimlen-* (14)**

Anlamı: “Bir şey belli bir biçim kazanmak, şekillenmek.”

*Toplumsal sonuçların altında bireysel davranışlar yatar; sosyal gerçek, bireyin kişisel yaşamından geçerek **biçimlenir**. (Yİİ)*

***bit-* (556)**

Anlamı: “Tükenmek; sona ermek; *mec.* çok yorulmak, güçsüz kalmak, çok zayıflamak; *argo* çok sevmek, bayılmak, beğenmek; bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp yetişmek.”

*Biz kahvelerimizi höpürdetirken yol **bitti bitecek**. (GGKY)*

***boşal-* (23)**

Anlamı: “Boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak, inhilal etmek; dışarıya akmak, dökülmek; gevşemek, açılmak; *mec.* derdini, sıkıntısını birine anlatarak ferahlamak, deşarj olmak; hayvan, bağından kurtulmak.”

*Nuran'ı sokağın ucunda gördüğü zaman bütün hüviyeti **boşalırdı**. (H); Zaten kasaba giderek **boşalıyor**. (UH)*

***bükül-* (27)**

Anlamı: “Bükme işine konu olmak, katlanmak; iplik eğrilmek; eğilmek; yönelmek.”

Bunu, boğuşarak yaşarken, benim de alnum çizgilendi, saçlarım ağardı ve belim büküldü. (Y)

***büyütül-* (10)**

Anlamı: “Büyütme işi yapılmak.”

Resmi ötekilerden ayrılarak büyüülmüştür. (GTS)

***çarpıl-* (24)**

Anlamı: “Çarpmak işine konu olmak; çarpık duruma gelmek; *mec.* alınıp gücenmek; *mec.* çekiciliğine kapılmak.”

Kızı görür görmez çarpılmış. (UH)

***çözümlen-* (14)**

Anlamı: “Çözümleme işine konu olmak, analiz edilmek, tahlil edilmek; *mat.* onluk sayma düzeninde, sayılar basamak değerlerine ayrılarak yazılmak.”

Bu çelişki, değerli madenler olan altına ve gümüşe, gittikçe artan şekilde, genel eşdeğerlik rolü verilerek çözümlendi. (GTS)

***daral-* (36)**

Anlamı: “Dar duruma gelmek, küçülmek; azalmak; zayıflamak; *mec.* güçleşmek, zorlaşmak; *mec.* sıkışmak, başı dara gelmek, bunalmak.”

Yıllar geçer, bir gün bakarsınız vakitler daralmış. (GTS)

Geçimi daraldı. (GTS)

***dayat-* (20)**

Anlamı: “Dayama işini yaptırmak; kendi istediğini yaptırmakta direnmek; başkasının isteğine karşı koymak; empoze etmek.”

Ertesi gün dayattı, ben onu almam diye. (GTS)

***değerlendiril-* (97)**

Anlamı: “Değerlendirme işi yapılmak, kıymetlendirilmek.”

Gaspıralı'nın Ruslarla da iyi geçinme siyasetini takip etmesi, onun politik başarısı olarak değerlendirilmelidir. (GGKY)

***delin-* (10)**

Anlamı: “Delme işi yapılmak; bir şeyde delik oluşmak; *mec.* çiğnenmek, uyulmamak, aykırı davranılmak.”

Midesi delindi. (GTS); Kızın kulağı delindi. (GTS); Yöneticinin koyduğu yasaklar delindi. (GTS)

***delir-* (10)**

Anlamı: “Deli olmak, aklını yitirmek, çıldırmak.”

İkramiyeyi kazanan adam delirmiş. (GTS)

derinleş- (12)

Anlamı: “Derin duruma gelmek; ses kaynağı uzaklaşarak az duyulur duruma gelmek; *mec.* bir konuda köklü, sağlam bilgi edinmek, bilgisini genişletmek.”

Şimdi uzaklaşan yörük hayvanlarının çingirak sesleri daha da derinleşiyordu. (GTS)

devin- (10)

Anlamı: “Vücudu oynatmak veya kıpırdatmak, kımıldanmak, hareket etmek; *fizik* Bir cismin, bir noktaya göre, yeri veya durumu değişmek, hareket etmek.”

Kaldı ki biz var olmaya düşününüz, deviniyoruz. (GTS)

dol- (79)

Anlamı: “Olgunlaşmak, erginleşmek; bir yere iyice yayılmak, kaplamak; bir yerde pek çok kimse toplanmak, kalabalık duruma gelmek; tamamlanmak; *mec.* sabrı tükenip öfkesi taşacak duruma gelmek.”

Selçuklular zamanından kalma kalenin ve tarihi yıkıntılardan ayırlamayacak gecekonduların üzerine sanki sınırsız bir zaman yayılarak yağan karı kendinden başka hiç kimse fark etmiyormuş gibi hissedince gözleri doldu. (K)

don- (65)

Anlamı: “Soğğun etkisiyle katı duruma gelmek; yaşamını yitirmek, soğuktan ölmek; çok üşümek; soğuktan zarar görmek; kimyasal bir etki ile katılaşmak; *fiz.* eriyik halde bulunan bir metalin katı hale geçmeye başlaması hâli; *mec.* gelişmemek.”

Bir gün evvel, tulumbanın borusundaki suya varıncaya kadar her şey donmuştu. (H)

dövül- (28)

Anlamı: “Dövme işine konu olmak.”

Köyün içinde birkaç kat davul sabahtan başladı, gece yarısına kadar dövüldü. (GTS)

duraksa- (17)

Anlamı: “Ne yapmak veya ne demek gerektiğini kestiremeyerek duraklamak, tereddüt etmek.”

Silahına karşılık ilk kurşun yüzünü seğirterek geçince duraksadı. (GTS)

duyurul- (12)

Anlamı: “Duyulmasını sağlamak; ilan edilmek.”

O kelime arabadan arabaya bağrılarak duyuruldu. (GTS)

düğümle- (13)

Anlamı: “Düğümle bağlanmak; *mec.* sıkışmak; *mec.* bütün sorunlar bir yerde toplanıp birleşmek.”

Trafik düğümlendi. (GTS)

düzel- (43)

Anlamı: “Düz duruma gelmek, düzleşmek; kötü, bozulmuş bir durumda iken düzenli duruma gelmek; soğuk ve yağış azalmak; (hasta için) iyi olmak.”

Sıcak su adalelerimizi yumuşatmış, asabımız düzelmmişti. (UH); Kendi halime kalsaydım, yine her şey düzelirdi. (H)

düzeltil- (35)

Anlamı: “Düzeltilmek işine konu olmak veya düzeltmek işi yapılmak.”

Her zaman daha düzeltilmez ki. (H)

ekil- (22)

Anlamı: "Ekme işi yapılmak."

Bu yıl çavdar ekilmedi. (UH)

elen- (13)

Anlamı: “Eleme işine konu olmak veya eleme işi yapılmak; sınavda başarısız sayılmak; *mec.* süzülme; *sp.* Yarışma dışı kalmak, yarışmadan çıkarılmak.”

İstekliler birer birer elenmişti. (GTS)

eski- (25)

Anlamı: Eski duruma gelmek; yıpranmak; yaşlanmak.”

Bu halı değerli ama artık eskimiş. (KG)

genişletil-(16)

Anlamı: “Genişletme işi yapılmak.”

Bağcılık, ve buna bağlı olarak şarapçılık ve bahçecilik gelişti; yağ ve peynir gibi, hayvancılıkla ilgili dallar da yaygın bir durum aldı, çayır ve otlaklar genişletildi. (GTS)

gevşe- (38)

Anlamı: “Sertlik ve gerginliği bozulmak; çözülmek; *mec.* yumuşamak, yatışmak, sakinleşmek; *argo* sevmek, hoşlanmak; *ekon.* para piyasasında değer yitirmek.”

Kar kalkmış, hava açmış, ayaz gevşemişti. (GTS); Boynuna dolanan kolları gevşedi. (GTS); Poker lafını işitmesin, eli ayağı gevşiyor. (GTS)

gideril- (36)

Anlamı: “Ortadan kaldırılmak, yok edilmek.”

İkinci olarak, üretimin teknik donatım derecesi, emekçilerin kültürel ve teknik düzey farkları giderilmiş. (GTS)

güçlen- (31)

Anlamı: “Güçlü duruma gelmek, kuvvetlenmek.”

Onun bu duyguları daha da güçlendi. (GTS)

güçleş- (12)

Anlamı: “Güç duruma gelmek, zorlaşmak.”

Ama hayat onun için güçleşiyordu. (GTS)

güt- (13)

Anlamı: “Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek; *mec.* bir düşünceyi veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak; *mec.* bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek.”

Koyun gütmüş bizimki. (GTS)

hıçkır- (14)

Anlamı: “Boğazdan hıçkırık sesi çıkarmak; İçini çekerek ağlamak.”

Yataktaki çocuk, sanki cennetin kapısı ebediyen kendisine kapanmış gibi hıçkırıyordu. (GTS)

ıstıl- (44)

Anlamı: “Isıtma işi yapılmak.”

Doğanlar ördeğe ve kekliğe salınır, gökte uçanı da, suda yüzeni de yakalarlar, Külhan yakılır, hamamın suyu ıstılır. (YE)

ışı- (17)

Anlamı: “Işıklanmak, aydınlanmak; ışık saçmak.”

Gün yavaş yavaş ışıyordu. (GTS)

.içil- (57)

Anlamı: “İçme işi yapılmak.”

Yeni yağmura kadar kullanılan, hurmalıklara akıtılan bu su içildi. (GTS)

izlen- (56)

Anlamı: “İzleme işi yapılmak, takip edilmek.”

Telefonlar dinleniyor, internet izleniyor. (GTS)

kabar- (29)

Anlamı: “Ağırlığı artmadan hacmi büyümek; yağışlardan veya kaynamaktan taşmaya yüz tutmak.”

O yıl karlar eriyip, toprak bir anaç tavuk gibi kabarmıştı. (UH); Sık sık saldırganlık duygularım kabarıyor. (Yİİ)

kana- (17)

Anlamı: “Vücudun herhangi bir yerinden kan akmak, gelmek; *mec.* manevi acılar yeniden etkisini duyurmak.”

Koşarken ayağı takılıp yere düşünce, ya da başını hafifçe bir yere çarpınca hemen burnu kanıyordu. (BBAR)

kasıl- (21)

Anlamı: Kasma işi yapılmak; büzülüp toplanmak, büzüşmek, takallüs etmek; *mec.* büyüklenmek, kurumlanmak, gururlanmak.”

*Ben Namık Kemal'im, koskoca vatan şairiyim, deyip de **kasılmaz** hiçbir zaman. (GTS)*

kavran- (17)

Anlamı: “Kavrama işi yapılmak.”

*Önsezileri, birden doğüstü bir açık seçiklikle duyuluyor, bir an için mutlak ve inandırıcı görünüyorlar, ama **kavranamıyorlardı**. (GTS)*

kaygılan- (12)

Anlamı: “Kaygı duymak, üzmek.”

*Ben ciddi olarak **kaygılanıyorum**. (GTS)*

kemir- (15)

Anlamı: “Sert bir şeyi dişleriyle azar azar koparmak; aşındırmak, yemek; *mec.* bir şeyin içine işleyerek onu harap etmek.”

*Küçük bir fare bir şeyler **kemiriyor**. (GTS)*

kenetlen- (10)

Anlamı: “Kenetleme işine konu olmak; iki uzay aracı bir birine monte edilmek; *mec.* bir konuda aynı tutum ve davranışı göstermek; *mec.* birbiriyle dayanışma içine girmek; *mec.* sıkıca birbirinin üzerine kapanmak, birbirine geçerek bağlanmak.”

*Anası onunla konuştu, öteki konuşmadı, ağzını açamıyordu, çenesi **kenetlenmişti**. (GTS)*

kesinleş- (15)

Anlamı: “Kesin bir durum almak; değişme olanağı olmadan yürürlüğe girmek.”

*Nihayet uçağımızın 10:00'a doğru kalkacağı **kesinleşiyor**. (GGKY)*

kıkırda- (10)

Anlamı: “Kıkır kıkır diye ses çıkararak gülmek; donacak kadar üşümek; soğuktan donmak; *argo* ölmek.”

*Birdenbire kahkaha ile güldü, “Galiba bunu başarabileceğim.” diye **kıkırdadı**. (K)*

kısal- (13)

Anlamı: “Kısa duruma gelmek; süresi azalmak.”

*Ancak bu hal değiştirme süreleri giderek **kısalıyordu**. (GTS)*

kısaltıl- (13)

Anlamı: “Kısa duruma getirilmek.”

*İşgünü süresi aynı kaldığı halde, gerekli emek zamanı **kısaltılır.** (GTS); Günlük çalışma süresi daha da **kısaltılacak.** (GTS)*

kirlen- (107)

Anlamı: “Kirli duruma gelmek, pislenmek; kadının ırzına geçilmek, iffeti bozulmak, lekelenmek; kadın aybaşı olmak; *mec.* onuru lekelenmek.”

*“O, artık **kirlendi**” diye bağırdı. (KG)*

kolaylaş- (21)

Anlamı: “Kolay duruma gelmek; güçlükler ortadan kalkmak.”

*Bedeninizin belirtilerine duyarlılık gösterirseniz, işiniz daha da **kolaylaşır.** (Yİİ); Göklerde ve tanrısal güçler arasında kurulan Tasavvuf düzeni, yerde, insanlar arasında anlatılan somut bir düzen biçimini alıyor; anlatılması da, anlaşılması da **kolaylaşıyor.** (YE)*

koparıl- (14)

Anlamı: “Koparma işi yapılmak.”

*Katırtırnakları hem dikenliydi hem de güç **koparılıyordu.** (GTS)*

koştur- (33)

Anlamı: “Koşma işini yaptırmak; çabucak göndermek; çabalamak.”

*Mualla Hanım, dükkanda olan müşteriler kolonya falan **koşturmuşlar,** az sonra ayılı vermiş. (UH)*

koşuştur- (13)

Anlamı: “Bir işi izlemek veya birçok işi yapmak amacıyla sürekli olarak gidip gelmek, koşuşmak.”

*Çok **koşuşturuyorum,** az yazıyorum. (GTS)*

kudur- (11)

Anlamı: “Kuduz hastalığına yakalanmak, kuduz olmak; *mec.* aşırı davranışlarda bulunmak, taşkınlık göstermek; *mec.* çok yaramazlaşmak, ele avuca sığmamak; *mec.* gücünü artırmak, tehlikeli bir durum almak, tehlikeli bir duruma gelmek; *mec.* çok kızmak, öfkelenmek.”

*Çocuğu ısıran köpek **kudurmuştu.** (KG)*

kurtarıl- (25)

Anlamı: “Kurtarma işi yapılmak veya kurtarma işine konu olmak.”

*Yani çocuklar **kurtarılamadı.** (GTS)*

kurutul- (31)

Anlamı: “Kurutma işi yapılmak veya kurutma işine konu olmak.”

*Ağaçlar kesilmiş, lifler **kurutulmuş.** (GTS)*

kükre- (12)

Anlamı: “Aslan, bağırarak; deniz, nehir kabarmak, taşmak; coşkuyla saldırmak; mayalanıp kabarmak; gür bir biçimde yetişmek; *meç.* coşmak, taşkınlık göstermek; *meç.* kızgınlık ve öfke ile yüksek sesle bağırarak.”

Kükredi çimenler, açıldı güller, al şala büriünür bahçeler, bağlar. (GTS)

küreselleş- (15)

Anlamı: “Dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek.”

Dünya bu denli bütünleşmeye gidiyor, yani küreselleşiyordu. (GTS)

küs- (29)

Anlamı: “Darılmak; görevini yerine getirememek; *meç.* gelişmemek, büyümemek; *meç.* bir madde, herhangi bir sebeple istenilen niteliğini yitirmek.”

Yemek zamanı geçerse mide küser. (GTS); Ağaç yerini sevmeyi, küstü. (GTS)

nitelen- (11)

Anlamı: “Niteliği belirtilmek, nitelik kazanmak, vasıflanmak.”

Demokratik yolla yapılan bütün değişiklikler, aynı kökene, halk kökenine dayandığı için devrim diye nitelenemez. (GTS)

nitelendir- (10)

Anlamı: “Niteliğini belirtmek, nitelik kazandırmak, vasıflandırmak.”

Yüksel, Çağdaş Eğitim Vakfı ile ilgili olarak yapılanları 'oyun içinde oyun' diye nitelendirdi. (GTS)

nitelendiril- (16)

Anlamı: “Nitелendirme işine konu olmak.”

Bu durum, cumhuriyet rejimi açısından da bir şans olarak nitelendirilmelidir. (GTS)

oyunan- (33)

Anlamı: “Oynama işine konu olmak.”

Ancak affedildikleri ve cezaları hapse çevrildiği halde idam sahnesi sonuna kadar oynandı. (CK)

öfkelen- (24)

Anlamı: “Öfkeli duruma düşmek.”

Gene kaybolduk diye öfkeleni. (BBAR); Çok öfkeleni. (BBAR); Ve bu davranışından rahatsız oluyorsun, öfkeleniyorsun. (Yİİ)

öğrenil- (36)

Anlamı: “Öğrenme işi yapılmak.”

Bilinçli olarak riske girme öğrenilmelidir. (Yİİ)

öksür- (17)

Anlamı: “Öksürmek işi.”

Nesi varmış? Sıtması mı? Çok öksürüyormuş. (Y); Söz savunmanın, avukat ayağa kalktı, öksürdü.

örgütlen- (31)

Anlamı: “Örgütlenme işine konu olmak, teşkilatlanmak; örgüt durumuna girmek.”

Akhisarlı ekiciler daha iyi örgütlenmişlerdi. (GTS)

örtün- (16)

Anlamı: “Kendi üzerine bir şey örtmek.”

Mümtaz, çok örtünme... (H)

patla- (121)

Anlamı: “Büyük ses çıkararak dağılmak infilak etmek.”

Flaşlar patlıyor. (UH); Bir silah sesi patladı. (E)

paylaşıl- (19)

Anlamı: “Paylaşma işi yapılmak.”

Yine sofraya oturuldu ve pasta paylaşıldı. (GTS)

pişiril- (35)

Anlamı: “Pişirme işine konu olmak.”

Ağır yağlı pilavlar pişiriliyordu. (BBAR)

saçmala- (10)

Anlamı: “Anlamsız, gereksiz, tutarsız, saçma sapan sözler söylemek veya bu tür davranışlarda bulunmak.”

Konuşması büsbütün dağıldı, tutarsızlaştı, artık saçmalıyor. (GTS)

salgıla- (24)

Anlamı: “Salgı oluşturmak.”

Kapsülleri ağzına attı, ama bunları yutacak kadar tükürük salgılayamadı. (GTS)

sanıl- (47)

Anlamı: “Düşünülme, olabileceğine inanılmak.”

Dünyanın başka yerlerinde öyle memleketler vardır ki, düzenini periler kurmuş sanılır. (Y); Saçı ve sakalı uzun olan şairler filozof sanılıyordu. (BBAR); Her şeyin, bu arada bilimin de Batı'dan ithal edilmesi gerektiği sanılıyordu. (BBAR); Kültürün, yaşama tarzının bütünüyle değişmeye başladığı sanılıyordu. (BBAR); Çünkü Sabiha bu evi kökünden saran bir felaketten sonra gelmişti. Macide onu doğurduğu zaman yarı deli sanılıyordu. (H)

saptan- (63)

Anlamı: “Saptama işi yapılmak.”

Korku dolu ve endişeli kimselerin çevresindekileri çoğunlukla tehdit edici olarak gördükleri saptanmıştır. (Yİİ); Duygusal yönden olgun olan kimselerde gözlenen bu tür davranışların, iletişimde bulunan kişilerin aralarındaki fikir ayrılıklarını daha açık bir biçimde görmelerine yardım ettiği saptanmıştır. (Yİİ); Zor bebeklerle, ilgili anne babaların sorunları olmuş ama yarattıkları sevgi ve ilgi ortamında bebeklerini olumluluğa doğru çekebildikleri saptanmış. (LBA); Bir araştırma sonucu insan yavrusunun duyarlılığının doğumdan önce, anne karnındayken gelişmeye başladığı saptanmış. (LBA)

savaş- (42)

Anlamı: “Ordu ölçüsünde iki silahlı kuvvet karşı karşıya gelip çarpışmak.”

Üç gündür, gece gündüz durmadan savaşmış. (Y)

savunul- (14)

Anlamı: “Savunma işi yapılmak.”

Bir başına yaşayan erkeklerin yüzde ellisi gibi temizliğe pek özen gösterdiği savunulamazdı. (GTS)

sayıl- (242)

Anlamı: “Sayma işine konu olmak.”

Aydınlatma da iyi sayılırdı. (BBAR); Hepsi de birbirinin aynı sayılır. (UH); Ayaklar dışında üçüncü bir noktanın yere değmesi malubiyet için kafi sayılıyordu. (GGKY); Bilirsin, bazı tarikatlarda değil eser vermek, kabrinin üzerine adını yazdırmak bile iyi sayılmazdı. (H); Yunus, Batını ve Sünni inançları birleştirmiştir; ancak Mevlânâ kadar Batını sayılmalıdır. (YE)

sek- (17)

Anlamı: “Tek veya iki ayak üzerinde sıçramak; tek veya iki ayak üzerinde sıçrayarak ilerlemek; atılan bir nesne bir yere dokunduktan sonra sıçrayarak gitmek; bir yere, bir cisme çarparak yön değiştirmek; aralık vermek.”

Mermi sekti. (GTS)

sıkış- (71)

Anlamı: “Birbirine basınç yapacak kadar yaklaşmak.”

Beni saran çember daha ziyade sıkıştı. (Y)

sıkıştırıl- (14)

Anlamı: “Sıkıştırma işi yapılmak.”

Anadolu kamyon yolcusu, kamyonu yeni adam almak için sıkıştırılıyordu. (GTS)

silkin- (12)**Anlamı:** “Üstünü silkmek.”*Mümtaz silkindi. (H)***sin-** (28)**Anlamı:** “Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak, pusmak; korku, yılgınlık vb. sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek; hiç çıkmayacak veya gücü çıkacak biçimde işlemek, nüfuz etmek; huy, alışkanlık vb. iyice yerleşmek.”*Salonda bulunan yirmiyi aşkın insan ürkmüş, **sinmişti.** (GTS)***sinirlen-** (32)**Anlamı:** “Duygu ve davranışlarını denetleyemeyecek duruma gelmek.”*Beyefendi, silahınızı lütfen bana doğru tutmayın, **sinirleniyorsunuz**, sonra patlarsa üzülürsünüz. (K); Mustafa **sinirlendi.** (BBAR); Mustafa “gene sinema” diyince babası **sinirlendi.** (BBAR); Doktor Nâzım çok **sinirlendi.** (E); Kâğıdı Talat Paşa aldı, okudu, **sinirlendi.** (E); Enver **sinirlendi.** (E)***sorgulan-** (17)**Anlamı:** “Sorgulama işine konu olmak veya sorgulama işi yapılmak.”*Beş yüz subay gözaltına alınıp **sorgulandı.** (E)***soruştur-** (34)**Anlamı:** “Öğrenilmek istenilen şeyi birçok kişiye inceden inceye sormak.”*Başımızla buyur ederiz, evet deriz, hayır deriz, yalanlarız, hoş karşılarız, yüceltiriz, kutsallaştırırız, hor görürüz, isteriz, tersleriz, sevindiririz, dertlendiririz, azarlarız, dizginleriz, korku veririz, güven veririz, **soruştururuz.**(K)***soy-** (55)**Anlamı:** “Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak; birinin giysilerini çıkarmak; birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek.”*Takkesini geçirmiş, entarisini kuşanmış, elma **soyuyordu.** (GTS)***soyul-** (27)**Anlamı:** “Soyma işine konu olmak.”*Küçük çocuğun kolu **soyulmuş.** (GTS)***söv-** (10)**Anlamı:** “Onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba sözler söylemek, küfretmek.”*Daha dört yaşındayken en azılı köy erkekleri gibi **sövermiş.** (GTS)***söylen-** (259)**Anlamı:** “Söyleme işi yapılmak.”

Aslen İzmirli olduğu söyleniyordu. (UH); Rus çocuklarını kazanmak kendi evlatlarımızı dahi korumakta başarılı olduğumuz söylenemez. (GGKY); Onun hayalet istasyonlarından birinde ailesiyle birlikte mutlu bir yer altı hayatı yaşadığı söyleniyordu. (K); Ancak bu zenginlik merkezle paylaşıldığı için halkın hayat standardının yüksek olduğu söylenemez. (GGKY) Artık iyice kızmaya başlıyor ve söyleniyorum. (GGKY)

sus- (135)

Anlamı: “Konuşmasını kesmek.”

Ka siyasal İslam'ın yükselişi ve türbancı kızlar konusuyla Kars'ta her karşılaşmasında olduğu gibi içinde yükselen soruları sormadan sustu. (K); Öğrenciler sustu. (CK); Hıristiyanlık iki buçuk asır sustu. (CK); Yahudi kaynakları sustu. (CK); Vicdanın sesi ancak susuyor. (CK); Onlar sustular. (H); Çok defa büyük denizler gibi susar. (H)

susa- (12)

Anlamı: “Su içme gereksinimi duymak.”

Yuhanna'yı emanet etti, bir ara susadı. (CK)

sustur- (15)

Anlamı: “Susmasını sağlamak.”

Turan 'Dalğanın yeri değil' diye susturdu. (UH)

süslen- (20)

Anlamı: “Süsleme işine konu olmak.”

Loğusa yatağı süslenmedi. (BBAR)

şiş- (33)

Anlamı: “İçi hava veya gazlarla dolarak gerilmek.”

Kapkara kesilmiş, gövdesi davul gibi şişmiş. (Y)

şişmanla- (12)

Anlamı: “Şişman duruma gelmek.”

Siz biraz şişmanlamışsınız. (GTS)

tanımlan- (64)

Anlamı: “Tanımı yapılmak, tarif edilmek.”

Milleti sevmek iyi bir duygu olarak tanımlanıyordu. (BBAR); Kişisel mekan, bir kimsenin çevresinde tuttuğu, görünmeyen bir çember olarak tanımlanır. (Yİİ)

tartışıl- (95)

Anlamı: “Tartışma işi yapılmak.”

Aileyi ilgilendiren bir konu tartışılıyordu. (GTS)

tepin- (10)

Anlamı: “Ayaklarını hızla yere vurmak.”

Danny adındaki çocuksa oturduğu yerde ayaklarını yere vurarak, ‘gitmek istemiyorum, gitmek istemiyorum’ diye tepiniyordu. (LBA)

terle- (27)

Anlamı: “Ter çıkarmak, ter dökmek; içindeki suyu ter biçiminde sızdırmak; bir şeyin üzerinde buhar olarak yoğunlaşmak; *mec.* bir iş yaparken yorulmak veya o işi çok emek harcayarak güçlkle başarmak.”

Testi terliyor. (GTS); Camlar terledi. (GTS)

topalla- (242)

Anlamı: “Bacağındaki sakatlık sebebiyle seker gibi veya iki adımda, bir yana eğilerek yürümek; *mec.* işler gerektiği gibi yürümek, aksamak.”

Bir garip yürüyordu, sanki topallyordu. (GTS)

toparlan- (26)

Anlamı: “Toparlama işine konu olmak.”

Annem çaresiz toparlanıyor. (UH); Adam toparlandı, 'Buyurun hocam' diyerek yer açtı. (BBAR)

tüken- (59)

Anlamı: “Bitmek sona ermek.”

Artık sabrım tükendi. (Y); Ve gördük ki çareler tükenmiyor. (LBA)

tüt- (12)

Anlamı: “Duman veya buhar çıkarmak; dumanı geri vermek; *mec.* yaşamak, varlığını sürdürmek; *halk.* iyi veya kötü kokmak.”

Artık evin bacası tütüyordu. (GTS)

uğulda- (12)

Anlamı: “Sürekli gürültülü boğuk be anlaşılmaz ses çıkarmak.”

Kulaklarım uğulduyor. (Y)

uyukla- (11)

Anlamı: “Oturduğu yerde hafif uykuya dalmak, ımızganmak.”

Kızım, uyukluyorsun, dadını git bul, seni yatırın, haydi. (GTS)

üstelen- (92)

Anlamı: “Üsteleme işine konu olmak.”

Mehmet'in söyledikleri üstelenmesin. (GTS); Benim İstanbul'a götürülmem pek üstelenmedi. (GTS)

üstlen- (92)

Anlamı: “Üstüne almak, yüklenmek, deruhte etmek.”

Bir çocuk sahibi olmakla, büyük bir sorumluluk üstlenmişti. (GTS)

üşen- (11)

Anlamı: “Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapma isteği olmamak, erinmek.”

Bunun için Şeref Bey üşenmezdi. (UH)

üşü- (39)

Anlamı: “Isı yokluğundan azlığından veya ısı kaybından etkilenmek.”

Vücudumdan ayrıldığı için müthiş üşüyordum. (H)

yağlan- (10)

Anlamı: “Yağlama işi yapılmak, yağ sürülmek, yağ konulmak; yağ oluşmak; yağdan kirlenmek yağ sürünmek.”

Kürekler yağlanmamış. (GTS)

yakıl- (27)

Anlamı: “Yakma işi yapılmak.”

Büyücülüğün cezası ise diri diri yakılmaktı. (CK)

yakınlaş- (14)

Anlamı: “Yakın bir duruma gelmek, yaklaşmak; *mec.* aralarındaki ilgi, sevgi daha güçlü bir duruma gelmek.”

Yer çok aşağılarda kalmış, gök yakınlaşmıştı sanki. (GTS)

yar- (16)

Anlamı: “Uzunlamasına bölüp ayırmak.”

Ummadığın taş baş yarar. (GGKY)

yaratıl- (82)

Anlamı: “Yaratma işine konu olmak.”

Aslında insanlar hizmet için yaratılmıştır. (BBAR); Siz bilime hizmet için yaratılmışsınız. (BBAR); Güven duyulan kişi, kendini daha açar; derin ve yakın bir ilişkinin doğması ortamı yaratılır. (Yİİ)

yargılan- (19)

Anlamı: “Yargısı yapılmak.”

Bununla beraber, bir gün yine haşhaşla yakalanırsa, bir sabıkalı olarak yargılanacaktır. (GTS)

yaşlan- (46)

Anlamı: “Yaşı ilerlemek, ihtiyarlamak.”

Belki de artık yaşlandım. (K)

yavaşla- (15)

Anlamı: “Yavaş gitmeye başlamak hızını azaltmak.”

Tiren yavaşladı. (UH); Çocuk iyice yorulmuş, artık yavaşlamıştı. (GGKY); Suat'ın çehresi veya adı etrafında her şeyin baş döndürücü bir süratle o sığra doğru gidişi bile yavaşlamıştı. (H)

yazdır- (28)

Anlamı: “Yazma işini yaptırmak.”

O okuma yazma bilirdi ama ne yazdı ne yazdırdı. (CK)

yenilen- (60)

Anlamı: “Bir şeyin yerine yenisi konulmak, bir iş bir kez daha yapılmak; tekrarlanmak.”

Paşa Emin Efendi'yi istememiş, seçimler yenilenmişti. (E)

yerleştiril- (107)

Anlamı: “Yerleştirme işine konu olmak.”

Başı omuzlarının arasına sanki boyunsuz yerleştirilmiş. (GTS)

yıpran- (35)

Anlamı: “Zamanla veya çok kullanılma sonucu aşınmak, eskimek.”

İnsan yaşıyor, yıpranıyor, yok oluyor. (K)

yinelen- (26)

Anlamı: “Yineleme işi yapılmak, tekrarlanmak.”

O akşam anıları yineleniyordu. (GTS)

yozlaş- (17)

Anlamı: “Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddidi etmek; dönüşen; bir şey, manevi anlamda değer yargılarını, özelliklerini ve niteliklerini yitirmek, bozulmak, dejenere olmak, özünden uzaklaşmak.”

Toplum giderek yozlaşıyordu. (GTS)

yudumla- (19)

Anlamı: “Yudum yudum içmek, acele etmeden yavaş yavaş içmek.”

Bir kölenin getirdiği baharatlı şarabı tadını çıkararak yudumladı. (GTS)

yutkun- (19)

Anlamı: “Tükürüğü yutmak veya bir şey yutuyormuş gibi gırtlak hareket ettirmek.”

Emine'nin babası bir şey daha sormak istedi, yutkundu. (Y)

1.2. İSTEM ALANLAR

Bu bölümde istem alan fiilleri inceleyeceğiz. “İstem alanlar” ifadesiyle kastımız, bir cümlede ismin ya da isimlerin yüklem olacak fiili etkileyerek girdiği hâl şekilleridir. Tezimizin Giriş kısmında ismin dokuz hâli olduğunu, bunlardan ilgi (genetif) hâlinin isimleri birbirine bağladığını, cümlede fiillerin yüklem olmasına doğrudan hiçbir etkisinin olmadığını, bundan dolayı çalışmamıza dahil etmediğimizi belirtmiştik.

Bir fiilin, isme gelen hiçbir hâl ekinden etkilenmeden cümlede yüklem olmasını “Hiç İstem Almayanlar” kısmında örnekleriyle beraber göstermiş, incelemiştik. Dolayısıyla ismin yalın (nominatif) hâliyle ilgili tespitlerimizi “Hiç İstem Almayanlar” bölümünde yapmış olduk.

Biz, taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlere gelen hâl eklerinin şu şekilde bir fiili yüklem yaptığını tespit ettik:

Bir fiil, tek cümlede isme gelen bir hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Çoğu zaman Avrupalı bizi aşağılamaz, biz ona bakıp kendimizi aşağılarız. (K)

Bir fiil, tek cümlede en az iki isme gelen iki farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Testinin boğazından su, bir hıçkırık sesiyle akıyor. (Y)

Bir fiil, farklı farklı cümlelerde uygun isimlere gelen iki farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Muhtarın ne yaptıklarını çok iyi bildikleri hallerinden anlaşılıyordu. (K); Tabii her tablo kendi alternatifleriyle daha iyi anlaşılır. (GGKY)

Bir fiil, tek cümlede aynı anda üç farklı isme gelen, üç farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Talih bir iradesiyle onu herkesten ayırmıştı. (H)

Bir fiil, farklı farklı cümlelerde üç isme gelen, üç farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Sürekli takımın bekine bağıryorlardı. (BBAR); Suyu çekilmiş derenin içinde, bir hayvan leşi üstüne, kargaların bir kümesi konup, bir kümesi kalkıyor ve cıyak cıyak bağıryorlardı. (Y); Çocukların arkasından bağıryorlar. (BBAR)

Bir fiil tek cümlede aynı anda dört farklı isme gelen, dört farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir:

Şatosu'nda Danes'in hücrecini büyük bir memnuniyetle ziyaretçilere gösterdi. (CK)

Bir fiil, farklı farklı cümlelerde isme gelen dört farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabilir:

En fazla, dünyanın seyredilecek güzel bir yer olduğu düşüncesi içine doğardı. (BBAR); Mustafa İnan Adana'da doğdu, o Hüseyin de parlak şartlar altında doğmadı. (BBAR); Bu ifritler ondan doğuyordu. (H); Herkes kendi zamanının şuuruyla doğar. (H)

Aynı fiile bağlı beş istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılabilir:

Hayat hikayesinin her safhasını olanca ayrıntısıyla saatlerce anlatırdı. (UH); Bir Yiğitlik Anı'nda meşhur sahnenin oynanışını derin bir sezgiyle anlatır. (CK); Olayların “ben” ağzından anlatıldığı bu meşhur şiirde ailece savaştıklarını anlatır. (CK); Acı macerasını yeri geldiğinde anlatır. (UH); Bu yalanı çıkararak öğretmeni teşhir etmesini istedikleri için kızlarının intiharını bütün ayrıntılarıyla anlatmışlardı. (K); Ka'ya kendi hikayelerini memleketin ve devletin derdi gibi anlattılar. (K); Sahi bana bu 'ekol kurmuş'u anlatacaktınız. (BBAR); Kars'ta da genç kızların tuhaf bir intihar hastalığına yakalandıklarını anlatmış. (K); Bu durumu çaycımız anlatıyor. (GGKY); Siz yine bana anlatın. (BBAR); Yeri geldiğinde anlatırım. (UH)

Aynı fiile bağlı altı istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılabilir:

Kendilerini ona cömertçe bağışlamalıdır. (H); Gençliğinde Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı. (E); Listenin başında işadamı Vehbi Koç vardı; yemekte, vakfa 26 kilo altını ve bir binayı bağışlamıştı. (E); Zahit Efendi zaten yokluk içinde debelenen kadına acımış olmalı ki, sonradan kocasının işini ona bağışlamış. (UH); Her zamanki büyüklüğünüzle bizi orada bağışladınız. (CK); Gün gelecek kendi ismini taşıyan Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı. (E); Sen say, dünyaları bağışladım. (UH); Okuyucu kompozisyondaki zaaf-ı teliften dolayı bizi bağışlasın. (GGKY)

1.2.1. Tek İstemliler

Tek istem veya bir istem, hâl eklerinden sadece birinin etkisiyle cümlede yüklem olan fiilleri ifade etmektedir. Cümlede birden fazla isteme sahip olan fiiller olduğu gibi sadece tek bir isteme sahip olan fiillerin de olduğunu tezimizin Giriş bölümünde belirtmiştik.

Bu bölümde tek istem ile cümle oluşturabilen fiillerin örnek cümlelerini, aldığı hâl ekine göre sınıflandırdık. Taradığımız eserlerde örneklerini bulduğumuz fiilleri bu hâl başlıklarının altında verdik. Yani sadece yükleme (akkuzatif) hâli ile cümle oluşturabilen

fiilleri yükleme (akkuzatif) hâli eki isteyenler başlığı altına; yaklaşma (datif) hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri yaklaşma (datif) hâli isteyenler başlığı altına; bulunma (lokatif) hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri bulunma (lokatif) hâli başlığı altına; uzaklaşma (ablatif) hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri uzaklaşma (ablatif) hâli başlığı altına; vasıta (instrümental) hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri vasıta (instrümental) hâli başlığı altına; eşitlik (ekvatif) hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri eşitlik (ekvatif) hâli başlığı altına; yön gösterme (direktif) hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri yön gösterme (direktif) hâli başlığı altına yerleştirdik.

1.2.1.1. Yükleme Hâli Eki (-I) İsteyenler

İsmin geçişli fiilin tesiri altında olduğunu gösteren hâlidir. Bu hâle aynı zamanda “-i hâli” de denir. Eki “-ı, -i, -u, -ü”dür. Ünlü ile biten kelimelerden sonra, araya bir “-y-“ koruyucu ünsüzü alır(Korkmaz 1995: 575).

Yükleme hâli ekinin diğer bir adı da akkuzatif ekidir. Akkuzatif eki ismi fiile bağlayan bir ektir. Yükleme hâlinin eksiz kullanıldığı da görülmektedir: “*su içti-suyu içti*” misallerinde “*su*” eksiz, “*suyu*” akkuzatif hâlindedir (Ergin 1999: 284).

Eski Türkçede ünlü uyumuna bağlı olarak “(-ı)-g, (-i)-g, (-u)-g, (-ü)-g” şekilleri bulunan ekin Batı Türkçesine geçince ince ve kalın “g”leri düşünce geriye kalan yardımcı ünlü, ekin görevini üstlenerek asıl ek durumuna geçmiştir. Eski Anadolu Türkçesi döneminde daima düz ünlü olmuştur. Düşen kalın ve ince “g”lerin etkisiyle yuvarlaklaşmamış olması, herhalde 3. şahıs iyelik ekleri gibi yazılmasından ileri gelmektedir (Özkan 2000: 115).

Belirtme durumunun işlevleri:

1. Sayılarla birlikte eksiz olarak kullanılır.
2. Belirtili nesneyi göstermek için kullanılır.
3. Edatlarla kullanılmaz.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece yükleme hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece yükleme hâli eki olarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı:443

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 147’dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 11.74

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 12.67

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 33.18

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli yükleme hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

abart- (25), *açtır-* (15), *adlandır-* (31), *amaçla-* (66), *anımsa-* (88), *arit-* (12), *aşağıla-* (19), *atıştır-* (13), *atlat-* (37), *azalt-* (146), *barıştır-* (14), *becer-* (57), *belirt-* (335), *belle-* (14), *biç-* (15), *biçil-* (18), *bil-* (2448), *boğ-* (40), *bölüş-* (13), *bük-* (29), *bürü-* (11), *büyüle-* (12), *çalkala-* (12), *çekiştir-* (14), *çevrele-* (21), *çoğalt-* (23), *çöz-* (135), *denetle-* (43), *dengele-* (21), *derle-* (21), *dışla-* (26), *dilimle-* (10), *doku-* (16), *doyur-* (27), *durula-* (10), *duyur-* (67), *düşle-* (22), *düşündür-* (22), *eğit-* (32), *eğlendir-* (15), *eleştir-* (65), *em-* (47), *erit-* (27), *ertele-* (15), *esirge-* (21), *etkile-* (248), *ez-* (45), *getirt-* (20), *gider-* (78), *giydir-* (30), *gözle-* (35), *güzelleştir-* (13), *haşla-* (32), *ısıt-* (40), *içer-* (242), *inandır-* (18), *irdele-* (28), *işlet-* (47), *it-* (83), *iyileştir-* (30), *kabart-* (17), *kandır-* (36), *kapa-* (59), *kapsa-* (81), *kar-* (17), *kararlaştır-* (12), *karart-* (12), *kaşı-* (23), *kavur-* (37), *kazan-* (586), *kestir-* (53), *kırbaçla-* (22), *kırp-* (14), *kıs-* (18), *kısalt-* (12), *kısıtla-* (22), *kışkırt-* (15), *kıvır-* (20), *kızart-* (35), *kirlet-* (36), *kokla-* (22), *kolaylaştır-* (77), *konuştur-* (14), *kopart-* (11), *koru-* (341), *kurcala-* (12), *kurut-* (25), *küçült-* (19), *küçümse-* (26), *nitele-* (16), *oluştur-* (532), *onar-* (16), *ov-* (11), *ovuştur-* (20), *ölç-* (49), *önemse-* (34), *özle-* (67), *parlat-* (18), *pekiştir-* (19), *sağlamlaştır-* (11), *sapta-* (58), *savun-* (160), *seslendir-* (16), *sevindir-* (32), *sezinle-* (16), *sına-* (15), *sırala-* (78), *sıva-* (14), *sıyr-* (12), *simgele-* (22), *sorgula-* (49), *sula-* (17), *sulandır-* (15), *süpür-* (20), *süsle-* (53), *takın-* (23), *tanımla-* (90), *tart-* (10), *tasarla-* (34), *tep-* (11), *tıka-* (26), *tıkla-* (21), *tırman-* (62), *titret-* (18), *toparla-* (32), *tutukla-* (18), *umursa-* (18), *uydur-* (76), *ürküt-* (11), *üstele-* (12), *ütüle-* (15), *yadırga-* (31), *yağla-* (14), *yala-* (21), *yanıtla-* (36), *yargıla-* (23), *yavaşlat-* (13), *yeğle-* (34), *yıprat-* (15), *yitir-* (131), *yoğunlaştır-* (17), *yönet-* (132), *yönlendir-* (102), *yumuşat-* (18), *yut-* (43), *yücelt-* (11), *zedele-* (14).

Taradığımız eserlerde Türkçe kökenli olup yükleme hâli eki alan bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup yükleme hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

abart- (25): **-I**

Anlamı: “Bir şeyi olduğundan büyük veya çok göstererek anlatmak, mübalağa etmek; bir iş, bir davranış vb.nde gereğinden fazlasına kaçmak.”

-I: *Her şeyi abartıyordu. (UH)*

açtır- (15): **-I**

Anlamı: “Açma işini yaptırmak.”

-I: *Babam dükkandaki bütün baharatların üzerini açtırmıştı. (UH)*

adlandır- (31): **-I**

Anlamı: Bir kimseyi veya bir şeyi kullanarak belli etmek, ad vermek, ad koymak, tesmiye etmek; ad koymak, ad vermeyi sağlamak, tesmiye etmek.”

-I: *Bu kitapta Dosto hapishaneyi “Yaşayan Ölümler Evi” olarak adlandırmıştı. (CK); Basın, ölenleri "sulh şehitleri" diye adlandırdı. (E)*

amaçla- (66): **-I**

Anlamı: “Bir amaca ulaşmayı istemek, istihdaf etmek.”

-I: *Sevgi ve ilgilerini bu çocuklara vererek onları mutlu etmeyi amaçlıyorlardı. (LBA); Yahudi benliğinin asimilasyon erozyonuna uğramamasını amaçlıyordu. (E)*

anımsa- (88): **-I**

Anlamı: “Hatırlamak.”

-I: *Ayrılırken benden bir şey istemişti, ne istediğini bir türlü anımsayamadım. (Yİİ); Ben o günü her zaman yaşanmış bir gün olarak anımsayacağım. (LBA)*

arıt- (12): **-I**

Anlamı: “Temizlemek, temiz duruma getirmek, paklamak; katışıksız duruma getirmek, tasfiye etmek.”

-I: *İnce Memed niyeti arıtmıştı. (GTS); O zaman anılarını arıtabilir. (GTS)*

aşağıla- (19): **-I**

Anlamı: “Değerinden düşük göstermek; küçültücü davranışlarda bulunmak, hor görmek.”

-I: *Çoğu zaman Avrupalı bizi aşağılamaz, biz ona bakıp kendimizi aşağılarız. (K)*

atıştır- (13): **-I**

Anlamı: “Acele olarak yemek veya içmek; yağmur veya kar serpiştirmek.”

-I: *Besim, gidenlere ikram edilen çaydan kalma bisküvileri atıştırıyordu. (GTS)*

atlat- (37): **-I**

Anlamı: “Atlama işini yaptırmak; basında başka ilgililerden önce bir haberin yayımlanmasını sağlamak; *mec.* başından savmak; *mec.* savsaklamak; *mec.* aldatmak.”

-I: *Bana sorarsanız işin en güç tarafını atlattık. (GTS); Bu Kurul'u atlatıncaya kadar sesimi çıkarmayacağım. (GTS)*

azalt- (146): -I

Anlamı: “Az denecek bir miktara indirmek; eskisinden az bir duruma getirmek, kırmak; etkisini yitirmesine sebep olmak, hafifletmek.”

-I: *Aspirin baş ağrımı azaltdı. (GTS)*

barıştır- (14): -I

Anlamı: “Barışmalarını sağlamak, ara bulmak.”

-I: *Günah çıkartıp dargınları barıştıracamız anlaşulan. (GTS)*

becer- (57): -I

Anlamı: "Güç görünen bir iş veya duruma çözüm bulmak, üstesinden gelmek; alay yollu bir şeyi kullanılmaz duruma getirmek, bozmak, kirletmek; *argo* ırzına geçmek, kirletmek; *argo* Birini öldürmek."

-I: *Fakat dönüşe kadar kızlarımız onu da kendi neşelerine ortak etmeyi becerecekler. (GGKY); Nihayet işaretleri takip ederek ilk metro istasyonunu bulmayı beceriyorum. (GGKY)*

belirt- (335): -I

Anlamı: “Açıklamak, tebarüz ettirmek.”

Serhat Kars Televizyonu yetkilileri, stüdyo dışında yapılan kendilerine reklam verdiğini belirtti. (K); İstikbal endişesi taşımadıklarını, üniversiteyi kazanmalarının kesin olduğunu belirtiyorlar. (GGKY); Bizi evine misafir eden tarih öğretmeni, okuduklarımızı ilgiyle kağıda geçiriyor ve bu bilgileri müzeye ulaştıracağını belirtiyor. (GGKY); İttihatçıların futbolun kitlesel özelliğini kavrayan ilk siyasal hareket olduğunu belirtmiştik. (E); Başka bir kitabımızda, mânilerimizin Karacaoğlan şiirine de katkıda bulunduğunu belirtmiştik. (YE)

belle- (14): -I

Anlamı: “Öğrenip akılda tutmak; sanmak; bel denilen araçla toprağı işlemek, aktarmak.”

-I: *Sahnedeki yavru nereden görmüşse bu "milli dansı" gayet iyi bellemiş. (GGKY)*

biç- (15): -I

Anlamı: “Belli bir biçim vererek kesmek; dikilecek kumaşı belli bir ölçüye ve modele uygun olarak makasla kesmek; ekin, ot ve benzerlerini orakla, tırpanla, makine ile kesmek; *mec.* yayılım ateşiyle öldürmek; *mec.* değer, paha, fiyat belirlemek.”

-I: *Asırlardır bize soğukkanlılıkla ameliyat yaptılar, bizi kestiler, biçtiler. (H)*

biçil- (18): -I

Anlamı: “Biçilme işine konu olmak.”

-I: *Zırhlı otomobilin mitralyözünü tarafından biçilir biçilmez bilincini yitiriyor. (GTS)*

bil- (2448): -I

Anlamı: “Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak; bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak; bir iş yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek; tanımak, hatırlamak; sanmak, varsaymak, farz etmek; sorumlu tutmak; inanmak; işine gelmek, uygun bulmak; “-a / -e” zarf fiil ekli fiillerle yeterlik bildiren birleşik fiiller oluşturur; saymak.”

-I: *Bu yalıtı biz o zaman Hüseyin Hüsnü Paşa'nın olarak bilirdik. (CK); Ka Türkiye'den uzak olmasına rağmen Kars'ın son yıllarda ülkenin en yoksul en unutulmuş bölgesi olduğunu biliyordu. (K); Rivayet böyle, doğrusunu Allah bilir. (CK); Kars'ta başına gelecekleri biliyorum. (K); Birkaç seneden beri kontratı yenilemek, kiraları almak gibi işleri yüklenen Mümtaz, onu hatta dükkanında ve karşısında iken bile görmenin ne kadar güç olduğunu bilirdi. (H)*

boğ- (40): -I

Anlamı: “Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek; el, ip vb. ile bir şeyi çepeçevre sıklamak; motorlu taşıtlarda fazla yakıt, motoru çalışmaz duruma getirmek; renkler uygun düşmemek; *mec.* silik bir duruma getirmek, bastırmak; *mec.* tamamıyla kaplamak, sarmak; *mec.* peş peşe yapmak, bir kimseyi bir şeyin fazlasına eriştirmek veya uğratmak; *mec.* bir durumu başka bir durum yaratarak örtmeye çalışmak; *mec.* gelişmesine engel olmak; *mec.* bunaltmak.”

-I: *Yatağımı yumruğumla dövmeye, dişlerimle ısırılmaya başladım, boğazıma tıkanan hıçkırıklar beni boğacak. (Y)*

bölüş- (13): -I

Anlamı: “İki veya daha çok kimse aralarında herhangi bir şeyi paylaşmak, üleşmek, payını almak, taksim etmek.”

-I: *Peygamber tek bir taneyi nasıl olup da kırka böleceğini düşünürken Cebrail inmiş, Tanrı'nın buyruğunu bildirmiş ki üzüm tanesini eze, suyunu Erenlere bölüştüler, onlar üzümün suyunu çıkarıp bölüşmüşler. (YE)*

bük- (29): -I

Anlamı: “Sertçe çevirmek, kıvrırmak; birkaç tel ipliği burarak sarmak; eğmek; katlamak; döndürmek.”

-I: *Onu da bir boru gibi büküyor. (BBAR)*

bürü- (11): -I

Anlamı: “Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek; *mec.* çok, güçlü etkilemek.”

-I: *Her yanı yabani otlar bürümüş. (UH)*

büyüle- (12): -I

Anlamı: “Büyü ile etki altına almak; *mec.* çekiciliği ile etkisi altına almak, birini kendine bağlamak, teshir etmek.”

-I: *Bu derin cümleler sizi büyüledi. (CK) ; Yaz akşamlarının İstanbul'u herkesi olduğu gibi onları da büyülemişti. (LBA)*

çalkala- (12): -I

Anlamı: “Sulu bir şeyi sarsarak veya çırparak karıştırmak; içinde bir şey bulunan bir nesneyi sarsarak sallamak; vücudun göbek, kalça vb. yerini sürekli oynatmak; kuluçka yumurtalarını çevirmek; sağlığının bozulmasına yol açmak.”

-I: *Elindeki süt dolu şişeyi sürekli çalkalıyordu. (GTS)*

çekiştir- (14): -I

Anlamı: “Uçlarından tutarak ayrı yönlere doğru çekmek; tekrar tekrar çekerek koparmak; *mec.* bir kimsenin kötü taraflarını uzun uzadıya sayıp dökmek.”

-I: *Pazar günü evine gidip yeni müdürü çekiştirirler. (GTS)*

çevrele- (21): -I

Anlamı: “İçine almak, kuşatmak, sarmak, ihata etmek.”

-I: *Kirpiklerinin gölgesi mavi gözlerini çevreliyordu. (UH)*

çoğalt- (23): -I

Anlamı: “Miktarını, sayısını, ölçüsünü arttırmak; çoğaltma makinesi kullanılarak sayısını arttırmak, teksir etmek.”

-I: *Başka insan iskeletleri bu teki sık sık çoğaltır. (YE)*

çöz- (135): -I

Anlamı: “Düğümlü, bağlı veya sarılı, bağlı bir şeyi açmak; düğmeyi iliğinden açmak; açmak; *hlk.* çözüğü ipini gerçekleştirmek; bilinmeyen, gizli noktasını bulup onu açıklamak; *mat.* bir problemde aranan sonucu belli öğeler yardımıyla ortaya çıkarmak, halletmek; *kim.* bir maddeyi bir çözücüde çözündürmek, onun çözeltisini yapmak.”

-I: *Siz daha neleri çözüyorsunuz şimdi?(BBAR)*

denetle- (43): -I

Anlamı: “Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, murakabe etmek, teftiş etmek, kontrol etmek.”

-I: *Zaman ve zaman planlaması önemli değildir; gelecekte ne olacağı kaderimize bağlıdır, biz kaderimizi denetleyemeyiz. (Yİİ)*

dengele- (21): -I

Anlamı: “Dengeli duruma getirmek; *fiz.* bir cismi güç katarak veya eksilterek denge durumuna getirmek.”

-I: *Bu durum gelişmekte olan toplumların tarihten gelen iç çatışmalarını dengeleyecek.* (GTS)

derle- (21): -I

Anlamı: “Seçme yaparak toplamak, bir araya getirmek, tedvin etmek; düzgün bir biçimde toplamak.”

-I: *Evin erkeği odayı derledi, topladı.* (BBAR)

dışla- (26): -I

Anlamı: “Bir kimse veya bir toplum, bir kimse, bir durum, bir düşünce vb.ni yok saymak, ilgilenmemek.”

-I: *Kudüs onu dışladı.* (CK)

dilimle- (10): -I

Anlamı: “Dilimlere ayırmak, dilim dilim etmek.”

-I: *Cemile sofraya bezini yere serdi, ekmeği dilimledi.* (GTS)

doku- (16): -I

Anlamı: “Tezgahta ipliği, çözgü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak; *mec.* en ince noktalarına kadar emek vererek ortaya çıkarmak; *hlk.* ağacın yemişlerini sıırıyla vurarak indirmek.”

-I: *Fakat artık kol kola değildiler ve adımları, aynı düşüncenin ritmini dokumuyordu.* (H)

doyur- (27): -I

Anlamı: “Açlığını gidermek; geçindirmek, yaşamasını sağlamak; *mec.* kandırıcı, inandırıcı, yeterli olmak, tatmin etmek; *mec.* para yedirmek; bir maddenin içinin alabileceği kadar başka bir madde katmak; *fiz.* doyma durumuna getirmek.”

-I: *Rehberimizin daha evvel ayarladığı bir Arnavut lokantasına giderek karnımızı doyurduk.* (GGKY)

durula- (10): -I

Anlamı: “Yıkanmış şeyleri duru sudan geçirmek.”

-I: *Ayşe henüz çamaşırlarını durulamamıştı.* (K)

duyur- (67): -I

Anlamı: "Duymasını sağlamak; ilan etmek; sezdirmek."

Meteoroloji Sibiry'a'dan gelen soğukların ve iri taneli karın üç gün daha dinmeyeceğini duyurdu. (K)

düşle- (22): -I

Anlamı: “Bir şeyi, bir kimseyi, bir durumu istenilen biçimde tasarlamak, zihinde canlandırmak.”

-I: *Siyah bir nehirde yüzen ve pruvasında yükselen oyma bir ejderha başı bulunan büyük bir Viking yelkenlisine benzer bir gondolü düşledi. (GTS)*

düşündür- (22): -I

Anlamı: “Düşünmesine sebep olmak, düşünmesine yol açmak; *mec.* tasalandırmak, kaygılandırmak; akla getirmek, hatırlamak, önceden kestirmek.”

-I: *Gelecek günlerin belirsizliği yöneticileri kara kara düşündürüyordu. (K); Bu olay beni uzun uzun düşündürdü. (GGKY); Ama beni uçağın konforundan ziyade İstanbul'a iniş saatimiz düşündürüyor. (GGKY); Bu gülüş Mümtaz'ı düşündürdü. (H)*

eğit- (32): -I

Anlamı: “Birinin akla uygun, fiziksel ve moral gelişmesi üzerine etki yaparak çeşitli davranış yatkınlıkları, bilgi ve görgü aşılıyarak önceden tespit edilmiş amaçlara göre onun belirli bir yönde gelişmesini sağlamak, terbiye etmek; belli bir konuda yetiştirme; hayvanı istenilen davranışları yapabilecek biçimde yetiştirmek.”

-I: *Çocukları eğittik. (GTS)*

eğlendir- (15): -I

Anlamı: “Eğlenmesini sağlamak, eğlenmesine yol açmak.”

-I: *Ne şumarıklıklar, ne hoppalıklar yapacak, beni nasıl kızdıracak ve eğlendirecekti. (GTS)*

eleştir- (65): -I

Anlamı: “Bir düşünceyi, bir eseri, bir yargıyı inceleyerek doğruluk veya yanlışlığını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirtmek, tenkit etmek.”

-I: *Onların davranışını eleştirdiler. (GTS)*

em- (47): -I

Anlamı: “Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak; tükürük yardımıyla eriterek içine çekmek; *fiz.* soğurmak; *argo* uzun süre yararlanmak.”

-I: *Toprak suyu emdi. (GTS)*

erit- (27): -I

Anlamı: “Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak; *mec.* harcayıp tüketmek; *mec.* çok üzme; *mec.* zayıflatmak; *mec.* yok etmek.”

-I: *Ama İstanbul onların hepsini eritiyordu. (CK)*

ertele- (15): -I

Anlamı: "Sonraya bırakmak, tehir etmek, tecil etmek, talik etmek."

-I: *Seçim mitinglerinin duyuruları, Erzurum'dan gelen aşının liselerde tatbik edilmeye başlandığı, belediyenin su borçlarının tahsilini iki ay erteledi. (K); Ancak Mustafa Kemal 14 haziranda Bursa'ya ulaştı -ve nedeni hâlâ bilinmemekle birlikte- İzmir'e varış tarihini bir gün erteledi. (E)*

esirge- (21): -I

Anlamı: "Korumak, himaye etmek, vikaye etmek; bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmak."

-I: *Bu arada güler yüzünü, çay-kahve ikramını esirgemiyor. (GGKY); Ve Mümtaz onda bu ürkekliğin, bu safiyetin kaybolmaması için hiçbir dikkati esirgemiyordu. (H); Kanlıca'daki karı koca, -Nuran'ın baba tarafından, Tevfik Bey'in karısı tarafından akrabaları,- bunu bir türlü anlamadıkları için Tevfik Bey'e hala mustarip ve matemli bir dul gibi bakıyorlar, onu rahat ettirmek, ona ıstırabını hatırlatmamak için ellerinden gelen gayreti esirgemiyorlardı. (H)*

etkile- (248): -I

Anlamı: "Etkiye uğratmak, tesir etmek; karşısındaki kişiyi kendi duygu ve istekleri doğrultusuna yöneltmek."

Bu dayak ve dayatma annemin kaçma kararını etkilemiş. (UH); Ciddiliği öğrenci arkadaşlarını da etkiliyordu. (BBAR); XX. yüzyıl başında Paris'te İttihatçılar arasında yapılan ideolojik tartışmalar, yüz yıl içinde bu topraklarda kurulan tüm siyasal hareketleri etkileyecekti. (E); Ne var ki iniş pek de kolay olmayacaktı. Çünkü yoğun sis tabakası pilotun görüş mesafesini etkiliyordu. (E); Bu kültür değerleri, algılamayı sürekli etkiler. (Yİİ); Ve onun ölümü, Evliya zade ailesini etkileyecekti... (E); İhtiyacınız olduğunda nasıl günlüğünüze başvurduğunuz ve o günlüğün özel bir parçanız haline gelişi, beni çok etkilemişti. (LBA); Yunan uygarlığının ruhla bedeni, zorunlu işle oyunu, uygulama ile teoriyi, birbirinden katı duvarlarla ayırması Batı uygarlığının hemen her yanını etkilemiştir. (YE)

ez- (45): -I

Anlamı: "Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek; ağır bir şey, başka bir şeyin üzerinden geçmek, çiğnemek; sıvı içinde bastırıp karıştırarak eritmek; *mec.* üzmek, sıkıntıya sokmak; *mec.* baskı altında tutmak; *mec.* dayanıklılığını aşacak derecede çalıştırarak yormak; *mec.* yenmek, sindirmek; *argo* harcamak."

-I: *Bu yüzden bütün ömrünce farkında olmadan zalim olmuş, kendisini o kadar seven, yaşadığını anlamak için duygularını yaşamağa muhtaç olan babasını **ezmişti**. (H)*

getirt- (20): **-I**

Anlamı: “Getirme işini yaptırmak.”

-I: *Ali Elverdi, nedense üşümüş olacak ki, parkasını **getirtti**. (GTS)*

gider- (78): **-I**

Anlamı: “Ortadan kaldırmak, yok etmek; dindirmek.”

-I: *Develerin koşma süratini merak ediyordum ki son turda sürdüğü hayvandan düşen bir çocuk bu merakımı **giderdi**. (GGKY)*

giydir- (30): **-I**

Anlamı: “Giyme işini yaptırmak; *mec.* ağır sözler söylemek, hakaret etmek.”

-I: *Nuran'ı bir geçmiş zaman dilberi, Dördüncü Murad devrinin bir ikbali gibi **giydiriyordu**. (H)*

gözle- (35): **-I**

Anlamı: “Bir şeyin olmasını veya birinin gelmesini beklemek, intizar etmek; dikkatle bakmak, tarassut etmek; incelemek, araştırmak; gizlice bakmak, gözetlemek.”

-I: *Bazı kimselerin, konuştukları kişilerin sözlerini sürekli olarak kestiklerini **gözlemiştir**. (Yİİ); Kendinizi **gözleyin**. (Yİİ); Mevcut iki alternatif karardan her birini sanki kesinleşmiş bir karar olarak düşünerek, her bir alternatife bedenimin nasıl tepkide bulunduğunu **gözledim**. (Yİİ)*

güzelleştir- (13): **-I**

Anlamı: “Güzellik vermek, güzellik kazandırmak.”

-I: *Mehtap görülen her şeyi yumuşatıyor, hülyalaştırıyor, **güzelleştiriyordu**. (GTS)*

haşla- (32): **-I**

Anlamı: “Bir şeyi kaynar suya daldırmak; bir şeyin üstüne kaynar su dökmek; suda kaynatarak pişirmek; kaynar sıvı bir şeyi yakmak; don, kırağı için bitkilere zarar vermek; sızı vermek, acı vermek; *mec.* sertçe paylamak, azarlamak.”

-I: *Kaynar su ayağımı **haşladı**. (GTS)*

ısıt- (40): **-I**

Anlamı: “Sıcak duruma getirmek; *mec.* çekici, olumlu, hoş bir duruma getirmek.”

-I: *Onları, odada yakılan sobanın ateşi hiç **ısıtmıyordu**. (K)*

içer- (242): **-I**

Anlamı: “İçine almak, içinde bulundurmak, ihtiva etmek; *fels.* bir şey, başka bir şeyin varlığını gerektirmek, biri ötekini ister istemez düşündürmek, tazammum etmek.”

-I: *Din ögesinin ağır bastığı geleneksel otoriter kültür, demokratik bir toplumun temelinde yatan iletişim becerilerini içermezdi. (Yİİ)*

inandır- (18): -I

Anlamı: “İnanmasını sağlamak.”

-I: *Fenerbahçe'de bu isimde bir futbolcunun oynayıp oynamadığını kimse bilmiyordu ama, Erol Hoca bizi inandırmıştı.(UH); Bir Türk'ün kendi milletini methetmesi bir ecnebiyi belki inandırmaz ama hicvetmesi derhal inandırır. (Y)*

irdele- (28): -I

Anlamı: “Bir konunun incelenmesi ve eleştirilmesi gereken bütün yönlerini birer birer incelemek, araştırmak, tetkik ve tetebbu etmek, mütalaa etmek.”

-I: *Tanpınar bu konuları irdelemiş, sorunları bize bir an önce iletmişti. (GTS)*

işlet- (47): -I

Anlamı: “İşlemesini sağlamak, çalıştırmak; bir şeyi, bir kimseyi, bir yeri kullanarak veya çalıştırarak yarar sağlamak; üzerine işleme yaptırmak; teklifsiz konuşmada şaka ve birtakım yalanlarla sezdirmeden birini kandırmak veya onunla eğlenmek.” "

-I: *Babadan kalma fabrikayı ailenin en küçük oğlu işletiyordu. (UH)*

it- (83): -I

Anlamı: “Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek; kapı, pencere vb.ni güç uygulayarak açmak veya kapamak; bulunduğu yerden aşağı düşürmek; sürüklemek, sevk etmek; fiz. bir cisim, belli bir yakınlıktaki başka bir cismi kendisinden uzaklaşmaya zorlamak, çekmek karşıtı.”

-I: *Aynı cins elektrikli iki cisim birbirini iter. (GTS)*

iyileştir- (30): -I

Anlamı: “İyileşmesini sağlamak, sağlığına kavuşturmak, tedavi etmek; eksikliğini, bozukluğunu gidermek, ıslah etmek.”

-I: *Doktor korkusu sanki onu iyileştirmişti. (GTS)*

kabart- (17): -I

Anlamı: “Kabarmasını sağlamak, kabarmasına yol açmak; toprağı tırmık, çapa vb. bir araçla karıştırmak, altüst etmek, yumuşatmak.”

-I: *Gıcırdayan merdivenleri çıkarırken mektebin ağlanacak hali içimi kabartıyor. (GGKY); Yeniçeri Ocağı'na alınan askerler başlangıçta gayrimüslim çocukları devşirilerek alınırken, yeniçerilerin edindiği servet Müslüman unsurların da iştahını kabartıyordu. (E)*

kandır- (36): -I

Anlamı: “Kanmasını sağlamak; aldatmak; içme yeme isteğini karşılamak.”

-I: *Resimli roman okuyanları henüz **kandırılmazsınız**. (BBAR)*

kapa- (59): -I

Anlamı: “Bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek; sıkıntılı bir hal almak; çalışamaz görev yapamaz bir duruma gelmek; üzerinde durmamak; hapsetmek; karşılamak; bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek; hava bulutlarla kaplanmak; sıkıntılı bir hâl almak; bir şeyin görünmesine engel olmak; geçişi engellemek; üzerinde durmamak; bir şey üzerinde konuşmayı bırakmak; ortalıktan alıp saklamak.”

-I: *Sandığı karıştırdılar ve 'Yok bir şey' diyerek **kapadılar**. (UH); Koyu renk elbisesinden görevli olduğu sanılan adam, yolu **kapadı**. (BBAR)*

kapsa- (81): -I

Anlamı: “İçine almak.”

-I: *Bilimsel yayınlarının birçoğunu iletişim konusunda yapmıştır; bu yayınlar, aynı toplumda yetişmiş insanlar arasındaki iletişim ilişkilerini olduğu kadar, farklı toplum ve kültürlerde yetişmiş kişilerin iletişim ilişkilerini de **kapsar**. (Yİİ); Yani, "millileştirme" kampanyası Yahudileri de **kapsıyordu**. (E); Oysa şimdi çalıştığım Devlet Üretme Çiftliği'ne gidince içimi bir huzur **kapsıyor**. (Yİİ)*

kar- (17): -I

Anlamı: “Karıştırmak, birbirine katmak; toz durumundaki bir şeyi sıvı ile karıştırarak çamur veya hamur durumuna getirmek.”

-I: *Adam boyayı **kardı**. (GTS)*

kararlaştır- (12): -I

Anlamı: “Bir konunun, bir işin herhangi bir yolda yapılmasıyla ilgili kesin düşünce belirlemek, tayin etmek.”

*Yola çıkma gününü **kararlaştırdık**. (K)*

karart- (12): -I

Anlamı: “Rengini karaya çevirmek.”

-I: *Ademoğullarının içlerindeki uçurum, artık benim gözlerimi **karartmıyor**. (Y)*

kaşı- (23): -I

Anlamı: “Vücudun herhangi bir yerini tırnakla hafifçe ovmak.”

*Sürekli vücudunun bir bölgesini **kaşıyordu**. (UH)*

kavur- (37): -I

Anlamı: “Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan kızartarak pişirmek, rüzgâr, soğuk, sıcak vb. kurutmak, yakmak; *mec.* çok üzme, yakmak, mahvetmek.”

-I: *O yıl sıcaklar memleketi kavurmuştu. (BBAR)*

kazan- (586): -I

Anlamı: “Kazanç sağlamak; olumlu iyi bir sonuç elde etmek; çıkmak isabet etmek; sahip olmak; tutulmak; kendinden yana çekmek; galip gelmek, yenmek.”

-I: *Karınlarına günde ancak bir sıcak çorba giren üniversite öğrencilerinin, amelelerin, hatta esnafın bile saygısını kazanıyorlar. (K); Sen imtihanı kazandın. (GGKY); Al oku; çok iyi diyeler, savaşı kazanmışız. (Y)*

kestir- (53): -I

Anlamı: “Kesme işini yaptırmak; akıl yoluyla gerçeğe yakın bir yargıya varmak; tahmin etmek; kesilmesini sağlamak; karar vermek; kısa bir süre uyumak; anlamak; farkına varmak.”

-I: *Kış için odunları kısa kısa kestiriyorlardı. (UH)*

kırbaçla- (22): -I

Anlamı: “Kırbaçla vurmak; *mec.* canlandırmak, destek vermek, harekete geçirmek.”

-I: *Edebiyata gelince yaşamla ilgili olan her şey ilgimi kırbaçladı. (GTS)*

kırp- (14): -I

Anlamı: "Parçalara ayırmak, kesmek, kırmak, göz kapaklarını açıp kapamak, kıpmak, *mec.* kesinti yapmak, tutumlu davranmak."

-I: *Yüzümüze yakın bir yerde el çırpıldığı zaman, istemeden gözümüzü kırparız. (Yİİ)*

kıs- (18): -I

Anlamı: "Sesi azaltmak, alçaltmak, gözü biraz kapamak, ezmek, büzmek, daraltmak, lamba ışığını azaltmak, sıkıştırmak, *mec.* masraf, harcama vb.ni azaltmak; *mec.* verilen hak ve özgürlüklerin sınırını daraltmak; halk ağzında pntilik etmek.."

-I: *Çocuk gözlerini kısıtı. (UH); Onu görür görmez gözlerini kısıtı. (H); Muazzez saçlarını güneşte salladı, gözlerini kısıtı. (H)*

kısalt- (12): -I

Anlamı: “Kısa duruma getirmek; kısa gibi göstermek.”

-I: *Bu giysi boyunu kısaltmış. (GTS)*

kısıtla- (22): -I

Anlamı: “Önceden verilmiş olan hak ve hürriyetlerin sınırlarını daraltmak, tahdit etmek; *mec.* sınırlamak, daraltmak; *huk.* birini yasal yoldan mallarını kullanmaktan yoksun bırakmak, kısıt altına almak, hacir altına almak.”

-I: *Şirket, dış gezileri kısıtladı. (KG)*

kışkırt- (15): -I

Anlamı: “Kümes hayvanlarını ürkütüp kaçırmak; bir kimseyi kötü bir iş yapması için harekete geçirmek, tahrik etmek.”

O gün terör örgütü yanlıları olayı kışkırtmıştır. (K); Özellikle DP çevrelerinin "Asamazlar, asarlarsa, dünya ayağa kalkar" lafları askerleri kışkırtıyordu. (E); Çevresindeki beyler, Mehmet'le savaşsın diye Alâeddin'i kışkırtmaktadır. (YE)

kıvr- (20): -I

Anlamı: “Herhangi bir şeyi bükmek; kenarından katlamak; başarmak; sapmak; uydurup söylemek.”

-I: *Acı acı güldü, dudağını kıvrıdı. (UH)*

kızart- (35): -I

Anlamı: “Kızarmasına neden olmak; kızgın yağda pişirmek.”

-I: *Güneş domatesleri kızarttı. (GTS)*

kirlet- (36): -I

Anlamı: “Kirli duruma getirmek, pisletmek; küçük veya büyük abdestini yapmak, pislemek; kadının ırzına geçmek, namusuna zarar vermek *mec.* namusuna, onuruna zarar verecek bir suç yüklemek, lekelemek.”

-I: *Böyle bir şüphe insanı kirletir. (GTS)*

kokla- (22): -I

Anlamı: “Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek, koku almak.”

-I: *Başımı saçlarımı öptü, kokladı. (UH)*

kolaylaştır- (77): -I

Anlamı: “Kolay bir duruma getirmek; bir işi sonuna yaklaştırmak.”

-I: *Rakipsiz bir güç olan İngiltere'nin ekonomisi Almanların işini kolaylaştırmıştı. (E); Yunus'un devrinde Anadolu'nun içinde bulunduğu keşmekeş, bunalım ve yıkım insanların kurulu düzenin dünya görüşünü ve felsefe anlayışını yargulamalarını ve reddetmelerini kolaylaştırıyor. (YE); Ama Ortadoğu toplumlarında başka bir özellik var ki, aşkı soyutlaştırıp, insan bedeninden ayırmayı, kadından uzaklaştırmayı kolaylaştırıyor. (YE)*

konuştur- (14): -I

Anlamı: “Konuşmasını sağlamak, konuşmasına yol açmak; *mec.* bir müzik aracını çok güzel çalmak.”

-I: *Bir baştan bir başa rüzgar gibi gezerek onu konuşturmuş. (UH)*

kopart- (11): -I

Anlamı: “Koparma işini yapmak.”

-I: *Sigarasının filtresini baş parmağını bir bisturi gibi kullanarak kopartmıştı. (K)*

koru- (341): -I

Anlamı: “Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden tehlikelerden zor bir durumdan uzak tutmak; himaye etmek; savunmak; tehlikeli durumları önlemek.”

-I: *Çaylarımızı yudumlarken, genç yaşında saçlarını ağırtan Saraç Başkan 1990'da kurulan partinin temel amacı, Türklerin kültürel varlığını korumak. (GGKY); Atalarından tevariüs ettikleri o asaleti, o gönül zenginliğini korumuşlardı. (GGKY)*

kurcala- (12): -I

Anlamı: "Ellemek, karıştırarak bakmak, sivri bir şey sokup karıştırarak zorlamak, karıştırıp azdırmak, tahriş etmek, *mec.* meşgul ve rahatsız etmek, *mec.* bir konuyu araştırmak, üstünde durmak, eşelemek."

-I: *Çünkü insanların yüreklerini kurcalıyordu. (CK)*

kurut- (25): -I

Anlamı: “Suyun ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.”

-I: *Kimi ondan kaçarak ömrünü kurutmuştu. (H)*

küçült- (19): -I

Anlamı: “Büyükken daha küçük duruma getirmek; yaşını gizleyerek küçük göstermek; *mec.* değerini ve onurunu azaltmak.”

-I: *Lokmasını bir iki kez çiğneyerek küçülttü. (GTS)*

küçümse- (26): -I

Anlamı: "Değer ve önem vermemek, küçük görmek."

Ama o benim gibileri saf şüire değil, folklorla, yerel güzelliklerle uğraşıyor, diye küçümserdi. (K); Batılılaşmışlar gibi halkı hemen küçümsemezlerdi. (K)

nitele- (16): -I

Anlamı: “Bir şeyin niteliğini belirtmek.”

-I: *Kendilerini 'Adaletin Kalesi' olarak niteliyorlardı. (UH)*

oluştur- (532): -I

Anlamı: “Oluşmasını sağlamak.”

-I: *Görülmeden gözetleyen modern hapishanenin ilk resmidir ve hücre sisteminin temelini oluşturur. (CK)*

onar- (16): -I

Anlamı: “Bozulmuş olan bir şeyi düzeltmek.”

-I: *Biz birbirimize el uzattıkça sizi mutlu edeceğimizi bilir, kalpleri böyle onarırdık. (CK)*

ov- (11): -I

Anlamı: “Bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek; bir yere bir şeyi kuvvetle sürterek temizlemek.”

-I: *Şakaklarını, bileklerini kolonyayla ovdum. (GTS)*

ovuştur- (20): -I

Anlamı: “Bir şeyi bastırarak başka bir şey üzerinden geçirmek.”

-I: *Durdu, gözlerini ovuşturdu. (KG)*

ölç- (49): -I

Anlamı: "En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek; *mec.* aşırı olmamasına dikkat etmek, kontrol etmek."

-I: *Ne kadar çok bildiğimi elbet değil, ne kadarsa, bildiğimi ne çok size borçlu olduğumu artık ölçmem. (CK)*

önemse- (34): -I

Anlamı: “Önemli saymak, önem vermek, mühimsemek, saymak.”

-I: *Maarif müdürü olduğunu söylese Atatürk kendisini daha bir önemserdi. (GTS)*

özle- (67): -I

Anlamı: “Kavuşmayı istemek.”

-I: *En çok o mavi gözlerini özlüyorum. (UH); Eski odamdakilerin horultusunu, gürültüyle girip gece yarısı uyandırmalarını özlerdim. (KG); Gözleri hep o ağacın tepesindeki aydınlıkta, sanki bu ıslak ışık Nuran'a sımsıkı bağlanmış, onun yaşadığı ülkelerden geliyormuş gibi ona baka baka sevgilisini özlüyordu. (H); Daha hedefe varan bir sevgi biçimini özlüyorlar. (LBA)*

parlat- (18): -I

Anlamı: “Bir yüzeyi düzgün ve parlak duruma getirmek.”

-I: *Yaşar eliyle vaktinden evvel ağarmış saçlarını düzeltti, gözlüğünü parlattı. (H); Bu sıradan sahneleri biraz parlattım. (UH)*

pekiştir- (19): -I

Anlamı: “Setleşmek katılaştırmak.”

-I: Ayrıca bu istedikleri onlara bilgi, birikim ve görgü sağlamanın yanı sıra kendilerine duydukları güveni de pekiştirecektir. (LBA)

sağlamlaştır- (11): -I

Anlamı: “Sağlam bir duruma getirmek, pekiştirmek.”

-I: Silahçılar kılıçları, kargıları ve mızrakları cilaladılar ve bilediler, araba oklarını doğrulttular ve okların başını **sağlamlaştırdılar.** (GTS)

sapta- (58): -I

Anlamı: “Bir şeyi belirgin kılmak tespit etmek.”

-I: Yapılan araştırmalar, birbirinden tam olarak ayırt edilebilen sekiz alın ve kaş, bir o kadar göz ve gözkapakları ile on ağız ve dudak ifade durumu olduğunu **saptamıştır.** (Yİİ); Sorusu üzerinde durmuş ve duygusal yönden henüz olgunlaşmamış kimselerin reddetme, karşı çıkma ve karşısındakinin söylediğinin tersini söyleme davranışlarını daha fazla gösterdiklerini **saptamıştır.** (Yİİ); Dönüş saatini **saptayacağız.** (LBA)

savun- (160): -I

Anlamı: “Herhangi bir saldırıya karşı koymak müdafaa etmek.”

-I: Zeynep Kadın, bana ne gözle bakacak? İsmail, o kadar nefret ettiğim İsmail, kim bilir bana ne yüksekten bakacak? Ve garibi şu ki, ben de kendimi **savunamayacağım.** (Y); Ta şu dağların arkasına kadar gelip dayanmışlar ve biz kendimizi **savunuyormuşuz.** (Y); İlerde köy edebiyatına koşulacak pek çok kişi bu gözlemlerin gerçekliğine yaslanaacak, gerekliliğini **savunacaktır.**(Y); Alliance, Yahudilerin içinde yaşadıkları toplumlarla bütünleşmelerini **savunuyordu.** (E); Yeni parti burjuva demokratik hak ve özgürlüklerini **savunacak.** (E)

seslendir- (16): -I

Anlamı: “Sesli duruma getirmek.”

-I: Azeri ekibi daha çok Fuzuli'nin bestelenmiş şiirlerini **seslendirdi.** (GGKY)

sevindir- (32): -I

Anlamı: "Sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak."

-I: Bütün bu duyduklarımız bizi **sevindiriyor.** (GGKY); Diyanet teşkilatına bağlı imamlarımızın gayretlerine de şahit olmak bizleri **sevindirdi.** (GGKY); Kendi alemlerinin dışından gelen bu hayranlık Mümtaz'ı bir çocuk gibi **sevindiriyordu.** (H); Hiçbir şey beni bu kadar **sevindiremez.** (H); Tek bir çiçekle dönmüş, doğanın üstüne böyle titremesi şeyhini daha çok **sevindirmiş.** (YE)

sezinle- (16): -I

Anlamı: “Sezer gibi olmak.”

-I: Kendini tanıma, kişiliğini bulma ve geliştirme; böylelikle yaşamına gerçek kimliğiyle kendi damgasını vurmanın önemini **sezinlemişler.** (LBA)

sına- (15): -I

Anlamı: “Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için birini, bir nesneyi veya bir düşünceyi yoklamak, denemek, tecrübe etmek; bilgisini, yeteneğini, yeterliliğini veya niteliğini yoklamak, imtihan etmek.”

-I: *Bunlar askerlerin farklı farklı niteliklerini **sınayacak**. (E)*

sırala- (78): **-I**

Anlamı: “Birbiri ardı sıra veya yan yana koyarak sıra durumuna getirmek.”

-I: *Sonra işlerimizi **sıralayacağız**. (H)*

sıva- (14): **-I**

Anlamı: “Sıva ile kaplamak.”

-I: *Kontrol memurları da şimdi ikna olmuşlar, bu dalgın yabancıya yardımcı olmak için kolları **sıvamışlardı**. (GGKY); Tütün Zürrai Bankası kurmak için kolları **sıvadılar**. (E)*

sıyır- (12): **-I**

Anlamı: “Hızla sürtünerek bir şeyin bir yüzünden bir parça soymak.”

-I: *Yalnız bir tanesi geçerken, belki de insanla bu kadar yakından karşılaşmanın korkusu içinde şaşırmış, alnunu **sıyırmişti**. (H); O şimdi her akşam elinde son derece iyi sarılmış zarif bir paketle eve geliyor, bir meyveyi kabuğundan soyar gibi ambalajını **sıyırıyor**. (H)*

simgele- (22): **-I**

Anlamı: “Sembol durumuna getirmek.”

-I: *Beria, İbranîce "yaratılış" demektir; evreni **simgeler**. (E)*

sorgula- (49): **-I**

Anlamı: “Suç niteliğinde bulunan bir sorun üzerine ilgili bulunanlara sorular sormak.”

-I: *Soru soruyor; bizleri ve yöntemlerimizi **sorguluyorlar**. (LBA)*

sula- (17): **-I**

Anlamı: “Toprak, bitki, hayvan vb.ne su vermek; hayvana su vermek, suvarmak; argo para ödemek, vermek, harcamak.”

-I: *Babası çiçekleri **suluyor** ve öksürüyordu. (GTS); Sabah sabah beş milyon lirayı **suladık**. (GTS)*

sulandır- (15): **-I**

Anlamı: “Sulu duruma gelmesini sağlamak; su veya başka bir sıvı katıp karıştırarak yoğunluğunu azaltmak; *mec.* ciddiyetini, ağırlığını kaybettirmek.”

-I: *Yoğurdu **sulandırdı**. (GTS); Reçeli **sulandırmış**. (GTS); Boyayı **sulandırdık**. (GTS)*

süpür- (20): **-I**

Anlamı: “Toplamak temizlemek.”

-I: Odamı kendim süpüreceğim. (Y)

süsle- (53): -I

Anlamı: “Birtakım katkılarla bir şeyin daha hoş görünmesini sağlamak.”

-I: Türkçe sınıfının duvarlarını bizim büyük şairlerimiz Yahya Kemal, Necip Fazıl'ın başarılı portreleri süslüyor. (GGKY); Hiçbir şey yapamazsa, hayattan öteyi onun için süslüyor. (H); Auguste Comte'un "Ordre et progres" (Düzen ve ilerleme) ifadesi gazetenin birinci sayfasını süslüyordu. (E)

takın- (23): -I

Anlamı: “Kendine takmak.”

-I: Muhtar, bütün resmi otoritesini takındı. (Y); Mutlaka yalan söylediğime, veya kendisiyle eğlendiğime hükmedecek, fakat, ben, en ciddi tavrımı takınacağım. (Y)

tanımla- (90): -I

Anlamı: “Bir kavramın niteliklerini eksiksiz olarak belirtmek.”

-I: Bu partinin mensubu olan gençler kendilerini ülkücü olarak tanımlıyorlar. (GGKY)

tart- (10): -I

Anlamı: “Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak; bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak; binek hayvanlarının dizginlerini çekmek; *mec.* bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek; *mec.* dikkatle incelemek, değer biçmek.”

-I: Başını ellerinin içine alarak kendini bir tarttı. (GTS)

tasarla- (34): -I

Anlamı: “Bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğini tasarlamak.”

-I: Bayezid Camii etrafında yarım asır hatıralarını kaleme alacağımı tasarlıyorum. (CK); İstanbul'da babamdan kalan evi sattığım vakit, bunun parasıyla, gene Anadolu köylerinden birinde, bir bostan ortasında bir küçük ev almayı tasarlıyordum. (Y)

tep- (11): -I

Anlamı: “Hayvan, ayağıyla vurmak; üzerine basarak sıkıştırmak; çokça yürümek; *mec.* değerini anlamamak veya kestirememek, geri çevirmek *mec.* yeniden ortaya çıkmak, tazelenmek, depresmek.”

-I: Gelmiş buraya, başını sokacak, ekmeğini kazanacak bir yer bulmuş, hiç bunu tepermi? (GTS)

tıka- (26): -I

Anlamı: “Bir şeyin ağzını deliğini içine konulan veya dışarıdan uygulanan bir nesneyle kapamak.”

-I: Sıcak bir kitle kalbimden yukarıya tırmanıyor ve boğazımı tıkıyor. (GGKY)

tıkla- (21): -I

Anlamı: “Bir yere vurarak "tık" sesi çıkarmak; bilgisayarda, ağ sayfalarında bağlantılara ulaşmak amacıyla fare ile düğmeye veya bağlantı adresine dokunmak, kliklemek.”

-I: *Biri camını tıklamıştı. (KG)*

tırman- (62): -I

Anlamı: “El ve ayaklarıyla tutunarak veya tırnaklarını iliştirerek dik bir yere çıkmak.”

-I: *Yavaş yavaş yokuşu tırmanıyordu. (H)*

tütret- (18): -I

Anlamı: “Titremesine yol açmak; *mec.* korku salmak.”

-I: *Ellerini büsbütün tütretiyordu. (GTS)*

toparla- (32): -I

Anlamı: “Bir araya getirmek, toplu bir duruma sokmak.”

-I: *Konuyu kendi toplarlardı. (BBAR); Evin erkeği onları derledi, toplardı. (BBAR); Arkadaşlar harekete hazırlanırken ben de şekerli gıdalar alarak bir miktar kendimi topladım. (GGKY)*

tutukla- (18): -I

Anlamı: “Kanun yoluyla hürriyeti kısıtlayarak bir yere kapatmak, tevkif etmek.”

-I: *Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu üyesini tutukladınız. (GTS)*

umursa- (18): -I

Anlamı: “Aldırış etmek, önem vermek.”

-I: *Babam onu hiç umursamadı. (UH); Anlaşılan hiç yavrusunu hiç umursamıyordu. (K)*

uydur- (76): -I

Anlamı: “Uymasını sağlamak.”

-I: *Bütün bunları ben uydurdum elbette. (UH); Bunu sen mi uydurdun? (H)*

ürküt- (11): -I

Anlamı: “Ürküntü vermek.”

-I: *Ve bu beni ürkütüyordu. (K); O andan itibaren Suat'ın orada ve kendi aralarında bulunması onu ürküttü. (H); Hatırlatmam gerekiyor: İttihatçıların Mezopotamya'ya göçmen Yahudileri yerleştirmek istemesi de İngilizleri ürkütmüştü. (E)*

üstele- (12): -I

Anlamı: “Bir düşünce veya istek üzerinde durmak.”

-I: *Burası küçük yer lütfen diye sızlanmaya başlayınca şef konuyu üstelememiş. (UH)*

ütüle- (15): -I

Anlamı: “Ütü ile buruşukluklarını gidermek; Alevde tüyelerini veya kabuğunu yakıp gidermek.”

-I: *Çakmak kıvılcım çıkardı, çıkarmasıyla pof diye gaz parladı ve zaten seyrek olan kirpiklerimi ütüledi. (GTS)*

yadırğa- (31): -I

Anlamı: "Kendine yabancı gelen bir kimseye, duruma veya şeye alışmamak, ısınmamamak."

-I: *Kayıt memuru da bu ağırbaşlı delikanlının yalnız gelmesini yadırgamadı. (BBAR); İki yıl önce geldiğim bu okuldaki çocukların en çok uykusunu yadırgıyorum. (K); Fakat çocuğunu çok sevmesine rağmen ev, Fahir'i daima sıkmış, karısının sessiz, yumuşak ve kendi alemine gömülmüş hayatını daima yadırgamıştı. (H)*

yağla- (14): -I

Anlamı: “Yağ sürmek; *teknik* Sürtünen iki yüzey arasına, kaymayı kolaylaştırmak için yağlı bir madde sürmek; *argo* dalkavukça övmek, yağ çekmek.”

-I: *Asker tüfeğini yağlamıştı. (GTS)*

yala- (21): -I

Anlamı: “Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçmek.”

-I: *Günün son ışıklarından bir kısmı eski Bizans kemerlerini yalıyordu. (K)*

yanıtla- (36): -I

Anlamı: “Cevaplamak.”

-I: *Bakın bazıları bu soruyu nasıl yanıtladılar. (LBA)*

yargıla- (23): -I

Anlamı: "Yargıç, bir karara varmak için davalı ile davacıyı dinleyerek sonuca varmak, *mec.* herhangi bir kimse, şey, konu ve benzeri ile ilgili olumlu veya olumsuz görüş belirtmek."

-I: *Etrafımda, uzun bıyıklı, uzun püsküllü Efzunlar bir çember çevirmiş, beni yargılıyorlar. (Y); Kimseyi yargılamıyorlar. (LBA)*

yavaşlat- (13): -I

Anlamı: “Yavaşlamasını sağlamak, yavaşlamasına yol açmak, hızını kesmek.”

-I: *Ama bir çok kişiyi öncelikle donmamayı veya açlıktan ölmemeyi düşünmeye zorlayan kış hızlı bastırması ve savaşı yavaşlatmıştı. (GTS)*

yeğle- (34): -I

Anlamı: “Diğerlerinden üstün görüp tercih etmek.”

-I: Kapısının tam önünde, eşiğinde, kafiyesinde gördüğü Şems'in kanını daima hatırasında taşısa da, onun kaybolduğuna inanmayı ve gayb makamının şiirini böyle yazmayı **yeğler** Mevlana. (CK); Mitolojinin gölgesinde boy veren Grek dünyası da sistemin gidişatı için zararlı gördüğü, eğer öldürmeyecek veya köleleştirmeyecekse, toplumdaki uzaklaştırmayı **yeğler**. (CK); Hangi konuda konuşulursa konuşulsun, kimi insanlar kesin bir ifade kullanmayı **yeğlerler**. (Yİİ); Oysa sorulan soruyu doğrudan cevaplayabilir, gerekli bilgiyi verebilirdi, ama bu baba daha önemli bir şeyi, düşünmesini öğretmeyi **yeğlemiştir**. (LBA); Çocuklarına bir hizmet vermeyi **yeğlemiştir**. (LBA)

yıprat- (15): -I

Anlamı: “Yıpratmış duruma getirmek eksiltmek.”

-I: Doktorcuğum, bize bağlı subayların adlarını mahsus bu tür dedikodular çıkararak **yıpratıyorlar**. (E)

yitir- (131): -I

Anlamı: “Yitirmek işi, kaybetmek.”

-I: Daniel Defoe, tutunduğu her şeye olan inancını **yitirdi**. (CK); Ardından bir de yeniçerilerin "başbozuk zanaatlarında" çalışmasına izin verilince, bu kurum durmadan gelir-gider kâr-zarar hesabı yapan bir ticarî ocağa dönüşüyor, hem savaşma arzusunu hem de savaşma gücünü **yitiriyordu**. (E); Belki ileride olur ama sana söylemeyeceğim, çünkü güvenimi **yitirdin**. (LBA)

yoğunlaştır- (17): -I

Anlamı: “Yoğun duruma getirmek.”

-I: Sultan Vahideddin de İngilizlerin güvenini kazanabilmek için İttihatçılar üzerindeki baskıyı **yoğunlaştırdı**. (E)

yönet- (132): -I

Anlamı: “Bir kurum veya kuruluşun yasalara kurallara ve belli şartlara uygun biçimde işlemlerini sağlamak.”

-I: Her gün bir çocuk nöbetçi olur, etütleri **yönetirdi**. (BBAR); Onlar herkesi **yönetir**. (BBAR); Ancak işsiz görünmek istemediği için, İzmir Valiliği'nin karşısında bulunan, babasına ait, "20 odası, 41 karyolası" olan Evliya zade Oteli'ni **yönetiyordu**. (E)

yönlendir- (102): -I

Anlamı: “Bir kimsenin davranış tutum yapacağı iş ve alanlarda izleyeceği yolu göstermek.”

-I: Zaten tüm davranışlarımızı onlara olan sevgimiz ve onları koruma arzumuz **yönlendiriyor**. (LBA)

yumuşat- (18): -I

Anlamı: “Sertliğini gidermek, yumuşak duruma getirmek.”

Neyse ki Özbek temsilcinin memleketten getirdiği "kızgın selamlar" (hararetli anlamında) hepimizi güldürüyor ve ortamı yumuşatıyor. (GGKY); Fakat sanat bile bazı tabiatları yumuşatamıyordu. (H); Zaten Mümtaz'ı ilk günden beri himayesine almış, Yaşar'ın iktibaslarından gelişmesi için en müsait remini bulan Fatma'nın kıskançlığının evde yarattığı düşman havayı yumuşatmıştı. (H)

yut- (43): -I

Anlamı: “Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek; haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak.”

-I: *Turan dilini yutmuştu. (UH)*

yücelt- (11): -I

Anlamı: “Yükseltmek yüce bir duruma getirmek.”

-I: *Kişiliği sağlam temeller üzerine oturmamış, iç gücü gelişmemiş kişiye gelen fırsatlar, ne hazindir ki onu yüceltmiyor. (LBA)*

zedele- (14): -I

Anlamı: “Hafifçe yaralamak; *mec.* zarar vermek.”

-I: *Şeyh Yusuf, Süleyman, Cennet gibi yan kişiler zaman zaman tanıtılırken, seriüvenleri işlenir; yapıtın genel bütünlüğüne bir canlılık kazandırırklar, olay örgüsünü de zedelemeyiz. (Y); Ama zamanla, göz yummuş oldukları bu uyuşmazlık, aralarındaki ilişkiyi sarsıp zedeler. (Yİİ)*

1.2.1.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece yükleme hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Yükleme hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

bil- (2448)¹

O okuma yazma bilirdi. (CK)

doku- (16)

¹ Bu fiillerin anlamları istemli şekillerinde verildiği için bu kısımda verilmemiştir.

Böylece genç kadın, canlı güzelliği ve yaratıcı zekasıyla günlerin kumaşını, ikisi için herkeste olduğundan çok başka türlü **dokuyordu**. (H)

içer- (242)

Bu tasarım,iktidar ve onun tabileri için bir mimari projeden çok daha fazlasını söylemekte, çok daha derin ve tekinsiz anlamlar **içermektedir**. (CK); Her hapislik en azından teorik olarak, erke sahip bir sistem ve onun muhalifi bireyler olarak **içerir**. (CK); Bu pencerenin birinci bölümü hem sizin hem de başkalarının bildiği nitelikleri **içerir**. (Yİİ)

işlet- (47)

Bir vücudu vardı; besleyemedin, üstünde yaşadığı bir toprak vardı; **işletemedin**. (Y)

kabart- (17)

Kulak **kabartıyorum**. (Y)

kandır- (36)

Ben seni alırım diye **kandırmış**. (Y)

kazan- (586)

En yakın tahmini yapan üç kişi birer hediye **kazanacak**. (BBAR); İyi bir mesleğin var ve muhtemelen iyi para da **kazanıyorsun**. (GGKY); Nayman Ana, az kaldı, sen **kazanacaksın**. (GGKY); Fakat ne garipti; Mevlevi ayini vecde yaklaştıkça mahzun ve yüklü aristokrat edasını bırakıyor, bir halk neşesi **kazanıyordu**. (H); Uzman bir doktor, hergün iyi para **kazanır**. (Yİİ)

oluştur- (532)

Omuzların dik ya da çökük oluşu, kolların açık ya da kapalı oluşu, ayakların açıklığı ya da kapalılığı, bacakların üst üste atılmış olması, ayrık ya da bitişik durması da birer mesaj **oluşturur**. (Yİİ)

seslendir- (16)

O sıra bir şarkıcı sahneye çıkıyor ve pop türü şarkılar **seslendiriyor**. (GGKY)

takın- (23)

O zaman hayattan boşaltılmış, ebediyen ona yabancı, onu inkar eden bir çehre **takınırlardı**. (Y)

uydur- (76)

Bahçeden bir şeyler koparıp, bir bahane **uydururdu**. (UH); Yalnız ikide bir ortadan kayboluyor, herkesi meraka düşürüyor, ufak tefek hasarıklar ediyor, Nuran Mümtaz'la konuşurken sözü kesmek için daima bir bahane **uyduruyordu**. (H)

üstele- (12)

Ne oldu diye üstelemedim. (UH); Menderes "Teşekkür ederim, uyumak istiyorum"
deyince Berin Hanım çok üstelemedi. (E)

yut- (43)

Yağ, davar, kuzu, keçi ne bulurlarsa yutarlar. (Y)

1.2.1.2. Yaklaşma Hâli Eki (-A) İsteyenler

Yaklaşma hâli, fiilin bildirdiği hareketin yöneldiği nesneyi karşılayan ismin hâlidir. Yaklaşma hâli eki “-a /-e”dir. Ünlü ile biten bir kelimeye eklendiği zaman araya yardımcı “-y-“ sesi gelmektedir. Bu ekin aslı, “-ga/-ge -ka/-ke” biçimindedir. Batı Türkçesinde şahıs zamirlerinin yönelme halinin “baña, saña, aña” ñ sesini taşıması, ekin başındaki “ğ ve g” seslerinin sonradan düşmüş olduğunu göstermektedir. Büyük bir ihtimalle Eski Türkçe devresinde n ile ğ, ñ şeklinde birleşmiş, lehçelerin oluşmasında yeniden parçalanmayarak Batı Türkçesinde klişe halinde geçmiştir (Özkan 2000: 114).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece yaklaşma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece yaklaşma hâli eki olarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı:1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 443

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 91’dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 7.26

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 7.84

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 20.54

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli yaklaşma hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

acı- (52), ada- (18), aldan- (13), aldır- (70), alışıl- (12), atan- (36), bat- (93), bayıl- (57), benze- (222), bildiril- (131), boğul- (39), boyan- (29), bürün- (46), çabala- (27), çakıl- (20), çevril- (59), çömel- (11), dal- (142), davran- (240), dayandır- (10), dayanıl- (18), de-

(5419), *den-* (281), *denil-* (181), *diren-* (57), *doğran-* (30), *doğrul-* (39), *dokunul-* (10), *doluş-* (14), *döndürül-* (13), *dönüştür-* (90), *dönüştürül-* (33), *düşürül-* (28), *eklen-* (84), *emil-* (16), *fırlat-* (38), *git-* (2600), *göç-* (26), *güven-* (102), *güvenil-* (10), *homurdan-* (17), *içir-* (14), *iletil-* (25), *iliş-* (25), *inanul-* (28), *indirgen-* (15), *işe-* (30), *işlen-* (94), *kalkış-* (52), *kan-* (10), *katlan-* (75), *kazul-* (16), *kıyul-* (43), *kız-* (136), *koşullan-* (10), *kovala-* (28), *oturtul-* (21), *oturul-* (30), *öğretil-* (28), *özen-* (16), *saçıl-* (13), *sap-* (21), *saplan-* (19), *sark-* (41), *seçil-* (145), *ser-* (49), *seril-* (20), *sevdir-* (14), *sığ-* (48), *sokul-* (79), *sunul-* (168), *şaş-* (38), *şaşıl-* (12), *taktır-* (12), *tap-* (11), *tutun-* (53), *tükür-* (23), *uç-* (118), *uzatıl-* (26), *varıl-* (35), *yağdır-* (11), *yakış-* (82), *yaklaşıl-* (12), *yansı-* (106), *yapıştırıl-* (13), *yaslan-* (21), *yelten-* (12), *yet-* (247), *yığ-* (11), *yollan-* (17), *yor-* (39).

Taradığımız eserlerde Türkçe kökenli olup yaklaşma hâli eki alan bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup yaklaşma hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***acı-* (52): -A**

Anlamı: “Tadı acı duruma gelmek, acılaşmak; acılı, ağrılı olmak; başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek; merhamet etmek.”

-A: *Genç yaşta eşini kaybeden adama babam çok acımıştı. (UH); En azından kurulu düzen bozulur diye korkulduğu için hiç acımaz bunlara. (BBAR); Ölümüne de, bu senelerce süren beraber hayata rağmen ancak herhangi bir insan kadar acımıştı. (H)*

***ada-* (18): -A**

Anlamı: “Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal bir güce yönelik istekte bulunmak, nezr etmek; *mec.* kutsal saydığı bir şey uğruna kendini feda etmek, ant niteliğinde söz vermek, zaman ayırmak, tahsis etmek.”

-A: *Küçük Mustafa bu felaketler içinde, memleket hasretiyle yanan büyüklerin anlattıklarını dinleyerek büyüyecek ve kendini tek bir amaca adayacak. (GGKY)*

***aldan-* (13): -A**

Anlamı: “Görünüşe bakarak yanlış bir yargıya varmak, yanılmak; bir hileye, bir yalana kanmak; hayal kırıklığına uğramak; avunmak, oyalanmak; havanın birden ısınmasıyla zamansız açan çiçek, soğuk sebebiyle donmak.”

-A: *Hâline, tavrına bakan sana aldanır. (GTS)*

***aldır-* (70): -A**

Anlamı: “Alma işini yaptırmak; getirtmek; vücuttan herhangi bir parçayı veya organı sağlık sebebiyle çıkarttırmak; önem vermek, değer vermek; elindekini başkasına kaptırmak; sığdırmak.”

-A: *Para almayı aklına hiç getirmediği için bu duruma hiç **aldırmazdı.** (BBAR); Sual soran, bu cevaba pek **aldırmadı.** (Y)*

alışıl- (12): -A

Anlamı: “Bir şeye alışmış duruma gelinmek.”

-A: *Sıkıntılara **alışılır.** (GTS)*

atan- (36): -A

Anlamı: “Bir göreve getirilmek, tayin edilmek.”

-A: *Vali ve sancak beylerinin işlerini Babıâli'de takip eden kapıcılar kethüdalığına **atanıyor.** (E); Hamdi Paşa, kendi yerine **atanmıştı.** (E)*

bat- (93): -A

Anlamı: "Bir sıvının üstüneyken içine gömülme; dünyanın dönüşü dolayısıyla güneş, ay ve yıldızın ufkun altına inmek; iflas etmek; kirlenmek; saplanmak; tedirgin etmek; hoş gitmeyen bir duruma uğramak; yok olmak; *mec.* daha kötü bir duruma uğramak; *mec.* yıkılmak, egemenliği sona ermek; *mec.* dokunmak, incilmek."

-A: *Bunlar; usta-çırak bir uzun zaman kadeh arkadaşı olmuş, türlü rezilliklere **batmış.** (UH)*

bayıl- (57): -A

Anlamı: “Baygın duruma girmek, uyur gibi olmak, kendinden geçmek, kendini kaybetmek; çok hoşlanmak, çok sevmek; sıcak, açlık, susuzluk, yorgunluk vb. etkenlerle dayanma gücünü yitirmek; *argo* vermek, ödemek.”

-A: *Onun için İstanbul'da gizli bir teşkilatta çalışıyordu. Babası, evde kardeşinin oğlundan çok bahsetmişti. -İhsan'a **bayılıyorum.** (H); Mümtaz barbunyanın bu etnik ve sosyal macerasına **bayılmıştı.**(H); Mermer ve yıldız süslerin arasında kilim motifi ile işlenmiş saçaklara **bayılıyordu.** (H); Laleyi fazla üslup buluyor, buna mukabil menekşeye **bayılıyordu.** (H); Kendisi de elbisesine pek **bayılmıştı.** (H); Emel Hanım aynı zamanda Mendereslerin çocuklarıyla arkadaş gibiydi. Birlikte sinemaya gitmeye **bayılıyorlardı.** (E); Onunla alışverişe çıkmayı çok seviyorum, o da benim gibi para harcamaya **bayılıyor.** (LBA)*

benze- (222): -A

Anlamı: “İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak; sanısını uyandırmak, gibi görünmek.”

-A: *Belki bu yüzden benim çizdiğim Mevlana da en fazla benim içimdekine benziyor.* (CK); *Ki o genç Mehmed İstanbul kapılarına dayandığı zaman, İstanbul'un durumunu anlatan hikayeye benziyor.* (K); *Başkanlarına reis diye hitap eden delişmen gençler ne kadar da tanıdık, ne kadar da bizden birilerine benziyor.* (GGKY); *Ve gün gelsin kandil geceleriniz de bizimkilere benzesin.* (GGKY); *Gerek tavır gerekse tesbihat, daha evvel tanıdığım şazeli zikrine oldukça benziyor.* (GGKY); *Onlar canlı bir tabiat parçasından ziyade, kim bilir hangi felaketle oldukları vaziyette donup kalmış mahluklara benzerlerdi.* (H); *Eğer bütün imrendiğin o ise, hiç merak etme; yakında Avrupa, hatta dünya, İspanya'ya benzeyecek.* (H); *Yalnız başı omuzlarının üstünde değil de, göğsünden çıkmışa benziyordu.* (H); *Suat'ın mektubunda bahsettiği küçük kıza benzemişti.* (H)

bildiril- (131): -A

Anlamı: “Bildirme işine konu olmak, duyurulmak, haber verilmek.”

-A: *Çolak Hayri vapura bindirildi.* (E)

boğul- (39): -A

Anlamı: “Boğma işine konu olmak; havasızlıktan ölmek; *mec.* bunalmak.”

-A: *İltifatlara boğuldu.* (E)

boyan- (29): -A

Anlamı: “Boyama işi yapılmak; kendi kendini boyamak, yüzüne boya sürmek, makyaj yapmak; boya veya renkli bir şey sürülmek.”

-A: *Bu hücrelerin duvarları nedense mor renge boyanmıştı.* (E)

bürün- (46): -A

Anlamı: “Bürüme işine konu olmak; sarınmak, örtünmek; bir görünüşe girmek.”

-A: *Bazıları da bunu yıllardır süren polis baskılarının, aramaların bir yenisi sanıp kapıyı korkuyla açıyor, gelenlerin devletten olmadığına hükmedince de sessizliğe bürünüyorlardı.* (K); *Bekirağa Bölüğü derin bir sessizliğe büründü.* (E); *Sadece cezalandırılırken gözlerinin içine bakılan çocuk kısa sürede sevilmediği, kendisinin iyi bir insan olmadığı kanısını edinip utanca boğulacak; çekingen ve insanlardan kaçan bir kişiliğe bürünecektir.* (LBA); *Garip ki sizi asıl tanımam, tanımak burada karşılıklı bir açılım, hiç olmazsa açılımın bir ucunun tarafınızdan kabul görmesi anlamına bürünüyor.* (CK); *Serbest tavırlı İran hanımları uçağın kapısından girerken bambaşka bir hüviyete kılık kıyafete bürünüyor..* (GGKY); *İstanbul karanlığa bürünmüştü.* (E); *Bir kimseyle konuşurken araya koyduğunuz mesafe, kendi başına bir anlam ifade eder ve kişisel mekanın sınırları, bir mesaj niteliğine bürünür.* (Yİİ); *Bu nedenle, ilişkinin türüne göre, kelimeler farklı anlamlar alır ve değişik nüanslara bürünür.* (Yİİ) *Bu tür psikolojik savunma mekanizmaları sayesinde öyle bir*

algılama çerçevesi oluşturur ki, bu çerçeve içinde davranışları aptalca olmaktan çıkar, akla yatkın, anlamlı davranışlar görünümüne bürünür. (Yİİ)

çabala- (27): -A

Anlamı: “Güç bir durumdan kurtulmaya uğraşmak; bir işi başarmak için uğraşmak, gayret etmek.”

-A: Hiçbir şey bulamayanlar yuvarlak sel taşlarını kaldırıp indirerek kas geliştirmeye çabalyordu. (UH); Cavit Bey'e babam gaz vermeye çabalyordu. (UH); Hele, yeni yetişen delikanlılarla genç kızlara ne yapıp yapıp mutlaka bu eksikliğini hissettirmeye çabalardım. (Y); Kah yerden aldığı bir diken veya saman çöpü ile kızcağızın ensesine dokunuyor, kah parmaklarının ucu ile çıplak tabanını gıdıklamağa çalışıyor, kız huysuzlanıyor, kalkıp gitmeğe çabalyor. (Y)

çakıl- (20): -A

Anlamı: “Çakma işine konu olmak; hızla düşüp saplanmak; argo ortaya çıkmak, farkına varılmak, anlaşılmak.”

-A: Uçak dağa çakıldı. (GTS)

çevril- (59): -A

Anlamı: “Çevirmek işine konu olmak.”

-A: O sadece Nuran'ı düşünüyordu, hasta, kafasını garip bir mantıkla ona çevrilmişti. (H); Ancak Celal Bayar yetmiş sekiz yaşında olduğu için yaş haddinden cezası müebbet hapse çevrildi. (E); Ölüm cezası ağır hapse çevrilmişti. (CK)

çömel- (11): -A

Anlamı: “Dizlerini bükerek topukları üzerine oturmak.”

-A: Küçük çoban, bana cevap vermeksizin yere çömeldi. (Y); İşte, babasının yanına çömeldi. (Y)

dal- (142): -A

Anlamı: "Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek; bir yerin içine girmek; kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek; uyumak; *mec.* başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak; *spor* güreşte rakibinin belden aşağı bir yerini aniden tutmak.”

-A: Babam daktilo başındaki mesaisine ara verir, pencereden bir süre dışarıya, bahçede hışırdayan ağaçlara daldı. (UH); Fakat Emma, uzakta ilk mimozaların arasında tropikal bir lacivertlikle uzanan denize dalmıştı. (H); Osmanlı sarayına iyi daldın. (CK); Pabuçlarımızı çıkarıp yalın ayak çöle dalyoruz. (GGKY); Onun için başını tekrar göğe, göğün tek ve zarif, maddesiz ve büyük yapırağına çevirdi, sonsuzluk içindeki macerasına daldı.

(H); *Hasan, yemeğini yedikten sonra çok defa yüzükoyun yere uzanıp uykuya dalar.* (Y);
Karşı kıyıda su çeken mavrayı seyrederken gözleri dalar. (BBAR)

davran- (240): -A

Anlamı: “Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınmak; bir şeye el atmak, girişmek; bir işi yapmaya hazır olmak, hazırlanmak.”

-A: *Çünkü biliyordu ki, eniştesi ablasına hep iyi davranıyordu.* (E)

dayandır- (10): -A

Anlamı: “Dayanmasını sağlamak, istinat ettirmek; demek ki onlar hemen her gece eğleniyorlar.”

-A: *Evvvela, buna nasıl para dayandırıyorlar.* (GTS)

dayanıl- (18): -A

Anlamı: “Dayanma işi yapılmak.”

-A: *Bu acıya dayanılmaz.* (GTS)

de- (5419): -A

Anlamı: “Söylemek, söz söylemek; ad vermek; bir dilde karşılığı olmak; herhangi bir ses çıkarmak; herhangi bir kanıya, yargıya varmak; düşünmek; oranlamak; ummak; erişmek; bir işe kalkışmak, yeltenmek.”

-A: *Bu bir şiirin başlangıcı olsaydı içinde hissettiği şeye karın sessizliği derdi.* (K)

den- (281): -A

Anlamı: "Ad verilmek; söylenmek, sözü edilmek."

-A: *Bu yüzden Kudüs'e gidişinden gömülüşüne kadar geçen sürece İsa'nın çilesi, çektikleri dendi.* (CK)

denil- (181): -A

Anlamı: "Ad verilmek; söylenmek, sözü edilmek."

-A: *Çoğunluğu İzmirli olan ve başını İbrahim Ağa'nın çektiği gruba "Kapanıcı" (Kapanîler) denildi.* (E)

diren- (57): - A

Anlamı: "Herhangi bir düşüncede, bir istekte veya bir durumda karşı koymak, ayak diremek, inat etmek, ısrar etmek, taannüt etmek."

-A: *Dahası gözlerini dışarıda yağın kara çevirmeye zorlayan aynı körlük, sanki bir tül perde, bir çeşit kar sessizliği şeklinde beynine iniyor, aklı ve hafızası artık yoksulluk ve sefalet hikayelerine direniyordu.* (K)

doğran- (30): -A

Anlamı: “Kesilmek, parça parça edilmek; *mec.* kesilir gibi ağrımak.”

*-A: Bu leğenlere haşlanmış et ve ekme***ğ*** doğranmıştı. (GTS)*

doğrul- (39): -A

Anlamı: “Eğik veya eğri bir şey düz duruma gelmek; toparlanmak, dik duruma gelmek; *hlk.* sağlanmak, kazanmak; yönelmek; yeniden güçlenmek kalkınmak.”

*-A: Ezan okumak Bruno'nun nesine demeye kalmadan delikanlı dizleri üstüne **doğruldu.** (GGKY); Sonra ıslak mayo elinde, arkasında siyah tüylü köpek yavrusu, evine **doğruldu.** (H)*

dokunul- (10): - A

Anlamı: “Dokunmak işine konu olmak.”

*-A: Yollar bozuk, anlatıldığına göre üç yıldan beri yollara **dokunulmamış.** (GGKY)*

doluş- (14): -A

Anlamı: “Bir yerde toplanmak, bir araya gelmek.”

*-A: Ertesi gün Şam'a döneceğimiz için bir an önce Beyrut'un görülmesi gereken yerlerini gezmek için sabırsızlanıyor, böylece Alparslan'ın taka arabasına **doluşuyoruz.** (GGKY)*

döndürül- (13): -A

Anlamı: “Döndürme işine konu olmak.”

*-A: Türkiye'ye **döndürülürse?!** (GTS)*

dönüştür- (90): -A

Anlamı: “Dönüşmesini sağlamak, tahvil etmek.”

*-A: Göz; yüz ifadesini ışık dalgaları halinde alır ve bu dalgaları sinirsel dalgalara **dönüştürür.** (Yİİ); Böylece o kişiyle gerçekleştirilmeye çalışılan iletişimi, savunucu bir iletişim haline **dönüştürür.** (Yİİ)*

dönüştürül- (33): -A

Anlamı: “Dönüştürme işine uğramak.”

*-A: Ulusal burjuvaziye ait işletmelerin esaslı kitlesi, gittikçe sosyalist devlet işletmeleri haline gelen karma işletmelere **dönüştürülmüşlerdir.** (GTS)*

düşürül- (28): -A

Anlamı: “Düşürme işine konu olmak veya düşürme işi yapılmak.”

*-A: Ben öfkelerini bağısladıklarınızın hepsinden çok soyulmuş, aldatılmış, yıkıma sürüklenmiş, manen tokatlanmış ve onursuzluğa **düşürülmüşüm.** (GTS)*

eklen- (84): -A

Anlamı: “Ekleme işi yapılmak; ekle tamamlanmak.”

*Bunlara İtalyan, Alman, Yunan, Ermeni ve son olarak Müslüman Türk locası **eklenecekti.** (E)*

emil- (16): -A

Anlamı: “Emme işine konu olmak.”

-A: *Öndeki kafilenin üç arabası bataak kumların içine girdi ve öbür araçlar kadar hızlı olarak yüzeyin altına emildiler. (KG)*

fırlat- (38): -A

Anlamı: “Hızla atmak, bulunduğu yerden dışarı atmak.”

-A: *Oğlunu kolundan tutup meçhule mi fırlatıyorsun. (UH); Bu lacivert rengi, sanki bir Fra Angelico tablosu hazırlanıyormuş gibi koyu yıldız ve mücevher tozu ile birleştiren son bir dalga, hakikaten bu ressamın ve ona eşit velilerin ruhlarındaki mağfiret tufanı gibi ışık içinde bir dalga onları Kanlıca iskelesine fırlattı. (H)*

git- (2600): -A

Anlamı: “Bir yere doğru yönelmek, bir yerden veya bir işten ayrılmak; çıkmak, ulaşmak belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak; sürmek, devam etmek; yakışmak, yaraşmak; tüketilmek, harcanmak; götürülmek, gönderilmek; yürümek, yol almak; dayanmak; geçmek; yok olmak, elden çıkmak; ölmek; başvurmak, yapmak; bir şey zarar görmüş olmak; makine, işlemek, çalışmak; satılmak; *mec.* bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak; değerlendirmek, saymak, karşılamak; yürümek, yol almak; dayanmak; geçmek; yok olmak, elden çıkmak; ölmek; başvurmak, yapmak; bir şey zarar görmüş olmak; makine, işlemek, çalışmak; satılmak; *mec.* bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak; belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak; sürmek, devam etmek; yakışmak, yaraşmak; tüketilmek, harcanmak; götürülmek, gönderilmek.”

-A: *İlk olarak şehrin kuzeyindeki en yoksul mahallelere, Kalealtı'na ve Bayrampaşa'ya gittiler. (K); Bir şiirm yok, akşam da tiyatroya gitmeyeceğim. (K)*

göç- (26): -A

Anlamı: “Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek; bazı hayvanlar, sıcak iklimli ülkelere gitmek.; çökmek; ölmek; oturmak.”

-A: *Derviş Yunus, evini barkını bırakıp, kurulu düzene ters düşen bir tekke toplumuna göçmüştür. (YE)*

güven- (102): -A

Anlamı: “Güven duymak, güveni olmak, itaat etmek.”

-A: *Onlara çok güvendi. (CK); Biz size güveniyoruz.(K); Anlaşamadığım politikacıların beni milletvekili seçtireceğine mi güveneyim. (KG); İnsanlıktan ümit kesmedim, fakat insana güvenmiyorum. (H); Bekarlığında çok çapkınlık yapmış erkekler, evlenince eşlerine güvenmezler. (Yİİ)*

güvenil- (10): -A

Anlamı: “Güvenle bakılmak, kendisine güven duyulmak.”

-A: *Görevini benimseyen insanlara **güvenilir**. (GTS)*

homurdan- (17): -A

Anlamı: "Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak; taşıt, alet vb. alışılmışın dışında bozuk ses çıkarmak."

-A: *Annemin geç kalmasına babam sürekli **homurdanıyordu**. (K)*

içir- (14): -A

Anlamı: “İçmesine yol açmak, içmesini sağlamak.”

-A: *Ben sana kahve değil ama güzel bir çay **içiririm**. (GTS)*

iletil- (25): -A

Anlamı: “İletme işi yapılmak.”

-A: *Bu mesaj bana **iletilmiş**. (GTS)*

iliş- (25): -A

Anlamı: “Bir şeye hafifçe dokunmak, takılmak; elini sürmek, dokunmak; bir şeyin kenarına kısa bir süre için oturmak; *mec.* değinmek, sözünü etmek."

-A: *Gerçekten senaryo işe yarıyor, koridor penceresinden içeriyi kontrol eden polisler bize **ilişmiyor**. (GGKY); Polis, kanadım altına sığınmış biçareye **ilişemiyor**. (GGKY)*

inanıl- (28): -A

Anlamı: “İnanma işi yapılmak.”

-A: *Evliyalardan birinin mezarı olduğuna **inanılır**. (GTS)*

indirgen- (15): -A

Anlamı: “İndirgeme işi yapılmak.”

-A: *Bahisçilerin dünyası gerçek dünyanın makul ölçülerine **indirgenmiş**. (GTS)*

işe- (30): -A

Anlamı: “İdrar torbasında biriken sidiği dışarı atmak, çiş yapmak.”

-A: *O gece çocuk yatağa **işemişti**. (UH)*

işlen- (94): -A

Anlamı: “İşleme işi yapılmak.”

-A: *Baş tarafına, büyük yatlarda olduğu gibi yaldızlı bir çiçek **işlenmişti**. (GTS)*

kalkış- (52): -A

Anlamı: “Yetenek imkan ve gücü aşan bir işe girişmek; girişmek.”

-A: *Namık Kemal'in Avrupa'ya giderken bindiği vapurun biletine ulaşmak için hayallerimden başka ülkelerim yoktu ama-sararmış fotoğraflar- toplamaya **kalkıştım**.*

(CK); *Lacivert, onun intihar eden kızları ya da belediye seçimleri için geldiğini yalanlamaya kalkışmamıştı.* (K); *Onun için değil midir ki, ben aralarında dolaşırken kaba kaba sırtırlardı ve sağ tarafımda bir boş torba gibi sallanan yenisimle oynamaya kalkıştırlardı.* (Y); *Ben vermem, deyince, üstüme yürümeğe kalkıştılar.* (Y); *Arada bir gene onlardan birkaçı aralarına girip yangından kaçırılmış eşyayı almaya kalkışıyordu.* (Y); *Ondan habersiz böyle bir harekete kalkışamazdı.* (E)

kan- (10): -A

Anlamı: “Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluna inanmak; tatlı sözlere aldanmak; yetinmek.”

-A: *Siz laiksınız, ama onun hakkında laik basın yazdığı yalanlara kanmayın.* (K)

katlan- (75): -A

Anlamı: “Katlama işi yapılmak.”

-A: *Karışık bir hadiseler ağının, zıt fikirler örgüsünün içine düşeceğini pek mükemmel bilen Mümtaz, çarnaçar tecrübeye katlandı.* (H); *Hatta yatağa girmek zahmetine bile katlanmamıştı.* (H); *Seni görmek benim için bir emel olmakla bunu yapabilmenin nasıl müşkül ve masraflı olduğunu elbette bilmez değilsin, senin hasretine ben senin iyiliğin için katlanıyorum.* (E)

kazıl- (16): -A

Anlamı: “Kazma işi yapılmak.”

-A: *Aile mezarlığındaki küçük bir sütun üzerine kazılmış.* (GTS)

kıyıl- (43): -A

Anlamı: “Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğranmak; kıyma işi yapılmak; *mec.* ezilir, kıyılır gibi olmak.”

-A: *Zavallıya nasıl kıyıldı?* (GTS)

kız- (136): -A

Anlamı: “Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak; sinirlenmek.”

-A: *Suna'ya kızamıyordu.* (UH); *Sana kızıyorum Mustafa.*(GGKY); *Bir yük olduğunu sanıyor ve talihine kızıyordu.* (H); *Ben Hitler'i ve fikirlerini tanıyor ve ona kızıyorum.*(H); *Ben hep yaya geçidinden geçtiğim için beklediklerine kızıyorlar.* (Yİİ)

koşullan- (10): -A

Anlamı: “Şartlara bağlı kalmak.”

-A: *Bu kişiler, büyük bir olasılıkla, cezalandırıcı bir ortamda yetişmişlerdir; cezalandırıcı gelişim ortamında, başkalarından korkmaya ve kendilerini sürekli koruma gereğine koşullanmışlardır.* (Yİİ)

kovala- (28): -A

Anlamı: “Kovmak, kaçanın arkasından koşmak; yakalamaya çalışmak; takip etmek.”

-A: *Moğol arkadan sıkıştırdıkça, bunlar da köylerde ve kentlerde oturan yabancı halkı, vura vura yerlerinden kovuyor, Batıya, kovalıyor. (YE)*

oturtul- (21): -A

Anlamı: “Oturtma işine konu olmak.”

-A: *Aday masanın karşısında bulunan iskemleye oturtuluyordu. (E); Kapının kenarında bir koltuğa oturtuldu. (E)*

oturul- (30): -A

Anlamı: “Oturma işi yapılmak.”

-A: *Sofraya oturulurdu. (GTS)*

öğretil- (28): -A

Anlamı: “Öğretme işi yapılmak.”

Yeni millete, uygun yeni bir tarih yazılıyor, yeni bir dil öğretiliyordu. (E)

özen- (16): -A

Anlamı: “Beğendiği şeye benzemeye çalışmak, yapmaya kalkışmak; bir şeyi yaparken elden geldiğince iyi yapmaya çabalamak, bir şeye büyük dikkat ve ilgi göstermek, itina etmek; birini veya bir şeyi taklit etmeye çalışmak.”

-A: *Biri hukuktan çıkar, hariciye memurluğuna göz diker; diğeri tubbiyeyi bitirir, aktörlüğe özenir. (GTS)*

saçıl- (13): -A

Anlamı: “Saçma işi yapılmak.”

-A: *Ortalığa inci mercanlar saçıldı. (GGKY)*

sap- (21): -A

Anlamı: “Yön değiştirmek.”

-A: *Mümtaz, yan sokaklardan birine saptı. (H); Kalabalıkta birisi ona sanki mahsustan yapıyormuş gibi sürtünerek geçti ve hızla yürüyerek biraz önde, yan sokaklardan birine saptı. (H)*

saplan- (19): -A

Anlamı: “Hızla batmak.”

-A: *Öteki, Emeti Kadın'ı boş yere aradıktan sonra geldi benim masamın üstüne saplandı.(Y); Berin Hanım böbreklerinden rahatsızdı; karnına bıçak gibi ağrı saplandı. (E)*

sark- (41): -A

Anlamı: “Aşağıya doğru uzamak.”

-A: Baş sargıları, arkasına kaymış ve kızıl kınalı saçları demet demet yüzünün üstüne sarkmıştı. (Y)

seçil- (145): -A

Anlamı: “Seçme işine konu olmak.”

-A: 1955'te emekli olunca yurda dönerek çeşitli dergi ve gazetelerde yazılarını sürdürdü, Kurucu Meclis üyeliğine seçildi. (Y)

ser- (49): -A

Anlamı: “Kurutmak için asmak, göstermek amacıyla asmak.”

-A: Annem ırmağa bakan tarafa bir kilim sererdi. (UH)

seril- (20): -A

Anlamı: “Seme işi yapılmak.”

-A: Yumruğu yiyince adam hemen yere serildi. (BBAR)

sevdir- (14): -A

Anlamı: "Sevmesini sağlamak."

-A: Ve bu düşünce ona köşkü sevdirdi. (H)

sığ- (48): -A

Anlamı: “Bir kaba bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek.”

-A: Bir kez Kuyumcu Selahaddin bir kez de Katip Hüsameddin sığarlar oraya. (H); Bu derinden kavuşmalar ve bırakınca duyulan hasret tek başına bir ömre sığmazdı. (H); Hürriyet Kahramanı" ve "Edirne Fatihi" Yarbay Enver artık rütbesinin içine sığmıyordu. (E)

sokul- (79): -A

Anlamı: “Sokma işine konu olmak.”

-A: Bu bakımsız ve çıplak odalar, henüz tamir edilmemiş, dolayısıyla hizmete sokulamamış.(GGKY); Nihayet, Emeti Kadın'a görünmekten korkarak, ben de gittim, köylülerin arasına sokuldum. (Y); Ve aynı gün Meclisi Mebusan beş aylık tatile sokuldu. (E); Bunlardan dünyadan vazgeçmek, Kur'an'dan kaynaklandığı halde, Müslüman mistikleri tarafından yeni yorumlarla geliştirilmiş, bütün bir davranış ve hayat felsefesi haline sokulmuştur. (YE)

sunul- (168): -A

Anlamı: “Sunma işine konu olmak veya sunma işi yapılmak.”

-A: Bu raporlar adı geçenin bilgisine ve yorumuna sunulmuştur. (GTS)

şaş- (38): -A

Anlamı: “Umulmayan beklenmeyen olağanüstü bir olay karşısında şaşkın duruma gelmek.”

-A: *Hatta bu kadar yorgunluğa nasıl tahammül ettiğine şaşıyordu. (H); Mümtaz bu kadar hususi bir şekilde kendisine ait bir anda etrafıyla her gün olduğu gibi konuşmasına şaşıyordu. (H); Kendi kendisini aşka veriş şekli, hazza sakin bir limanda bekleyen gemi gibi hazırlanmış, yüzünün mahmur İstanbul sabahlarını hatırlatan örtülüşleri, yaşanan zamanın ötesinden gelir gibi tebessümler, hepsi ayrı ayrı lezzetlerdi ki tattıkça hayran oluyor, bir insandaki bu sonsuzluğa, zamanın birdenbire değişen, adeta birbiri peşinden gelen ebediyetler gibi ağırlaşan ritmine şaşıyordu. (H)*

şaşıl- (12): -A

Anlamı: “Şaşkınlığa uğramak.”

-A: *Bu kadar telaşlı olmasına hiç de şaşılmazdı. (H)*

taktır- (12) -A

Anlamı: “Takma işini yaptırmak.”

-A: *Çocukken ön dudaklarından fırlayan iri dişi söktürmüş, yerine iki altın diş taktirmişti. (GTS)*

tap- (11): -A

Anlamı: “Tanrı'ya kulluk etmek; herhangi bir şeyi "tanrı" diye tanımak; *mec.* tutku ile sevmek, bağlanmak.”

-A: *Bütün Bucaklılar adeta ona taparlar. (GTS)*

tutun- (53): -A

Anlamı: “Tutup bırakmamak.”

-A: *Dede-torun sırt sırta verip tutunmuşlar hayata. (UH); Ben kurtulmak için bahçedeki okalıptüs ağacına tutunuyordum. (BBAR)*

tükür- (23): -A

Anlamı: “Tükürüğü ağız içinden dışarıya atmak; ağızındakini dudakları arasına getirip dışarı vermek; ağız yoluyla dışarı çıkarmak; *mec.* küfür, öfke ve tiksinti bildiren deyimlerde kullanılan bir fiil.”

-A: *Ötekiler, pis bir şeye dokunmuş gibi yere tükürdüler. (GTS)*

uç- (118): -A

Anlamı: “Kuş kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşünmeden durmak.”

-A: *Adeta dikine uçuyorlardı. (H)*

uzatıl- (26): -A

Anlamı: “Uzatma işi yapılmak.”

-A: *Bulaşıcı hastalıkların biçtiği yaşlı ve körpe vücutlar, bu mezbelenin üzerine uzatılıyor. (GGKY)*

varıl- (35): -A

Anlamı: “Herhangi bir yere ulaşmak.”

-A: *Şehre varılmıştır. (K)*

yağdır- (11): -A

Anlamı: “Yağmasını sağlamak.”

-A: *Korumalar Teğmen Atıf'a da kurşun yağdırdılar. (E); Ağabeyler küçüklere buyruklar yağdırıyorlar. (LBA)*

yakış- (82): -A

Anlamı: “Güzel durmak iyi gitmek yaraşmak.”

-A: *Bu ne kadar içli bir kelimedir böyle?Ve ki, Şems'e ne kadar iyi yakışmaktadır. (CK); Sıradan bir insanı tüketebilecek ne varsa, onlar Dostoyevski'ye yakıştı. (CK); Bilgi ve birikim, uğruna emek sarf edilen, size saltanat tacı görüntüsünde değil inanılmaz bir sadelik yakışırdı. (CK); Makedonların pek de tanımadığı büyük şairimizin ismi, onun doğduğu bu şehirdeki koleje ne kadar da yakışmış. (GGKY); Bir felaketle alay etmek bana yakışmadı. (H); Sen yalnız köylü değilsin. Sen askerlik etmiş adamsın: Sana bu sözler yakışmaz. (Y)*

yaklaşıl- (12): -A

Anlamı: “Yaklaşma işi yapılmak.”

-A: *Bakanlık sertti, hocalar da sertti, ikisinin de pek yanına yaklaşılmıyordu. (BBAR)*

yansı- (106): -A

Anlamı: “Işık dalgaları yansıtıcı bir yüzeye çarparak değiştirmek aksetmek.”

-A: *Çok konuşulmasına karşın bu konu Yasstada davalarına yansımadı. (E); Bu dalgalanma onun Yunus yorumlarına da yansımıştır. (YE)*

yapıştırıl- (13): -A

Anlamı: “Yapıştırmak işi yapılmak.”

-A: *Bir de mekan edindiğim en temiz yatağın başucuna yapıştırılmış. (KG); Kırılan camlara kağıt parçaları yapıştırılmış. (GGKY)*

yaslan- (21): -A

Anlamı: “Dayanmak, yasa bürünmek.”

-A: *Arada sırada, çok nazlı olmasını istediği muhakkak olan bir sesle yavaşça gülüyor, sonra kadehini yakalıyor, birkaç yudum içiyor, tekrar erkeğin omuzlarına yaslanıyordu. (H)*

yelten- (12): -A

Anlamı: “Yapamayacağı bir işe girişmek, özenmek, heves etmek, meyletmek.”

-A: *Bu cehaletinizi bilmeden muharrirliğe yelteniyorsunuz. (GTS)*

yet- (247): -A

Anlamı: “Bir gereksinimi karşılayacak nitelikte olmak, yeterli.”

-A: *İktidarının sarsılmazlığını göstermek mecburiyetinde olan kiliseye yetmedi. (CK); Bu, Rusların kalbini çelmeye yetmiş. (GGKY); Sonra bu manzara iki insan ve iki hayat tarzı arasındaki farkı tek başına anlatmaya yetiyor. (GGKY); İşte, bu mihnet ve meşakkat ocağında, bin türlü afetten arta kalan otuz üç yıllık viran varlığında, bir kapkara eşek sıpası, bir canlı oyuncak, bana, aynı mutluluğu vermeye yetiyor. (Y); Türk destan dili, veya Türk halk edebiyatının dili, yeni Müslüman ideolojisinin dili değildi, İslam uygarlığını anlatmaya yetmiyordu. (YE)*

yığ- (11): -A

Anlamı: “Bir tepe oluşturacak biçimde üst üste yığmak, biriktirmek.”

-A: *Tren durur durmaz hemen bütün yolcular inip etrafa dağılıyorlar, rast geldikleri ağaç dallarını kesiyorlar ve getirip lokomotifin platformuna yığıyorlardı. (Y); Kitaplarımı, kağıtlarımı darmadağınık odanın ortasına yığdılar. (Y); İçindekileri odamın ortasına yığdılar. (Y)*

yollan- (17): -A

Anlamı: "Yollama işi yapılmak, gönderilmek,Bir yere gitmeye başlamak, yürümek."

-A: *Yaşlı kandin ve çocukların çoğunluğu teşkil ettiği kalabalık, aç susuz ve havasız meçhul bir diyara yollanıyorlar. (GGKY); Akşamüzeri geri dönüp otelle ilişigimizi kesiyor, Alparslan'ın peşine takılıp Şam taksicilerinin kalktığı durağa yollanıyoruz. (GGKY)*

yor- (39): -A

Anlamı: “Yorgun duruma getirmek, bir anlam vermek yorumlamak.”

-A: *Bu durumu hep hayra yormuştum. (UH); Acemler bu farkı dilimizin zayıflığına yoruyorlar. (GGKY)*

1.2.1.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Yaklaşma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

bat- (93)

*Kadının feryatları, boranın ıslıklarını hatırlatıyor, şimdi **batacağız.** (Y)*

boğul- (39)

*Yaşamak, başkaları tarafından muhasara altına alınmak, yavaş yavaş **boğulmaktı.** (H)*

dal- (142)

*Ben de gözlerimi açık tutmaya çalışırken bir ara **dalmışım.** (GGKY)*

de- (5419)

*Yetiştığı Magirus marka eski otobüsün muavini, kapattığı bagajı yeniden açmak istemediği için "Acelemiz var" **demişti.** (K); Kars huzurlu bir yerse ihtiyacım yok, **dedi.**(K); Ben içeri gireni yakarım **demiştım.** (UH)*

den- (281)

*Onun için hasta ruhlu **deniyordu.** (K)*

denil- (181)

*Kaderin yayı kurulu durur, vakti gelince boşalır **denilmiş.** (UH)*

doğrul- (39)

*Musa Çavuş ile babam tavla partisini kapatıp **doğruldu.** (UH)*

git- (2600)

*Belediye seçimleri ve intihar eden kadınlar için **gidiyorum.** (K)*

göç- (26)

*Sonbahardı, leylekler **göçüyordu.** (UH)*

homurdan- (17)

*Anlaşılan size edebiyat da öğretmişler lisede diye **homurdanıyordu.** (BBAR); Kadınlar bağrışıyor, çocuklar ağlıyor ve erkekler **homurdanıyorlardı.** (Y)*

kovala- (28)

*Onlar kaçmış, bu **kovalamış.** (UH)*

seçil- (145)

*Uzaktan Mustafa Paşa Camisi zor **seçiliyordu.** (GGKY); Biri ötekinin etkisini artırmak için **seçilmiştir.** (YE)*

uç- (118)

*Babalarını beklerken vızır vızır teyyareler **uçuyordu.** (BBAR)*

yet- (247)

*Kaleminin ucu kırıldı, kelimeler **yetmedi.** (CK); Zararı yok, kravat ve ceket **yeter.** (BBAR); Fakat, bütün bu tarihi tahayyüllere rağmen, insanın gene bunlardan destani bir şey bulmaya gücü **yetmiyor.** (Y)*

1.2.1.3. Bulunma Hâli Eki (-DA) İsteyenler

Bulunma hâli, ismin kendisinde bulunma ifade eden fiillerle münasebette olduğunu gösteren hâlidir. Bu hâl, ismi fiile bağlar. Bulunma hâli eki, Türkçenin her devresinde ve bütün şivelerinde “-da/-de ve -ta/-te” şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde de imlası kalıplaşmış olarak “-da, -de” biçiminde kullanılmıştır (Özkan 2000: 115).

Bulunma durumunun işlevleri:

1. Hareketin yapıldığını gösterir.
2. Zaman gösterir.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece bulunma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece bulunma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 443

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 97’dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 7.74

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 8.36

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 21.89

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli bulunma hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

adlandırıl- (45), akıt- (29), algılan- (36), anlamlandır- (11), aran- (157), aranıl- (100), araştırıl- (32), art- (462), avlan- (29), barın- (12), beğenil- (152), belir- (78), birik- (70), biriktir- (36), bozul- (186), burkul- (12), büyü- (284), çal- (278), çalın- (54), çekiş- (22), çınla- (15), çırpın- (28), çoğal- (75), çözün- (14), çürü- (37), dalgalan- (15), demlen- (11), denen- (21), din- (13), dinlen- (95), diril- (10), dolan- (50), doy- (51), durdur- (50), durdurul- (21), duygulan- (14), düşünül- (169), düz- (10), eğitil- (22), eritil- (25), geliş- (505), geliştiril- (114), genişle- (40), giy- (215), görül- (620), gözet- (23), ısın- (57), ısınan- (24), ışılda- (10), irkil- (26), isten- (166), kalın- (26), katılaşı- (10), kaynatıl- (14), kaz- (30),

kazanıl- (41), kesiş- (16), kısıl- (20), kızartıl- (11), kok- (86), koyulaş- (11), kuru- (84), kurumsallaş- (11), onaylan- (31), önlen- (64), öt- (22), özetlen- (15), piş- (74), sallan- (55), sarsıl- (50), sergilen- (36), sızla- (13), tasarlan- (58), tıkan- (33), türe- (12), uçuş- (14), unutul- (108), uyarıl- (33), uyu- (264), uza- (77), uzmanlaş- (17), ünlen- (11), üret- (243), yanıl- (61), yankılan- (22), yarış- (69), yaşan- (283), yaşanıl- (20), yaşat- (59), yaygınlaş- (59), yaygınlaştır- (11), yenil- (60), yit- (14), yoğur- (25), yorumlan- (16), yöneltil- (13), yürütül- (53).

Taradığımız eserlerde Türkçe kökenli olup bulunma hâli eki alan bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup bulunma hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

adlandırıl- (45): -DA

Anlamı: “Ad verme işi yapılmak.”

-DA: *Bu olay halk arasında 'acı gün' olarak adlandırıldı. (KG)*

akıt- (29): -DA

Anlamı: “Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.”

-DA: *Kırmızı ve Siyah'ın Julien'i gerçek manada gözyaşlarını ilk kez, kapatıldığı hapisshanede aktır. (CK)*

algılan- (36): -DA

Anlamı: “Algılama işine konu olmak, idrak edilmek.”

-DA: *Ancak, salgın gerçeği, bu insan tipinde algılanır. (GTS)*

anlamlandır- (11): -DA

Anlamı: “Anlamını açıklamak; anlam vermek, anlam kazandırmak.”

-DA: *Burada, kültürü bir iletişim ortamı olarak yeniden ele alacağız, çünkü kültür, insan davranışlarını bütünüyle kapsar, kuşatır ve mesajlar, bu geniş kapsamlı çerçeve içinde anlamlandırır. (CK)*

aran- (157): -DA

Anlamı: “Arama işine konu olmak; isteklisi bulunmak; eksikliği duyulmak; kendi kendine bir şeyler aramak; şart koşulmak; olumsuz, kötü davranışlarda bulunarak zor duruma düşmek; kendisine eş veya sevgili aramak.”

-DA: *Üstelik bu kusurlar, yazarında olduğu kadar yazıldığı dönemde de aranmalıdır.*

(Y)

aranıl- (100): **-DA**

Anlamı: “Arama işine konu olmak; söz konusu olmak.”

-DA: *Arkadaş arasında böyle şeyler aranılır mı? (GTS)*

araştırıl- (32): **-DA**

Anlamı: “Araştırma yapılmak, gözden geçirilmek.”

-DA: *Orada araştırılmalı. (GTS)*

art- (462): **-DA**

Anlamı: “Çoğalmak; harcandıktan sonra bir miktar geri kalmak; değeri yükselmek, fazlalaşmak.”

-DA: *Dört çocuklu Hüseyin Avni'nin evinde geçim sıkıntısı da gittikçe artıyordu. (BBAR)*

avlan- (29): **-DA**

Anlamı: “Avlama işine konu olmak; ava gitmek, ava çıkmak, av için dolaşmak.”

-DA: *Ben her yıl bu ormanda avlanırım. (GTS)*

barın- (12): **-DA**

Anlamı: “Doğa etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak; yerleşmek, yaşamak için uygun şartlar bulmak; bir yerde yatarak geceyi geçirmek; *mev.* soyut kavram bir yerde etkili olmak, gelişecek ortamı bulmak; *mev.* çevresiyle uyumlu, dirlik içinde yaşamak.”

-DA: *Girip çıktığı mesleklerin hiçbirinde barınmadı. (GTS)*

beğenil- (152): **-DA**

Anlamı: “İyi veya güzel bulmak; benzerleri arasından birini seçip ayırmak; onaylamak, kabul etmek, tasvip etmek.”

-DA: *Kral Konstantinos'un İzmir'e geldiğinde karargâh olarak kullanacağı bir mekân arandı, sonunda Karşıyaka'daki bir konak beğenildi. (E)*

belir- (78): **-DA**

Anlamı: “Önce belli veya görünür olmayan bir şey ortaya çıkmak, tezahür etmek; bir düşünce veya durum için, kesin bir biçim almak, tebellür etmek; iyice görünür ve anlaşılır bir durum almak, tebarüz etmek.”

-DA: *Yüksek lambaların soluk sarı ışığı ve yağın altında dünyanın bu köşesinin her şeyden uzaklığını ve inanılmaz ıssızlığını öylesine güçle hissetti ki, Allah düşüncesi içinde belirdi. (K); Yüzünde konuşalım diyen bir ifade belirdi. (K); Güneş iki mızrak boyu yükseldiğinde terkedilmiş benzeyen çöl boyunca hayat emareleri belirdi. (GGKY); Bunun etrafında bazı peykler beliriyor. (Y)*

birik- (70): -DA

Anlamı: “Toplanıp yığılmak; birbirine eklenip çoğalmak.”

-DA: *İncecik dumanlara bırakıp öylesine kederlendi ki gözlerinde yaşlar birikti. (K)*

biriktir- (36): -DA

Anlamı: “Toplayıp yığmak; bir şeyi ölçülü kullanarak artırmak, tasarruf etmek; Öğrenme, yarar sağlama vb. sebeplerle bazı nesnelere bir araya getirmek, koleksiyon yapmak.”

-DA: *Bizlerin onu tanıdığı sıralarda arsasının üstüne ev yapmak için para biriktiriyordu. (LBA)*

bozul- (186): -DA

Anlamı: "Bozma işine konu olmak; yiyecek kokmak, yenilemeyecek duruma gelmek, ekşimek; dağılmak, bozguna uğramak; taşıt arızalanmak; *mec.* iyi ve değerli niteliğini yitirmek; *mec.* bir şeye kızmak, içermek; *mec.* sağlığını yitirip zayıflamak."

-DA: *Bilhassa son günlerde uykuları adamakıllı bozulmuştu. (H)*

burkul- (12): -DA

Anlamı: "Burkma işine konu olmak; *mec.* üzüntü duymak; kol, parmak vb. birdenbire kendi eklemi üzerinde dönmek, bir zorlanma sonucunda incinmek."

-DA: *Bahçenin önünde koşarken düşen çocuğun ayağı burkuldu. (UH); İçi garip surette burkuldu. (H)*

büyü- (284): -DA

Anlamı: “Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek; yetişmek; yaşı artmak, yaşlanmak; artmak, güçlenmek, şiddeti artmak; sayıca artmak; genişlemek; önem ve değer kazanmak.”

-DA: *Ben Abdülhak Şinasi gibi yalılarda büyümedim. (CK); Ben işte, tuhaf bir şey, yollar da doğmuş, yolculukta büyümüşüm. (UH); Küçük Mustafa bu felaketler içinde, memleket hasretiyle yanan büyüklerin anlattıklarını dinleyerek büyüyecek. (GGKY)*

çal- (278): -DA

Anlamı: “Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırmaq; burarak veya sürterek ses çıkartmak; bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak; ses çıkarmak, ses vermek; atmak, çarpmak, vurmak; yoğurt yapmak için sütü mayalamak, katıp karıştırmak; üzerine sürmek; bozmak, zarar vermek; kumaşın bir parçasını kesmek; madeni oymak, kalemle işlemek; benzemek, andırmak; *mec.* zamanı boşa harcatmak, ziyan edilmesine yol açmak; hlk. süpürmek, temizlemek.”

-DA: *Hareketli Balkan havaları o köşede çalıyordu. (GGKY)*

çalın- (54): -DA

Anlamı: “Çalma işine konu olmak; *hlk.* inme inmek; uzun zaman bakır kaptan kalan tadı bozulmuş yemek, çalık; *sf.* kötürüm, inmeli, sakat.”

-DA: *Tam o esnada kapı çalınmıştı. (H); Radyoda marşlar çalınıyordu. (E)*

çekiş- (22): -DA

Anlamı: “İki yönünden karşılıklı çekmek; bir şeyi birbirine karşı çekmek; aralarında çekmek; *hlk.* ağız kavgası etmek; çaba, gayret harcamak.”

-DA: *Kilisenin geleneksel öğretilerine göre, çarmıhının tepesinde İsa, sabahtan öğle sonrasına kadar can çekişti. (CK)*

çınla- (15): -DA

Anlamı: “Çın" diye ses çıkarmak; yankı vermek.”

-DA: *Bir büyük çalgı var içimde çınlar. (GTS)*

çırpın- (28): -DA

Anlamı: “Acı ile kımıldanmak; kaslar birdenbire kendiliğinden ve düzensiz bir biçimde kımıldama, ihtilaç etmek; ses çıkararak hafif dalgalanmak; *mec.* ne yapacağını şaşırılmış bir durumda üzüntü ve telaş göstermek; *mec.* çok istenilen bir şeyi gerçekleştirebilmek için aşırı derecede çaba harcamak.”

-DA: *Kendisinin ve Mümtaz'ın Mahur Beste'nin altın kafesi arkasında onların gölgeleri çırpınacaktı. (H); Tam bir boğulma içinde çırpınıyordu. (H); Az önce okuduğunuz mektubun yazarı gibi daha nice genç çalışma isteği ve gereksinimi duyduğu halde hem aile, hem de eğitim kuruluşları tarafından adeta kısıpaca alınıyor ve çaresizlik içinde çırpınıyor. (LBA)*

çoğal- (75): -DA

Anlamı: “Azken çok olmak, çok duruma gelmek.”

-DA: *Göçmen çadırlarının etrafında taze mezarlar papatya gibi fışkırıyor, çoğalıyor. (GGKY); Bu arada ufuktaki kızılık kayboldu, suyun üzerindeki gölgeler ve ürpertiler çoğaldı. (GGKY)*

çözün- (14): -DA

Anlamı: “Çözülme işine konu olmak, dağılmak, erimek.”

-DA: *Eskilerin içini oydukları dağların kalbinden çıkardıkları kayalar suda çözünmüyordu. (BBAR)*

çürü- (37): -DA

Anlamı: “Türlü etkilerle ve en çok mikropların etkisiyle kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak; sağlamlığını, dayanıklılığını yitirmek; vurulma veya sıkışma yüzünden vücutta lekeler oluşmak; *mec.* yıpranmak çökmek; temelsiz ve kanıtsız kalmak.”

-DA: *Adamın bedeni iki ayda tamamen çürümüş. (BBAR); Cesetler burada erken çürümez. (BBAR)*

dalgalan- (15): -DA

Anlamı: “Üzerinde dalga oluşmak; renk, ton değiştirmek; *mec.* hareketli olmak, kıpırdamak.”

-DA: *Yüzünde belli belirsiz bir pembelik dalgalanmıştı. (GTS); Yolun kenarlarında eğrelti otları tilki kürkü gibi dalgalanıyordu. (GTS)*

demlen- (11): -DA

Anlamı: “Çayın rengi ve kokusu suya geçmek; pilav piştikten sonra bir süre bekletilerek kıvama gelmek; içki içmek.”

-DA: *Haftada bir iki gün toplu olarak gittikleri bir meyhanede demleniyordu. (GTS)*

denen- (21): -DA

Anlamı: “Deneme işine konu olmak.”

-DA: *İkincisi, baylar, ulus, yurt, siyasal ve ordu yöneticiliğinde hiç bulunmamış ve bu alanda denenmemiş. (GTS)*

din- (13): -DA

Anlamı: “Sona ermek, bitmek, durmak; kar ve yağmurun yağması, rüzgârın esmesi kesilmek veya durmak.”

-DA: *Kavak ağaçlarında ağustos böceklerinin sesi, henüz dinmemiştir. (Y)*

dinlen- (95): -DA

Anlamı: “Güç kazanmak için çalışmaya ara vermek, yorgunluğunu gidermek, soluklanmak, istirahat etmek; bazı yiyecek ve içecekleri, tadını arttırma, kolay pişmesini sağlama vb. sebeplerle bir süre bekletmek.”

-DA: *Pervin misafir odasında dinlendi. (GTS)*

diril- (10): -DA

Anlamı: “Güçlenip canlanmak; bitki solmuş, pörsümüş durumdayken yeniden canlılık kazanmak, diri duruma gelmek; hasta yeniden sağlığını kazanmak, iyileşmek; öldüğü sanılan şey canlılık kazanmak.”

-DA: *Günüün bütüün yorgunluğunu alan bu huzur ve sükun semtinde ruhen tekrar tazelendik ve dirildik. (GGKY)*

dolan- (50): -DA

Anlamı: “Bir şeyin çevresine sarılmak; bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek, dolaşmak; karışmak, dolaşmak; gelişigüzel gezmek.”

-DA: *Kızlarının, gelinlerinin evleri arasında dolanıyor. (GTS)*

doy- (51): -DA

Anlamı: “İsteği kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak; *meç.* yeter bulmak; kanmak, tatmin olmak; bir ihtiyacı yeteri kadar karşılamak.”

-DA: *Varsın, işini uydursunlar, kapısı kapalı evlerinde, yığdıkları zahireleri yiyip doysunlar. (Y)*

durdur- (50): -DA

Anlamı: “Durmasını sağlamak.”

-DA: *Mesut, parmağını önümüzdeki manzarada bazı noktalarda durduruyor. (GGKY)*

durdurul- (21): -DA

Anlamı: "Durdurma işi yapılmak."

-DA: *Araba söz konusu noktada durdurulmuştu. (GGKY)*

duygulan- (14): -DA

Anlamı: “Bir olay, bir görünüm karşısında birdenbire güçlü duyguların etkisinde kalmak.”

-DA: *Doktor Nâzım, dostu Tevfik Rüşdü'yü görünce Selanik limanında çok duygulandı. (E)*

düşünül- (169): -DA

Anlamı: “Düşünmek işine konu olmak veya düşünmek durumunda bulunulmak.”

-DA: *Gelecekle ilgili beklentilerin şu andaki davranışlarla ilişkisi üzerinde çoğu kez düşünülmemiştir. (Yİİ); Türkiye'de genellikle milli dini değerler birbirinden ayrı düşünülemez. (GGKY)*

düz- (10): -DA

Anlamı: "Bir gereksinimi karşılamak amacıyla birçok şeyi birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek; düzene sokmak, düzene koymak, sıralamak, elverişli, uygun bir duruma getirmek; yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek; uydurmak; kaba konuşmada cinsel ilişkide bulunmak."

-DA: *Oğlum Sıtkı son zamanlarda ev eşyası düzdü. (GTS)*

eğitil- (22): -DA

Anlamı: “Eğitme işine konu olmak.”

-DA: *Bu askerler iki ayda eğitilmez. (GTS)*

eritil- (25): -DA

Anlamı: “Eritme işi yapılmak.”

-DA: *Çanakkale'de hemen hemen bir milyonluk düşman ordusu eritildi. (GTS)*

geliş- (505): -DA

Anlamı: “Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak; ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek; *hlk.* şişmanlamak.”

Bu sohbet vesilesiyle anlıyoruz ki, Kırım'da Türkoloji henüz emekleme aşamasında; nasıl bir istikamet çizilirse o yönde gelişecek. (GGKY)

geliştiril- (114): -DA

Anlamı: “Gelişmesini sağlamak, gelişmesine yol açmak.”

-DA: *Mevcut algısal çerçeve içinde mesaj geliştirilir. (Yİİ)*

genişle- (40): -DA

Anlamı: “Geniş duruma gelmek, büyümek; bollaşmak; rahat bir duruma gelmek, açılmak, ferahlamak; *mec.* yaygın duruma gelmek.” .

-DA: *Yalnız şehitlerin bulunduğu yerde meydanımsı bir şey genişliyordu. (H); Altın semaların, büyük sararmış yaprakların, acayip nilüferlerin, beraberce yüzdükleri durgun bir havuz, bilmedikleri bir tarafta, belki ve hatta şüphesiz, uzviyetlerinin bir tarafında genişledi. (H)*

giy- (215): -DA

Anlamı: "Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek; *mec.* ağır söz veya hakareti, küçültücü davranışı ses çıkarmadan dinlemek."

-DA: *Küçük bir televizyon kanalında yapılan para ödüllü bir bilgi yarışmasında cicili bicili bir elbise giymişti. (K)*

görül- (620): -DA

Anlamı: “Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek; gereken iş yapılmış olmak; bir şeyin bulunduğu anlaşılmaq, karşılaşılmak, rastlanmak.”

-DA: *Hapsetme ilk kez kilise hukukunda görüldü. (CK); Dinin bile erkeklerin isteklerine göre düzenlendiği bu bölgede kadın; şeytan, hilebaz, düzenci, güvenilmez, aşağılık bir yaratık olarak görülüyor. (YE)*

gözet- (23): -DA

Anlamı: “Korumak, bakmak, özen göstermek, himaye etmek; önem vermek göz önünde bulundurmak, ayrı tutmak; kollamak, kayırmak, beklemek; bir sonuca giderken bütün ayrıntı ve etkenleri dikkate almak.”

Çünkü Roma imparatorluğu sosyal tabakalarını bıçak keskinliğinde birbirinden ayırıyordu da eşitlikçi Hıristiyanlık köle ile efendi arasında fark gözetmiyordu. (CK)

ısın- (57): -DA

Anlamı: “Sıcak duruma gelmek; üşümesini gidermek; *mec.* yadırgamaz olmak, hoşlanır olmak, alışmak, benimsemek; *mec.* var olan gerginlik sona ermek.”

-DA: *Gür gür yanan sobanın yanında ancak ısınmıştı. (UH)*

ıslan- (24): -DA

Anlamı: “Islak duruma gelmek.”

-DA: *O gün yağın yağmurda ıslanmışlardı. (CK)*

ışıl-da- (10): -DA

Anlamı: “Titrek, parlak bir ışık saçmak, parıldamak.”

-DA: *Toz, yaşlı adamla aracını ince bir katman şeklinde örtmüş ve bu derin vadinin dibine kadar sızan bir tek güneş huzmesi, mika zerrelere üstünde ışıdayarak yaşlı adamı yeryüzüne inmiş bir Tann'ya benzetmişti. (GTS)*

irkil- (26): -DA

Anlamı: “Ürkerek geri çekilir gibi olmak; şaşırıp duraklamak; biyo. vücudun bir yeri dışarıdan gelen bir uyarıcının etkisiyle kanlanıp şişmek, taharrüş etmek.; hlk. akan bir şey, bir engel karşısında duraklayıp birikmek.”

-DA: *Bursa'dan İstanbul'dan önce Türk olmuş bu topraklarda tarih duyarlılığı olan hangi ruh ürpermez, irkilmez. (GGKY)*

isten- (166): -DA

Anlamı: “İstenilmek.”

-DA: *Size verilen açıklamada, aralarında sadece 2 basamak fark bulunan ifadeleri kaydetmeniz istendi. (YII); Orada yalnız bir kamaşma, kendini tüketme isteniyordu. (H)*

kalın- (26): -DA

Anlamı: “Kalma işi yapılmak.”

-DA: *Akşama kadar orada kalınır mı? (GTS)*

katılaş- (10): -DA

Anlamı: “Katı duruma gelmek; mec. iz bırakmak.”

-DA: *Bu, garip, dün akşamın sıcaklığından mahrum, fakat onların hatırasıyla dolu bir temastı ve genç adam farkında olmadan onların kendisine doğru gelmesini arzu ediyor, bu bekleyiş içinde omuzu adeta katılaşıyordu. (H)*

kaynatıl- (14): -DA

Anlamı: “Kaynatma işi yapılmak.”

-DA: *Çorba dedikleri, bol suyun içinde bir sürü başka şey kaynatılıyordu. (GTS)*

kaz- (30): -DA

Anlamı: “Herhangi bir araçla toprağı sürmek, açmak; bu yolla çukur vb. oluşturmak.”

-DA: *Sonra isli bir fenerle yarı çılgın bir bahçıvanın tuttuğu henüz denge girmemiş petrol lambasının ışığı altında, bahçenin bir köşesinde, büyükçe bir ağacın dibinde, alelacele bir mezar kazmışlardı. (H)*

kazanıl- (41): -DA

Anlamı: “Kazanma işi yapılmak.”

-DA: *Bu servet büyük bir risk altında, dayanıklılık ve kararlılık sonucunda kazanılmıştı. (GTS)*

kesiş- (16): -DA

Anlamı: “Birbirini kesmek; pazarlıkta, herhangi bir fiyatta anlaşmak; *argo* erkek ve kadın, bakışlarla anlaşmak; *mat.* bir nokta veya çizgi üzerinde birbirine kavuşmak.”

-DA: *Yanal kırıklar, daha ince saplar halinde, tümseklerin ortasında kesişiyorlar. (GTS)*

kısıl- (20): -DA

Anlamı: “Hacmi niceliği gücü azalmak; göz kapağı hafifçe kapanmak.”

-DA: *İri kemikli yüzü garip ve zalim bir istihzada kısılmıştı. (H)*

kızartıl- (11): -DA

Anlamı: “Kızartma işi yapılmak.”

-DA: *Hafta sonu buralarda balık kızartılır. (KG)*

kok- (86): -DA

Anlamı: “Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak; kaygı duymak, endişe etmek; çekinmek, sakınmak, saygı duymak; yapamamak, cesaret edememek.”

-DA: *Kızartma tavaında balık kokuyordu. (KG)*

koyulaş- (11): -DA

Anlamı: “Koyu durumuna gelmek; aşırı duruma gelmek.”

-DA: *Bu arada yavaş yavaş sohbet koyulaşıyordu. (GGKY); Etraflarında yosun, kabuklu hayvan, deniz dibi kokusu gözle görülecek şekilde koyulaşıyordu. (H)*

kuru- (84): -DA

Anlamı: “İslaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek; bitki suyunu çekip cansız duruma gelmek; akarsu vb.nin suyu kalmamak; sertleşmek; *mec.* zayıflamak.”

-DA: *Kaç sahilin güneşinde kurudum. (H)*

kurumsallaş- (11): -DA

Anlamı: Kurumsal duruma gelmek; örgütlü duruma gelmek; Süreklilik kazanmak.”

Kuruluş dönemi kendisini tamamlarken, değişme dönemi filiz vermektedir, bunlar, kuruluş döneminde gelişmiş ve kurumsallaşmıştır. (KG)

onaylan- (31): -DA

Anlamı: “Onaylama işi yapılmak.”

-DA: *İdam kararı Meclis'te onaylandı. (Yİ)*

önlene- (64): -DA

Anlamı: “Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak.”

-DA: *Efendim, bazı arkadaşlar mesuliyet almaktan çekiniyorlar. Sülfamid varken zatüre başında önlenir. (H)*

öt- (22): -DA

Anlamı: “Kuş veya böcekler değişik tonda ses çıkarmak.”

-DA: *Ve bu nasihati dinleyen hayat, her üzüntüünün üstünde cıvı cıvı ötüyordu. (H)*

özetlen- (15): -DA

Anlamı: “Özet durumuna getirilmek.”

-DA: *Dostoyevski'nin bundan sonra olacağı ve yazacağı ne varsa hepsi de bu "an"da özetlenmiştir. (CK)*

piş- (74): -DA

Anlamı: “Isıtma sonucu belirli bir kullanıma uygun duruma gelmek.”

-DA: *İnanma Mümtaz, bir hafta akşamlara kadar o kürek çekti, yüzdü, ben de karşısında, güneşte piştim. (H); Onun fırınında pişmemişti. (H)*

sallan- (55): -DA

Anlamı: “Bağlı bulunduğu yerde gevşek duruma gelip yerinden oynamak.”

Karşı kıyıyı saran ışık dalgası, bir musikinin son akisleri halinde sallanıyordu. (H); Holde, çok keskin bir ışığın altında tavana asılmış bir insan vücudu sallanıyordu. (H); Ve boş yemim sağ tarafımda bir uzun torba gibi sallanıyor. (Y)

sarsıl- (50): -DA

Anlamı: “Sarsma işine konu olmak.”

-DA: *Mümtaz olduğu yerde sarsıldı. (H)*

sergilen- (36): -DA

Anlamı: “Sergileme işi yapılmak.”

-DA: *Tercüman Gazetesi nüshaları ile büyük naşirin bazı eserleri ve hatıra eşyaları bu reyonda sergileniyor. (GGKY); Burada İkinci Cihan Harbinden kalma denizaltılar, tanklar, uçaklar sergileniyor. (GGKY)*

sızla- (13): -DA

Anlamı: “Hafifçe ağrımak”

-DA: *Mümtaz'ın o durum karşısında içi sızladı. (H)*

tasarlan- (58): -DA

Anlamı: “Tasarlama işi yapılmak.”

-DA: *Burası daha kalabalık bir topluluğun buluşacağı şekilde tasarlanıyor. (GTS)*

tıkan- (33): -DA

Anlamı: “Tıkama işine konu olmak.”

-DA: *Sevincim içimde tılandı. (Y)*

türe- (12): -DA

Anlamı: “Oluşmak ortaya çıkmak, meydana çıkmak.”

-DA: *Selçuklu gücü çökünce, Anadolu'da, şurda, burda bir sürü küçük beylik türemiş. (YE)*

uçuş- (14): -DA

Anlamı: “Hep birlikte uçmak.”

-DA: *Zihnimin gerisinde, bu kitap için yazılan mektuplar ve mektuplardaki düşünceler uçuşuyordu. (LBA)*

unutul- (108): -DA

Anlamı: “Unutma işine konu olmak.”

-DA: *Bu cami bir köşede sanki unutulmuş. (GGKY); Demek evlendikten sonra mutfakta unutulacağız. (H)*

uyarıl- (33): -DA

Anlamı: “Uyarma işine konu olmak.”

Gençlerimiz nüfus planlamasının yanı sıra, bilim adamlarının eserleri doğrultusunda insan yetiştirme konusunda bilgilendirilseler, akraba evlilikleri, AIDS gibi çeşitli hastalıklar ve çok genç yaşta evliliğin sakıncaları konularında uyarılsalar. (LBA)

uyu- (264): -DA

Anlamı: “Uyku durumunda olmak.”

-DA: *Ben annemin kucagında uyuyorum. (UH)*

uza- (77): -DA

Anlamı: “Uzun duruma gelmek.”

-DA: *Hududun ötesinde ana yol kenarlarında, tarlaları kesen toprak yollarda hicret konvoyları uzadıkça uzuyor. (GGKY); Yol güneşin altında, onun tarafından hala derisi yüzülerek uzuyordu. (H)*

uzmanlaş- (17): -DA

Anlamı: “Uzman durumuna gelmek.”

-DA: *Bir konuda uzmanlaştı. (BBAR)*

ünlend- (11): -DA

Anlamı: “Çağrılmak, yüksek sesle bildirilmek; ün sahibi olmak, ün kazanmak, meşhur olmak.”

-DA: *Dağda bir eşkıya ünlendi miydi, Koca Ahmet gibi, diyorlardı. (GTS)*

üret- (243): -DA

Anlamı: “Aynı türden canlıları çoğaltmak; ekonomik bir etkinlik sonucu ürün elde etmek; *meç.* oluşturmak, yaratmak, meydana getirmek.”

-DA: *Bu fabrikada çimento üretiliyordu. (GTS)*

yanıl- (61): -DA

Anlamı: “Atlanmak, tanımamak.”

-DA: *Uzun vadeli planında bir bakıma yanılmıştı. (BBAR)*

yankılan- (22): -DA

Anlamı: “Ses vermek, ses çıkarmak, yankı durumunda geri dönmek, aksetmek.”

-DA: *Savaşçıların kahkahaları odada yankılandı. (E)*

yarış- (69): -DA

Anlamı: “Üstünlük kazanmak amacıyla bir yarışmaya katılmak; bir yarışmada başkalarından üstün olmak için çaba göstermek; başkalarından üstün olmaya çalışmak, rekabet etmek.”

-DA: *Çocuklar aralarında yarıştılar. (GTS)*

yaşan- (283): -DA

Anlamı: “Yaşama işi yapılmak.”

-DA: *Böyle bir yaklaşım sergilersek, haklı olarak isyan edecek ve bu tür yanlış düşünceler sonucunda karşılıklı mutsuzluklar yaşanacaktır. (LBA); Aslında meşrutiyetin ilk günlerinde İttihatçılar ile Prens Sabah grubu arasında sıcak ilişkiler yaşanmıştı. (E)*

yaşanıl- (20): -DA

Anlamı: “Herhangi bir kimse yaşamak.”

-DA: *Öyle yerde yaşanılır mı? (GTS)*

yaşat- (59): -DA

Anlamı: “Yaşamasını sağlamak veya yaşamasına imkân vermek; *meç.* daha iyi ve zengin bir hayat sürmesini sağlamak; *meç.* keyiflendirmek, mutlu etmek; *meç.* sürdürmek, devam ettirmek.”

-DA: *İki asırdır siyasi hadiseler bizi bir nevi gemi nizamı altında yaşıyor. (H)*

yaygınlaş- (59): -DA

Anlamı: “Yaygın duruma gelmek, yayılmak.”

-DA: *Kapitalist dünyada, grev hareketi, yaygınlaşıyor. (GTS)*

yaygınlaştır- (11): **-DA**

Anlamı: “Yaygın duruma getirmek.”

Zamanla Cumhuriyet hükümetleri belirli bir plan çerçevesinde önce radyoyu daha sonra da televizyonu ülke çapında yaygınlaştırmışlardır. (Yİİ)

yenil- (60): **-DA**

Anlamı: “Yeme işi yapılmak veya yeme işine konu olmak.; savaş veya yarışmada karşısındakinden aşağı durumda kalmak, kaybetmek, mağlup olmak; *mec.* bir işte, bir uğraşta başarısızlığa uğramak, kaybetmek.”

-DA: *Aslında onlar yenilmişlerdi. (GTS)*

yit- (14): **-DA**

Anlamı: “Yok olmak ortadan kaybolmak.”

İstanbul'da her şey gibi yıldızlar da yitiyordu. (CK)

yoğur- (25): **-DA**

Anlamı: “Bir kişiye istenen yetenekler kazandırmak.”

-DA: *Annesi ertesi gün başlayacak uzun yolculuk için mutfakta hamur yoğuruyordu. (BBAR)*

yöneltil- (13): **-DA**

Anlamı: “Yönetmek işi yapılmak, idare edilmek.”

Bu bölümün 82. sorusunun "e" şikkında, şu soru yöneltilmiştir. (BBAR)

yorumlan- (16): **-DA**

Anlamı: “Yorumlama işi yapılmak veya tefsir edilmek.”

-DA: *Bu sosyal normların, değerlerin ve beklentilerin, çoğu kere kişi farkında değildir, ne var ki, gelen mesajlar bu norm ve beklentiler çerçevesi içinde yorumlanır. (Yİİ)*

yürütül- (53): **-DA**

Anlamı: “Yürütme işi yapılmak, veya yürütme işine konu olmak.”

-DA: *Artık ilişkiler maslahatgüzar seviyesinde yürütülecekti. (E)*

1.2.1.3.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece bulunma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Bulunma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

biriktir- (36)

Biraz **biriktirmiştin**. (KG)

bozul- (186)

Sınıfın birliği ve samimiyeti **bozulmadı**. (BBAR); Onları şehre getiren otobüs hiç **bozulmamıştı**. (K); O andan beri, sanki İsmail'in elini kolunu bağlayan sihir **bozuldu**. (Y)

büyü- (284)

Fakat küçükken sürekli olarak kendilerinden daha zeki olduğu söylenen kardeşleri ya da arkadaşlarıyla kıyaslandıkları için, kendilerini akılsız, düşük zekalı, ahmak bilerek **büyümüşlerdir**. (Yİİ); Belli ki mesele basit değil, yoksa bu kadar **büyümezdi**. (K); Cemil Meriç haklı, gerçek hükümdarlar yağmalandıkça **büyürler**. (CK)

çal- (278)

Ne güzel, ne acıklı, ne tatlı **çalıyordu**. (UH); Hüziin dolu parçalar **çalardı**. (UH)

çalın- (54)

Kapı **çalındı**, dışarı çıktım. (GGKY); Dr. Tevfik Rüşdü (Araş), Meclisi Âli Sıhhî'deki işine gitmek için Moda'daki evinden tam çıkacakken, kapı **çalındı**. (E)

çarpın- (28)

Kim bilir, ne kadar müteessir olmuş, **çarpınmıştır**. (H); Bebek bebek diye **çarpınıyordu**. (UH); Onlar Mustafa'nın hiçbir şeyi eksik olmasın diye **çarpındılar**. (BBAR); Berin Hanım **çarpınıyordu**. (E); Kendine yarayacak hiçbir şeyi kaybetmemek için **çarpınıyorsun**. (H)

çoğal- (75)

İncil incil'e uymadı, maksat bir olsa da rivayet **çoğaldı**. (CK); Gübre kokusundan bunaldık diyenler **çoğalmış**. (UH)

din- (13)

Yağmur **dinmişti**. (UH); İntihar eden kızların yakınlarıyla görüşürken kar hiç **dinmedi**. (K)

diril- (10)

Fakat biz bestesini söylerken başka türlü **diriliyor**. (H); Hırıldayan gramofon tekrar **dirildi**. (H)

düşünül- (169)

İnsan, ilişkileri içinde sürekli yeniden tanımlanan bir varlıktır; diğer insanlarla hiç ilişkisi olmayan bir insan **düşünülemez**. (Yİİ); Genel yerlerde birbiriyle samimi mesafe sınırları içinde duran iki insanın iyi bir arkadaş, karı koca, nişanlı ya da sözlü olduğu

düşünüür. (Yİİ); *Bir ifade, görünen ve ideal benlik arasında sadece 2 basamaklık bir fark gösteriyorsa, o zaman değişme isteğinin anlamlı olduğu düşünülür.* (Yİİ)

giy- (215)

Fakat hayır, Nuri zengindi; karısı bu kadar fakir eşyası giymezdi. (H)

ısın- (57)

İnsanlarımız çabuk ısınır çabuk soğurlar. (BBAR)

irkil- (26)

Fakat oraya gelir gelmez, ayağının dibinde bir uçurum açılmış gibi irkiliyordu. (H)

koyulaş- (11)

Saatler ilerledikçe sohbet daha da koyulaşıyordu. (LBA)

onaylan- (31)

Karar Yargıtay'dan geldi: İdam onaylanmıştı. (Yİİ)

önlene- (64)

Güneşin doğması önlenemezdi. (K)

sallan- (55)

Tepeme düşecek gibi sallanıyordu. (K)

tıkan- (33)

Dün sabah kapanan Ardahan yolu kapanmış, Sarıkamış yolu tıkanı. (K)

uyu- (264)

Eskiler derler ki: Su uyur düşman uyumaz. (CK); *Annemin dizine başımı koyar ve uyurdum.* (UH)

uza- (77)

Askerlerin müdahalesi sonucu Aydın Menderes'in okul sorunu uzamıştı. (E)

yanıl- (61)

Ka, yanılmıştı. (K); *Ekrem Beyazıt yanılıyordu.* (BBAR); *Eğer, bazı kimseler, bunu benliğin bir çeşit kurtuluşu gibi göstermek istemişlerse yanılmışlardır.* (Y)

yaşan- (283)

Başka biri mi konuşuyor diye ayrı bir şaşkınlık yaşıyor. (UH); *O zamanlar tek parti dönemi yaşıyordu.* (BBAR); *Burada da tıpkı nabız yüz yirmide ve hararet kırkta iken olduğu gibi, başka türlü ve çok güç, yahut hiç olmazsa çok derin yaşıyordu.* (H); *Osmanlı Devleti ile Osmanlı halkının yoksullaştığı, İzmirli bazı ailelerin ise giderek zenginleştığı bir süreç yaşıyordu.* (E)

yorumlan- (16)

Yunus'un bu dizesi "mânide demişlerdir ki kardeşten yar daha tatlıdır" anlamına gelir; başka türlü yorumlanamaz. (YE)

1.2.1.4. Ayrılma Hâli Eki (-DAn) İsteyenler

Ayrılma hâli ismin kendisinden uzaklaşma ifade eden fiillerle münasebetini gösterir. Bu hâl, ismi fiile bağlar. Ayrılma hâlinin diğer bir adı uzaklaşma hâlidir. Uzaklaşma hâli eki '-dan/-den, -tan/-ten' dir.

Uzaklaşma hali eki Eski Türkçede “-dın/-din ve -tın/-tin” şeklinde yalnızca dar ünlü’ idi. Ancak bulunma hali eki “-da, -de ve -ta, -te”nin uzaklaşma göreviyle kullanıldığı da bilinmektedir. Ek, Eski Anadolu Türkçesinde “-dan/-den” şeklinde olup “i”li biçimleri sonradan ünsüz uyumuna bağlı olarak ortaya çıkmıştır. “-dın/-din” şekli ise yalnızca kalıplaşmış olarak belli kelimelerde kullanılmaktadır (Özkan 2000: 116).

Ayrılma hâli hareketin başlama noktasını, hareketin kaynağını ya da nedenini, bir şeyin diğerinden üstün olduğunu, hareketin maruz kaldığı vücut parçasını, bir nesnenin alış fiyatını, bir eylemin gerçekleşeceği zaman dilimini, “-den itibaren”, “-den beri” gibi belli bir zaman noktasını, bir nesnenin neden yapıldığını, mesafe ve uzaklıkları, doğum yerini gösterir.

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece ayrılma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece ayrılma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 443

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 42’dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 3.35

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 3.62

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 9.48

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli ayrılma hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

aldatıl- (15), *arın-* (16), *bağışlan-* (13), *belirlen-* (200), *bık-* (44), *bulan-* (19), *coş-* (13), *çekin-* (64), *dökül-* (147), *dönül-* (26), *edinil-* (13), *esinlen-* (14), *etkilen-* (126), *gecik-* (58), *giyil-* (19), *gizlen-* (40), *iğren-* (10), *incin-* (11), *indiril-* (34), *işitil-* (11), *kaldırıl-* (102), *kanıtlan-* (23), *karar-* (67), *kayna-* (75), *kaynaklan-* (148), *kımıl-da-* (18), *korkul-* (16), *kuşkul-an-* (14), *mırıldan-* (67), *sarar-* (16), *sorul-* (69), *sökül-* (13), *taş-*(38), *usan-* (18), *utan-* (72), *ürk-* (25), *yanstıl-* (16), *yapılan-* (14), *yararlan-* (239), *yönetil-* (41), *yumuşa-* (39), *zedelen-* (16).

Taradığımız eserlerde Türkçe kökenli olup ayrılma hâli eki alan bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***aldatıl-* (15): -DAn**

Anlamı: “Aldatma işine konu olmak.”

-DAn: *O en sevdiği kadın tarafından aldatılmış.* (BBAR)

***arın-* (16): -DAn**

Anlamı: “Temizlenmek; katışıksız, arı duruma gelmek; *mec.* rahatlamak.”

-DAn: *Derdini size aktarıp derdinden arınmış, sizi zehirleyip bırakmıştır.* (GTS)

***bağışlan-* (13): -DAn**

Anlamı: “Bağışlama işine konu olmak, affa uğramak, affedilmek, affolunmak.”

-DAn: *Ali, dedesi tarafından bağışlandı.* (KG)

***belirlen-* (200): -DAn**

Anlamı: "Belirli duruma getirilmek."

-DAn: *Paranın ne kadarının nereye gideceği önceden belirlenmiş.* (GGKY)

***bık-* (44): -DAn**

Anlamı: “Tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doyunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak; mecaz dayanamaz duruma gelmek.”

-DAn: *Her gece onlara hizmet etmekten bıkmıştı.* (K); *Sevgilisi yavaş yavaş onun hayatından ve düşüncelerinden bıkiyordu.* (H); *Yaşım büyüdü. Artık bebeklerden bıktım.* (H); *Sayıları bir elin parmaklarıyla sayılabilecek kadar az olan asi gençler yüzünden bütün gençlere işe yaramaz gözüyle bakılmasından bıktım.* (LBA)

***bulan-* (19): -DAn**

Anlamı: “Bulama işine konu olmak, her yanı bir şeyle kaplanmak; duruluğunu yitirmek; parlaklığını ve açıklığını yitirmek; mide bulantısı olmak.”

-DAn: *Annem bıkmıştı artık balık ayıklamaktan, midesi **bulanıyordu** hamile kadının (UH)*

coş- (13): **-DAn**

Anlamı: “Duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmak, galeyan etmek; doğa olaylarından herhangi biri birdenbire çoğalıp hızlanmak; heyecanlanmak, içten içe kaynamak, aşırı duygulanmak.”

-DAn: *Sonra yavaş yavaş içinde bir şey, beklediği varlığın yaklaşmasını kendisine haber verir gibi **birden coşardı**. (H)*

çekin- (64): **-DAn**

Anlamı: “Saygı, korku, utanma gibi duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak.”

-DAn: *“Ulan etme, tutma” diye bunu sıkıştırmaya başlamışlar, ama bir yandan da **ondan çekiniyorlar**. (UH); Ona takım elbise alınınca bir süre giymekten **çekinirmiş**. (BBAR); Belki de böyle olduğu için arabayı senelerce kullanmaktan **çekinmişti**. (H); Ta liseden beri tanıdığı arkadaşının bu huyunu bildiği için, İclal o kadar sevdiği ve çok defa tesiri altında yaşadığı Muazzez'i kendi aile muhitine sokmaktan **daima çekinmişti**. (H); Efendim, bazı arkadaşlar mesuliyet almaktan **çekiniyorlar**. (H); Fakat, kendim bundan **çekinirim**. (Y); Kadın, bunlara el sürmekten **çekiniyor**. (Y); Fransız devrimcilerin 1789'da Bastille Zindanı'na hücum ettikleri gibi, Sultanahmet mitingine katılanların da Bekirağa Bölüğü'ne yürüyeceğinden **çekinmekteydi**. (E); Bu huzur ve güven ortamı içinde, kafasındakini olduğu gibi ortaya koymaktan **çekinmez**. (Yİİ); Müslüman mistiklerinin bir bölümü ise, dünyaya küsüp bir köşeye çekilmekle kalmadılar, sırası geldikçe ve uygun yer ve zaman ele geçirdikçe protestolarını ve kırgınlıklarını açıkça ortaya koymaktan **çekinmediler**. (YE)*

dökül- (147): **-DAn**

Anlamı: “Dökmek işi yapılmak veya dökmek işine konu olmak; kır, sokak gibi yerlerde insanlar çokça birikmek; *mec.* çok eskimiş olmak, değerini ve güzelliğini yitirmek; eskiyip dökülecek; çok yorgun hasta olmak; bir konuyu bir bir işi ele alış biçiminde değişiklik yapmak; *coğ.* göl veya denizde son bulmak; yerinden ayrı düşmek; çıkmak ortaya konulmak; sarılmak serbest bırakılmak; kaplamak, yayılmak.”

-DAn: *Yüzü İsfahan'un güneşi, mihr ve mah onun kelamından **dökülür**. (CK); İşte konuştu, billur sürahidен su **döküldü**. (UH)*

dönül- (26): **-DAn**

Anlamı: “Dönme işi yapılmak.”

-DAn: *Buradan artık dönülmez. (GTS)*

edinil- (13): -DAn

Anlamı: “Edinme işi yapılmak.”

-DAn: *Bu manzara kartpostal manzaralarından edinilmiş. (UH)*

esinlen- (14): -DAn

Anlamı: “Bir şeyden ilham almak, içine doğmak, mülhem olmak.”

-DAn: *Bu tabloyu yaparken sizin güzelliğinizden esinlendim. (KG)*

etkilen- (126): -DAn

Anlamı: “Etkiye uğramak, müteessir olmak.”

-DAn: *Zengin Müslüman ailelerinin çocuklarına evde matematik, kimya öğretirdi.*

Naciye Hanım, İzzet Efendi'den bir hayli etkilendi. (E)

gecik- (58): -DAn

Anlamı: “Geç kalmak, herhangi bir işi kararlaştırılan zamandan sonra yapmak; bir taşıt zamanında kalkmamak veya zamanında varamamak.”

-DAn: *İhtilalci hareketleri yüzünden tutuklanması gecikmedi. (CK); Belki de ilk eserin olağanüstü bir ilgi görecektir de o yüzden bu kadar gecikti. (KG)*

giyil- (19): -DAn

Anlamı: “Giyme işi yapılmak.”

-DAn: *Sünni din adamları tarafından giyilecektir. (YE)*

gizlen- (40): -DAn

Anlamı: “Kendi kendini gizlemek, saklanmak; gizlenilmek, gizli tutulmak.”

-DAn: *Bu iş ondan gizlendi. (GTS)*

iğren- (10): -DAn

Anlamı: “Bir şeyi tiksindirici bulmak, istikrah etmek; aşağılık, bayağı bulmak, tiksinmek.”

-DAn: *Nuran aşktan iğrenmişti. (H)*

incin- (11): -DAn

Anlamı: “Çarpma, sıkışma, burkulma vb. etkenlerle vücudun bir yeri ağrı verir duruma gelmek; *mec.* birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.”

-DAn: *Babasının sözlerinden çok incinmişti. (UH)*

indiril- (34): -DAn

Anlamı: “İndirme işi yapılmak.”

-DAn: *Fatin Rüşdü-Emel Zorlu çifti askerlerle Bahçelievler'deki evlerine götürülmüş; Fatin Rüşdü Zorlu jipten indirilmemişti. (E); Tanrı tarafından bol yemek indirilir. (YE)*

***işitil-* (11): -DAn**

Anlamı: “Duyulmak.”

-DAn: *Uzaklardan kesik kesik köpek havlamaları işitiliyordu. (UH); Aşağıdan gürültü patırtı arasında, koşuşmalar, polis düdüklere, feryatlar ve köpek havlamaları işitildi. (GGKY); Gene eskisi gibi pislikten pislığe konup kalkan karasinek sürülerinin vızultuları uzaktan işitiliyor. (Y)*

***kaldırıl-* (102): -DAn**

Anlamı: “Kaldırma işi yapılmak.”

-DAn: *Ne yazık ki bu ortak bahisler kitaplardan tamamen kaldırılmıştı. (GGKY)*

***kanıtlan-* (23): -DAn**

Anlamı: “Kanıtlama işi yapılmak, ispat edilmek.”

-DAn: *Kükürt özellikleri olduğu çoktan kanıtlandı. (GTS)*

***karar-* (67): -DAn**

Anlamı: "Rengi karaya dönmek, siyahlaşmak; ışık sönmek, kısılmak veya gücü azalmak; ateş sönmeye yüz tutmak; *mec.* kederlenmek, canı sıkılmak, *mec.* niteliğini yitirmek."

-DAn: *Bu 'n' yüzünden okul hayatı karardı. (BBAR)*

***kayna-* (75): -DAn**

Anlamı: “Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak; yiyecek, içecek pişmek, haşlanmak; yerden çıkmak; kırık, çatlak kemik veya metal parçalar eski durumunu almak, birbirine yapışmak; yara kapanmak, iyileşmek; mide ekşimek; çalkantı durumunda olmak, dalgalanmak; çok miktarda bulunmak; gizli bir iş çevirmek, için için hazırlanmak; gerektiği gibi yapılamamak; artmak, çoğalmak, yoğunlaşmak; coşmak, heyecanlanmak; *mec.* bir yerde huzursuzluk, tedirginlik olmak; *argo* arada kaybolmak.”

-DAn: *Paşaaluk yaylasının her bucağından bir pınar kaynar. (GTS)*

***kaynaklan-* (148): -DAn**

Anlamı: “Kaynak durumunu almak.”

-DAn: *Çünkü o seçilmiştir ve seçkinliği sevgisinden kaynaklanmaktadır. (CK); Bu durum sizden kaynaklanıyordu. (CK); Sorun Dr. Rusuhî Bey'den kaynaklanmaktadır. (E); Dr. Araş ile Adnan Menderes'in akrabalığı sadece Evliyazadelere damat olmalarından kaynaklanmıyordu. (E); Türkiye'deki trafiğin temelinde bulunan ve onu biçimlendiren kurallar, toplum yaşamını yöneten temel anlayıştan kaynaklanır. (Yİİ); Kişinin yaşantısı boyunca geliştirmiş olduğu değerlerin, beklentilerin ve algısal kalıpların tümü, kişinin içinde*

yetişmiş olduğu kùltürden **kaynaklanır**. (YII); Bunun nedeni de bir zihniyetten bambaşka bir diünya görüşü ve düşünce yapısına geçiş sürecini henüz tamamlamamış olmamızdan **kaynaklanıyor**. (LBA); Tor'un belirttiğine göre, mistik aştaki dizginsiz coşkunluk, genellikle cinsel baskıların boşalmamasından **kaynaklanıyor**. (E)

kılmılda- (18): -DAn

Anlamı: “Yerinde hafifçe hareketlenmek.”

-DAn: *Fakat, testi dolduğu halde yerinden kılmıdamıyor.* (Y)

korkul- (16): -DAn

Anlamı: “Korkmak; kaygı duyulmak.”

-DAn: *Öyle şeylerden korkulur mu?* (GTS); *Fırtına çıkacağından korkuluyor.* (GTS)

kuşkulan- (14): -DAn

Anlamı: “Kuşku içinde bulunmak, kuşku duymak.”

-DAn: *Aramızdaki ilişki unutulduğundan kimse kuşkulanmıyordu.* (K)

mırıldan- (67): -DAn

Anlamı: “Alçak sesle kendi kendine bir şeyler söylemek; alçak sesle şarkı söylemek; ancak yanındakinin duyabileceği şekilde konuşmak.”

-DAn: *Eh Feyzullah, sonucun böyle olacağı başından belli diye içimden mırıldanıyorum.* (GGKY)

sarar- (16): -DAn

Anlamı: “Sarı olmak.”

-DAn: *O biçare tarlalar ki, üstlerindeki ekinler iki karış yükselmeden sararmış.* (Y)

sorul- (69): -DAn

Anlamı: “Sorma işine konu olmak.”

-DAn: *O zamanlar Mühendis Mektebi'nin işleri Nafia Vekaleti'nden soruluyordu.* (BBAR)

sökül- (13): -DAn

Anlamı: “Sökme işine konu olmak; argo parayı istemeyerek vermek, harcamak.”

-DAn: *Duvardaki bir pencere yerinden sökülmüştü.* (GTS)

taş-(38): -DAn

Anlamı: “Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak; akarsu, yatağından çıkarak çevresini kaplamak; bir yere veya şeye sığmamak; insan, nesne vb. çokça bulunmak, sayısı artmak; *mec.* öfke, sabırsızlık veya heyecan yüzünden kendini tutamamak.”

-DAn: *Hayvanın ağzından taşan beyaz köpüklere biraz da kan karıştı.(GTS); Kasketinden taşmış siyah saçları yakına gelince çok kırçillaştı. (GTS)*

usan- (18): -DAn

Anlamı: “Tekrarlanması uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek.”

-DAn: *Bazı hocalar da herhalde kendilerini, daha doğrusu Mustafa İnan'ın deyimiyle 'ithal malı bilimlerini' tekrarlamaktan usanmışlardı. (BBAR); Osmanlı tebaası toprak kaybetmekten usanmıştı. (E)*

utan- (72): -DAn

Anlamı: “Onursuz sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak.”

-DAn: *Dayanılmaz bir merhamet, içini parçalar, omuzları genç kadına karşı işlediğini sandığı günahların ağırlığıyla çöker, kendini zalim, anlayışsız, hodbin bulur, kendinden ve hayatından utanırdı. (H); Bütün yaptıklarından utanıyorum. (K)*

ürk- (25): -DAn

Anlamı: “Bir şeyden korkup sıçramak.”

-DAn: *Bu yüzden, doğruyu söyleyen muhalif sesten ürken her sistem kadar ondan ürktüler. (CK); Kafasındaki doktor kişiliğinin zedelenmesinden ürküyordu. (GGKY); Macide, onlar konuşurken bir köşede, elinde yün işi, dudaklarında tebessümün balı, onları dinler, latifelere güler, hiddetlerden ürkerdi. (H); Arkadaki meraklılar, Petir canavarını görmek için öndekileri ittikçe, öndekiler geri direniyor, canavara sokulmaktan ürküyorlardı. (Yİİ)*

yansıtıl- (16): -DAn

Anlamı: “Yansıtma işi yapılmak.”

-DAn: *Işığın soluk parıltısı seramik duvarlar tarafından yansıtılıyordu. (GTS)*

yapılan- (14): -DAn

Anlamı: “Yapı özelliği kazanmak, oluşmak.”

-DAn: *Çağın ihtiyaçlarına göre sendikalar yeniden yapılacak. (GTS)*

yararlan- (239): -DAn

Anlamı: “Kendine yarar sağlamak, faydalanmak, istifade etmek.”

-DAn: *Kalabalıktan yararlandı. (BBAR); Nur Baba romanını yazarken gözlemlerinden yararlandı. (Y); Mason ve Siyonist olmakla suçlayarak İttihatçıları gözden düşürmek için başta basın olmak üzere İngilizler tüm propaganda metotlarından yararlandılar. (E); Dördüncü gözlem için Çetin Altan'ın bir yazısından yararlanacağız. (Yİİ)*

yönetil- (41): **-DAn**

Anlamı: “Yönetme işi yapılmak.”

-DAn: *Bu bilinç olmadan, çoğu kez dış etkenler tarafından yönetiliyorum. (YII)*

yumuşa- (39): **-DAn**

Anlamı: “Sertliği kalmamak.”

-DAn: *Birden yüzü yumuşadı. (H)*

zedelen- (16): **-DAn**

Anlamı: “Vurma, çarpma delme sonucu berelenmek, ezilmek; zarar görmek.”

-DAn: *İpek'e duymak istediği hayranlık yanlışı biriyle yıllarca evli kaldığı için baştan zedelenmişti. (K)*

1.2.1.4.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece ayrılma hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Ayrılma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

belirlen- (200)

Gelişen toplumumuzun çağdaş baba modeli belirlendi. (LBA)

dökül- (147)

Sonbahardı, leylekler göçüyor, gazeller dökülüyordu. (UH); Kar taneleri ağır ağır dökülüyordu. (UH)

etkilen- (126)

Ne yazık ki insanların kalabalık bölümü, olanları biraz büyütmezsen pek etkilenmiyor. (BBAR)

gecik- (58)

Hele o zamanlar tirenler çok gecikiyordu. (BBAR); Ama iki vapur gecikti. (H); Fakat gecikmişti. (H)

incin- (11)

Yirmi beş yıllık arkadaşımı tanımasam yanlışı zanlara kapılacağım, incineceğim. (GGKY)

işitil- (11)

Ara sıra İshak Kuşunun feryadı işitiliyordu. (UH)

kaldırıl- (102)

Sual tamamen **kaldırılırdı**. (BBAR); Harp Okulu'nda gözaltında tutulan 150 DP'linin uçakla Marmara Denizi'ndeki Yassı ada'ya götürüldükleri gün, sokağa çıkma yasağı **kaldırıldı**. (E); Çakırbeyli Çifllığı'ne haciz kondu ve bankadan 2000 lira çekme hakları **kaldırıldı**. (E)

karar- (67)

Hava **kararmıştır**. (LBA); Daha Üsküdar'a yaklaşmadan akşamın dört tarafa savurduğu güller solmuş, deniz **kararmıştı**. (H)

kımıl-da- (18)

Bir tarafta bir hışırtı oldu, ufkun bir köşesi **kımıldadı**. (H); Memiş'e üçüncü kibriti çaktırdım, Süleyman **kımıldamıyor**. (Y)

mırıldan- (67)

Giriş sınavı gibi bir söz **mırıldandı**. (BBAR); Büyük matematikçi diye **mırıldandı** orta yaşlı adam. (BBAR)

sarar- (16)

Yaşar'ın yüzü kül gibi **sararmıştı**. (H); Heyetteki herkesin yüzü **sararmıştı**. (E)

sorul- (69)

Bilirkişi olarak belirlenen hukuk hocalarının fikri **sorulmuştu**. (UH)

utan- (72)

Uyuyakaldıktan biraz sonra başının otobüsün sarsıntısıyla yandaki yolcunun omzuna, sonra da göğsüne düştüğünü bilseydi çok **utanırdı**. (K); Ama hiç **utanmamıştı**. (K)

ürk- (25)

Fakat kayığa atarken, kendisine bir yığın cam eşya emanet edilmiş gibi **ürktü**. (H)

yumuşa- (39)

Fakat Mümtaz'a bakarken gözlerinin içi güldü ve çehresi **yumuşadı**. (H)

1.2.1.5. Vasıta Hâli Eki (-IA) İsteyenler

Vasıta hâli, ismin fiile bir vasıta olduğunu ifade etmek için girdiği hâldir. Bu hâl, ismi fiile bağlar.

Eski Anadolu Türkçe'sinde “-n” eki artık canlılığını yitirmiş, zayıflamış olduğu için (baharın, yazın, için), “ ile” edatı eklenerek “-la/-le” şekli ile “-n”nin yerini almıştır. Ünlü ile biten kelimelerde araya bir de “-y-“ girer; “kitap-la, para-y-la gibi” (Korkmaz 1995: 575).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece vasıta hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece vasıta hâli eki olarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 443

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 50'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 3.99

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 4.31

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 11.28

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli vasıta hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

anıl- (53), aşıl- (27), aydınlatıl- (14), bağdaş- (22), barış- (11), başlatıl- (24), bezen- (14), bilgilen- (11), bitiril- (18), bütünleş- (45), çatış- (25), çeliş- (20), diz- (46), donatıl- (33), geçin- (45), görüş- (180), güçleştir- (12), haşlan- (32), ilgilen- (186), incel- (12), iyileş- (39), kalkın- (26), karşılan- (77), karşılaştırıl- (27), kavrul- (15), kaynaş- (21), kesil- (243), kınan- (10), kucaklaş- (20), küçül- (54), küçümsen- (18), olgunlaş- (25), ölçül- (50), önemsen- (14), örtül- (25), örtüş- (19), örül- (15), övün- (31), sırt- (22), sindir- (30), sindiril- (11), sol- (22), sonuçlan- (38), suçlan- (19), tıklat- (10), umul- (12), uzlaş- (15), yetin- (87), yetiştiril- (44), yoğrul- (15).

Taradığımız eserlerde Türkçe kökenli olup vasıta hâli eki alan bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup vasıta hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

anıl- (53): -IA

Anlamı: “Anma işine konu olmak, hatırlanmak.”

-IA: *Mustafa İnan parlak bir törenle **anıliyordu.** (BBAR)*

aşıl- (27): **-IA**

Anlamı: “Alışma işine konu olmak.”

-IA: *Değişimin önündeki tek engel olan halkın yoksulluğu ve cehaleti, Köy Enstitüleri'yle **aşılacaktı.** (E)*

aydınlatıl- (14): **-IA**

Anlamı: “Aydınlatma işine konu olmak.”

-IA: *Yıldız Sarayı, o gece sadece beş on havagazı feneriyle **aydınlatılıyordu.** (E)*

bağdaş- (22): **-IA**

Anlamı: “Anlaşmak, uzlaşmak, uymak, imtizaç etmek; çocuk oyunlarında arkadaş olmak, bağdaş kurup oturmak.”

-IA: *Milletvekilliğiyle memurluk **bağdaşmazdı.** (E)*

barış- (11): **-IA**

Anlamı: “İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak; sevmek, zevk almak.”

-IA: *Bilakis, ben ıstırabımla insanlıkla **barışıyorum.** (H)*

başlatıl- (24): **-IA**

Anlamı: “Başlatma işi yapılmak.”

-IA: *Gelenek hayranlıkla **başlatılamazdı.** (BBAR)*

bezen- (14): **-IA**

Anlamı: “Bezeme işine konu olmak, süslenmek.”

-IA: *Bu bahçe çiçeklerle **bezenmişti** o yıl. (E)*

bilgilen- (11): **-IA**

Anlamı: “Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.”

-IA: *Okuduklarımızla **bilgileniyoruz.** (BBAR)*

bitiril- (18): **-IA**

Anlamı: “Bitirme işine konu olmak.”

-IA: *Kalan iş, arkadaşlarının yardımıyla **bitirildi.** (KG)*

bütünleş- (45): **-IA**

Anlamı: “Bütün duruma gelmek.”

-IA: *O, yüzyılların ötesinden gelen bu ışık ve gölge ezgileriyle **bütünleşiyordu.** (GTS)*

çatış- (25): **-IA**

Anlamı: “Birbirine çatmak veya çatılmak; birbirini tutmamak, birbirini çelmek, mütenakız olmak; karşılıklı vuruşmak; kavga etmek.”

-IA: *Teröristler o gece polisle çatıştı. (K)*

çeliş- (20): **-IA**

Anlamı: “Düşünce ve davranış birbirini tutmamak, birbirlerine ters düşmek, tutarsız olmak, mütenakız olmak.”

-IA: *Durum böyleyken, kendilerini öldürebilmeleri için onlara zehir bulup göndermek, düşündüklerimizle de, yapmak istediklerimizle de çelişiyordu. (GTS)*

diz- (46): **-IA**

Anlamı: “Bazı nesnelere iplik, tel vb.ne geçirmek; yan yana veya üst üste sıralamak; Harfleri yan yana getirerek yazı düzenlemek; düzenlemek, hazırlamak.”

-IA: *Dünyanın vazgeçmiş hattatın sabrı ve özeniyle elle reklam diziyordu. (K)*

donatıl- (33): **-IA**

Anlamı: “Donatma işine konu olmak veya donatma işi yapılmak.”

-IA: *Kumsal renk renk şemsiyelerle donatılmış. (GTS)*

geçin- (45): **-IA**

Anlamı: “Yaşamak için gerekeni sağlamak.”

-IA: *Daha küçüklerinin arasında yaşamış, sadaka ile, küçük Atıfet’le geçinmiş. (H)*

görüş- (180): **-IA**

Anlamı: “Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek; dostluk, ahabalık etmek; bir iş bir konu üzerinde karşılıklı düşünceleri ileri sürmek.”

-IA: *İntihar eden kızların aileleriyle görüşmüşsün.(K); Onlarla niye görüştün? (K); Çok önemli biriyle görüşeceğiz. (GGKY)*

güçleştir- (12): **-IA**

Anlamı: “Güç duruma getirmek.”

-IA: *Böyle yapmakla işi daha da güçleştiriyordu. (UH)*

haşlan- (32): **-IA**

Anlamı: “Haşlama işi yapılmak; kaynar su vb. ile yanmak.”

-IA: *Ablasının yardımıyla çökelek haşlanmıştı. (KG)*

ilgilen- (186): **-IA**

Anlamı: "Birine karşı yakınlık duymak veya göstermek, alakalanmak.”

-IA: *Ka'nın arkadaşları psikolojiyle ilgilenmiyorlar. (K); Türk gazeteleri Batılılar ilgilenmedikçe kendi milletinin sefaletiyle ve acılarıyla ilgilenmez. (K); Örgütün hesap işleriyle kendisi ilgileniyordu. (E); Doktor Nâzım İttihatçıların evlilik meseleleriyle de ilgileniyordu. (E); Eşleriyle evlenmesinde hep bir şartı oldu: siyasetle ilgilenmeyeceksiniz.*

(E); *Bazı kişiler de kendi söyledikleri ve söyleyeceklerinin dışında başka bir şeyle ilgilenmezler. (Yİİ); Ben ayrıntularla ilgilenmiyorum. (LBA)*

incel- (12): -IA

Anlamı: “İnce duruma gelmek; zayıflamak; sıvı, koyu durumdan akışkan duruma gelmek, akışkanlığı artmak; *mec.* davranışları incelik kazanmak, kibarlaşmak.”

-IA: *Yaptığı diyetle beli incelmış. (GTS)*

iyileş- (39): -IA

Anlamı: “İyi duruma gelmek; hastalıktan kurtulmak, sağlığı yerine gelmek, salah bulmak.”

-IA: *Fakat asıl Macide'nin eve gelişiyle Mümtaz iyileşmiş.(H); Hiçbir yara kurcalamakla iyileşmez. (H)*

kalkın- (26): -IA

Anlamı: “Durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek; *eko.* zenginleşmek.”

-IA: *Bu firma batmak üzereyken yeni müdürün çabasıyla kalkındı. (GTS)*

karşılan- (77): -IA

Anlamı: “Karşılama işi yapılmak.”

-IA: *Zaten İhsan Bey Adasında herkesin yaptığı hoş görünüür, her fantezi, her merak, kahkaha ile değilse bile tebessümle karşılanırdı. (H)*

karşılaştırıl- (27): -IA

Anlamı: “Karşılaştırma işi yapılmak.”

-IA: *Doğru; ama bu gösteri, sanatçının onu sokak ortasından sahneye ya da tuvaline aktarırken içine kattığı oran ve uyumdan doğacak seyirlikle karşılaştırılabilir mi? (BBAR)*

kavrul- (15): -IA

Anlamı: “Kavurma işi yapılmak.”

-IA: *Kars, eski kışlarda olduğu gibi üç gün kendi yağıyla kavrulacak. (K)*

kaynaş- (21): -IA

Anlamı: “Ayrılmayacak bir biçimde birleşmek.”

-IA: *Annemle bu İzmirli hanımlar pek ahbap olmuşlardı, hemen birbirleriyle kaynaşmışlardı. (E); Sanki her şey, taze ve yumuşak yaprağın, parlak renklerin, kendisini gölgesiyle bulmanın telaş ve sevinciyle birbiriyle kaynaşıyordu. (H)*

kesil- (243): -IA

Anlamı: “Kesme işi yapılmak; bitkin duruma gelmek; gibi olmak; süt ayran vb. ekşimesi; sona ermek; akmamak; akım gelmez olmak; kendinden önceki kelimeyi “olmak”

anlamıyla pekiştiren fiil; son veya aralık verilmek; kendini herhangi bir şey gibi göstermek; tutulmak; makaslanmak; durmak; yoksun kalmak; sünnet olmak; argo çok beğenmek.”

-IA: *Gece yarısına kadar süren müsamere yer yer coşkulu tezahürat ve alkışlarla kesildi. (K); Onun sözleri beklenen resmi zevatın salona girmesi ve açılışın başlamasıyla kesiliyor. (GGKY)*

kınan- (10): -IA

Anlamı: "Kınama işi yapılmak."

-IA: *Kimse suçuyla kınanmaz. (YE)*

kucaklaş- (20)

Anlamı: "Birbirini kucaklamak."

İki kardeş özlemlerle kucaklaştılar. (GTS)

küçül- (54): -IA

Anlamı: "Büyükken herhangi bir sebeple küçük duruma gelmek; hacimce ufalmak; değer ve onurunu azaltacak davranışta bulunmak."

-IA: *Dışarıdan gelen her şey onun düzenine tabiiydi, onun renklerini benimser, onun üstüne düşer, onun ışığıyla büyür, küçülürdü. (H)*

küçümsen- (18): - IA

Anlamı: "Küçümseme işi yapılmak."

- IA: *12 Mart'ın içeri aldığı nice arkadaş için edebiyat, genellikle küçümsenirdi. (GTS)*

olgunlaş- (25): -IA

Anlamı: "Meyve olgun duruma gelmek."

-IA: *Bilginler zamanla olgunlaşmıştır. (BBAR)*

ölçül- (50): -IA

Anlamı: "Ölçme işine konu olmak."

-IA: *Bu eksiklik ve yenilik temsilcileri her zaman yaşla ölçülmez. (GTS)*

önemsen- (14): -IA

Anlamı: "Önem verilmek, üzerinde durulmak."

-IA: *Ayasofya'nın istanbul camileri arasındaki özel saygınlığı, saraya yakın oluşu, cemaatinin ise saray ve Babiâli görevlileri ile çarşı esnafından oluşması nedeniyle de kürsü şeyhinin verdiği mesajlar önemsenirdi. (GTS)*

örtül- (25): -IA

Anlamı: "Örtme işine konu olmak."

-IA: *Bu cesetler trenin durakladığı ilk yerde ya dışarı atılacak ya da vakit bulunursa üzeri birkaç taşla örtülecek. (GGKY)*

örtüş- (19): -IA

Anlamı: “Aynı noktalarda ve düzlemlerde kesişmek; *mec.* iki görüş, düşünce, sözcük, cümle birbiriyle tam olarak uyuşmak.”

-IA: *İçerikle örtüşüyor. (GTS); Yani öyle Amerikalının, Almanın dost kavramıyla bizimki örtüşmez. (GTS)*

örül- (15): -IA

Anlamı: “Örme işi yapılmak.”

-IA: *Haftalık magazinlerin ağız sakızı ettiği konulardan ne ararsanız onlarla örülmüştür konuşmaları. (GTS)*

övün- (31): -IA

Anlamı: “İftihar etmek.”

-IA: *Makbule Hanım ailesinin asaletiyle hep övünürdü. (E)*

sırt- (22): -IA

Anlamı: “Dişlerini göstererek aptallık şaşkınlık kurnazlık veya alay belirtir biçimde gülmek.”

-IA: *Süleyman, bir acayip tebessümle sırtıyor. (Y)*

sindir- (30): -I

Anlamı: “Sinmesini sağlamak veya sinmesine sebep olmak; yenilen besin maddesini sindirim sisteminde gereken değişikliklere uğratarak kana karışabilir bir duruma getirmek, hazmetmek; *mec.* kendine mal etmek, anlayışla karşılayıp benimsemek.”

-I: *Kartal burunlu, kalın kaşlı, çember sakallı ihtiyar, Sertman'ı biraz sindirdi. (GTS)*

sindiril- (11): -IA

Anlamı: “Sindirme işine konu olmak.”

-IA: *Atatürkçü kadrolar baskıyla sindirilmişti. (E)*

sol- (22): -IA

Anlamı: “Solmak işi.”

-IA: *Her taraf, karlı havaların hemen arkasından gelen o sefil ışıkla solmuştu. (H)*

sonuçlan- (38): -IA

Anlamı: "Sonuca ulaştırılmak, sonuca bağlanmak, bitirilmek, neticelenmek, intaç edilmek."

-IA: *Ancak 1913 Babıâli Baskını'nı tekrarlama girişimi bu kez başarısızlıkla sonuçlanmıştı. (E)*

suçlan- (19): -IA

Anlamı: "Suçlama işine konu olmak, itham edilmek."

-IA: *Bilirler ki, böyle bir pakta girerlerse Arap dünyasındaki prestijlerini yitirirler ve ihanetle suçlanırlar. (E)*

tıklat- (10): -IA

Anlamı: “Tık sesi çıkararak hafifçe vurmak.”

-IA: *Saadet Hoca Hanım elinde bir tencere zeytinyağlı yaprak sarmasıyla kapıyı tıklattı. (UH)*

umul- (12): -IA

Anlamı: “Umma durumu yaratılmak.”

Amacı, komünizm tehlikesine karşı ortak bir savunma olarak açıklanacak bu pakta, Ankara'nın katılacağı hevesle umuluyordu. (E)

uzlaş- (15): -IA

Anlamı: “Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödümlerle kaldırarak uyuşmak, karşılıklı anlaşmak ve mutabık kalmak, antant kalmak.”

-IA: *O vakit politika ile mücerret ilim birbiriyle gayet kolay uzlaşır. (GTS)*

yetin- (87): -IA

Anlamı: “Bir şeyin kendisi için yeter bularak daha çoğuna gerek görmemek, kanaat etmek.”

-IA: *Nikah, sünnet davetiyesi, kartvizit ilanı ve fatura basmakla yetinmemişlerdi. (UH); ...Şimdilik resimsiz romanla yetinelim. (BBAR); Hadi, günaha girmeyelim de duyduklarımızı nakletmekle yetinelim. (GGKY); Nihayet tabloyu almaktan vazgeçiyor, çektiğimiz fotoğrafıyla yetiniyoruz. (GGKY) Demek ki, korunmak için yalnız evlerine kapanmakla yetinmişler. (Y); Subay, yüzüme sert sert bakmakla yetindi. (Y); Doktor Nâzım ve arkadaşları gelişmeleri "elleri kolları bağlı" bir şekilde sessizce İzmir'den izlemekle yetiniyorlardı. (E); Mısır'la tarihsel bağlan olan bu ülkeler İsrail'i kınamakla yetindiler. (E); Bu nedenle kitle iletişiminin sosyo-kültürel değişme ve toplumsal kalkınmayla ilişkilerine genel hatlarıyla ve kısaca değinmekle yetineceğiz. (Yİİ)*

yetiştiril- (44): -IA

Anlamı: “Yetiştirme işi yapılmak; eğitilmek.”

-IA: *O istidatla yetiştiriliyordu. (GTS)*

yoğrul- (15): -IA

Anlamı: “Yoğurma işi yapılmak veya yoğurma işine konu olmak; *mec.* özellikleri, nitelikleri birbirine karıştırılmak; metal kap bir yere çarparak bir yanı eğrilmek, yamulmak; *mec.* bazı konularla sürekli uğraşma sonucu deneyim sahibi olmak.”

-IA: *Antakya'nın taşı, toprağı, efsane ve tarihle yoğrulmuş. (GTS)*

1.2.1.5.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece vasıta hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Vasıta hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

iyileş- (39)

Sabahı zor ettik, ama annem iyileşmedi. (UH); Şimdi biraz iyileştim. (Y)

karşılan- (77)

Geleneksel kültür içinde birey, tanıdık ilişkilerini kullanarak sorunlarını çözer, ‘ben kendi işimi kendim çözerim’ anlayışı hoş karşılanmaz. (Yİİ)

kaynaş- (21)

Bu asil aile, kendi toplumlarında örneğine pek rastlanmayan bu dürüst ve kabiliyetli genci pek sevmişler, kaynaşmışlar. (GGKY); Bu köy, burada tek başına küflenmekte ve ben, tek başıma göz yaşlarımı içime çekmekte devam edeceğim, bir türlü kaynaşamayacağız. (Y)

kesil- (243)

Bir haylidir, dilim tutulmuş lal ü ebkem kesilmişti. (CK); Dergileri bir yıl gelmiş ve kesilmiş. (GGKY); Ses seda kesilmiş. (UH); Kızın sözlüsü nişandan vazgeçmiş, güzel kızı istemek için daha önceleri eve gelenlerin de ayağı kesilmişti. (K)

övün- (31)

Birader, bizimki sanki Rambo mübarek, diye övünürler. (LBA)

sırt- (22)

Gerçekten de nereye gitsem, kiminle konuşsam manalı manalı bakıyorlar, pis pis sırtıyorlar. (UH); Bunu duyunca ben ondan ziyade mahzun oluyorum, fakat, o sırtıyor. (Y)

sol- (22)

Biliyordu ki, şartlar değişince insanlar da değişir, Tanrıların yüzü solardı. (H)

1.2.1.6. Eşitlik Hâli Eki (-CA) İsteyenler

Eşitlik hâli, ismin “eşitlik, benzerlik, gibilik, kadarlık” ifade eden hâlidir. Bu hâl ismi fiile bağlar. Bu ek; “gibi, kadar, göre” edatlarının yerini tutan ve karşılaştırma yolu ile eşitlik bağı kuran “-ça/-çe, -ca/ -ce” eki, Eski Anadolu Türkçesinden Türkiye Türkçesine uzanan gelişmesi sırasında, kalıplaşma yolu ile veya bir türetme eki vasfını kazanarak yeni türetmeler

yaptığından, çekim eki olma bakımından hayli zayıflamıştır. Ancak, yer yer “*gibi, göre, tarafından*” edatlarının yerini tutan kullanışları devam etmektedir; “*aslanca, çocukça, bence, gönlünce, hükümetçe*” gibi (Korkmaz 1995: 575).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece eşitlik hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece eşitlik hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı:443

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 10’dur.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.79

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı: % 0.86

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 2.25

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli eşitlik hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

***acık-* (14), *bekletil-* (22), *çözül-* (93), *denetlen-* (27), *doldurul-* (55), *döllen-* (11), *durakla-* (19), *gerile-* (29), *işletil-* (19), *soğu-* (58).**

Taradığımız eserlerde Türkçe kökenli olup eşitlik hâli eki alan bu fiilleri, alfabetik olarak sıralayıp önce anlamlarını sonra örneğini verdik. Daha sonra örnek cümleleri açık italik, fiilleri ise koyu italik olarak gösterdik.

Türkçe kökenli olup eşitlik hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***acık-* (14): -CA**

Anlamı: “Yemek yeme gereksinimi duymak.”

-CA: *Hala sabah kahvaltısıyla duruyor, iyice acıkmıştık. (GGKY)*

***bekletil-*(22): -CA**

Anlamı: “Bekletme işine konu olmak veya bekletme işi yapılmak.”

-CA: *Sebebini bilmeksizin saatlerce bekletiliyoruz. (GGKY)*

çözül-(93): -CA

Anlamı: “Çözmek işine konu olmak; gevşeyip yumuşak, erimeye başlamak; *mec.* birliğini beraberliğini yitirmek, dağılmak parçalanmak; *mec.* gevşemek, güçsüz kalmak; asker. dağılmak, çökmek.”

-CA: *Ve hareket tarihinden birkaç gün önce mesele çözüüyor. (GGKY)*

denetlen- (27): -CA

Anlamı: “Denetleme işine konu olmak.”

-CA: *Bir başka deyişle, çevre ülkelerinin ekonomileri, ancak merkez ülkelerinin ekonomilerine destek oluşturmaları için, bu ülkelerce denetlenirler. (GTS)*

doldurul-(55): -CA

Anlamı: “Dolu bir duruma getirilmek; *mec.* başkası için kötü düşünecek duruma getirilmek.”

-CA: *Mart Ayaklanmasını bastırmak için Selanik'ten gelen Hareket Ordusu subay ve erleri Yıldız Sarayı'nı kuşatmışlardı, dairelerin hemen hepsi askerlerce doldurulmuştu. (E)*

döllen- (11): -CA

Anlamı: “Dölleme işine konu olmak, aşılınmak.”

-CA: *O on beş gün önce döllenmiş. (GTS)*

durakla- (19): -CA

Anlamı: “Kısa bir süre için durmak veya arada bir durmak; *mec.* bir süre ses çıkarmamak; bir şey söylememek, duraksamak, tereddüt etmek.”

-CA: *Böylece pek az durakladılar. (K)*

gerile- (29): -CA

Anlamı: “Geri çekilmek, geriye çekilmek: daha aşağı bir dereceye düşmek; hastalık, gelişmeksizin yok olmaya yüz tutmak; *mec.* bir tepki karşısında katı sayılan bir tutumdan vazgeçmek.”

-CA: *Hastalık iyice gerilemişti. (KG)*

işletil- (19): -CA

Anlamı: “İşletme işi yapılmak.”

-CA: *Devlet ormanları kanuna göre devletçe yönetilir ve işletilir. (GTS)*

soğu-(58): -CA

Anlamı: “Isısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.”

-CA: *Hava iyice soğudu. (K)*

1.2.1.6.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece eşitlik hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Eşitlik hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

acık-(14)

Günde üç öğün yese de yine gece acıkıyordu. (CK); Mükellef bir lokantada iyi bir ziyafet çekiyor ve anlıyoruz ki sadece Alparslan değil bizler de adamakıllı acıkmışız. (GGKY)

çözül-(93)

Dün öğretmenim verdiği sorular çözülmemişti. (BBAR)

durakla- (19)

Birlikte lavaboya indiler, Ka tam çıkıyordu ki bir an durakladı. (K); Mümtaz bu kapıdan geçmek istemiyor gibi durakladı. (H)

soğ-u-(58)

Gece hava soğur. (UH); İnsanlarımız çabuk ısırır çabuk soğurlar. (BBAR); Buralarda hava her geçen gün soğuyor. (UH); Su kesmiş sırtım soğuyor. (GGKY)

1.2.1.7. Yön Gösterme Hâli Eki (-ArI, -rA, -rI) İsteyenler

Yön gösterme (direktif) hâli yön ifade eder; ismi fiile bağlar.

Yön gösterme hâli (direktif) ekleri şunlardır:

1. *-ra/-re*: Bu ekin değişik kullanışları bulunmaktadır. *Başı-ra* (başına), *taşra* (dışarıya), *üz-re*, *iç-re*, *ne-re-ye*, *son-ra*, *arka-ra* (arkadan)

2. *-aru/-erü*: Eski Türkçedeki *-garu*, *-gerü* ekinden gelişmiş olup kullanılışı sınırlıdır: *iç-erü*, *yok-aru*, *il-erü*, *yan-aru* (o yana), *an-aru* (öteye, ileriye) gibi.

3. *-ru/-rü*: *aru/-erü* ekinden kısaltılmış ve kalıplaşmış olarak belli kelimelerde kullanılmaktadır: *arka-ru* (arkaya), *kanca-ru* (nereye), *berü*, *girü* gibi (Ergin 1999:290).

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerin sadece yön gösterme hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece yön gösterme hâli eki olarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Tek istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 443

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan Türkçe kökenli fiil sayısı 6'dır.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı:% 0.47

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli fiil sayısına oranı:% 0.51

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli tek istemliler içindeki oranı:% 1.35

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli yön gösterme hâli eki alan fiiller ve sıklık sayıları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

***ağırlaş-* (22), *attır-* (12), *boşaltıl-* (20), *oylan-* (26), *yatış-* (15), *yuvarla-* (10).**

Türkçe kökenli olup yön gösterme hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***ağırlaş-* (22): -rA**

Anlamı: “Ağır duruma gelmek; hava sıkıcı ve bunaltıcı bir durum almak, bozulmak; yavaşlamak; gebe kadın doğurması yaklaşmak; ağırbaşlı olmak; yiyecek bozulmaya yüz tutma; güçleşmek, zorlaşmak; organ görevini yapamaz duruma gelmek; *mec.* hasta tehlikeli duruma gelmek, fenalaşmak.”

Yemekten sonra yorgunluk ağırlaşıyor. (GGKY)

***attır-* (12) -ArI**

Anlamı: “Atma işini yaptırmak.”

-ArI: *Savcı içeri attırdı. (E)*

***boşaltıl-* (20) -ArI**

Anlamı: “Boşaltma işine konu olmak.”

-ArI: *Bu koliler dışarı boşaltılsın. (K)*

***oylan-* (26): -rA**

Anlamı: “Oylama işi yapılmak.”

-rA: *Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır. (GTS)*

***yatış-* (15): -rA**

Anlamı: “Yatışmak hızı etkisi azalmak, aşırılığı geçmek.”

-rA: *Kalabalık o konuştuktan sonra yatışmıştı. (K)*

yuvarla- (10); **-ArI**

Anlamı: “Bir şeyi bir yerden kaldırmadan eksenini çevresinde döndürerek yürütmek, tekerlemek.”

-ArI: *Siz, içeri yuvarlayın. (Y)*

1.2.1.7.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli fiillerden bazıları sadece yön gösterme hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Yön gösterme hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen fiiller aşağıda verilmiştir:

ağırlaş- (22)

Hasta dün gece ağırlaşmıştı. (KG)

1.2.2. İki İstemliler

“İki İstemliler”; hâl eklerinden iki hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, iki farklı hâl ekinde etkilenerek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, iki farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

İki istem alan Türkçe kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

İki istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 306

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

İki istem alan Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 24.44

İki istem alan Türkçe kökenli fiillerin Türkçe kökenli toplam fiil sayısına oranı: %

26.37

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli iki istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

1.2.2.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli olup farklı yüklemli cümlelerde iki istemli fiiller ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

açıklan- (95), *açıl-* (544), *algıla-* (102), *anla-* (1040), *anlaşıl-* (309), *asıl-* (40), *aş-* (241), *atıl-* (225), *avla-* (10), *aydınlat-* (49), *ayıkla-* (21), *azal-* (183), *beklet-* (53), *belirle-* (225), *benimse-* (71), *beslen-* (118), *bırakıl-* (134), *bilin-* (368), *bölün-* (78), *bulun-* (1856), *buluş-* (109), *bunalt-* (10), *buyur-* (129), *büyüt-* (57), *çıkarıl-* (191), *çıldır-* (18), *çizil-* (47), *dağıl-* (93), *dağıtıl-* (33), *değiştiril-* (87), *devril-* (15), *dilen-* (15), *döşen-* (33), *dur-* (1091), *eksil-* (18), *eleştiril-* (23), *fıskır-* (18), *gerek-* (1782), *gidil-* (78), *gömül-* (43), *gözlemle-* (32), *gözlen-* (50), *gözüük-* (73), *güçlendir-* (65), *inle-* (15), *kaç-* (312), *karış-* (195), *kavuş-* (112), *kıpırda-* (31), *kızır-* (59), *kullanıl-* (960), *kurtul-* (269), *kus-* (32), *odaklan-* (14), *ol-* (2844), *oyalan-* (26), *öl-* (401), *öpüş-* (30), *parla-* (62), *sağla-* (965), *sağlan-* (259), *san-* (488), *satıl-* (162), *savur-* (30), *say-* (126), *sevin-* (113), *seviş-* (51), *sıkıl-* (126), *sız-* (54), *sön-* (60), *sürün-* (33), *titre-* (92), *toplan-* (296), *uğraş-* (172), *uyar-* (118), *uygulan-* (296), *uzaklaş-* (123), *ürper-* (31), *üzül-* (124), *yapıl-* (1913), *yay-* (69), *yayımla-* (110), *yoğunlaş-* (51), *yüz-* (56), *zıpla-* (24).

Ayrı cümlede iki istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

açıklan- (95): **-DAn, -IA**

Anlamı: “Açıklama işi yapılmak, izah edilmek, ifşa edilmek.”

-DAn: *Yarışmanın birincisi komisyon tarafından açıklandı. (KG)*

-IA: *Bu duygunun altında yatan neden, kişisel mekan kavramıyla açıklanır. (Yİİ)*

açıl- (544): **-A, -DA**

Anlamı: “Açma işi yapılmak veya açma işine konu olmak; renk koyuluğunu yitirmek; kendine gelmek, biraz iyileşmek, ferahlamak; deniz aracı kıyıdan uzaklaşmak; sıkılması, çekinmesi, tutukluğu kalmamak; kuruluşlar ilk kez veya yeniden işe başlamak; işini gereğinden veya götürebileceğinden geniş tutmak; genişlemek, bollaşmak; delinmek, yırtılmak; sis, karanlık, duman vb. dağılmak, yoğunluğunu yitirmek; gereken güce ulaşmak; sırrını, üzüntüsünü, sorunlarını birine söylemek; pencere, kapı, yol vb. geçit vermek; yüzerken kıyıdan uzaklaşmak.”

-A: *Hanın merdiveni dışarıdandı ve odaların pencereleri öteberi kurutulan yere açılıyordu. (H); Bir pencere vagon evin ırmağa bakan yüzüne açılmıştı. (UH); Vedat Beyin tavsiyesine uyarak üç sandal kiraladık ve göle açıldık. (GGKY); Her şehre, kasabaya hatta*

tutsun tutmasın siyasi bir değeri olan her beldeye “bir müdür, bir mühür” ortaokullar açılıyordu. (UH)

-DA: *Mümtaz'ın önünde sanki bir kuyu açılmıştı. (H)*

algıla- (102): -I, -DA

Anlamı: “Bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyu organlarıyla algılamak, idrak etmek.”

-I: *Duyu organlarından gelen duysal veriler son derece karmaşık olarak gelseler de, insan beyni bu karmaşıklığı örgütleyerek **algılar**. (Yİİ)*

-DA: *Çocuk eski beklentileri çerçevesinde bu sorunun altında bir suçlama, bir yargılama **algılamıştır**. (Yİİ)*

anla- (1040): -I, -DAn

Anlamı: “Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak; yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek; sorup öğrenmek; doğru ve yerinde bulmak; birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek; bir şey hakkında bilgisi bulunmak; iyilik görmek, yararlanmak; *argo* sahip olmayı istemek, dileğinin yerine getirilmesini istemek.”

-I: *Ka, bunu yapınca bitip tükenmeyen kar fırtınasından daha az korktuğunu, uçuruma yuvarlanmayacaklarını geç de olsa otobüsün Kars'a varacağını **anladı**. (K); Osmanlı kalesini gezen tarihçi arkadaşımız Ahmet Kanlıdere'nin çektiği güzel fotoğrafları görünce neler kaçırdığımı **anlayacaktım**. (GGKY); Kars'ın en çok satan yerel gazetesinin sahibi olduğu için ondan çekindiğini de hemen **anladı**. (K); Şimdi bunun sebebini daha iyi **anlıyorduk**. (GGKY); Konuşur konuşmaz “bu İstanbulludur”, diye düşünmüş, “İnsan alıştığı yerden vazgeçemiyor, ama bazen Boğaz sıkıcı oluyor.” dediği zaman kim olduğunu **anlamıştı**. (H)*

-DAn: *Bu sözlerimden bir şey **anlamadınız** galiba. (BBAR)*

anlaşıl- (309): -DAn, -IA

Anlamı: "Anlama işine konu olmak.; belli olmak, ortaya çıkmak."

-DAn: *Muhtarın burada ne yaptıklarını çok iyi bildikleri hallerinden **anlaşılyordu**. (K) Teninden, bakışlarından **anlaşılyor** hemen. (K); Fakat tetkikte olduğu halinden **anlaşılyordu**. (H); Sadece ortada yer alan birkaç kişinin Hintli olduğu ten renginden **anlaşılyor**. (GGKY)*

-IA: *Tabii her tablo kendi alternatifiyle daha iyi **anlaşılır**. (GGKY)*

asıl- (40): -A, -DA

Anlamı: "Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak; bir yere tutunup sarmak; tutup çekmek; hızla eline almak; boynuna ip geçirip sallandırılarak öldürülmek, idam

edilmek; *mec.* bir şey isterken karşısındakini tedirgin edecek derecede üstelemek, ısrar etmek, ileri gitmek; *mec.* sonuna kadar mücadele etmek; *argo* karşı cinsin ilgisini çekmek için rahatsız edici davranışlarda bulunmak.”

-A: *İri cüsseli doktor koluna asılmıştı.* (H)

-DA: *Lokalin açılışında bir Türk bayrağı asılmış.* (GGKY)

aş- (241) : **-I, -DAn**

Anlamı: “Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek; süre geçmek, bitmek, sona ermek; erkek hayvan dişisiyle çiftleşmek; *argo* görünmeden kaçmak.”

-I: *Gerçi köylüler arasında, küçük Hasan'dan başka ne bir ölen, ne bir yaralanan vardı ve askerlerin halka yaptıkları şey nihayet zalimce bir sataşma hududunu aşmıyordu.* (Y); *Kalabalıktan yararlanarak ilk engeli aştı.* (BBAR); *Bakire ama taşıdığı, bakireliğinin sınırlarını aşıyor.* (CK)

-DAn: *Bunlar hep alışılan şeylerdi ve Tevfik Bey'in anlattığı meddahlı hikayesi bütün bu küçük huysuzlukların üstünden aşıyordu.* (H)

atıl- (225) : **-A, -DA**

Anlamı: “Atma işine konu olmak; aldırnak, hücum etmek; bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak; bir işe girişmek, başlamak; patlamak; bir yerden, görevden veya işten uzaklaştırılmak.”

-A: *Üst üste tepinecekler, tekrar belki doktora gidecekler, oluşun gecesinde henüz gözleri yumulu bir çocuk daha güneşi görmeden şehrin lağımına atılacak.* (H); *İntiharın tıpkı veba gibi bulaşıcı olduğu ortaya atılmıştı.* (K); *O zaman askerler İsa'nın üzerine atıldılar.* (CK); *Bunların çoğu onun fikirleriydi, Mümtaz daha bakaloryasını vermeğe hazırlanan lise talebesi iken, bu fikirlerin ocağına atılmıştı.* (H); *Halkı yarararak ona atıldım.* (Y); *Bunun üzerine, kendimi tutamayıp dumanların içine atılıyorum.* (Y)

-DA: *Başkanı bulunduğu Milli Parlamantonun temeli de Haziran 1991'de yapılan ikinci kurultayda atılmış.* (GGKY)

avla- (10): **-I, -DA**

Anlamı: “Bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek; *mec.* tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak.”

-I: *Yaban realizmin kendini değil cazibesini avladı.* (Y)

-DA: *Biraz ötede balıkçılar bağırarak kefal avlıyorlardı.* (H)

aydınlat- (49): **-I, -IA**

Anlamı: “Karanlığı giderip görünür duruma getirmek; *mec.* bir sorun üzerine bilgi vermek.”

-I: *Ben çok hususi bir hali, otuz dokuzla kırk arasındaki bir haddi, en son eşiği bekliyorum; onu aydınlatıyorum. (H)*

-IA: *Polis aracının lacivert ışığı sanki bütün Kars'ın üzerine yağın karı tanrısal bir sabırla aydınlatıyordu. (K)*

ayıkla- (21): -I, -DA

Anlamı: “Bir şeyin içinden, işe yaramayan, gereksiz veya istenmeyen taneleri ayırıp çıkarmak, temizlemek; *mec.* bir görevde gereksiz görülenleri işinden ayırmak; karanlığı giderip görünür duruma getirmek; *mec.* bir sorun üzerine bilgi vermek.”

-I: *Üzerine batan dikenleri ayıkladılar. (UH); Pirincin taşını ayıkla. (UH)*

-DA: *Vagonun gölgesinde çekilip fasulye ayıklardı. (UH)*

azal- (183): -DA, -DAn

Anlamı: “Az denecek bir miktara inmek; eskisinden az bir duruma gelmek; etkisini yitirmek, hafiflemek.”

-DA: *Oysa derin bir nefes alıp, ses tonumuzu ayarlayarak, ona tane tane bu yaptığının neden kötü ve kabul edilemez olduğunu anlattırsak ve daha da önemlisi onun bunu anlamasını sağlayabilirsek, aynı olayın yinelenme oranı büyük ölçüde azalacaktır. (LBA)*

-DAn: *Şimdi bir yandan evlenme yaşı gittikçe yükselirken, bir yandan çocuk sayısı azalıyor. (GGKY)*

beklet- (53): -I, -DA

Anlamı: "Bekleme işini birine yaptırmak; oyalamak."

-I: *Adile Hanım Mümtaz'ı çok bekletmedi. (H); Beni tam iki saat beklettin. (UH)*

-DA: *İbret olsun diye beş altı saat orada bekletmiş. (UH)*

belirle- (225): -I, -A

Anlamı: “Belirli duruma getirmek, belirli kılmak, tayin etmek; yeni bir kavramı, özünü oluşturan öğeleri açıklayarak tanımlamak, sınırlamak; bir kavramı, ayırıcı bir öge ekleyerek sınırlamak, kapsam bakımından daraltmak, genellemek karşıtı.”

-I: *Merkez bilgileri inceliyor ve olumlu karar alırsa yemin töreninin yerini ve saatini belirliyordu. (E)*

-A: *Öğretmenler ve öğrenciler olmak üzere kendimize bir hedef kitle belirledik. (UH)*

benimse- (71): -I, -DA

Anlamı: “Bir şeyi kendine mal etmek, sahip çıkmak, kabullenmek, tesahup etmek; *mec.* bir şeye, birine bağlanmak, ısınmak.”

-I: *Büyük şehir geleneklerini benimsememiştir henüz. (BBAR); İbrahim Batukan Mustafa Efendi'nin yolunu benimsemiştir. (BBAR); Sanıyorum bütün eski Sovyet ülkeleri*

cevizi milli bir meyve olarak benimsemişler. (GGKY); Adile, daha zayıf sandığı, hayatında birtakım gedikler bulunduğunu bildiği Nuran'ı benimsiyordu. (H); Hakikatte halkımız münevverlerine inanır, onu benimser. (H); Yatak, hasta ile beraber kabarmış, onun ıstırabını benimsemişti. (H)

-DA: *Cumhuriyet'in Batılılaşmacı heyecanına uygun düştüğü için ilk başta benimsemişler. (K)*

beslen- (118) : -DAn, -IA

Anlamı: “Kendini beslemek; besleme işine konu olmak.”

-DAn: *İhtilaller siyasiler kadar, yürekli şair ve yazarların da kaleminde hayat bulan muhalif söylemlerden besleniyor. (CK)*

-IA: *Bu manzara olayın canlı tanıklarından duyduğum bazı şeylerle daha da beslendi. (GGKY)*

bırakıl- (134): -A, -DA

Anlamı: “Bırakma işine konu olmak, terk edilmek.”

-A: *Dervizanın asıl cazibesi olan kuşak güreşleri en sona bırakılmıştı. (GGKY); Nuran'la evlenecekti, bu sevgi tesadüfe bırakılamazdı. (H); Antlaşmalara göre, Edirne, Dimetoka ve Kara ağcım içinde olduğu bölge Osmanlı'ya bırakıldı. (E); İleri devletçi olacak, ancak devletin yapamadığı işler özel teşebbüse bırakılacak. (E)*

-DA: *Pek bir şeyden anlamayan öğrenciler sınıfta bırakılıyordu. (BBAR)*

bilin- (368): -IA, -CA

Anlamı: “Bilme işine konu olmak, anlaşılma, öğrenilmek.”

-IA: *Bu örgütlenmenin bir görünümü, değişmezlik adıyla bilinir. (Yİİ)*

-CA: *Amaç Türkiye'nin başarısı Azerilerce bilinmesin. (GGKY)*

bölün- (78): -A, -DA

Anlamı: “Belirli bölümlere, parçalara ayrılmak.”

-A: *Üstelik içi rahat değildi, kafası ikiye, hatta üçe bölünmüştü. (H)*

-DA: *İktidarı kaybeden İttihatçılar, kendi aralarında da bölündüler. (E)*

bulun- (1856): -DA, -IA

Anlamı: “Bulma işine konu olmak; herhangi bir durumda olmak; bir yerde olmak.”

-DA: *Kadın, hala benim hizmetimi görmek lütfunda bulunuyor. (Y); Rus edipleri hakkında kehanette bulunur. (CK); Ünal Bey belli taleplerde bulunuyordu. (GGKY); Bizim Mustafa da bir talepte bulunmuş. (GGKY); Çeşitli vaatlerde bulunuyor. (GGKY); Bu aşta vaziyetleri ne olursa olsun aralarında bir nevi itisaf duygusu bulunacaktı. (H)*

-IA: *Bunlardan Mehmet'i Konya'ya göndermiş idi, Mehmet, Aladdin'le bulunmuştu.* (YE)

buluş- (109): **-DA, -IA**

Anlamı: “Bir araya gelmek; karşılaşmak; önceden belirlenmiş bir yer ve zamanda bir araya gelmek; kavuşmak; konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak bunların işlenişinde yeni bir yol tutma.”

-DA: *Yarın gene orada buluşalım.* (BBAR); *Kars'ın bütün İslamcıları orada buluşur.* (K); *İzmir ve Aydın'ın önde gelen aileleri bu düğünde buluşmuşlardı.* (E)

-IA: *Bugün Ali Bey'le buluşacağız.* (KG)

bunalt- (10): **-I, -DA**

Anlamı: “Bunaltmasına yol açmak.”

-I: *Gencimizin üstüne üstüne giderek, onu bunaltmamalıyız.* (LBA)

-DA: *Adana'da yaz sıcakları bunaltıyordu.* (BBAR)

buyur- (129): **-A, -DA**

Anlamı: “Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek; söylemek, demek, düşüncesini bildirmek; gelmek, gitmek, geçmek, girmek; almak; etmek, eylemek.”

-A: *Naşit Beyefendi hazretleri saray-ı hümayuna buyurmuşlardır.* (H)

-DA: *“Bu çürük binada, bu acayip kafeste oturduğum yetmiyormuş gibi, bir de size para mı vereceğim.” diyemediği için, gelecek ayın ortasında buyursunlar.* (H)

büyüt- (57) : **-I, -DA**

Anlamı: “Büyük duruma getirmek, genişletmek; yetiştirmek, bakmak; *mec.* abartmak, mübalağa etmek.”

-I: *Onu dedesi Pelvan Sülüman büyütmüş.* (UH); *Evlilik cüzdanından çıkardığı resmini büyütmüş.* (UH); *Tek tük mal-maltız yakanlara odun kömürü taşıyarak Turan'ı büyütmüş.* (UH); *Onu amcasının oğlu büyütmüştü.* (H)

-DA: *Gözümüzde çok büyütmeyelim.* (BBAR)

çıkaryl- (191): **-A, -DAn**

Anlamı: “Çıkarılma işine konu olmak.”

-A: *Dışarıya çıkarıldı.* (BBAR)

-DAn: *Eski hikaye ders kitaplarından çıkarıldı.* (K); *Gelinlik olarak iki tarafı geniş sırma yelekli bir şey "ciltyan" giyen gelin Çarşamba günü evden çıkarılıyor.* (GGKY)

çıldır- (18): **-DA, -IA**

Anlamı: “Delirmek, aklını oynatmak; *mec.* ısrarla istemek, büyük arzu göstermek.”

-DA: *Onu kendisine dargın biliyor, peşinden koşmak istiyor, aradaki mesafeyi imkansız derecede büyük buluyor, olduğu yerde çıldırıyordu. (H); Ben onların değdiğini anlıyordum olduğum yerde çıldırıyordum. (H)*

-IA: *Bu ev o kadar تنها ve kendilerinin idi ki, bütün aynalar Nuran'ın çıplaklığıyla Mümtaz gibi çıldırılmışlardı. (H)*

çizil- (47): -DA, -DAn

Anlamı: “Çizmek işine konu olmak.”

-DA: *Her şeye başından başlanıyor; kıyaslar, mukayeseler yapıyor, karşılıklı vaziyetlerin krokileri havada çiziliyordu. (H)*

-DAn: *Bu resimler sanatkar tarafından çizilmiş. (BBAR)*

dağıl- (93): -A, -DA

Anlamı: "Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak; değer ve birimler belli etkenlerle, oranlı olarak bölünmek; parçalanarak yayılmak, ufalanmak; karışık duruma gelmek, düzeni bozulmak; *mec.* birliği, beraberliği bozulmak; *mec.* bir topluluğun, kuruluşun varlığı son bulmak, fesh olunmak, münfesihi olmak; *mec.* yavaş yavaş kaybolmak, yok olmak."

-A: *Vatana dönen Kırimlılar, ataları nerede yaşıyorsa oralara dağıldılar. (GGKY)*

-DA: *Denizlerin dibinde mercan adaları doğar, yıldızlar aya karşı rüzgarların dağıttığı nisan çiçekleri gibi, bir renk ve ateş kıvılcımında dağılırlar. (H); Debussy'nin musikisinden hatırladığı kadın sesleri yabani, beyaz güller gibi hafızasında dağılıyordu. (H)*

dağıtıl- (33): -A, -DA

Anlamı: “Dağıtma işi yapılmak, tevzi edilmek.”

-A: *Ardından 'Böyle böyle oldu haberin olsun' diye reise adam gönderilerek meyveler bütün çarşıya dağıtılmış. (UH); Yatsıya doğru tören bitti, ve kalan ekmek parçaları evlere dağıtıldı. (GGKY); Köyliye devletin elinde olup da kullanılmayan topraklar dağıtılacaktı. (E)*

-DA: *Adam başına düşen gelir adaletli bir biçimde dağıtılmalı. (BBAR)*

değiştiril- (87): -DAn, -IA

Anlamı: “Değiştirme işi yapılmak.”

-DAn: *Sınav soruları sonradan değiştirilmiş. (BBAR)*

-IA: *Soyadı kanunuyla soyadımız değiştirilmiş. (BBAR)*

devril- (15): -A, -DAn

Anlamı: “Devirme işi yapılmak; *mec.* yok edilmek, ortadan kaldırılmak.”

-A: *Ve karın üzerine devrildiler. (K)*

-DAn: *Sohbet iyi hoş da vakit ilerlemiş, gece yarısı çoktan devrilmiş. (GGKY)*

dilen- (15): -I, -IA

Anlamı: “Sadaka isteme; *mec.* kendisini acındırarak bir kimseden bir şey istemek.”

-I: *Haftanın iki günü ekmek parasını dilenirdi o yaşlı kadın. (UH)*

-IA: *Kapının önünde, başka bir ihtiyar kadın, keskin bir Rumeli şivesiyle, fakat çok yavaş sesle dileniyordu. (H)*

döşen- (33): -A, -DA

Anlamı: “Döşemek işi yapılmak; birine kızarak küçük düşürücü sözler söylemek.”

-A: *Sanki Kız Kulesi'nden Marmara açıklarına kadar denizin altına, su tabakalarının arasına yer yer bakır levhalar döşenmişti. (H)*

-DA: *Serhat Kars Televizyonu'nun Halit Paşa Caddesi'ndeki merkezinden Millet Tiyatrosu'ndaki kameraya kadar iki sokak uzunluğunda bir kablo döşendi. (K)*

dur- (1091): -DA, -IA

Anlamı: “Var olmak; beklemek, dikilmek; yaşamak; birisinin malı olarak bulunmak veya o malla ilişkisi olmak; kalmak; bir yerde olmak veya bulunmak; belli bir durumda, bir görevde bulunmak; ara vermek; bir konuyla çok ilgilenmek, üstüne düşmek; kök veya gövdeleri sonuna eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur; Çalışadurmak, bakadurmak, getiredurmak, yiyedurmak gibi.”

-DA: *Kilisenin egemenliğinde manastırlar, kuleler, kaleler, şatolar niçin duruyordu? (CK); O kadar yorgundu ki üzerinde durmadı bunun. (K); Bu yazı, onun, Batı kültürünü yüzyıllarca yönlendiren çilesi üzerinde duracak. (CK); Erkekler, artık uğraşmanın, karşı koymanın faydasızlığını anlayıp elleri böğürlerinde ayakta duruyorlardı. (Y)*

-IA: *Lakin ateş ve ışık arasındaki ilişkinin yaratıldığı günden bu yana genel geçer olan o en sade kanunla durmaktadırlar. (CK)*

eksil- (18): -DA, -DAn

Anlamı: “Azalmak, az duruma gelmek; bulunmamak, var olmamak, rastlanmamak.”

-DA: *Aspirini tango cinsinden bir bidat addeden babasıyla aşağı yukarı ilmin son verimleriyle yaşayan oğlu arasında latife hiç eksilmezdi. (H)*

-DAn: *Mevlana olmadığı için mi Tebrizli kendi isminden eksiliyor? (CK) Sığırtmaç Hasan'ın sürüsünden, her gün bir iki baş eksiliyormuş. (Y)*

eleştiril- (23): -DA, -CA

Anlamı: “Eleştirme işi yapılmak.”

-DA: *“Bu durum İslamcı çevrelerde çok eleştirilmişti. (K); Doğu'nun bireye önem vermediği ileri sürülen 'kapalı toplum' anlayışı en ağır biçimlerde eleştiriliyordu. (BBAR); Tek partili rejimde hükümet Meclis'te eleştirilmiyordu. (E)*

-CA: *O, Anadolu'nun, Kurtuluş Savaşı sırasındaki umutsuz halkımızın yaşamını canlandırdığı için karamsar görünmüş, haksızca eleştirilmiştir. (Y)*

fışkır- (18): -DA, -DAn

Anlamı: "Gaz veya sıvılar bir yerden basınç etkisiyle yukarıya doğru birdenbire ve hızla çıkmak; bitkiler toplu hâlde, gür olarak yetişmek; *mec.* bir şey bir yerde bol bol görülmek."

-DA: *Göçmen çadırlarının etrafında papatyalar fışkırıyor. (GGKY)*

-DAn: *Gözlerinden mutluluk fışkırıyor. (GGKY)*

gerek- (1782): -A, -DAn

Anlamı: "Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı nesne, fiil vb.ne bağlı olmak, gerek olmak, lazım olmak, icap etmek, iktiza etmek."

-A: *Bana iki elma gerekiyordu. (BBAR)*

-DAn: *O, sonradan gerekebilir. (H)*

gidil- (78): -A, -DA

Anlamı: "Gitme işi yapılmak."

-A: *Yazın da askerlik kamplarına gidilirmiş. (BBAR)*

-DA: *Otobüste gidilirmiş. (LBA)*

gömül- (43): -A, -DA

Anlamı: "Gömme işi yapılmak veya gömme işine konu olmak; yerleşmek, oturtulmak, kendini gömmek; *mec.* yok olmak, kaybolmak, görünmez olmak; *mec.* bir şeyin derinliğine inmek."

-A: *Dolunay, bir gecenin alacakaranlığına gömülüydü. (KG); Odana kapanıp kitaplara gömülemezsin! (BBAR); Ben beş altı yaşların pembe-beyaz dünyasına gömülüyorum. (UH); Her tablo birbirinin aynı, her taraf yeşile gömülmüştü. (GGKY); Çatal, bıçak gürültüleri, radyo sesleri birbirine karışır; sonra merdivenlerden acele çıkış ve inişler peydahlanır, nihayet bütün apartman, sessizliğe gömülürdü. (H)*

-DA: *O da olmazsa burada gömüleceklerdi. (H)*

gözlemle- (32): -I, -DA

Anlamı: "Gözlemecinin işi veya mesleği."

-I: *Davitz (1959) ise, çevresindeki insanları tehdit edici olarak görmenin ya da görmemenin, büyük ölçüde iletişim kuran kişinin algılayış biçimine bağlı olduğunu gözlemlemiştir. (YII)*

-DA: *Bu çocuğun davranışlarında uyuşukluk ve ilgisizlik gözlemliyormuş. (LBA)*

gözlen- (50): -DA, -IA

Anlamı: “Gözlemek işi yapılmak veya gözlemek işine konu olmak.”

-DA: *Ne var ki, Türk toplumunun yaşamını yönlendiren geleneksel kültür anlayışı çerçevesinde bakılırsa, Türk trafiğinde tutarlı bir düzen gözlenir. (Yİİ)*

-IA: *Bu durum dikkatle gözlenmiştir. (Yİİ)*

gözük- (73): **-A, -DA**

Anlamı: “Görünmek.”

-A: *İttihatçılara bir kez daha yurtdışı gözükmişti. (E)*

-DA: *Osmanlı filosu, rüzgarı arkalarına alarak kartallar gibi seğirterek ada önlerinde gözükecektir. (GGKY)*

güçlendir- (65): **-A, -IA**

Anlamı: “Güçlü duruma getirmek, güçlenmesini sağlamak.”

-A: *Onun sözlerine gücenmişti. (UH)*

-IA: *Annemi böyle konuşmasıyla gücendirmişti. (UH)*

inle- (15): **-DAn, -IA**

Anlamı: "Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak; gür, uğultulu, yankılı ses çıkarmak."

-DAn: *Kalabalık bu görülmemiş gösteriyi alkışlıyor, suna 'Yaşa, varol!' seslerinden inliyordu. (UH)*

-IA: *O zaman kesik, adeta insan dışı hıçkırıklarla inliyordu. (H)*

kaç- (312): **-A, -DAn**

Anlamı: “Bir kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek; hızla koşup bir yere saklanmak; kendini göstermemek, rastlaşmamaya çalışmak; kaçınmak; ipi kopmak; girmek; bir yana doru kaymak; görünmeden gitmek; hızlı koşmak; yok olmak; yaklaşmak, benzemek, andırmak; kız veya kadın yasalara ve aile isteklerine karşı gerek evlenmek için evinden ayrılmak; rengi ağarmak; *sp.* yarışçı diğerlerinden hızla ayrılıp arayı açmak; *sp.* futbol ve basketbolde engelleyen adamdan kurtulmak veya pas alabilmek için boş alana koşmak.”

-A: *Dede-torun bir fırsatını bulup Türkiye'ye kaçmış. (UH); Zenginler serinlemek için yaylaya kaçarlar. (BBAR)*

-DAn: *İçeri kaçmakla kalmayıp senesine varmadan kasabadan da kaçtı. (UH)*

kariş- (195): **-A, -DAn**

Anlamı: “İki veya ikiden çok şeyin bir araya gelip birbirinin içine dağılmak; düzensiz, dağınık olmak; bulanmak, duruluğunu yitirmek; müdahale etmek, araya girmek; engellemek,

araya girmek; İlgilenmek, müdahale etmek, el atmak; yetkisinde bulunmak, bakmak, iş edinmek, işi olmak.”

-A: *O köylüye nasıl hiç karışmıyorsam sana da **karışmam**. (K); Kimi pes, kimi tiz bir sürü ses birbirine **karışıyor**. (GGKY); Avrupa diye bir kraliçe varmış, o işe **karışmış**. (Y); Ona İhsan'ı ihmal etmiş olma vehminin azabı **karışıyordu**. (H); Onun için Mümtaz üstünde fazla düşünmemesine rağmen sevgilisine olan hayranlığına, ömrünü bir yıldız kasırgası yapan o tapınma hissine bir nevi korku **karışmıştı**. (H); Halinde üzüntü, alay, yaradılıştan gelme zarafet birbirine **karışıyordu**. (H); Perdeler şişiyor, etrafındaki gürültülere daha uzak yerlerden gelen gürültü **karışıyordu**. (H); Bu iki ışık altında gölgeler büyüyor, küçülüyor, annesinin çılgılığı kazma seslerine **karışıyordu**. (H); Çocukluğunun masallarını hatırlatan bu tarih birbirine **karıştı**. (K); Kuş kurdu yer, bir ağacın kabuğunda yüz bin haşere tohumu birden açar, yüz bini toprağa **karışır**. (H)*

-DAn: *Sen oradan **karışma!** (K)*

kavuş- (112): **-A, -DA**

Anlamı: “Ayrı kalınan sevilen bir kimseyle bir araya gelmek.”

-A: *Telaşlı ve sevinçli yuvasına **kavuşuyordu**. (H); Asıl mutlu çıplaklardır, zira giyinecekler, asıl mutlu zulüm görenlerdir, zira adalete **kavuşacaklar**. (Y); Artık örgüt yayın organına da **kavuşmuştu**. (E); Kendi davranışlarını değerlendirebilen kimse, kurmuş olduğu ilişkilerin temelinde yatan psikolojik süreçleri anlar ve farkına varmadan ortaya çıkan iletişim kazalarını önleyebilme olanağına **kavuşur**. (Yİİ)*

-DA: *Mahşerde **kavuşurlar**. (CK)*

kıpırda- (31): **-DA, -DAn**

Anlamı: “Kımıldamak, sürekli ve hafifçe oynamak, kıpırdanmak.”

-DA: *Her sabah uyanırken birtakım bölümleri, pasajları kafamda **kıpırıyor**. (CK)*

-DAn: *Arkadaşım ve ben Halep yolcularının inmesini bekliyor, yerimizden **kıpırdamıyoruz**. (GGKY)*

kızır- (59): **-DAn, -IA**

Anlamı: “Kırmızı veya ona yakın bir renk almak; sebze ve meyveler olgunlaşmaya başlamak.”

-DAn: *Mustafa saflığından **kızardı**. (BBAR); Ve ki erguvan çiçeği o gün utancından **kızarmıştı**. (CK)*

-IA: *Zayıflamış yüzü hummanın ateşiyle **kızarmıştı**. (H)*

kullanıl- (960): **-A, -DA**

Anlamı: “Kullanma işine konu olmak.”

-A: *Bazı kavramlar kötüye kullanıldı. (BBAR)*

-DA: *Bu kelimeler henüz gerçek anlamlarında kullanılıyordu. (BBAR); Kurşunlu Han geçmişte birçok işte kullanılmış. (GGKY); Burada kril yazısına daha uygun olduğu için daima kareli defter kullanılıyor. (GGKY); Programda fon müziği olarak "Plevne Marşı" kullanılıyordu. (E)*

kurtul- (269): -DAn, -IA

Anlamı: “Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak; istenmeyen bir kimseden bir yerden uzaklaşmak; bağını koparıp kaçmak; mec.doğurmak.”

-DAn: *Bütün koğuşu adam ettim, hepsi kötü alışkanlıklarından kurtuldu. (K); Bu küçük kasabalardan kurtulursun. (UH); O zaman bütün vicdan azaplarından, içini burğu gibi delen bir yığın hatıradan kurtulacaktı. (H); Bu güneşin altında parlak bir yılan sırtı gibi, bir ucu dikilen sokağa, güneşin yer yer bir cüzam gibi kemirdiği duvarlara, evlere katılmak, varlığın çemberinden çıkmak, bütün tenakuzlarından kurtulmak. (H); Ne ise, kitap, vapur parasından kurtuldum. (H); Bununla beraber bu zalim düşünceler uzun sürmez, her fikir zıddıyla beraber geldiği için, Mümtaz onlardan çabuk kurtulurdu. (H); Hakikatte bir şafak diye baktığın şey bir yangındır; hayır, sen Allah düşüncesinden kurtulamazsın. (H); Ben bir maskara değilim ama, bir safderun olduğum, bir koca çocuk olduğum muhakkaktır, bundan bir türlü kurtulamıyorum. (Y); Onun için sıcağı sıcağına bizler hakkınca yazdıklarına da bir göz atalım da meraktan kurtulalım. (LBA)*

-IA: *İnsanoğlu kendisini feda etmeğe razı oluşuyla kurtulur. (H)*

kus- (32): -I, -CA

Anlamı: “Midesinin içindekilerini ağız yolu ile dışarı atmak; reddetmek; öfkesini söyleyerek açığa vurmak.”

-I: *Yahut kainat bizi kusar. (H)*

-CA: *Meğer zavallı arkadaşım gece boyunca kusmuş. (GGKY)*

odaklan- (14): -A, -DA

Anlamı: “Odaklanma işine konu olmak.”

-A: *Koltuklardan birine oturdu, gözleri tek bir noktaya odaklandı. (E)*

-DA: *Bunu açık açık söylüyorlar; ama yüreklerine dokunabildiğimiz anlar küçük duyarlılıklarda odaklanıyor. (LBA)*

ol- (2844): -DA, -IA

Anlamı: “Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak; gerçekleşmek veya yapılmak; bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak; bir şeyi elde etmek, edinmek; bir durumdan başka bir duruma geçmek; uygun düşmek, yerinde görülmek; yetişmek,

olgunlaşmak; hazırlanmak, hazır duruma gelmek; bir kuruluşla, örgütle ilgili bulunmak, mensup olmak; yaklaşmak, gelip çatismak; bir şey, birinin mülkiyetine geçmek; bir yerde doğmuş, yaşamış olmak; bir olayla karşılaşmak, başına kötü bir şey gelmek; yol açmak; (*yardımcı fiil*) sıfat-fiil eki almış kelimelerle birlikte başlama, bitirme vb. bildiren fiilleri oluşturur; (*yardımcı fiil*) hastalığa yakalanmak, tutulmak.”

-DA: *Kaldırımlarda hiçbir zaman mı olmazdı?* (K)

-IA: *Türkiye Cumhuriyeti'nce dikilmiş iğde ve kestane ağaçlarıyla bu hüznü şehir olmuştu.* (K)

oyalan- (26): **-DA, -IA**

Anlamı: Oyalama işine konu olmak."

-DA: *Han koridorlarındaki işsizler, çıraklar, aylaklar arasında oyalandı.* (K); *Ruhumuzun pınarlarını harekete geçiren bu zat ile tanışmak isteyerek içeride oyalanıyoruz.* (GGKY); *En iyisi ben de dışarılarda oyalanayım.* (GGKY)

-IA: *Arkadaşlarıyla oyalanıyordu.* (E)

öl- (401): **-DA, -IA**

Anlamı: “Yaşamasız olmak.”

-DA: *Mustafa İnan o sırada ölseydi?* (BBAR)

-IA: *Yolun kavrulmuş yolcuları, ya saldırdıkları sulama arklarının bulanık maisiyle ya da ilaçlanmış meyve ağaçlarınınin zehriyle ölüyorlar.* (GGKY)

öpüş- (30): **-DA, -IA**

Anlamı: “Birbirini öpmek.”

-DA: *Biz bir mazi aynasında öpüştük.* (H)

-IA: *Birbirlerini tutmaktan, kucaklamaktan zevk alarak merakla öpüştüler.* (K); *Orada bir umman kabarıyor, burada bir orman kül oluyor, yıldızlar birbirleriyle öpüşüyorlar.* (H)

parla- (62): **-DA, -DAn**

Anlamı: “Güçlü bir ışık çıkarmak.”

-DA: *Akıllı mühendisin gözleri bir anda parlamış.* (BBAR); *Müslüman Üsküp tarafındaki eski evlerin çatılarındaki kırmızı kiremitler güneş ışığında parlıyor.* (GGKY); *Meşin kırbacın ucunda mavi boncuklar, sonbahar güneşinin içinde olduklarından daha başka türlü parlak, bir kısmı havada, bir kısmı kendi önündeki atın kalçası üstünde parlıyordu.* (H); *Halbuki şimdi bu tek kelime, içinde bir mücevher gibi parlıyordu.* (H); *Türkiye'nin karanlık semasında “Mustafa Kemal” adı bir şafak yıldızı gibi parlıyor.* (Y); *Çok partili siyasal yaşama geçecek Türkiye'nin, bu yeni döneminde ise, bir diğer damadın, Adnan Menderes'in yıldızı parlayacaktı.* (E)

-DAn: *Yavaş yavaş bir bereket arması gibi ıslak ve kenarlarına takılmış balıkların küçük güneşten akisleriyle sudan çıkıyor ve o zaman asıl büyük yığın güneşe bir ayna tutulmuş gibi birden parlıyordu. (H)*

sağla- (965): **-I, -IA**

Anlamı: “Bir işin olması için gerekli durumu şartları hazırlamak, öndeki aracın sağından ilerleyerek önüne geçmek.”

-I: *Üniversite reformu bunu sağlayacaktı. (BBAR)*

-IA: *Bu doğruyu çizmekle ne yarar sağlayacaksın? (BBAR)*

sağlan- (259): **-DA, -IA**

Anlamı: “Sağlama işine konu olmak.”

-DA: *Belediye olgusunun ortaya çıkmasına neden olarak gösterilen, yol ve kanalizasyon şebekesinin iyileştirilmesi yönünde tek bir gelişme sağlanamamıştı. (E)*

-IA: *Ulaşım okulun bahçesinde duran iki kayıkla sağlanırdı. (BBAR), Şehir ulaşımı otobüs ve hafif metro sistemiyle sağlanıyor. (GGKY)*

san- (488): **-I, -DAn**

Anlamı: “Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte olabileceğine daha çok inanmak.”

-I: *Yolcu, sınırların ötesinde insanı ve tabiatıyla tamamen farklı, yeni bir dünyaya ayak basacağını sanır. (GGKY); Mümtaz onu dinlerken aydınlıktan aydınlığa koştuğunu sanıyordu. (H); Nuran'ın sesinin kendisine çok uzaklardan geldiğini sanıyordu. (H); Onun konuştuğunu sanırsınız. (UH)*

-DAn: *O şaraptan kızarmış, burun, kanlı ve mahmur gözler olmasa beyden, efendiden sanırdınız. (UH)*

satıl- (162): **-DA, -IA**

Anlamı: “Satma işi yapılmak.”

-DA: *Serhat Şehir Gazetesi, yalnızca bir yerde, millet tiyatrosunun karşısında, günde yirmi kişinin uğrayıp aldığı bayide satılıyordu. (K), O tek sayfaya basılır da pazarda satılır. (UH)*

-IA: *Mesela, patlıcan taneyle satılıyormuş. (GGKY)*

savur- (30): **-I, -A**

Anlamı: “Havaya atıp dağıtmak saçmak.”

-I: *İzleyici kendisinden özür dilemezse onu öldüreceği tehdidini savurmuştu. (K)*

-A: *Sanki delinen ciğerle beraber bu on senelik veya daha eski aşk da bir yanardağ gibi patlamış, Ona bir yığın ateşli kelime, şikayet ve yalvarma savuruyordu. (H)*

say- (126): -I, -IA

Anlamı: “Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için birer birer elden veya gözden geçirmek.”

-I: *Adem yumurtaları sayıyordu. (BBAR)*

-IA: *Bu hasta odası ışığı da garipti; sanki her şeyi kendisine mahsus bir işaretle gösteriyor, burada şu ve şu, ötede şu ve şunlar var diye ısrarla sayıyordu. (H)*

sevin- (113): -A, -DA

Anlamı: "Sevinç duymak."

-A: *Elektronik hesap makinesinin üniversiteye girmesine çok seviniyordu. (BBAR); İlk defa böyle arkadaşları olduğunu görüyor ve onun hesabına seviniyordu. (H)*

-DA: *Fakat Mümtaz bu anda seviniyordu. (H)*

seviş- (51): -DA, -IA

Anlamı: "Birbirini sevmek, cinsel ilişkide bulunmak, aşk yapmak."

-DA: *Kendisi de burada Vesamet denilen metresiyle resmen kordiplomatiğin davetlerine gidiyor, herkesin içinde sevişiyor. (E)*

-IA: *Nuran'la Mümtaz sevişiyorlardı. (H); Başka bir kadınla sevişirsin. (H)*

sıkıl- (126): -DA, -DAn

Anlamı: “Sıkma işi yapılmak.”

-DA: *Süleyman, Bavyera'da üçüncü dünyalı siyasal sürgünlere kucak açan bir kilise vakfının parasıyla yaşadığı küçük Traunstein kentinde çok sıkılmıştı. (K); Koca konakta sıkılmıştı. (BBAR); İkisi de bu son aylarda çok sıkılmıştılar. (H)*

-DAn: *Üstünde başında biriken karları silkelemekten ve beklemekten sıkıldı. (K)*

sız- (54): -DA, -DAn

Anlamı: “İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak.”

-DA: *Yorgunluk ve gerginlik içinde sızmıştım. (UH)*

-DAn: *Bense yorucu ve stresli bir gecenin ardından sızıyorum. (GGKY)*

sön- (60): -DA, -DAn

Anlamı: “Yanmaz aydınlanmaz parlamaz olmak.”

-DA: *Daha kapının önünde deminki isteği söndü. (H)*

-DAn: *Onlar kendiliğinden yanarlar, sönerler. (H)*

sürün- (33): -I, -A

Anlamı: “Karnı üzerinde sürünerek gitmek; kendi üzerine koku, krem vb. sürmek; bir şeye değerek geçmek, geçerken değmek; sürünme işine konu olmak; *mec.* yoksul ve perişan yaşamak.”

-I: *Bir şişe kolonyayı süründüm. (GTS)*

-A: *Ucu gönliüm gibi ardınca sürünsün yürüsün. (GTS)*

titre- (92): -DA, -DAn

Anlamı: “Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak.”

-DA: *Süleyman, bir pis yorgana sarılmış, incecik bacakları üstünde titriyordu. (Y)*

-DAn: *Sesi, korkudan ziyade sevinçten titriyordu. (H); Şurada burada yere uzanmış askerler ve ortada bırakılmış araba ve hayvanlar arasından geçerek odama geldiğim zaman hırsımdan tir tir titriyordum. (Y)*

toplan- (296): -A, -DA

Anlamı: “Toplama işine konu olmak.”

-A: *Daha doğrusu, yaşadığımız hayatın, ferdi hayatımızın altında, herkesin ve her zamanın hayatı, iç içe, koyun koyuna, güneş altında devamlı hiçbir şey olmayacağını göstermek ister gibi buraya toplanmıştı. (H)*

-DA: *Başta çocuklar ve gençler olma üzere az zamanda bütüin kasabalı lunaparkta toplanır. (UH); Herkes 15 dakikada meydanda toplanacak. (GGKY); Onun bütüin dikkati Nuran'da toplanmıştı. (H); Bütüin çağruları, Nuran'ın, bir de yazmakta olduğu eserin etrafında toplanmıştı. (H); Bizim oğlan koşarak gelip haber verince, hepimiz caminin önünde toplandık. (Y)*

uğraş- (172): -A, -IA

Anlamı: “Bir işi başarmaya çalışmak.”

-A: *Adeta bir ölüye kendisini mazur göstermeğe uğraşıyordu. (H)*

-IA: *O, benim gibiler saf şiirle değil, folklorla, yerel güzelliklerle uğraşır. (K); Şimdi bu meseleyle uğraşamazdı. (BBAR); Kırsal kesimde yaşayan Türkler genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. (E); Daha çok ticaretle uğraşırlardı. (E)*

uyar- (118): -I, -DA

Anlamı: “ Bir kimseye bir davranışta bulunmamasını söylemek.”

-I: *Bizi mahallenin muhtarı son defa uyardı. (UH)*

-DA: *Mehmet Bey, sınıftaki on çocuğu güzelce paylıyor, derse devam hususunda uyarıyor. (GGKY)*

uygulan- (296): -A, -DA

Anlamı: “Uygulama işine konu olmak.”

-A: Tomruk, mahkumun başının ve ellerinin kısıtılarak teşhir edildiği aletin adıydı ve bu ceza ancak adi mahkumlara **uygulanırdı**. (CK)

-DA: Batı ülkelerinde bugün, yetimhanelerde bebeğin günde birçok kez kucağa alınıp sevilmesi, onunla konuşulması yöntemi **uygulanıyor**. (Yİİ)

uzaklaş- (123): **-DAn, -IA**

Anlamı: “Bir şeyden bir yerden veya kimseden ayrılıp uzağa gitmek.”

-DAn: Derdini anlatınca hocanın yanından **uzaklaştı**. (UH); Muhtar daha ılımlı ve demokratik bir İslamcılıkta karar kılınca ondan **uzaklaştı**. (K); Doğu'nun sistemsizliğinden ve kaderciliğinden **uzaklaşıyordu**. (BBAR); Behçet Bey, elindeki baston sapını bıraktı, fakat yaymacının önünden **uzaklaşamadı**. (H); Bir formülde hapsedmek için yakalamağa çalıştın mı, senden **uzaklaşırlar**. (H); Yakup Kadri de sanatın “şahsi ve muhterem olduğu” düşüncesinden yavaş yavaş **uzaklaşacaktır**. (Y)

-IA: Köylüler, küskün bir tavırla **uzaklaşıyorlardı**. (Y)

ürper- (31): **-DA, -IA**

Anlamı: “Korku tiksinti üşüme vb. yüzünden tüylerin dikilip derinin nokta nokta kabarmasıyla ani titremek.”

-DA: Türk olmuş bu topraklarda hangi ruh **ürpermez!** (GGKY)

-IA: Bir gece yarısı aşağıdan, köy tarafından gelen bir gürültüyle **ürperdik**. (GGKY)

üzül- (124): **-A, -DA**

Anlamı: “Üzme işine konu olmak,üzüntü duymak, kaygılanmak.”

-A: Bu mahalledeki kimsesiz kız çocuğunun haline **üzülürdü**. (BBAR); Şimdiye kadar yapamadığına **üzülme**. (K); Adile Hanım başka zaman olsaydı, Suat'ın hastalığına çok **üzülürdü**. (H); Fakat Nuran asıl Kütahya türkülerini bilmediğine **üzülüyordu**. (H); Yaralarımın verdiği acıdan değil, onların bana bunca ilgisiz davranmalarına **üzülmüştüm**. (LBA)

-DA: Mümtaz'a bakmayın, o sonbaharda kış yağmurunu düşünerek **üzülür**. (H)

yapıl- (1913): **-DA, -IA**

Anlamı: “Yapma işine konu olmak.”

-DA: Ülkemizde bitmez tükenmez bir eğitim seferberlikleri **yapılır**. (UH); Zeynelabidin Paşa Camii, 18.yy'ın ikinci yarısında **yapılmış**. (GGKY); Müslüman düğünü müziksiz ve haremlik selamlık tarzında **yapılıyor**. (GGKY)

-IA: Hep bildiğimiz teknikle mi **yapılacaktı?** (CK); Yatak asker titizliğiyle **yapılmış**. (K)

yay- (69): **-I, -A**

Anlamı: “Bir şeyi açarak düzelterek bir alana sermek, dağıtmak, koyun inek vb. otlatmak, sınırı genişletmek.”

-I: *Onu temizlemeye geldiği söylentisini yaymışlar. (K); Dine dayalı bir devlet kurma fikrini yaymıştı. (K)*

-A: *Mumların ortasına bir gazete yaymış. (UH)*

yayınla- (110): -I, -DA

Anlamı: "Kitap, gazete, dergi vb. şeyleri basmak ve dağıtmak, neşretmek, dinlenilecek görülecek şeyleri radyo ve televizyonla sunmak, bildirmek, duyurmak, resmen bildirmek, açıklamak, ilan etmek."

-I: *Hayatının eserini yayınladı. (CK); “Kiralık Konak, Nur Baba” adlı romanlarını yayınlamış. (Y)*

-DA: *1861'de Rus köylülerine seslenen bir beyanname yayınladı. (CK); İlk yazısını şehir gazetesinde yayınladı. (K); Dreyfus'un yeniden yargı karşısına çıkarılması için, Emile Zola cumhurbaşkanına hitaben l'Aurore gazetesinde bir açık mektup yayınladı. (E)*

yoğunlaş- (51): -A, -DA

Anlamı: “Yoğun durumuna gelmek.”

-A: *22 Temmuz günü yapılan üçüncü duruşma, Doktor Nâzım'ın neler yaptığı üzerine yoğunlaştı. (E)*

-DA: *Bizim asıl mesaimiz, bu kütüphanede mevcut yaklaşık 200 Türkçe yazma eser üzerinde yoğunlaşıyordu. (GGKY); Asıl dini faaliyetler gerek merkezi oluşu, gerekse maddi imkanlar, Ufa mescidinde yoğunlaşıyor. (GGKY)*

yüz- (56): -DA, -IA

Anlamı: “Kol bacak yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak.”

-DA: *Soyulmuş kurbağaya benzeyen acayip bir şey, şehrin lağımlarının birinde yüzecekti. (H); Bestesi akşamın içinde yüzdü. (H)*

-IA: *Can yeleşiyiyle yüzüyorlardı. (H)*

zıpla- (24): -DA, -DAn

Anlamı: “Bir yere çarpıp yukarı fırlamak.”

-DA: *Odamda zıplama artık. (UH)*

-DAn: *Bir gece oldukça geç bir saatte telefon çalınca yerimden zıpladım. (GGKY)*

1.2.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde iki istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle

oluşturabildiği görülmektedir. Aynı cümlede aynı fiile bağlı iki istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan örnekler şunlardır:

açıl- (544)

Çekmece açıldı. (UH); Kapı açılmıştı. (K); Ufkun açılır. (UH); Aydınlık bir çadır gibi açılmıştı. (H)

anlaşıl- (309)

Fahri'nin çevirdiği şiirler, ilhamdan uzak, kötü ve anlaşılmazdı. (K); Hocanın dersi pek anlaşılmıyordu. (BBAR); Hayırdır inşallah, bu saatte kim arar derken mesele anlaşıldı. (GGKY); Haydar Paşa camii, içindeki bir mezar taşında yer alan 1470 yılından eski bir eser olduğu anlaşılıyor. (GGKY); Bütün mesele anlaşılmıştı. (H); Bu gelenlerin bizim askerlerimiz olduğu anlaşıldı. (Y)

asıl- (40)

“Yahu Osman sevaptır, şunu çırak al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır.” diye asılmışlar. (UH); Bu Şeyh, Karamanoğlu Aladdin Bey'e karşı bir ayaklanmaya katıldığı için asılmıştır. (UH); Millet Tiyatrosu'ndaki gösterinin afişleri asılmıştı. (K)

avla- (10)

Şahin sinek avlamaz. (UH)

aydınlat- (49)

Anadolu halkının bir ruhu vardı; nüfuz edemedin, bir kafası vardı aydınlatamadın. (Y)

azal- (183)

Yahudiler bir hayli yekun tutarken şimdi sayıları bir hayli azalmış. (GGKY); Demek bütün bu dükkanların içinde bu sessiz hazırlanmış vardı; telefonlar işliyor, bir lahza kalay, kösele, boya ve makine eşyası kalkıyor; rakamlar değişiyor; sıfırlar çoğalıyor, imkanlar azalıyordu. (H)

bilin- (368)

O zamanlar yüksek teknik öğretiminin önemi pek bilinmiyormuş. (BBAR)

bulun- (1856)

Dillerini geliştirmek isteyen yabancı öğrenciler için anlaşmalı aileler bulunuyormuş. (GGKY); Ama yumurta olmasaydı, yine bir konuşma konusu bulunurdu. (Yİİ)

çıkaryl- (191)

Hiçbir zaman ses çıkarılmazdı. (BBAR)

çıldır- (18)

Sen de olmasan çıldıracağım. (K)

dağıl- (93)

Gerçi ben gelince yüzler değişti, sözler değişti, fakat, aşar memurunun yüzündeki uyku hali **dağılmadı**. (Y); Gelen misafirler **dağıldı**. (UH)

dağıtıl- (33)

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun ödülleri **dağıtılıyor**. (BBAR); Ermeni komite merkezleri **dağıtılacaktı**. (E)

değiştiril- (87)

Bazı yerler **değiştirilmiş**. (GGKY)

dur- (1091)

Saçlarım kirpi gibi dik **duruyor**. (UH); Birkaç zaman sarhoş gibi gezip **durdum**. (UH)

gerek- (1782)

Düşünce için çok yorulmak **gerekliyordu**. (BBAR); Konuşmak **gerekliyordu**. (BBAR); Vali tarafından onaylanması **gerekliyordu**. (CK); Ak Mescit'te işim vardı ve dönmem **gerekliyordu**. (GGKY); Kırım'da bize ait ne varsa tez elden sahip çıkılması ve ayağa kaldırılması **gerekliyor**. (GGKY); Bir fotoğraf çektirmek için birçok dirsek yemeği göze almak **gerekliyor**. (GGKY); Artık onların dönmeleri **gerekliyordu**. (E)

gözük- (73)

Umutsuz bir yoksulluğun başlangıcı gibi **gözüküyordu**. (K); Adam birini vuracak kadar kararlı **gözüküyordu**. (K)

karış- (195)

Çocuğunuz **karışmaz** inşallah. (BBAR)

kullanıl- (960)

Nitekim kapı girişindeki iki katlı bina şimdi otel olarak **kullanılıyor**. (GGKY); Cezaevi olarak **kullanılıyordu**. (E)

kurtul- (269)

Şansı ona yardım etmiş ve **kurtulmuştu**. (E)

ol- (2844)

O da **olmadı**. (CK)

öl- (401)

Hüseyin Avni Bey **ölmüştü**. (BBAR); Hamaney, hutbe verirken yanı başına güçlü bir bomba düştü ve kırk elli kişi **öldü**. (GGKY); Nitekim, o kış sonunda geçirdiği hastalıktan sonra bir daha denize çıkamayacağını doktorlardan öğrenince bir sabah kimse görmeden sahile inmiş, kayığa binmiş ve **ölmüştü**. (H)

öpüş- (30)

Vücutların alt kısımlarını birbirlerine yaklaştırmadan **öpüştüler**. (K)

parla- (62)

*Fakat hayır, hastanın gözleri başka türlü **parlıyordu**. (H); Refik Saydam, Saffet Arıkan, Nevzat Tandoğan gibi isimlerin yıldızı **parlıyordu**. (E)*

sağla- (965)

*Bu bilgiler, iletişimin yapısını, öğelerini ve süreçlerini daha teknik açıdan inceleyebilmek için bir birikim **sağladı**. (Yİİ)*

sağlan- (259)

*Yurt dışına gidecek işçiler için yeni kolaylıklar **sağlanıyor**. (UH); Şimdi gelip geçen tırlardan biri durdurulacak, benim oraya gitmem **sağlanacaktı**. (GGKY)*

san- (488)

*Artık herkes kadının gerçek ismi **sanıyor**. (UH); Bu masal hiç bitmeyecek, ben “çocuk şehzade” hiç büyüyecek **sanırdım**. (UH)*

sevin- (113)

*Çok **sevinirim**. (BBAR); Fakat inanır mısınız sevgili okuyucular, bütün bu hay huy bana müthiş bir mutluluk veriyor, **seviniyorum**. (GGKY); İhsan, **sevindi**. (H); Suat'ı gördüm, **sevindim**. (H); Onu bana verirseniz **sevinirim**. (UH)*

sıkıl- (126)

*Hocalar öğrencilere ders verirken, kendileri de **sıkılırlar**. (BBAR); O konuşurken hiç **sıkılmadım**. (Yİİ)*

sön- (60)

*Ara tatilin hemen başına denk geldiği için okullar tatile girince hadiseler de **sönüyor**. (GGKY); Kaybetseydi, hepimiz perişan olurduk, belki kendisi de ölür veya **sönerdi**. (H)*

titre- (92)

*İki kolu yanına inmiş, yaprak gibi **titriyor**. (UH); Nuran'ın bütün vücudu **titriyordu**. (H); İçinde esaslı bir zemberek boşalmış gibi yere yığılmağa hazır, tir tir **titriyordu**. (H); Bir sandalyeye oturdu, elleri **titriyordu**. (H)*

toplan- (296)

*Küçük bir rüya sürüsü **toplanmıştı**. (H); İpek donlar giymiş, burak atlara binmiş, önlerinde yeşil bayrak, asker **toplanır**. (YE)*

uğraş- (172)

*İhsan, daha o çocukken içine çöreklenen bu yılanı, sökebilmek için çok **uğraşmıştı**. (H); Üç haftadır **uğraşıyorum**. (H)*

uzaklaş- (123)

“Ulan sana evrakin şahını getireyim de gör hurbo arzuhalci!” diye tehditler savurup **uzaklaştı**. (UH); Irmağın fisiltısı yaklaşip **uzaklaşıyordu**. (UH); Nasıl ısınırlar? diye düşününe düşününe **uzaklaştı**. (H); Haberi olmadan lengerler alınıyor, yelkenler şişiyor ve **uzaklaşıyordu**. (H); Bu budala sineğin ve bedava eğlence düşküniünüün yakasını bir türlü bırakmayan elini adeta zorla iterek **uzaklaştı**. (H); Adamcağız, başını sallayarak **uzaklaştı**. (Y); Sanki sözüm ona değilmiş gibi, cevap vermeden **uzaklaştı**. (Y); Karşısında iki subay vardı, "iyi günler" deyip ellerindeki zarfı uzattılar, ve alelacele **uzaklaştılar**. (E)

üzül- (124)

İnsan çok ama çok **üzülüyor**. (LBA)

yapıl- (1913)

Çocuk için hiçbir hazırlık **yapılmamıştı**. (BBAR); 1993'ten sonrasının hesabı henüz **yapılmadı**. (CK); Telefonların dökümü ise kolay **yapılmıyor**. (CK); Börek bizdeki gibi yağda kızartılarak servis **yapılıyor**. (GGKY)

1.2.2.2. Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Tek cümlede aynı fiile bağlı, iki istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı bir cümlede kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce tek cümlede aynı fiile bağlı iki istemliler verilmiş, daha sonra varsa aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlede kullanımına yer verilmiştir.

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli tek yüklemlilik, aynı cümlede iki istemli fiiller ve sıklıklarının örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

aksa- (15), aksat- (11), aktar- (118), aktarıl- (54), aldat- (33), alın- (819), alıştır- (22), anımsat- (22), anlaş- (81), arala- (21), arat- (11), arındır- (15), ayıklan- (12), ayırmsa- (10), ayırıştır- (16), bakın- (24), baktır- (12), barındır- (36), bastır- (95), başar- (162), başlan- (116), batır- (39), belirginleş- (10), belirtil- (171), benzet- (39), bildir- (131), birleş- (108), boğuş- (20), boşalt- (49), bul- (1446), bula- (11), bulaş- (58), bulaştır- (10), bulundur- (91), bunal- (21), buruştur- (15), çağrıştır- (31), çak- (61), çalıştır- (70), çarpış- (24), çarptır- (11), çatla- (25), çıkart- (157), çıkartıl- (44), çıkış- (13), çiftleş- (13), çözümler- (19), daldır- (12), danış- (28), daya- (46), dedirt- (15), değ- (109), değdir- (10), değin- (74), del- (35), dene- (123), dik- (135), dile- (202), dizil- (23), doğra- (43), doğrula- (16), dokun- (152), dola- (12), dolaştır- (18), donat- (20), dönüş- (204), döse- (21), durul- (50), duyumsa- (14), eğ- (54), emzir- (13), engellen- (28), er- (78), eri- (63), eriş- (54), erişil- (13), ertelen- (19), evlen- (193), ezil- (61), gelin- (51), ger- (23), gerçekleştir- (164), gerçekleştiril- (114), gerektir- (164), geril- (29), gez- (154), gezin- (35), giril- (55), giriş- (51), göğüsle- (12),

görevlendir- (14), *görüntüle-* (17), *gözetle-* (12), *hatırlat-* (95), *havla-* (17), *hırpala-* (12), *hızlandır-* (42), *ıskala-* (11), *ıslat-* (23), *ısmarla-* (15), *ışıklandır-* (12), *ilişkilendir-* (10), *incele-* (230), *itil-* (23), *kaçın-* (133), *kamaştır-* (15), *kapat-* (249), *kaptır-* (33), *kat-* (143), *katla-* (15), *kavra-* (86), *kavuştur-* (40), *kazı-* (22), *kına-* (20), *kır-* (138), *kolla-* (27), *konul-* (151), *konuşul-* (64), *kop-* (124), *korun-* (144), *kovul-* (11), *koydur-* (15), *koyul-* (71), *kurula-* (16), *kuşatıl-* (12), *okun-* (105), *oluş-* (602), *oluşturul-* (90), *onayla-* (45), *oynaş-* (13), *öden-* (89), *öğret-* (98), *öldür-* (188), *öv-* (25), *özelleştir-* (36), *özdeşleştir-* (14), *özendir-* (25), *parçala-* (36), *parçalan-* (49), *patlat-* (33), *rastla-* (95), *rastlan-* (75), *saç-* (24), *sakın-* (28), *sal-* (40), *salla-* (98), *sat-* (308), *savrul-* (20), *sergile-* (80), *sevil-* (55), *sez-* (27), *sıçra-* (44), *sığdır-* (15), *sık-* (95), *sil-* (95), *silin-* (58), *silik-* (10), *sok-* (220), *solu-* (26), *soyutla-* (18), *sök-* (43), *söylet-* (10), *süzül-* (49), *şaşırt-* (41), *tak-* (142), *takıl-* (186), *tanın-* (103), *tanıştır-* (19), *tanıtıl-* (23), *tartış-* (137), *tatlandır-* (12), *tuttur-* (51), *tutuş-* (25), *tutuştur-* (20), *uçur-* (18), *uğra-* (276), *uğrat-* (28), *ulaşıl-* (64), *um-* (93), *unuttur-* (13), *uyul-* (21), *uyuş-* (13), *uzaklaştır-* (40), *uzan-* (218), *üretil-* (181), *üz-* (46), *var-* (309), *veril-* (827), *vurgula-* (130), *yak-* (216), *yakıştır-* (24), *yalvar-* (36), *yan-* (263), *yanaş-* (43), *yap-* (5189), *yapıştır-* (42), *yara-* (146), *yaralan-* (38), *yarat-* (496), *yasakla-* (28), *yasaklan-* (38), *yatırıl-* (34), *ye-* (1511), *yedir-* (32), *yenile-* (48), *yerleş-* (123), *yeşer-* (15), *yetiştir-* (97), *yığıl-* (31), *yık-* (65), *yıka-* (130), *yırt-* (27), *yırtıl-* (15), *yinele-* (35), *yorul-* (73), *yönelt-* (54), *yum-* (38), *yuttur-* (10), *yükle-* (53), *yükselt-* (80), *yükseltıl-* (26).

Tek cümlede aynı fiile bağlı iki istem alan Türkçe kökenli fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

aksa- (15): **-DA, -DAn***

Anlamı: "Hafifçe topallamak; *mec.* bir iş gereği gibi yürümek, geri kalmak."

-DA, -DAn: *Sürekli kar yağdığından şehirde eğitim öğretim aksıyordu. (K)*

aksat- (11): **-I, -DA**

Anlamı: "Aksamasına yol açmak, bir işi gereği gibi yürütmek."

-DA, -I: *"Bebek Davası" duruşmalarının sürdüğü günlerde Berin Menderes, eşine yazdığı mektuplarını hiç aksatmadı. (E)*

aktar- (118): **-I, -A**

Anlamı: "Bir şeyi bir yerden, bir kaptan başka bir yere veya kaba geçirmek; bir şeyin yolunu, yönünü değiştirmek; bir dilden başka bir dile çevirmek, tercüme etmek; bir lehçeyi

*Tek cümlede iki, üç, dört istemlilik bahislerinde madde başı şeklindeki fiillerden sonra, her cümlede kullanılan hâl ekleri aralarına virgül konularak gösterilmiştir.

başka bir lehçeye uyarlamak; toprağı altı üstüne gelecek biçimde iyice bellemek; iletmek, bir tekniğe göre biçimlendirmek, uyarlamak.bildirmek; bir kitabı başından sonuna kadar okumak; çatı kiremitlerinin kırık ve bozuk olanlarının yerlerine sağlamlarını koymak; alıntılmak.”

-I, -A: *Esmâ Hanım hayranı olduğu bu zat ile Waley'in tanışıp tanışmadığını merak ediyor, ben de kendi bilgilerimi ona aktarıyorum. (GGKY); Aydın insan ve iyi baba olarak niteleyebileceğim dostumuz, oğluyla arasında geçen bir konuşmayı bize aktarıyordu. (LBA)*

-A, -I: *Bir gün bana şu tecrübeyi aktarıyor. (GGKY)*

aktarı- (54): **-A, -DAn**

Anlamı: “Aktarma işine konu olmak.”

-DAn, -A: *Söylenilenler sonradan bize aktarıldı. (YE)*

aldat- (33): **-I, -DA**

Anlamı: "Beklenmedik bir davranışla yanıltmak; karşısındakinin dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden yararlanarak onun üzerinden kazanç sağlamak; birine verilen sözü tutmamak; bir şeyin görünürdeki durumu, o şeyin niteliği bakımından yanlış bir kanı vermek; ayartmak, kötü yola sürüklemek, baştan çıkarmak, iğfal etmek; karı ve kocadan biri eşine sadakatsizlik etmek, ihanet etmek; oyalamak, avutmak."

-I, -DA: *Hiç kimseyi burada aldatmadı. (KG); Ben büyük kentlerden hoşlanırım diyerek kendimi o yıllarda aldatıyormuşum. (Yİİ)*

-DA, -I: *Burada eşler birbirlerini asla aldatmazlar. (K)*

-I: *Ben büyük kentlerden hoşlanırım diyerek kendimi aldatıyormuşum. (Yİİ)*

alın- (819): **-A, -IA**

Anlamı: “Alma işi yapılmak; elde edilmek; uyarlanmak, adapte olunmak; *mec.* bir sözün, bir davranışın kendisine karşı olduğunu sanarak incinmek, kırılmak.”

-IA, -A: *Biz aksakallar, gösterişli güllerle evin iç avlusuna alınıyoruz. (GGKY)*

alıştır- (22): **-I, -A**

Anlamı: “Alışmasına yol açmak; uyar duruma getirmek; uyar duruma getirmek.”

-I, -A: *Anne babalar çocuklarını belli bir spor ya da kültür faaliyetine alıştırmalıdır. (LBA)*

anımsat- (22): **-I, -A**

Anlamı: “Birisinin unuttuğu bir şeyi aklına getirmek, hatırlatmak; birinin bir şeyi unutmamasını sağlamak, uyarmak, hatırlatmak.”

-A, -I: *Nefer'e iş başındaki bir yağmur kâhinini anımsatıyordu. (GTS)*

anlaş- (81): **-A, -IA**

Anlamı: “Düşünce, duygu, amaç bakımından birleşmek, sözleşmek, sözleşme imzalamak.”

-IA, -A: *Bunlar işi ayarlayıp Süleyman Pehlivan'ın Balçık İskeleyi'nde kayıkcılık yapan bir ahbabıyla belli gece ve belli saat üzerine anlaşmışlar. (UH)*

arala- (21): -I, -CA

Anlamı: “İki şey arasında açıklık oluşturmak, yarı açmak; aralıklı duruma getirmek, seyrekletmek; *hlk.* bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek, seyrekletmek.”

-I, -CA: *Kapısını hafifçe araladı. (GTS)*

arat- (11): -I, -A

Anlamı: “Arama işini bir başkasına yaptırmak; özletmek.”

-A, -I: *Yemek saatleri düzenli değildi Anadolu Lokantası'ndan getirilen yemekler ona eşi Beria'nın zeytinyağlı yemeklerini aratıyordu. (E)*

arındır- (15): -I, -DAn

Anlamı: “Arınmasını sağlamak.”

-I, -DAn: *Yedek silahların gerekenden fazlasını gereksiz donanımdan arındırdı. (GTS)*

ayıklan- (12): -DA, -CA

Anlamı: “Ayıklama işine konu olmak.”

Her nevi hububat haftalarca aynı yalakta ayıklanır. (Y)

ayrımsa- (10): -I, -DA

Anlamı: “Bir şeyi anlamak, bir şeyi görmek, fark etmek.”

-DA, -I: *Bu kadar yalın bir çizgide, eski konak hayatımızın bütün bir düzenini ayrımsarız. (GTS)*

ayrıştır- (16): -I, -DAn

Anlamı: “Bütünün bozulmasına sebep olmak; *kim.* ayrışmasını sağlamak.”

-DAn, -I: *Eski sömürge yapısındaki dağınık sınıf bileşiminden farklı olarak yeni sömürge yapısındaki kapitalist birikim süreci, ötekilerin arasından iki sınıfı ayrıştırır. (GTS)*

bakın- (24): -A, -DAn

Anlamı: “Bakma işi yapılmak, çevreye göz gezdirmek, araştırmak.”

-DAn, -A: *Aralık kapıdan ata bakındı bir ara. (UH); İkimiz birden bir gören var mı diye işkillenerek sağa sola bakındık. (UH); Bu harp düşüncesinin arasından tekrar etrafına bakındı. (H)*

-A: *Ne olduğunu anlamak için çevreme bakındım. (GGKY); Sadece ötesi, bu azabın daha keskini var mı? gibi etrafa bakınıyordu. (H)*

baktır- (12): -I, -A

Anlamı: “Bakmasına yol açmak, bakmasını sağlamak.”

-I, -A: *Hastayı meşhur doktorlara **baktırıyoruz.** (GTS)*

barındır- (36): -I, -DA

Anlamı: “Barınmasını sağlamak.”

-I, -DA: *Ne var ki, beden bu duyguları kendinde **barındırır.** (Yİİ)*

bastır- (95): -I, -A

Anlamı: “Basma işini yaptırmak; zararlı bir olayı önlemek; durdurmak; üstünlüğünü göstermek; bir kumaşın kenarını kıvrırıp dikmek; gidermek; hemen söylemek; ansızın birinin yanına gitmek.”

-I, -A: *Fakat uykuya dalar dalmaz, bacakları ve kollarıyla Mümtaz'ı kavırıyor, sanki annesinin koynundan zorla çekiyor, yüzü bütün bir saç ve nefes kalabalığıyla yüzüne geçiyor, onu göğsünün tam ortasına **bastırıyordu.** (H)*

başar- (162): -I, -DA

Anlamı: “Bir işi istenilen biçimde bitirmek, muvaffak olmak.”

-I, -DA: *Yüksek not almayı son sınavda **başardı.** (BBAR)*

başlan- (116): -A, -DAn

Anlamı: “Başlama işine konu olmak; baş oluşmak.”

-A, -DAn: *Bu işe de devlet dairelerinden **başlanacaktı.** (GGKY)*

batır- (39): -I, -DA

Anlamı: “Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak; bir işte sermayeyi yitirmek; bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek; kirletmek; *mec.* mahvetmek.”

-I, -DA: *Karadeniz'e açılmaya zorlanan Struma gemisini 24 şubatta kimliği belirsiz bir denizaltı torpilleyerek **batırdı.** (E)*

belirginleş- (10): -DA, -CA

Anlamı: “Belirgin duruma gelmek.”

-DA, -CA: *Ve şehrin neresinden geldiği belli olmayan mavimsi bir ışıpta iyice **belirginleşiyordu.** (K)*

belirtil- (171): -I, -A

Anlamı: “Belirtme işine konu olmak.”

-I, -A: *Çöplerin yakılarak gübre haline getirilmesini gerekçeleriyle **belirtilmiştir.** (UH)*

benzet- (39): -I, -A

Anlamı: “Benzer duruma getirmek; bir şeyde başka şeye benzeyen yönler bulmak; *mec.* kötü bir duruma getirmek, bozmak; *mec.* dövmek.”

-I, -A: Kendisini Marlon Brando'ya **benzetir**. (KG); Mümtaz, gene iki dizini altına alıp sandalyesinde öylece plak dinleyen Nuran'ı, şarkın minyatürlerine **benzetecekti**. (H)

bildir- (131): **-I, -A**

Anlamı: “Herhangi bir şeyi haber vermek; herhangi bir konuda bilgi vermek; anlatmak, ifade etmek.”

-A, -I: O zaman ben sana hemen durumunu **bildireyim**. (K); Sayın evladım, burada izninizle bir itirazım var, yollayan heyete onu da **bildirin** lütfen. (K); ABD, ekonomik ve askerî yardım ve hatta ülkelerine askerî çıkarma yapılmasını isteyen Ortadoğu devletlerine bu yardımları karşılamaya hazır olduğunu **bildirdi**. (E)

-I: Şimdi çıkış noktasındaki karakolu arayarak durumu **bildireceğim**. (GGKY)

birleş- (108): **-DA, -IA**

Anlamı: “Ayrıken tek bir bütün durumuna gelmek; buluşmak, bir araya gelmek; uyuşmak, aynı görüşte olmak; aynı amaç çevresinde toplanmak; kaynaşmak, cinsel ilişkide bulunmak.”

-DA, -IA: Bu anekdot zihnimde, Arnavutların gösterdiği taşkın tezahüratla **birleşiyor**. (GGKY); Şimdi de burada genç kadının çok tatlı sarhoşluğu Boğaz gecesiyle **birleşiyordu**. (H); Asrımızın insanıyla bu hamalın talihi garip şekilde **birleşmişti**. (H)

-IA, DA: Bu durum babasının ölümüyle bir şekilde **birleşti**. (H)

-IA: Ne garip! Hiçbir şey ötekiyle **birleşmiyor**. (H)

boğuş- (20): **-DA, -IA**

Anlamı: “Birbirinin boğazına sarılmak, dövüşmek; mücadele etmek; *mec.* çabalamak, altından kalkmaya çalışmak, uğraşmak.”

-DA, -IA: Geceleri, karışık rüyalar arasında, hemen hemen hep onunla **boğuşuyordu**. (H)

boşalt- (49): **-I, -A**

Anlamı: “Boş duruma getirmek; dökmek, boca etmek; bir silahta ne kadar mermi varsa hepsini arka arkaya patlatmak; kusmak; gevşetmek, açmak.”

-I, -A: Gazozcu Nurettin'in çevresinden ayrılmaz, küçümen yumuk eller sıkı sıkı tuttuğu bozuklukları tezgaha **boşaltırdı**. (UH); Çekmeceleri çekip içindekileri masanın üzerine **boşaltıyor**. (K)

-I: Nefesimi **boşalttum**, oh be. (UH)

bul- (1446): **-I, -DA**

Anlamı: “Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak; bir şeyi elde etmek; kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek; varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak;

ilk kez yeni bir şey yaratmak, icat etmek, keşfetmek; istenilen şeye kavuşmak, nail olmak; bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak; herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak; seçmek, uygun saymak; sağlamak, temin etmek; kabahat, suç, kusur yüklemek; cezaya uğramak; hatırlamak.”

-I, -DA: *Ortadoğu kökenli bir din olmasına rağmen Hıristiyanlık asıl yayılma alanını Batı'da bulmuştu. (CK); Ama yoksul ve acılı insanlar olan ilk Hıristiyanlar kendilerini arenada buluyorlardı. (CK)*

-I: *Çarpacak bir beni mi buldun? (CK); Gidip tabelacı ressam Kara Turan'ı buldum. (UH)*

bul- (11): **-I, -A**

Anlamı: Bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak, bir nesneyi başka bir maddeye batırmak.”

-I, -A: *Balığı una bulamak. (GTS)*

bulaş- (58): **-A, -CA**

Anlamı: “Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek; istenilmeyen bir madde bir şeye sürülmek; hastalık geçmek, sirayet etmek; çatmak, sataşmak, tedirgin etmek; istemeden veya rastlantı sonucu bir işe karışmak.”

-CA, -A: *O yıllar önce bir cinayete bulaşmıştı. (K)*

-A: *Galiba bize de biraz Harabatilik bulaşmış.(GGKY)*

bulaştır- (10): **-I, -A**

Anlamı: “Bulaşmasına yol açmak.”

-I, -A: *Elimi bir daha hamura bulaştıramam. (GTS)*

bulundur- (91): **-I, -DA**

Anlamı: “Var olmasını, hazır bulunmasını sağlamak; eksik etmemek.”

-I, -DA: *Silahını sürekli çekmecesinde bulunduruyordu. (E)*

bunal- (21): **-DA, -DAn**

Anlamı: “Soluk alması güçleşmek; *mec.* çok sıkılmak, çok tedirgin olmak.”

-DA, -DAn: *O, bu yaz akşamının koyu ışığı içinde, sıcaktan bunalıyordu. (H); Ancak o dönemde II. Abdülhamit'in sıkı rejiminden bunalmıştı. (E)*

buruştur- (15): **-I, -DAn**

Anlamı: “Buruşuk duruma getirmek.”

-DAn, -I: *Her yanın yarılmış bir halde kanıyor ve acıdan yüzünü buruşturuyorsun. (Y)*

çağrıştır- (31): **-I, -A**

Anlamı: “Bir çağrışıma yol açmak; akla getirmek, hatırlatmak, andırmak; benzetmek, andırmak.”

-A, -I: “Kırım” adı daima bana sürgünü ve soykırımı **çağrıştırmıştır.** (GGKY)

çak- (61): **-I, -A**

Anlamı: “Vurarak sokup yerleştirmek; çivi ile tutturmak; kazık çakıp hayvan bağlamak; bir şeyi başka bir şeye sürtmek, vurmak veya çarpmak; parıldamak, ışık vermek; *mec.* saplamak; sezinlemek, anlamak, farkına varmak; *argo* anlamak, bilmek; *argo* vurmak; *argo* sınavda başarısız olmak; *argo* kabul etmeyeceği bir şeyi kurnazlıkla kabul etmesini sağlamak.”

-I, -A: *Kazığı iki duvar arasına çaktı.* (UH)

çalıştır- (70): **-I, -CA**

Anlamı: “Çalışmasını sağlamak; çalışma işini yaptırmak.”

-I, -CA: *Mustafa, Rasim'i de riyaziye imtihanı için iyice çalıştırdı.* (BBAR)

çarpış- (24): **-DA, -IA**

Anlamı: “Birbirine çarpmak, tokuşmak; vuruşmak; *mec.* birbirine üstün gelmeye çalışmak.”

-DA, -IA: *Okul yolunda senin kızınla çarpıştık.* (LBA)

-DA: *Osmanlı ordusu dokuz cephede çarpışacaktı.* (E)

çarptır- (11): **-I, -IA**

Anlamı: “Çarpma işini yaptırmak veya çarpmasına yol açmak; yankesiciye kaptırmak.”

-I, -IA: *Bu durum onun yüreğini hızla çarptırıyordu.* (GTS)

çatla- (25): **-DA, -DAn**

Anlamı: “Parçaları ayrılıp dağılmayacak biçimde yarılmak; bir yüzeyde kırışıklıklar çizgiler oluşmak; aşırı içmekten; ağlamaktan veya yorgunluktan ölecek duruma gelmek.”

-DA, -DAn: *İnsanlar yollarda susuzluktan çatlıyorlar.* (BBAR)

-DAn: *Meşin ciltlerin çoğu kıvrılmış, bir kısmı da arkalarından çatlamıştı.* (H)

çıkart- (157): **-A, -DAn**

Anlamı: “Çıkarma işini yaptırmak.”

-DAn, -A: *Şayet katılmak istersem İran konsolosluğundan adıma bir davet mektubu çıkartacak.* (GGKY)

çıkartıl- (44): **-DAn, -ArI**

Anlamı: “Çıkartmak işi yapılmak.”

-DAn, -ArI: *Suçlular polis tarafından elleri kelepçeli dışarı çıkartıldı.* (K)

çıkış- (13): **-A, -DAn**

Anlamı: “Bir kimseye hoşça gitmeyen bir davranışından dolayı sert sözler söylemek, azarlamak.”

-A, -DAn: *Annem her akşam babama sırf bu yüzden çıkışırdı. (UH)*

çiftleş- (13): **-IA, -rA**

Anlamı: “Bir şey tekken bir tanesinin daha katılmasıyla iki olmak; erkek ve dişi hayvan veya bitki hücreleri döllenmek için bir araya gelmek.”

-rA, -IA: *Sonra, o hemcinsiyle çiftleşti. (GTS)*

çözümle- (19): **-I, -DAn**

Anlamı: “Çözümleme yoluyla bir şeyi incelemek, tahlil etmek, analiz etmek; anlamı ve niteliği anlaşılamayan bir konuyu açıkladıktan sonra sonuca bağlamak, tahlil etmek, analiz etmek.”

-I, -DAn: *Her işi kökünden çözümleyeceklerdi. (GTS)*

daldır- (12): **-I, -A**

Anlamı: “Dalma işini yaptırmak, dalmasına sebep olmak; *mec.* dalmak.”

-I, -A: *İnce parmaklarını kocasının saçlarına daldırdı. (GTS)*

danış- (28): **-A, -DA**

Anlamı: “Bir iş için bilgi veya yol sormak, görüş almak, istişare etmek, müracaat etmek, meşveret etmek.”

-DA, -A: *Bu konuda Mustafa kuyumcu Ahmet Efendi'ye danıştı. (BBAR)*

daya- (46): **-I, -A**

Anlamı: “Yaslamak; bir yerden, bir kimseden yararlanmak, güç almak; korkutmak için hızla, öfkeyle yaklaştırmak, uzatmak; varmak, ulaşmak; *mec.* kalitesiz, kötü veya çürük bir malı, gizlice iyi olanların arasına katıp müşteriye satmak; *argo.* vakit geçirmeden, bekletmeden vermek; *halk.* Kapı veya pencereyi ardına kadar açmak.”

-I, -A: *Mektubu gözüne dayadı. (GTS); Bıçağı göğsüne dayadı. (GTS); Sol kolunu yürürken hep kalçasına dayardı. (GTS)*

dedirt- (15): **-A, -DA**

Anlamı: “Demek zorunda bıraktırmak.”

-DA: *Sonunda kendine deli dedirtti. (GTS)*

değ- (109): **-A, -DA**

Anlamı: “Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek; ulaşmak, erişmek; istenilen yere düşmek, rast gelmek, isabet etmek.”

-DA, -A: *Onu her açıp kapayışında çenesinin ucu burnuna değiyordu. (Y)*

değdir- (10): **-I, -A**

Anlamı: “Değmesini sağlamak, değmesine yol açmak.”

-I, -A: *Ayaklarımı yere değdirdi. (GTS)*

değın- (74): -A, -DA

Anlamı: “Bir konuyu ele alarak ondan kısaca söz etmek, dokunmak, temas etmek.”

-DA, -A: *Bir makalesinde meselenin evrenselliğine değiniyordu. (BBAR); İleride bu konuya da değineceğim. (GGKY)*

del- (35): -I, -DAn

Anlamı: “Delik açmak, delik duruma getirmek.”

-DAn, -I: *Girdiğimiz kısımda zeminde kalan tünel, karşı tarafa oldukça yüksek bir noktadan dağı deliyor. (GGKY)*

dene- (123): -I, -IA

Anlamı: “Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için bir insanı, bir nesneyi veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe etmek; bir işe, başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek.”

-IA, -I: *Yarışmacılar evvela her biri elli kilo gelen iki gülleyle güçlerini denediler. (GGKY)*

dik- (135): -I, -A

Anlamı: "Bir cismi dik olarak durdurmak;yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek; bardak, kadeh, testi vb. kapların içindekini bir çırpıda, bir solukta içmek; beklemek için birini bir şeyin başına getirmek; top, taş vb.ni dikine havaya atmak; yapı kurmak, inşa etmek; *spor* top vb.ni oyun alanında belirli bir yere koymak."

-I, -A: *Odasına girip koca bir şişe tarım ilacı Mortalin'i kafasına dikmişti. (K); Bekir Çavuş gözlerini yere dikti. (Y)*

-A, -I: *Bak, oraya fidanı diktim. (Yİİ)*

dile- (202): -I, -DAn

Anlamı: “Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek; biri için bir dilekte bulunmak; *mec.* kendi düşünce, görüş ve isteğini yapmak.”

-DAn, -I: *O haldeki insan, Rabbinden kimi diler ki? (UH)*

dizil- (23): -A, -DA

Anlamı: “Dizi durumuna getirilmek, dizme işi yapılmak.”

-DA, -A: *Muhakkak öbürüdür, diye uzaktakilerden birini işaret ediyorlar, sonra arkasına geçiyorlar, orada kendinden evvelkilerin yanına diziliyorlardı. (H)*

doğra- (43): -I, -A

Anlamı: “Keserek parçalamak veya elle küçük parçalara ayırmak.”

-I, -A: *Ekmeği, bir sütçü dükkânının köpürmüş inek sütüyle dolu kâseye doğrayacağım. (GTS)*

doğrula- (16): -I, -DAn

Anlamı: “Bir şeyin doğru olduğunu ortaya koymak; teyit etmek, tasdik etmek, desteklemek; *fels.* bir önermenin doğruluğunu veya yanlışlığını belirlemek amacıyla olayları inceleyip araştırmak.”

-I, -DAn: *Babaların bir çocuğun ve gencin yaşamındaki önemli rolünü, tüm bu mektuplar sonradan nasıl da doğruluyor. (LBA)*

-I: *Nitekim edindiğim bilgiler bu tahminimi doğruladı. (GGKY); Caminin Türk imamı bu intibaımızı doğruluyor. (GGKY); Başarısız bir öğrenci olması, onun kendi hakkındaki “kötü öğrenci” inancını doğrular. (Yİİ)*

dokun- (152): -A, -IA

Anlamı: “Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık gibi türlü niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek; karıştırmak; almak, kullanmak; el sürmek; sağlığını bozmak; tedirgin etmek, sataşmak; olmak; içine işlemek, duygulandırmak, koymak, batmak; ilişkin, ilgili olmak değinmek; hafifçe değmek; onur anlayış vb. ile uyuşmaz bir durum ortaya çıkmak.”

-A, -IA: *Fakat hiç de öyle olmadı, bana eliyle dokundu. (Y)*

dola- (12): -I, -A

Anlamı: “İplik, şerit, tel vb nesnelere bir şeyin üzerine döndürerek sarmak; sarmak, kavuşturmak.”

-I, -A: *Kollarını boynuma doladı. (GTS)*

dolaştır- (18): -I, -DA

Anlamı: “Dolaşmak işini yaptırmak.”

-I, -DA: *Davanın tanığı olarak Yassıada'daki duruşmaya Soprano Ayhan Aydan çağrıldı, sıcak bakan gözlerini Adnan Menderes'in yüzünde dolaştırdı. (E)*

-DA, -I: *Sokak aralarına kadar giren su kanallarında, kürekle çekilen uzun gondollar meraklıları dolaştırıyor. (GGKY)*

donat- (20): -I, -IA

Anlamı: “Birinini giyimini sağlamak; göz alıcı şeyler kullanarak gösterişli bir duruma getirmek, süslemek; bir şeyin iş görebilmesi için gereken nesnelere gereçleri katmak, teçhiz etmek; *mec.* sövmek veya azarlamak.”

-I, -IA: *Meğer bizim geleceğimizi duyan konu komşu hanımları toplanmış ve evin içini türlü türlü yemeklerle donatmışlar. (GGKY)*

dönüş- (204): -A, -DA

Anlamı: “Dönme işi veya biçimi.”

-DA, -A: *Daha ilginç 14 Temmuz 1789'da, akşam saat beşe gelirken, o azgın bir selin dalgalarına dönüşmüştü. (CK)*

döşe- (21): -I, -A

Anlamı: “Bir tabanı, tahta, karo, mermer gibi yapı gereçleriyle kaplamak; açığı yaymak; bir ev veya dairenin oturulabilir duruma gelmesi için gerekli eşyayı oraya yerleştirmek; yerleştirmek.”

-I, -A: *Fakat Nuran'ın gözleri bazen de ona dünyanın en zengin taşlarını giydirir, feleğin hiç kimseye basmasını nasip etmediği ikbal keçelerini ayaklarının altına döşerdi. (H)*

-I: *Evini döşedi. (H)*

durul- (50): -DA, -IA

Anlamı: “Duru duruma gelmek; dinmek sükun bulmak; *mec.* uslanmak, sakinleşmek; durmak işi yapılmak.”

-DA, -IA: *Özellikle taş direkler üzerinde uğursuz bir haberin sezgisiyle durulur. (CK)*

-DA: *İlahi aşkın cinsel ve psikolojik kaynakları üzerinde pek durulmamıştır. (YE)*

duyumsa- (14): -I, -DA

Anlamı: “Duyular aracılığıyla bir şeyi algılamak.”

-I, -DA: *Boğaziçi'nde yaşayan bir insan, kendisini kapanmış, bütünleşmiş bir mekânda duyumsar. (GTS)*

düzenle- (168): -I, -DA

Anlamı: “Düzenli, düzgün duruma getirmek, düzen vermek, tanzim etmek; yapmak, hazırlamak; *müz.* düzenleme yapmak; müzik aletlerini akort etmek.”

-I: *Rafları, küçük vitrini düzenledik. (UH)*

-DA: *1962 yılında sayısal hesap metotlarıyla ilgili bir seminer düzenlemişti. (BBAR); Tatarlar 1987 yılında Kızıl Meydan'da binlerce kişinin katıldığı protestolar düzenlediler. (GGKY); Kulüpte hemen bir dizi konferanslar düzenledi. (E)*

eğ- (54): -I, -IA

Anlamı: “Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek; sert bir cismi bükmek.”

-IA, -I: *Geniş şapkasını kalbine götürüp saygıyla başını eğdi. (Yİİ)*

emzir- (13): -I, -DA

Anlamı: “Kadın veya dişi hayvan, memesindeki sütü yavruya vermek.”

-DA, -I: *Tam karşımdaki sıranın köşesinde genç birisi bir taze sol memesini çıkarmış, yavrusunu emziriyor. (GTS)*

engellen- (28): -DA, -IA

Anlamı: “Engel olunmak.”

-IA, -DA: *Askerlerin müdahalesiyle orada olaylar büyümeden engellendi. (E)*

er- (78): -DA, -DAn

Anlamı: “Erişmek, kavuşmak; yetişip dokunmak; bitkiler veya bunların ürünleri olgunlaşmak; din vb. kendini Tanrı yoluna vermiş kimse insanüstü kutsal bir aşamaya erişmek.”

-DA, -DAn: *Bu yıl yazın başında havalar çok sıcak gitmediğinden meyveler ve sebzeler ermedi. (LBA)*

eri- (63): -DA, -IA

Anlamı: "Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek; katı cisim ısı etkisiyle sıvı duruma gelmek; dokumalar aşınıp incelerek dağılmak; *mec.* çok zayıflamak; *mec.* utancından çok sıkılmak; *mec.* yok olmak, bitmek, tükenmek."

-IA, -DA: *Bir gün evvelki temiz ve yarı mutlak çehreli kış manzarası, sicim gibi yağın yağmurla bir saatte eridi. (H)*

eriş- (54): -A, -DA

Anlamı: “Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak; bir yere ulaşmak, varmak; bitkiler veya bunların ürünleri olgunlaşmak; zaman gelip çatmak.”

-DA, -A: *Bugün, burada bir vahanın kenarına erişeceksiniz. (Y)*

-A: *En güzel dua buna erişemezdi. (H)*

erişil- (13): -A, -DAn

Anlamı: “Erişme işi yapılmak, ulaşılmak, yetişilmek.”

-A, -DAn: *Senin düşlediklerine gerçekten erişilir mi? (KG)*

ertelen- (19): -A, -DAn

Anlamı: “Daha sonraki bir zamana bırakılmak.”

-DAn, -A: *Gelecek cevap beklendiği için duruşma sonradan altı ay ileriye ertelendi. (UH)*

evlen- (193): -DA, -IA

Anlamı: “Erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek.”

-DA, -IA: *Askerliğini bitirdi ve Pozantı'da Hafız Bekir'in kızı Rabia Hanımyla evlendi. (BBAR)*

-IA, -DA: *Babam annemle okudukları şehirde ailesinin izni olmaksızın evlenmiş. (UH)*

ezil- (61): -DA, -IA

Anlamı: “Ezme işine konu olmak; açlık sıkıntısı duymak.”

-DA, -IA: *Ayağımın altında sonbahar yaprakları hüziün veren bir çıtırtyla eziliyor. (GGKY); Bıyıklarını makasla kırptı diye nice fikir ve ümit dolu Türk gencinin kafası burada taşla ezildi. (Y)*

gelin- (51): -A, -rA

Anlamı: “Gelme işi yapılmak.”

-rA, -A: *Sonra da tayfalara gelindi. (GTS)*

ger- (23): -I, -A

Anlamı: “Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek; gergin bir şeyle örtmek; kol, bacak, uzatmak; *mec.* gergin duruma getirmek, gerginlik yaratmak, sinirlendirmek.”

-I, -A: *Sinemanın perdesi tahta perde, bez perdeyi üstüne germişler. (UH)*

gerçekleştir- (164): -I, -IA

Anlamı: "Gerçek duruma getirmek, yapmak, ortaya koymak."

-I, -IA: *İkinci evliliğini İzmir'in önde gelen ailelerinden Sengellilerin kızı Zeynep'le gerçekleştirdi. (E)*

gerçekleştiril- (114): -A, -DAn

Anlamı: “Gerçek duruma getirilmek.”

-A, -DAn: *Karadeniz ticareti ise Orta ve Kuzey Avrupa'ya Tuna, Rusya'ya Kırım-Azak üzerinden gerçekleştiriliyordu. (E)*

gerektir- (164): -I, -DAn

Anlamı: “Gerekli kılmak, icap ettirmek, istilzam etmek.”

-DAn, -I: *Yorumlama, yeniden bir değerlendirmeyi gerektirir. (Yİİ)*

geril- (29): -DAn, -CA

Anlamı: “Germe işi yapılmak, gergin duruma gelmek, belirli bir uzama ile çekilmek; gergin bir biçimde açılmak; *mec.* kasılmak; *mec.* kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek; *mec.* ilişki ve davranış bozulacak duruma gelmek.”

-DAn, -CA: *Çelik halat iki işçi tarafından iyice gerildi. (CK)*

gez- (154): -DA, -IA

Anlamı: “Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek; bir yerde dolaşmak, yürümek; gitmek, başvurmak; bulunmak; bir yeri görüp incelemek. hasta ayağa kalkmak; herhangi bir biçimde gezinmek; bir yerde gezi yapmak.”

-DA, -IA: *Hepimiz burada zevkle gezerdik. (BBAR)*

-DA: *Siz Avrupa'da on altı şehir gezdiniz. (UH)*

gezin- (35): **-DA, -IA**

Anlamı: “Eğlenmek, vakit geçirmek için gezmek, dolaşmak, seyran etmek; belirli bir çevre içinde gezip durmak; *müz.* özellikle doğaçtan yapılan müzikte, ezgiyi belli bir makam anlayışı içinde değişik perdeler üzerinde çalmak, dolaşmak.”

-DA, -IA: *Gözleri genç kadının yüzünde, ellerinde sevinçle gezindi. (H)*

giril- (55): **-A, -DAn**

Anlamı: “Girme işi yapılmak.”

-DAn, -A: *Avluya açılan bir kemerin altından içeriye giriliyordu. (K); Buradan içeriye giriliyordu. (H)*

giriş- (51): **-A, -IA**

Anlamı: “Bir işe, bir şeye başlamak için hazırlık yapmak, ele almak, teşebbüs etmek; kalkışmak; *mec.* dövmeyle başlamak.”

-IA, -A: *Babam elindeki sopayla anneme girişti. (UH)*

göğüsle- (12): **-I, -DA**

Anlamı: "Göğsünü dayayarak zorlamak; *mec.* karşı durmak, engel olmak, direnmek."

-I, -DA: *Annemle babamın birbirlerine duyduğu aşk, gün geçtikçe azalacağına artmış, bütün o yolculukları, sürgünleri, yoksulluğu, çaresizliği birlikte göğüslemişlerdi. (UH)*

görevlendir- (14): **-I, -IA**

Anlamı: "Birine bir görev vermek, vazifelendirmek, tavgif etmek."

-I, -IA: *Biraz daha bekledim ve başka bir eri, postayı aramakla görevlendirdim. (Yİİ)*

-IA, -I: *Öyle ki hükümet haber sızar düşüncesiyle diplomatları görevlendirmişti. (E)*

-I: *Kuşçubaşı Eşref, adı geçenleri gözaltına almak için Mülaazım Tevfik'i görevlendirdi. (E)*

görüntüle- (17): **-I, -IA**

Anlamı: “Belirli bir konuyu buna en yakın görüntüler içinde tasarlamak, yaratmak, gerçekleştirmek.”

-IA, -I: *Oda içerisine yerleştirilen gizli bir kamera vasıtasıyla yasa dışı olayı görüntülemişti. (KG)*

gözetle- (12): **-I, -DAn**

Anlamı: “Birine veya bir şeye gizlice bakmak; birinin yaptıklarını belli etmeden izlemek.”

-DAn, -I: *O geminin adı olsa olsa Anadolu ordusudur, her gün, her saat bir mazgal deliğine benzeyen pencereden onu gözetliyorum. (Y)*

hatırlat- (95): **-I, -A**

Anlamı: "Anımsatmak."

-A, -I: Yaşlı kadına kocası, torunlarının geleceğini *hatırlatıyordu*. (UH); Kar bana Allah'ı *hatırlatıyor*. (K); Manzara, buralar, bana belki de hiç görmemiş olan Sefa Salih Kaplan'ın musralarını *hatırlatıyor*. (GGKY); Bu isim okurlarımıza hemen Yavuz Bülent Bakiler Beyi ve onun nefis gezi hatıralarını *hatırlatacaktır*. (GGKY); Siz bize asıl hüznün vermesi gerekenin ne olduğunu bir daha *hatırlattınız*. (GGKY); Cemalioğlu'na Amerika'daki Türk gününü *hatırlatıyoruz*. (GGKY); Çöl, insana yakıcı sıcağı *hatırlatır*. (GGKY)

havla- (17): -A, -DA

Anlamı: "Köpek bağırarak, ürümek."

-DA, -A: Köpekler dar sokakta yaşlı adama *havlıyordu*. (Y)

hırpala- (12): -I, -IA

Anlamı: "Önlemek; dövmek; *meç.* itip kakmak, azarlamak veya yıpratmak."

-IA, -I: Her iki taraf gazetelerdeki açık mektuplarıyla birbirlerini *hırpalamışlardı*. (E)

hızlandır- (42): -I, -DA

Anlamı: "Hız verilmek, hızı artırılmak."

-DA, -I: Bu Türk aktüel dergileri gençlerin büyük ilgisini çekiyor, burada onların Türkiye Türkçesini öğrenmelerini *hızlandırıyor*. (GGKY)

iskala- (11): -I, -DA

Anlamı: "Hedefe denk getirememek."

-DA, -I: Bu arada o anlamlı ve doyurucu yaşayabilmek için nice güzel yılları da *iskalamıştır*. (LBA)

ıslat- (23): -I, -CA

Anlamı: "Islak duruma getirmek; dayak atmak veya ağır hakarete bulunmak; *argo* mutlu bir olayı yeme içme ile kutlamak."

-I, -CA: Müfettiş, gazete sahibini iyice *ıslattı*, sonra bastonunu, şapkasını aldı, küfrederek kapıdan çıktı. (GTS)

ısmarla- (15): -I, -A

Anlamı: "Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek, sipariş etmek; parasını kendi ödeyerek başkaları için yiyecek veya içecek getirilmesini söylemek; kendi için bir şey alınmasını başkasına söylemek; bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek; bir işin yapılmasını, bırakılmasını veya o işten vazgeçilmesini söylemek."

-I, -A: Baban seni bana *ısmarladı*. (GTS)

ışıklandır- (12): -I, -DA

Anlamı: “Işıklı duruma getirmek, aydınlatmak.”

-DA, -I: *Mağaraya yaklaştığımızda, suyu geçmek için her yanı ışıkladırdık. (GTS)*

ilişkilendir- (10): -I, -IA

Anlamı: “İlişkili duruma getirmek.”

-I, -IA: *O bu durumu tarihsel olarak da kötülük yapanlarla ilişkilendirir. (GTS)*

incele- (230): -I, -DAn

Anlamı: “Bir işi veya bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenle anlamaya, öğrenmeye çalışmak, tetkik etmek.”

-DAn, -I: *Kalkıp camın arkasından geceyi inceliyorum. (Y)*

-I: *Garsonun uzattığı mönüyü inceliyorum. (GGKY); Adnan Menderes adeta hurda haline gelen arabayı inceledi. (E)*

itil- (23): -A, -DAn

Anlamı: “İtme işi yapılmak.”

-DAn, -A: *Genç adam koyu renkli görevliler tarafından geriye itildi. (BBAR)*

kaçın- (133): -DA, -DAn

Anlamı: “Herhangi bir işi yapmaktan veya özverili davranmaktan geri durmak, imtina etmek.”

-DA, -DAn: *O sanki burada bir şeyden kaçınıyordu. (GTS)*

kamaştır- (15): -I, -DA

Anlamı: “Kamaşmasına sebep olmak.”

-DA, -I: *Sabah uyandıgımda, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır. (UH)*

kapat- (249): -I, -DA

Anlamı: “Kapamak; bir malı aşırı bir karşılıkla elde etmek; yayımını yasak etmek.”

-I, -DA: *Girişi de büyük bir taşla kapattılar. (CK); Delikanlı dışarıya çıkarken, kapıyı sert bir şekilde kapatır. (Yİİ)*

-I: *Başkalarına da sormak için hemen telefonu kapattılar. (E)*

kaptır- (33): -I, -A

Anlamı: “Bir şeyi ele geçirilmesine, kapılmasına yol açmak.”

-I, -A: *Kendimi öylesine kaptırmışım ki. (BBAR)*

-A, -I: *Babam coşmuş, işe kendini bayağı kaptırmıştı. (UH); Kapıya elimi kaptırdım. (Y)*

kat- (143): -I, -A

Anlamı: “Bir şeyin içine, üstüne veya yanına niteliğini değiştirmek için başka bir şey eklemek.”

-A, -I: *Çorbaya tuzu katmamış.* (KG)

katla- (15): -I, -IA

Anlamı: “Kağıt kumaş vb. nesnelere üst üste kat oluşturacak biçimde bükme.”

-I, -IA: *Şeref Bey üşenmez, tefrikanın yer aldığı gazete nüshalarını titizlikle katlardı.* (UH)

kavra- (86): -I, -IA

Anlamı: “Elle sıkıca tutmak; bir nesne veya bir düşünceye her yönüyle kavramak.”

-I, -IA: *Evrenin önemli sayfalarından birini iki sayfalık bir hesapla kavramışlardı.* (BBAR); *Resmi bir kıyafet ve görev kartı olmadığı için kimin görevli olup olmadığını insan ancak zamanla kavırıyor.* (GGKY); *Kahvecinin getirdiği altı delik maşrabayı, iki eliyle kavradı.* (Y)

kavuştur- (40): -I, -DA

Anlamı: “Kavuşmasını veya kavuşmalarını sağlamak.”

-I, -DA: *Gözlerini inceleyin: Doğrudan yüzünüze bakamaz, gözlerini kaçıtır, sık sık kollarını göğüslerinin üzerinde kavuştururlar.* (Yİİ); *Kollarımı göğsümün üzerinde kavuşturuyorum.* (H)

kazı- (22): -I, -IA

Anlamı: “Bir aleti sürterek bir şeyin yüzeyindeki tabakayı kaldırmak; bir araç kullanarak silmek, çıkarmak; tıraş etmek; *mev.* aslını kökünü çok detaylı araştırmak.”

-I, -IA: *Cilt kanserini bıçakla kazırsın.* (H)

kına- (20): -I, -DAn

Anlamı: “Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak.”

-I, -DAn: *Beni bu yüzden kınamamalısın.* (GTS)

kır- (138): -I, -A

Anlamı: “Sert şeyleri kırarak veya ezerek kırmak; iri parçalara ayırmak; belirli bir biçimde katlamak; öldürmek; bir şeyin fiyatını azaltmak; dileğini kabul etmemek; tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışına bırakmak; vücut kemiklerinden birinin kırılması; tahılı iri öğütme; daha iyi bir sonuç elde etmek; yok etmek; gücünü etkisini azaltmak; *argo* kaçmak; değerinden düşük fiyata almak.”

-I, -A: *Ali arabayı sağa kırdı.* (BBAR)

-I: *Bu ricamı kırmadı.* (UH)

kolla- (27): -I, -IA

Anlamı: “Olmasını ortaya çıkmasını beklemek, gözetmek; göz önünde tutmak; korumak.”

-IA, -I: *O kadar ki, kabadayılar kıza acımışlar ve aralarına girerek babasıyla onu kollamışlardı. (LBA)*

konul- (151): -A, -DAn

Anlamı: “Koyma veya konma işi yapılmak.”

-DAn, -A: *Yumurtalar sonradan sepete konulmuş. (Y)*

konusul- (64): -DA, -DAn

Anlamı: “Konuşma işine konu olmak; herhangi biri konuşmak.”

-DAn, -DA: *Ülke ticareti Türklerin elindeymiş ve bu yüzden pazarda Türkçe konuşulurmuş. (GGKY)*

kop- (124): -DA, -IA

Anlamı: “Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak; yerinden ayrılmak; bütün ilişkileri kesilip ayrılma; çok ağrımak; koşmak.”

-IA, -DA: *Hızlı çekmesiyle o anda ip koptu. (H)*

korun- (144): -DAn, -IA

Anlamı: “Kendini korumak, sığınmak, sakınmak; koruma işine konu olmak.”

-DAn, -IA: *Bunlar onun tarafından tasarlanıp inşa edilmişler ve adalılar tarafından titizlikle korunmuşlardı. (GTS)*

kovul- (11): -DAn, -IA

Anlamı: “Kovma işine konu olmak.”

-IA, -DAn: *Şeytan mağrur olduğu için Allah'ın emriyle cennetten kovuldu. (K)*

koydur- (15): -I, -A

Anlamı: “Birinin bir şeyi bir yere koymasını sağlamak.”

-I, -A: *O su torbalarını hemen yerlerine koydurun. (GTS)*

koyul- (71): -A, -DAn

Anlamı: “Koyma işine konu olmak; koyulaşmak; teşebbüs etmek.”

-A, -DAn: *İki bardak şekerli su sürahiye sonradan koyulmuş. (BBAR)*

-A: *"St. Petersburg şehrinin en eski yapısı olan Aziz Peter ve Pavel Trubetskoy Burcu'ndaki hücrelerin birine koyulmuştu. (CK)*

kurula- (16): -I, -IA

Anlamı: “Bir şeyin üzerindeki ıslaklığı gidermek.”

-I, -IA: *İsa'nın ayaklarını hoş kokulu Hint sümbülü yağla yıkamış ve saçlarıyla kurulamıştı. (CK)*

kuşatıl- (12): -DAn, -IA

Anlamı: “Kuşatma işi yapılmak, çevresi sarılmak.”

-DAn, -IA: Orta bölüm iki yandan bordürle çerçeveselenmiş, payelerle kuşatılmış. (GTS)
okun- (105): -A, -DA

Anlamı: “Okuma işine konu olmak.”

-A, -DA: Struma faciasında ölenlerin anısına 27-28 Şubatta Filistin'deki tüm sinagoglarda dualar okundu. (E)

oluş- (602): -DA, -DAn

Anlamı: “Belli bir varlık kazanmak.”

-DA, -DAn: Odanın ortasında ıslak havlu ve çarşaflardan küçük bir tepe oluşuyor. (GGKY)

-DAn: Okulun yarısı kadarı Tatar; diğer yarısı Rus ve Ukraynalılardan oluşuyor. (GGKY)

oluşturul- (90): -DA, -DAn

Anlamı: “Oluşması sağlanmak.”

-DAn, -DA: Dün İzmir'de "kompradorlar" zengin olup nasıl Karşıyaka'yı yaratmışlarsa, savaş zengini İstanbullu "komisyoncular" tarafından da İstanbul'da Şişli ve Nişantaşı oluşturuluyordu. (E)

onayla- (45): -I, -DA

Anlamı: “Yapılan bir işi doğru ve yerinde bularak kabul etme.”

-DA, -I: Sovyet hükümeti 1967'de Tatarların eşit Sovyet vatandaşı olduğunu onayladı. (GGKY); O kara günde Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüşdü Zorlu ve Hasarı Polatkan'ın idamlarını onayladılar. (E)

oynaş- (13): -DA, -IA

Anlamı: “Birbiriyle oynamak.”

-DA, -IA: Köyün mezbelesinde, köpek enikleriyle insan yavruları oynayıyorlar. (Y); Çapkın Sedat dün gece parkta yavuklusuyla oynayıyordu. (KG)

-IA, -DA: Kızla tarlada oynayıyorduk. (Y)

öden- (89): -DA, -IA

Anlamı: “Ödeme işine konu olmak.”

-DA, -IA: Buğday, ot, deve ve teknil hizmetler Suriye'de bütün harp müddeti altınla ödenmiştir. (E)

öğret- (98): -I, -A

Anlamı: “Bilgi vermek, beceri kazandırmak.”

-I, -A: Güzeller güzeli hocam bana bunu öğretmediniz. (CK); Pul, deniz kabukları gibi koleksiyonlara başlatmak da çocuğa bir konu üzerinde araştırma yapmayı, bilgi ve belge

toplamaı öğretecektir. (LBA); Çerçinin akrabalarından içeri girmiş çıkmış bir adam, boncuk işlemeyi Celal'e öğretmiş. (UH)

öldür- (188): **-I, -DA**

Anlamı: "Bir canlının hayatına son vermek."

-DA, -I: *Bu terbiye onda birçok şeyleri, muzır şeyleri, öldürmüş. (H)*

-I: *Allah öldürmez onu. (KG); Donmuş alçı, yazının canlılığını öldürmemişti. (H)*

öv- (25): **-I, -IA**

Anlamı: "Methetmek."

-I, -IA: *Mustafa İnan'ın riyaziyeciliğini şöyle övüyordu. (BBAR)*

-I: *Bir dinlesen! Hepsi şimdi Hitler'i övüyorlar. (H)*

özelleştir- (36): **-I, -DA**

Anlamı: Bir şeyi özel duruma getirmek veya özel olarak kullanmak, kamulaştırmak karşıtı; kamu malını satarak özel duruma getirmek."

-I, -DA: *Toplumsal sermayeyi, bağımsız sermayeler olarak, sanayici, tüccar ve ikraz sermayesi olarak farklı bölümlerde özelleştirdi. (E)*

özdeşleştir- (14): **-I, -IA**

Anlamı: "Özdeş duruma getirmek."

-I, -IA: *Sözgeleşi, yeni evlenen bir çift, televizyondan gördükleri bir filmdeki karı koca ilişiklerine hayrandırlar ve öyle bir ilişkiyi kendi yaşamlarıyla özdeşleştirmişlerdir. (Yİİ)*

özendir- (25): **-I, -A**

Anlamı: "Özenmesini sağlamak."

-I, -A: *Olayla ilgilenen devlet görevlilerinin görüşüne göre bu ilgi ve yayınlar kimi kızları intihara daha da çok özendirmişti. (K); Kimseyi intihara özendiremezsiniz. (K); Çocukları Büyük İskender ya da Napolyon olmaya özendiriyorlar. (BBAR)*

-I: *Gençleri özendiriyorlar. (BBAR)*

parçala- (36): **-I, -IA**

Anlamı: "Parçalara ayırmak, bütünlüğünü bozmak, parça parça etmek; *mec.* birliği bozmak amacıyla bölmek."

-IA, -I: *Atsızın romanlarından mühlhem olmalı; belden yukarısı çıplak, uzun saçlı, çakmak gözllü dev bir adam, kaslı kollarıyla prangaları parçalıyor. (GGKY)*

parçalan- (49): **-DA, -DAn**

Anlamı: "Parçalama işine konu olmak, parçalara ayrılmak, paralanmak."

-DA, -DAn: *Hayır Suat'ın düşüncesi de, Nuran'ın düşüncesi gibi, bütün öbürleri gibi onu bırakamayacak, ve Mümtaz bütün ömrü boyunca onları beraberinde taşıyacağı için birkaç rüzgarda birden parçalanacaktı. (H)*

patlat- (33): **-I, -IA**

Anlamı: "Patlama işine yol açmak."

-IA, -I: *Nurettin, kar kestiği kör testerenin sırtıyla şişeyi mantar gibi patlatırdı. (UH)*

-I: *Birisi de yuvarlak cep aynasına bakarak alnındaki sivilcileri patlatıyor. (Yİİ)*

rastla- (95): **-A, -DA**

Anlamı: "Bir kimse ile karşı karşıya gelmek, karşılaşmak, rast gelmek, tesadüf etmek, atılan şey hedefi bulmak, rast gelmek."

-A, -DA: *Son zamanlarda, ne vakit, adını bilmediğim güzel köylü kızının köyüne gidecek olsam, İsmail'e yolum üstünde rastlıyorum. (Y)*

-DA, -A: *Akşamüzeri sinemanın önünde Üçgen Erdoğan'a rastladım. (UH); Herkes ansiklopedilerde dördüncü sınıf şairlere rastlıyor. (BBAR); Bizdeki gibi sırada başkasının yerine geçmeye çalışan, yüksek sesle bağırarak, küfreden insanlara neredeyse hiç rastlamıyorsunuz. (GGKY); Başka sınıflarda Lennur ya da Lenmark gibi tuhaf isimlere de rastladım. (GGKY)*

rastlan- (75): **-A, -DA**

Anlamı: "Karşılaşılma, rast gelme, tesadüf edilmek."

-DA, -A: *Zeki Müren'in Kumburgaz'daki evinin bahçesinde TPAO'nun yaptığı sondaj sonucu petrole rastlanmadı. (UH); İslam ülkelerinde taciz olayına ise neredeyse hiç rastlanmamaktadır. (K); Öbür tarafta küçük tezgah ve imalathane işlerine, ucuz gümrük eşyasına, taklit modalara rastlanırdı. (H); İzmir'de bazı ailelerde sakat bebek doğumlarına sık rastlanıyor. (E)*

saç- (24): **-I, -A**

Anlamı: "Bir şeyi ortalığa dağıtmak."

-I, -A: *Elindeki misketleri sağa sola saçmıştı. (KG)*

sakın- (28): **-DA, -DAn**

Anlamı: "Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak."

Bu ülkede en çok ondan sakınılsın. (BBAR)

sal- (40): **-I, -A**

Anlamı: "Serbest kılmak bırakmak."

-I, -A: *İpi aşağıya salmıştı. (BBAR)*

salla- (98): **-I, -A**

Anlamı: "Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek;uydurmak, kafadan atmak;sarsmak; *mec.* beklenmedik bir başarı kazanmak, *mec.* zor durumda bırakmak; *argo* bir işi sürekli olarak başka bir zamana ertelemek, savsaklamak; *argo* vurmak, tokat atmak."

-A, -I: *O bana başını sallıyordu. (H)*

-I: *Köpek kuyruğunu salladı. (K)*

sat- (308): -I, -DA

Anlamı: "Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek."

-I, -DA: *Sonra tespihçinin önünde durdu; çocukluğunun Binbir Gece'yi hatırlatan ramazan sergilerinin bu son ve ufalmış hatırası, içinden geldiği âlemi küçük bir dolapta satıyordu. (H)*

-I: *Dükkanda don lastiği, el feneri, çay bardağı da satıyordu. (UH); Çalışmıyorlardı, ellerindeki tüm mücevherleri, hatta Ulviye Sultan'ın hanedan nişanını sattılar. (E)*

savrul- (20): -A, -DA

Anlamı: "Savurma işi yapılmak."

-DA, -A: *Bu ocakta yanma için ta nerelerden geldim, kaç rüzgarda savruldu, tekrar acayip raksında sade cevher bir dünya oluyor, genişliyor, büyüyor, parçalanıyor, eşyada hiç kendisi olmadan ve yine kendisi olarak gülüyor, çoğalıyor, imkansızın kapılarına kadar gidiyor ve orada dal dal, yaprak yaprak henüz sararmış bir sonbahar gibi dört bir tarafa savruluyordu. (H)*

sergile- (80): -I, -DA

Anlamı: "Bazı şeyler göstermek tanıtmak veya satma amacıyla herhangi bir biçimde yerleştirmek."

-I, -DA: *Son çalışmalarını burada sergiledi. (Yİİ)*

sevil- (55): -DAn, -IA

Anlamı: "Sevgi duyulmak, sevgi beslenilmek, beğenilmek."

-DAn, -IA: *Annem babam tarafından büyük bir aşkla seviliyordu. (UH)*

sez- (27): -I, -DA

Anlamı: "Açık bir kanıt olmaksızın olmuş veya olacak bir şeyi anlamak."

-DA, -I: *Fakat, dışarıya çıkıp da bunu gerçekleştirmek isterken, daha ilk adımda işin bütünü garabetini seziyorum. (Y)*

-I: *Ama böyle yapmasının daha iyi olacağını seziyordu.(K); Demek İclal de bunu sezmişti. (H)*

sıçra- (44): -DA, -DAn

Anlamı: “Ayaklarla birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak.”

-DA, -DAn: *Bir balık, yanı başlarında sudan sıçradı. (H)*

sığdır- (15): -I, -A

Anlamı: “Bir şeyi bir kabın veya bir yerin içine aldirmek.”

-I, -A: *Ne akşamlarımızı, ne sabahlarımızı bu yeni odalara ve sofralara sığdıramazdık. (H)*

-A: *Bir güne çok şey sığdırdık. (GGKY)*

sık- (95): -I, -DA

Anlamı: “Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepeçevre basınç altına almak, bir şeyin suyunu, yağını, sıvı kısmını basınçla çıkarıp akıtmak, dar gelmek, baskı altına almak, üzme, bunaltmak, zorlamak; *mec.* yalan söylemek; *mec.* sıkıntı vermek.”

-I, -DA: *Hepsi, çoktan beri bu anı, Suat'ın hayatına girişini bekliyorlarmış gibi birdenbire etrafını almışlardı ve yavaş yavaş onu o acayip dönüş içinde, daha sıkı şekilde sıkıyorlardı. (H)*

-DA, -I: *Anlatılanlar karşısında sürekli yumruğunu sıkıyordu. (K)*

-I: *Dişlerimi sıkıyordum. (UH)*

sil- (95): -I, -IA

Anlamı: “Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.”

-IA, -I: *Bu damlalar gözlerini örtmesin diye, eliyle alnını silmişti. (H)*

-I: *Yumruğumu ağzıma bastırıp gözyaşlarımı sildim.(UH); Tevfik Bey kudümünü elinden bıraktı; alnını sildi. (H)*

silin- (58): -DAn, -CA

Anlamı: “Silinme işine konu olmak.”

-CA, -DAn: *Manzaralar yıllarca hafızamdan silinmedi. (GGKY)*

silk- (10): -I, -A

Anlamı: “Üstündeki şeyleri düşürmek veya temizlemek için bir şeyi kuvvetle sallamak.”

-I, -A: *Ve tıpkı Zeynep Kadın'ın tarla davasında yaptığım gibi yakasından kavrayıp sarstım ve çürük meyve gibi onu yere silktim. (Y)*

-I: *Zeynep Kadın, saçma bir laf söylemişim gibi, omuzlarını silkti. (Y)*

sok- (220): -I, -A

Anlamı: “İçine veya arasına girmesini sağlamak.”

-I, -A: *Sanki elimi ateşe sokmuştum. (UH); Beni aralarına aldılar, aydınlık, sıcacık bir eve soktular. (K); Mümtaz, mavi zarfı cebine soktu. (H)*

solu- (26): -I, -DA

Anlamı: “Nefes alıp vermek.”

-DA, -I: *Hadi Notre Dame Paris'e gidelim ve bu dev kitlenin loş galerilerinde katedralin mağmum havasını soluyalım. (GGKY)*

soyutla- (18): -I, -DAn

Anlamı: “Bir şeye soyutlama işlemini uygulamak.”

-I, -DAn: *Kendini sosyal yaşamdan soyutlar. (Yİİ)*

sök- (43): -I, -DAn

Anlamı: “Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak.”

-I, -DAn: *Bizi birkaç asırlık topraklarımızdan ot gibi söktüler. (H)*

söylet- (10): -I, -A

Anlamı: “Söylemesine yol açmak; söylemek zorunda bırakmak, itiraf ettirmek.”

-I, -A: *Bizimkine paranın yerini söyletmişler. (GTS)*

süzül- (49): -A, -DAn

Anlamı: “Süzme işine konu olmak.”

-DAn, -A: *Başımı eğerek bir suçlu gibi aralarından içeriye süzülüyorum. (GGKY)*

şaşırt- (41): -I, -DA

Anlamı: “Şaşırtmasına sebep olmak.”

-DA, -I: *Bu durum Nahçıvan'da insanı şaşırtıyor. (GGKY); 31 Eylül Cumartesi, Odesa ilk görünüşte beni şaşırtıyor. (GGKY); Her yol kıvrımının arkasında üzerine bir başka tepenin gölgesi düşmüş tepeler cennetten çalınmış birer tablo olarak orada sizi şaşırtıyorlar. (GGKY)*

tak- (142): -I, -A

Anlamı: “Bir şeyi bir başka yer uygun bir biçimde tutturmak iliştiirmek.”

-I, -A: *Madalyasını yakasına takmıştı. (K); Üç gün evvel Mümtaz'a kırmızı kurdelemi takmayacağım. (H)*

-I: *Marangoz Adem Usta yeni rafları taktı. (UH)*

-A: *Celal uzun süre kendine gelemez, ipliğe boncuk takamazdı. (UH); Doktorlar midesini yıkamışlar, koluna serum takmışlardı. (E)*

takıl- (186): -A, -DAn

Anlamı: “Takma işi yapılmak.”

-A, -DAn: *Lambalar buraya sonradan takılmış. (H)*

-A: *Odalara kalorifer takılmıştı. (K)*

-DAn: Her kırılan camın yeniden **takılması** yeni bir masraf. (GGKY)

tanın- (103): **-DA, -IA**

Anlamı: “Kim olduğu bilinmek.”

-IA, -DA: O, kıyafetiyle Selanik'te kısa zamanda **tanındı**. (E)

taniştir- (19): **-I, -IA**

Anlamı: “Birbirini tanımayanların tanışmasını sağlamak.”

-I, -IA: İsmail Bey bizi rektör Fevzi Ağa'yla **taniştiriyor**. (GGKY); Mustafa Bey beni bir sıra önümüzde oturan elli yaşlarındaki ak saçlı zayıf bir zatla **taniştiriyor**. (GGKY); Refik Efendi, aile dostları Şifa Eczanesi'nin sahibi Süleyman Ferid'i iki yakın çalışma arkadaşıyla **taniştirdi**. (E); İttihatçıları emperyalizm ve sömürge kavramlarıyla **taniştirdi**. (E)

-I: Mümtaz, Nuran'ı **taniştirdi**. (H)

tanıtıl- (23): **-DA, -IA**

Anlamı: “Tanıtma işine konu olmak.”

-DA, -IA: Burada bu vesileyle ülkemiz **tanıtılmalıdır**. (GGKY)

tartış- (137): **-I, -DA**

Anlamı: “Bir konu üzerinde birbirine ters olan görüş ve inançları karşılıklı savunmak.”

-DA, -I: Mustafa İnan'ın küçük odasında mühendislik problemlerini **tartışırlardı**. (BBAR); Bu sorularla ilişkili olarak, burada ne gibi tutumların kişiyi daha savunucu yaptığını ve bu savunuculuğun derecesini azaltmak için neler yapılabileceğini **tartışacağız**. (Yİİ)

-I: Bunu **tartışırsız**. (BBAR)

tatlandır- (12): **-I, -DA**

Anlamı: “Tat vermek, tadını kazanmasını sağlamak.”

-DA, -I: Babam, arada bir ağzımızı **tatlandırır**dı. (GTS)

tuttur- (51): **-I, -A**

Anlamı: "Tutmasını sağlamak, bir işe başlayıp sürdürmek, bir şeyi yapmakta olmak, aklına koyup direnmek, ısrar etmek, hedefe vardırırmak, değıdirmek, isabet ettirmek, takip etmek."

-I, -A: Oğlum bu camı çelik çerçeveye nasıl **tutturdun**? (BBAR)

tutuş- (25): **-IA, -CA**

Anlamı: “Bir birini tutmak, birbirine ilişip dokunmak.”

-IA, -CA: Gidip yakından görmek için farklı bir arzuyla **delice tutuşuyorum**. (Y)

-CA, -IA: Yıllarca, meçhul bir vatanın, bir ideal yurdun hasretiyle **tutuşt**u. (Y)

tutuştur- (20): **-I, -DAn**

Anlamı: “Tutuşturmaların veya tutuşmasını sağlamak.”

-I, -DAn: *Sobayı sonradan tutuşturmuştu. (Yİİ)*

uçur- (18): **-I, -DA**

Anlamı: “Uçma işini yaptırmak.”

-I, -DA: *Hele bir de şikayetçi olsa, adamı anında uçururlar. (UH)*

uğra- (276): **-A, -DA**

Anlamı: “Yola devam etmek üzere bir yerde kısa bir süre kalmak.”

-A, -DA: *İhsan o günden beri Emin Bey'i unutmamış, Kadiri Yokuşu'nun üstündeki evine, boş saatlerinde uğramıştı. (H)*

-DA, -A: *Yol üzerinde Çınar camiine uğruyoruz. (GGKY); Öğleden sonra kiracıyı görmek için sokağa çıkmış, dönüşte Beyazıt kahvesine uğramıştı. (H)*

-A: *Hiristiyanlık ilk iki buçuk asır sustu, zulme uğradı. (CK); Kız birkaç kez dükkana uğradı. (UH); Mal sahibi Emirgan'a uğramıyordu. (H)*

uğrat- (28): **-I, -A**

Anlamı: “Uğrama işini yaptırmak.”

-I, -A: *O halde biz de onları takip edelim ve yolumuzu az ilerideki semt pazarına uğratalım. (GGKY)*

-A: *Bu durum millî bilinci felce uğratıyor. (GGKY)*

ulaşıl- (64): **-A, -CA**

Anlamı: “Ulaşma işi yapılmak.”

-CA, -A: *Böylece sınıfsız topluma ulaşılacaktır. (GTS)*

um- (93): **-I, -DAn**

Anlamı: “Bir şeyin olmasını istemek.”

-DAn, -I: *Ne harpten, ne ihtilallerden, ne de halk diktatörlerinden bir şey çıkacağımı umuyorum. (H)*

-I: *İbo, yine bir yığın soru sordu, hep evet, tabi, güzel dememi umarak. (KG); Daha duyarlı bir duruma geldiğinizi umarım. (Yİİ)*

unuttur- (13): **-I, -A**

Anlamı: “Unutmasına yol açmak.”

-I, -A: *O, dahi olduğunu sınıfa unutturdu. (BBAR)*

-A, -I: *Suat'ın orada bulunuşu ona ev sahibi vazifelerini bile unutturmuştu. (H)*

-I: *Bu yaratıkların sadelikleri, samimiyetleri, içgüdülerindeki doğruluk ve isabet bütün kusurlarını unutturuyor. (Y)*

uyul- (21): **-A, -DA**

Anlamı: “Uyma işi yapılmak.”

-DA, -A: *Yapılacak seçimlerde, bu Anayasa'nın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur.*
(GTS)

uyuş- (13): **-DAn, -CA**

Anlamı: "Soğuk, basınç vb. yüzünden vücudun bir yerinde, duygu ve hareket geçici olarak azalmak, her konuda birbirine uymak, imtizaç etmek, bir iş, düşünce, görüş vb. üzerinde anlaşmaya varmak, uzlaşmak, mutabık kalmak."

-DAn, -CA: *O gece elleri soğuktan iyice uyuşmuştu.* (UH)

uzaklaştır- (40): **-I, -DAn**

Anlamı: "Uzağa götürmek, çıkarmak, ayırmak; *mec.* yabancılaştırmak, ilgisiz bırakmak."

-I, -DAn: *Beni oradan uzaklaştırdılar.* (UH)

uzan- (218): **-A, -DA**

Anlamı: "Boylu boyunca yatmak."

-DA, -A: *Bu arada her nasılsa mikrofon İsmail'e uzanıyor.* (GGKY)

üretil- (181): **-DA, -IA**

Anlamı: "Üretme işi yapılmak."

-DA, -IA: *Feodalite döneminde, basit meta üretimi, gittikçe yaygınlık kazanıyor, yani değişim amacıyla üretiliyordu.* (GTS)

üz- (46): **-I, -DAn**

Anlamı: "Üzüntü vermek."

-DAn, -I: *Disipline sığmayan mizacı yüzünden sık sık babaannesini üzüyordu.* (E)

-I: *Beni artık üzme.* (KG)

var- (309): **-A, -DA**

Anlamı: "Erişebilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak."

-A, -DA: *Konya'ya işgalin ilk günlerinde varmıştı.* (BBAR)

-DA, -A: *Namaz esnasında halsizliğim baygınlık derecesine vardı.* (GGKY)

-A: *Otele varacağım.* (UH)

veril- (827): **-A, -DA**

Anlamı: "Verme işine konu olmak."

-DA, -A: *Gösterişli ve biraz tuhaf bir şekilde kendisine verilmişti.* (K)

-DA: *Seminer soğuk bir salonda veriliyordu.* (BBAR)

vurgula- (130): **-I, -DA**

Anlamı: "Vurgu ile söylemek, dikkat çekmek, belirlemek."

-I, -DA: *Durumun ne kadar önemli olduğunu o yazısında vurgulamıştı.* (GGKY)

-DA, -I: *Çoğu kez, kişinin sözlü ve sözsüz mesajları, o anda farklı anlamları vurgular.*
(Yİİ)

yak- (216): -I, -DA

Anlamı: “Kına yakı vb sürmek; yanmasını sağlamak veya tutuşturmak, türkü ağıt vb bestelemek.”

-I, -DA: *Çünkü, bu köylüler, beni gömmezler, bir derenin içinde köpeklere, kargalara yemlik bırakırlar ve kemiklerimi tezek ateşinde yakarlar.* (Y)

-DA, -I: *Yolun ortasında arabayı yakmıştı.* (UH)

yakıştır- (24): -I, -A

Anlamı: “Yakışacak bir duruma getirmek, uygun duruma koymak yaratılmak.”

-I, -A: *Ben sizi Erzurum'a yakıştırdım.* (CK)

yaklaştır- (20): -I, -A

Anlamı: “Bir şeyi kendine yakın bir duruma getirmek, iki şeyi birbirine yakın duruma getirmek.”

-I, -A: *Ailesi onu bana hiç yaklaştırmadı.* (UH); *Ka da o iyi duyabilsin diye ahizeyi onunkine yaklaştırdı.* (K); *Çünkü sayfiye, şehir itiyatlarını kırar, bir yere gidemeyenleri ise zaruri olarak birbirlerine yaklaştırırdı.* (H); *Bu ültimatom İttihatçıları Almanlara yaklaştıracaktı.* (E)

yalvar- (36): -A, -DAn

Anlamı: “Birinden ısrarla kendine acındıracak sözlerle saygılı bir biçimde bir şey istemek.”

-DAn, -A: *Bu yüzden annesi hocaya yalvarmıştı.* (BBAR)

yan- (263): -DA, -DAn

Anlamı: “Birleşiminde karbon bulunan maddelerin kül durumuna geçerek yok olması.”

-DA, -DAn: *Bir gecede iki bin lamba birden yanacakmış.* (BBAR)

yanaş- (43): -A, -DA

Anlamı: “Bir şeyin bir kimsenin yanına gelmek.”

-DA, -A: *Karanlık bir köşede adamın biri sana yanaşıyor.* (Yİİ)

-A: *Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgahına yanaşırdı.* (UH); *Lakin hanım buna yanaşmadı.* (GGKY)

yap- (5189): -I, -DA

Anlamı: “Ortaya koymak, meydana getirmek.”

-DA, -I: *Irmağın karşı yakasında uzanan nahiyede galiba bir zahire tüccarının katipliğini yapıyordu. (UH)*

yapıştır- (42): -I, -A

Anlamı: “Yapışmasını sağlamak; yaklaştırmak, birbirine dayamak; *mec.* hızlı bir biçimde yazmak; *mec.* gecikmeden karşılık vermek veya gerekeni yapmak.”

-I, -A: *İri gövdesini tahtaya yapıştırdı. (BBAR)*

-I: *Kızım Adana'daki basket maçlarına gitmek ister, bense Hayırı yapıştırdım. (LBA)*

-A: *Acılara etiket yapıştırıyordu. (KG)*

yap- (5189): -I, -DA

Anlamı: “Ortaya koymak, meydana getirmek.”

-DA, -I: *Irmağın karşı yakasında uzanan nahiyede galiba bir zahire tüccarının katipliğini yapıyordu. (UH)*

yara- (146): -A, -DA

Anlamı: “Bir şeye yararlı olmak.”

-DA, -A: *Bütün öğrettiklerin burada ona yaramadı. (GGKY)*

-A: *Fakat hiçbir işe yaramıyorlar. (H)*

yaralan- (38): -DA, -IA

Anlamı: “Yaralama işi yapılmak.”

-DA, -IA: *O kadar çok savaş cephesinde bulunan Rafet Paşa, seçim gezisi için gittiği Trakya'da bir çocuğun trene attığı taşın gözüne gelmesiyle yaralandı. (E)*

yarat- (496): -I, -DA

Anlamı: “*Din.* Allah, olmayan bir şeyi var etmek.”

-DA, -I: *Byron'un ruhunda bir özdeşleşim sarsıntısını yarattı. (CK); Belki de çocuk bu sıkıntı günlerini hatırlamağa çalışa çalışsa zihninde bu zaman boşluğunu kendisi yaratmıştı. (H)*

-I: *Her çeşit insana sevimli görünerek kendi efsanesini yaratmıştır. (BBAR)*

yasakla- (28): -I, -DA

Anlamı: “Bir şeyin yapılmamasını istemek.”

-DA, -I: *Ve ne yazık ki Türkiye daha ileri yıllarda, “Kızılıklar oldu mu, selelere doldu mu” türküsünün bile komünizm propagandası yapıyor diye radyoda söylenmesini yasaklayacaktı. (E)*

yasaklan- (38): -DA, -IA

Anlamı: “Yasak edinmek, yapılmaması buyurulmak veya istenmek.”

-DA, -IA: *O kadar ki burada bulundurulması, okunması şiddetle yasaklandı. (CK)*

-DA: *15 aralık 1941'de 769 Rumen Yahudisi'ni taşıyan Struma gemisinin İstanbul'a yolcu indirmesi yasaklandı. (E); Bu arada CHP'nin yayım organları Ulus ve Akis'in basımı yasaklandı. (E)*

yatırıl- (34): -A, -DAn

Anlamı: “Yatırma işi yapılmak.”

-DAn, -A: *Fakat yolculuğun gecesi bastırıp da handa yer bulunmadığından İsa bir yemliğe yatırıldı. (CK)*

ye- (1511): -I, -IA

Anlamı: “Ağızda çiğneyerek yutmak; aşındırmak; kemirmek; delmek; ısırarak; batmak, çizmek, kötü bir duruma uğramak; hakkı olmayan bir şeyi kabul etmek, harcamak tüketmek, yasal yoldan cezalandırılmak; birine alacağını vermemek, ödememek.”

-I, -IA: *Bizimki de şerbeti hasıra bulaşmış makruzeyi afiyetle yiyor. (GGKY)*

-I: *Tunuslu da bizim Karadenizli gibi denizden çıkan her şeyi yiyor. (GGKY)*

yedir- (32): -I, -A

Anlamı: “Yemesini sağlamak, ağızına yiyecek vermek beslemek karnını doyurmak.”

-I, -A: *Diğer işçilerin de birçoğu gün boyu kazandıklarını akşam metro kapılarındaki aşüftelere yedirmiş. (GGKY); Bütün samanları, hayvanlara yedirirler. (Y)*

-A: *Ona zahmetine mükafat olarak biraz yemek yedireceğiz. (H)*

yenile- (48): -I, -DA

Anlamı: “Bir kimse veya bir şeyin yerine yenisini koymak.”

-DA, -I: *DP hükümeti, 30 mart 1951'de yapılan İş Bankası genel kurulunda, idare meclisinin tümünü yeniledi. (E)*

yerleş- (123): -A, -DA

Anlamı: “Yerine iyice oturmak, yer bulup oturmak, bir iş yerine başlamak.”

-DA, -A: *Pelvan Sülüman Eyüp Sultan'da bahçeli ahşap bir eve yerleşmiş. (UH); Bu tavsiyeye uyarak gölün tam kıyısında ucuz bir otele yerleştik. (GGKY)*

yeşer- (15): -DA, -DAn

Anlamı: “Bitkiye yaprak vermek, yapraklanmak, yeşil renk almak, yeşillenmek.”

-DA, -DAn: *İslam da yeniden sizin içinizde yeşersin. (GGKY)*

yetiştir- (97): -I, -DA

Anlamı: “Birinin bir şeyi gitmekte veya gitmek üzere olan bir kimse veya şeye ulaştırmak ulaşmasını sağlamak; vaktinde hazır olmasını sağlamak.”

-I, -DA: *Onu zor şartlarda yetiştirmişler. (BBAR)*

-I: *Bahçeyi alın teri dökerek yetiştirdik.* (UH); *Elindeki narı yetiştirmiş.* (GGKY)

yığıl- (31): **-A, -DA**

Anlamı: “Yığma işine konu olmak, yığma işi yapılmak, çok sayıda birikmek toplanmak.”

-DA, -A: *Gökyüzünde beyaz bulut kümeleri birbirinin üstüne yığıyor.* (Y)

yık- (65): **-I, -IA**

Anlamı: “Dağıtmak, bozmak.”

-I, -IA: *Evini zorla yıktılar.* (UH)

yıkan- (92): **-DA, -CA**

Anlamı: “Yıkama yapılmak veya yıkama işine konu olmak.”

-CA, -DA: *Ara sıra iki bulut aralanıyor, cadde üstünde, evlerin kiremitlerine varıncaya kadar her şey aydınlanıyor, elektrik tellerinde, tepeleri alagaron kesilmiş belediye fidanlarının yapraklarında titreşen damlaların kısacık hayatını sadece aralarından geçtiği için bir inci rüyası yapıyor; her şey, herkes çocukça orada yıkanıyor.* (H)

yırt- (27): **-I, -DAn**

Anlamı: “Vücutu kanatacak kadar derin çizmek.”

-DAn, -I: *Ve belki de bu yüzden, mektupları yavaş yavaş yırttı.* (H)

yırtıl- (15): **-DA, -IA**

Anlamı: “Yırtma işi yapılmak veya yırtma işine konu olmak.”

-DA, -IA: *Ceketi orada çiviye takılmasıyla yırtıldı.* (CK)

yinele- (35): **-I, -IA**

Anlamı: “Bir işi bir kez daha yapmak tekrar etmek.”

-I, -IA: *Hüseyin Hüsnü Paşa, padişaha kararlı olduklarını saygılı bir dille yineledi.* (E)

-I: *Uyarılara, katkılara açık olduğumuzu bir kez daha yineleyelim.* (Y)

yorul- (73): **-DA, -CA**

Anlamı: “Yorgun duruma gelmek.”

-DA, -CA: *Çocuk 30 rakamına ulaştığında iyice yorulmuştu.* (GGKY)

yönelt- (54): **-I, -A**

Anlamı: “Bir şeye belli bir yön vermek.”

-I, -A: *Bettelheim'in ayaklanma günü Ayasofya'da gericilerin yanında görünmesi, İttihatçıları olayların arkasında İngiliz parmağının olduğu görüşüne yöneltti.* (E)

-A: *“Ne yapayım da şuna güzel bir ders vereyim” konusuna yöneltir.* (Yİİ)

yum- (38): **-I, -DA**

Anlamı: “Kısarak kapamak.”

-DA, -I: *Bu acayip ve gergin yüz onu korkutuyor, hala yanmakta devam eden gaz lambasının ışığında gözlerini yumuyordu. (H)*

yuttur- (10): -I, -A

Anlamı: “Yutma işini yaptırmak veya yutmasını sağlamak.; kandırmak, aldatmak.”

-I, -A: *Çölde karıncalar tosbağaları taşır, bunlar nedir ki diye bir yalan uyduruyor, bunları oğluna yutturuyordu. (GTS)*

yükle- (53): -I, -A

Anlamı: “Bir yere, taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak; bir bilgisayar, disket vb.ne gerekli bilgileri aktarmak; *mec.* bir yükümlülük altına sokmak, sorumlu tutmak; *mec.* bir suç birinin üstüne atmak; *fiz.* bir cisme elektrik gücü vermek.”

-I, -A: *Çocuğun bakımını ona yüklediler. (GTS)*

yükselt- (80): -I, -IA

Anlamı: “Yükseğe çıkarmak, güçlendirmek, yüksek düzeye getirmek.”

-I, -IA: *Doktor Nâzım'ın kızı Sevinç'in eşi Cemil Atalay da şube müdürlüğünden başladığı İş Bankası'ndaki kariyerini hızla yükseltecekti. (E)*

yükselttil- (26): -A, -IA

Anlamı: “Yükseltme işine konu olmak veya yükseltme işi yapılmak.”

-IA, -A: *Hamdi Efendi, Sultan II. Abdülhamid'in izniyle "bey" unvanına yükseltildi. (E)*

1.2.2.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan Türkçe kökenli, tek cümlede aynı fiile bağlı iki istemli fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedirler. Bu durumda olan fiillerin örnek cümleleri aşağıda verilmiştir:

düzenle- (168)

Ben bir yaz semineri düzenliyorum. (BBAR); Kendisi Latince mısralar düzenliyordu. (BBAR)

evlen- (193)

Kırk iki yaşındaydı, becardı ve hiç evlenmemişti. (K); Zübeyde ablam da evlendi. (BBAR); Üniversite sınavlarına bir yıl kala babam evlendi. (LBA); Gizli olarak derhal evlenmeliydiler. (H); Niçin hayatımı en manasız şekilde budalaca yaşadıysam, niçin eğlendiysem, niçin içtiysem, niçin evlendiysem! (H); Bu hafta evlenecektim. (H); Neden olmasın? Ben üç aydır yavukluyum bile, bu kez ürün iyi olursa mutlaka evleneceğim. (Y)

geril- (29)

Sovyetler Birliği'nin iŖe karışmamasını istedi, diünya **gerilmişti**. (E)

gezin- (35)

Kiracı, ilk defa doğuracak bir kedi yavrusunun sancılı telaşıyla, her Ŗeyden, duvarlardan, çuval çuval nalbur eşyasından, kasalardaki çivilerden, tavandan aşağı asılmış bir yiğin öteberi hevenginden imdat umar gibi **geziniyordu**. (H)

ismarla- (15)

Elbise için kumaş **ismarladım**. (GTS); Çarşıya gidiyorum, bir Ŗey **ismarlayacak mısınız?** (GTS)

kop- (124)

İp **kopmuştu**. (Y)

kur- (482)

Sadece kitaplara gömülmekle olmaz, ekol **kuracaksın**. (BBAR)

kurul- (374)

Bir hayvanat bahçesi **kurulmuş**. (UH); Ağır sanayi de **kurulmalı**. (BBAR); Bu tehdide rağmen Mümtaz'ın istediği o masal gemisi, lodos dalgası **kurulmadı**. (H)

oku- (748)

Siz de **okuyacaksınız**. (K); Karayağız delikanlımız hem çalışıyor hem de **okuyormuş**. (GGKY)

okun- (105)

Sabah ezanı **okunur**. (KG); Yol işaretleri kar tuttuğu için **okunmuyordu**. (K)

öğret- (98)

Sohbet diyorsam da, ben size muhatap konumunda değildim, yine de siz çokça dinlerdiniz, çünkü size mahsus bir metodu bu, dinlerken **öğretirdiniz**. (CK); Birtakım mekteplerimiz var; birçok Ŗeyler **öğretiyoruz**. (H)

öldür- (188)

Daima öleceğiz ve **öldüreceğiz**. (H)

sergile- (80)

Türk'üz ya! Abartılı bir hoşnutluk gösterisi **sergiledim**. (GGKY)

solu- (26)

Hızlı hızlı **soluyordu**. (H)

söyle- (1837)

Yine gazeller **söyler**. (CK); Değişik Ŗeyler **söylediler**. (GGKY)

şaşırt- (41)

Beklenenden daha az güçlüydü ama daha çok **şaşırtıyordu**. (CK)

tak- (142)

Elbise giyer, mutlaka kravat **takardı**. (UH); Gençler cumhuriyet heyecanı taşıyan pek çok lise öğrencisi gibi papyon kravat **takarlardı**. (K)

taniştir- (19)

Hayır, biz **taniştirdik**. (H)

taşı- (636)

Dumas'ın Syah Lale'si de yüklü bir hapisane imgesi **taşır**. (CK)

tuttur- (51)

Mustafa **tutturmuştu**. (BBAR); Baktım sonu çıkmıyor, ben okumak istemiyorum, diye **tutturdum**. (H)

um- (93)

Bu olay ilgililerimize hangi yolları tercih etmeleri gerektiğini göstermiştir, **umarım**. (GGKY)

uyan- (151)

Ka hemen **uyandı**. (K)

ver- (3827)

Allah lütfetti, sizin gibi etrafına yardımı esirgemeyen iyi öğrenciler **verdi**. (CK); Bizim oraya girmemiz yasak, disiplin cezası **verirler**. (K)

yalvar- (36)

Belki **yalvarmıyordun** ya. (KG); Mümtaz: "Lütfen gidelim." diye **yalvardı**. (H); Nuran Mümtaz'ı omuzlarından yakalayıp "Beraber ölelim" diye **yalvardı**. (H); Berin Hanım ağlıyordu, "Kurtarın!" diye **yalvarıyordu**. (E)

yan- (263)

Vahap oda transferini beceremezse **yandık**. (GGKY); Küçük bir elektrik ışığı sanki düşünülenle yaşananın arasındaki fark iyice görülsün diye **yanıyordu**. (H); Belki bir insan, ateşe attığımız bir kağıt kadar çabuk **yanıyor**. (H); Onlar tek başına büyük meşaleler, söndürülmesi unutulmuş fenerler ve lambalar gibi **yanacaktı**. (H); Hanyeri Matbaasının ışıkları **yanıyormuş**. (UH); Aman Mustafa ben **yandım**. (BBAR)

yanaş- (43)

Bari everelim de başını bağlayalım demişler, **yanaşmamış**. (UH); Bak nevalemizi getirmiş diye **yanaşırlardı**. (UH); Evi haberdar edilen müdürü beklerken, bir servis aracı **yanaştı**. (GGKY)

yapış- (55)

Müşteriyi kaçıracağını anlayan bizimki sülük gibi **yapıştı**. (GGKY)

yarat- (496)

Yaşıyorum diye başka ölümler yaratıyordu. (H); Tabir caizse siz yaratıyorsunuz. (H)

yasaklan- (38)

Bazı sözler yasaklanmıştı. (BBAR)

yazıl- (227)

Ee, burası küçük bir kasaba, ayak üstü her kişi için bir sürü senaryo yazılır. (UH)

ye- (1511)

Ürgüplü ilk gün kuru fasülye yedi. (UH)

yerleş- (123)

Hele bir kere bir yalı bulup yerleşin. (H); Bir vaziyet bir kere yerleşmesin. (H)

yetiştir- (97)

Bir sürü usta, kalfa, çırak yetiştirmiş. (UH)

yırtıl- (15)

Kaburga kemikleri incinmiş, ayağı yırtılmıştı. (E)

yorul- (73)

İş bitti, yorulmuştuk. (UH); Biliyorsun ben de çok yoruluyorum. (H); Dolaştım, dolaştım, yoruldum. (UH)

1.2.3. Üç İstemliler

“Üç İstemliler”; hâl eklerinden üç hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, üç farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, üç farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Üç istem alan Türkçe kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Üç istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 165'tir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Üç istem alan Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 13.17

Üç istem alan Türkçe kökenli fiillerin Türkçe kökenli toplam fiil sayısına oranı: %

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli üç istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruptandırdık:

1.2.3.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli ayrı yüklemli cümlelerde üç istemli fiilleri ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

bağır- (241), *çalış-* (2184), *çekil-* (280), *değiş-* (496), *duyul-* (159), *düzenlen-* (133), *gerçekleş-* (206), *giyin-* (69), *incelen-* (96), *kalk-* (530), *kapan-* (165), *kork-* (289), *saklan-* (64), *şaşıır-* (160), *tutul-* (236), *unut-* (426), *yürü-* (424).

Ayrı cümlede üç istem alan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

bağır- (241): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Yüksek ve gür ses çıkarmak; *mec.* kendini belli etmek; yüksek sesle azarlamak.”

-A: *Sürekli takımın bekine bağırıyordlardı. (BBAR); Muhacirlere bağırıyordlardı. (BBAR); Nihayet geriye dönerek arkadakilere bağırıldı. (GGKY)*

-DA: *Suyu çekilmiş derenin içinde, kargaların bir kümesi cıyak cıyak bağırıyordlardı. (Y)*

-DAn: *Çocukların arkasından bağırıyorlar. (BBAR)*

çalış- (2184): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak; herhangi bir iş üzerinde olmak; işi veya görevi olmak, bulunmak; makine veya aletler işe yarar durumda olmak veya işlemekte bulunmak; bir şeyi yapmak için gereken çarelere başvurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak; bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek.”

-A: *Mustafa'ya savaşın ağırlığını duyurmamaya çalıştılar. (BBAR); Biz de çocukların bu alışkanlığını değiştirmeye çalıştık. (GGKY); Eh biz şimdi bu hüznü fikirleri bir tarafa bırakalım ve ziyarete geldiğimiz binayı tanımaya çalışalım. (GGKY); Evvela kapıdaki tehlikeyi savacağım ve tekrarının önüne geçmeye çalışacağım. (H); Dudaklar çatlak ve gergindi; zaman zaman dili ile onları ıslatmağa çalışıyordu. (H)*

-DA: *Çünkü musiki zamanın üzerinde çalışıyordu. (H)*

-IA: *Elektrikli bir tipo makine, hoş bir gürültüyle çalışıyordu. (K)*

çekil- (280): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Çekme işi yapılmak; kendini geriye ve bir yana çekmek; bir işten bir görevden kendi isteğiyle çekilmek; azalmak veya yok olmak; bir yerden uzaklaşmak; gerilemek, geri gitmek, ricat etmek; katılmamak, vazgeçmek; fotoğraf görüntülemek; katlanmak, üstlenmek, tahammül etmek.”

-A: *Makaradaki film sarmamış ve fotoğraflar üst üste çekilmişti. (GGKY); Saat on ikiye kadar herkes dinlenmeye çekildi. (GGKY); Dünyaca ünlü meşhur Modern Büfe'nin önüne çekildiler. (K)*

-DA: *Bu fotoğraflar hapisanede çekilmiş. (E)*

-DAn: *O, her şeyi besleyen hayat suyu bizden çekilmiştir. (H); O sonuna kadar hayatından çekilmişti. (H); Ateş böcekleri gibi, baykuşlar, bülbüller, çaylaklar, hatta kelebekler gibi yıldızlar da hayatımızdan çekildi galiba. (CK)*

değiş- (496): **-DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek; yerine başka şey veya kimse gelmek; karşılıklı alıp vermek, mübadele etmek; değiştirmek.”

-DA: *Şartları görünüşte pek değişmedi. (BBAR); 1783'te sarayın sakinleri de değişmiş. (GGKY); Türkü, evlerinin biraz ilerisinde, aşağıya doğru giden sokağın tam başında değişirdi. (H); Fakat iş o anda değişmişti. (H)*

-DAn: *Okulun adı sonradan değişmişti. (BBAR)*

-IA: *Güzelliği, iyi ahlakı, sakin tabiatı sonradan hissedilirdi, onun gelişyle evin hayatı derhal değişti. (H); Fakat yatay çizgi, bir başka deyişle, size yakın olan kimsenin sizi ne kadar tanıdığını belirten çizgi, büyük bir olasılıkla değişecektir. (Yİİ)*

duyul- (159): **-DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Duymak durumuna gelmek.”

-DA: *Bu ülkede yeni duyuluyordu. (BBAR)*

-DAn: *Ertesi gün uzaktan bir gürültü duyuldu. (BBAR)*

-IA: *Ve matematik dersinin eksikliği kuvvetle duyuluyordu. (BBAR)*

düzenlen- (133): **-DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Düzenli, düzgün duruma getirilmek.”

-DA: *Yürüyüşler, gösteriler yapıyordu, benzer gösteriler Atina'da da düzenleniyordu. (E)*

-DAn: *Maliye, bakanlıklar, ordu ve donanma yeniden düzenlenecekti. (E)*

-IA: *Kutlama İstanbul Üniversitesi'nin Sayın Profesöre tevcih ettiği fahri doktora münasebetiyle düzenlenmiş. (GGKY)*

gerçekleş- (206): **-DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Gerçek olmak, gerçek durumuna gelmek, meydana gelmek, tahakkuk etmek.”

-DA: *İstediklerimin hiçbiri hayatta da şiiirde de gerçekleşmedi. (K); İlk tebliğler Celile civarında gerçekleşti. (CK); Sizi tanımam doktora yıllarımda gerçekleşti. (CK); Üstelik evlenmeler Rus kızlarını almak şeklinde gerçekleşmiyor. (GGKY)*

-DAn: *Pek çok olay önceden gerçekleşmiştir. (K)*

-IA: *Bu kitap tamamen onların isteğiyle başlamış, her şey onların yönlendirmeleriyle gerçekleşmişti. (LBA)*

giyin- (69): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Kendi üzerine giymek; giysiyi belli bir yerden almak veya belli bir yerde diktirmek; *mec.* ağır bir söze veya davranışa, sesini çıkarmadan içerlemek.”

-I: *Bir daha ondan geriye dönemez, onu giyinir. (H)*

-DA: *Yol boyunca ve daha sonra evde rastladığımız genç kızlar da aynı şekilde giyinmiş. (GGKY)*

-IA: *Adnan Menderes hızla giyindi. (E)*

incelen- (96): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “İnceleme işi yapılmak.”

-DA: *Otobüs kontrollerinde bütün belgeler tek tek incelenmişti. (K); Toplumumuzda yer alan bazı iletişim olayları iletişim ilişkilerinin temelinde yatan kültürel varsayımlar çerçevesinde inceleniyor. (Yİİ)*

-DAn: *Bütün çalışmalar müdür tarafından incelenmişti. (UH)*

-IA: *Kazanç hırsı her normal insanda vardır ve bu durum dikkatle incelenmelidir. (Yİİ)*

kalk- (530): -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Oturma durumundan dik duruma gelmek; uyanarak yataktan kalkmak; yukarı doğru yükselmek; uçmak; iki ayağı üzerine dik durmak; hasta iyileşerek gezecek duruma gelmek; varlığı hayatı son bulmak; yok olmak; girişmek, başlamak; uygulanamaz olmak; başka yere gitmek; taşınmak; ayakta beklemek.”

-A: *Şoförüin hemen arkasında oturmasına rağmen o da arkadaki yolcular gibi yolu daha iyi görebilmek için ayağa kalktı. (K); Profesör ayağa kalktı. (BBAR); Hoca Efendi de bizi karşılamak için ayağa kalkıyor. (GGKY); Vapur ikindiye kalkacaktı. (H); Kendisinden, mahcup ayağa kalktı. (H)*

-DAn: *Orta yaşlı adam oturduğu sıradan kalktı. (BBAR); Yemekten yeni kalkmışlardı. (BBAR); Vapurları Çengelköyü'nden kalkmıştı. (H)*

-IA: *O, yataкта sanki çivili idi; zorlukla kalkıyordu. (H)*

kapan- (165): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Kapalı duruma gelmek; dışarıyla ilişkiyi kesmek; son verilmek; kör olmak; hava bulutlanmak.”

-A: *Odama kapandım. (KG); Yaratılışın kemeri üzerimize kapandı. (H); Dede'nin ilhamı, “Görünmezsen ne çıkar, ben seni kendimde taşıyorum!” diyor; bazen de, madde kadar sert bir ümitsizliğe kapanıyordu. (H)*

-DA: *Akademia, Platon'un akademisi, 529'da kapandı. (CK)*

-DAn: *Kars'tan kaçmayı düşünüyorsan, yollar kardan kapandı. (K)*

kork- (289): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Korku duymak, ürkmek; kaygı duymak; çekinmek; saygı duymak; cesaret edememek.”

-DA: *Burada, bu şehirde, bu evde korkuyorum. (K); Mümtaz Nuran'ı her eve bırakışında bunu sonuncu zannederek korkardı. (H)*

-DAn: *Çünkü Ruslar nazardan çok korkarlar. (GGKY); Ruslar çocuklarının Müslüman olmalarından korkmuyorlar mı? (GGKY); Bazen bu hayranlıklar o dereceyi bulurdu ki, Mümtaz, saadetini kendi gibi bir faniye çok bulur, bu ihtimallerden korkardı. (H); Aslında yalnızlıktan değil, Suat'ın varlığıyla değişen itiyatları arasına tekrar girmekten korkuyordu. (H); Her an, vaziyet üzerinde konuşmağa mecbur olmaktan korkuyordum. (H); O öğrencilerinin ileride kendisini geçeceğinden korkmazdı. (BBAR); Ve ki, ölümünden çok ölümünün havarilerinden doğurabileceği inanç gediğinden korkuyordu. (CK)*

-IA: *Acı ve utanç olarak hatırlayanların kuvvetli içgüdüleriyle korkardı Ka. (K)*

saklan- (64): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Kendini saklamak gizlenmek.”

-A: *Ben sıraların arkasına saklanıyorum. (BBAR)*

-DA: *Köyden çıkıp derenin içinde saklansınlar. (Y)*

-DAn: *O polisten saklanıyordu. (K); Ama o kişi kimden ve neden saklanıyor? (K)*

şaşır- (160): -I, -A, -DA

Anlamı: “Bir işe nasıl başlayıp o işi nasıl sürdüreceğini ve nasıl sonuçlanacağını bilmeyecek duruma gelmek.”

-I: *Babam ne yapacağını şaşırmıştı. (UH); Bunlar, yollarını şaşıracaklardır. (H)*

-A: *Kendi yazdığı şiirin güzelliğine şaşırmıştı. (K); Bu olaya bir kez daha şaşıracaktım. (GGKY); Görevli de benim şaşırmama şaşırdı. (GGKY); Mümtaz da İhsan da bu muvaffakiyete şaşırdılar. (H); Söylediği söze kendisi de şaşırdı. (H)*

-DA: *Nahçıvan'da bir konsolosumuzun varlığını bilmediklerini söylediklerinde bizler de çok şaşırmıştık. (GGKY)*

tutul- (236): **-A, -DA, -CA**

Anlamı: “Tutma işi yapılmak veya tutma işine konu olmak, ay ve güneş tutulma olayına uğramak; *mec.* sevdalanmak.”

-A: *Şimdiye değin denizlerin, kamerlerin ardı sıra yürüyüp durmuştur da ancak şimdi güneşin cazibe kanununa tutulmuştur.* (CK); *Suna, bir aktöre tutulmuş.* (UH)

-DA: *Bunlarda yaş, cinsiyet ve suç derecesi ayrımı yapılmaksızın bütün suçlular bir arada çok sert bir disiplin ve ağır çalışma koşulları altında tutulurlardı.* (CK); *Galileo, Engizisyon Sarayı'nın bir odasında tutuldu.* (CK)

-CA: *Ancak Lütfi Efendi'nin evine ulaştıklarında, Eskişehir'e gidemeyeceklerini anlamışlardı; çünkü tüm yollar askerlerce tutulmuştu.* (E)

unut- (426): **-I, -DA, -CA**

Anlamı: “Aklında kalmamak.”

-I: *Teknik Üniversite'de mekanik dersini Mustafa Hoca'dan dinleyenler özellikle bu konuyu hiç unutmazlar.* (BBAR); *Boncukların renkli, ışıltılı dünyasına dalınca kendini ve derdini unutturdu.* (UH); *Ve hemen genç adamı unuttu.* (BBAR); *O günü unutmamış.* (GGKY); *O yazı hiç unutmayacağım.* (H); *Ne ferdi saadetinden vazgeçebilecek, ne de etrafındaki hayatın korkunç icabını, bu on yaşında evliya türbesini bekleyen biçare kıza ve ihtiyar Ermeni karısını unutacaktı.* (H); *Sümbül Hanım lambayı söndürmeği unutmuştur.* (H); *Vakıa bazı hayvanlar da sahiplerini ve yaşadıkları yeri unutmazlar.* (H)

-DA: *On beş gün evvel takside unutmuştu.* (H)

-CA: *Ömrümce unutmam.* (K)

yürü- (424): **-A, -DA, -DAn**

Anlamı: “Adım atarak ilerlemek, gitmek.”

-A: *Kars'ın en fakir semtlerine, Kalealtı mahallesine hızlı hızlı yürüdü.* (K); *O zamanlar oturduğumuz Ordu Caddesindeki eve yürüyordum.* (K)

-DA: *Ka, sokak lambasının soluk ışığı altında yürüyordu.* (K); *Ama o Filistin topraklarında bir müddet yürüdü.* (CK)

-DAn: *Onlar, Küçük Kazımbey Caddesi'nden aşağı doğru küçük seçim bayraklarının altından ve afişler arasından yürüdüler.* (K)

1.2.3.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı üç istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan örnekler şunlardır:

bağır- (241)

Bunlar sussa taşlar **bağırarak**. (CK); Bu petrolü millileştirelim diye **bağırırduk**. (UH); “Şehre giriyorlar” diye **bağır**dı. (H); Fatma, “Düşeceksin!” diye **bağır**mışlardı. (H); “Hele dokun, hele bir dokun, vallahi bir gün kalmam giderim.” diye **bağır**mış. (Y)

çalış- (2184)

Canlı yayın için sokaklardan yayın kablosu geçiren işçiler **çalışıyorlardı**. (K)

çekil- (280)

Nefesim tıkanarak **çekiliyorum**. (Y)

değiş- (496)

Lakin telefonlar **değişmiş**. (GGKY); Zaten annem de **değişti**. (H); Kelimeler **değişti**. (BBAR)

duyul- (159)

Bir şey **duyulmuş mudur?**(BBAR)

gerçekleş- (206)

Hıristiyanlığın yayılması **gerçekleşti**. (CK); Karşılıklı olarak hoca ve öğrenci mübadelesi **gerçekleşiyor**. (GGKY); Söz konusu takdim **gerçekleşiyor**. (GGKY)

giyin- (69)

Bizlerin uyuduğu yataktan geçerek **giyinmiştir**. (BBAR); Sanki törene çağrılmışım gibi koyu renk de **giyinmişim**. (BBAR); Öndeki dervişan, Halveti harmaniyeleri **giyinmişti**. (GGKY); Ne kadar sefil **giyinmişti**. (H); Zırhlar **giyiniyorum**. (H)

kalk- (530)

Mustafa İnan **kalkardı**. (BBAR)

kapan- (165)

Kapalı kapılar açılıp **kapanıyor**. (GGKY); Duvarlarından rutubet yerine eski şarkıların nağmeleri sızan bir dehlize benzeyen bu gecede eski varlığını araya araya dolaşiyor, teker teker tanıdığı ışıklara biraz ısınmak için sokulmağa çalışıyor, fakat hepsi **kapanıyordu**. (H)

kızır- (59)

Sakız ağaçları erguvanlar gibi, fakat daha mahzun **kızarmışlardı**. (H); Geçtiği yola bakar gibi durdu ve **kızardı**. (H); Mustafa **kızardı**. (BBAR)

kork- (289)

Besbelli çok **korkmuştu**. (UH)

şaşır- (160)

Öğretmen *şaşırdı*. (BBAR); *Fakat ben gene şaşıyorum*. (H); *Mümtaz ne yapacağını bilmez gibi şaşırdı*. (H); *Büsbütün şaşırdı*. (H); *Öyle ki kendisi de şaşırmıştı*. (H); *Ana oğul şaşırdılar*. (E); *Avukatlar şaşırdı*. (H)

yürü- (424)

Karışmak istemedi, biraz yürüdü. (BBAR); *Kim bilir o gece ne kadar yürümüşüm*. (UH); *Bir süre konuşmadan yürüdüler*. (BBAR); *Oğlunun elinden sıkı sıkı tutmuş, yürüyordu*. (H)

1.2.3.2. Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, üç istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç istem almaktadır ya da aynı fiilin iki veya tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve iki istemli yapılar sunulmuş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir:

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli, tek yüklemlili, aynı cümlede üç istemli fiilleri ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

aç- (938), *açıkla-* (277), *ağırla-* (15), *alkışla-* (30), *an-* (44), *andır-* (44), *ara-* (701), *araştır-* (151), *artır-* (245), *atla-* (97), *avut-* (10), *ayarla-* (64), *aydınlan-* (34), *bağlan-* (178), *bakıl-* (141), *bas-* (262), *basıl-* (49), *beğen-* (152), *bekle-* (778), *besle-* (73), *bırak-* (932), *bilgilendir-* (19), *bin-* (182), *bindir-* (12), *bitir-* (206), *boşan-* (49), *boz-* (146), *böl-* (74), *çarp-* (158), *çat-* (26), *çek-* (1066), *çevir-* (261), *çıkart-* (845), *çıkıl-* (56), *çök-* (117), *dağut-* (103), *dayan-* (272), *devir-* (25), *dikil-* (71), *dinlendir-* (15), *doğur-* (109), *doldur-* (229), *döndür-* (43), *döv-* (75), *düş-* (871), *düşün-* (1439), *eğil-* (108), *eğlen-* (79), *ek-* (293), *ele-* (17), *engelle-* (159), *es-* (57), *fırla-* (91), *fısılda-* (25), *gel-* (4033), *geliştir-* (184), *genişlet-* (34), *gizle-* (58), *göm-* (32), *gösteril-* (149), *götürül-* (41), *güldür-* (37), *işle-* (194), *kaçır-* (137), *kaçırıl-* (21), *kaldır-* (359), *kap-* (67), *kapatıl-* (70), *kapıl-* (101), *karıştırıl-* (35), *karşılaş-* (288), *katıl-* (375), *kay-* (101), *kaydır-* (14), *kaynat-* (46), *kırıl-* (145), *kıskan-* (33), *kıvrıl-* (28), *kıy-* (33), *kızdır-* (33), *kon-* (133), *kondur-* (11), *korkut-* (48), *koş-* (292), *kov-* (32), *koy-* (840), *kucakla-* (21), *kuşat-* (28), *oturt-* (65), *oynat-* (49), *öde-* (373), *ödüllendir-* (14), *öner-* (158), *öp-* (98), *ör-* (26), *ört-* (78), *özetle-* (56), *paylaş-* (176), *pişir-* (147), *sakla-* (148), *sar-* (150), *sarıl-* (134), *sars-* (40), *seç-* (296), *seslen-* (95), *sev-* (852), *sığın-* (70), *sıralan-* (54), *stırıl-* (35), *soyun-* (43), *söndür-* (14), *sür-* (560), *sürüklen-* (23), *süz-* (69), *tanış-* (127), *tanıt-* (89), *tara-* (42), *topla-* (242), *tut-* (187), *tutuklan-* (15), *uğurla-* (16),

ulaştır- (69), *uy-* (228), *uyandır-* (87), *uygula-* (420), *üfle-* (26), *vur-* (302), *yakala-* (200), *yakalan-* (126), *yaklaş-* (257), *yaklaştır-* (20), *yapış-* (55), *yaptır-* (174), *yaptırıl-* (15), *yarala-* (15), *yatır-* (93), *yatıştır-* (16), *yayıl-* (170), *yazıl-* (227), *yen-* (120), *yıkan-* (92), *yıkıl-* (103), *yokla-* (28), *yorumla-* (50), *yuvarlan-* (27), *yüklen-* (63), *yüksel-* (211), *yürüt-* (97).

Türkçe kökenli aynı fiile bağlı üç istemi bulunan ve bu istemlerden üç veya ikisi tek cümlede, diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***aç-* (938): -I, -A, -DA**

Anlamı: “Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek; bir şeyin kapağını veya örtüsünü kaldırmak; engeli kaldırmak; sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak; bir şeyi, bir yeri oyarak veya kazarak çukur, delik oluşturmak; tıkalı bir şeyi bu durumdan kurtarmak; çevresini genişletmek; birbirinden uzaklaştırmak.”

-DA, -I, -A: *Bir münasip zamanda fikrini müdiire açmıştı. (UH), Ka, aranmak için o anda kollarını iki yana açtı. (K)*

***açıkla-* (277): -I, -A, -IA**

Anlamı: “Bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek, izah etmek, afişe etmek; bir sorunla ilgili aydınlatıcı bilgi vermek, tavzih etmek; bir sözün, bir yazının ne anlatmak istediğini belirtmek, yorumlamak; açıkça söylemek, ifşa etmek; belirtmek, göstermek, açığa vurmak, izhar etmek.”

-I, -A, -IA: *İntihar karşıtı propaganda yapmak için yollanan heyetlere en azından bir de kadın konulması gerektiğini Ankara'ya yazdığını Ka'ya gururla açıklamıştı. (K)*

***ağırla-* (15): -I, -DA, -IA**

Anlamı: “Konuğa saygı göstererek onun her türlü rahatını, gereksinimini sağlamak, ikram etmek, izaz etmek.”

-I, -IA, -DA: *Bize gelen misafirleri annem güler yüzle konağın en geniş odasında ağırlardı. (UH)*

-DA, -IA, -I: *Burada bu küçük cami, bu vesileyle namaz kılanlarımızı ağırlıyor. (GGKY)*

-IA, -I, -DA: *Şimdi bu vesileyle beni kendi kabininde ağırlıyor. (GGKY)*

-I: *Yolumuzun üstündeki küçük cami, namaz kılanlarımızı ağırlıyor. (GGKY); Bu müze her gün ziyaretçilerini ağırlıyor. (GGKY)*

***alkışla-* (30): -I, -CA, -rA**

Anlamı: “Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpmaq; *mec.* beğenmek, takdir etmek.”

-CA, -I: *Dakikalarca kızlarını alkışladılar. (LBA)*

-I: *Kalabalık bu görülmemiş gösteriyi alkışlıyordu. (UH); Sakinleşen İstanbul, yeni sultanı alkışlıyordu. (E)*

-rA: *Sonra da alkışlarlar. (H)*

an- (44): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak; bir sözü ağzına almak; bir armağanla birinin gönlünü almak; adlandırmak.”

-I, -DA, -IA: *Onun bu fedakârlığını her yerde, her zaman minnetle anacağım. (GTS)*

-I: *Hastalığın adını anmaktan korkuyor. (GTS); Onu, başka Tahirlerden ayırt etmek için "Temiz Tahir" diye anarlardı. (GTS)*

andır- (44): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Benzer yanları bulunmak, çağrıştırmak.”

-DA, -I: *Burada, Türk milletini, çölde Ben-i İsrail'i andırır. (Y)*

-IA, -I : *Burası sessizliğiyle adeta bir mabedi andırıyor. (GGKY); İsmail Kerim Bey, neşesi, nükteleri ve hareketleriyle bizim Karadenizlileri andırıyor. (GGKY); Bu haliyle bir kabusu, yarım doğmuş bir fikri andırıyordu. (H)*

-I: *Ağzı burnu kan içinde, kolu kanadı kırılmış, bir yaralı kuşu andırıyordu. (Y), Bu mezar taşları sarıklı İstanbul mezar taşlarını andırıyor. (GGKY); İçerinin görünüşü genel olarak bir dergahı andırıyordu. (GGKY)*

ara- (701): -I, -DA, -DAn

Anlamı: "Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak; araştırmak, yoklamak; ziyarete, hatır sormaya gitmek; bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek; önem verip istemek; *mec.* şart koşmak."

-I, -DA: *Daha Mülkiye'de iken meşk ettiği ayini, hafızasında aradı. (H)*

-I, -DAn: *Fakat Suat niçin Allah'ı bu kadar çapraşık yollardan aramıştı. (H)*

-DA, -I: *Bol elbiselerin kıvrımlarında, senelerce rahmaniyeti temsil edici azametle birleştirmeye çalışan yüzlerinde böyle bir zorlanışın izini aradı. (H)*

araştır- (151): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek; bir gerçeği ortaya çıkarmak için aramalarda bulunmak, sormak, soruşturmak; bilimde ve sanatta yöntemli çalışmalar yapmak.”

-I, -IA: *Konuyu ayrıntılarıyla araştırmışlar.* (K)

-DA, -I: *Bu sırada öbür askerler odanın içini araştııyorlardı.* (Y); *Birlikte, bizi kurtaracak olan çareleri araştııyoruz.* (Y)

-I: *50 çifte sorular sorarak aralarında çıkan duygusal sürtüşmeleri nasıl çözdüklerini araştırdık.* (Yİİ); *Başımızı kaldırıp havayı araştırdık.* (Y)

artır- (245): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: "Artmasını sağlamak, çoğaltmak; bir malı başka alıcıların verdiği fiyattan daha yüksek bir fiyatla almak istemek; tutumlu davranıp biriktirmek, tasarruf etmek; *mec.* herhangi bir davranışta ileri gitmek."

-I, -DA: *Maaşının bir kısmını ay sonunda artırmıştı.* (UH)

-I, -DAn: *Bu konuşma endişelerimi sonradan daha da artırdı.* (GGKY)

atla- (97): **-A, -DA, -DAn**

Anlamı: "Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak; yüksek bir yerden alçak bir yere, ayaküstü gelecek biçimde kendini bırakmak; binmek; basında haberi zamanında verememek veya diğer gazetelerden öğrenmek; okuma, yazı yazma, sayı sayma vb. işlerde bazı bölümleri üstünkörü geçmek; sınıfı okumadan geçmek; çıkmak, inmek; *mec.* yanılmak, aldanmak."

-DA, -A: *Çocuğunu kucaklayarak ikisinin arasından çıktı, biraz ötede bir arabaya atladı.* (H)

-DA, -DAn: *O anda kız arabadan atladı.* (H)

avut- (10): **-I, -DA, -CA**

Anlamı: "Bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırmak, teselli etmek; oyalamak."

-I, -DA: *Onu bu şehirde ancak okulu avutuyordu.* (BBAR)

-I, -CA: *Yüreği hep kor ateşle dolu olan annesini kendince avutuyordu.* (KG)

ayarla- (64): **-I, -A, -DAn**

Anlamı: "Bir ölçünün doğruluğunu belli bir örneğe göre düzeltmek, doğrulamak; bir aygıtı belli bir iş yapabilecek duruma getirmek; *mec.* işleri birbiriyle çatışmayacak veya zamanında bitirecek biçimde düzenlemek; *argo* kandırmak."

-I, -A: *Doktor, dev radyosunu Türkiye kanallarına ayarlamış.* (GGKY); *Önemli değil efendim, ben işi ona ayarladım.* (UH); *İşte tüm bunları düşünelim ve şu işi ona ayarlayalım.* (LBA)

-I, -DAn: *Zira dönüş biletlerimizi Akmesic'ten ayarlamıştık.* (GGKY)

-DAn, -I: *Mihmandarımız Şahin Bey, bir gün önceden randevuyu ayarlamış.* (GGKY)

aydınlan- (34): **-DA, -DAn, -IA**

Anlamı: "Aydınlık olmak; *mec.* bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek."

-DA, -DAn: *Nuran'ın yüzü içten gelen hamlelerle gittikçe daha derinleşiyor, o anda sanki bu mavi gece gibi içten aydınlanıyordu. (H)*

-DA, -IA: *Sonra garip, adeta toprak altından gelen bir yığın gürültü ile su boşanıyor, o anda etraf güneşli denizin gönderdiği akislerle aydınlanıyordu. (H)*

-IA: *Bu sefalet, başı ucundaki yarı örtülü ışıkla aydınlanıyordu. (H)*

bağlan- (178): -A, -DA, -IA

Anlamı: "Bağlama işine konu olmak; sevmek, içten bağlı olmak; yalnızca belli bir işle uğraşmak; bir şey bir kimseye ayrılmak, tahsis edilmek; sözle veya yazılı olarak bir şeye bağlanmak, angaje olmak; *mec.* beklenen şey elde edilmez olmak."

-DA, -A: *Bir etnik grubun kendi diliyle eğitim ve neşir hakkı kazanması, bir bölgede en az yüzde yirmi nispetinde oluşması şartına bağlanmış. (GGKY)*

-IA, -A: *Mevlana tarafından kıyılan bir nikahla Şems'e bağlanmıştı. (CK); Sonradan yapılan bir değişiklikle, değişme olgusu kişinin iradesine bağlanmıştır. (Y); Kendisinden evvelki aşk ve evlenme tecrübesinin verdiği üstünlükle Mümtaz kendisine bağlanmayacaktı. (H)*

bakıl- (141): -A, -DA, -IA

Anlamı: "Bakma işine konu olmak veya bakma işi yapılmak."

-DA, -A, -IA: *Burada içki sigara içen kadınlara iyi gözle bakılmıyormuş. (GGKY)*

-A, -IA: *Asistan olan insanlara pısrık gözüyle bakılırdı. (BBAR)*

-A: *Ödevlere bakıldı. (BBAR)*

bas- (262): -I, -A, -DA

Anlamı: "Vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak; küçük çocuklar ayakta durabilmek; bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek; sıkıştırarak yerleştirmek; bası işi yapmak, tabetmek; örtmek, bürümek, kaplamak; bir şey üzerinde kalıp, mühür vb. bir araçla iz yapmak; baskın yapmak; bazı isimlerle sertlik, aşırılık anlamlarında yardımcı fiil olarak kullanılır; bir kimse bir yaşa girmek; duman, sis vb. çevreyi kaplamak, çökmek; basınç yaparak sıvı ve gazları itmek; kümes hayvanları kuluçkaya yatmak; uygunsuz vaziyette yakalamak; *mec.* bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak."

-DA, -I: *Ocak ayında okulu bastılar. (BBAR)*

-A: *Uzun uzun zile basıyor. (H)*

basıl- (49): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Basma işine konu olmak veya basma işi yapılmak.”

-IA, -A: *Bunlar film yoluyla fotoğraf kağıdına basılmış.* (GGKY)

-DA: *Kitap 1962 yılında basılmış.* (H)

beğen- (152): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Kuşku duymak, kuşku ile karşılamak; küçümsemek, hor görmek.”

-I, -DAn: *Mümtaz, genç kadının güzel ve biçimli büstünü, beyaz bir rüyayı andıran yüzünü daha evvelden beğenmişti.* (H)

-DA, -I: *Dizide de en çok babayı beğeniyorlardı.* (LBA)

-I: *Gazetenizi çok beğendim.* (GGKY)

bekle- (778): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak; süre tanımak, acele etmemek; bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek; ummak; karşılaşma ihtimali bulunmak; aramak, istemek; oyalanmak.”

-DA, -IA, -I: *Üç gecedir ki, o da doğru dürüst uyumamış, babasının odasında, çikmanın geniş sedirinde onlarla beraber hastayı beklemişti.* (H); *Erkekler sokak kahvehanelerinde yahut camilerde zikir ü tesbihle iftar vaktini bekliyorlar.* (GGKY)

besle- (73): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Yiyecek ve içeceğini sağlamak; yedirmek; semirtmek; eklemek, katmak, çoğaltmak; bir şeyi korumak veya sağlamca durmasını sağlamak için çevresini veya altını desteklemek, doldurmak, pekiştirmek; yetiştirmek; *mec.* bir duyguyu gönülde yaşatmak; *mec.* maddi yardım yapmak, desteklemek.”

-I, -DA: *Bu iki ay onun ruhunu garip surette beslemişti.* (H)

-I, -IA: *Saadet Hoca Hanım beni adeta kuş sütüyle besliyordu.* (UH)

-I: *Bakın sizi nasıl besleyeceğim.* (H)

-DA: *Orada bir küçük eşek besleyeceğim.* (Y)

bırak- (932): -I, -A, -DA

Anlamı: “Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak; koymak; bir işi başka bir zamana ertelemek; unutmak; bulunduğu yeri veya durumu değiştirmemek; saklamak, artırmak; bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü başkasına vermek, görevlendirmek; engel olmamak; sarkıtmamak; ölen, ayrılan birinden iş, kişi, nesne vb. şeyler kalmak; bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek; uğraşmaz olmak, artık uğraşmamak; bıyık veya sakal uzatmak; özgürlük vermek, hürriyetine kavuşmasını sağlamak; boşamak; kötü bir durumda terk etmek; ayrılmak, terk etmek; sınıf geçirmemek, döndürmek; bir pazarlıkta, belli bir fiyata vermeyi kabul etmek; bakılmak, korunmak için vermek; yanına almamak, yanında götürmemek; sahiplik hakkını

başkasına vermek; yapışık olan bir şey yapışıklıktan kurtulmak; bulunduğu veya dokunduğu yerde bir şey oluşturmak, meydana getirmek.”

-I, -A: *Ben de işi çocuğa bırakıyorum. (GGKY); Dedeleri birkaç nesil önce bu topraklardan muhaceret eden arkadaşımız, yolun başından beri olan bir bulut gibi yükünü şimdi toprağa bırakıyor. (GGKY)*

-I, -DA: *Anadolu halkını, hayvani duyguların, cehaletin ve yoksulluğun ve kılığın elinde bırakmıştır. (Y); Her vagon yolcularının neredeyse yarısını yollarda bırakmıştır. (GGKY)*

-A, -DA: *Size hiçbir şekilde geç kalma mazereti bırakmıyor. (GGKY)*

-I: *Sizi bırakmayız. (UH)*

-A: *Bize bırakmazlar. (Y)*

bilgilendir- (19): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak, haberdar etmek.”

-DAn, -I, -DA: *Başından beri devrimin içinde bulunmuş, birikim sahibi ve eleştirel kafalı biri olarak sonradan bizi her hususta bilgilendiriyor. (GGKY)*

bin- (182): **-A, -DA, -IA**

Anlamı: “Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak; bir yere gitmek için tren, vapur, uçak, otomobil vb. bir taşıtta yer almak; bisiklet, motosiklet, binek hayvanı kullanmak; iş istenilmeyen veya beklenilmeyen bir biçim almak; bir şey sıkışarak yanındakinin üstüne çıkmak; fiyat artmak.”

-DA, -A: *Herkesin şaşkın bakışları arasında, belindeki revolverini çıkararak, arabaya bindi. (E)*

-IA, -A: *Babasının billur lambasını elinden almış, çocukluğundaki köylü kızıyla bir kayığa binmişlerdi. (H)*

-A: *Diyelim ki uçağa bindiniz. (GGKY)*

bindir- (12): **-I, -A, -DA**

Anlamı: “Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmak, oturtmak veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak; taşıt, ön tarafından başka bir taşıta çarpmak veya bir yere vurmak; eklemek, katmak.”

-I, -DA, -A: *O gün istasyon şefi, makasçı, makasçının karısı, dilsiz kız ve ben annemi gözyaşları içinde tirene bindirdik. (UH)*

-DA, -A, -I: *Mümtaz, yine rüyada gibi hareketlerinin manasından adeta habersiz; akşam saatinde otomobile Nuran'ı bindirdi. (H)*

bitir- (206): **-I, -DA, -IA**

Anlamı: "Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak; güçsüz düşürmek, bitkin duruma getirmek, yormak."

-I, -DA: *Medeniyeti kemire kemire kırk senede bitirdiler. (CK)*

-I, -IA: *Mustafa İnan liseyi, üniversiteyi birincilikle bitirmiş. (BBAR)*

-I: *Mustafa ağabey olmasaydı ben liseyi bitiremezdim. (BBAR)*

boşan- (49): -DAn, -IA, -CA

Anlamı: "Karı ve koca mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak; hayvan, başlığınan, koşum takımından veya bağından kurtulmak; birdenbire ve bol bol akmak; baskı altında gergin duran bir şey, birden ve hızla kurtulmak; kapalı bir yerde bulunan insanlar birden dışarı çıkmak; çok ağlamak; *mec.* dertlerini, yakınmalarını anlatmak; *hlk.* sıyrılmak, kurtulmak."

-DAn, -IA: *Vesamet Hanım eşinden bu nedenle boşanmıştı. (E)*

-DAn, -CA: *O kadın kocasından iki ay önce boşanmıştı. (UH)*

boz- (146): -I, -DA, -IA

Anlamı: "Bir şeyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek; bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak; dokunmak, zarar vermek; geçersiz bir duruma getirmek; büyük parayı küçük birimlere ayırmak; bozguna uğratmak, yenmek, mağlup etmek; altını paraya çevirmek, bozdurmak; yabancı ülke parasını Türk parasına çevirmek; bağ veya bostanın son ürününü toplamak; kızlığına zarar vermek; biçimini ve kullanımını değiştirmek; daha büyük para birimini küçük para birimlerine değiştirmek; bırakmak, dağıtmak; *mec.* bir kimseyi beklemediği bir davranış karşısında bırakarak veya sözünü yalana çıkararak küçük düşürmek; *mec.* aklını yitirecek derecede bir şeye düşkün olmak; *mec.* kötü duruma getirmek."

-I, -DA: *Babasının aldığı oyuncakları iki günde bozdu. (UH); Babam yaptığım hatadan dolayı beni arkadaşlarımın ortasında bozmuştu. (UH)*

-I, -IA: *Oğlan aklını boyayla bozmuş. (UH)*

böl- (74): -I, -A, -DAn

Anlamı: "Bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak, taksim etmek; *mec.* birliğin bozulmasına yol açmak, parçalamak; matematik bir niceliği iki veya daha çok eşit parçaya ayırmak."

-I, -DAn, -A: *Şems bir bıçak gibi Mevlana'nın ömrünü tam orta yerinden ikiye böldü. (CK)*

-I, -A: *Vardar ovasına kurulmuş şehri, şu gördüğümüz aynı adı taşıyan nehir ikiye böler. (GGKY)*

-DAn, -I: *Biz üç yol refiki, bir yandan ikramları tüketip bir yandan da kendi aramızda pes perdeden bu ve benzer ilginç hususları kritik ededururken birden Türk usulü bir selam sohbetimizi bölüyor. (GGKY)*

çarp- (158): -I, -A, -DA

Anlamı: "Hızla değmek; etkisiyle birden bire hasta etmek; varlığına inanılan bir gücün etkisine uğramak; el çabukluğu ile çalmak; kurnazlıkla zorla ele geçirmek; hızlı atmak; hızla bir yere vurmak; *mat.* biri çarpılan öbürü çarpan denilen iki sayı verildiğinde çarpanı çarpılandaki birim kadar çoğaltarak çarpım adı verilen üçüncü bir sayı oluşturmak."

-I, -A: *Bunlar kafalarını taşa çarpacaklardır. (Y); Dizi dizi altınları kırk zil parçaları gibi birbirine çarpıyor. (Y)*

-A, -DA: *Bir gün nasıl olduysa önünde giden arabaya fena halde çarpmış. (LBA)*

çat- (26): -I, -A, -DA

Anlamı: "Odun, değnek, kılıç, tüfek vb. uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak; kereste vb.ni birbirine tutturmak; bir şeyi yapmak için gerekli parçaları bir araya getirmek; yükü hayvana iki yanlı yüklemek; kaşı, yüzü sertlik, öfke bildiren bir duruma sokmak; üzücü, kızdırıcı veya şaşırtıcı olaylarla karşılaşmak; yazıyla veya sözle sataşmak; rastlamak, karşılaşmak; sırası gelmek, zamanı gelmek; *huk.* gemiler birbirine çarpmak."

-DA, -A: *Huzursuz günlerinde eşlerine, çocuklarına, ana-babalarına sürekli çatarlar. (Yİİ)*

-I: *O kaşlarını çattı. (BBAR)*

çek- (1066): -I, -A, -IA

Anlamı: "Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek; bırakmak, koymak; germek; içine almak; bir yerden başka bir yere taşımak; bir amaçla ortadan kaldırmak; solukla içine almak; üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak; atmak, vurmak; geri almak; uğramak, dayanmak; yüklenmek, üzerine almak; ağırlığı olmak; döşemek; herhangi bir engel kurmak; şans denemek amacıyla hazırlanmış kağıtlardan birini almak; imbik yardımı ile elde etmek; bir yerden bir şeyi yukarı doğru almak; öğütme; hoş gitmek, sarmak; yürütmek, sürmek; emip dışarıya çıkarmak."

-IA, -I, -A: *El arabasıyla odunları depoya çektiler. (KG)*

-I, -A: *Birçok kameranın patlayan flaşı dikkatleri bizim üzerimize çekmişti. (GGKY); Zeki Velidi'nin atalarına ait mezar taşı bulabilme ümidi beni oraya çekiyor. (GGKY)*

-I: *Babam gündüzden yemleyip ırmağa saldı, bir ucunu kıyıdağı yığınlarba bağladı, oltalarını çekedi. (UH)*

-A: *Dedene çekmişsin besbelli.(UH); O gece mektebin önüne bir at arabası çekmiş.*
(UH)

çevir- (261): **-I, -A, -DA**

Anlamı: “Bir şeyin yönünü değiştirmek; öteki yüzünü görünür duruma getirmek; döndürerek hareket ettirmek; yönetmek, idare etmek; yolundan alıkoymak; geri göndermek; bir giyeceği söküüp iç yüzünü dışa getirmek; çevrilmek, tevil etmek; kötü bir duruma getirmek; hile dolap, dalavere gibi dürüst olmayan davranışlar yapmak.”

-I, -A: *Delikanlı başını yana çevirdi. (BBAR); Güneş ufka bir mızrak boyu kalmış ve gök kubbenin yere yakın kısmını yangına çevirmişti. (KG); Belediye içerideki binaları lokanta, otel ve eğlence yerine çevirmiş. (GGKY); Fakat asıl Macide'nin eve gelişi ile Mümtaz iyileşmiş, yüzünü güneşe çevirmişti. (H); Mümtaz Nuran'la göz göze gelmemek için başını yana çevirdi. (H)*

-I, -DA: *Bense kolyeyi elimde çeviriyordum. (UH)*

-I: *Alıp, arkasını çevirdi. (KG)*

çıkır- (845): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak; sonunu getirmek; anlamak, ne olduğunu bilmek, sezmek; bulmak, ortaya koymak; hatırlamak; döküntülü bir hastalığa tutulmak; çok hoşlanmak; öfke, hırs, acı vb.nin zararını çektirmek; sağlamak, elde etmek; gibi göstermek, bir davranış yüklemek; sindirim yolundan dışarı atmak; ilgisini keserek uzaklaştırmak; giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak, soymak; yayımlamak; gidermek; sebep olmak, yol açmak; yapmak, üretmek; sunmak; göstermek; bir şeyi bir örneğe göre yapmak; yollamak, göndermek; yükü boşaltmak; resim yapmak; fotoğraf çektirmek; *mec.* söylemek; matematik üçüncü bir sayı elde etmek üzere belli bir sayıdan, daha az değerli başka bir sayı kadar birim eksiltmek, tarh etmek.”

-I, -DAn: *Pazartesi günü Doç. Dr. Mustafa İnan'dan borç alarak karısını hastanedan çıkardı. (BBAR)*

-DA, -I: *İstanbul'dan telefon edip yer ayırttığı Karpalas Oteli'ni sorarken otobüsün muavininden bavullarını alan yolcular arasında tanıdık yüzler gördü; ama kar altında bu kişilerin kim olduklarını çıkaramadı. (K)*

-I: *Suçuma yarı yarıya ortak olan şoför de sesini çıkaramıyor. (GGKY)*

çıkıl- (56) : **-A, -DAn, -IA**

Anlamı: “Gidilmek.”

-DAn, -IA, -A: *İki yandan beş ayak merdivenle kapısına çıkılıyordu. (H)*

çök- (117): **-A, -DA, -IA**

Anlamı: “Bulunduğu düzeyden aşağıya inmek, çukurlaşmak; üzerinde bulunduğu yere yıkılmak; çömelmek; oturmak birden bire oturmak; olduğu yere oturmak; inerek kaplamak; dibe inmek; sarsılıp dinçliğini yitirmek; son bulmak, yıkılıp dağılma; basmak yığılmak; *mec.* yoğun biçimde duymak.”

-A, -DA: *Ve mandaların bütün ağırlığı üstüme bir kara kabus halinde çöküyor. (Y)*

-DA, -IA: *Merihde bir dağ küçük bir patlayışla çöker. (H)*

-A: *Gelip gelip bir mezarın üzerine çökmüş. (UH); Yüreğime bir ağırlık çöküyordu. (Y)*

dağıt- (103): -I, -A, -DA

Anlamı: “Toplu durumda bulunanları birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak; belli bir orana göre bölüştürmek, pay etmek, tevzi etmek; herhangi bir şeyi ayrı ayrı kimselere vermek; bir şeyin veya bir yerin düzenini bozmak; güçlü bir vuruşla büyük bir zarara yol açmak; iletme, ulaştırma; *mec.* bir topluluğun varlığına son vermek, feshetmek; *mec.* kurulu bir düzeni bozmak; *mec.* etkisini, gücünü azaltmak, gidermek; *mec.* kendinden geçmek; *argo* değişik sebeplerle kendini koy vermek, beklenmedik davranışlarda bulunmak.”

-I, -A: *Kendisini sanki her rüzgara parça parça dağıtıyordu. (H); O alevden cevherini etrafa dağıtıyordu. (H); Pop müzik kasetlerimi ve CD'lerimi arkadaşlarıma dağıttım. (LBA)*

-I, -DA: *Elindekileri Beyoğlu'nda dağıtmış. (BBAR)*

-DA, -I: *Yatırıp kaba etlerine sopayı bastırdılar ve kısa sürede hepsini dağıttılar. (GGKY)*

-I: *Bu hüznün dolu gözler benim arsız yan komşulara yönelik dikkatimi dağıtıyor. (GGKY)*

-DA: *İstasyonlarda koli dağıtıyordu. (BBAR)*

dayan- (272): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Bir yere yaslanmak, kendini dayamak; kullanılışı uzun sürmek, zarar görmemek, varlığını korumak, hasar görmemek; birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek, istinat etmek; tutunmak, karşı durmak, karşı koymak, mukavemet etmek; bir şeyin üzerinde kurulmuş olmak; güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek; varmak, ulaşmak; bütün gücünü kullanarak bir işi yapmak, bir iş sonunda birinin veya bir şeyin üzerinde kalmak.”

-DA, -A: *Bacakları, lifi bir ağaç dalı gibi omuzlarına ve gövdesine sarılı, acele karşı kaldırırma geçti ve güneşte bir duvarın kenarına dayandı. (H)*

-IA, -A: *Zamanın, mekanın ve cinsiyetin sınırlarını çoktan aşmış, bu aşkınlıkla aşkın kaynağına dayanmıştı. (CK)*

devir- (25): -I, -A, -DA

Anlamı: “Ayakta veya dik duran bir şeyi düşürmek, yatay duruma getirmek; *mec.* bir yönetim organının veya başkanının yönetim gücünü zorla elinden almak; *mec.* bütünüyle içmek; *mec.* bir yana eğmek; *mec.* bir kitabı başından sonuna kadar okuyup bitirmek.”

-I, -A: *Efendisinin buyruğu üzerine öz annesini yere devirmişti. (GGKY)*

-I, -DA: *Zeynep Kadın, bir gün, bir komşu kavgasında, paylaşılmayan bir kocaman dibek taşını, huşunetle teperek bir hamlede devirmişti. (Y)*

-DA, -I: *Bu kurt, bu maçta beni çabuk devirir. (K)*

dikil- (71): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Dikme işi yapılmak; dik duruma gelmek; ayakta durmak.”

-IA, -A, -DA: *Getirilen fidanlar, öğrencilerin yardımıyla bahçeye iki saatte dikilmiş. (UH)*

dinlendir- (15): -I, -A, -DA

Anlamı: “Dinlenmesini sağlamak.”

-I, -DA: *Şirkete dönerken sırtımızı kale duvarına dayayıp yorulan gözlerimizi bu ilginç manzarada dinlendiriyoruz. (GGKY)*

-A, -I: *Kahvaltıdan hemen sonra soyunup dökünüyor ve birkaç saatliğine bitkin bedenlerimizi dinlendiriyoruz. (GGKY)*

doğur- (109): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak; *mec.* ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak.”

-I, -DA: *Ağır bir humma ile günlerce yatmış, Ahmet'i bu humma içinde doğurmuştu. (H)*

-I: *Mehmet'i yeni doğurmuştu. (BBAR)*

-DAn: *Bir sofraya davet edilmiş değiliz; belki mütemadiyen içimizden yaratıyor, doğuruyoruz. (H)*

doldur- (229): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek; içine emrimi sürmek; bildirge, çizelge, fiş gibi basılı kağıtların boş yerlerini tamamlamak; yaşını, yılını bitirmek; *mec.* birini başkası için kötü düşünecek duruma getirmek; yayılıp kaplamak; belirli bir süreyi kaplamak, almak; *mec.* canlandırmak.”

-I, -IA: *Yeni gelenler, demin, odalara çay getiren hancı çırağının uzattığı testiden su içtiler, hancının verdiği ekmekleri aldılar, torbaları arpayla doldurdular. (H); Helal yenmez, haram kıymetli olmuştur, dünyayı haramla doldurmuştur. (YE); Kar yüreğini Allah sevgisiyle doldursun. (K)*

-DA, -I: Bolşeviklere katıldığı için birkaç kez tutuklanmış, o aylarda on beş yaşını **doldurmamıştı.** (CK)

-IA, -I: Bunun üzerine Tahran'ın kenarındaki dindar semtlerdeki çarşafly kadınlar ellerinde sopalarla meydanları **doldurdular.** (GGKY)

döndür- (43): -I, -A, -DA

Anlamı: “Dönmesini sağlamak; *mec.* çevirmek; sınıfta bırakmak; *mec.* düzene koymak, yönetmek.”

-A, -DA, -I: Evlenmelerinin aleyhine yakında belki onu da **döndüreceklerdi.** (H)

-I, -DA: Bu kaçış hikayesi annemin ailesini deliye **döndürmüştü.** (UH)

döv- (75): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Vurarak canını acıtmak; çamaşır halı gibi şeyleri tokaç sopa gibi şeylerle vurarak temizlemek; bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek; ezmek veya çırpmak; ateşte kızdırılarak yumuşatılmış bir madeni vurarak istenilen biçime getirmek.”

-I, -DA: Zeytini, bizim gibi dibekte **dövmüyorlar.** (Y)

-I, -IA: Uzun uzun zile basıyor; kapıyı yumruklarıyla **dövüyordu.** (H)

-I: Ne olur benim oğlanı **dövmeyin.** (BBAR); Ben ölürsem yavrum seni **döverler.** (H)

düş- (871): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek; durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek; yere devrilmek, yere serilmek; hava taşıtları kaza sonucu hızla yere inerek çarpmak; vücuda bol gelen giysi aşağı kaymak; yağmak; vurmak, değmek, rastlamak; vakti gelmeden ölü doğmak.”

-A, -DAn: Onun bir kedi kadar kanaatkar hayatı vardı, etrafındakiler birbirine karşı iyi olsunlar, yeterdi; kendisine bundan elbet de bir şeyler **düşerdi.** (H)

-DA, -A: Sınıra vardığımızda günün ilk ışıkları camlara **düşüyordu.** (GGKY); O halde himmet yine bizim tarihçilerimize **düşüyor.** (GGKY)

-DA, -DAn: Mustafa dört yaşında damdan **düştü.** (BBAR)

-A: Ben de **düştüm** eşişe. (CK)

-DA: Kalktığımda tansiyonum **düşmüştü.** (GGKY)

düşün- (1439): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak, düşünce üretmek, zihni yetiler oluşturmak, muhakeme etmek; aklından geçirmek, göz önüne getirmek, zihniyle arayıp bulmak, bir şeye karşı ilgili ve titiz

davranmak; akıl etmek ne olabileceğini önceden kestirmek; tasarlamak; tasalanmak, kaygılanmak.”

-DA, -I: *Restore edilen gösterişli yapının burçlarında, Nidayi'nin yazdığı Cerbe Fetihnamesini düşünüyorum. (GGKY); O güne ait hatıralarını toplamağa çalışırken o anda Suat'ın yüzünü düşünmüştü. (H)*

-DAn, -I: *O, yattığı yerden, vaziyeti düşünüyordu. (H)*

-I: *Üçgen Ergoğan'ın bütün kızları tavladığını düşünürlerdi. (UH); Ka oradaki sınırsız yalnızlıktan öyle korkardık, hiçbir zaman intiharı ciddi olarak düşünmezdi bile. (K); En son yaşadığı kötü olayı düşündü. (BBAR)*

-DA: *Mustafa Aga, liderlere mahsus tarzda çok düşünüyor, az konuşuyor. (GGKY)*

eğil- (108): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Belirli bir yönle açı oluşturacak bir durum almak, bir yöne doğru çarpılmak; dikliğini kaybetmek; insan, bir işi yapmak için belini eğmek; *mec.* başkasının baskısını veya egemenliğini benimsemek, kabul etmek; *mec.* bir işi önemseyip ele almak.”

-DA, -A: *Fakat hız bizi kendiliğinden öbür hadde götürüyor;hayatın ortasındayız, onunla doluyuz, tekrar hızımızın oyuncağıyız; fakat bu sefer, bu sefer terazi mutlak surette ölüme eğiliyordu. (H)*

-DA, -IA: *Onun huzurunda saygıyla eğiliyorlar. (H)*

-A: *İpek yatağın kenarında oturan Ka'ya eğildi. (K)*

-DA: *Adamın boynu ve göğsü yükün altında eğilmişti. (H)*

eğlen- (79): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Neşeli, hoşça vakit geçirmek; bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek; bir yerde durmak, beklemek, tevakkuf etmek; oyalanmak.”

-DA, -IA: *Ben tehdit ediyordum, o durumda benimle eğleniyordu. (Y); Kadınlar kendi aralarında zilli daireyle eğleniyorlar. (GGKY)*

-DAn, -DA: *Bir kere daha uğrayacağımızdan şimdilik burada eğlenmiyoruz. (GGKY)*

-DA: *Dönüşte bir kere daha uğrayacağımız için şimdilik burada eğlenmiyoruz. (GGKY)*

ek- (293): -I, -A, -IA

Anlamı: “Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek; toprağı ekip biçmek için kullanmak; serpmek; *mec.* bir şeyin başlamasına yol açacak sebepleri hazırlamak; *argo* birini uydurma bir sebeple bırakıp gitmek, savuşmak, atlatmak; *argo* parayı boşuna harcamak, ziyan etmek; *argo* yarışta geçmek.”

-I, -A, -IA: *Torbasındaki buğdayı bahçeye kendi elleriyle ekti. (KG)*

ele- (17): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Elek yardımıyla ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak, elekten geçirmek; sınav veya yarışma yoluyla en iyileri seçmek; ipliği elemgeden geçirip yumak yapmak; *mec.* gözden geçirmek, ayıklamak, iyisini kötüsünden ayırmak; *spor* bir yarışmacıyı yarışma dışı bırakmak, elimine etmek.”

-DAn, -DA, -I: *Hevesle çalıştıklarından az zamanda bahçeyi hölük gibi elemişler. (UH)*
engelle- (159): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Bir şeyin gerçekleşmesini veya yapılmasını önlemek; *spor* güreşte hasmı çaprazda sürerken düşürmek için ayağına basmak veya topuğuna ayak takmak.”

-I, -DA: *Hem karşılaşıacağı tepkiler, hem İsviçre'ye gidişi romanın yayınlanmasını o dönemde engelledi. (Y)*

-DA, -I: *Aksi durumda haberleşmeyi engelleyecekti. (E); Ve onların orada duygu ve düşüncelerini iletmelerini engelliyormuşuz. (LBA)*

-IA, -I: *Dünyanın en büyük gücü haline gelen İngiltere'den korkan Avrupa ülkeleri korumacı önlemlerle İngiliz mamullerinin kendi pazarlarına girmesini engelliyorlardı. (E)*

es- (57): -DA, -IA, -DAn

Anlamı: "Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak; *mec.* yapılması önce düşünülmüş olmayan veya beklenmeyen bir şeyi yapmaya birdenbire karar vermek."

-DA, -IA: *Bu rüzgar, 1930 yıllarında da bütün gücüyle esiyordu. (BBAR)*

-DA: *Rüzgar başımı alıp götürecektir bir şiddette esiyor. (Y)*

-DAn: *Bu akşam rüzgar Batı'dan esiyordu. (BBAR)*

fırla- (91): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak; yerinden oynayıp ileriye doğru çıkıntı yapmak.”

-IA, -DA: *Dişsiz ihtiyar teke, insana hayret veren bir çeviklikle yerinden fırladı. (Y)*

-DAn: *Yataktan fırlayıp koşuyorum. (H); Bacağımı incitti, deyince hemen yerimden fırladım. (Y); Rabia Hanım yerinden fırladı. (BBAR)*

fısilde- (25): -I, -A, -CA

Anlamı: "Başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle konuşmak, fıslamak.”

-I, -A: *Ercan Bey, bazı mısraların anlamını kulağıma fısıldadı. (GGKY)*

-I, -CA: *Çok güzel oldu, içimi kemiren soruyu sessizce fısıldadım. (UH)*

-CA, -A: “*Sen kendini bir şeylere kurarak gelmişsin.*” diye yavaşça kulağına fısıldadı. (H)

-A: *Müşteriler bu ağır, ciddi havayı bozmamak için birbirlerinin kulaklarına fısıldıyorlar. (Yİİ)*

gel- (4033): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Bir yere gitmek, ulaşmak, varmak; geriye dönmek; oturmaya, ziyarete gitmek.”

-A, -DA: *Bize boş derslerimizde gelirdi. (CK)*

-A: *Türk gazeteleri de intiharları önemsemiş, yerli yabancı pek çok gazeteci şehre gelmişti. (K); Babasız olarak dünyaya gelir. (CK)*

-DAn: *Karar Yargıtaydan geldi. (E); Birtakım isimleri zikrettiğim zamanlar, onlardan bir yankı gelirdi.(CK)*

geliştir- (184): -I, -DA, -CA

Anlamı: “Gelişmesini sağlamak, gelişmesine yol açmak.”

-DA, -I, -CA: *Burada kendisini iyice geliştirmişti. (BBAR)*

genişlet- (34): -I, -DA, -CA

Anlamı: “Geniş duruma getirmek.”

-DA, -I: *Sovyetlerde güç kazanan insan hakları hareketleri, bu sıralarda onun destek alanını genişletti. (GGKY); Küllük'te bu tasnifi genişletmişlerdi. (H)*

-CA, -I: *Çalışma havasına girer, böylece kabullerini genişletirsin. (KG)*

-I: *Öğrenim ufuklarını genişletiyordu. (BBAR)*

gizle- (58): -I, -IA, -CA

Anlamı: “Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak; beneklerle, çizgilerle veya renklerle bezeyerek bir şeyi bulunduğu çevreye uydurmak, alalamak, peçelemek, kamufle etmek; bilerek ve isteyerek bir olguyu haber vermemek.”

-IA, -I, -CA: *Muhtar mendiliyle yüzünü iyice gizledi. (K)*

-I: *Kolyeyi aldı, sevincini gizlemedi. (UH); Maksut beyin yüzü asılıyor ve infialini gizlemiyor. (GGKY)*

göm- (32): -I, -DA, -A

Anlamı: “Yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek; bir ölüyü toprağın içine yerleştirmek, defnetmek; bir cenazeyi kaldırmak; birinin cenaze törenine katılmak; bir nesnenin içine yerleştirmek, batırmak; *meç.* birinden daha çok yaşamak.”

-DA, -I, -A: *O, zihninde annesini babasının yanına gömdü. (H)*

-I, -A: *Başımı dilsiz kızın omzuna gömmüştüm. (UH); Herkes acısını içine gömdü. (UH)*

gösteril- (149): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Görülmesi sağlanmak.”

-DA, -A: *Diyelim ki boş bulunduğunuz bir anınızda size bir Tunus bayrağı gösterildi.*
(GGKY)

-DA, -IA: *Bu, toplu bir şekilde, İhsan'ın istediği gibi umumi tablolarla gösterilemeyecekti.* (H)

-A: *Yaşlı ve hasta adam onlara gösterilmemişti.* (UH)

götürül- (41): -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Götürmek işi yapılamak, götürmek işine konu olmak.”

-DAn, -IA, -A: *Başbakan Menderes Eskişehir'den, uçakla Ankara'ya götürüldü.* (E)

-A: *Paşa da askerî cipe bindirilerek Harp Okulu'na götürüldü.* (E)

güldür- (37): -I, -DA, -IA,

Anlamı: “Gülmesine sebep olmak.”

-I, -IA: *Bu teessür Nuran'ı kahkahalarla güldürdü.* (H)

-DA, -I: *Çocuğun böyle konuşması sınıfta herkesi güldürmüştü.* (UH); *Yemekte sofradakileri güldürüyordum.* (UH)

işle- (194): -I, -A, -DA

Anlamı: “Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek; ince ve süslü şeyler yapmak, nakışlamak; içine girmek, etkilemek, nüfuz etmek; iyi çalışmak, müşterisi bol olmak; durağan durumdan hareketli duruma geçmek, çalışmak; herhangi bir konuyu ele alarak incelemek, öğretmek; düşüncelerini herhangi birine etki yaparak benimsetmek; işlek, etkin durumda olmak; çıban, olgunlaşma yolunda olmak; yara, kapanmamak; gidip gelmek; hesapları, kayıtları düzenli olarak tutmak veya gereken yere aktarmak; herhangi bir ürünü satışa sunulmadan önce birtakım işlemlerden geçirmek.”

-I, -A: *Gelen paraları o deftere işliyor.* (BBAR)

-DA, -I: *Tabi sonunda kendi bildiğini işlemiş.* (UH)

-I: *Hayatının en büyük suçunu işlemişti.* (UH)

kaçır- (137): -I, -DAn, -IA

Anlamı: “Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkan vermek; bir işi belirlenen zamanda yapamamak; zor kullanarak yanında götürmek; yararlanamamak; gitmek; çalmak; huk. yasal olmayan yoldan bir ülkeye mal sokmak veya çıkarmak; istemeden altını kirletmek; birini veya bir şeyi göstermemek; spor yarışan bir koşucu diğeri tarafından hızla geçilip ara açılmak; spor futbol veya basketbolde savunduğu oyuncuyu boş bırakmak, pas almasına fırsat vermek.”

-I, -DAn: *Mümtaz karanlıkta gözlerinin kendi gözlerini aradığını hissetti ve hiç istemediği için bakışını ondan kaçırdı.* (H); *Vapuru çoktan kaçırmışlardı.* (H)

-I, -IA: *O kadar ki, eserin sonlarını irade cehdiyle kaçırmamıştı. (H)*

-I: *Babam Münire'yi kaçırmış, ben de Feride'yi kaçırayım. (UH); Hatta çoğu kez sabah kahvaltısını kaçırdıkları. (BBAR); Hemen bakışlarımı kaçırıyorum. (GGKY); Haydi gidelim, ben Ada vapurunu kaçıracağım. (H)*

kaçırıl- (21): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Kaçırma işi yapılmak veya kaçırma işine konu olmak.”

-DA, -DAn: *Ardından İzmit'te trene bindirilip cezaevinin bulunduğu bölgeye gidecekken, istasyonda bazı İttihatçı fedailer tarafından kaçırıldı. (E)*

-IA, -DAn: *Bu parayla kiralanan bir İtalyan şilebiyle Rauf Orbay, Ali İhsan Sabis gibi komutanlar Malta'dan kaçırıldı. (E)*

-DAn: *Bu nasıl bir terbiye sistemidir ki, kendi ailesi varken, kendi ailesine sığınmak varken, çocuklarımız gidip tamamen yabancı birini yeğliyor ve o kişi tarafından kaçırılıyor. (LBA)*

kaldır- (359): -I, -A, -IA

Anlamı: “Bulduğu yerden almak; yukarı doğru hareket ettirmek; yükseltmek; ürün toplamak; çekmek; bir kuruluşun çalışmasına son vermek; hastayı hastaneye götürmek; uyandırmak; piyasandan çekmek; elin ulaşamadığı yer koymak; kaçırmak; iyi etmek; tayin etmek; bir şeyden çokça satın almak; yok etmek; *mec.* katlanmak; uygun gelmek; *argo.* çalmak.”

-I, -A: *Ve kadehini ona kaldırdı. (H)*

-I, -IA: *Fakat biraz sonra sanki aradığı şeyi bulamamış, sanki musikinin uzattığı kadehlerin hepsi boşmuş, neyin ve Tevfik Bey'in sesinin beraberce yokladıkları iklimler sadece aldatici bir serapmış gibi başını isyanla kaldırdı. (H)*

kap- (67): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Birden bire yakalayarak çekerek almak.”

-I, -DAn, -DA: *Hırsız, çantayı kadının elinden o anda kaptı. (KG)*

kapatıl- (70): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Kapatma işine konu olmak.”

-DA, -DAn: *Gaspıralı'nın büyük oğlu Rifat'ın idaresine geçen Tercüman 1918 yılında Bolşevikler tarafından kapatıldı. (GGKY)*

-A: *Cami sivil halka kapatılmıştı. (GGKY)*

kapıl- (101): -A, -DA, -IA

Anlamı: "Kapma işine konu olmak, sürüklenmek, *mec.* birine güvenip boş bulunarak aldanmak, *mec.* bir kimseye tutulmak, bağlanmak, aşırı sevgi duymak; *mec.* bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak."

-A, -DA: *Kara Turan'ın gülleri rüzgara böyle bir havada kapılmıştı. (UH)*

-DA, -A: *Türkiye'den gelen bazı gönüllü teşekküllerin gayretleri de olmasa insan burada büsbütün umutsuzluğa kapılacak. (GGKY)*

-IA, -A: *Evliyazade Hacı Mehmed Efendi, yeğeni Mustafa'nın genç yaşında vefatı, yaşlanması ve bir türlü kurtulamadığı hastalığı nedeniyle ölüm korkusuna kapılmıştı. (Y)*

-IA, -DA: *Muhtar aceleyle yanlış bir umuda kapıldı. (K)*

karıştırıl- (35): -A, -DA, -IA

Anlamı: "Karıştırma işi yapılmak."

-DA, -IA: *Hüseyin hastanede başka çocuklarla karıştırılmasa. (BBAR); O dönemde iftiralar, dedikodular gerçekle karıştırılıyordu. (E)*

-A: *Çünkü mayaya margarin yağı karıştırıldığı söylendi. (E)*

karşılaş- (288): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: "Karşı karşıya gelmek; yarışmak."

-DA, -IA: *Koridorda Doktor Kemal'le karşılaştık. (KG); Orada kendisinden evvel gelen Fahir'le karşılaştı. (H); 23 ekim 1956'da Macar hükümeti tarafından ülkeye çağrılan Sovyetler Birliği Kızılordusu protestolarla karşılaştı. (E); Bu vak'a esnasındadır ki, orada hem Mehmet Ali'nin karısı ve hem de kız kardeşleriyle karşılaştım. (Y); Yol boyunca hemen her uğradığımız yerde mübarek Türk-İslam beldelerini ıssız bırakan uğursuz kelimeyle karşılaştık. (GGKY); Cami çıkışında yerden dökme karayağız bir delikanlıyla karşılaştık. (GGKY)*

-IA, -DA: *Turan'la ilk kez Haniyeri Gençlik Spor Kulubun'de karşılaştım. (UH)*

-IA, -DAn: *Onunla sonradan karşılaştık. (UH)*

-DA: *Koridorda karşılaştık. (KG)*

katıl- (375): -A, -DA, -IA

Anlamı: "Katılma işi yapılmak."

-DA, -A: *O yıllarda yasadışı örgütlere katılmıştı. (K)*

-IA, -A: *Arkadaşı Şahabettin Süleyman'ın aracılığıyla Fecr-i Ati topluluğuna katılmıştır. (Y)*

kay- (101): -A, -DA, -IA

Anlamı: "Düz ıslak donmuş veya kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek, yerini değiştirmek."

-DA, -A: *Her seferinde gözüüm sayaca kayardı. (GGKY)*

-IA, -A: *Osmanlı siyasal iradesinin teşvikiyle bu önemli ekonomik güç de battıya kayıyordu. (E)*

-A: *Etrafla meşgul zihnim bir ara yarınki programa kayıyor. (GGKY)*

-DA: *Çocuklar buz üstünde kayıyorlardı. (UH)*

kaydır- (14): -I, -A, -DAn

Anlamı: “Kaymasını sağlamak.”

-I, -DAn, -A: *Beşinci Bölümde tartışılan kavramlar içinde söylenirse, iletişimi içerik odağından, ilişki odağına kaydırır. (Yİİ)*

kaynat- (46): -I, -DA, -CA

Anlamı: “Kaynamasını sağlamak.”

-I, -DA, -CA: *Elde ettiğimiz bütün bilgileri roman kazanı içinde ilk önce kaynatacağız. (BBAR)*

kırıl- (145): -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Kırma işine konu olmak; bükülerek kat yeri oluşturmak; savaş ve bulaşıcı hastalıktan çok sayıda insan ölmesi; birbirine karşı kırgın duruma gelmek; kırgınlık duymak.”

-DA, -CA: *Son zamanlarda cesaretim iyice kırıldı. (Yİİ)*

-DAn, -CA: *Bu, her yerde tesadüf edilen şeylerdendir, insanlar bazen doğuştan mahkum olurlar, saz parçası kendiliğinden kolayca kırılırdı. (H)*

kıskan- (33): -I, -DAn, -IA

Anlamı: “Sevgide veya kendisiyle ilgili şeylerde bir başkasının ortaklığına üstün kurumda görünmesine dayanamamak; haset etmek; esirgemek, çok görmek; imrenmek.”

-I, DAn: *Bazen Mümtaz, beni İhsan'dan kıskanıyor. (H); Bazen de Suat'ın ölümünün kendisini bu kadar müteessir etmesini başka sebeplere yoruyor, Nuran'ı bir ölüden kıskanıyordu. (H); Allahım! Emine'yi İsmail'den kıskanıyorum. (Y)*

-DAn, -I: *Çok tecrübeli aşk kadını hayatının içinden onu kıskanmıştı. (H)*

-IA, -I: *Bu itibarla Mümtaz'ı kıskanıyordu. (H)*

-I: *Ka, onu kıskandı. (K)*

kıvrıl- (28): -A, -DA, -CA

Anlamı: “Eğrilip bükülmek; kıvrık duruma gelmek; yuvarlak biçim almak; dönmek; yol virajlı olmak.”

-CA, -A: *Köşe minderi gibi gidip sessizce bir kenara kıvrıldı. (H)*

-DA: *Önümüzde Azerilerin Aras Nehri kıvrılıyor. (GGKY)*

kıy- (33): -I, -A, -IA

Anlamı: “Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak; feda etmek; acımayıp öldürmek; zulmetmek.”

-I, -IA: *Soğanı elindeki küçük bıçakla ince ince kıydı. (KG)*

-A: *Adile Hanım erkeklere pek kıymazdı. (H)*

kızdır- (33): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Kızmasına sebep olmak; ısıtmak; öfkelenmesine sebep olmak.”

-I, -DAn: *Mümtaz'ı eskiden kızdırırdım. (H)*

-DA, -I: *İfade etmiyor ama, yemeklerini yememem orada onu kızdırıyor. (GGKY)*

kon- (133): **-A, -DAn, -IA**

Anlamı: “Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek, koyma işi yapılmak; konuk olmak; bir yeri yurt edinmek.”

-IA, -A: *Çoğu zaman annesinin izniyle içine bir yumurta konur. (LBA)*

-DAn: *Bedavadan konmuş. (E)*

kondur- (11): **-I, -A, -IA**

Anlamı: “Koma işini yaptırmak; gelişigüzel takmak; birden yapıvermek veya söyleyivermek; üzerine yormak.”

-A, -I: *Topuğun uç noktasına meşhur Sıvastopulu, ayak tarafına ise turizm merkezi Malta'yı konduralım. (GGKY)*

-A, -IA: *Ellerine ısrarla küçük öpücükler kondurdu. (E)*

-A: *Babam harita zeminine beyaz bir karton iliştirerek üzerine 'Hayat güzel' diye bir de yazı kondurdu. (UH)*

korkut- (48): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Korkmasına yol açmak; kaygıya düşürmek.”

-DA, -I: *Bu akşam yemekhanede onu korkutmuşlar. (KG)*

-DAn: *Biraz acı çektim ama senin bana çektirebileceğin acı şimdiden korkutuyor. (LBA)*

koş- (292): **-A, -DAn, -IA**

Anlamı: “Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek, birlikte iş görmesi için bir şeyi başka birinin yanına katmak, arkadaş olarak vermek; bir yere ivedilikle gitmek; kovalamak, peşine düşmek.”

-IA, -DAn, -A: *Askerler, şişeleri yarı buçuk doldurup bir telaşla yeniden tirene koşarlardı. (UH)*

-IA, -A: *Gece kıyafetiyle fırtınaya aldırmaksızın makasçının evine koştu. (UH); Ayağımda terlikler, pijamamla, ta evine koşuyorum. (Y)*

-A: *Nereye çağırırlardı? Mümtaz bunu bilseydi, belki bu davete koşardı. (H); Her gün birkaç defa onlara koşuyorum. (H); Mümtaz mektubu alınca Bursa'ya koşmuştu. (H)*

kov- (32): **-I, -DAn, -rA**

Anlamı: “Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek; kovalamak; görevinden atmak; ortadan kaldırmak.”

-I, -DAn: *Üstelik bu gelen, satıcıları tapınaktan kovuyor. (CK); Ne yapabilirim? Bizim ihtiyar beni evden kovdu. (Yİİ)*

-DAn, -I: *Arazi sahibi evden kendisini kovmuştu. (H)*

-rA, -I: *Sonra onu kovdu. (KG)*

koy- (840): **-I, -A, -DA**

Anlamı: “Bir şeyi bir yere bırakmak; eklemek; etkilemek; terk etmek; kuralları belirlemek.”

-DA, -I, -A: *Siz bir an gözlerinizin içi gülümseyerek bir çırpıda eksik olan parçayı oraya koyuyorsunuz. (CK)*

-I, -A: *Karanfilleri onun önüne koyardık. (UH)*

-A: *Türk ve Tatar kadınları evde pişirdikleri hamur işlerinden ve şekerlemelerden getirmişler, ortaya koymuşlar. (GGKY); Yerine birtakım hazır, yaradılıştan gelme faziletler koyuyorsun. (H)*

kucakla- (21): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Kollara sarıp göğüs üzerine bastırmak; kucağına almak; kuşatmak.”

-I, -DAn: *Ka, İpek'i yeniden kucakladı. (K); Belki bin kişi gelip beni sonradan kucakladı. (GGKY)*

-DA, -I: *Akıntıburnu'nda rüzgar ve dalga, hakikaten engine çıkmışlar gibi, onları kucakladı. (H)*

-I: *Bir ahtapot gibi sayısız kollarını uzatmış, her şeyi kucaklamıştı. (H)*

kuşat- (28): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Çevresini sarmak; çevrelemek; kaplamak.”

-I, -DAn: *Şimdi ise bir cehennem çemberi onu, her tarafından kuşatmıştır. (Y)*

-DA, -I: *Mart Ayaklanmasını bastırmak için Selanik'ten gelen Hareket Ordusu subay ve erleri Mart ayında Yıldız Sarayı'nı kuşatmışlardı. (E)*

oturt- (65): **-I, -A, -IA**

Anlamı: “Oturma işini yaptırmak.”

-I, -A: *Mumu yakıp Ka'yı ön kısımdaki yazıhanenin bir sandalyesine oturttu. (K)*

-IA, -A: Mehmet Güleç gerçekten kilolu vücudu ve soyadına yakışan taşkın gülümsemesiyle müşterileri kara perdenin önüne oturttu. (UH)

oynat- (49): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Oynamasını sağlamak.”

-I, -DA: Bu eski sihirbazlar bizi ellerinde oynatıyorlar. (H)

-I, -DAn: Hiçbir deniz kazası, batmak üzere olan bir gemiyi bu kadar sarsmaz, her çivisini yerinden oynatmazdı. (H)

öde- (373): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Borcu alacaklıya vermek.”

-I, -IA: On dakikalık sert yokuş, sizden aldığını nefis bir manzara ziyafetiyle fazlasıyla ödüyor. (GGKY); Var olmayı şuurla ödüyordu. (H)

-DA, -I: Çünkü o anda, birlikte yaşadığımız o çocukluk günlerinin geri gelmeyeceğini fark ederken, bilgisizliğimizin bedelini ödüyordur. (LBA)

ödüllendir- (14): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Bir başarıyı veya bir iyiliği ödülle değerlendirmek.”

-I, -IA: Dışişleri Bakanı Dr. Araş, tüm heyet üyelerini takdirnameyle ödüllendirdi. (E)

-DA, -I: Dersini başardığında onu ödüllendirin. (LBA)

öner- (158): -DA, -A, -I

Anlamı: "Bir sorunu çözmek üzere bir şey öne sürmek, teklif etmek."

-DA, -A, -I: Bir keresinde de ev sahibim bana bir subay kartı çıkarmayı önerdi. (GGKY)

-I: Dar kapıyı öneriyordu. (CK); Modern dönemin bir iktidar söylemi olarak hapisane ile tumarhane, kıla, fabrika ve okul arasında mevcut kapatma ilişkisinin tarihçesini yeteri kadar ciddiye almamızı önerir. (CK)

öp- (98): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Sevgi saygı bağlılık belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek.”

-I, -IA: Ömründe bir kere rahatça gülmemiş, hiçbir ihsasa kendini rahatça bırakmamış, duygularından bahsetmemiş, çocuklarını bile bir kere heyecanla öpmemişti. (H)

-IA, -I: Annem soğumuş dudaklarıyla yüzümü gözümü öptü. (UH)

-IA, -DA: Ve onu hakikaten bir an gündelik bir meşgalenin, bir fikrin arasında unutmuş gibi içi korkuyla, vicdan azabıyla, telafisi kabil olmayan şeylerin ıstırabıyla, hemen oracıkta öperdi. (H)

-I: Başımı saçlarımı öptü. (UH); Emine, eğilip babasının elini öptü. (Y)

ör- (26): **-I, -DA, -CA**

Anlamı: “İpliği dokumak.”

-I, -CA: *O, bu saadeti taş taş, seneler boyunca örmüştü. (H)*

-DA, -I: *Denilebilir ki, dev kadar kocaman bir örümcek bir pervanenin etrafında ağır öriyor. (Y)*

ört- (78): **-I, -A, -IA**

Anlamı: “Korumak görünmez duruma getirmek.”

-IA, -I: *Çıkardığım ceketimle sırtımı örttü. (Y); Sonra bu basit bandajın üstüne iç gömleğini indirdi ve demin çıkarıp attığım ceketimle sırtımı örttü. (Y); Bin nevi bekleyişe benzeyen sessizlik sonsuz yapraklı ağacıyla hepsini örtüyordu. (H)*

-I: *Kar her yanı örtmüştü. (UH)*

-A: *Babam üzerime bir battaniye örtmüş. (UH)*

özetle- (56): **-I, -DA, -CA**

Anlamı: “Bir yazı konuyu anlatmak, özünü vermek, kısaltmak.”

-I, -DA: *Hoca konuyu dersin sonunda özetledi. (BBAR)*

-I, -CA: *Mevzuyu kısaca özetle kardeşim. (BBAR)*

-I: *Bir karikatür bu durumu özetliyordu. (BBAR)*

paylaş- (176): **-I, -DA, -IA**

Anlamı: “Aralarında bölüşmek.”

-I, -DA: *Nice acıları, mutlulukları birlikte paylaşmışlardı. (E)*

-I, -IA: *Uyku hapıyla intihar eden kızlar ölürlerken bile odalarını bir başkalarıyla paylaşıyorlardı. (K); İstedik ki intibalarımızı, değerli okuyucularımızla paylaşalım. (GGKY); Evliyazadeler, bir süre "Gulam Rüstem" sırrını kimseyle paylaşmadı. (E); Her bir ifadeyle gelen duyguyu arkadaşınızla paylaşın. (Yİİ); Kısmet olursa üç hafta boyunca bir yandan derslere girecek diğer yandan görüp hissettiklerimizi sizinle paylaşacağız. (GGKY)*

-DA, -I: *Paris'te hala kir pas içindeki gettolarda izole edilmiş halde yaşıyor ve orada dedelerinin kaderlerini paylaşıyorlar. (GGKY)*

pişir- (147): **-I, -DA, -IA**

Anlamı: “Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek.”

-DA, -IA, -I: *Yemeklerini aşağıda, mutfakta yemişler ve orada Nuran kendi eliyle kahvelerini pişirmişti. (H)*

-IA, -DA: *Çoğunlukla ispirto ocağında kahve pişirirdi. (E)*

sakla- (148): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: "Elinde bulundurmak, tutmak; kaybolmaması, görünmemesi için gizli bir yere koymak; bozulmadan doğal durumları ile durmasını sağlamak, korumak, muhafaza etmek; gizli tutmak, duyurmamak; birine vermek için ayırmak; *mec.* korumak, esirgemek."

-I, -DA: *Hünkâr, yoksul çocuğu hirkasının eteğinde saklar.* (YE)

-I, -DAn: *Almanya'da kendisi için de yıllarca asıl konu da olmuştu hep, ama utancını kendinden saklamıştı.* (K); *İri gövdesini tahtaya yapıştırarak sanki karatahtayı ve bildiklerini onlardan saklıyordu.* (BBAR); *Gerek İhsan, gerek doktorlar, Macide'nin felaketi haber almaması için ellerinden geleni yapmışlar; fakat hiç kimse telaş ve ıstırabını ilk sancılar arasında kıvranan kadından saklayamamıştı.* (H)

-I: *Ama saklandığım yeri bir sır olarak saklayacaksın.* (K)

-DA: *Beni cephenin ardında, bir köşecikte, bir sakat hayvan gibi saklarlardı.* (Y)

sar- (150): -I, -DA, -IA

Anlamı: "Çevresini çevirmek."

-I, -IA: *Babam bir beni bir koluyla sardı.* (UH); *Jale Hanım bilim ödülünü kollarıyla sarmıştı.* (BBAR); *Böylece palas pandras otele dönüyor, hastamızı kalın battaniyelerle sarıyoruz.* (GGKY)

-DA, -I: *Lakin, o sıralarda arabamızın etrafını sarıyordunuz.* (Y), *Fakat buna vakit kalmadı, daha ilk adımda etrafımı bir haydut çetesi sardı.* (Y)

-I: *İçini korku sarmıştı.* (K)

sarıl- (134): -A, -DA, -DAn

Anlamı: "Sarma işi yapılmak."

-DA, -A: *O ıssızlık içinde bana bir kardeş gibi sarılmıştı.* (UH); *İkimiz de aynı anda birbirimize sarılmıştık.* (UH); *Birçok insan gelip, orada Mehmet Bey'in eline sarılıyor.* (GGKY)

-DAn, -A: *Onlar yeniden hayata sarılmışlardı.* (H)

sars- (40): -I, -DA, -DAn

Anlamı: "Birdenbire güçle kımıldatmak sallamak."

-I, -DA: *Bu cümle Feride'yi de, beni de fena halde sarstı.* (UH); *Onun için İhsan'ın bu seferki hastalığı, zaten sıkıntı içinde olan genç adamı temelinden sarsmıştı.* (H)

-I, -DAn: *Fakat musiki, zalim bir melek olmuş, onu sonradan sarsmıştı.* (H)

-DA, -I: *O sıralarda üzücü bir olay beni çok sarsmıştı.* (LBA)

seç- (296): -I, -A, -DAn

Anlamı: "Benzerler arasında hoşça gidene seçip almak."

-I, -A: *Ama o ölmeyecek, zira kader, onu halkına lider olarak seçmiş.* (GGKY)

-DAn, -I: *İnananlarının içinden on ikisini seçti. (CK)*

-I: *Ama tıp eğitimini değil iktisadı seçeceklerdi. (E)*

seslen- (95): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Uzaktan bağırarak çağırmak.”

-A, -DA: *Birbiriyle örtüşen ve kesişen birkaç kesime aynı anda sesleniyor. (LBA)*

-IA, -A: *Şöyle ki, kesin çizgilerle belli bir kesime seslenmiyor. (H)*

-A: *Haydi bakalım! diye etrafa seslendi. (H); Onun için anne ve babalar size sesleniyorum. (LBA)*

sev- (852): -I, -DA, -CA

Anlamı: "Sevgi ve bağlılık duymak, birine sevgiyle bağlanmak, gönül vermek, çok hoşlanmak, okşamak, yerini, şartlarını uygun bulmak."

-I, -DA: *Mümtaz yoldan denize kadar inen büyük kayalar üstünde oturup akşam saatlerini geçirmeği burada, severdi. (H)*

-I, -CA: *Konya da Mevlana'yı kendince sevmektedir. (CK)*

-I: *Evet, okumayı seviyorum. (UH)*

sığın- (70): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek.”

-DA, -DAn, -A: *Bektaşî ve Mevlevilikten hümanizme, hümanizmden de sosyalizme açılan Gölpınarlı, ömrünün son yıllarında yeniden mistikliğe sığınmıştır. (YE); Yine o pencerede, yeniden, gölgeye sığınmıştık. (UH)*

-DA, -A: *Bozkır'ın ortasında bir yalnız adam, ata ve güvercinlere sığınmış. (UH); Yine o pencerede, ben tahta sandalyede, gölgeye sığınmıştık. (UH)*

-A: *Okul arkadaşı, Büyükelçi Settar İksel'in Ankara Yenişehir'deki küçük dairesine sığınmıştı. (E); Nura Sufi saltanatı ve tahtı bırakıp tasavvufa sığınyor. (YE)*

sıralan- (54): -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Sıra oluşturacak biçimde yer almak.”

-DA, -IA: *Kenarlarda düzenle sıralanmış polisler ve askerler sahnede yapılan provanın boş salonda yankılanışını dinliyorlardı. (K)*

-DA, -CA: *Evler, orada yol boyunca sıralanıyor. (GGKY)*

-DA: *Büyük Millet Meclisi'nin önünde sıralandılar. (BBAR)*

sıyrıl- (35): -IA, -DAn, -CA

Anlamı: “Sıyırma işine konu olmak.”

-IA, -DAn: *Genç bir kaymakam iken Hareket Ordusu ile İstanbul'a girmiş, İttihat ve Terakki zamanında bir fırsatını bularak ticarete atılmış, üst üste birkaç defa iflas etmiş,*

kimseye muhtaç olmadan yaşayacak kadar bir parayla işin içinden sıyrılmıştı. (H); Zaruretiyle onlardan sıyrılıyorum. (H)

-CA, -DAn: *Derken bir gün kabuk deliniyor, kelebek yavaşça o delikten sıyrılıyor. (LBA)*

soyun- (43): -A, -IA, -CA

Anlamı: “Üstündeki giysilerin bir bölümünü veya tümünü çıkarmak; *mec.* kendini herhangi bir biçimde göstermeye, bir işi, bir mesleği yapmaya girişmek.”

-IA, -A: *Birkaç yıl öncesine kadar Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunan İngiltere artık Rusya'yla imparatorluğu parçalama siyasetine soyunmuştu. (E)*

-CA, -A: *Kasabanın gençleri topluca vücut yapmaya soyunmuş. (UH)*

söndür- (14): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Ateş ve ışık için yani boşuna aydınlatmasına son vermek.”

-I, -DA: *Tarık bey sigarasının izmaritini tablada söndürdü. (Yİİ); Çocuk böylesine neşeli, keyifli bir varlık, içinden geldiği gibi davranan, art niyeti olmayan, düşündüğünü söyleyiveren cıvılcıvılcı küçük insan, onun bu pırlıtlısını aslında bizler söndürüyoruz. (LBA)*

-DAn, -I: *Pencereden, kapıdan her vakit, her saat teftiş ve nezaret altındayım, bu sıkı göz hapsi içinde, defterimi ancak gece yaruları el ayak çekildikten ve belki de nöbetçi er uykuya daldıktan sonra yatağıma sokulup yazabiliyorum, sonradan lambamı da söndürüyorum. (Y)*

-I: *Elektriği söndürdü. (H)*

sür- (560): -I, -A, -DA

Anlamı: “Yönetip yürütmek, sevk etmek; devam etmek; önüne katıp götürmek; uzatmak, ileri doğru itmek; dokundurmak, değdirmek; oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek; bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek, serpmek; *ticaret* bir malı satışa sunmak, piyasaya çıkarmak; yasal olmayan yolla piyasaya para çıkarmak; pulluk veya sabanla toprağı işlemek; olmaya devam etmek; zaman geçmek; zaman almak; bitki, ot yetişip ortaya çıkmak, bitmek, yeşermek; olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarmak.”

-A, -I: *Ama bu yiyeceklerin hiçbirine elimi süremezdim. (GGKY)*

-DA: *Almanya'da çok yalnız bir hayat sürüyorum. (K); Hasılı dostlar, konuşma bu minvalde sürdü. (GGKY)*

sürüklen- (23): -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Sürüklenme işi yapılmak.”

-IA, -A: Rusya ise öncelikle Balkanlar'da, Panславist bir politikayla yeni sömürge arayışına girdi, yani dünya hızla savaşa **sürükleniyordu**. (E)

-DAn: Kadın, en isteksiz olduğu zamanlar bile kardeşinin neşesine dayanamaz, onun tarafından **sürüklenirdi**. (H)

süz- (69): **-I, -DAn, -IA**

Anlamı: “Bir sıvıyı içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.”

-I, -IA: Bir an birbirlerini kuşkuyla **süzdüler**. (K); Mümtaz önüne sıralanan meze tabaklarını ciddiyle **süzüyordu**. (H)

-DAn, -I: Oturduğum yerde bir yanda adres defterimi gözden geçiriyor bir yandan da etrafımı **süzüyorum**. (GGKY)

-IA, -I: Bir sokaktan geçsek, kalabalık bir mekana girsek, kadınlar göz ucuyla kendisini **süzerlerdi**. (UH); Fahir hayretle metresini **süzdü**. (H)

-I: Bir köşeye sığınmış Yusuf'u **süzüyordu**. (E)

tanış- (127): **-DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Birbirini tanımaya gelmek.”

DA, -IA: Büroda Necdet Bey ve diğer şirket elemanlarıyla **tanışıyoruz**. (GGKY); Bunun karşılığında Türkiye, Amerikan askerleriyle, ABD üsleriyle **tanıştı**. (E); Müdür Bey, orada Ahmet Bican Ercilasun Beyle **tanışmış**. (GGKY)

-IA, -DA: Mümtaz'la, Nuran bir sene evvel, bir mayıs sabahı Ada vapurunda **tanışmışlardı**. (H)

-IA, -DAn: Komiserle adliyeden **tanışıyorlardı**. (UH)

tanıt- (89): **-I, -A, -DA**

Anlamı: “Bir kimsenin veya bir şeyin bulunmasını sağlamak.”

-I, -DA, -A: İhsan'ı ise Harb-i Umumi içinde Tamburi Cemil kendisine **tanıtmıştı**. (H)

-A, -I: Öğretmen arkadaşlara kendini **tanıtıyordu**. (BBAR)

tara- (42): **-I, -A, -IA**

Anlamı: “Bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek.”

-I, -IA, -A: Saçlarını ıslatıp, kendi elleriyle geriye **tarardı**. (UH)

-I, -IA: Babam rafları, sıkıntıdan kısılan gözleriyle **tarıyordu**. (UH)

-I: Gözüm çevreyi **tarıyor**. (GGKY)

topla- (242): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Bir araya getirmek.”

-DA, -I: Sonunda bütün gücünü, cesaretini **topladı**. (UH)

-DAn: Elden çıkmış vatan parçalarından **topladığı** hava ile hala hayalinde konuşuyor.

(Y)

tut- (187): **-I, -A, -DA**

Anlamı: "Elde bulundurmak, ele almak, ele geçirmek, yakalamak, avlamak, hürriyetinden yoksun bırakıp bir yere kapamak, tevkif etmek, kırağı, çiğ veya kar bir yüzeyde görünür durumda olmak, kalmak, denetimi ve yetkisi altına almak, uygun gelmek, çelişmez olmak, girişmek, yapmak, ağrımak, sancımak, musallat olmak, varsaymak, farz etmek, kullanmak, sürmek, zaman almak, giyinmesine yardım etmek, sarmak, bürümek, asılmak, kuvvetlice sarılmak, otobüs, vapur, uçak vb. dokunmak, hasta etmek, bir sanat eseri geniş ilgi görmek, biriktirmek, tasarruf etmek, bir şey düşünmek; *spor* markaja almak."

-I, -A : *Suyu ben annemin çamur olmuş eline tuttum.* (UH)

-DA, -I: *Tam bu esnada belki de geçirdiği fenalığın farkına varan köylü kız düşmesin diye onu tutmuştu.* (H)

-I: *Hiç olmazsa bir zaman için gözyaşlarını tutardı.* (H)

tutuklan- (15): **-DAn, -IA, -rA**

Anlamı: "Tutuklama işine konu olmak."

-IA, -DAn: *Almanya lehine casusluk yaptığı iddiasıyla "vatana ihanet" suçundan tutuklandı.* (E)

-DAn -rA: *Mayıs 1960 askerî müdahalesinden sonra tutuklanıp Yassıada'da yargılandı.* (E)

uğurla- (16): **-I, -DA, -IA**

Anlamı: "Gideni esenlik ve sevgi dilekleriyle geçirmek."

-I, -DA: *Tevfik Rüşdü-Makbule Araş çiftini Ankara'da uğurlamaya gelmişler.* (E)

-I, -IA: *Temiz bir mümin vakarını taşıyan lokanta sahibi bizi güler yüzle uğurluyor.* (GGKY)

-I: *Ağlayarak bizi uğurluyorlardı.* (GGKY)

ulaştır- (69): **-I, -A, -DA**

Anlamı: "Ulaşmasını sağlamak."

-DA, -I, -A: *Uçakta isteğini hostese ulaştırıyordu.* (Yİİ)

-I, -A: *Entegre çalışan sistem eseri ait olduğu yere ulaştırıyor.* (GGKY)

uy- (228): **-A, -DA, -IA**

Anlamı: "Ölçüleri birbirini tutmak."

-A, -IA: *Bu programa titizlikle uyarlar.* (GGKY)

-DA, -A: *Bu camide imamlar geleneğe uyarlar. (GGKY); Bunların üzerinde de rehber vardır ki neticede ona uyarlar. (GGKY)*

-A: *Mesih imgesine uymamaktaydı. (CK); Hasılı, Yahudiler nezninde beklenen vardı da, gelen beklenene uymuyordu. (CK)*

uyandır- (87): **-I, -DA, -IA**

Anlamı: “Uyanmasına yol açmak.”

-I, -DA: *Gelip, beni, bu inzivada uyandırıyor. (Y)*

-I, -IA: *Fakat hayal, kendisini ilk defa doyuran acıyla beraber geldiği için onu çok defa şiddetle uyandırıyor. (H)*

-DA, -I: *29 Mayıs Pazartesi sabahı önceden verdiğim talimata uygun olarak otel görevlisi 4.30'da beni uyandırdı. (GGKY); Ve bu hal genç adamda, unutulmuş olmanın araya koyduğu uzaklıklardan seyretme zannını uyandırıyor. (H)*

-IA, -I: *Şimdi -biraz evvel olduğu gibi- bir şarkı, az sonra kaldırım taşında kimıldanan bir aydınlık, bir konuşmada geçen tek bir cümle, yolunun üstündeki bir çiçekçi dükkanı, bir başkasının gelecek günlere dair bir tasavvuru, bir çalışma kararı, her şey geçmişe ait bir hayalle onu uyandırır. (H)*

-I: *İçerideki odada uyuyan on dört yaşındaki oğlu Aydın Menderes'i uyandırdı. (E)*

uygula- (420): **-I, -A, -DAn**

Anlamı: “Kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi, düşünceyi herhangi bir alanda hayata geçirmek, tatbik etmek; üst üste getirmek, üstüne koymak, tatbik etmek.”

-I, -DAn, -A: *Bu yeni yaşam üslubunu şimdiden bu hayata uygulamamalıyız. (GTS)*

üfle- (26): **-I, -A, -DAn,**

Anlamı: “Dudakları büzererek soluğu bir şey üzerinde hızla vermek.”

-I, -DAn: *Sayıtız dudaklar onu maddesiz neylerden üflüyorlardı. (H)*

-A: *Mızıkaya üfledim. (UH)*

vur- (302): **-I, -A, -IA**

Anlamı: “Elin veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak, ses çıkarmak için bir şeyi hızlıca çarpmak, takmak.”

-I, -A: *Üşüdüm, ellerim cebimde kendimi yollara vurdum. (UH)*

-IA, -I: *Pencereden annesiyle babasının odasına girip babasının av tüfeğiyle kendini vurmuştu. (K)*

-I: *Serdar Bey taş briket ve oluklu kaplama malzemesiyle yapılmış gecekonduların kapılarını vuruyordu. (K)*

yakala- (200): **-I, -DA, -DAn**

Anlamı: “Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak.”

-I, -DA: İki aydır hep gözünden kaçıyordum, beni sonunda **yakaladı**. (KG)

-I, -DAn: Mustafa onu bileğinden **yakalamıştı**. (BBAR); Beni omuzlarımdan **yakaladı**. (Y)

-DA, -I: O gece Adile Hanım'ın sofrada kendisine ve Nuran'a iki üç bakışını **yakaladı**. (H); İstanbul'da, garip bir mazi daiıssılası onu **yakalıyordu**. (H)

-I: Dayanamadım, hemen koşup elini **yakaladım**. (GGKY)

yakalan- (126): **-A, -DA, -IA**

Anlamı: “Yakalama işi yapılmak.”

-DA, -A: Celal on üç on dört yaşlarında amansız bir hastalığa **yakalanmıştı**. (UH)

-DA, -IA: Katil kaçtığı köyündeki evinin samanlığında silahıyla **yakalanmıştı**. (K)

yaklaş- (257): **-A, -DA, -IA**

Anlamı: “Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek.”

-A, -IA: Bir başka gavur, Emine'ye bu sözlerle **yaklaşıyor**. (Y); Muhakkak ki o, sevgilisinde hiçbir roman kahramanının çizgisini aramadan, onu hiçbir musikinin tesadüf kadehinde tatmadan seviyor, düşünüyor ve ona ilk adam kudretiyle **yaklaşıyordu**. (H)

-DA, -A: O anda bana **yaklaştı**. (E)

-A: İşin sonuna **yaklaşmışım**. (UH); Nihayet Fahir'le metresi genç kadına **yaklaştılar**. (H); Eve geldiği zaman saat on bire **yaklaşıyordu**. (H)

yapış- (55): **-A, -DAn, -IA**

Anlamı: “Yapışıcı olan veya yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey, bir yere tutunup kalmak.”

-DAn, -A: Çocuğun takkesi sıcaktan alnına **yapıştı**. (BBAR)

-IA, -A: Nuran'ın sesinden Tab'i Mustafa Efendi'nin hüznünü kabullenmiş, onunla genç adamın tenine **yapışmıştı**. (H)

-A: Gidenin arkasından ağlıyor, “Gitme!” diye eteklerine **yapışıyoruz**. (H); Koluma **yapıştı**. (GGKY)

yaptır- (174): **-I, -A, -DA**

Anlamı: “Yapmasını sağlamak, yapmasına imkan vermek.”

-I, -A: Bir Cenuplu mektep arkadaşı, şehirlerinin, kurtuluş bayramı için bir abayı 50 altına **yaptırmıştı**. (H)

-DA, -I: Mustafa İnan Teknik Üniversite'de ilk doktorayı **yaptırmıştı**. (BBAR); Savaşı kazandık mı, seni alıp bu şehre götüreceğim ve orada **düğününü yaptıracam**. (Y)

yaptırıl- (15): **-DA, -DAn, -CA**

Anlamı: “Yaptırma işin konu olmak.”

-DA, -DAn: *Bu güzel eser 1833'te Abdurrahman Paşa tarafından yaptırılmış.* (GGKY)

-CA, -DAn: *Buna göre eser yaklaşık 150 sene önce Çıplak Hasan ismindeki biri tarafından yaptırılmış.* (GGKY)

-DAn: *Bu cami Türk hayırseverler tarafından yeniden yaptırılmış.* (GGKY)

yarala- (15): -I, -DA, -DAn

Anlamı: “Silah bıçak vb. araçla yara açmak.”

-I, -DAn: *Kıştırıldığı tomruk, kendisiyle aynı düşünceyi paylaşanlar tarafından çiçeklerle süslenmiş olsa da, bu olay Defoe'yu derinden yaraladı.* (CK)

-DA, -I: *Ne zindanlar ne Afrika'nın Fizan çöllerindeki sürgünlük hayatı o dönemde genç idealistleri yaralamadı.* (E)

yatır- (93): -I, -A, -DA

Anlamı: “Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak.”

-I, -A: *“Onu hastaneye yatırdıktan sonra vazifeme döneceğim” demişti.* (E)

-I, -DA: *Hastayı bir gece o harabenin kuytusunda yatırırlardı.* (UH)

yatıştır- (16): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Bir kargaşayı ayaklanmayı bastırmak.”

-I, -DA: *Onun kızgınlığını bu kış gecesinde ancak annem yatıştırırdı.* (UH)

-I, -IA: *Yakıp yıkarken hayvanlaşan insanlar, ateşle, talanla teskin edemedikleri kötü hırslarını, nihayet hayvanlığın en yüksek bir ifadesi olan cebri temellükle yatıştırırlar.* (Y)

yayıl- (170): -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Yayma işine konu olmak.”

-DAn, -A: *Oradan dal dal etrafa yayılıyordu.* (H); *Ve bu değiştirici füsün, oradan bütün hayata yayılırdı.* (H)

-DA: *Komünizmin bölgede yayılmasını önleyecek tek sağlam kalenin Türkiye olduğunu bilmiyorlar mıydı?* (E)

yazıl- (227): -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Yazılmak işi yapılmak, kaydolmak.”

-DA, -IA: *Pembe, mavi, beyaz, sarı kağıtlarda, muntazam, adeta nar gibi, diş diş yazıyla yazılmıştı.* (H)

-IA, -DA: *Tunus telaffuzuyla “Kemel” şeklinde yazılıyor.* (GGKY)

-CA, -IA: *Şiir az önce Ka'nın tanık olduğu malzemeye yazılmıştı.* (K)

yen- (120): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Yemek işine konu olmak, aşınmak; *meç.* üstesinden gelmek; tutmak, bastırmak.”

-IA, -I: *Fizyolojik rahatsızlığına rağmen Tülin, güçlü kişiliğiyle tüm sorunlarını yendi.* (E)

-DA: *Yemek, sokakta yendi.* (GGKY)

yıka- (130): -I, -IA, -CA

Anlamı: “Su veya başka sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.”

-I, -CA: *Emine, İsmail'den vaz geçip benim olsa, onu önce bir iyi yıkardım.* (Y)

-IA, -I: *Altından kanlı bezler çıkarıp, kaynar suyla elini yıkarlardı.* (UH)

-I: *Annem tulumbadan su çeker, elimi yüzümü yıkardı.* (UH)

yıkıl- (103): -A, -DA, -IA

Anlamı: “Yıkma işine konu olmak.”

-DA, -A: *Ve koskoca adam bir eli karnının üstünde, adeta sürünerek, yukarıya kadar çıkmış ve orada sofada, yere yıkılmıştı.* (H)

-IA: *Bu talep ağızdan çıkar çıkmaz salon dakikalarca süren bir alkış seliyle yıkılıyor.* (GGKY)

yokla- (28): -I, -DA, -IA

Anlamı: “El ile dokunarak incelemek.”

-DA, -I: *Zihnimde onunla ilgili bilgileri yokluyorum.* (GGKY)

-IA, -I: *Tekrar alıcı gözüyle odayı yokluyorum.* (GGKY)

-I: *Ben burnumu uzatıp içeriği yokluyorum.* (GGKY); *Adalelerimi yokluyorum.* (H)

yorumla- (50): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Bir yazıyı veya sözü yorum yaparak açıklamak tefsir etmek.”

-I, -DA, -IA: *Gördüklerini orada soğukkanlılıkla yorumluyordu.* (BBAR); *Ortak bir algısal çerçeve yokken mesaj olduğu gibi gönderilirse, kişi kendi yaşam ve deneyimine uygun düşen bir algısal çerçeveye göre mesajı alır ve onu soğukkanlılıkla yorumlar.* (Yİİ)

-I: *Luk, İsa'yı yoksulların ve günahkarların arkadaşı olarak yorumlamaktadır.* (CK)

yuvarlan- (27): -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Kendi üzerinde dönerek hareket etmek.”

-IA, -DA, -DAn: *Çerçi Abdullah vaktiyle dağ köylerinden birine giderken katarıyla birlikte yardan yuvarlanmış.* (UH)

yüklen- (63): -I, -A, -DA

Anlamı: “Yükleme işi yapılmak veya yükleme işine konu olmak; Kendi ağırlığını başka bir şey üzerine vermek, bedeniyle abanmak; üstüne düşmek, zorlamak; *mec.* bir şeyi yapmayı kabul etmek, üstüne almak.”

-DA, -I: *Sabah karanlığında ekmek torbasını yükledi.* (BBAR); 27 Mayıs'tan sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi, 1961'de Manisa milletvekili oldu, 1957'de de Ulus gazetesinin başyazarlığını yüklenmişti. (Y)

-A: *Dünya barışının korunması da bizim dertli omuzlarımıza yükleniyor.* (BBAR); Şoför kaybettiği zamanı telafi etmek istercesine gaza yükleniyor. (GGKY)

yüksel- (211): -A, -DA, -DAn

Anlamı:“Yükseğe çıkmak.”

-DA, -DAn, -A: *Hadiseler ve asabımız bir anda sıfırdan yüze yükseliyor.* (H)

yürüt- (97): -I, -DA, -IA

Anlamı: “Yürüme işini yaptırmak, yürümesini sağlamak.”

-I, -DA: “Erkek evin reisidir!” anlayışını paylaşan eşler, evliliklerini ahenk içinde yürütürler. (Yİİ)

-I, -IA: *Bu hareketi kararlılıkla yürüten İstanbul Üniversitesi rektörü, hukukçu ve yönetici Ankaralı Cemil Bilsel oldu.* (E)

-I: *Seminerleri Mustafa İnan ve Cahit Arf yürütüyordu.* (BBAR)

1.2.3.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde aynı fiile bağlı üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

ara- (701)

Bu uzaklaşma için başka sebepler aradı. (H)

atla- (97)

Nasıl da atlamışsınız birader. (UH)

beğen- (152)

Ne okusa beğenirsiniz. (GGKY); *Ama, solcular pek beğeniyor.* (H)

bekle- (778)

Namazı bitirene kadar bekledim. (Yİİ)

bırak- (932)

Adam at sineği gibi yapışmış bırakmıyor. (GGKY); *Vallahi, bir lokma ekmek, bir tane yumurta bırakmazlar.* (Y)

bitir- (206)

Selamını söyle, diye bitirdi. (UH); Orta mektebi bitirmiş. (UH)

boşan- (49)

Ben sekiz yaşındayken boşanmışlar. (LBA)

boz- (146)

Mağazadan çıktım, tütüncü bozmaz, gazeteci bozmaz, 90 kuruşluk bir çikolata aldım, bozdular. (Yİİ)

çevir- (261)

Uzaktan bizi gözlemekte olan Ferhat da koşup bir taksi çeviriyor. (GGKY)

çıkart- (845)

Telaşının ne kadarı İpek'in güzelliğindendi, çıkaramadı. (K)

dayan- (272)

Nihayet dayanamadı. (H)

doğur- (109)

Heyecanlandırıldığı kalabalıklar ürküntü doğurdu. (CK); Yıldızlar parlıyor, sazlar çalıyor, renkler konuşuyor, mevsimler doğuruyor. (H)

düşün- (1439)

Ka, iyi ki bu paltoyu almışım, diye düşündü. (K); Bir süre düşündü. (BBAR)

engelle- (159)

Lütfen dalaşmayın, çok sarhoş, diye engelledi. (UH)

gel- (4033)

Belediye seçimleri ve intiharçı kızlar için geldim. (K); Türk kızını bulmak için de gelmişti. (K)

kaçırıl- (21)

O kaçmadı, kaçırıldı. (UH)

kay- (101)

Çocuklar kayıyorlardı. (UH)

kıvrıl- (28)

O da kıvrılır, uyur şimdi. (UH)

öner- (158)

Borçlar için de 1,5 milyon sterlin öneriyordu. (E)

sarı- (134)

Çocuğun yaraları sarıldı. (BBAR)

seslen- (95)

"Sana ihtiyarlık yok!" diye seslendi. (H)

sev- (852)

Bir daha sevdim. (CK)

sıralan- (54)

Hadiseler nasıl sıralanıyor. (H)

tanış- (127)

İlahisi için teşekkür ettik ve tanıştık. (GGKY)

tut- (187)

Mecburen biraz masrafa girip taksi tutacağız. (GGKY)

tutuklan- (15)

Şimdi ise bir diğer damat, Dr. Teyfik Rüşdü tutuklanmıştı. (E); *Rahmi Bey, Şükrü (Kaya), Eczacıbaşı Ferkl... Evliyazede Refik tutuklanmamıştı.* (E)

vur- (302)

O zaman dalgalar güm güm vururdu. (CK)

yakala- (200)

Çok büyük bir şey, hiç değişmeyecek bir şey yakalamış. (H)

yakalan- (126)

Ailenin diğer fertleri aynı yolu izlerken yakalanmışlar. (UH); *Sevgililerin karşılıklı mektuplarını taşıırken bir gün bile yakalanmadı.* (E); *Kıskandığı öğretmenin parasını çalarken yakalanmış.* (K)

yaklaş- (257)

İstasyon şefi gülerek yaklaşıyor. (UH); *Onlar hiçbir zaman yaklaşımadılar.* (BBAR)

yen- (120)

Asıl karşımıza çıkan odur, diye düşündü, asıl güreşeceğimiz ve hiçbir zaman yenemeyeceğimiz. (H)

yıka- (130)

Askerler döke saça el yüz yıkarlardı. (UH)

yıkıl- (103)

Ne yazık ki bu tarihi eser uzun müddet metruk bırakılmış ve geçen sene tamamen yıkılmış. (GGKY); *Ve zaten sıkı sıkıya bağlı olduğu medeniyet yıkılmış.* (H); *Durmadan yanıp, durmadan tutuşuyoruz; durmadan yağmaya, talana, durmadan eza ve hakarete maruzuz; her dakika doğrulup her dakika yıkılıyor.* (Y); *Evliyazade Hanı yağmalanmış ve yıkılmıştı.* (E); *Mancınıklara taş konup atılır, kaleler yıkılır.* (YE)

yüksel- (2211)

Gelir düzeyi de yükselmeli. (BBAR); Ağrı insana korku veren masal devleri gibi yükseliyor. (GGKY)

1.2.4. Dört İstemliler

“Dört İstemliler”; hâl eklerinden dört hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, dört farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, dört farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Dört istem alan Türkçe kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Dört istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 89’dur.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Dört istem alan Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 7.10

Dört istem alan Türkçe kökenli fiillerin Türkçe kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 7.62

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli dört istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

1.2.4.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Dört İstemlilik

Bu kısımda Türkçe kökenli olup, dört farklı yüklemli, cümlede dört farklı istem almış fiiller üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde, dört farklı cümlede, dört farklı istem alarak yüklem olabilen Türkçe kökenli fiiller ve bunlara ait örnek cümleleri aşağıda veriyoruz.

Örnek cümlelere geçmeden önce bu fiilleri vermeyi uygun bulduk:

doğ- (317), *öldürül-* (68), *yetiş-* (125).

Ayrı cümlede aynı fiile bağlı istemlileri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

doğ- (317): *-DA, -DAn, -IA, -rA*

Anlamı: "Dünyaya gelmek; güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek; düşünce, hayal vb. zihinde birdenbire oluşmak; *mec.* ortaya çıkmak, sonucu olmak."

-DA: Mustafa İnan Adana'da doğdu, o Hüseyin de parlak şartlar altında doğmadı.
(BBAR)

-DAn: Bu ifritler ondan doğuyordu. (H)

-IA: Uzviyetimde var, onlarla doğmuşum. (H); Herkes kendi zamanının şuuruyla doğar.
(H)

-rA: Ben sonra doğmuşum. (BBAR)

öldürül- (68): -DA, -DAn, -IA, -rA

Anlamı: “Öldürme işine konu olmak.”

-DA: Hikmet esrarengiz bir şekilde öldürülmüştü. (K); 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılırken Yeşeya Aciman ve Çelebi Behor Karmona gibi büyük Yahudi tüccarlar öldürüldü. (E)

-DAn: Mümtaz'ın babası, S...'nin işgali gecesini, oturdukları evin sahibine düşman olan bir Rum tarafından öldürülmüştü. (H)

-IA: Giydiği deniz topu desenli rengarenk kravatıyla öldürülmüştü. (K); Mevlânâ'yı karşıt kültüre ve aykırı yola çeken Şems, bu nedenle öldürülecektir. (YE)

-rA: Ali, askeri darbeden iki gün sonra öldürülmüştü. (E)

yetiş- (125): -A, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak; vaktinde tamam olmak.”

-A: Bilginler de kendi kendine yetişti. (BBAR); Ne de olsa serde gerçek çeyrek pehlivanlık var; davullu zurnalı, pehlivanlı köy düğünlerine yetişmiş. (GGKY); Biz dünyaya yetişeceğiz. (H)

-DA: Mustafa, Anadolu'nun garip ve leyli meccani kaderinin içinde yetişmişti. (BBAR); Babam tam bu sırada Hızır gibi yetişti. (UH)

-DAn: Ailemizden çok esnaf yetişti. (UH); Bütün Kırım uleması bu medreseden yetişmiş. (GGKY)

-CA: Böylece çekingen, sebatsız ve yetersiz gençler yetişiyormuş. (LBA)

1.2.4.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde dört istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı dört istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılabilen fiiller şunlardır:

doğ- (317)

Nuran doğacak, siz doğacaksınız.. (H)

öldürül- (68)

Fani Ali Adnan'ın, adını taşıdığı dedesi öldürülmüştü. (E); İşkenceli sorgular sonucu, okul öğretmeni Hasan Basri Alp öldürüldü. (E)

1.2.4.2. Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, dört istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç veya iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç veya iki istemli yapılar sunulmuş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir.

Örnek cümlelere geçmeden önce bu fiilleri toplu halde vermeyi uygun bulduk:

ağla- (246), ak- (169), al- (4422), alış- (108), as- (69), at- (878), ayrıl- (397), bağla- (183), bak- (2252), başla- (2064), başlat- (57), birleştir- (72), çağır- (164), çık- (2777), çiğne- (26), çiz- (169), değerlendir- (200), dinlet- (16), dolaş- (284), dök- (151), duy- (876), düzelt- (91), ekle- (217), geç- (1655), geçiril- (93), getir- (1230), getiril- (236), gezdir- (43), gönder- (306), gönderil- (94), gör- (2450), görevlendiril- (35), görün- (440), göster- (1268), götür- (375), gül- (308), gülümse- (130), iç- (475), ilerle- (169), ilet- (54), in- (369), inan- (543), iste- (2859), izle- (415), kal- (1947), kanıtla- (23), karıştır- (194), karşıla- (214), karşılaştır- (46), kazandır- (132), kes- (304), kopar- (64), kullan- (1228), kurtar- (2190), kurul- (374), kutla- (69), okşa- (72), okut- (30), otur- (936), öğren- (560), önle- (152), saldır- (73), sıkıştır- (42), sun- (369), suçla- (63), sürdür- (320), sürükle- (48), sürül- (104), taşı- (636), taşın- (125), tat- (39), tüket- (148), ulaş- (494), uyan- (151), uzat- (179), ver- (3827), vurul- (48), yağ- (66), yakın- (35), yansıt- (105), yaşa- (1442), yat- (380), yaz- (886), yerleştir- (137), yolla- (90), yönel- (135).

Türkçe kökenli aynı fiile bağlı dört istemi bulunan ve bu istemlerden üç veya ikisi tek cümlede, diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

ağla- (246): -A, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek; ağaç budandığında kesilen yerlerden besi suyu veya öz su akmak; sızlanmak, yakınmak; bir duruma üzülme.”

-DA, -CA: Birlikte saatlerce ağladık. (UH)

-A: Kızının yerine Fitnat Hanım bol bol ağladı. (H)

DAn: Hiç göremeyeceği bir güneşin arkasından ağlar gibi içinde hasret kımlıdadı. (H)

-CA: *İsa da saatlerce ağladı. (CK)*

ak- (169): **-A, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek; bu gibi maddeler aşağıya, yere düşmek; sıvı bir madde bir yerden çıkmak; bir kap veya bir yer, içindeki veya üstündeki sıvıyı sızdırmak; art arda ve toplu olarak gitmek; kumaş yıpranıp iplikleri erimeye başlamak; boya birbirine karışmak; sürüp gitmek; *mec.* zaman çabuk geçmek; *mec.* karışmak, katılmak; *argo* çabucak savuşmak, ortadan kaybolmak.”

-DA, -IA: *Testinin boğazından su, bir hıçkırık sesiyle akıyor. (Y)*

-DAn, -A: *Arzu, yaşama hasreti, susamış hayvanların ikindi sıcaklığında serin kaynaklara sürü halinde gidişi gibi, içinden ona akıyordu. (H)*

-IA, -A: *Nasıl bütün İstanbul, her çeşit ve her türlü modasıyla, en gizli, en umulmadık taraflarıyla buraya akıyordu. (H)*

-IA: *Sıvı düzenli damlalarla akıyordu. (BBAR)*

al- (4422): **-I, -A, -DA, -DAn**

Anlamı: “Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak; bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak; birlikte götürmek; satın almak; ele geçirmek, fethetmek; içine sığmak; kabul etmek; kendine ulaştırılmak, iletilmek; içeri sızmak, içine çekmek; erkek, kadınla evlenmek; sürükleyip götürmek; kazanmak, elde etmek; zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak; bürümek, sarmak, kaplamak; yolmak, koparmak; yerini değiştirmek, çekmek; temizlemek; içeri girmesini sağlamak; tat veya koku duymak; çalmak; soldurmak; vücuttaki hasta bir organı ameliyatla çıkarmak; motor çalışması için gerekli olan elektrik veya yakıttan yararlanır duruma gelmek; göreve, işe başlatmak; başlamak; davranış veya makam değiştirmek; içecek veya sigara içmek; yutmak, kullanmak; görevden, işten çekmek; kazanç sağlamak; gidermek, yok etmek.”

-DAn, -I, -A: *Bu yüzden şimdi bacaklarının arasında duran koyu vişne rengi Baly marka büyük el çantasını yanına almıştı. (K)*

-I, -A: *Bira göbekli Emniyet Müdür Yardımcısı Kasım Bey koridora çıkıp onları odasına aldı. (K)*

-I, -DA: *Para bulup soluğu Babıali'de İstanbul Ansiklopedisi'nin bürosunda alıyordu. (CK)*

-I, -DAn: *Mızıkeyi elimden aldı. (UH)*

-I: *Bu son Osmanlı'nın birkaç fotoğrafını aldım. (GGKY)*

-DA: *Aracımızı park edip dolaşırken şehir hakkında kısa kısa bilgiler alıyoruz. (GGKY)*

alış- (108): **-A, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek; yadırgamaz duruma gelmek; uyar duruma gelmek, uygun gelmek, intibak etmek; sürekli ister olmak; bağlanmak, ısınmak; bağımlılık kazanmak; evcilleşmek, ehlîleşmek; tutuşmak, yanmaya başlamak.”

-A, -DA: *Biz bu tür selamlaşmaya burada alıştık. (GGKY)*

-A, -DAn: *Sabriye Hanım kendisini pek az ziyaret eden çocuklarının yokluğunu onlarla telafi etmeğe çoktan alışmıştı. (H)*

-IA, -A: *Ama kötü bir gerçek var ki, zamanla yalan söylemeye alışıyorum. (LBA)*

as- (69): **-I, -A, -DA, -IA**

Anlamı: “Bir şeyi aşağıya sarkacak biçimde bir yere iliştip sarkıtmak; üzerine takınmak, kuşanmak; bir kimseyi boğazından ip vb. geçirip sallandırarak öldürmek, idam etmek; gitmek zorunda olunan bir yere özürsüz gitmemek; görevi olan bir işi özürsüz yapmamak.”

-I, -IA, -A: *Kız kendisini başörtüsüyle lamba kancasına asmıştı. (K)*

-IA, -DA, -I: *Kadın hazırladığı kanca ve iple bir hamlede kendisini asmıştı. (K)*

-I, -DA: *Annemin resmini duvara asmıştı. (UH)*

-I, -IA: *Bu yaftayı, suçsuzluğuna inanan Roma'nun Filistin temsilcisi vali Pilatus kendi elleriyle asmıştı. (CK)*

-I: *Oğlum bu devlet hepinizi yakalar, hepinizi asar. (K)*

at- (878): **-I, -A, -DAn, -ArI**

Anlamı: “Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak; bir şeyi yere doğru bırakmak; bir kimsenin ilişkisini kesmek; koymak; rast gele bir kenara koymak; uzatmak; bir yerden başka bir yere taşımak; sille, tokat vurmak; top, tüfek vb. silahları patlatmak; kurşun, gülle, ok vb. şeyleri hedefe fırlatmak; geri bırakmak, ertelemek; örtmek; yapılmış kötü bir işi birine yüklemek; sözle sataşmak; kovmak, dışarıya çıkarmak, ilgisini kesip uzaklaştırmak; istenilmeyen bir şeyi kendi malı olmaktan çıkarmak; kullanılması gelenek hâline gelmiş bir şeyi kullanmaktan vazgeçmek; çıkarmak, dışarıya vermek; patlayıcı maddelerle havaya uçurup yıkmak; yay ve tokmakla ditmek, kabartmak; çatlakmak; yırtılmak; yapışık olduğu yerden ayrılmak; sıkıntı dolayısıyla giyilen bir şeyi çıkarmak; yazılı veya banda alınmış bir metinden bazı bölümleri çıkarmak; değerini eksiltmek; bir şeyin rengi solmak; göndermek, yollamak; haykırmak, bağırarak; etkisi kaybolmak, alışmak, bırakmak; terk etmek; *argo* götürmek, sahiplenmek; *argo* söylemek; *argo* yalan veya abartmalı söz söylemek; *argo* bilmeden, kestirerek söylemek; içki içmek.”

-I, -A: Babam hayatın demir örsünde dövülmek üzere kendini zamanın girdabına **atmış**. (UH)

-I, -DAn: Haftasına kalmadan babamı işten **atmışlar**. (UH); Dilsiz kız beni kucağından **atmıştı**. (UH)

-I, -ArI: Babam kendini dışarı **atmıştı**. (UH)

ayrıl- (397): **-DA, -DAn, -IA, -CA**

Anlamı: "Ayırma işine konu olmak; bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak; boşanmak."

-DA, -DAn: Hiç ummadıkları şekilde birbirinden **ayrıldılar**. (H)

-DAn, -A: Kabaca tasvir ettiğimiz ada, iklim bakımından da iki kısma **ayrılıyor**. (GGKY)

-IA, -A: Tahta bölmeye küçük oda ikiye **ayrılmıştı**. (K)

-IA, -DAn: Hoş duygularla okuldan **ayrılıyoruz**. (GGKY)

-CA, -DAn: Babasının ölümünden bir ay önce de Orhan Köprülü DP İstanbul İl başkanlığından **ayrılmıştı**. (E)

bağla- (183): **-I, -A, -DA, -IA**

Anlamı: "Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak; düğümlemek; yara ilaç koyup bezle sarmak; denk yapmak, paket yapmak; oluşmak, tutmak, meydana gelmek; bir iş veya kimse için ayırmak, tahsis etmek; anlaşma yapmak; uyulması zorunlu olmak; başka bir işle uğraşamaz durumda olmak; sona erdirmek, bitirmek, tamamlamak; geçişi engellemek; birini söz veya yazı ile bağlamak, taahhüt etmek, angaje etmek; *mec.* gönlünü kazanmak; *mec.* birinde bir şeye karşı ilgi, istek uyandırarak o şeye ilgi, yakınlık duymasını sağlamak; *mec.* bütün ilgisini bir yerde yoğunlaştırmak."

-I, -IA, -A: Aynı siyasi mukadderat, aynı sosyal bağlar, bizi kardeşlik, evlatlık, analık babalık üstünde bir yakınlıkla birbirimize **bağlamıştır**. (Y)

-DA, -I, -A: Alp dağlarının içine oyulmuş 11 kilometrelik bir tünel burada iki ülkeyi birbirine **bağlıyor**. (GGKY)

-A, -I: Belime Mehmet'i **bağladım**. (BBAR)

-I: Annesi Mustafa'nın gözlerini **bağlamıştı**. (BBAR); Stefan'ı küstürme endişesi beni **bağlamıştı**. (GGKY)

-A: Belki de hayatımız pamuk ipliğine **bağlı**. (BBAR); Parasını Fransızlarla birlikte kıtlık geliyor diye yiyeceğe **bağlamıştı**. (BBAR)

bak- (2252): **-A, -DAn, -IA, -CA**

Anlamı: “Bakışı bir şey üzerine çevirmek; aramak; bir şeyin yüzü bir yöne doğru olmak; bir şeyin gelişmesi veya iyi bir durumda kalması için emek vermek; beslemek, geçindirmek; bir iş birinden beklenmek; hastayı muayene etmek; tedavi etmek için ilgilenmek; yoklamak, incelemek, denemek; bir işi yapmak, bir işi yapmakla görevli olmak; ilgilenmek; uğraşmak, meşgul olmak; yapılabilmesi bir şeye bağlı bulunmak; gözetmek, korumak; renklerde benzemek, andırmak; önem vermek, önem vererek üzerinde durmak. önem vermek, önem vererek üzerinde durmak; anlamak, farkına varmak; başka bir şeyle ilgilenmeyip elindeki veya önündeki işle uğraşır olmak; bebeğin veya çocuğun eğitim ve bakımıyla ilgilenmek.”

-A, -DAn: *Gözlerinin içine doğrudan bakıyordu Ka'nın. (K)*

-A, -IA: *Mümtaz, kızın solmuş yüzüne, gözlerine, neşeyle baktı. (H)*

-A, -CA: *Ka bir zamanlar İpek ile evli olan bu adamın içleri hiç gülmeyen güzel ela gözlerinin içine düşmanca baktı. (K)*

-A: *Birkaç tanesini rast gele çevirelim, ne olduğuna bakalım. (GGKY)*

-DAn: *Daktilonun başından baktım. (UH)*

başla- (2064): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Bir işe girişmek, harekete geçmek; çalışır, işler, yürür duruma girmek; olmak, oluşmak, ortaya çıkmak, doğmak; görünmek; etkisini göstermek; hoş olmayan bir davranışa koyulmak.”

-DA, -A: *Saat dokuzda küçücük bakkal dükkanlarını, fırınları, kırık dökük kahvehanelerin içlerini seyrederken kar serpiştirmeye başlamıştı. (K); Yeni yılın ilk haftasında hazırlıklara başlamıştı. (K)*

-DA, -IA: *Onun hikayesi, gelmiş geçmiş zamanların bu en muhteşem romanında bir somun ekmek çalarken yakalanmasıyla başlar. (CK)*

-DAn, -A: *Biz bunlarla iktifa edelim ve şimdiden hazırlanmaya başlayalım. (GGKY)*

-IA, -DA: *Savaşla burada kıtlık ve yoksulluk yılları başlamıştı. (BBAR); Arınma bedenini çektiği acıyla kalpte başlamıştır. (CK)*

başlat- (57): -I, -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Başlamasına yol açmak; birinin kötü konuşmasına yol açmak.”

-I, -A: *Aptal olduğunu söylediği kız arkadaşlarını bir kalemde geçerek İbo'yu o dönem doktora başlattım. (KG)*

-I, -DAn: *Hata yapmamak için, Evliyazadelerin soyağacının başlangıcını İzmir Belediye Başkanı Evliyazade Mehmed Efendi'den başlatacağım. (E)*

-I, -IA: *Belki Dede kendi ruhunda duyduğu için ayinini Mesnevi'nin beyitleriyle başlatmıştı. (H)*

birleştir- (72): **-I -DA, -IA, -rA**

Anlamı: “Bir araya getirmek.”

-DA, -I, -IA: *Aydın Menderes 1 kasım 1991'de hayatını Ümran Hanımla birleştirdi. (E)*

-rA, -IA: *Önce onları bir dinleyelim, sonra şu mektuplarla birleştiririz. (BBAR)*

-I: *Sonra herşey aynı bulanık rengi alıyor, sert sağanak rast geldiği her şeyi sanki birleştiriyordu. (H); Felaket bile bizi birleştiremedi. (Y)*

çağır- (164): **-I, -A, -DAn, -IA**

Anlamı: “Birin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek; birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek; binmek için bir araç istemek; *hlk.* yüksek sesle şarkı söylemek.”

-I, -DAn, -A: *İpşirli Hocamızı içeriden telefona çağırdılar. (GGKY)*

-I, -A: *Babamı yine karakola çağırdılar. (UH)*

-I, -DAn: *Beni şubeden çağırdılar. (H)*

-I, -IA: *Kudsi Bey, bazılarıyla senli benli konuşuyor, onları adlarıyla çağırıyor. (GGKY)*

-I: *Bir başka şeyi söylemek için seni çağırdım. (K); Beni çağırıyorlar. (H)*

-A: *Öyle ise bir gidip görelim, yahut Emirgan'a çağıralım. (H)*

-IA: *Ve telaşlı bir hareketle hemşireyi çağırdı. (BBAR)*

çık- (2777): **-A, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “İçeriden dışarıya varmak, gitmek; elde edilmek, sağlanmak, istihsal edilmek; bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak; bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek, taşınmak, ayrılmak, ilgisini kesmek; süresi dolduğunda ayrılmak; yapılmak, yürümek; yetiyecek ölçüde olmak; eksilmek; meydana gelmek; sıyrılmak, ayrılmak; herhangi bir durumda olduğu anlaşılacak; bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek; bir şeyin yukarısına doğru yürümek; bir inceleme, bir araştırma sonucu bulmak; yetkili birinin makamına iş için gitmek; talihine veya payına düşmek, isabet etmek, vurmak; gitmek, koyulmak; bir konu yetkililerce karara bağlanmak; birdenbire görünmek; mal olmak; oyunda herhangi bir rolü oynamak; bir yere ulaşmak, varmak; karaya ayak basmak; yayılmak, duyulmak; olmak, bulunmak, var olmak; bir iddia ile ortalıkta görünmek; yayılmak; karşı gelebilmek, boy ölçüşmek; bulaşmak; binaya kat eklemek; bir sebeple bulunulan yerden ayrılmak; niteliği sonradan anlaşılacak; davranışta herhangi bir niteliği bulunmak; yerinden oynamak; görünür veya belli bir durumda bulunmak;

oluşmak, olmak; piyasaya sürülmek; bitmek, büyüme, sürmek; verilmek; ay veya mevsim geçmek; yeni yetişip satışa sunulmak; yükselmek artmak; artırmak, fiyatı yükseltmek; sesini yükseltmek; büyük abdest bozmak; giderilmek, yok olmak; unutmak; ay, güneş görünmek; yayımlanmak; gelmek; gerçekleşmek; bulunduğu yerden fırlamak, kopmak; bir şeyin düzeni bozulmak, eskisinden daha değişik, kötü bir duruma girmek; flört etmek; erişmek, görmek; *mec.* harcamak zorunda kalmak; *argo* vermeye katlanmak.”

-DA, -A: *Saat dokuzda avluya çıkmıştı. (K)*

-DAn, -DA: *İnönü Stadyumu'ndan alkışlar arasında çıkıyorduk. (UH)*

-IA, -DAn: *Yine bu ahbapların yardımıyla, o evden çıkmış. (UH)*

-A: *Keşke İhsan'ın nasihatini dinlese ve seyahate çıksaydı. (H)*

çiğne- (26): -I, -DA, -CA, -rA

Anlamı: “Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezme, öğütme; ayak ve tekerlek altına alarak ezme; *mec.* sayılması gereken bir şeyi saymamak itibar etmemek; *mec.* egemenliği altına almak, hükmetmek.”

-I, -DA: *Beni orada çiğnedin sen. (BBAR)*

-I, -CA: *Bu musiki beni saatlerce çiğnedi. (H)*

-rA, -I: *Şimdi bu değirmen evvela istakozu öğütecek, sonra onu çiğneyecekti. (H)*

çiz- (169): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Çizgi çekmek; resmini yapmak, resmetmek; çizgiler halinde belirtmek, desenini yaptırmak; çizgi halinde berelemek; geçersiz kılmak için üzerine çizgi çekmek.”

-A, -I: *O Lezzet Lokantası'nın duvarına bir manzara resmini çiziyor. (UH)*

-A, -IA: *Dün akşam son sahifenin altına kırmızı kalemle kocaman bir çizgi çizdim. (H)*

-DA, -I: *Kanepeye yarı uzanmış, dizlerine dayadığı bir kitabın üzerinde resmini çiziyordu. (H)*

-I: *Hanımfendi bloknotundan bir sayfa koparıp adresi yazdı ve krokisini çizdi. (GGKY)*

değerlendir- (200): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Bir şeyi yerinde ve yararlı bir yolda kullanmak; değer kazandırmak, kıymetlendirmek; değer biçmek; bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek.”

-I, -DA: *Vecihi Timuroğlu, sorunu gerçekçiliğin gelişimi açısından ele aldı, bunu toplumun gelişme süreci içinde değerlendirdi. (Y); Çünkü dinleyen, davranışlarını onun farkında oluş ya da olmayışına göre değil, kendi iç dünyası çerçevesinde değerlendirir. (Yİİ)*

-A, -DA: *Zaten götürülemezdi, Atatürk'ün yakın çevresi ile Mareşal Fevzi Çakmak'ın arasının "gergin olduğuna" ileride değineceğiz. (E)*

-DA, -I: *Mustafa da talebeliği sırasında iki tarafı biraz daha iyi değerlendiyordu. (BBAR); Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, İsrail'in ilk Ankara büyükelçisi Elialu Sasun'u makamına davet ederek, birlikte gelişmeleri değerlendirdiler. (E)*

-DAn, -A: *O yıllar denilince aklıma ilk gelen siz, kimi eski kitaplardan bize poetikalar değerlendirirdiniz. (CK)*

-I: *Göçün sonuçlarının önceden kestiren bazı münevverler bunu bir nevi ihanet olarak değerlendirmişler. (GGKY)*

dinlet- (16): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Dinlemesini sağlamak, söz geçirmek.”

-A, -IA: *Hocalara Mustafa Bey aracılığıyla şarkı dinletiyordu. (BBAR)*

-DA, -I: *Kandilli Tepesinde sultani-yegah bestesini dinletmişti. (H)*

dolaş- (284): -I, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Gezmek, gezinmek; doğru gitmeyip yolu uzatmak veya yolu uzamak; dönüp başka bir yoldan gitmek; akmak; saç iplik vb şeyler birbirine karışarak güç çözümlü duruma gelmek.”

-IA, -DA: *Tam adını koymadığı bir nevi ümitsizliğin verdiği pervasızlıkla gözleri genç kadının yüzünde, ellerinde dolaşıyordu. (H)*

-I: *Camileri dolaştılar. (BBAR); Nuran'ın adı bir sıtma gibi vücudunu dolaştı.(H); Görevli olarak Kütahya, Simav, Gediz, Eskişehir, Sakarya yörelerini dolaştı. (Y)*

-DA: *Kars şehrinde eli boş dolaştım.(K); Şimdi rehberimizin peşine takılarak bu sevimli evlerin arasında dolaşıyoruz. (GGKY); Kitap rafları arasında dolaşıyoruz. (GGKY); Düşüncesi hep Nuran'ın etrafında dolaşıyordu. (H); O tembel tembel sokaklarda dolaşıyordu. (H)*

-CA: *O kasaba senin bu kasaba benim senelerce dolaşmışlar. (UH)*

dök- (151): -I, -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak; belli bir yere boşaltmak; akıtmak, düşürmek; saçmak, serpmek; salmak, bırakmak; üstünde bulunan bir şeyi düşürmek; teninde kızamık, kızıl, suçüçeği hastalıklarında olduğu gibi kırmızı lekeler çıkmak; maden, mum eriyiği veya çimento, alçı vb.ni kalıba akıtarak biçim vermek, döküm yapmak; sulu hamuru kızgın yağ veya tepsinin içine akıtarak pişirmek; bir yere çokça bir şey yığmak, taşımak; çok söylemek; bir şeyi yok etmek için atmak; bir işte veya bir konuyu ele alış biçiminde değişiklik yapmak; yakmak, tutuşturmak; kullanmak, harcamak, sarf etmek; *mec.* çok sayıda öğrenciyi sınavda veya bir üst sınıfa geçirmede

başarısız saymak; *mec.* bol bol vermek, ödemek, sarf etmek; açığa vurmak, söylemek, ortaya koymak.”

-I, -A: *Çayı yere döktü. (CK)*

-IA, -A: *Hem de arkalarındaki yazılarla ortaya dökerdiniz. (CK)*

-DAn: *Yemleri biraz kalksınlar, bir parça etrafında kanat şakırtısı olsun diye çok yüksekten döküyordu. (H)*

duy- (876): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: "Bilgi almak, öğrenmek, haber almak; işitmek, ses almak; dokunma, koklama vb. duyularla algılamak, hissetmek; nesnelere dokunmakla onların sıcaklık, soğukluk, sertlik, ağırlık, hareket vb. fizik durumlarından bilgi edinmek, hissetmek; bir ruh durumu içine girmek; *mec.* sezme, fark etmek, hissetmek."

-I, -IA: *Anlatılanları abimle duymuştuk. (KG)*

-DAn, -I: *Başka kaynaklardan da karışık evlenmelerin korkutucu boyutlara eriştiğini duyduk. (GGKY)*

-DA, -I: *Ka ve Muhtar komiserin ağzını telefonda uzaklaştırıp orada bir şeyler konuştuğunu duydular. (K)*

-I: *Kimseyi tanımadım, çoğunun adını bile duymadım. (CK); Mümtaz kendisini anlatmak ihtiyacını duydu. (H)*

düzeltil- (91): -I, -A, -DAn, IA

Anlamı: "Düzgün duruma getirmek; bozukluğunu gidermek, onarmak; yanlıştan kurtarmak, tashih etmek."

-I, -DAn: *Yeni rejim bu noksanı çoktan düzeltmiş. (Y)*

-IA, -I: *Bir kadın pencereyi açtı, yarı çıplak vücudu ile geceye karşı gerindi, çıplak kollarıyla saçlarını düzeltti. (H)*

-I: *O ceketinin yakasını düzeltti. (BBAR)*

-A: *Özellikle de kötü not aldığım da babam, "Boşver n'apalım, bir daha sefere düzeltirsin." derdi. (LBA)*

ekle- (217): -I, -A, -DAn, -IA

Anlamı: "Bir şeyi ekle tamamlamak, ulamak, ilave etmek; bir şeyi ek olarak kullanmak."

-A, -I, -DAn: *Hesaba bunu sonradan ekledim. (KG)*

-I, -A: *Bu üç kelimeyi nasıl bulmuş, nasıl birbirine eklemişti. (H)*

-I: *İpek'in de Kars'ta olduğunu eklemişti. (K)*

-DAn: *Türkiye'de ve Almanya'daki Türkler arasında küçük ve esrarlı bir ünü vardı, şimdi Erzurum garajından ekleyeyim. (K)*

-IA: *Resimli limonlardan çıkma bir havayla ekledi. (K)*

geç- (1655): **-A, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Bir yerden başka bir yere gitmek; bir yandan girip diğer yandan çıkmak; yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden gitmek; bir duruma uğramak, konu olmak; bırakmak, vazgeçmek; yaşamak.”

-IA, -A: *Feyzullah Bey de bir taksiyle oraya geçecek. (GGKY)*

-A: *Niçinini sormadan ikinci sıraya geçiyorum. (BBAR)*

-DA: *Tebrizli'yi tanıtan levhada Şems adı geçmiyor. (CK)*

-DAn: *Kıldan köprü yaratmışsın, gel buradan geç! (YE); Yolumuz Milano'dan geçecek. (GGKY); Konya toprağından ben de geçtim. (CK)*

geçiril- (93): **-A, -DA, -DAn, -rA**

Anlamı: “Geçirme işi yapılmak..”

-A, -rA: *Boynuna ip akşam yemeğinden sonra geçirilir. (E)*

-DA, -DAn: *O öğrenci ikinci sınıfta matematik dersinden geçirilmemiş. (BBAR)*

-A: *Dostoyevski'nin sırtına ölüm gömleği geçirilir. (CK)*

getir- (1230): **-I, -A, -DA, -DAn**

Anlamı: “Gelmesini sağlamak; bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmak; erişmek veya eriştiğini sanmak; ileri sürmek; sebep olmak, ortaya çıkarmak; iletmek, bildirmek; sağlamak; bir makama atamak veya seçmek; bazı kelimelerle birleşik fiil yapar.”

-A, -I: *Efendim siz bize Türkiye'nin kokusunu getirdiniz. (GGKY)*

-DA, -A: *Sevine sevine, kan ter içinde anneme getirirdim. (UH)*

-A: *Eve vücudunun yarısı sarkık getirdiler.(H)*

-DA: *O bozkırın ortasında yemlik, kuzukulağı, mantar ve yer elması getirirdi. (UH)*

-DAn: *Türk ve Tatar kadınları evde pişirdikleri hamur işlerinden ve şekerlemelerden getirmişler. (GGKY)*

getiril- (236): **-A, -DA, -DAn, -CA**

Anlamı: “Gelmesi sağlanmak.”

-DA, -A: *Aynı yıl, yani 1944'te Yüksek Mühendis Mektebi'nin İstanbul Teknik Üniversitesi olması üzerine doçentliğe getirildi. (BBAR)*

-CA, -A: *Satın alınan dondurma hızlıca eve getirildi. (LBA)*

-DAn: *Ayin esnasında çalınan sazlar Türkiye'den Hacı Bektaş'tan getiriliyormuş. (GGKY)*

gezdir- (43): -I, -A, -DA, -CA

Anlamı: “Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak; tanıtmak amacıyla dolaştırmak; bir şeyi başka bir şeyin üzerinde dolaştırarak dökmek; sürterek, değdirerek hareket ettirmek; bir şeyi herkesin alması için dolaştırmak, sunmak; herhangi bir biçimde giydirmek.”

-DA, -A, -I: 1998 yılında kendisine burayı da **gezdirdik**. (GGKY)

-I, -DA: *Hulasa hemen hemen muhayyilesinde yaşayan genç adam cennet ve cehennemini beraberinde **gezdiriyordu***. (H); *Sen Fatma'yı kafanda **gezdiriyorsun***. (H)

-CA, -I: *Gölü çeviren kıyı boyunca birkaç kişi dalgın ve sessiz gölgesini **gezdiriyor***. (GGKY)

gönder- (306): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek; yetki vererek gitmesini sağlamak; bir kaynaktan çıkıp gelmek, ulaşmak; yolcu etmek; araştırma, yazışma vb.nde kaynak kişiye veya esere işaret etmek, atıf yapmak.”

-I, -A: *Onu büyük şehre tahsile **göndermiş***. (UH); *Derviş mizaçlı ekip şefimiz durumu uysallıkla kabul ediyor ve yardımcısı Salim Beyi kızları aldırma **gönderiyordu***. (GGKY); *Mezarın önünde oturup okuduğumuz Fatihaları Gaspıralı'nın ruhuna **gönderiyoruz***. (GGKY)

-I, -DA: *Babam bu mektubu anneme ilan-ı aşk ettiği günlerde **göndermiş***. (UH)

-A, -I: *Belediye reisine jest olsun diye bir at arabası dolusu elmayı, üzümü, şeftaliyi **gönderiyor***. (UH)

-DA, -I: *Senin deden, senin baban, büyük amcan 1913'te bu kartı **göndermiş***. (CK)

-DA, -A: *Cami çıkışında Selahattin Eyyubi türbesini ve türbenin haziresindeki Türk şehitliğini ziyaret ediyor, orada onların aziz ruhlarına fatihalar **gönderiyoruz***. (GGKY)

-DAn, -A: *İçlerinden yaşlı yiğide **gönderdim***. (KG)

gönderil- (94): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Gönderme işi yapılmak veya gönderme işine konu olmak.”

-A, -DA: *O şehre ben gençlik yıllarımda **gönderildim***. (KG)

-A, -DAn: *Şehit Muhtar Bey mektebine buradan **gönderildi***. (BBAR)

-A, -IA: *130 bin imzalı bir mektup Sovyetlerin 28. Kurultayına içlerinden seçilen bir gönüllüyle **gönderilmişti***. (GGKY)

-IA, -A: *Dosya bu sebeple İstanbul'a **gönderilmiş***. (UH)

gör- (2450): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek; yanına gidip konuşmak; bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek; belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak; yapmak, etmek; kendisine yapılmak, bir

davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.; almak; bir şeye erişmek; çok değer vermek; bir işleme uğramak; yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak; ziyaret etmek; karşılaşmak, rastlaşmak; gözlerin görmediği durumlarda başka duyu organlarıyla algılamak; sahne olmak, geçirmek; saymak, herhangi bir şey gibi görmek; gezmek; teklifsiz k. vermek; *spor* karşı oyuncunun yapacağı vuruşu önceden kestirip ona göre durum almak.”

-I, -DA: *Ka, tiyatrocü çevrelerine özgü solgun ve ölü teni masadaki diğer erkeklerde de gördü. (K); Bu sefer adının doğru dizilmesini en büyük haberin son satırında gördü. (K); İsa'yı sağlığında hiç görmemişti. (CK)*

-I, -DAn: *Başörtüsü takmayı annesinden ailesinden görmüştü belki de kız. (K)*

-I, -IA: *Eğer Sinop'tan ileriye düz bir çizgi çizer ve ölçerseniz uzaklığın sadece 350 km olduğunu hayretle görürsünüz. (GGKY)*

-DA, -DAn: *Gittiği Yeşilyurt lokantası'nda yeniden gördü. (K)*

-I: *İplerin üzerine asılmış seçim afişlerini gördü. (K); O günkü rızkını çıkararak yaşlının teşekkür ettiğini, usul usul evinin yolunu tuttuğunu görürsünüz. (GGKY)*

-DA: *Çıkışta bizi bekleyen insanlar görüyoruz. (GGKY)*

görevlendiril- (35): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: "Görev verilmek, tanzif edilmek."

-DA, -IA: *Bir süre Hasan Visali Efendi'yle sohbetlere devam eden Küçük Hüseyin Efendi, 1902 yılında şeyhlikle görevlendirilir. (E)*

-DAn, -A: *Yüzbaşı İsmet, Edirne'deki ordudan İzmir'e görevlendirilmişti. (E)*

görün- (440): -A, -DA, -DAn, -rA

Anlamı: "Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek; izlenim uyandırmak; benzemek, görünüşünde olmak; *mec.* azarlamak; *mec.* gözdağı vermek."

-DA, -A: *Bizim minarelerimizin zarafeti karşısında bu tip minare bana pek hantal ve lüzumsuz göründü. (GGKY)*

-rA, -DA: *Adnan Menderes az sonra kapıda göründü. (E)*

-DA: *Taşlığın mavi çinileri bu ışıktaki simsiyah görünüyorlardı. (H)*

-DAn: *Bizim bölümün loş girişinden Nezihe göründü. (KG)*

göster- (1268): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: "Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak; birini veya bir şeyi işaretle belirtmek; bir şeyin etkisi altında tutulmak; kanıtla inandırmak; öğretmek, açıklamak; güzelliğini ortaya çıkarmak, temsil etmek; herhangi bir biçimde değerlendirmeye yol açmak; görünmek, benzemek; *mec.* sert bir biçimde karşılık vermek."

-DA, -I, -IA, -A: *Şatosu'nda Danes'in hüccresini büyük bir memnuniyetle ziyaretçilere gösterdi. (CK)*

-I, -A: *Annesinin yaptığı bez bebekleri bana gösterir. (UH)*

-IA, -I: *Eliyle sediri gösteriyordu. (H)*

-I: *Serdan Bey yolda durup Kaya eski belediye başkanının vurulduğu köşeyi gösterdi. (K); Çocukları, torunları olsa, onları bulsam da göstersem. (CK); Aldığım cevap etnik renkliliği gösteriyor. (GGKY)*

-DA: *Şeyh elli beş altmış yaşlarında gösteriyor. (GGKY)*

götür- (375): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Taşımak, ulaştırmak veya koymak; bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek; bir şeyi yakından uzağa götürmek; yerinden ayırıp uzağa atmak veya yok etmek; öldürmek; dayanmak, katlanmak, tahammül etmek; bir sonuca vardırarak; birinin yanında yürüyüp ona bir yere kadar arkadaşlık etmek; *mec.* kaybolmasına, yok olmasına yol açmak; *argo* tümüyle sahip olmak; *argo* çalmak.”

-I, -A: *Beni kucaklayıp vagonun tek penceresinin önündeki sedire götürdü. (UH); Bizi dernek faaliyetlerini yürüttüğü küçük yazıhanesine götürüyor. (GGKY); Ayrılırken eğilip elini göğsüne götürüyor. (GGKY); Sonra Suat'a cevap verdi: Mesele, okuduklarımızın bizi bir yere götürmemesinde. (H); Devrikerbir'in dört basamaklı eşiği insanı bu âlemin ancak kapısına götürüyordu. (H); Bizi ceviz topladığımız çocukluk günlerimize götürüyor. (GGKY); Turna katarları onları gurbetteki sevgiliye götürür. (UH)*

-DA, -DAn: *İpşirli hocamız başta, herkes pastadan birer ikişer götürüyor. (GGKY)*

-I: *On yıllık mapusluk hayatı Pellico'nun sağlığını da götürdü. (CK)*

-DAn: *Sevdiği yemeklerden götürüyordum. (UH)*

gül- (308): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak; mutlu, sevinçli zaman geçirmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek; biriyle alay etmek; dikkati çekecek derecede hoş ve sıcak görünmek.”

-DAn, -A: *Karşıda bütün çocukluğunun şahidi olan Ela göz Mehmet Efendi Camii'nin kurşunsuz kubbesi üstünde tesadüfün bir cilvesi olarak biten bir servi dalı, bu Müslüman mabedin mazisi üstünden ölüme ve hayata gülüyordu. (H)*

-DA, -IA: *Yüzü garip bir sevinç içinde, bütün dişleriyle gülüyordu. (H)*

gülümse- (130): -A, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Güler gibi olmak, hafifçe gülmek.”

-A, -DAn: Mümtaz, bunu düşünürken, küçük yeğeninin hallerine içinden gülümsedi. (H)

-A, -IA: Usta çırak birbirlerine sevgiyle gülümsüyorlardı. (UH)

-A, -CA: Mümtaz'a ve Nuran'a sessizce gülümsedi. (H)

iç- (475): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Bir sıvıyı ağza alıp yutmak; sigara, nargile vb.nin dumanını içe çekmek; bir şey, bir sıvıyı içine çekmek, emmek; içki kullanmak.”

-I, -DA: Kahvesini orada içerdi. (LBA)

-I, -IA: Ayranı tahta kaşıkla içiyor. (UH)

-I: Çaylarını da içtiler. (BBAR)

-DAn: Onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerlerdi. (UH)

ilerle- (169): -A, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek, yol almak; vakit geçmek; daha güçlü, daha etkili duruma gelmek; daha iyi, daha yüksek bir düzeye, aşamaya erişmek, gelişmek, terakki etmek.”

-DA, -A: Tavriya Diller Fakültesinin geniş bahçesinde sınıfa ilerliyoruz. (GGKY)

-DA, -IA: Mutlu bir insan olma yolunda hızla ilerliyor. (LBA)

-A: Bir oyuncu kaleye ilerledi. (BBAR)

-DA: Bir döküntü, murat 124 içinde ilerliyoruz. (UH); Kar'ın altında polis aracı ağır ağır ilerliyordu.(K); Cenaze ağır ağır hareket eden bir takside ilerliyor. (GGKY)

-CA: Zaten gece epeyce ilerlemişti. (H)

ilet- (54): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Götürmek, ulaştırmak, nakletmek, geçirmek; fiz. elektrik akımı, ısı, gaz vb.ni bir yerden başka bir yere götürmek.”

-DA, -DAn, -A: Ağızda başlayan titreşim, bizi dinleyen kişinin kulağına gider ve orada işitsel alıcı organ tarafından, beyine iletilir. (Yİİ)

-I, -A: Koşulsuz sevginin ne tür bir sevgi olduğunu anladıktan sonra sıra geliyor bu sevgimizi çocuklarımıza nasıl iletceğimize. (LBA)

-I: Bu sevgiyi iletmiyoruz. (LBA)

in- (369): -A, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek, çıkmak karşısı; bir taşıt veya binek hayvanından yere basmak; dağ, tepe vb. yüksek bir yerden gelmek; bir yerden başka bir yere gitmek, varmak; konaklamak; alçalıp eski durumuna dönmek; fiyatı düşürmek;

değeri düşmek; *argo* vurmak; yıkılmak; inme gelmek; bir yeri kaplamak, basmak veya bir yerden akmak, kaymak; uzamak, ulaşmak; ağmak; sayısı azalmak.”

-A, -CA: *Hıristiyanlık bereketli bir yağmur gibi bu zihniyetin üzerine yavaşça iniyordu.* (CK)

-DAn, -DA: *Taksiden evin önünde indiler.* (H)

-CA, -DAn: *Onlar hızlıca tirenden indiler.* (UH)

-A: *O pazara inecekti.* (UH); *Kötü uyumanın verdiği halsizliği silerek aşağıya indi.* (H)

-DA: *Münire uyan, önümüzdeki istasyonda iniyoruz.* (UH)

-DAn: *Biz de gümrük işleri için otobüsten iniyoruz.* (GGKY); *Mümtaz bunu fırsat bilmiş, yolun gerisini yayan yürümek için tramvaydan inmişti.* (H)

inan- (543): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Bir şeyi doğru olarak benimsemek; birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek; bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek; sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek; kanarak aldanmak; iman etmek.”

-A, -IA: *Kendini bu dünyada evinde hissedebileceğine iyimserlikle inandı.* (K)

-DA, -A: *Top seslerinin yirmi beş, otuz kilo metreden geldiği anda bile zafere inanıyorum.* (Y)

-DAn, -A: *Daha o zamanlardan genç kadının bu yazı bir istisna gibi kabul ettiği inanmıştı.* (H)

-A: *O Kırım Türklüğüne en büyük hizmetin eğitim yoluyla gerçekleşeceğine inanmıştı.* (GGKY)

iste- (2859): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “İstek duymak, arzulamak; bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek; görmek istediğini bildirmek; gerek olmak; evlenmek dileğinde bulunmak.”

-I, -IA: *Çünkü pek çok şeyi yeni bir gözle istedi.* (CK)

-DA, -I: *Fakat bütün bu tesadüfleri hazırlayan talih bu anında ayrı bir keşif olmasını istemişti.* (H)

-DAn, -I: *İçinden emniyet müdür yardımcısının şehrin huzurlu bir yer olduğunu bir kere daha belirtmesini istedi.* (K)

-DAn: *Benden Avrupa haritası istemişti.* (UH)

izle- (415): -I, -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek; zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak; bir olayın gelişimini gözden

geçirmek; eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek; belirli bir yönde gitmek; gözlemek, incelemek; belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek; bir şeye uymak, bağlı olmak; herhangi bir olayla ilgilenmek.”

-I, -IA: *Herkes olup bitenleri heyecanla izliyordu. (BBAR); Geleneğe yönelen çalışmaları ilgiyle izliyordu. (KG); Gerek hocalar, gerekse öğrenciler ekrana yansıyan göz kamaştırıcı güzellikteki cild, tezhip ve minyatür örneklerini büyük bir hayranlıkla izliyorlar. (GGKY)*

-A, -I: *Küller ve Mndalina ve Akşam Gazeteleri adlı kitaplarıyla bütün ülkenin takdirini kazanmış olan Behçet Necatigil Ödülü sahibi genç şairimiz Cumhuriyet Gazetesi adına belediye seçimini izleyecek. (K)*

-DAn, -I: *Uçağın pilot kabininden Karadeniz'in soğuk sularını izliyorum. (GGKY); Epey zamandır bulunduğum köşeden sizi izliyordum. (GGKY)*

-IA, -I: *Hiç lafa karışmıyor, bir ona bir buna bakarak biz hararetle konuşanları izliyorduk. (LBA)*

-I: *Babam sessiz beni izliyordu. (UH)*

kal- (1947): -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek; zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak; konaklamak; oturmak; hayatı sermek; oylanmak; sınıf geçmemek; işlemez, yürümez duruma gelmek; geriye atılmak; bir şeyle kaplanmak; bir işi belli bir noktada bırakmak; miras olara geçmek; yapamamak; belli bir gelire geçinmek zorunda bulunmak; yetinmek; olmak; herhangi bir durumu sürdürmek; kök veya gövdeleri sonuna birleşik fiilleri oluşturur.”

-IA, -DA: *Onunla aynı evde kalmışlar. (UH); Arkadaşım ve ben bu ruhani manzaranın etkisiyle uzun süre orada sessiz kaldık. (GGKY)*

-DA: *On beş gün evlerinde kaldım. (GGKY); Tarihi hem başlatan ama hem de ikiye bölen bu adam, garip ki belge sahipliğinde kalmış. (CK); Çarmıhın dibinde birkaç kişi kalmıştı. (CK)*

-DAn: *Elli kilo gelmeyen gövdesinden ne kalmıştı? (CK)*

-IA: *Fakat bununla da kalmıyordu. (H)*

-CA: *Adamın ense köküne tüner, saatlerce kalırmış. (UH)*

kanıtla- (23): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “İspat etmek.”

-I, -A: *İyi biri olduğunu onlara kanıtladı. (K)*

-I, -DA: *Ünlü profesör, güçlü olduğunu herkesin gözleri önünde kanıtlamıştı. (Yİİ)*

-I, -IA: *Bu gözlem, şimdiye kadar söylenenleri sözle değil, resimle kanıtıyor. (Yİİ)*

karıştır- (194): **-I, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Karışma işi yaptırmak.”

-I, -DA: *Merakıma kapılarak içeri giriyor, okutulan ders kitaplarını orada karıştırıyorum. (GGKY)*

-I, -IA: *Onu alafranga musikiden flütlerin, kornaların hatta o acayip ve asırlarca hayvani bünyeyi yoklamış av nağmelerinin koyu zümrüt yeşili veya kan rengi sesiyle karıştırmamalıdır. (H); Kent gazetesinin eski sayılarını merakla karıştırıyordum. (Yİİ)*

-DAn, -I: *Her yana baktılar, sonradan en fazla babamın kitaplarını karıştırdılar. (UH)*

-I: *Saçlarını karıştırdı. (BBAR)*

karşıla- (214): **-I, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak.”

-I, -DA: *Onu koridorda karşıladım. (BBAR)*

-I, -DAn: *Okul için malzeme ve kırtasiye ihtiyacını bizden karşılıyordu. (UH)*

-I, -IA: *Kudüs onu hurma dallarıyla, vaat edilmiş çilesiyle karşıladı. (CK); Onlar 'Genç kızlar intihar ediyor!' haberini memnurlukla karşılarlar. (K)*

-DA, -I: *Şehir parkında bizi Hasan Efendi karşılıyor. (GGKY); Kompleksin en uç köşesinde müze olarak kullanılan alçak binanın çardağı altında bizi bir sürpriz karşıladı. (GGKY); İstanbul'da, onu büyük yengesi ve İhsan karşıladılar. (H); Bahçe kapısından 50 adım kadar ileride iki katlı sarı kargir bir bina bizi karşılıyor. (GGKY)*

karşılaştır- (46): **-I, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Karşılaştırma işini yaptırmak.”

-I, -DA, -DAn: *Belki de Eflatun'un dediği doğrudu ve oluşun çemberinde tesadüf, ikiye bölünmüş tek varlığın parçalarını onların aşkında yeni baştan karşılaştırmıştı. (H)*

-DAn, -I, -IA: *Hayır, Allah'tan bir şey istemeyecekti artık, sonradan onu kaderiyle veya ömrünün arızalarıyla karşılaştırmayacaktı. (H)*

kazandır- (132): **-I, -A, -DA, -IA**

Anlamı: “Kazanmasını sağlamak.”

-A, -I: *Bu uyanış bize dünyaya gelişimizin gerçek amaç ve anlamını kazandıracaktır. (LBA)*

-IA, -DA: *Mistiklerdeki vecd haline girmek ve denizde kaybolmakla etrafıma hiçbir şey kazandırmam. (H)*

-A: *Bu metodik çalışması kendisine çok şeyler kazandırmıştır. (BBAR)*

kes- (304): **-I, -DA, -DAn, -IA**

Anlamı: “Bıçak makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak; parçalamak; dibinden ayırmak; düzgün parçalara ayırmak; kesici bir araçla yaralamak; ucunu almak; hayvanın başını gövdesinden ayırmak; son vermek; ara vermek bir şeyden yoksun bırakmak; akımı durdurmak; belirtmek; kararlaştırmak; verilecek bir şeyin bir bölümünü alıkoymak; vermemek; para basmak; azaltmak; iskambil kağıtlarında bir destenin üzerinden bir bölümünü kaldırıp öte yöne koymak; geçişi önlemek; susmak; hasta organı ameliyatla almak; bölmek; *argo*.uydurmak; rüzgar-soğuk çok etkili olmak; birini yermek; karşı cinsten birini sürekli olarak süzmek; oyuncuyu takım kadrosuna almamak.”

-I, -DA: *Hatta o kadar sevdiği meyan ve nakaratı orada kesti. (H)*

-I, -DAn: “Aslanım benim” diyerek ayaklarımı yerden kesti. (UH)

-I, -IA: *Necip onun sözünü aceleyle kesti. (K)*

-DAn, -I: *Kağnılar geçerken, savaşın sonucundan, ben bütün umudumu kesmiyorum. (Y)*

-I: *Serumu hiç kesmeyeceksiniz. (BBAR)*

kopar- (64): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak; ağaçtan alıp toplamak; zor kullanarak almak; güçlkle elde etmek.”

-IA, -DAn, -I: *Kendi ellerinizle en delişmen güllerden istediğinizi koparın. (GGKY)*

-DA, -I, -IA: *Çocukluğunda tavukların başını dişleriyle koparırmış. (Yİİ)*

kullan- (1228): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak; bir kimseyi bir hizmette çalıştırmak; işletmek, değerlendirmek; giymek, takmak; kelimeyi yazmak, söylemek; sigara içki vb şeylere alışmış olmak, içmek; harcamak; araç veya aleti işletmek.”

-DAn, -DA, -I: *Sonradan yazılarının bir kısmında kendi adını kullanmıştır. (CK)*

-I, -DA: *Umarım bu insanüstü azmini ve gayretini daha önemli konularda da kullanırsın. (GGKY)*

-DA, -IA: *Dilimizde birkaç manasıyla kullanılıyor. (UH)*

-I: *Aynı bahçe kapısını kullanıyorduk. (UH); Aksi takdirde kapının önünde kalır, ödünç alınmış bir dili kullanırdı. (H)*

kurtar- (2190): -I, -DA, DAn, -IA

Anlamı: “Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak; kurtulmasını sağlamak; uzaklaştırmak; yeniden ele geçirmek; bir şeye zarar gelmesini önlemek; bir şeyin değerini karşılamak; birinin cezalandırılmasına engel olmak.”

-I, -DAn, -IA: *Bu sefer de iki tesbih aldı; fakat tesbihleri Suat'ın birdenbire uzanan ellerinden güçlükle kurtardı. (H)*

-DA, -I, -DAn: *Orada babamı beladan kurtarmıştı. (UH)*

-IA, -I, -DAn: *Elbirliğiyle Çerçi'yi kardan, soğuktan kurtaracaklardı. (UH)*

-I, -IA: *Bir gün Boğaz'da hep beraber gezinirken bir köpek yavrusunu, fazla mesut diye denize attı, zorla kurtardık. (H)*

-I: *Yani laboratuvar çalışmaları durumu kurtaracaktır. (BBAR); Sizi melekler inse kurtaramaz. (Y); Arabayı çevirip Adnan Menderes'i kurtardılar. (E)*

kurul- (374): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Kurma işine konu olmak; rahatça oturmak, yerleşmek; *mec.* övünmek, kasılmak.”

-DA, -A: *Dikkat edin ki, garp medeniyetinde her şey bir kurtulma, bir azat edilme fikri üzerine kurulur. (H)*

-IA, -DAn: *Bu örgüt, Rusların güneye, Akdeniz'e inme ve ticaret yollarını ele geçirme tasarılarına uygun olarak büyük mali desteklerle yeniden kurulmuştu. (K)*

-A: *Bu pazar akvaryum binasının karşısındaki geniş alana kurulmuş. (GGKY)*

-DAn: *Bu şehir İtalyan ve Fransızlar tarafından kurulmuş. (GGKY)*

kutla- (69): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Mutlu bir olaya sevinildiğini söz, yazı veya armağanla anlatmak, tebrik etmek; önemli bir olayın yıldönümü dolayısıyla tören yapmak.”

-I, -DAn: *Sevgili gençler, sizleri yürekten kutluyorum. (LBA)*

-DA, -I: *Türk, Yunan, Bulgar, Sırp, Arnavut, Çerkez, Musevî, Ermeni, Rum, Kürt, Arap sokakta zaferi kutluyordu. (E); Program sonunda çoğu kadınlardan oluşan cemaat, birbirinin kandilini kutluyor. (GGKY)*

-DA, -IA: *Manastır ve Selanik, hürriyet ilanını 101 pare top atışıyla kutladı. (E)*

okşa- (72): -I, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Sevgi şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek.”

-I, -IA: *Biraz ileride, arkasına dönüp baktı, sarı kostüm ve kırmızı emprime, yine yan yana idiler, yine Muazzez'in etekleri İclal'in elbisesini küçük çarpışlarla okşuyordu. (H)*

-I, -CA: *Zira, onun başını koltuğumun altına alıp saatlerce okşarken, o tatlı tatlı bana bakar ve bazen ben yürüyünce kendiliğinden arkama takılır. (Y)*

-DAn, -I: *Bu hareketli şarkının nameleri bir yerlerden kulağımı okşuyor. (GGKY)*

okut- (30): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Okumasını sağlamak.”

-A, -I, -IA: Anlaşılan Sevim buna Cronin külliyyatını bütünüyle okutmuş. (UH)

-I, -DA: Halen devletimiz Makedon Türklerinden 30 üniversite öğrencisini Türkiye'de burslu olarak okutuyormuş. (GGKY)

-I, -A: İyi ki babana o güzel şiiri yazmış ve iyi ki bunu ona okutmuşsun. (LBA)

-A: Ben ona nazari hesap okutacağım. (BBAR)

otur- (936): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: "Bir yere yerleşmek."

-DA, -A, -IA: Bahçede bir bankın üstüne kardeşiyle oturdu. (BBAR)

-IA, -A, -DAn: Nitekim bütün ısrarımıza rağmen bizimle aynı sedire sonradan oturmadı. (GGKY); Kapıdan oldukça neşeli bir çehre ile girmiş, fakat musikiyi ve etraftaki hareketsizliği görünce canı sıkılmış gibi bir tavırla İhsan'ın yanına hiç ses çıkarmadan sonradan oturmuştu. (H)

-IA, -DA, -A: Arkadaşlarıyla kahvenin gerisinde, bahçe duvarına oturuyorlardı. (H)

-A: İpek yatağın kenarına oturdu. (K)

-DA: Ayasofya önündeki kahvelerden birinde oturuyoruz. (CK); Annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serer, oracıkta otururlardı. (UH); Sabiha, onun terliklerini giymiş, sofada küskün küskün oturuyordu. (H); İkinci uğradığı evde hakikaten bir hastabakıcı oturuyordu. (H)

-IA: O gece Maksut Beyle oturduk. (GGKY)

öğren- (560): -I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: "Öğrenme işi yapmak."

-I, -DA, -DAn: Menderes, Sıtkı Ulay'ın, askerî ihtilalin merkezi Millî Birlik Komitesi'nin önde gelen isimlerinden biri olduğunu Yassıada'da sonradan öğrenecekti! (E)

-I, -IA, -DA: Klasik çalgıların hakim olduğu tekke müziğini andıran bu içli üsluba "sünneti müziği" dendiğini ekip şefiyle sohbetimizde öğrendik. (GGKY)

-IA, -I, -DA: Hafızasının kuvvetiyle bütün dersleri sınıfta öğrenirdi. (BBAR)

-I, -DA: Kelimeler müstamelmiş, ben bunu bugünlerde öğrendim. (CK); 1912'de tüberküloza yakalandığını öğrenir. (Y)

-I, -DAn: Hanyeri adının nereden geldiğini ondan öğrenmiştim. (UH); Bundan sonrasını isterseniz hikayenin sahibinden öğrenelim. (GGKY)

-I, -IA: İki gün sonra kendisini hayatta en mutsuz eden haberi acıyla öğrendi. (K)

-I: Mustafa İnan'ı öğrendin. (BBAR); Bulduğum üniversite mevcudunun ekseriyetini Tatarların teşkil ettiğini öğreniyorum. (GGKY); Tatar komşusunun tabakları ödünç aldığını öğrenmişler. (GGKY); Hala şu adamın kim olduğunu öğreneceğim! (H)

önle- (152): **-I, -DA, -IA, -CA**

Anlamı: “Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak.”

-I, -IA: *Karşıyaka'da yaptıkları bir toplantıyı polisin basmasını Dorn Parahkperdesi'yle önlemişlerdi.* (E)

-DA, -I: *Kişi, mantığa uygun, ama, gerçekte var olmayan nedenler bularak kendilik kavramını korur, gerçekler karşısında incinmesini önler.* (Yİİ); *Özellikle de modern hayatın hızlı temposunda ara sıra bu tür birliktelikleri yaşamak, aynı evin içinde kaybetmemizi önleyecektir.* (LBA)

-CA, -I: *Böylece hiç olmazsa onun konuşmasını önleyecekti.* (H)

saldır- (73): **-I, -A, -DA, -CA**

Anlamı: “Bir kimseye veya bir şeye karşı saldırı yönetmek.”

-CA, -I, -A: *Üç hafta önce biri bana saldırdı.* (Yİİ)

-DA, -A: *Tren istasyonda pek az kalır, bu arada askerler bağrışıp çağrışıp tulumbaya saldırdı.* (UH); *Derviş Vahdeti, Volkan adındaki gazetesinde hemen her gün, Paris'ten yeni dönen Ahmed Rıza ve kız kardeşi Selma Hanım'a saldırmaktaydı.* (E)

-A: *Dut dallarına, kum dolu şişeye saldırdık.* (UH); *Hemen kapılara saldırıyorum.* (GGKY); *Zeynep Kadın, babası tutmuş bir zenci karısı gibi, kaç kere çocuğun üstüne saldırdı.* (Y)

sıkıştır- (42): **-I, -A, -DA, -DAn**

Anlamı: “Bir şeyi dar bir yere zorla sığdırmak.”

-I, -A: *Daktiloyu bir kalın karton koliye sokup, bağlayıp, onu cam kenarına sıkıştırmıştım.* (UH)

-I, -DAn: *Ey Kudüs! Öyle günler gelecek ki düşmanların seni her yanından sıkıştıracaklar.* (CK)

-DA, -I: *Bu gezintilerden dönüşlerinde Mümtaz'ı yazmakta olduğu Şeyh Galib için sıkıştırıyordu.* (H)

-I: *Sınıfın büyükleri beni sıkıştırdılar.* (BBAR)

-A: *Sözlerinin arasına Frenkçe kelimeler sıkıştırıyordu.* (K)

sun- (369): **-I, -A, -DA, -IA**

Anlamı: “Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek.”

-I, -A, -DA: *Çünkü Serhat Kars Televizyonu iki yıllık tarihinin ilk canlı yayını gerçekleştirerek bu şahane gösteriyi bütün Karşılılara anında sundu.* (K)

-IA, -A, -I: *Biz de Türk kültürüyle ilgili araştırmaları dolayısıyla kendisine şükranlarımızı sunuyoruz.* (GGKY)

-I, -A: Ben de bu teklifi buradan ilgililerin teklifine **sunuyorum**. (GGKY); Yayınevleri edebiyatımızın klasikleşmiş yapıtlarını diziler halinde basmalı, yetişen kuşaklara **sunmalıdır**. (Y)

-I: Madem söz buraya geldi, şimdi buradaki dini durum hakkındaki tespitlerimizi **sunalım**. (GGKY)

suçla- (63): -I, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Bir kimsenin herhangi bir suç işlediğini öne sürmek.”

-DAn, -CA, -I, -IA: İhtimalin doğruluğu yüzünden hayatı boyunca kendini utançla **suçladı** da. (K)

-I, -IA: Tam bir Türkçü ağzıyla konuşuyor ve İslam ülkesi geçinen İran'ı Avrupa'yla savaşan Osmanlı'yı arkadan vurmakla **suçluyor**. (GGKY)

-I: Babası dedikoduyu yayan öğretmen kadar Batman'dan gelip intihar eden akraba kızını da **suçlamıştı**. (K)

sürdür- (320): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Sürme işini yaptırmak.”

-I, -A: Memleketin büyüklerini, akıllı adamları Malta adasına **sürdüler**. (Y)

-I, -DA: Bu arada Yassıada sanıkları hakkında karar verecek Yüksek Adalet Divanı çalışmalarını Heybeliada'da büyük bir gizlilik içinde **sürdürüyordu**. (E)

-DA, -I: Onlar iktidarın kiliseden krallıklara kaydığı dönemde egemenliklerini **sürdürdü**. (CK); Üsküp, bu yüzyılda ise müstakil küçük bir cumhuriyet olan Makedonya'nın başkenti olarak tarih içindeki yolculuğunu **sürdürüyor**. (GGKY)

-IA, -I: Yanıt, kitabın yazılmasına neden olan Evliyazade ailesinin yaşamında gizlidir; bu nedenle, Evliyazade Mehmed Efendi'yle ilgili bilgiler vermeyi **sürdürelim**. (E)

-I: Bu düşünceyi **sürdürdü**. (BBAR)

sürükle- (48): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek götürmek.”

-I, -A: Bir taraftan İhsan'ın kendisine açtığı yoldan yürürken, öbür taraftan da kendi istidadı onu şiire ve sanata **sürüklüyordu**. (H); Bu çağ mesut insanı ateizme **sürüklemiştir**. (K); Bu sıcaklık bizi ona **sürükledi**. (GGKY); Yenemediğim bir tecessüs beni, bu iki sefilin yanına **sürükledi**. (Y)

-I, -DA: Sandım ki, bu yakarıyla dolu ses yükselirken, ruhumu da beraberinde **sürüklüyordu**. (GGKY)

-I, -DAn: Solistimiz hüznün ağırlaştığını fark ederek jest ve mimiklerle de desteklenen hareketli bir türküyü başlıyor ve koroyu da arkasından **sürüklüyor**. (GGKY)

sürül- (104): -A, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Sürme işine konu olmak.”

-DA, -DAn: *Tarla, iki saatte köye yeni gelen traktörcü tarafından sürülmüştü.* (KG)

-A: *Yeheskel Gabay Antalya'ya sürüldü.* (E)

-CA: *Bu tarla iki saat önce sürüldü.* (UH)

taşı- (636): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek.”

-I, -A: *Gençler bu bozuk iletişim modelini aileye taşıyorlarmış.* (LBA); *Babam evdeki kitaplarından gözden çıkardıklarını dükkana taşıdı.* (UH); *Üçüncü selam Mümtaz'ı büsbütün başka ufuklara taşıdı.* (H)

-I, -DA: *Top arabalarını, etraftı keten bezli perdelerle örtülü Berliez kamyonları içinde bir put gibi taşıyorlar.* (Y); *Düşmanın hıncı, vahşeti sizin üstünüzden bir kaza gibi gelip geçti; fakat biz o hıncı, o vahşeti ve o düşmanı daima içimizde taşıyoruz.* (Y); *Biz düşüncelerimizi çok defa omuzlarımızda taşıyoruz.* (H); *Bazı isimler kendi kaderlerini de beraberinde taşımış.* (GGKY); *Hangimiz kainatı sırtımızda taşımıyoruz.* (H)

-A, -I: *Mümtaz bu ikinci ikametgaha kitaplarının bir kısmını taşımıştı.* (H)

-IA, -I: *Cebrail aracılığıyla kendisine yükselen kutsal nefhayı taşır.* (CK)

-I: *Ümmi ama bildiği ve aktardığı, en yüksek ilmi taşıyor.* (CK); *Posta katarları hep asker mi taşır?* (UH); *Birkaç kişi yeni açmış gül demetleri taşıyorlardı.* (H); *Mümtaz ömrünün hazinesini taşıyordu.* (H)

taşın- (125): -A, -DAn, -CA, -rA

Anlamı: “Taşıma işi yapılmak.”

-CA, -DAn, -A: *Biz yıllar önce köyden ilçeye taşındık.* (LBA)

-CA, -A: *Eski eserler eski binada kalmış, 10 milyon adet teşkil eden yeni eserler ise birkaç yıl önce yapılan yeni binaya taşınmıştı.* (GGKY)

-rA, -A: *Üç gün sonra İstanbul'a taşınıyorum.* (H)

-A: *Duruşmalardaki ifadeler gazete manşetlerine taşınyordu.* (E); *Çocukları yazlığa taşındılar.* (H)

tat- (39): -I, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Sıvı maddeler içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma, kabarma yüzünden kenarları aşmak.”

-DA, -IA, -I: *Karşılarında iki hanım iskelede vapur bekliyor, arkada birkaç ihtiyar sükunetle akşamı tadıyorlardı.* (H)

-IA, -DA, -I: *Onunla gençlik yıllarında aşkı ve uzviyeti ilahileştiren bir anlaşmayı tatmıştı. (H)*

-CA, -I: *Böylece Tunus'ta bir öğrenciye himmet etmenin zevkini tadıyorum. (GGKY)*

-I: *Ama bir yalıda geçen hayatı uzun zaman tattım. (CK); Hava biraz serinlerse kalkıp gitmek kararıyla yaklaşan akşamı ve baharı tadıyorlardı. (H)*

tüket- (148): -I, -A, -DA, -CA

Anlamı: “Kullanarak harcayarak yok etmek.”

-I, -DA: *Hepsini fırtınalı gençliğinde yemiş, tüketmişti. (UH); Yahut bir değirmen oluşunun boşalması gibi her şeyi kendinde tüketecekti. (H)*

-CA, -A: *Böylece çarşı pazar derken uzun bir yaz gününü tüketmiştik. (GGKY)*

ulaş- (494): -A, -DA, -CA, -IA

Anlamı: “Varmak.”

-A, -CA: *Okuyucu bilgisayarda aradığı kitabın kayıt numarasını bulur, kat ve koridorları takip ederek kitaba rahatça ulaşırdı. (GGKY)*

-DA, -A: *O günün Türkiye'sinde vatanın bu ücra köşesine ulaşmış. (UH)*

-IA, -A: *Aldırmadan yola çıktım, ve hızlı bir yürüyüşle camiye ulaştım. (GGKY)*

-A: *Elimi sıktığım kalpaklı adamın başı ancak göğsüme ulaşıyordu. (GGKY); Ve muhteşem bir örgütlenmeydi, Amaca da ulaştı. (E)*

uyan- (151): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Uyku durumundan çıkmak.”

-DAn, -A: *Birisinden çıldırtıcı ihsasların içkisini içerken, her dakikası bir duaya benzeyen saadetinin ortasında, birdenbire bir el avuçlarının ortasına ikincisini sıkıştırıyor; en ihtişamlı sarhoşluktan, sefil acıların, küçük duyguların, zelil şüphelerin alemine uyanıyordu. (H)*

-DAn, -IA: *Bu sabah, tren düdüklarının büsbütün başka korkularla kanattığı uykusundan, Mümtaz gene bu üzüntüyle uyandı. (H)*

-DA: *Üsküp'te Kalkendelen'de uyandım. (GGKY)*

-IA: *Annem bir gece dayanılmaz sancılarla uyandı. (UH); Onların azabıyla uyanıyorum. (H)*

uzat- (179): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Uzamasına sebep olmak uzamasını sağlamak.”

-I, -DAn, -A: *Koridordaki öğrenciler sürekli başlarını kapıdan içeriye uzatıyordu. (GGKY)*

-A, -DA, -I: Askerlerden ikisi ona bir kamışın ucunda, sirkeye batırılmış süngeri uzattılar. (CK)

-I, -A: Kolunu yana uzattı. (BBAR)

-A, -I: Çarnna'çar neticeyi göze alıp bu dikenlerle kuşatılmış hazineye elimi uzattım. (GGKY)

-DAn, -I: Örtüdüğüünüz paçavralar arasından kuru ve esmer kollarınızı uzatıyordunuz. (Y)

-I: Bu bahsi uzatıyoruz galiba. (UH); Elini uzattı. (H); Başımı çevirmeden paketi uzattım. (Y)

ver- (3827): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.”

-I, -A: İsa'yu ilk kez diriliş sabahı, diğerlerine, o verecekti. (CK); Osman'ın vasiyetini aynen uygulayıp atölyeyi Turan'a vermişler. (UH)

-A, -I: Bana bizzat kendisi en temiz nüshaları verdi. (CK); Saray kendi çevresinde oluşan şehre de adını vermiş. (GGKY)

-A, -IA: Kadınlara kap kaçak, tencere, portakal sıkma makinesi, kutularla sabun, bulgur, deterjan veriyorlar. (K)

-DA, -I: Ben artık sayısını unuttuğum kadar dosta bu randevuyu veriyorum. (CK)

-I: Bana bizzat kendisi en temiz nüshaları verdi. (CK); Bunun cevabını yaşlı bir teyze veriyor. (GGKY)

-DA: Birlikte yem verelim. (UH)

vurul- (48): -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Vurma işine konu olmak.”

-DA, -DAn, -IA: Prof. Ali Ekmekçi, arsasını mafyaya satmadığı için Şişli'deki muayenehanesinde bacağında üç kurşunla vuruldu. (E)

-DA, -IA, -DAn: Burada, yüzü düşmana dönük, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkadan vuruldu. (Y)

-DA, -DAn: Cephede köyün iki civan delikanlısı göğsünden vurulmuşlardı. (CK)

-DA: O gece bu semtte iki kişi vuruldu. (UH)

-DAn: İlin emniyet müdürü kalbinden vuruldu. (K)

-CA: Tam kalkmak üzereyiz ki kapı usulca vuruldu. (GGKY)

yağ- (66): -A, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Yağmur kar dolu gökten düşmek.”

-DA, -IA: Kar, burada büyük, göz doyuran tanelerle ağır ağır yağıyordu. (K)

-CA, -A: *Herkesin unuttuğu bir yerdi ve kar sessizce dünyanın sonuna yağıyordu.* (K)

-DA: *Dışarıda kar yağıyordu.* (UH)

yakın- (35): -A, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Kına, yakı vb.ni vücudun bir yerine sürmek, koymak, sızlanmak, sızlanarak anlatmak, şikâyet etmek.”

-A, -DA, -DAn: *Bana her defasında sık sık gezememekten yakınırsın.* (GGKY)

-A, -DAn, -DA: *Yaşı yetmişli bulan yaşlı doktor, bize İran'daki sıkıntılarından ayak üstü sohbetimizde yakındı.* (GGKY)

-CA, -A: *Ailece Saray'a yakındılar.* (E)

-A: *Rusya'nın koruması altındaydı. Avusturya-Macaristan imparatorluğu ise Almanya'ya yakındı.* (E)

yansıt- (105): -I, -A, -DA, -DAn

Anlamı: “Işık ses vb. geri göndermek, aksetmek.”

-DA, -A, -I: *Birbirine zincirlenen parça parça tablolar, orada bize bir köy çevresini yansıtıyor.* (Y)

-I: *Öz, yetmiş yıl öncenin özüydü ama kutlama biçimi bugünün insanını yansıtıyordu.* (LBA); *Semah töreni insanları eşit kılıcı bir düzeni yansıtır.* (YE)

-DAn: *Öyle bir kuyumculuk ki, tek maddeden çeşitli parıltılar yansıtacak.* (YE)

yaşa- (1442): -I, -DA, -IA -CA

Anlamı: “Canlılığını, hayatını sürdürmek.”

-IA, -DA: *Rusya'nın ünlü tenkitçisi Dostoyevski'yle aynı sıralarda yaşadı.* (CK); *İpek orada Karpalas Oteli'nde babası ve kız kardeşiyle yaşıyordu.* (K)

-CA, -I: *On ramazan boyunca bu şehrin manevi güzelliklerini yaşadım.* (GGKY); *Böylece bir Üsküp evinde kalma fırsatını yaşadılar.* (GGKY)

-I: *Mustafa çocukluğunu yaşayamamıştı.* (BBAR)

-DA: *Doktorun ağzından zatürree kelimesini duyduğu andan itibaren, garip bir teheyyüç içinde yaşıyordu.* (H)

-IA: *Hocalar endişelerle yaşarlar.* (BBAR)

yat- (380): -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.”

-IA, -DA: *Annesiyle alelade bir kubbe altında ve bir yığın çini içinde yatıyor.* (Y)

-A: *Yemek masasının üstüne yattı.* (BBAR)

-DA: *Onlar damda yatarlardı. (BBAR); Bir köşe tenhaliğında yalnız yatıyor. (CK); Fakirler bunaltıcı sıcaklarda evlerinin düz damlarının üstünde, açıkta yatarlar. (BBAR); Bir ay vardı ki evinde yatmamıştı. (H)*

-DAn: *Akşamdan yatıyordu. (BBAR)*

yaz- (886): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Söz ve düşünceyi özel harflerle anlatmak, yazıya dökmek, yazıyla bildirmek.”

-A, -IA, -I: *Defterin üzerine Latin harfleriyle "Eskişehir" sözcüğünü yazıyor. (GGKY)*

-IA, -DA, -I: *Mümtaz, oyunu bozmamak isteyenlerin sabrıyla bir kağıda adresini yazdı. (H)*

-DA, -I: *Türk okuyucusunun pek az tanıdığı bir şiirde karın hayatta bir kere rüzgarlarımızda da yağdığını yazmıştı. (K)*

-I, -A: *Mektuplar dedim de, her yeni yılın ilk mektubunu size yazardım. (CK)*

-DA, -IA: *Gemiler geçmeyen bir ummanda o güzel kalemiyle yine yazıyordu. (CK)*

-I: *Kars'ta belediye başkanının öldürüldüğünü ve kadınların intihar ettiğini bütün İstanbul gazeteleri yazmışlar. (K); Ansiklopedi fasiküllerinin o güne kadar çıkmış olanlarının hepsini 50'şer kuruştan öğrencilere vereceğini yazıyordu. (CK)*

-DA: *Daktilosunda geceler boyu taka-tuka bir şeyler yazardı. (UH)*

yerleştir- (137): -I, -A, -DA, -IA

Anlamı: “Yerleşmesini sağlamak, yerine koymak; *mec.* tokat şamar vurmak, söz veya cevabı tam sırasında söylemek.”

-A, -I: *Tezgahını kurmuş, ranzasının yanı başındaki küçük masaya daktilosunu yerleştirmişti. (UH)*

-A, -IA: *Sen insanı kainatın içine layıkıyla yerleştirmiyorsun. (H)*

-DA, -A: *Şah bizimkileri özel muhafız alayı yapmış ve görüp Erdebil'de Şeyh Safi Dergahı'nın çevresine yerleştirmiş. (GGKY)*

-A: *Mısır'a yerleştiler. (E)*

yolla- (90): -I, -A, -DAn, -IA

Anlamı: “Yollama işi yapılmak.”

-DAn, -IA, -I, -A: *Gönül alma kabilinden hemen dönmek şartıyla birkaç kızımızı eve yolladık. (GGKY)*

-I, -A: *Beni de infaza yolladılar. (K); Seni şu Yeni Hayat Pastanesi'ne yolladı. (K); Kılıç Ali Paşa, düşman filosunu denizin dibine yollamıştı. (GGKY)*

-A: *Ödevini yapmamışsan kızıyor, hatta azarlıyor ve sınıfın arkasına yolluyor. (LBA)*

yönel- (135): -A, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Belli bir yön tutmak.”

-DA, -A: *Bu durumda İngiliz ticaret ve sanayi sermayesi Avrupa dışındaki ülkelere yöneldi. (E)*

-IA, -A: *Ben gayeyi kaybederek, hayranlık ve şaşkınlıkla bu defa, size yöneldim. (CK)*

-CA, -A: *Bu yüzden gelişmek isteyen uluslar önce insan kaynaklarını geliştirmeye ve değerlendirmeye yönelmelidirler. (Yİİ)*

-A: *Ayrıca Doğu mitolojisiyle de ilgileniyor, bir mistisizme yöneliyordu. (Y); Öbür yana yöneldi. (Y)*

1.2.4.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alabilecek özellikteki dört istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu durumda olan fiillerin örnek cümleleri aşağıda verilmiştir:

ak- (169)

Su gibi akıyorum. (H); Bu memleketin ne kadar kanı akmıştı. (H)

alış- (108)

Madem bu kadar yaygın, naçar biz de alışacağız. (GGKY)

ayrıl- (397)

Hiçbir şey konuşmamış, teşekkür bile etmemiş, sadece el ve yanak öperek, hatta bütün bunları acele acele yaparak ayrılmıştı. (H); İzin isteyerek ayrıldım. (GGKY); Son olayın suçunu bizim gibi düşünmeyenlere yükledik ve ayrıldık. (KG)

bak- (2252)

Babam için ev ve iş bakıyormuş. (UH); İnanmamış gibi baktı. (UH)

başla- (2064)

Biz manaların bugün ve dün arasında bölünebileceğini peşinen kabul ederek başlayalım. (CK)

çağır- (164)

Telefon edip siz polis çağırdınız. (K)

çık- (2777)

Ben de çıktım. (UH)

çiğne- (26)

Saktız çiğniyordu utanmadan. (BBAR)

çiz- (169)

Onlar yazdılar, **çizdiler**. (BBAR)

dolaş- (284)

O gün bugündür, hala **dolaşırım**. (Y); Jandarmalar, daha yirmi iki köy **dolaşacaklarmış**. (Y)

ekle- (217)

“Şimdiyse çarşafllılar, başörtülüiler türbanlılar dolduruyor Kars sokaklarını” diye **eklemişti**. (K)

geç- (1655)

Bu iyi bir başlangıç, yolculuğumuz iyi **geçecek**. (GGKY)

getiril- (236)

Milli varlığı korumayı zorlaştıracı bazı barajlar da **getirilmişti**. (GGKY)

gönderil- (94)

Hemen her sokak başında münakaşalar oluyor, geceleri yarı gizli sevkiyat yapıyor, malzeme **gönderiliyordu**. (H)

gör- (2450)

Beyler, **gördüm**. (CK)

görün- (440)

Açıkkçası, yol **görünmüştü**. (UH); Ne olur ne olmazdı, birkaç gün için daha sokulgan, daha uysal **görünmeliydi**. (H); Fakat aynı cinsten bir sevkitabiyi ifşa ediyordu ve bu sevkitabii, yalnız kendisine hitap edeni, bir cevap olarak yaratılmışı seçtiği için daima üstün ve muvaffak **görünecekti**. (H)

göster- (1268)

Teveccüh **gösteriyorsun** abi. (KG); Siz çok titizlik **gösteriyorsunuz**. (BBAR)

götür- (375)

Her aşk bir baş **götürür**. (CK)

gül- (308)

Acı acı **güldü**. (UH); Lacivert, hiç **gülmüyordu**. (K); Mustafa Bey **gülüyor**. (GGKY); “Herhalde tarihi İpek yolu, aslına uygun kalsın diye böyle bırakmışlar.” diyor, acı acı **gülüyoruz**. (GGKY)

gülümse- (130)

O gün sürekli **gülümsemişti**. (UH); O yaşlı adam **gülümsemi**. (BBAR); Kadın oyalanıyor, belki bir şeyler ümit ederek **gülümsüyor**. (GGKY)

iç- (475)

Anlayacağınız bunlar karşılıklı hem konuşuyor, hem **içiyorlar**. (UH); Tütün **içiyorlar**. (UH)

inan- (543)

Ben, size geleceğini söyledim, siz **inanmıyordunuz**.. (H); Mademki **inanıyorum**. (H); Fakat, kadıncağыз **inanmıyordu**. (Y)

iste- (2859)

Asistanınız olmak **isterdim**. (CK); Bazen külahta dondurma, bazen vişne şerbeti veya limonata **isterlerdi**. (UH); Ka, şimdi artık yalnızca İpek'i düşünerek pastanedeki buluşmaya kendini hazırlamak **istiyordu**. (K)

kal- (1947)

Masaya kuvvetlice bir yumruk indirmiş, düşenler düşmüş, kalanlar **kalmıştı**. (CK); Onlar gitti, biz **kaldık**. (UH); Hiçbir şeyi **kalmamıştı**. (CK); Gezi programımızı tamamlamak için Selanik **kalmıştı**. (GGKY)

karıştır- (194)

Şöyle bir **karıştıralım**. (GGKY)

otur- (936)

Birer tabure çekip **oturduk**. (UH); Ve gene **oturdu**. (BBAR)

sun- (369)

Yunus Emre'nin eseri, toplum yapısı ile şiir ilişkisini araştırmak için verimli bir kaynak **sunar**. (YE)

yakın- (35)

Bazıları **yakınmıştı**. (BBAR)

yansıt- (105)

Öyle bir kuyumculuk ki, çeşitli parıltılar **yansıtacak**. (YE)

yat- (380)

Tam on beş yıl **yattı**. (CK); Daniel Defoe, kırk üç yaşındayken kiliseyi eleştiren bir şiirinden dolayı dokuz ay hapis **yattı**. (CK)

yaz- (886)

O ne yazdırdı, ne **yazdı**. (CK); Neler söylediniz, neler **yazardınız**? (CK)

1.2.5. Beş İstemliler

“Beş İstemliler”; hâl eklerinden beş hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla

isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, beş farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, beş farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Beş istem alan Türkçe kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Beş istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 17'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Beş istem alan Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 1.35

Beş istem alan Türkçe kökenli fiillerin, Türkçe kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 1.46

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli beş istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

1.2.5.1. Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İkisi Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, beş istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç veya iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç veya iki istemli yapılar sunulmuş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir. Bu fiilleri örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

anlat- (933), ayır- (216), boyar- (30), büzül- (14), değiştir- (328), dinle- (438), düşür- (135), geçir- (485), gir- (1527), indir- (126), konuş- (1053), kur- (482), oku- (748), oyna- (497), sor- (976), söyle- (1837), tanı- (527).

Aynı fiile bağlı beş istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

anlat- (933): -I, -A, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak, bilgi vermek, izah etmek; inandırmak, ikna etmek; söylemek, nakletmek.”

-I, -IA, -CA: Hayat hikayesinin her safhasını olanca ayrıntısıyla saatlerce anlatırdı. (UH)

-DA, -I, -IA: *Bir Yiğitlik Anı'nda meşhur sahnenin oynanışını derin bir sezgiyle anlatır.* (CK)

-DA, -CA, -I: *Olayların “ben” ağzından anlatıldığı bu meşhur şiirde ailece savaştıklarını anlatır.* (CK)

-I, -DA: *Acı macerasını yeri geldiğinde anlatır.* (UH)

-I, -IA: *Bu yalanı çıkararak öğretmeni teşhir etmesini istedikleri için kızlarının intiharını bütün ayrıntılarıyla anlatmışlardı.* (K)

-A, -I: *Ka'ya kendi hikayelerini memleketin ve devletin derdi gibi anlattılar.* (K); *Sahi bana bu 'ekol kurmuş'u anlatacaktınız.* (BBAR)

-DA, -I: *Kars'ta da genç kızların tuhaf bir intihar hastalığına yakalandıklarını anlatmış.* (K)

-I: *Bu durumu çaycımız anlatıyor.* (GGKY)

-A: *Siz yine bana anlatın.* (BBAR)

-DA: *Yeri geldiğinde anlatırım.* (UH)

ayır- (216): -I, -A, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Bölmek; bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koymak, saklamak; bir yeri bir engelle bölmek; birbirinden uzaklaştırmak; nitelik değişikliğini anlamak, fark etmek; seçmek; iki veya daha çok kimse arasındaki anlaşmayı, uzlaşmayı bozmak; farklı davranmak, fark gözetmek; bir şey veya yeri, bir şey veya kimse için kullanmayı belirlemek, tahsis etmek.”

-IA, -I, -DAn: *Talih bir iradesiyle onu herkesten ayırmıştı.* (H)

-I, -A: *Fransızca çıkan gazeteler her gün ilk haberi mutlaka devlet başkanına ayırıyorlar.* (GGKY)

-I, -DAn: *Ka ve Muhtar'ı birbirlerinden ayırdılar.* (K)

-DAn, -I: *Mümtaz, duvardaki Amentü levhasından gözlerini ayırdı.* (H)

-I: *Akşamüstü sofrada birbirimize onları anlatırız, sabahleyin kahvaltı ederken fasulye ayıklar gibi lüzumlu ve lüzumsuzunu ayırırız.* (H)

-A: *Belediye bu yolu yayalara ayırmıştı.* (K)

-CA: *Sevim Hanım epeyce ayırdı.* (UH)

boya- (30): -I, -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Boya sürerek veya boyaya batırarak renk vermek; *mec.* ağır söz söylemek, aşağılamak.”

-I, -A: *Sınıfın masasını iki öğrenci beyaza boyamıştı.* (UH)

-I, -DA: *Onun ceketini dükkanda boyadılar.* (K); *Yüzünü uykuda boyamışlardı.* (K)

-I, -IA: Yurttaki bütün öğrencileri ayakkabı boyasıyla **boyamışlardı.** (UH); Çantasını resim kalemiyle **boyamıştı.** (UH)

-I: Evin duvarını **boyadılar.** (CK)

-DAn: Abi içeriden **boyuyorum.** (UH)

büzül- (14): -A, -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Büzme işi yapılmak.”

-A, -DA: Yanmış zeytinyağı kokusu, Rumca şarkı, garson bağırırları, havada uçar gibi hazır tebessümler, bir köşeye alkol ve sigara dumanı içinde **büzüldü.** (H)

-A, -CA: Kız iki avucu yüzüne kapalı, çığlık çığlığa duvara sırtını verip köşeye iyice **büzüldü.** (Yİİ)

-DAn, -A: Güzel gelin, korkudan köşeye **büzüldü.** (Yİİ)

-IA, -A: Garip bir üşüme hissiyle köşeye **büzüldü.** (H)

değiştir- (328): -I, -DA, -DAn, -IA, -rA

Anlamı: “Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek; yerine başka şey veya kimse gelmek; karşılıklı alıp vermek, mübadele etmek; değiştirmek.”

-I, -DAn: Bir etiket altında yaşamamanın, bir araba atı gibi beraber yaşamamanın sıkıntısı onu içinden **değiştiriyor.** (H)

-I, -IA: Suya batırılmış çarşafı yenisiyle **değiştiriyorum.** (GGKY)

-DA, -I: Kağıt üzerinde rafların yerini **değiştirdik.** (UH)

-IA, I: Dili yakıcı bir gevreklikle Türkçe kelimeleri **değiştiriyordu.** (H)

-rA, -I: Sonra sözü **değiştirdi.** (H)

dinle- (438): -I, -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “İşitmek için kulak vermek; birinin sözünü öğüdünü kabul edip gereğince davranmak; kulakla veya dinleme aletiyle hastayı muayene etmek; uymak, baş eğmek, itaat etmek.”

-I, -DA, -CA: Nasihat faslına başlayınca, babam hepsini başı önünde sessizce **dinlemiş.** (UH)

-I, -IA, -DA: Gelenlerin hepsi, bu nağmeleri İkinci defa onlarla, yolun iki tarafını saran halkın alkışları arasında **dinlemiştiler.** (H)

-I, -CA, -DAn: Sonraki kuşaklar Türkiye'yi sadece büyüklerinden **dinleyecekler.** (GGKY)

-DA, -DAn, -I: Mümtaz orada Nuran'dan, bir daha, ve Dede'nin sultanıyegah Bestesi ve Talat Bey'in Mahur Bestesini **dinledi.** (H)

düşür- (135): -I, -A, -DA, -DAn, -CA

Anlamı: “Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak; değerini fiyat indirmek, azaltmak; vücuttan atmak, iskat etmek; uğratmak; değerli bir şeyi ucuz veya kolay ele geçirmek.”

-I, -DAn, -A: *Hacı Süleyman'ı kahrından yataklara düşürmüşler.* (UH)

-I, -A: *Dikkatsiz geldiği için elindeki sürahiyi salondaki betona düşürdü.* (K); *Dünkü neferimin hüviyetinde müşahede ettiğim bu geriye doğru gelişme, ilk zamanlar, beni çok hayrete düşürüyordu.*(Y)

-I, -DA: *Arabanın anahtarını yolda düşürmüş.* (KG)

-I, -DAn: *Kaç günlük yorgunluk ve uykusuzluk beni güçten düşürmüştü.* (GGKY)

-I, -CA: *Devamlı göçler Türklerin hem şehir hem de genel nüfus içindeki oranını iyice düşürmüştü.* (GGKY)

-A, -DAn: *O üçüncü sınıf lokantaya, o daracık gariban kahvesine tabiatın parıltılı dünyasından ışıklar düşürmüştü.* (UH)

geçir- (485): -I, -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak; bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek; bir şeyi bir yerden başka yere taşımak, nakletmek; tespit etmek, yazmak, kaydetmek; bir şeyi kendisine ayrılmış olan yere yerleştirmek, takmak.”

-I, -IA, -DAn: *Adamın yüzünü bütün vuzuhuyla zihninden bir daha geçirdi.* (H)

-I, -A: *Kızı kolundan tuttu, karşıma geçirdi.* (UH)

-I, -DA: *Genç lider 17 yılını hapis ve sürgünde geçirecekti.* (GGKY); *Çocukluk ve gençlik ramazanlarını küçük bir köyde geçirdim.* (GGKY)

-I, -DAn: *Binayı toplu olarak görebilmek için etrafımızı gözden geçirelim.* (GGKY)

-I: *Bütün geceyi uykusuz geçirmişti.* (H)

-DA: *Ülke 1030 yıllarında büyük bir sarsıntı geçirdi.* (BBAR)

gir- (1527): -A, -DA; -DAn, -CA, -ArI

Anlamı: "Bir yerden kapalı bir ortama geçmek."

-A, -DAn: *Aslında Mevlana'nın kalbine onlar da Şems'in açtığı kapıdan girmişlerdi.* (CK)

-DA, -A: *İstasyon Meydanı'na heykeli dikilecek olan Kazım Karabekir yönetimindeki Türk ordusu 1920 Ekim'inde şehre girmişti.* (K)

-DAn, -A: *İpek tezgahın yanına açılan kapıdan içeriye girmişti.* (K)

ArI, CA: *İçeri sessizce yolcu girer.* (CK)

-A: *Akşam namazını kılmak için merkezdeki yeni ve büyük camiye giriyoruz.* (GGKY)

-DAn: *Otobüsten inip ayağı yumuşacak kara değer değmez pantolonunun paçalarından keskin bir soğuk girdi. (K)*

indir- (126): -I, -A, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Yüksekten, sarp ve kötü yerden veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak; bir taşıt veya binek hayvanından aşağıya almak; fiyatını azaltmak, düşürmek; hızla vurmak; kapamak; yağmur, sis, birdenbire bastırmak; kırmak, tahrip etmek.”

-I, -DAn, -A: *Kitaplarını dolaptan masaya indirdi. (UH)*

-I, -DAn, -CA: *Onu attan biraz önce indirdiler. (UH)*

-IA, -I, -A: *Aceleyle daktiloyu ikinci kata indirdim. (UH)*

-I, -A: *Malzemeyi otelin önüne indirmişlerdi. (UH); Köylü şehirli bağından bahçesinden ne toplamışsa onu pazara indiriyor. (GGKY)*

-I, -DAn: *Yeğeni Sevinç'i kucağından indirmiyordu. (E)*

konus- (1053): -I, -A, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak; belli bir konudan söz etmek; sohbet etmek; söylev vermek; ilişki kurmak; dargın bulunmamak; ele vermek; etkin olmak; şık ve zarif görünmek.”

-DA, -A, -IA: *Radyo, evin sessizliği içinde tek başına, hadiselerin gür sesiyle, herkes için konuşuyordu. (H)*

-DA, -IA, -I: *Odada İsmail Bey'le ders programını konuşuyoruz. (GGKY)*

-DA, -IA, -CA: *Annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serer, oracıkta Cevriye Teyzeyle saatlerce konuşurlardı. (UH)*

-IA, -CA, -DA: *Bu ince, yakışıklı köylüyle Ka yolculuk boyunca otobüste ara ara konuştu. (K)*

-A: *Şeyh intihar aleyhine konuştu. (K)*

-DA: *Bir buçukta orada konuşalım. (K)*

-IA: *Deniz insanla konuşur. (CK); Evet onunla konuştum. (UH)*

kur- (482): -I, -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek; hazırlamak; tesis etmek; gereken şartları hazırlayıp kendi kendine olmaya bırakmak; inşa etmek; yapmak, oluşturmak; ortaklık sağlamak; toplamak; düşünmek; aklına koymak; zihinde büyütmek.”

-I, -A: *Bir eski paşa konağından gelen bu sobayı çalışma odasına kurmuşlardı. (H)*

-I, -DA: *İkisi, gün gelecek Osmanlı Devleti'nin ilk istihbarat örgütünü de birlikte kuracaklardı. (E)*

-A, -DAn: Havuzun üzerine de sonradan bir çardak kurmuşlar. (UH)

-DA, -I: Dokuz gün içinde eskisi olmaktan, herkese benzemekten çıkmış, hayatın kenarına çekilmiş, orada, yalnız dikkat edilirse şaşırtıcı olan bir değişme içinde yavaş ve emin bir şekilde onu kurmuştu. (E)

-DA, -IA: Ekolü küçük mekanik odasında asistanlarıyla kurdu. (BBAR)

-I: Aileyi, evi şehri ve köyü tekrar kuracağız. (H)

-DA: Annem vagon evin önünde bir bahçe kurmuştu. (UH)

oku- (748): -I, -A, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: “Yazıya geçirilmiş bir metni yüksek sesle okuma, seslendirme.”

-I, -A: O halde yavaş yavaş toplanalım, şiirin geri kalan kısmını dua niyetine okuyalım. (GGKY)

-I, -DA: Bu kız elbette Suat'ın ölümünü gazetelerde okumuştur. (H)

-I, -IA: “İntihar bir küfürdür!” yazan intihar karşıtı posterleri dikkatle okudu. (K)

-DAn, -IA: Herif bir yandan içiyor, bir yandan cümbüşle türküler okuyordu. (UH)

-IA, -I: Babanla aynı kitap ve dergileri okumuşsunuz. (CK)

-DA: O gariban lise binasında okuyoruz. (UH)

-DAn: Babam bir yandan okuyormuş. (UH)

oyna- (497): -A, -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: “Eğlenmek için oynamak.”

-DA, -A: Bütün bu patırtı arasında sürekli garantiye, sağlama oynamış. (UH)

-DA, -DAn: Ölümler Evinden Hatıralar adıyla yayımladığında Rusya'da yer yerinden oynamıştı. (CK)

-IA, -CA: Macide elleriyle sırtındaki yün ceketin örgüsünden kaçan bir iplikle dakikalarca oynadı. (H)

sor- (976): -I, -A, -DA, -IA, -CA

Anlamı: “Birine soru yönelterek herhangi bir konuda bilgi istemek.”

-A, -I, -CA: Bana bu soruyu on sene önce sorsaydı. (GGKY)

-A, -IA, -I: Kucağına düşerek uyuyakaldığı koltuk komşusu Ka'ya bir fıslıtyla Kars'a ne amaçla gittiğini sordu. (K)

-A, -DA, -I: Çocuklara iki yıl orada neler okuduklarımı soruyorum. (GGKY)

-I, -A: Bunları babama soruyorum. (UH)

-A, -I: Hasan Hoca bize, eski bir Türk evi görmek isteyip istemediğimizi soruyor. (GGKY)

-I: Niçin kendi evinde kalmadığını **sordum**. (GGKY); Mutfak masasının üstünde ekmek içlerini avucunda ufalarken hep bu sualleri **soruyordu**. (H); Hem kızı kaçırarak, hem de anlatılan dayanın hesabını **soracak**. (UH)

-A: Gölge bize **sordu**. (GGKY); O kadar güç oluyor ki, bazen “Biz neyiz”? diye kendi kendime **soruyorum**. (H)

-DA: Bir at arabası üzerinde veya bir tiren kompartımanında **sormuşumdur**. (UH)

söyle- (1837): **-I, -A, -DAn, -IA, -rA**

Anlamı: “Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.”

-I, -DAn: Bu yumuşacık tüylü güzel paltonun kendisi için hem utanç ve huzursuzluk hem de güven kaynağı olacağını **şimdiden söyleyelim**. (K)

-I, -IA: O sarhoş olmasına rağmen içinden geçenleri **cesaretle söyledi**. (K)

-I: Köy meydanlarında yeni yapılmış ya da yapılmakta olan minareli camiler Başkırt ya da Tatar köylerinden geçtiğimizi **söylüyor**. (GGKY)

-A: Aklının asla itiraf edemeyeceği iki şey daha **söyledi ona**. (K)

rA: Sonra yine gazeller **söyler**. (CK)

tanı- (527): **-I, -DA, -DAn, -IA, -CA**

Anlamı: “Daha önce görülen bilinen bir kimse veya şeyle karşılaşıldığında bunun kim veya ne olduğunu hatırlamak.”

-I, -DA: Sizi Erzurum'da **tanıdım**. (CK); Mustafa İnan'ı 1928'de ortaokul son sınıfta **tanıdım**. (BBAR)

-I, -DAn: Mümtaz, Yaşar'ı, Paris'teki arkadaşlıklarından ve biraz da Adile Hanımlardaki karşılaşmalardan **tanırdı**. (H); Küçük Leyla'yı fakülteden **tanırdı**. (H)

-I, -IA: Çünkü orayı gözümle değil, birçok sanatkarın anlatmasıyla **tanıdım**. (CK)

-I, -CA: Yarımadamızı coğrafi olarak kısaca **tanıyalım**. (GGKY)

-DA, -IA: Çocukluğumdan beri, özellikle Yüksek Muallim Mektebi'nde, yani Çapa'da yatılı iken, astronomide okuyan arkadaşların yardımıyla epey yıldız **tanımıştım**. (CK)

-I: Ka şehri hiç **tanıyamadı**. (K); Demek onu **tanıyorsunuz?** (BBAR); Fakat ne Avrupa'yı, ne kendimizi **tanıyorduk**. (H)

1.2.5.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmeyen Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alarak cümle oluşturabilen beş istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Bu fiiller şunlardır:

anlat- (933)

Biraz daha anlatın. (BBAR); Anlatması uzun sürer. (BBAR)

konuş- (1053)

Konuşurlarsa fısıldaşarak konuşuyorlardı. (K); Daha doğrusu o konuşuyor, biz dinliyoruz. (GGKY); Kimse konuşmazdı. (UH)

1.2.6. Altı İstemliler

“Altı İstemliler”; hâl eklerinden altı hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, altı farklı hâl ekinde etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, altı farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Altı istem alan Türkçe kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Türkçe kökenli fiil sayısı: 1160

Altı istemli Türkçe kökenli fiil sayısı: 2'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Altı istem alan Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0.15

Altı istem alan Türkçe kökenli fiillerin Türkçe kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 0.17

Örnekleri tespit edilen, Türkçe kökenli altı istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık.

1.2.6.1. Aynı Fiile Bağlı Altı İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İki Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, altı istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve, veya iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir.

Bu fiilleri örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

bağışla- (38), dön- (942).

Aynı fiile bağlı altı istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

bağışla- (38): **-I, -A, -DA, -DAn, -IA, -CA**

Anlamı: “Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek; herhangi bir kötü davranış için ceza vermektan vazgeçmek, affetmek; görevden çekmek, almak; deyimlerde “Tanrı esirgesin, ayırmasın” anlamlarında kullanılan bir söz.”

-I, -A, -CA: *Kendilerini ona cömertçe bağışlamalıdır.* (H)

-DA, -I, -A: *Gençliğinde Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı.* (E)

-DA, -A, -I: *Listenin başında işadamı Vehbi Koç vardı; yemekte, vakfa 26 kilo altını ve bir binayı bağışlamıştı.* (E)

-DAn, -I, -A: *Zahit Efendi zaten yokluk içinde debelenen kadına acımış olmalı ki, sonradan kocasının işini ona bağışlamış.* (UH)

-IA, -I, -DA: *Her zamanki büyüklüğünüzle bizi orada bağışladınız.* (CK)

-I, -A: *Gün gelecek kendi ismini taşıyan Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı.* (E)

-I: *Sen say, dünyaları bağışladım.* (UH); *Okuyucu kompozisyondaki zaaf-ı teliften dolayı bizi bağışlasın.* (GGKY)

dön- (942): **-A, -DA, -DAn, -IA, -CA, -rA**

Anlamı: “Kendi ekseni üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek; geri gelmek, geri gitmek; yönelmek; sapmak; bir şeyi andıracak duruma girmek, benzemek.”

-DA, -A: *Hatta komşuları ziyarette, yahut Kapalıçarşı'da hızı kesilen teşebbüsler olur ve nihayet günün birinde eve dönerdi.* (H)

-DAn, -A: *Ardından yorgun argın eve dönüyoruz.* (GGKY); *Yeniden o gün gördükleri şeylere döndüler.* (H)

-CA, -DA: *Onlar ailece yurda döndüler.* (Y)

-IA, -A: *Umutsuzlukla, ne, yapacağımı bilmeyerek Süleyman'a dönüyorum.* (Y)

-rA, -A: *Ve sonra Kudüs'e döndü.* (CK)

-A: *O süt emerken atıldığı bu topraklara dönecektir.* (GGKY)

-DA: *Karanlıkta döndüm.* (UH)

-CA: *Yine sessizce dönerdi.* (UH)

1.2.6.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alarak cümle oluşturabilen altı istemli fiillerin istem almadan da cümle oluşturabilen örnekleri taranılan eserlerde bulunmamıştır.

II. BÖLÜM

2. TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BULUNAN YABANCI KÖKENLİ FİİLLERİN İSTEM DURUMLARI

Tezimizin ikinci kısmını oluşturan bu bölümde, köken itibarıyla yabancı dillerden Türkiye Türkçesine geçmiş fiillerin istem durumları üzerinde durulmuştur. Türkiye Türkçesinde sıklık sayısı 10'un üzerinde bulunan ve köken itibarıyla yabancı dillerden Türkiye Türkçesine geçmiş olan 92 tane fiil bulunmaktadır. Bu fiillerin dillere göre dağılımı şöyledir:

Arapça: 49

Farsça: 29

Fransızca: 7

Yunanca: 3

İtalyanca: 3

Rusça: 1

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin istem durumlarını da, I. Bölümde Türkçe kökenli fiillerin istem durumlarını incelediğimiz şekilde ele aldık:

2.1. İSTEM ALMAYANLAR

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin istem almayan şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde hiç istem almadan cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Hiç istem almayan yabancı kökenli fiil sayısı: 16'dır.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Hiç istem almayan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 1.27

Hiç istem almayan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 17.39

Örnekleri tespit edilen, hiç istem almadan yüklem olabilen yabancı kökenli fiiller ve sıklık sayılarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

asfaltlan- (31), *cevapla-* (28), *hareketlen-* (14), *hastalan-* (31), *hatırlan-* (20), *havalan-* (16), *hesaplan-* (38), *heyecanlan-* (28), *imzalan-* (28), *pazarlan-* (10), *pembeleş-* (11), *sakinleş-* (13), *sıfırla-* (18), *şekillen-* (23), *tamamlan-* (105), *telaşlan-* (14).

Yabancı kökenli olup, taradığımız metinlerde hiç istem almayan fiillerin sıklık sayıları ve örnekleri aşağıda verilmiştir:

***asfaltlan-* (31)**

Anlamı: “Asfalt dökülmek, asfaltla kaplanmak.”

Mahallenin yolları bu yıl asfaltlanmıştı. (GTS)

***cevapla-* (28)**

Anlamı: “Bir soruya, bir isteğe, bir söz veya yazıya karşılık vermek, yanıtlamak.”

Biz senin komşunuzuz, diye cevapladı. (GTS)

***hareketlen-* (14)**

Anlamı: “Hareket kazanmak, harekete geçmek.”

Yavaş yavaş her şey canlandı, hareketlendi. (GTS)

***hastalan-* (31)**

Anlamı: “Sağlığı bozulmak, esenliği yerinde olmamak, rahatsızlanmak, hasta olmak.”

Çocuk o gece hastalanmıştı. (GTS)

***hatırlan-* (20)**

Anlamı: “Anımsanmak.”

Bütün bunlar hatırlanacak mı? (KG)

***havalan-* (16)**

Anlamı: “Temiz hava alması sağlanmak, havası değiştirilmek; yerden ayrılıp göğe uçmak; bir şey hava akımıyla yer değiştirmek; *mec.* kibirli, gururlu, çalımlı davranışlarda bulunmak; *mec.* yerinde oturamaz duruma gelmek; *mec.* beğenilmeyen davranışlarda bulunmak.”

Birkaç hayal kanat takıp havalanıyor. (UH); Geniş kanatlı bir kuş havalanmıştı. (H); Oda her gün havalanmalı. (GTS)

***hesaplan-* (38)**

Anlamı: “Hesap edilmek.”

Dört kişilik bir ailenin yıllık bütçesi hesaplanmıştır. (UH)

heyecanlan- (28)

Anlamı: “Herhangi bir nedenle güçlü, geçici bir duygulanımdan etkilenmek, heyecana gelmek, coşmak.”

Mustafa İnan'ın hemşerisi olduğunu yeni öğrenen genç biraz heyecanlanmıştı. (BBAR); Mustafa çok heyecanlanmıştı. (BBAR); Kendisine bu cildin çıktığını haber verince çok heyecanlanıyor. (GGKY); Cümleleri parlaktı, jestlerle konuşuyordu, çok heyecanlanmıştı. (GTS)

imzalan- (28)

Anlamı: “İmzalanma işi yapılmak.”

Ağır bir ‘Ateşkes Anlaşması’ imzalanmıştı. (GTS)

pazarlan- (10)

Anlamı: “Satışa sunulmak.”

Üretilen bu makinler pazarlanamamış. (BBAR)

pembeleş- (11)

Anlamı: “Pembe bir renk almak.”

Siyah buruşuk dudakları açılmış, pembeleşmişti. (GTS)

sakinleş- (13)

Anlamı: "Yatışmak, durgun duruma gelmek, durgunlaşmak, sıkıntısı veya heyecanı geçmek."

Gözlerinizi kapayın ve sakınleşin. (Yİİ)

sıfırla- (18)

Anlamı: “Bir denklemdeki bütün terimleri yalnız bir yanda toplayarak denklemin öbür yanını eşit duruma getirmek; *mat.* sayma işlemi yapan bir göstergeyi sıfır sayısına getirmek; *meç.* yok saymak, hiç yokmuş gibi düşünmek.”

Bayağılıklar ve namussuzluklar, hayır işleyerek sıfırlanamaz. (GTS)

şekillen- (23)

Anlamı: “Biçimlenmek.”

*Adam konuştuğça yaşamımın bir bölümü **şekilleniyor**, bazı kısımları sanki açıklığa kavuşuyordu. (GTS)*

tamamlan- (105)

Anlamı: “Tanımı yapılmak, tarif edilmek.”

*Ona ziyafet vermeyenler ise, dağdan dağa dolaşıp durur ve yarım kalan evleri bir türlü **tamamlanmazdı**. (GTS)*

telaşlan- (14)

Anlamı: "Herhangi bir sebeple acelecilik göstermek, endişelenmek, kaygılanmak, telaş etmek."

*Su, kolonya, geçti artık, sakın olun **telaşlanmayın**. (UH); Aklına söyleyecek bir şey gelmediği için **telaşlanıyordu**. (K); Herkesin güldüğünü görünce **telaşlanmış**. (BBAR)*

2.2. İSTEM ALANLAR

Bu bölümde Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin istem alanlarını inceleyeceğiz. “İstem alanlar” ifadesiyle kastımız, bir cümlede ismin ya da isimlerin yüklem olacak fiili etkilemek üzere girdiği hâl şekilleridir. Tezimizin Giriş kısmında ismin dokuz hâli olduğunu, bunlardan ilgi (genetif) hâlinin isimleri birbirine bağladığını, cümlede fiillerin yüklem olmasına doğrudan hiçbir etkisinin olmadığını, bundan dolayı çalışmamıza dahil etmediğimizi belirtmiştik.

Bir fiilin, isme gelen hiçbir hâl ekinden etkilenmeden cümlede yüklem olmasını yukarıda “Hiç İstem Almayanlar” kısmında örnekleriyle beraber göstermiş, incelemiştik. Dolayısıyla ismin yalın (nominatif) hâliyle ilgili tespitlerimizi “Hiç İstem Almayanlar” bölümünde yapmış olduk.

Biz, taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlere gelen hâl eklerinin şu şekilde bir fiili yüklem yaptığını tespit ettik:

Bir fiil, tek cümlede isme gelen bir hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir. Bir fiil, tek cümlede en az iki isme gelen iki farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir. Bir fiil, farklı farklı cümlelerde uygun isimlere gelen iki farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir. Bir fiil, tek cümlede aynı anda üç farklı isme gelen, üç farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir. Bir fiil, farklı farklı cümlelerde üç isme gelen, üç farklı hâl ekinden etkilenerek yüklem olabilir. Bir fiil, tek cümlede aynı anda dört farklı isme gelen,

dört farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabilir. Bir fiil, farklı farklı cümlelerde isme gelen dört farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabilir. Aynı fiile bağlı beş istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılabilir. Aynı fiile bağlı altı istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılabilir.

2.2.1. Tek İstemliler

Tek istem veya bir istem, hâl eklerinden sadece birinin etkisiyle cümlede yüklem olan fiilleri ifade ettiğini; cümlede birden fazla isteme sahip olan fiiller olduğu gibi sadece tek bir isteme sahip olan fiillerin de olduğunu tezimizin Giriş bölümünde belirtmiştik.

Bu bölümde Türkiye Türkçesinde tek istem ile cümle oluşturabilen yabancı kökenli fiillerin örnek cümlelerini, aldığı hâl eklerine göre girdiği durumları sınıflandırdık. Taradığımız eserlerde örneklerini bulduğumuz fiilleri bu hâl başlıklarının altında verdik. Yani sadece yükleme hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri, “Yükleme Hâli İsteyenler” başlığı altına; yaklaşma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yaklaşma Hâli İsteyenler” başlığı altına; bulunma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Bulunma Hâli İsteyenler” başlığı altına; uzaklaşma hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Uzaklaşma Hâli İsteyenler” başlığı altına; vasıta hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Vasıta Hâli İsteyenler” başlığı altına; eşitlik hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Eşitlik Hâli İsteyenler” başlığı altına; yön gösterme hâli ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yön Gösterme Hâli İsteyenler” başlığı altına yerleştirdik.

2.2.1.1. Yükleme Hâli Eki (-I) İsteyenler:

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece yükleme hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece yükleme hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı :38

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 14'tir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 1.11

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli fiil sayısına oranı: % 15.21

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli tek istemli fiil sayısına oranı: % 36.84

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli yükleme hâli eki alan fiilleri ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

fırçala- (13), *hedefle-* (53), *heyecanlandır-* (14), *imzalat-* (10), *ispatla-* (17), *kıyasla-* (10), *kuvvetlendir-* (11), *nemlendir-* (12), *rahatlat-* (54), *renklendir-* (16), *şekillendir-* (19), *vidala-* (11), *zayıflat-* (18), *zenginleştir-* (26).

Yabancı kökenli olup yükleme hâli eki alan fiillerin sıklıkları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***fırçala-* (13): -I**

Anlamı: “Temizlemek veya parlatmak için fırça ile sürtmek; sık ve bataklık ormandan geçmek; *mec.* bir kimseyi çok azarlamak, fırça çekmek.”

-I: *Saçlarımı aksilik edip alınma düşmesinler diye sıkı sıkı fırçalamıştım. (GTS)*

***hedefle-* (53):-I**

Anlamı: “Hedef yapmak.”

-I: *Bu yıl tıp fakültesini hedeflemişti. (BBAR)*

***heyecanlandır-* (14): -I**

Anlamı: "Heyecan duymasına sebep olmak."

-I: *Ders anlatırken öğrencilerini heyecanlandırıyordu. (BBAR)*

***imzalat-* (10): -I**

Anlamı: “İmza attırmak.”

-I: *O yerinden kımıldamaya üşenen Maarif Müdürü araba ile valinin konağına giderek emrimi imzalatmıştı. (GTS)*

***ispatla-* (17): -I**

Anlamı: “Kanıtlamak; tanıtlamak.”

-I: *Bu bilgiler hiçbir şeyi ispatlamıyor. (GTS)*

kıyasla- (10): -I

Anlamı: “Karşılaştırmak, oranlamak, örneklemek, mukayese etmek.”

-I: *Sol elinin parmaklarıyla kendi boynundaki hayat gücünün atışlarını saydı ve ikisini kıyasladı. (GTS)*

kuvvetlendir- (11): -I

Anlamı: "Güçlenmesini sağlamak, gücünü artırmak."

-I: *Yer yer karşınıza çıkan heykeller de bu intibatı kuvvetlendiriyor. (GGKY); Rüşdü Paşa'nun Saray yaverleri arasına katılması bu akrabalık ilişkisini kuvvetlendiriyor. (E); Yunus'un Mevlânâ ile görüşmüş olması, iyi bir medrese eğitimi alması onun Selçuklu başkentine yakın bir yerde büyümüş olması ihtimalini kuvvetlendiriyor. (YE)*

nemlendir- (12): -I

Anlamı: “Nemli duruma getirmek, rutubetlendirmek.”

-I: *Cildi nemlendireceksin, temiz tutacaksın, bunları herkes bilir. (GTS)*

rahatlat- (54): -I

Anlamı: “Rahatlamasını sağlamak, ferahlatmak.”

-I: *Anlattıklarına ilgi gösterip aynı konuda yeni sorular sormak, savunucu jestler içinde olan kişiyi rahatlatır. (GTS)*

renklendir- (16): -I

Anlamı: “Bir şeyin renkli olmasını sağlamak; *mec.* neşelendirmek, canlılık ve hareket kazandırmak.”

-I: *Arka kapak için, dünya karikatürleri için seçtiklerini istif eder, renklendirirdi. (GTS)*

şekillendir- (19): -I

Anlamı: "Biçimlendirmek."

-I: *Sanatçı, küflü bir sandıktan çıkarılmış gibi kulağının uzun yıllar duymaya yabancılaştığı hareketli bir şarkının ezgilerini şekillendiriyor. (GGKY)*

vidala- (11): -I

Anlamı: “Vida ile tutturmak.”

-I: *Demir çubuklarını yuvalarına soktu ve civataları vidaladı. (GTS)*

zayıflat- (18): -I

Anlamı:"Zayıf olmasına yol açmak."

-I: *On üç şehri kapsayan Şeyh Said İsyanı Türkiye'yi sadece diplomasi masasında güçsüzleştirmemiş, savaştan yeni çıkan ekonomisini de zayıflatmıştı. (E); Bu dert onu her geçen gün daha da zayıflatıyordu. (K)*

zenginleştir- (26): **-I**

Anlamı: "Zengin duruma getirmek, zenginleşmesini sağlamak."

-I: *Bu tür yazarlar edebiyatı zenginleştiriyordu. (GTS)*

2.2.1.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece yükleme hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Yükleme hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen yabancı kökenli fiil aşağıda verilmiştir:

zayıflat- (18)

Aç karnına içilen su zayıflatırmış. (K)

2.2.1.1.2. Yaklaşma Hâli Eki (-A) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece yaklaşma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabilen fiillere ve buna ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 38

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan yabancı kökenli fiilin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.07

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan yabancı kökenli fiilin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 1.08

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan yabancı kökenli fiilin yabancı kökenli tek istemli fiil sayısına oranı: % 2.63

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli yaklaşma hâli eki alan fiil ve sıklığı aşağıdaki gibidir:

***rendelen-* (23): -A**

Anlamı: “Rendeleme işi yapılmak.”

-A: *Süzme peynirin yanına bir de kereviz **rendelenmişti.** (GTS)*

2.2.1.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece yaklaşma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Yaklaşma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen yabancı kökenli fiil aşağıda verilmiştir:

***rendelen-* (23)**

*Akşam yemeği için iki kilo havuç **rendelenmişti.** (GTS)*

2.2.1.3. Bulunma Hâli Eki (-DA) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece bulunma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece bulunma hâli eki isteyerek cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 38

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 10’dur.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.79

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 10.86

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 26.31

Örnekleri tespit edilen, Türkçede yabancı kökenli bulunma hâli eki alan fiilleri ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

bocala- (18), *depolan-* (16), *farklılaş-* (10), *listele-* (10), *sanayileş-* (12), *sertleş-* (27), *tekrarlan-* (35), *zayıfla-* (35), *zenginleş-* (15), *zorlan-* (87).

Yabancı kökenli olup bulunma hâli eki alan fiillerin sıklıkları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

bocala- (18): -DA

Anlamı: "Gemi rüzgâra karşı gidemeyerek sürüklenmek; *mec.* bir işte tutulması gereken yolu kestirememek, ne yapacağını bilememek, kararsız olmak."

-DA: *Gidip gitmemekte çok bocalamıştı o zamanlar. (BBAR); Bu imparatorluk eski bir çiftçi imparatorluğuymdu, hala onun iktisadi şartları içinde bocalıyoruz. (H)*

depolan- (16): -DA

Anlamı: "Depolama işi yapılmak."

-DA: *Şehir suyu bu tesiste depolanıyordu. (GTS)*

farklılaş- (10): -DA

Anlamı: "Farklı duruma gelmek, ayrılaşmak."

-DA: *Önder durumunda olan asker ve sivil aydınlar, gelişmekte olan yeni sınıflar karşısında güçlerini yitirirlerken, kendi aralarında da farklılaşırlar. (BBAR)*

listele- (10): -DA

Anlamı: "Liste durumuna getirmek."

-DA: *Her sütunda yaklaşık yüz ad listelemişti. (BBAR)*

sanayileş- (12): -DA

Anlamı: "Üretimde makine, tezgâh vb. maddi üretim araçlarına giderek daha çok yer vermek, endüstrileşmek."

-DA: *Ülke yüz yılda sanayileşememişti. (BBAR)*

sertleş- (27): -DA

Anlamı: "Sert bir durum almak, katılaşmak, gücü artmak, zorlu bir durum almak, *mec.* bir kimsenin davranış veya sözleri sert, kırıcı olmak."

-DA: *Türkiye'de siyaset sertleşiyordu. (E)*

tekrarlan- (35): **-DA**

Anlamı: "Tekrar edilmek, tekrar tekrar dile getirilmek, yeniden söylenmek."

-DA: *Asansöre binmek için uzun bir kuyruğu göze almak gerekiyor, aynı bekleme sonraki her katta tekrarlanacak. (GGKY); Gerçekte de böyleydi, geniş bir ottoman, bir bahçe seddi gibi beyitin etrafını alan güller ve sarmaşıklar içinde, tekrarlanıyordu. (H)*

zayıfla- (35): **-DA**

Anlamı: "Zayıf duruma gelmek."

-DA: *Çünkü; bende de, buraya geldiğim günden beri, zaman kavramı hayli zayıflamıştır. (Y)*

zenginleş- (15): **-DA**

Anlamı: "Zengin duruma gelmek."

-DA: *Çok kısa zaman içinde Muhtar zenginleşti. (K)*

zorlan- (87): **-DA**

Anlamı: "Zorlama işi yapılmak."

-DA: *O tatsız neticeyi kabul etmekte zorlanıyordu. (UH); Diğer taraftan onu kabul edecek aile de aynı tereddütleri yaşamış ve karar vermekte zorlanmış. (GGKY)*

2.2.1.3.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece bulunma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Bulunma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen yabancı kökenli fiiller aşağıda verilmiştir:

sertleş- (27)

Bu defa, daha sertleştim. (Ç)

zayıfla- (35)

Çehresi biraz zayıflamış, süzülmişti. (Ç)

2.2.1.4. Ayrılma Hâli Eki (-DAn) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece ayrılma hâli eki almış şekilleri üzerinde durulacaktır. Taranılan eserler içerisinde sadece ayrılma hâli eki isteyerek cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı:92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 38

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 4'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.31

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 4.34

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 10.52

Örnekleri tespit edilen, Türkçede yabancı kökenli ayrılma hâli eki alan fiilleri ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

***endişelen-* (11), *faydalan-* (47), *kiralan-* (19), *programlan-* (10).**

Yabancı kökenli olup ayrılma hâli eki alan fiillerin sıklıkları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

***endişelen-* (11): -DAn**

Anlamı:"Tasalanmak, kaygılanmak."

-DAn: *Ta yola çıkışımızdan beri gribal bir rahatsızlığı olan yol arkadaşımın sararmış çehresi ve derinden gelen öksürüklerinden endişeleniyorduk. (GGKY)*

***faydalan-* (47): -DAn**

Anlamı:"Yararlanmak."

-DAn: *Diktiğimiz fidanlardan kuş-kurt faydalanır. (UH)*

***kiralan-* (19): -DAn**

Anlamı: "Kıyaslama işi yapılmak, karşılaştırılmak."

-DAn: Kendisine uzun süredir yardımcı olan biri tarafından **kiralanmıştı.** (GTS)

programlan- (10): -DAn

Anlamı: “Programlı duruma gelmek, programa bağlanmak.”

-DAn: Bu süreç önceden **programlanmış.** (GTS)

2.2.1.4.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmeyan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece ayrılma hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmeyan örneklerdir.

Ayrılma hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen yabancı kökenli fiil aşağıda verilmiştir:

endişelen- (11)

*Zavallı adam çok **endişelenmişti.** (BBAR)*

kiralan- (19)

*Bizim dün baktığımız ev **kiralanmıştı.** (UH)*

2.2.1.5. Vasıta Hâli Eki (-IA) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece vasıta hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece vasıta hâli eki isteyerek cümle oluşturabilen yabancı kökenli fiillere ve bunlara ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı:92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 38

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 7'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.55

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 7.60

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli tek istemli fiil sayısına oranı: % 18.42

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli, vasita hâli eki alan fiiller ve sıklıkları aşağıdaki gibidir. Bunları örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk. Buna göre:

arzula- (24), **desteklen-** (31), **kıyaslan-** (10), **mühürlen-** (10), **nişanlan-** (10), **sınırla-** (35), **vedalaş-** (10).

Yabancı kökenli olup vasita hâli eki alan fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

arzula- (24): **-IA**

Anlamı: "İstek duymak, özlemek, istemek."

-IA: *Yaşar Bey ilaçla uyur, uyanıklığın vuzuhuna, kalkar kalkmaz aldığı birkaç aspirinle erer, ilaçla iştihasını açar, ilaçla hazmeder, ilaçla dışarıyı çıkar, ilaçla aşk yapar, ilaçla arzulardı. (H)*

desteklen- (31): **-IA**

Anlamı: "Destekleme işine konu olmak; destekleme işi yapılmak."

-IA: *Bu ayrılıkçı eğilimler Avrupa'daki ulusçuluk akımlarıyla destekleniyordu. (GTS)*

kıyaslan- (10): **-IA**

Anlamı: "Kıyaslama işi yapılmak, karşılaştırılmak."

-IA: *İkinci sınıfta geçirdiği o kötü aylar şimdikiyle kıyaslanabilirdi. (GTS)*

mühürlen- (10): **-IA**

Anlamı: "Mühürleme işi yapılmak, mühür basılmak."

-IA: *Fakat, benim ağzım bir acayip kasılmayla mühürlenmişti. (Y)*

nişanlan- (10): **-IA**

Anlamı: "Nişanlı duruma gelmek, adaklanmak, evlenmeye söz verme belirtisi olarak nişan yüzüğü takmak."

-IA: *Bir tüccar kızıyla nişanlandı. (K); Gazeteci Abdi İpekçi tanıştığı Esin Dölen adlı genç kızla nişanlandı. (E)*

sınırla- (35): **-IA**

Anlamı: “Sınırını çizmek, sınırını belirtmek veya belirlemek; belli bir sınır içinde bırakmak, belirlemek.”

-IA: *Fakat altı aylıktan itibaren bu sesleri genellikle ana dillerinin sesleriyle sınırlarlar.*
(GTS)

vedalaş- (10): -IA

Anlamı: "Ayrılırken birbirine esenlik dilemek, esenleşmek."

-IA: *Akşama doğru gözlerimiz, adı gibi gazi olan bu mübarek kaleyle vedalaşıyor.*
(GGKY)

2.2.1.5.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece vasıta hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmaya örneklerdir.

Vasıta hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen yabancı kökenli fiil aşağıda verilmiştir:

nişanlan- (10)

Onlar geçen yıl nişanlanmışlardı. (Ç)

2.2.1.6. Eşitlik Hâli Eki (-CA) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece eşitlik hâli eki almış şekilleri üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece eşitlik hâli eki isteyerek cümle oluşturabilen yabancı kökenli fiile ve buna ait örnek cümleye yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 38

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.07

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 1.08

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 2.63

Yabancı kökenli olup eşitlik hâli eki alan fiilin sıklık sayısı ve metinden alınan örneği aşağıda verilmiştir:

***temizlen-* (83): -CA**

Anlamı: "Temiz duruma gelmek, arınmak, paklanmak, sakıncalı bir durum, iş düzelmek, bitmek, kadınlarda aybaşı durumu sona ermek; *argo* ortadan kaldırılmak, öldürülmek; *argo* kumarda öbür oyuncu veya oyuncularca bütün parası alınmak."

Sokaklar iyice temizlenmişti. (UH)

2.2.1.6.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece eşitlik hâli eki olarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Eşitlik hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlede yer alabilen yabancı kökenli fiil ve örnek cümlesi aşağıda verilmiştir:

***temizlen-* (83)**

Evin bütün odaları hafta sonu temizlenmişti. (Ç)

2.2.1.7. Yön Gösterme Hâli Eki (-ArI, -rA, -rI) İsteyenler

Bu kısımda Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin sadece yön gösterme hâli eki almış şekli üzerinde durulmuştur. Taranılan eserler içerisinde sadece yön gösterme hâli eki isteyerek cümle oluşturabilen yabancı kökenli fiile ve buna ait örnek cümlelere yer verilmiştir. Buna göre:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Tek istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 38

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan yabancı kökenli fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.07

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 1.08

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 2.63

Yabancı kökenli olup yön gösterme hâli eki alan fiilin sıklık sayısı ve metinlerden alınan örnek cümleleri aşağıda verilmiştir:

zorlaş- (16): -rA

Anlamı: "Zor duruma gelmek, güçleşmek."

-rA: *Grup tekrar yola koyuldu; başta epey hızlı gidiyorlardı, fakat kısa bir süre sonra yolları dikleşti ve zorlaştı. (Ç); Fırtına başladıktan sonra yolculuğumuz daha da zorlaşacak. (Ç)*

2.2.1.7.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerden bazıları sadece yön gösterme hâli eki alarak cümle oluşturabildiği hâlde, bu fiillerden bazıları isteme ihtiyaç duymadan da cümle oluşturabilmektedir. Yani bu fiiller taradığımız metinler içinde tek istemli olduğu halde istem bulundurmayan örneklerdir.

Yön gösterme hâli eki alabildiği hâlde istemsiz olarak cümlelerde yer alabilen yabancı kökenli fiil ve örnek cümleleri aşağıda verilmiştir:

zorlaş- (16)

Buna kimsenin itirazı yoku, fakat aşağı inişleri artık zorlaşmıştı. (Ç); Patikayı takip etmek zorlaştı. (UH)

2.2.2. İki İstemliler

Bu bölümde Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli fiillerin iki istem alarak cümlede yüklem olma durumunu inceleyeceğiz. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, iki farklı hâl ekinden etkilenecek şekilde yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, iki farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

İki istem alan yabancı kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

İki istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 21'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

İki istem alan yabancı kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 1.67

İki istem alan yabancı kökenli fiillerin, Türkçede bulunan yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 22.82

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli iki istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

2.2.2.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Yabancı kökenli olup ayrı cümlede aynı fiile bağlı iki istemlilerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir.

Bu fiilleri örnek cümlelere geçmeden önce vermeyi uygun bulduk:

hoşlan- (97), **rahatla-** (68).

Ayrı cümlede aynı fiile bağlı iki istem alan yabancı kökenli fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

hoşlan- (97): **-DA, -DAn**

Anlamı: "Hoşuna gitmek, hoş bulmak, hazzetmek, sevmek."

-DA: *Ama, gülüşün o kadar güzel ki; kızacağım yerde hoşlanıyorum. (H)*

-DAn: *Lacivert, medyaya konuşmaktan hoşlanıyor. (K); Ka, buradan çıkınca arkasından konuşulacaklardan da hiç hoşlanmıyordu. (K); Bu adamlar gösterişten hoşlanıyorlar. (GGKY); İnsanoğlu böyleydi; kendisine emniyet edilmesinden hoşlanırdı. (H); Genç kadınların kıyafetlerinden, hallerinden hoşlanmıştı. (H); Mümtaz hayatının her meselesini onunla münakaşa etmekten hoşlanırdı. (H); Bütün o evliya ruhlu ve tevazulu ustalar, sanatlarının zirvesi ne kadar yüksek olursa olsun, insan hayatının içinde kalıyorlar ve onu bizimle beraber yaşamaktan hoşlanıyorlardı. (H); Ayakta ikisini beraber, aynı iş içinde görmekten hoşlanıyordu. (H); Yazmaktan hoşlanıyorsun. (H); Evliyazade Refik çapkındı, Levanten kızlarla arkadaşlık etmekten hoşlanıyordu. (E); Sade bana değil, herkes birbirine, "Sen yoksun, insan olarak bir sıfır kadar bile değer yok." demekten hoşlanıyor. (Yİİ)*

rahatla- (68): **-DA, -DAn**

Anlamı: "Üzüntü, sıkıntı, tedirginlik veren bir durum ortadan kalkmak veya azalmak, rahata kavuşmak, sakinleşmek."

-DAn: *Leyli meccani olduğundan biraz rahatlamıştı. (BBAR)*

-DA: İleride rahatlayacaktık. (GGKY)

2.2.2.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Ayrı ayrı cümlelerde iki istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı iki istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan örnekler şunlardır:

rahatla- (68)

Bazen bir yarasa, tam adım attığı yerden fırlar, cinsini bilmediği bir başka kuş uzakta yavrularını çağırırdı, kayalıktan sıyrıldığı zaman içi rahatlardı. (H); "Almanya'yla bir ittifak akdine muvaffak olursanız, memlekete hizmet etmiş olursunuz." dedi ve Sadrazam Said Halim Paşa rahatlamıştı. (E)

2.2.2.2. Tek Cümlede Aynı Fiile Bağlı İki İstemlilik

Tek cümlede aynı fiile bağlı, iki istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı bir cümlede kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce tek cümlede aynı fiile bağlı yabancı kökenli iki istemliler verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlede kullanımına yer verilmiştir.

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli tek yüklemliler, aynı cümlede iki istemli fiiller ve sıklıklarını örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

azarla- (23), bestele- (16), depola- (16), faksla- (14), haberleş- (10), harca- (149), harcan- (39), hesapla- (38), hesaplaş- (13), işaretle- (25), kabullen- (53), kilitle- (22), kilitlen- (31), müjdele- (10), pazarla- (32), planlan- (42), sınırlandır- (16), şüphelen- (10), zorlaştır- (19).

Yabancı kökenli olup tek yüklemliler cümlede iki istemli fiillerin sıklık sayıları ve metinlerden alınan örnekleri aşağıda verilmiştir:

azarla- (23): -I, -IA

Anlamı: "Kırıcı ve sert söz söylemek, paylamak, tekdir etmek."

-IA, -I: "Oğlum, bak oğlum, siz şairimizin adını yanlış dizmişsiniz." diye hiç de telaşlı olmayan bir sesle oğullarını **azarladi.** (K)

beste- (16): -I, -DA

Anlamı: "Beste yapmak."

-I, -DA: Ka'nın son şiirini birlikte **besteleyecekti.** (K)

depola- (16): -I, -DA

Anlamı: “Saklamak veya korumak amacıyla ambara koymak, depo etmek, biriktirmek, ambarlamak; bir bellek cihazına veriyi yerleştirmek veya saklamak.”

-I, -DA: *Bu bilgiyi kendi avantajı için kullanacak bir yol bulana dek belleğinde depolardı. (GTS)*

faksla- (14): -I, -DAn

Anlamı: “Belgegeçerlemek, belgeçlemek.”

-I, -DAn: *Soruları önceden fakslayın. (BBAR)*

haberleş- (10): -DAn, -IA

Anlamı: “Bir durumu karşılıklı olarak iletmek, karşılıklı olarak haber alıp vermek, iletilmek, muhabere etmek.”

-DAn, -IA: *Buradan telgrafla haberleşiyordu. (GTS)*

-IA: *Biz sizinle haberleşiriz. (KG)*

harca- (149): -I, -DA

Anlamı: "Bir iş görmek veya bir şey satın almak için parayı elden çıkarmak, sarf etmek; bir şey yapmak için kullanmak, tüketmek; *mec.* birinin değer ve onurunu kırıcı bir durum yaratmak; *mec.* manevi yönden kötü duruma düşürmek, feda etmek; *argo* yok olmasına, ölmesine sebep olmak."

-I -DA: *Bütün parasını bir gecede harcamıştı. (BBAR)*

-I : *Annesinin biriktirdiklerini harcamış. (K)*

harcan- (39) : -A, -DA

Anlamı: “Harcama işi yapılmak, harcama işine konu olmak.”

-DA, -A: *Hulasa, İslam dünyasının yarısının istihsalı olan bu şehirde para başka yere harcanırdı. (H)*

hesapla- (38): -I, -DA

Anlamı: "Hesap işlemini yapmak, hesap etmek; *mec.* bir şeyi, bir durumu ayrıntılı bir biçimde düşünmek, hesap etmek."

-I, -DA: *Canım borcu birlikte hesaplamadık mı? (BBAR)*

-I: *DP hükümeti ekonomik kalkınmanın ABD'den gelecek dolarlarla mümkün olacağını hesaphıyordu. (E)*

hesaplaş- (13): -DA, -IA

Anlamı: “Birbirindeki alacakla vereceğin hesabını yapmak; *mec.* karşılıklı olarak kozlarını paylaşmak; *mec.* bir şeyin olumlu veya olumsuz yönlerini düşünerek, tartışarak bir yargıya varmak.”

-IA, -DA: *Benimle mahkeme huzurunda hesaplaşacaktı. (GTS)*

-DA: *Adamlar aralarında hesaplaştılar. (K)*

işaretle- (25): **-I, -DA**

Anlamı: "Bir şeye işaret koymak, bir şeyi işaretle belirtmek; belirtecek biçimde hareket etmek."

-I, -DA: *Bugün yüz tane ağacı iki saatte işaretlemişlerdi. (UH)*

-DA, -I: *Arkadaşım, salonda sonraki gün için çalışmak istediği yeri işaretliyor. (GGKY)*

kabullen- (53): **-I, -DAn**

Anlamı: "Kabul etmek, benimsemek; hakkı yokken veya istemeyerek kendine mal etmek."

-I, -DAn: *İhsan'ı sesi için beğenmiş, Mümtaz'ı o yüzden kabullenmişti. (H)*

kilit- (22): **-I, -IA**

Anlamı: "Anahtarla kilidi kapamak, bir nesne veya bir kimseyi kilitli bir yere kapamak, karşılıklı çıkıntı ve girintileri olan şeyleri birbirine geçirmek, kenetlemek; *mec.* sıkıca tutmak."

-IA, -I: *İnsiyaki bir hareketle gidip kapımı kilitliyorum. (Y)*

-I: *Kapıyı kilitlemişler. (K)*

kilitlen- (31) : **-A, -DA**

Anlamı: "Kilitleme işi yapılmak; *mec.* fiziksel, ruhsal vb. nedenlerle hareket edemez, kıpırdayamaz duruma gelmek; *mec.* odaklanmak."

-DA, -A: *Bebeğin gözleri sürekli aranır gibi bir o yana bir bu yana gider ve sizin ona bakan gözlerinizi yakaladığında sanki onların üzerine kilitlenir. (LBA)*

-DA: *Kapılar saat dokuzda kilitlenir. (BBAR)*

müjdele- (10): **-I, -A**

Anlamı: "Muştulamak."

-A, -I: *Tüm dünyaya "Maşrik'tan Mağrib'e kadar" tüm Arapların sömürgecilerin elinden kurtulacağını müjdeliyordu. (E)*

pazarla- (32): **-DA, -I**

Anlamı: "Bir ürünü, bir malı, bir hizmeti satacak uygun piyasa bulmak."

-DA, -I: *Burada sokak kasapları, hemen yolun üzerinde kestikleri hayvanlarını pazarlıyorlar. (GGKY)*

planlan- (42): **-DA, -DAn**

Anlamı: "Planlama işi yapılmak."

-DA, -DAn: *Her biri birkaç yüz kişi alan bu salonlarda çalışma verimi sonradan planlanmış. (BBAR)*

sınırlandır- (16): -I, -IA

Anlamı: "Sınırlamak, hudutlandırmak."

-I, -IA: *Bu araştırma alanını A.İ.B.Ü Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'yla sınırlandırmışlar. (GTS)*

-I: *Türkiye'nin Sovyet coğrafyasındaki siyasi ve ekonomik olanaklarını sınırlandırdı. (E)*

şüphelen- (10): -DA, -DAn

Anlamı: "Kuşkulanmak."

-DA, -DAn: *Cebirci Muhittin sonunda Baha'dan şüpheleniyor. (BBAR)*

-DAn: *Biz ondan şüphelendik. (K)*

zorlaştır- (19): -I, -CA

Anlamı: "Zor duruma getirmek, güçleştirmek."

-I, -CA: *Yoldaki bu çamur yürümeyi iyice zorlaştırıyordu. (BBAR); Ankara'da yeteri kadar İttihatçı vardı; bir de onlara teşkilatçılığıyla ünlü Doktor Nâzım'ın katılması işlerini iyice zorlaştıracaktı. (E)*

-I: *Sınavı zorlaştıracamız. (BBAR)*

2.2.2.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Tek cümlede aynı fiile bağlı iki istemlilerin istem almadan da cümle oluşturabilen örnekleri, taramılan eserlerde bulunmamaktadır.

2.2.3. Üç İstemliler

Bu bölümde Türkiye Türkçesinde bulunan yabancı kökenli bir fiilin üç istem olarak cümlede yüklem olma şeklini inceleyeceğiz. "Üç İstemliler"; hâl eklerinden üç hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, üç farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, üç farklı hâl eki olarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Üç istem alan yabancı kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Üç istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 12'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Üç istem alan yabancı kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0.95

Üç istem alan yabancı kökenli fiillerin Türkçede bulunan yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 13.04

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli üç istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

2.2.3.1. Ayrı Cümlede Aynı Fiile Bağlı Üç İstemlilik

Yabancı kökenli olup örnekleri tespit edilen ayrı yüklemli cümlelerde üç istemli fiil ve sıklıklığı şöyledir:

hazırlan- (298): **-A, -DA, -DAn**

Anlamı: "Hazır duruma getirilmek; hazır olmak, kendini hazırlamak."

-A: *Aksine bütün kasabaya ders verecek hukuk mücadelesi vermeye **hazırlanıyordu.** (UH); Daha etkileyici bir karşılama sahnesine **hazırlanıyordu.** (K); Yemekten sonra yorgunluk iyice ağırlaşıyor, artık gidip dinlenmeli ve yarına **hazırlanmalı.** (GGKY); Aydınlığın bütün sazları güneşin veda şarkısını söylemeğe **hazırlanıyordu.** (H); Kanlıca'nın ihtiyaçları sonbahara **hazırlanıyorlar.** (H)*

-DA: *Mümtaz Nuran'ın evinde **hazırlanmıştı.** (H)*

-DAn: *Bizim Kültür Bakanlığının çıkardığı "Kırım-Tatar Edebiyatı" cildi onun tarafından **hazırlanmış.** (GGKY)*

2.2.3.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Yabancı kökenli olup ayrı ayrı cümlelerde üç istem alan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir. Ayrı cümlede aynı fiile bağlı üç istem aldığı halde istemsiz olarak da kullanılan örnekler şunlardır:

hazırlan- (298)

*Hiçbir şeye ihtiyaç duyulmayacak kadar güzel **hazırlanmıştı.** (CK); Okulun kabul salonu Prof. A. Temimi onuruna verilecek bir parti için **hazırlanmıştı.** (GGKY); Padişah tarafından kabul edilen Kanuni Esasi, en tutucu anayasaları göz önüne alınarak **hazırlandı.** (E); Aşağıdaki alıştırma, ideal, yani olmak istediğiniz benliğinizle, görünen benliğiniz arasındaki farkı saptamanız için **hazırlanmıştır.** (Yİİ); Çamaşırlar yıkanır, yerli yerine konur, biberon ve şişeler kaynatılır, yeni mamalar **hazırlanır.** (LBA)*

2.2.3.2. Aynı Fiile Bağlı Üç İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İkisi Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, üç istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç istem almaktadır ya da aynı fiilin iki veya tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir.

Bu fiilleri örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

borçlan- (19), *canlan-* (36), *canlandır-* (57), *ezberle-* (29), *hatırlat-* (95), *imzala-* (47), *kirala-* (35), *planla-* (62), *tamamla-* (164), *temizle-* (111), *zorla-* (104).

Aynı fiile bağlı üç istemi bulunan ve bu istemlerden üç veya ikisi tek cümlede, diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

borçlan- (19): -A, -DA, -CA

Anlamı: "Karşılığını sonra vermek şartıyla birinden para veya bir şey almak."

-A, -CA: *Bakkala iyice borçlanmıştı. (UH)*

-DA, -A: *Askerde, arkadaşına iki altın borçlanmıştı. (UH)*

canlan- (36): -DA, -IA, -CA

Anlamı: "Gücü artmak, diri duruma gelmek; depresmek; geçmişte yaşanan bir olay veya durum yeniden hatırlanmak; *mec.* etkinliği artmak, hareketlilik kazanmak."

-IA, -DA: *Duvar çevresinde kuşatılan şehir, düzlükleriyle karşınızdada canlanıyor. (GGKY); Şimdi bu sıcak mahremiyetin yokluğu her an için bin türlü hayalle gözlerinde canlanıyordu. (H); Kandilli'den Beykoz'a kadar bütün manzarayı kavrayan balkonuyla gözünde canlandı. (H)*

-CA, -DA: *Yaz, bir dünyanın sonu gibi iyice içinde canlandı. (H)*

canlandır- (57): -I, -DA, -IA

Anlamı: "Canlanmasını sağlamak, canlanmasına yol açmak; yaşatmak, birinin kılığına girmek; canlılık, tazelik, dirilik getirmek; *mec.* yoğunluk, etkinlik kazandırmak; sinema, televizyonda bir karakteri oynamak, ona kişilik vermek."

-I, -DA, -IA: *"Mustafa bu rolü bu sahnede büyük bir başarıyla canlandırdı. (BBAR)*

-I, -DA: *En iyisi siz uzak noktaları, 40-50 kilometre olan sık dokulu bir örümcek ağını gözünüzde canlandırın.*(GGKY)

-DA, -I: *Oyunda gözlüklü, bıyıklı, kırk yaşlarında bir bilim adamını canlandırdı.* (BBAR)

-I: *Fidaviler, bizdeki meddahın karşılığı çeşitli hikayeleri canlandırmış.* (GGKY)

ezberle- (29): -I, -DA, -CA

Anlamı: "Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak, ezber etmek, hıfz etmek."

-I, -DA: *Onun da anlamını ben beş dakikada ezberledim.* (BBAR)

-I, -CA: *Hocanın gözüne girebilmek için duaları iyice ezberledim.* (K); *Formülleri iki sınavdan önce ezberlemeli.* (BBAR)

hatırlat- (95): -I, -A, -IA

Anlamı: "Anımsatmak."

-I, -IA, -A: *Birdenbire babasını olduğu gibi karşısında gördü ve bu hayal ona bir daha onu görmeyeceğini, sonuna kadar onun varlığından uzak kalacağını, bir insanı bir daha görmemenin, sesini bir daha işitmemenin, bir daha hayatına girmemenin keskin ve yenilmez acısıyla ona hatırlattı.* (H)

-A, -I: *Yaşlı kadına kocası, torunlarının geleceğini hatırlatıyordu.* (UH); *Kar bana Allah'tı hatırlatıyor.* (K); *Manzara, buraları, bana belki de hiç görmemiş olan Sefa Salih Kaplan'ın mısralarını hatırlatıyor.* (GGKY); *Bu isim okurlarımıza hemen Yavuz Bülent Bakiler Beyi ve onun nefis gezi hatıralarını hatırlatacaktır.* (GGKY); *Siz bize asıl hüznün vermesi gerekenin ne olduğunu bir daha hatırlattınız.* (GGKY); *Cemalioğlu'na Amerika'daki Türk gününü hatırlatıyoruz.* (GGKY); *Çöl, insana yakıcı sıcağı hatırlatır.* (GGKY)

imzala- (47): -I, -DA, -IA

Anlamı: "Bir yazı veya belgeye imzasını yazmak, imza atmak; eserin yazarı, yapımcısı olduğunu imza veya işaretle belirtmek; bir kimseye, hatıra olarak sunulan esere imza atmak."

-DA, -IA: *Halbuki o tarihlerde, yani 1950'li yılların sonunda Türkiye, ABD'yle "ikili antlaşmalar" imzaladı.* (E)

-I: *Kaymakam bu evrakları imzalamadı.* (KG)

kirala- (35): -I, -A, -IA

Anlamı: "Kiraya vermek; kira ile tutmak."

-I, -A: *Fakat mal sahibi kömürlüğü bir kömürcüye kiralamıştı. (H)*

-IA, -I: *Teşkilatçı arkadaşları aracılığıyla bir dükkânı kiraladı. (E)*

-I: *Bu evin beşinci katını öğrencilere kiraladık. (BBAR)*

planla- (62): -I, -IA, -DA

Anlamı: "Yapılacak bir işi belli plana göre düzenlemek."

-I, -IA: *Hangi isimlerin nazır olarak hükümette görev alacağını kararlaştırmayı ve arka planda durup, bunların ne yapıp neyi yapmayacakları konusunda talimat vermeyi danışmanlarıyla planlıyorlardı. (E); İsmail Bey, bu programı arkadaşlarıyla planlamış. (GGKY)*

-I, -DA: *Birkaç ay önce Celal Bayar, Fuad Köprülü, Adnan Menderes, Zekeriya Sertel, Dr. Tevfik Rüştü Araş, "faşizme ve her türlü diktatörlüğe karşı demokrasi yanlısı" herkesi bir partide toplamayı birlikte planlamışlardı. (E)*

tamamla- (164): -I, -IA, -DA

Anlamı: "Eksiksiz, tamam duruma getirmek, bütünlemek, bitirmek."

-I, -IA: *Tabloyu nihayet Mehmet Gümüştürkçü'la tamamlıyoruz. (GGKY)*

-DA, -I: *Işık, her hareketi ayrı ayrı geceye nakşediyor ve çok saltanatlı bir gölge içinde yavaş yavaş ve emin şekilde, formları tamamlıyordu. (H)*

-I: *Elimizdeki işi tamamladık. (K)*

temizle- (111): -I, -DA, -IA

Anlamı: "Aritmak, Sakıncalı, pürüzlü bir işi olumlu sonuçlandırmak; mec. bitirmek, tüketmek, argo öldürmek, yok etmek, argo kumar oyunlarında öbür oyuncuların bütün paralarını almak; tıp. bir yaranın, bir dokunun sağlam olmayan bölümlerini neşter veya bıçakla kesmek."

-I, -DA: *Senin namusun beş paralık oldu, şimdi bunun bir çaresi var; sen beni bir kere boşarsın, aleme karşı namusunu bu şekilde temizlersin. (Y); Ve oğullarının, karısının bundan rahatsız olmayacağını, tam tersine memnun kalabileceğini söylemesi üzerine, karı koca kolları sıvayıp evi birlikte bir güzel temizliyorlar. (LBA)*

-I, -IA: *Evin bütün odalarını annem elindeki süpürgeyle temizleyememişti. (UH); Evin içini, avluyu Ayşe'yle daha dün temizlemiştik. (UH)*

-I: *Bugün o camları temizledik. (UH)*

zorla- (104): -I, -A, -DA

Anlamı: "Birine bir şey yaptırmak amacıyla güç kullanmak, boyun eğdirmeye çalışmak, zor kullanmak, mecbur etmek, açılması, kırılması, sökülmesi gereken şeyler için güç kullanmak, üstelemek, ısrar etmek."

-I, -A: *Ben buradakilerin her birini konuşmaya zorluyorum. (GGKY)*

-I, -DA: *Aradaki fark bizde orta sınıfın teşekkül edememesidir, her an doğmak için hadiseleri her defasında zorlamıştır. (H)*

-I: *Beni siz zorladınız. (K)*

2.2.3.2.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmeyen Örnekler

Aynı fiile bağlı üç istemi bulunan ve bu istemlerden üç veya ikisi tek cümlede, diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir:

kirala- (35)

Vedat Beyin tavsiyesine uyararak üç tane sandal kiraladık. (GGKY)

canlandır- (57)

Siz mi canlandıracaksınız? (UH)

2.2.4. Dört İstemliler

"Dört İstemliler"; hâl eklerinden dört hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, dört farklı hâl ekinden etkilenecek yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, dört farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Dört istem alan yabancı kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Dört istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 3'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Dört istem alan yabancı kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0.23

Dört istem alan yabancı kökenli fiillerin yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: % 3.26

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli dört istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

2.2.4.1. Aynı Fiile Bağlı Dört İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üç veya İki Tek Cümlede, Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, dört istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç veya iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve iki istemli yapıları verilmiş, daha sonra aynı fiilin tek istemle ayrı cümlede kullanımlarına yer verilmiştir.

Bu fiilleri örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

***hazırla-* (358), *selamla-* (11), *tekrarla-* (89).**

Aynı fiile bağlı dört istemi bulunan ve bu istemlerden üç veya ikisi tek cümlede, diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

hazırla-* (358): *-I, -A, -DAn, -IA

Anlamı: "Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek; bir şeyi ortaya koymak, gerçekleştirmek; önceden düzenlemek; önlem almak, sağlamak; kimya bir maddeyi elde etmek."

***-I, -DAn:* 7 Eylül devalüasyonunu Birse ailesinden Maliye Bakanı Nurullah Esad Sümer *hazırladı*. (E)**

***-I, -IA:* Dostum önceki tezi Marksçı bir yorumla *hazırlamıştım*. (BBAR)**

***-A, -DAn:* Mümtaz babasının bu sözlerini dinlerken, amcasının kendisinden yirmi üç yaş büyük oğluna, kendi zihninde başka türlü birkaç sima birden *hazırlamıştı*. (H)**

***-DAn, -I:* Konya'daki yaşantısından bir yazı *hazırlamış*. (BBAR)**

selamla-* (11): *-I, -DA, -DAn, -IA

Anlamı: "Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında selam vermek, esenlemek."

***-I, -DA:* Atatürk, Fevzi Paşa, İsmet Paşa onları ayakta *selamladı*. (BBAR)**

-I, -DAn: *Küçük mahalle kahvesinde çay içen ihtiyarlar, bizi ellerini göğüslerine götürerek oturdukları yerden selamlıyorlar. (GGKY); Tevfik Bey, huysuz bir atı idare eder gibi, bu neşeyi olduğu yerden selamladı. (H)*

-I, -IA: *Arif Usta Mehmet'i başıyla selamladı. (UH); Ve Adile'yi tam bir etiketle selamladı. (H)*

-DAn, -IA: *Bulduğum yerden başımla selamladım. (BBAR)*

-IA, -I: *Sıcak bir bakışla arkadaşlarını selamlar. (CK); "Hoş geldiniz efendim, ayağınız uğurlu imiş." diyip başıyla onları selamlamıştı. (H)*

tekrarla- (89): -I, -DA, -IA, -CA

Anlamı: "Yinelemek."

-I, -DA: *Albert Sorel'in bu cümlesini, son yılların vaziyetini daima beraber konuştukları toplantılarda İhsan sık sık tekrarlardı. (H)*

-I, -IA: *"Gittin emma ki kodun hasretile canı bile İstemem sensiz olan sohbet-i yaranı bile." beytini Nuran da Mümtaz'la beraber tekrarlardı. (H)*

-I, -CA: *Allah'ın sevgisiyle bu cendereden çıkarsın inşallah, gibisinden sekiz on cümleyi defalarca tekrarlardı. (K)*

-DA, -I: *Her düşünce serin bir uyanış durumunda değişiyor, uzviyetin derinliklerinden gelen küçük ve esrarlı dalgalar, burada unutulmuş hayat şarkılarını tekrarlıyordu. (H); Bir ses, kendi içinde bir ses, orada ferahfeza ayınınin ilk cümlesini tekrarlıyordu. (H)*

-I: *Polis memuru, aynı şeyi tekrarlardı. (H)*

2.2.4.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmeyen Örnekler

Aynı cümlede veya farklı cümlelerde üç, iki veya bir istem alabilecek özellikteki dört istemli fiillerden bazılarının istem almadan da cümle oluşturabildiği görülmektedir:

tekrarla- (89)

"En aşağı bir ay" diye tekrarlardı. (H); "Acele etme!" diye bir daha tekrarlardı. (H); "Evet, insani tecrübe, insanın dışında" diye tekrarlardı. (H); Mümtaz bu çarpan adamın kim olduğunu görmek için başını o yana çevirdi: "Garip şey" diye birkaç defa tekrarlardı. (H); Polis memuru, "Doktor, doktor" diye tekrarlardı. (H)

2.2.5. Beş İstemliler

“Beş İstemliler”; hâl eklerinden beş hâl eki ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumunu ifade etmektedir. Bazı fiiller sadece tek isteme sahipken, bazıları birden fazla isteme sahip olabilmektedir. Bazı fiillerse, beş farklı hâl ekinden etkilenecek şekilde yüklem olabiliyor. Biz taradığımız metinlerden hareketle cümlede bulunan isim ya da isimlerin, beş farklı hâl eki alarak fiili etkilediğini tespit ettik.

Beş istem alan yabancı kökenli fiillerin istatistik bilgisi şu şekildedir:

Toplam fiil sayısı: 1252

Yabancı kökenli fiil sayısı: 92

Beş istemli yabancı kökenli fiil sayısı: 2'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Beş istem alan yabancı kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı: % 0.15

Beş istem alan yabancı kökenli fiillerin, yabancı kökenli toplam fiil sayısına oranı: %

2.17

Örnekleri tespit edilen, yabancı kökenli beş istem alan fiil örneklerini aşağıdaki gibi gruplandırdık:

2.2.5.1. Aynı Fiile Bağlı Beş İstemi Bulunan ve Bu İstemlerden Üçü veya İki Tek Cümlede Diğerleri Ayrı Cümlelerde Kullanılan Yapılar

Aynı fiile bağlı, beş istemli yapılarda bir fiil; ya tek başına cümlede üç veya iki istem almaktadır ya da aynı fiilin tek istemli olarak ayrı cümlelerde kullanıldığı görülmektedir. Aşağıda önce aynı fiile bağlı üç ve iki istemli yapılar verilmiş, daha sonra aynı fiillerin tek istemle ayrı cümlelerde kullanımlarına yer verilmiştir.

Bu fiilleri örnek cümlelere geçmeden önce toplu halde vermeyi uygun bulduk:

***destekle-* (98), *hatırla-* (251).**

Aynı fiile bağlı beş istemi bulunan ve bu istemlerden üç veya ikisi tek cümlede, diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiilleri ve bunlara ait cümle örneklerini aşağıda veriyoruz:

destekle-* (98): *-I, -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: "Destek koymak; *mec.* bir kimse veya kuruluşa yardım sağlamak, müzaheret etmek; *mec.* arka olmak, arka çıkmak."

-I, -DA: *Onu bu konferansta dinleyiciler desteklemişlerdi. (K); Ayıplamak, çalışmayı küçümsemek yerine, onları girişimlerinde desteklemeliyiz. (LBA)*

-I, -DAn: *Onları eğitim canı gönülden destekleyelim. (LBA)*

-I, -CA: *Çalışmalarını yıllarca destekledik. (KG)*

-IA, -I: *Etraftaki herkes büyük bir hayranlıkla onu destekliyorlardı. (Yİ)*

-IA, -DA: *Çok değil, kardeşiyle gecede bir kitap deviriyordu. (UH)*

-I: *O, Kurtuluş savaşını desteklemişti. (Y)*

hatırla- (251): -I, -DA, -DAn, -IA, -CA

Anlamı: "Anımsamak, akla getirmek."

-I, -DA: *Emma'nın hazza dolu dizgin atılışını, o çılgın mısraları birdenbire içinde taze bir bıçak yarası gibi hatırladı. (H)*

-I, -DAn: *Almanya'da on iki yıl boyunca hissetmediği türden bu huzuru Ka kendinden güçsüz birisini ona şefkat duymaktan hoşlandığı zamanlardan hatırlıyordu. (K)*

-I, -IA: *Yalnız İstanbul'a gönderilmek için vapura bindirileceği günü bütün teferruatıyla hatırlıyordu. (H)*

-IA, -I: *Tanımadığı bir saadet duygusu ve çok keskin bir hasretle Nuran'ı hatırladı. (H); Belki de bu çizgi kelimesinin uyandırdığı bir çağrıyla Puget'in Cariatide'lerini hatırladı. (H)*

-CA, -I: *Önce, bu Süleyman'ın kim olduğunu hatırlayamadım. (Y)*

-I: *Zavallı kadın beni hatırlamamıştı. (UH)*

2.2.5.1.1. İstem Alabildiği Halde İstem Bulundurmayan Örnekler

Aynı fiile bağlı beş istemi bulunan ve bu istemlerden üçü veya ikisi tek cümlede diğerleri ayrı cümlelerde kullanılan fiillerin istem almadan da cümle oluşturabilen örnekleri, taranılan eserlerde bulunmamaktadır.

SONUÇ

Türkiye Türkçesinin değişik problemleriyle ilgili olarak daha önce epeyce çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların büyük çoğunluğu ses ve şekil bilgisi ile ilgilidir. Bizim çalışmamız ise yargı bildiren cümlelerdeki fiillerin istem durumları üzerinedir. Çekimli bir fiilin bir cümlede hangi durumlardan etkilenecek yüklem olduğu, dil terminolojisinde **istem (valenz)** terimiyle ifade edilir.

Fiillerin hâl eklerinden etkilenecek cümlede yüklem olma durumunu incelediğimiz tezimizin adını “Türkiye Türkçesinde İstem” olarak belirledik.

Bu çalışmamızda, ilk önce Türkiye Türkçesinde kaç tane fiilin olduğunu tespitle işe başladık. Bu aşamada Türk Dil Kurumu’nun en son çıkardığı *İmlâ Kılavuzu*’ndaki tek kelime halinde olan fiillerin tespitini yaptık. Aynı kökten gelen, zamanla aldığı yapım ekiyle yeni bir fiil şeklini almış fiillerin her birini ayrı fiil kabul ettik. (*yaz-*, *yazdır-*, *yazdırıl-*, *yazıl-* fiillerinde olduğu gibi). Yardımcı fiiller, birleşik fiilleri çalışmamıza dahil etmedik (*hasta et-*, *malum ol-*) vb. gibi. Ayrıca Türk Dil Kurumu’nun en son çıkardığı *Türkçe Sözlük*’ü tarayarak imlâ kılavuzunda olmayan fiilleri de tespit ettik. Bizim bu yöntemle *İmlâ Kılavuzu ve Türkçe Sözlük*’ten taradığımız fiil sayısı 5835’tir. Bu fiillerin alfabetik olarak tasnifini yaparak anlamlarını karşılıklarına yazdık. Çalışmamız bir yüksek lisans tezi olduğundan bu fiiller içinde de hacim ve kapsam bakımından bir sınırlamaya gittik. Bu sınırlamayı yaparken Türkçeye ilgili ilk defa yapılmış olan *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü* adlı esere başvurduk (Göz 2003). Biz elimizdeki fiillerin tamamını bu sözlükten tek tek tarayarak sıklığı 10’un üzerinde olanları tespit ettik. Sıklık sayısı 10’un altında kalanları çalışmamızın dışında tuttuk. Bu şekilde Türkiye Türkçesinde en sık kullanılan fiillerin tasnifini de yapmış olduk. Buna göre Türkiye Türkçesinde sıklığı 10’un üzerinde olan fiil sayısı 1252’dir. Bu fiillerin hangilerinin Türkçe kökenli, hangilerinin yabancı dilden dilimize girmiş olduklarını *Türkçe Sözlük*’ten tespit ettik. Buna göre sıklığı 10’un üzerinde olup da günlük dilde kullanılan, köken itibarıyla yabancı olan fiil sayısı 92’dir. Bu fiillerden 49 tanesi Arapça, 29 tanesi Farsça, 7 tanesi Fransızca, 3 tanesi Yuanaca, 3 tanesi İtalyanca, 1 tanesi de Rusça’dır.

1252 fiili, “Türkçe Kökenli Fiiller” ve “Türkçe Kökenli Olmayan Fiiller” olmak üzere öncelikli olarak iki ana gruba ayırdık. Bunlar içersinden Türkçe kökenli fiil sayısı 1160’tır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türkiye Türkçesine yabancı dillerden geçmiş, yabancı kökenli fiil sayısı ise 92’dir.

Yabancı kökenli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 7.34 iken, Türkçe kökenli fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 92.65’tir. Dolayısıyla, üzerinde çalıştığımız fiillerin

sayısal sonuçlarını karşılaştırdığımızda; yabancı kökenli fiil sayısının % 10'un altında olduğu görülmektedir.

İki ana gruba ayırdığımız fiilleri, aldıkları istem sayılarına göre de kendi içinde sınıflandırdık.

Tezimizin Birinci bölümünde Türkçe kökenli fiillerin istem durumlarını, İkinci bölümünde de yabancı kökenli fiillerin istem durumlarını inceledik.

Fiillerin istem durumları incelenirken ilk önce taranılan eserler içerisinde hiç istem almadan cümle oluşturabilen fiiller ve bunlara ait örnek cümleleri inceledik. Buna göre:

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında Hiç istem almayan fiil sayısı 138'dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 11.02'dir. “Yabancı Kökenli Fiiller” kısmında Hiç istem almayan fiil sayısı ise 16'dır. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı ise % 1.27'dir.

Tek istemli bölümde, tek istem ile cümle oluşturabilen fiillerin istem durumları inceledik. Yani sadece yükleme hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri, “Yükleme Hâli İsteyenler” başlığı altına; yaklaşma hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yaklaşma Hâli İsteyenler” başlığı altına; bulunma hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri “Bulunma Hâli İsteyenler” başlığı altına; uzaklaşma hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri “Uzaklaşma Hâli İsteyenler” başlığı altına; vasıta hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri “Vasıta Hâli İsteyenler” başlığı altına; eşitlik hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri “Eşitlik Hâli İsteyenler” başlığı altına; yön gösterme hâli eki ile cümle oluşturabilen fiilleri “Yön Gösterme Hâli İsteyenler” başlığı altına yerleştirdik. İki farklı istem alan fiilleri “İki İstemliler”; üç farklı istem alan fiilleri “Üç İstemliler”; dört farklı istem alan fiilleri “Dört İstemliler”; beş farklı istem alan fiilleri “Beş İstemliler”; altı farklı istem alan fiilleri de “Altı İstemliler” başlığı altına yerleştirdik. Buna göre her başlığın kendi içerisinde sayısal değerlerini ve oranlarını ortaya koyduk.

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında tek istemli fiil sayısı 443'tür. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 35 38'dir. “Yabancı Kökenli Fiiller” kısmında tek istemli fiil sayısı ise 38'dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı ise % 3.03'tür. Yani tezimizde toplam fiillerin % 38.41'ini “Tek İstemliler” oluşturmaktadır. Bu itibarla tezimizdeki toplam fiiller içinde “Tek İstemliler” birinci sırada yer almaktadır.

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında iki istemli fiil sayısı 306'dır. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 24.44'tür. “Yabancı Kökenli Fiiller” kısmında iki istemli fiil sayısı ise 21'dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı ise % 1.67'dir.

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında üç istemli fiil sayısı 165’tir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 13.17’dir. “Yabancı Kökenli Fiiller” kısmında üç istemli fiil sayısı ise 12’dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı ise % 0.95’tir.

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında dört istemli fiil sayısı 89’dur. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 7.10’dur. “Yabancı Kökenli Fiiller” kısmında dört istemli fiil sayısı ise 3’tür. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı ise % 0.23’tür.

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında beş istemli fiil sayısı 17’dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 1.35’tir. “Yabancı Kökenli Fiiller” kısmında beş istemli fiil sayısı ise 2’dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı ise % 0.15’tir.

“Türkçe Kökenli Fiiller” kısmında altı istemli fiil sayısı 2’dir. Bu fiillerin toplam fiil sayısına oranı % 0.15’tir. “Yabancı Kökenli Fiiller”de altı istemli fiil bulunmamaktadır.

Fiillerin, istemsiz durumlarını ve aldıkları hâl eklerini toplu olarak değerlendirirsek;

Hiç İstem Almayan Fiiller:

Toplam fiil sayısı: 1252

Hiç istem almayan (istemsizler) toplam fiil sayısı 154’tür.

Türkçe kökenli olup hiç istem almayan fiil sayısı 138’dir.

Yabancı kökenli olup hiç istem almayan fiil sayısı 16’dır.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Hiç istem almayan fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 12.30’dur.

Türkçe kökenli olup hiç istem almayan fiillerin, toplam istemsizler içindeki fiil sayısına oranı: % 89.61’dir.

Yabancı kökenli olup hiç istem almayan fiillerin, toplam istemsizler içindeki fiil sayısına oranı: % 10.38’dir.

Tek İstemli Fiiller

Tek İstemli Olup Yükleme Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan toplam fiil sayısı 161’dir.

Türkçe kökenli olup yükleme hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 147’dir.

Yabancı kökenli olup yükleme hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 14’tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Yükleme hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 12.85’tir.

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 91.30'dur.

Tek istemli olup yükleme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 8.69'dur.

Tek İstemli Olup Yaklaşma Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan toplam fiil sayısı 92'dir.

Türkçe kökenli olup yaklaşma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 91'dir.

Yabancı kökenli olup yaklaşma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Yaklaşma hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 7.34'tür.

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 98.91'dir.

Tek istemli olup yaklaşma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 1.09'dur.

Tek İstemli Olup Bulunma Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan toplam fiil sayısı 107'dir.

Türkçe kökenli olup bulunma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 97'dir.

Yabancı kökenli olup bulunma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 10'dur.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Bulunma hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 8.54'tür.

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 90.65'tir.

Tek istemli olup bulunma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 9.34'tür.

Tek İstemli Olup Ayrılma Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan toplam fiil sayısı 46'dır.

Türkçe kökenli olup ayrılma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 42'dir.

Yabancı kökenli olup ayrılma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 4'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Ayrılma hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 3.67'dir.

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 91.30'dur.

Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 8.69'dur.

Tek İstemli Olup Vasıta Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan toplam fiil sayısı 57'dir.

Türkçe kökenli olup vasıta hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 50'dir.

Yabancı kökenli olup ayrılma hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 7'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Vasıta hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 4.55'tir.

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 87.71'dir.

Tek istemli olup vasıta hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 12.28'dir.

Tek İstemli Olup Eşitlik Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan toplam fiil sayısı 11'dir.

Türkçe kökenli olup eşitlik hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 10'dur.

Yabancı kökenli olup eşitlik hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Eşitlik hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.87'dir.

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 90.90'dır.

Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 9.09'dur.

Tek İstemli Olup Yön Gösterme Hâli Eki Alan Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan toplam fiil sayısı 7'dir.

Türkçe kökenli olup yön gösterme hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 6'dır.

Yabancı kökenli olup yön gösterme hâli eki alan tek istemli fiil sayısı 1'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Yön gösterme hâli eki alan tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.55

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 85.71

Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 14.28

“Tek İstemliler” toplu halde değerlendirildiğinde:

Toplam fiil sayısı: 1252

Tek istemli toplam fiil sayısı : 481'dir.

Türkçe kökenli olup tek istemli fiil sayısı 443'tür.

Yabancı kökenli olup tek istemli fiil sayısı 38'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Tek istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 38.41'dir.

Tek istemli olup Türkçe kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 92.09'dur.

Tek istemli olup yabancı kökenli fiillerin, toplam tek istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 7.90'dır.

İki İstemli Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

İki istemli toplam fiil sayısı 327'dir.

Türkçe kökenli olup iki istemli fiil sayısı 306'dır.

Yabancı kökenli olup iki istemli fiil sayısı 21'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

İki istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 26.11'dir.

İki istemli olup Türkçe kökenli fiillerin, toplam iki istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 93.57'dir.

İki istemli olup yabancı kökenli fiillerin, toplam iki istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 6.42'dir.

Üç İstemli Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Üç istemli toplam fiil sayısı 177'dir.

Türkçe kökenli olup üç istemli fiil sayısı 165'tir.

Yabancı kökenli olup üç istemli fiil sayısı 12'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Üç istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 14.13'tür.

Üç istemli olup Türkçe kökenli fiillerin, toplam üç istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 93.22'dir.

Üç istemli olup yabancı kökenli fiillerin, toplam üç istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 6.77'dir.

Dört İstemli Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Dört istemli toplam fiil sayısı 92'dir.

Türkçe kökenli olup dört istemli fiil sayısı 89'dur.

Yabancı kökenli olup dört istemli fiil sayısı 3'tür.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Dört istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 7.34'tür.

Dört istemli olup Türkçe kökenli fiillerin, toplam dört istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 96.73'tür.

Dört istemli olup yabancı kökenli fiillerin, toplam dört istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 3.26'dır.

Beş İstemli Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Beş istemli toplam fiil sayısı 19'dur.

Türkçe kökenli olup beş istemli fiil sayısı 17'dir.

Yabancı kökenli olup beş istemli fiil sayısı 2'dir.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Beş istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 1.51'dir.

Beş istemli olup Türkçe kökenli fiillerin, toplam beş istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 89.47'dir.

Beş istemli olup yabancı kökenli fiillerin, toplam beş istemliler içindeki fiil sayısına oranı: % 10.52'dir.

Altı İstemli Fiiller

Toplam fiil sayısı: 1252

Altı istemli toplam fiil sayısı : 2

Türkçe kökenli olup alt istemli fiil sayısı 2'dir.

Yabancı kökenli olup altı istemli fiil sayısı 0'dır.

Bu fiillerin birbirine oranı aşağıdaki gibidir:

Altı istemli fiillerin, toplam fiil sayısına oranı: % 0.15'tir.

Buraya kadar ifade ettiklerimizden şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır:

Hiç istem almayan fiil sayısı 154'tür. Hiç istem almayan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 12.30'dur.

Tek istem alan fiil sayısı 481'dir. Tek istemli fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 38.41'dir. Bu durumda tezimizde tek istemli fiil sayısı çoğunluktadır.

Tek istemli fiillerin kendi içinde yükleme, yaklaşma, bulunma, ayrılma, vasıta, eşitlik ve yön gösterme hâl eklerine göre yüzdelik sıralaması ise şöyledir:

1. Tek istemli olup yükleme hâli eki alan toplam fiil sayısı 161'dir. Yükleme hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı %12.85'tir. Bu durumda tezimizde tek istemli fiiller içinde yükleme hâli eki alan fiil sayısı çoğunluktadır.

2. Tek istemli olup bulunma hâli eki alan toplam fiil sayısı 107'dir. Bulunma hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 8.54'tür.

3. Tek istemli olup yönelme hâli eki alan toplam fiil sayısı 92'dir. Yönelme hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 7.34'tür.

4. Tek istemli olup vasıta hâli eki alan toplam fiil sayısı 57'dir. Vasıta hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 4.55'tir.

5. Tek istemli olup ayrılma hâli eki alan toplam fiil sayısı 46'dır. Ayrılma hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 3.67'dir.

6. Tek istemli olup eşitlik hâli eki alan toplam fiil sayısı 11'dir. Eşitlik hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 0.87'dir.

7. Tek istemli olup yön gösterme hâli eki alan toplam fiil sayısı 7'dir. Yön gösterme hâli eki alan fiil sayısının toplam fiil sayısına oranı % 0.55'tir.

Tüm bu verilere göre tek istemlilerin işlerliklerini değerlendirecek; en çok kullanılan hâl eki yükleme hâli eki; diğerleri de sırasıyla bulunma, yönelme, vasıta, ayrılma, eşitlik ve yön gösterme hâli ekleridir.

Hâl eklerinin tamamının sayısı ve yüzdeliği dikkate alındığında ise şu sonuç ortaya çıkmıştır:

Toplam 1252 fiilden;

Yükleme hâli isteyenlerin sayısı 515'tir. Bu 515 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 41,13'tür. Bulunma hâli isteyenlerin sayısı 501'dir. Bu 501 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 40,01'dir. Yaklaşma hâli isteyenlerin sayısı 390'dır. Bu 390 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 31,15'tir. Vasıta hâli isteyenlerin sayısı 317'dir. Bu 317 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 25,31'dir. Ayrılma hâli isteyenlerin sayısı 295'dir. Bu 295 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 23,56'dır. Eşitlik hâli isteyenlerin sayısı 97'dir. Bu 97 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 7,74'tür. Yön gösterme hâli isteyenlerin sayısı 22'dir. Bu 22 fiilin toplam fiil sayısına oranı % 1,75'tir.

Tezimizin tamamında tüm bu verilere göre hâl eklerinin işlerliklerini değerlendirecek; en çok kullanılan hâl eki yükleme hâl eki; diğerleri de sırasıyla bulunma, yaklaşma, vasıta, ayrılma, eşitlik ve yön gösterme hâli ekleridir.

Tezimizin bütününde var olan sonuçları karşılaştırmalı şekillerini sunmaya çalıştık. Bu veriler, tezimizin ana kısmında, her bölümün içinde ayrıntılı olarak verilmiştir.

KAYNAKLAR

- AKSAN, Doğan, 1983, *Sözcük Türleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin, 1990, *Türkçenin Grameri*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara.
- BİLGEGİL, M. Kaya, 1991, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yayınları, İstanbul.
- BİRAY, Himmet, 1985, *Türkmen Şivesinin Sentaks Bakımından Türkiye Türkçesi ile Karşılaştırılması*, Ankara.
- BİRAY, Himmet, 1999, *Batı Grubu Yazı Dillerinde İsim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BURAN, Ahmet, 1989, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim Ekleri* (Doktora Tezi), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- ÇAĞATAY, Saadet, 1972, *Türk Lehçeleri Örnekleri II*, Ankara.
- ÇAĞATAY, Saadet, 1977, *Türk Lehçeleri Örnekleri I*, 3. Baskı Ankara.
- DELİCE, H. İbrahim, "Yüklem Olarak Türkçede Fiil", C.Ü. *Sosyal Bilimler Dergisi* Aralık 2002 Cilt : 26 No:2 185-212
- ECKMAN, Janos, 1988, *Çağatayca El Kitabı*, Çev. Günay Karaağaç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- EDİSKUN, Haydar, 1999, *Türk Dil Bilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ERGİN Muharrem, 1999, *Üniversiteler İçin Türk Dili*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- GABAIN, A. Von, 1988, *Eski Türkçenin Grameri*, Çev. Mehmet Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÖZ, İlyas, 2003, *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer, 2000, *Türkçe El Kitabı*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- GÜNAY, Turgut, 1978, *Rize İli Ağızları*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- GÜNEŞ, Sezai, 1999, *Türk Dili Bilgisi*, D. E. Ü. Rektörlük Matbaası, İzmir.
- İLKER, Ayşe, 1997, *Batı Grubu Yazı Dillerinde Fiil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KAHRAMAN, Tahir, 1996, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KARA, Mehmet, 1998, *Türkmen Türkçesi ve Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ Zeynep, 1995, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, Cilt I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep, 1992, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

- ÖZKAN, M, 2000, *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, Fizik Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- SEV Gülsel, 2007, *Tarihi Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ŞAHİN, Erdal, 2003, *Tarihî ve Modern Türk Lehçelerinde Hâl Ekleri*, İstanbul.
- TİMURTAŞ Faruk K., 2003, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- TÜRKÇE SÖZLÜK (Güncel Türkçe Sözlük), 2005, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- UĞURLU, Mustafa, 2004, "Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eşdeğerliği", *Bilig*, Bahar, Sayı: 29, s. 29-40.

TARANANIP CÜMLE ÖRNEĞİ SEÇİLEN KAYNAKLAR

- ATAY Oğuz, *Bir Bilim Adamının Romanı*, 2005, İletişim Yayınları, İstanbul.
- BAŞGÖZ İlhan, *Yunus Emre*, 2001, Pan yayıncılık, İstanbul.
- BEKİROĞLU Nazan, *Cümle Kapısı*, 2003, Timaş Yayınları, İstanbul.
- CÜCELOĞLU Doğan, *Yeniden İnsan İnsana*, 2007, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- GÜNTEKİN Reşat Nuri, *Çalığışu*, 2003, İnkılap Yayınevi, İstanbul.
- KARAOSMANOĞLU Yakup Kadri, *Yaban*, 2003, İletişim yayınları, İstanbul.
- KUTLU Mustafa, *Uzun Hikaye*, 2003, Dergah Yayınları, İstanbul.
- MİYASOĞLU Mustafa, *Kaybolmuş Günler*, 1998, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- OKUYUCU Cihan, *Göz Gördü Kalem Yazdı*, 2006, Sütun yayınları, İstanbul.
- ONGÜN İpek, *Lütfen Beni Anla*, 2004, Epsilon Yayınlar, İstanbul.
- PAMUK Orhan, *Kar*, 2002, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TANPINAR Ahmet Hamdi, *Huzur*, 2000, Dergah Yayınları, İstanbul.
- YALÇIN Soner, *Efendi*, 2004, Doğan Kitapçılık AŞ, İstanbul.

SÖZLÜK, FİLLER DİZİNİ, İSTEM/HAL EKLERİ DİZİNİ

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
abart-		+							1	25	“Bir şeyi olduğundan büyük veya çok göstererek anlatmak, mübalağa etmek; bir iş, bir davranış vb.nde gereğinden fazlasına kaçmak.”	<i>Her şeyi abartıyordu. (UH)</i>
acı-			+						1	52	Tadı acı duruma gelmek, acılaştırmak; acılı, ağrılı olmak; başkasının uğradığı veya uğrayacağı kötü bir duruma üzülmek; merhamet etmek.	<i>Genç yaşta eşini kaybeden adama babam çok acımuştu. (UH); En azından kurulu düzen bozulur diye korkulduğu için hiç acımaz bunlara. (BBAR); Ölümüne de, bu senelerce süren beraber hayata rağmen ancak herhangi bir insan kadar acımuştu. (H);Günde üç öğün yese de yine gece acıkıyordu. (CK); Mükellef bir lokantada iyi bir ziyafet çekiyor ve anlıyoruz ki sadece Alparslan değil bizler de adamakıllı acıkmışız. (GGKY)</i>
acık-								+	1	14	“Yemek yeme gereksinimi duymak.”	<i>Hala sabah kahvaltısıyla duruyor, iyice acıkmıştık. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
aç-		+	+	+						3	938	<p>“Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek; bir şeyin kapağını veya örtüsünü kaldırmak; engeli kaldırmak; sarılmış, katlanmış, örtülmüş veya iliklenmiş olan şeyleri bu durumdan kurtarmak; bir şeyi, bir yeri oyarak veya kazarak çukur, delik oluşturmak; tıkalı bir şeyi bu durumdan kurtarmak; çevresini genişletmek; birbirinden uzaklaştırmak.”</p>	<p><i>Bir münasip zamanda fikrini müdire açmıştı. (UH); Ka, aranmak için o anda kollarım iki yana açtı. (K)</i></p>
açıkla-		+	+			+				3	277	<p>“Bir konuyla ilgili gerekli bilgileri vermek, izah etmek, afişe etmek; bir sorunla ilgili aydınlatıcı bilgi vermek, tavzih etmek; bir sözün, bir yazının ne anlatmak istediğini belirtmek, yorumlamak; açıkça söylemek, ifşa etmek; belirtmek, göstermek, açığa vurmak, izhar etmek.”</p>	<p><i>İntihar karşıtı propaganda yapmak için yollanan heyetlere en azından bir de kadın konulması gerektiğini Ankara'ya yazdığım Ka'ya gururla açıklamıştı. (K)</i></p>
açıklan-						+	+			2	95	<p>“Açıklama işi yapılmak, izah edilmek, ifşa edilmek.”</p>	<p><i>Yarışmanın birincisi komisyon tarafından açıklandı. (KG); Bu duygunun altında yatan neden, kişisel mekan kavramıyla açıklanır. (Yİ)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
açıl-			+	+						2	544	“Açma işi yapılmak veya açma işine konu olmak; renk koyuluğunu yitirmek; kendine gelmek, biraz iyileşmek, ferahlamak; deniz aracı kıyıdan uzaklaşmak; sıkılması, çekinmesi, tutukluğu kalmamak; kuruluşlar ilk kez veya yeniden işe başlamak; işini gereğinden veya götürebileceğinden geniş tutmak; genişlemek, bollaşmak; delinmek, yırtılmak; sis, karanlık, duman vb. dağılmak, yoğunluğunu yitirmek; gereken güce ulaşmak; sırrını, üzüntüsünü, sorunlarını birine söylemek; pencere, kapı, yol vb. geçit vermek; yüzerken kıyıdan uzaklaşmak.”	<i>Hanın merdiveni dışarıdandı ve odaların pencereleri öteberi kurutulmuş yere açılıyordu. (H); Bir pencere vagon evin ırmağa bakan yüzüne açılmıştı. (UH); Vedat Beyin tavsiyesine uyararak üç sandal kiraladık ve göle açıldık. (GGKY); Her şehre, kasabaya hatta tutsun tutmasın siyasi bir değeri olan her beldeye “bir müdür, bir mühür” ortaokullar açılıyordu. (UH); Mümtaz’ın önünde sanki bir kıyu açılmıştı. (H); Çekmece açıldı. (UH); Kapı açılmıştı. (K); Ufkun açılır. (UH); Aydınlık bir çadır gibi açılmıştı. (H)</i>
açtır-		+								1	15	“Açma işini yaptırmak.”	<i>Babam dükkandaki bütün baharatların üzerine açtırmıştı. (UH)</i>
ada-			+							1	18	“Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal bir güce yönelik istekte bulunmak, nezr etmek; mec. kutsal saydığı bir şey uğruna kendini feda etmek, ant niteliğinde söz vermek, zaman ayırmak, tahsis etmek.”	<i>Küçük Mustafa bu felaketler içinde, memleket hasretiyle yanan büyüklerin anlattıklarını dinleyerek büyüyecek ve kendini tek bir amaca adayacak. (GGKY)</i>
adlandır-		+								1	31	Bir kimseyi veya bir şeyi kullanarak belli etmek, ad vermek, ad koymak, tesmiye etmek; ad koymak, ad vermeyi sağlamak, tesmiye etmek.”	<i>Bu kitapta Dosto hapishaneyi “Yaşayan Ölümler Evi” olarak adlandırmıştı. (CK); Basın, ölenleri “sulh şehitleri” diye adlandırdı. (E)</i>
adlandırıl-			+							1	45	“Ad verme işi yapılmak.”	<i>Bu olay halk arasında ‘acı gün’ olarak adlandırıldı. (KG)</i>
ağırla-		+	+	+						3	15	“Konuşma saygı göstererek onun her türlü rahatını, gereksinimini sağlamak, ikram etmek, ızaz etmek.”	<i>Bize gelen misafirleri annem güler yüzle konağın en geniş odasında ağırlardı. (UH); Burada bu küçük cami, bu vesileyle namaz kılanlarımızı ağırlıyor. (GGKY); Şimdi bu vesileyle beni kendi kabininde ağırlıyor. (GGKY); Yolumuzun üstündeki küçük cami, namaz kılanlarımızı ağırlıyor. (GGKY); Bu müze her gün ziyaretçilerini ağırlıyor. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
ağırlaş-									+ 1	22	“Ağır duruma gelmek; hava sıkıcı ve bunaltıcı bir durum almak, bozulmak; yavaşlamak; gebe kadın doğurması yaklaşmak; ağırbaşlı olmak; yiyecek bozulmaya yüz tutma; güçleşmek, zorlaşmak; organ görevini yapamaz duruma gelmek; <i>mec.</i> hasta tehlikeli duruma gelmek, fenalaşmak.”	<i>Yemekten sonra yorgunluk ağırlaşıyor. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN)HÂLİ	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
ağla-			+	+					4	246	“Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek; ağaç budandığında kesilen yerlerden besi suyu veya öz su akmak; sızlanmak, yakınmak; bir duruma üzülmek.”	<i>Birlikte saatlerce ağladık. (UH); Kızının yerine Fitnat Hanım bol bol ağladı. (H); Hiç göremeyeceği bir güneşin arkasından ağlar gibi içinde hasret kııldadı. (H); İsa da saatlerce ağladı. (CK)</i>
ağrı-	+								1	19	“Vücudun bir yeri ağrılı durumda olmak.”	<i>Başı ağrıyordu. (GTS); Dişi ağrıyordu. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
ak-			+	+	+	+				4	169	“Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek; bu gibi maddeler aşağıya, yere düşmek; sıvı bir madde bir yerden çıkmak; bir kap veya bir yer, içindeki veya üstündeki sıvıyı sızdırmak; art arda ve toplu olarak gitmek; kumaş yıpranıp iplikleri erimeye başlamak; boya birbirine karışmak; sürüp gitmek; <i>mec.</i> zaman çabuk geçmek; <i>mec.</i> karışmak, katılmak; <i>argo</i> çabucak savuşmak, ortadan kaybolmak.”	<i>Testinin boğazından su, bir hıçkırık sesiyle akıyor. (Y); Arzu, yaşama hasreti, susamış hayvanların ikindi sıcağında serin kaynaklara sürü halinde gidişi gibi, içinden ona akıyordu. (H); Nasıl bütün İstanbul, her çeşit ve her türlü modasıyla, en gizli, en umulmadık taraflarıyla buraya akıyordu. (H); Sıvı düzenli damlalarla akıyordu. (BBAR); Su gibi akıyorum. (H); Bu memleketin ne kadar kanı akmıştı. (H)</i>
akit-				+						1	29	“Akmasını sağlamak, akmasına yol açmak, dökmek.”	<i>Kırmızı ve Siyah'ın Julien'i gerçek manada gözyaşlarını ilk kez, kapatıldığı hapishanede akıtır. (CK)</i>
aklan-	+									1	11	“Ak olmak, temizlenmek; huk. hakkında dava açılan sanık, yargılama sonunda suçsuz bulunmak, temize çıkmak, beraat etmek.”	<i>Bu çamaşır ne aklanır ne paklanır. (GTS)</i>
aksa-				+	+					2	15	“Hafifçe topallamak; <i>mec.</i> bir iş gereği gibi yürümek, geri kalmak.”	<i>Sürekli kar yağdığından şehirde eğitim öğretim aksıyordu. (K)</i>
aksat-		+		+						2	11	“Aksamasına yol açmak, bir işi gereği gibi yürütmek.”	<i>"Bebek Davası" duruşmalarının sürdüğü günlerde Berin Menderes, eşine yazdığı mektuplarını hiç aksatmadı. (E)</i>
aktar-			+	+						2	118	“Bir şeyi bir yerden, bir kaptan başka bir yere veya kaba geçirmek; bir şeyin yolunu, yönünü değiştirmek; bir dilden başka bir dile çevirmek, tercüme etmek; bir lehçeyi başka bir lehçeye uyarlamak; toprağı altı üstüne gelecek biçimde iyice bellemek; iletmek, bir tekniğe göre biçimlendirmek, uyarlamak, bildirmek; bir kitabı başından sonuna kadar okumak; çatı kiremitlerinin kırık ve bozuk olanlarının yerlerine sağlamlarını koymak; alıntılanmak.”	<i>Esmâ Hanım hayranı olduğu bu zat ile Waley'in tanışıp tanışmadığını merak ediyor, ben de kendi bilgilerimi ona aktarıyorum. (GGKY); Aydın insan ve iyi baba olarak niteleyebileceğim dostumuz, oğluluyla arasında geçen bir konuşmayı bize aktarıyordu. (LBA); Bir gün bana şu tecrübeyi aktarıyor. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
al-		+	+	+	+				4	4422	“Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak; bir şeyi veya kimseyi bulunduğu yerden ayırmak; birlikte götürmek; satın almak; ele geçirmek, fethetmek; içine sığmak; kabul etmek; kendine ulaştırılmak, iletilmek; içeri sızmak, içine çekmek; erkek, kadınla evlenmek; sürükleyip götürmek; kazanmak, elde etmek; zararlı, tehlikeli bir şeye uğramak; bürümek, sarmak, kaplamak; yolmak, koparmak; yerini değiştirmek, çekmek; temizlemek; içeri girmesini sağlamak; tat veya koku duymak; çalmak; soldurmak; vücuttaki hasta bir organı ameliyatla çıkarmak; motor çalışması için gerekli olan elektrik veya yakıttan yararlanır duruma gelmek; göreve, işe başlatmak; başlamak; davranış veya makam değiştirmek; içecek veya sigara içmek; yutmak, kullanmak; görevden, işten çekmek; kazanç sağlamak; gidermek, yok etmek.”	<i>Bu yüzden şimdi bacaklarının arasında duran koyu vişne rengi Baly marka büyük el çantasını yanına almıştı. (K); Bira göbekli Emniyet Müdür Yardımcısı Kasım Bey koridora çıkıp onları odasına aldı. (K); Para bulup soluğu Babıali’de İstanbul Ansiklopedisi’nin bürosunda alıyordu. (CK); Mızıkeyi elimden aldı. (UH); Bu son Osmanlı’nın birkaç fotoğrafını aldım. (GGKY); Aracımızı park edip dolaşırken şehir hakkında kısa kısa bilgiler alıyoruz. (GGKY)</i>
Aldan-		+							1	13	“Görünüşe bakarak yanlış bir yargıya varmak, yanılmak; bir hileye, bir yalana kanmak; hayal kırıklığına uğramak; avunmak, oyalanmak; havanın birden ısınmasıyla zamansız açan çiçek, soğuk sebebiyle donmak.”	<i>Hâline, tavrına bakan sana aldanır. (GTS)</i>
aldat-		+	+						2	33	"Beklenmedik bir davranışla yanıltmak; karşısındakinin dikkatsizliğinden, ilgisizliğinden yararlanarak onun üzerinden kazanç sağlamak; birine verilen sözü tutmamak; bir şeyin görünürdeki durumu, o şeyin niteliği bakımından yanlış bir kanı vermek; ayartmak, kötü yola sürüklemek, baştan çıkarmak, iğfal etmek; karı ve kocadan biri eşine sadakatsizlik etmek, ihanet etmek; oyalamak,	<i>Hiç kimseyi burada aldatmadı. (KG); Ben büyük kentlerden hoşlanırım diyerek kendimi o yıllarda aldatıyordum. (Yİİ); Burada eşler birbirlerini asla aldatmazlar. (K); Ben büyük kentlerden hoşlanırım diyerek kendimi aldatıyordum. (Yİİ)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											avutmak."	
aldatıl-				+					1	15	"Aldatma işine konu olmak."	<i>O en sevdiği kadın tarafından aldatılmış. (BBAR)</i>
aldır-			+						1	70	"Alma işini yaptırmak; getirtmek; vücuttan herhangi bir parçayı veya organı sağlık sebebiyle çıkarttırmak; (-e) önem vermek, değer vermek; elindeki başkasına kaptırmak; sığdırmak."	<i>Para almayı aklına hiç getirmediği için bu duruma hiç aldırmazdı. (BBAR); Sual soran, bu cevaba pek aldırmadı. (Y)</i>
algıla-		+	+						2	102	"Bir olayı veya bir nesnenin varlığını duyu organlarıyla algılamak, idrak etmek."	<i>Duyu organlarından gelen duyuşsal veriler son derece karmaşık olarak gelseler de, insan beyni bu karmaşıklığı örgütleterek algılar. (Yİİ); Çocuk eski beklentileri çerçevesinde bu sorunun altında bir suçlama, bir yargılama algılamıştır. (Yİİ)</i>
algılan-			+						1	36	"Algılama işine konu olmak, idrak edilmek."	<i>Ancak, salgın gerçeği, bu insan tipinde algılanır. (GTS)</i>
alın-			+		+				2	819	"Alma işi yapılmak; elde edilmek; uyarılmak, adapte olunmak; mec. bir sözün, bir davranışın kendisine karşı olduğunu sanarak incinmek, kırılmak."	<i>Biz aksakallar, gösterişli güllerle evin iç avlusuna alınıyoruz. (GGKY)</i>
alış-			+	+	+	+			4	108	"Bir işi tekrarlayarak kolaylıkla yapabilmek; yadırgamaz duruma gelmek; uyar duruma gelmek, uygun gelmek, intibak etmek; sürekli ister olmak; bağlanmak, ısınmak; bağımlılık kazanmak; evcilleşmek, ehlileşmek; tutuşmak, yanmaya başlamak."	<i>Biz bu tür selamlaşmaya burada alıştık. (GGKY); Sabriye Hanım kendisini pek az ziyaret eden çocuklarının yokluğunu onlarla telafi etmeğe çoktan alışmıştı. (H); Ama kötü bir gerçek var ki, zamanla yalan söylemeye alışıyorum. (LBA); Madem bu kadar yaygın, naçar biz de alışacağız. (GGKY)</i>
alışıl-			+						1	12	"Bir şeye alışmış duruma gelinmek."	<i>Sıkıntılara alışılır. (GTS)</i>
alıştır-		+	+						2	22	"Alışmasına yol açmak; uyar duruma getirmek; uyar duruma getirmek."	<i>Anne babalar çocuklarını belli bir spor ya da kültür faaliyetine alıştırmalıdır. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
alkışla-		+						+	+	3	30	“Bir şeyin beğenildiğini, onaylandığını anlatmak için el çırpılmak; <i>mec.</i> beğenmek, takdir etmek.”	<i>Dakikalarca kızlarını alkışladılar. (LBA); Kalabalık bu görülmemiş gösteriyi alkışlıyordu. (UH); Sakinleşen İstanbul, yeni sultanı alkışlıyordu. (E); Sonra da alkışlarlar. (H)</i>
amaçla-		+								1	66	“Bir amaca ulaşmayı istemek, istihdaf etmek.”	<i>Sevgi ve ilgilerini bu çocuklara vererek onları mutlu etmeyi amaçlıyorlardı. (LBA); Yahudi benliğinin asimilasyon erozyonuna uğramamasını amaçlıyordu. (E)</i>
amaçlan-		+								0	22	“Amaçlama işine konu olmak.”	<i>Böylece hem daha sade bir Türkçe yaratılmaya çalışılmış, hem de Batıya açılmak isteyen bir ülke olarak Doğunun etkisini taşıyan kelimelerden kurtulmak amaçlanmıştır. (Yİİ)</i>
an-		+		+						3	44	“Birini veya bir şeyi akla getirerek sözünü etmek veya onu düşünmek, zikretmek, hatırlamak; bir sözü ağzına almak; bir armağanla birinin gönlünü almak; adlandırmak.”	<i>Onun bu fedakârlığını her yerde, her zaman minnetle anacağım. (GTS); Hastalığın adını anmaktan korkuyor. (GTS); Onu, başka Tahirlerden ayırt etmek için "Temiz Tahir" diye anarlardı. (GTS)</i>
andır-		+		+						3	44	“Benzer yanları bulunmak, çağrıştırmak.”	<i>Burada, Türk milletini, çölde Ben-i İsrail'i andırır. (Y); Burası sessizliğiyle adeta bir mabedi andırıyor. (GGKY); İsmail Kerim Bey, neşesi, nükteleri ve hareketleriyle bizim Karadenizlileri andırıyor. (GGKY); Bu haliyle bir kabusu, yarım doğmuş bir fikri andırıyordu. (H); Ağzı burnu kan içinde, kolu kanadı kırılmış, bir yaralı kuşu andırıyordu. (Y); Bu mezar taşları sarıklı İstanbul mezar taşlarını andırıyor. (GGKY); İçerinin görünüşü genel olarak bir dergahı andırıyordu. (GGKY)</i>
anıl-								+		1	53	“Anma işine konu olmak, hatırlanmak.”	<i>Mustafa İnan parlak bir törenle anılıyordu. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
anımsa-		+							1	88	“Hatırlamak.”	<p><i>Ayrılırken benden bir şey istemişti, ne istediğini bir türlü anımsayamadım. (Yİİ); Ben o günü her zaman yaşanmış bir gün olarak anımsayacağım. (LBA)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
anımsat-		+	+						2	22	“Birisinin unuttuğu bir şeyi aklına getirmek, hatırlatmak; birinin bir şeyi unutmamasını sağlamak, uyarmak, hatırlatmak.”	<i>Nefer'e iş başındaki bir yağmur kâhinini anımsatıyordu. (GTS)</i>
anla-		+		+					2	1040	“Bir şeyin ne demek olduğunu, neye işaret ettiğini kavramak; yeni bilgileri eskileriyle bir araya getirerek sonuç niteliğinde başka bir bilgi edinmek; sorup öğrenmek; doğru ve yerinde bulmak; birinin duygularını, istek ve düşüncelerini sezebilmek; bir şey hakkında bilgisi bulunmak; iyilik görmek, yararlanmak; <i>argo</i> sahip olmayı istemek, dileğinin yerine getirilmesini istemek.”	<i>Ka, bunu yapınca bitip tükenmeyen kar fırtınasından daha az korktuğunu, uçuşuma yuvarlanmayacaklarını geç de olsa otobüsün Kars'a varacağını anladı. (K); Osmanlı kalesini gezen tarihçi arkadaşımız Ahmet Kanlıdere'nin çektiği güzel fotoğrafları görünce neler kaçırdığımı anlayacaktım. (GGKY); Kars'ın en çok satan yerel gazetesinin sahibi olduğu için ondan çekindiğini de hemen anladı. (K); Şimdi bunun sebebinin daha iyi anıyorduk. (GGKY); Konuşur konuşmaz “bu İstanbulludur”,</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												<i>diye düşünmüş, "İnsan alıştığı yerden vazgeçemiyor, ama bazen Boğaz sıkıcı oluyor." dediği zaman kim olduğunu anlamıştı. (H); Bu sözlerimden bir şey anlamadınız galiba. (BBAR)</i>	
anlamlandı r-			+						1	11	"Anlamını açıklamak; Anlam vermek, anlam kazandırmak."	<i>Burada, kültürü bir iletişim ortamı olarak yeniden ele alacağız, çünkü kültür, insan davranışlarını bütünüyle kapsar, kuşatır ve mesajlar, bu geniş kapsamlı çerçevede anlamlandırır. (CK)</i>	
anlaş-			+		+				2	81	"Düşünce, duygu, amaç bakımından birleşmek, sözleşmek, sözleşme imzalamak."	<i>Bunlar işi ayarlayıp Süleyman Pehlivan'ın Balçık İskelesi'nde kayıçılık yapan bir ahbabıyla belli gece ve belli saat üzerine anlaşmışlar. (UH)</i>	
anlaşı-								+	+	2	309	"Anlama işine konu olmak.; belli olmak, ortaya çıkmak."	<i>Muhtarın burada ne yaptıklarını çok iyi bildikleri hallerinden anlaşıyordu. (K) Teninden, bakışlarından anlaşıyor hemen. (K); Fakat tetkikte olduğu halinden anlaşıyordu. (H); Sadece ortada yer alan birkaç kişinin Hintli olduğu ten renginden anlaşıyor. (GGKY); Tabii her tablo kendi alternatifleriyle daha iyi anlaşılr. (GGKY); Fahri'nin çevirdiği şiirler, ilhamdan uzak, kötü ve anlaşılmazdı. (K); Hocanın dersi pek anlaşılmıyordu. (BBAR); Hayırdır inşallah, bu saatte kim arar derken mesele</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>anlaşıldı.</i> (GGKY); <i>Haydar Paşa camii, içindeki bir mezar taşında yer alan 1470 yılından eski bir eser olduğu anlaşılıyor.</i> (GGKY); <i>Bütün mesele anlaşılmişti.</i> (H); <i>Bu gelenlerin bizim askerlerimiz olduğu anlaşıldı.</i> (Y)
anlat-	+	+	+	+	+	+	+	+	4	933	“Bir konu üzerinde açıklama yapmak, açıklamada bulunmak, bilgi vermek, izah etmek; inandırmak, ikna etmek; söylemek, nakletmek.”	<i>Hayat hikayesinin her safhasını olanca ayrıntısıyla saatlerce anlatırdı.</i> (UH); <i>Bir Yiğitlik Anı'nda meşhur sahnenin oynanışını derin bir sezgiyle anlatır.</i> (CK); <i>Olayların “ben” ağzından anlatıldığı bu meşhur şiirde ailece savaşıklarını anlatır.</i> (CK); <i>Acı macerasını yeri geldiğinde anlatır.</i> (UH); <i>Bu yalanı çıkararak öğretmeni teşhir etmesini istedikleri için kızlarının intiharını bütün ayrıntılarıyla anlatmışlardı.</i> (K); <i>Ka'ya kendi hikayelerini memleketin ve devletin derdi gibi anlatırlar.</i> (K); <i>Sahi bana bu 'ekol kurmuş'u anlatacaktınız.</i> (BBAR); <i>Kars'ta da genç kızların tuhaf bir intihar hastalığına yakalandıklarını anlatmış.</i> (K); <i>Bu durumu çaycımız anlatıyor.</i> (GGKY); <i>Siz yine bana anlatın.</i> (BBAR); <i>Yeri geldiğinde anlatırım.</i> (UH); <i>Biraz daha anlatın.</i> (BBAR); <i>Anlatması uzun sürer.</i> (BBAR)
anlatıl-	+								0	109	“Anlatma işine konu olmak.”	<i>Bir memnun bir memnun oldular ki anlatılmaz.</i> (GGKY)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
ara-		+		+	+					3	701	"Birini veya bir şeyi bulmaya çalışmak; araştırmak, yoklamak; ziyarete, hatır sormaya gitmek; bir şeyin yokluğunu duyarak geri gelmesini istemek, özlemek; önem verip istemek; <i>mec.</i> şart koşmak."	<i>Daha Mü'lkiye'de iken meşk ettiği ayini, hafızasında aradı. (H); Fakat Suat niçin Allah'ı bu kadar çapraşık yollardan aramıştı. (H); Bol elbiselerin kıvrımlarında, senelerce rahmaniyeti temsil edici azametle birleştirmeğe çalışan yüzlerinde böyle bir zorlanışın izini aradı. (H); Bu uzaklaşma için başka sebepler aradı. (H)</i>
arala-		+						+		2	21	"İki şey arasında açıklık oluşturmak, yarı açmak; aralıklı duruma getirmek, seyrekletmek; <i>hlk.</i> bitkilerin fazla dal ve çubuklarını kesmek, seyrekletmek."	<i>Kapısını hafifçe araladı. (GTS)</i>
aran-				-	+					1	157	"Arama işine konu olmak; istekli bulunmak; eksikliği duyulmak; kendi kendine bir şeyler aramak; şart koşulmak; olumsuz, kötü davranışlarda bulunarak zor duruma düşmek; kendisine eş veya sevgili aramak."	<i>Üstelik bu kusurlar, yazarında olduğu kadar yazıldığı dönemde de aranmalıdır. (Y)</i>
aranıl-					+					1	10	"Arama işine konu olmak; söz konusu olmak."	<i>Arkadaş arasında böyle şeyler aranılır mı? (GTS)</i>
araştır-				+						3	151	"Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmek; bir gerçeği ortaya çıkarmak için aramalarda bulunmak, sormak, soruşturmak; bilimde ve sanatta yöntemli çalışmalar yapmak."	<i>Konuyu ayrıntılarıyla araştırmışlar. (K); Bu sırada öbür askerler odanın içini araştırıyorlardı. (Y); Birlikte, bizi kurtaracak olan çareleri araştırıyoruz. (Y); 50 çifte sorular sorarak aralarında çıkan duygusal sürtüşmeleri nasıl çözdüklerini araştırdık. (Yİİ); Başımızı kaldırıp havayı araştırdık. (Y)</i>
araştırıl-					+					1	32	"Araştırma yapılmak, gözden geçirilmek."	<i>Orada araştırılmalı. (GTS)</i>
arat-				+	+					2	11	"Arama işini bir başkasına yaptırmak; özletmek."	<i>Yemek saatleri düzenli değildi Anadolu Lokantası'ndan getirilen yemekler ona eşi Beria'nın zeytinyağlı yemeklerini aratıyordu. (E)</i>
arın-								+		1	16	"Temizlenmek; katıksız, arı duruma gelmek; <i>mec.</i> rahatlamak."	<i>Derdini size aktarıp derdinden arınmış, sizi zehirleyip bırakmıştır. (GTS)</i>
arındır-				+						2	15	"Arınmasını sağlamak."	<i>Yedek silahların gerekenden fazlasını gereksiz donanımdan</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>arındırdı. (GTS)</i>
arıt-		+								1 12	"Temizlemek, temiz duruma getirmek, paklamak; katışıksız duruma getirmek, tasfiye etmek."	<i>İnce Memed niyeti arıtmıştı. (GTS); O zaman anılarını artabilir. (GTS)</i>
art-				+						1 462	"Çoğalmak; harcadıktan sonra bir miktar geri kalmak; değeri yükselmek, fazlalaşmak."	<i>Dört çocuklu Hüseyin Avni'nin evinde geçim sıkıntısı da gittikçe artıyordu. (BBAR)</i>
artır-		+		+	+					3 245	"Artmasını sağlamak, çoğaltmak; bir malı başka alıcıların verdiği fiyattan daha yüksek bir fiyatla almak istemek; tutumlu davranıp biriktirmek, tasarruf etmek; <i>mec.</i> herhangi bir davranışta ileri gitmek."	<i>Maaşının bir kısmını ay sonunda artırmıştı. (UH); Bu konuşma endişelerimi sonradan daha da artırdı. (GGKY)</i>
artırıl-		+								0 57	"Artırma işine konu olmak, çoğaltılmak, tezyit edilmek."	<i>Elektrik üretimi artırılmalı. (BBAR)</i>
arzula-				-						1 24	"İstek duymak, özlemek, istemek."	<i>Yaşar Bey ilaçla uyur, uyanıklığın vuzuhuna, kalkar kalkmaz aldığı birkaç aspirinle erer, ilaçla iştahasını açar, ilaçla hazmeder, ilaçla dışarıyı çıkar, ilaçla aşk yapar, ilaçla arzuları. (H)</i>
as-			+	+	+					4 69	"Bir şeyi aşağıya sarkacak biçimde bir yere iliştip sarkıtmak; üzerine takınmak, kuşanmak; bir kimseyi boğazından ip vb. geçirip sallandırarak öldürmek, idam etmek; gitmek zorunda olunan bir yere özürsüz gitmemek; görevi olan bir işi özürsüz yapmamak."	<i>Kız kendisini başörtüsüyle lamba kancasına asmıştı. (K); Kadın hazırladığı kanca ve ipe bir hamlede kendisini asmıştı. (K); Annemin resmini duvara asmıştı. (UH); Bu yaftayı, suçsuzluğuna inanan Roma'nın Filistin temsilcisi vali Pilatus kendi elleriyle asmıştı. (CK); Oğlum bu devlet hepinizi yakalar, hepinizi asar. (K)</i>
asfaltlan-		+								0 31	"Asfalt dökülmek, asfaltla kaplanmak."	<i>Mahallenin yolları bu yıl asfaltlanmıştı. (GTS)</i>
asıl-				+	+					2 40	"Asma işi yapılmak veya asma işine konu olmak; bir yere tutunup sarmak; tutup çekmek; hızla eline almak; boynuna ip geçirip sallandırılarak öldürülmek, idam edilmek; <i>mec.</i> bir şey isterken karşındakini tedirgin edecek derecede üstelemek, ısrar etmek, ileri gitmek; <i>mec.</i> sonuna kadar mücadele etmek; <i>argo</i> karşı cinsin ilgisini çekmek için rahatsız edici	<i>İri cüsseli doktor koluna asılmıştı. (H); Lokalin açılışında bir Türk bayrağı asılmış. (GGKY); "Yahu Osman sevaptır, şunu çırak al bari eli iş tutsun, bir meslek sahibi olsun, yetim sayılır." diye asılmışlar. (UH); Bu Şeyh, Karamanoğlu Aladdin Bey'e karşı bir ayaklanmaya katıldığı için asılmıştır. (UH);</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
											davranışlarda bulunmak.”	<i>Millet Tiyatrosu'ndaki gösterinin afişleri asılmıştı. (K)</i>	
aş-		+		+						2	241	“Yüksek, uzak veya geçilmesi güç bir yerin öte yanına geçmek; süre geçmek, bitmek, sona ermek; erkek hayvan dişisiyle çiftleşmek; <i>argo</i> görünmeden kaçmak.”	<i>Gerçi köylüler arasında, küçük Hasan'dan başka ne bir ölen, ne bir yaralanan vardı ve askerlerin halka yaptıkları şey nihayet zalimce bir satışma hududunu aşmıyordu. (Y); Kalabalıktan yararlanarak ilk engeli aştı. (BBAR); Bakire ama taşıdığı, bakireliğinin sınırlarını aşıyor. (CK); Bunlar hep alışılan şeylerdi ve Tevfik Bey'in anlattığı meddahlı hikayesi bütün bu küçük huysuzlukların üstünden aşıyordu. (H)</i>
aşağıla-		+								1	19	“Değerinden düşük göstermek; küçültücü davranışlarda bulunmak, hor görmek.”	<i>Çoğu zaman Avrupalı bizi aşağılamaz, biz ona bakıp kendimizi aşağılarız. (K)</i>
aşıl-						+				1	27	“Alışma işine konu olmak.”	<i>Değişimin önündeki tek engel olan halkın yoksulluğu ve cehaleti, Köy Enstitüleri'yle aşılacaktı. (E)</i>
aşın-		+								0	25	“Birbirine sürtünerek incelmek; eskimek, yıpranmak; çıkıntıları silinmek, düzleşmek.”	<i>Kolları ve bazı yerleri aşınmıştı. (GTS); Adam aç olmakla birlikte ağır yiyor ve her ekme lokmasından sonra bir yudum elma şarabı içiyordu, her yanı aşınmış. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
at-		+	+						+	4	878	<p>“Bir cismi bir yöne doğru fırlatmak; bir şeyi yere doğru bırakmak; bir kimsenin ilişkisini kesmek; koymak; rast gele bir kenara koymak; uzatmak; bir yerden başka bir yere taşımak; sille, tokat vurmak; top, tüfek vb. silahları patlatmak; kurşun, gülle, ok vb. şeyleri hedefe fırlatmak; geri bırakmak, ertelemek; örtmek; yapılmış kötü bir işi birine yüklemek; sözle sataşmak; kovmak, dışarıya çıkarmak, ilgisini kesip uzaklaştırmak; istenilmeyen bir şeyi kendi malı olmaktan çıkarmak; kullanılması gelenek hâline gelmiş bir şeyi kullanmaktan vazgeçmek; çıkarmak, dışarıya vermek; patlayıcı maddelerle havaya uçurup yıkmak; yay ve tokmakla ditmek, kabartmak; çatlak; yırtılmak; yapışık olduğu yerden ayrılmak; sıkıntı dolayısıyla giyilen bir şeyi çıkarmak; yazılı veya banda alınmış bir metinden bazı bölümleri çıkarmak; değerini eksiltmek; bir şeyin rengi solmak; göndermek, yollamak; haykırmak, bağırarak; etkisi kaybolmak, alışmak, bırakmak; terk etmek; <i>argo</i> götürmek, sahiplenmek; <i>argo</i> söylemek; <i>argo</i> yalan veya abartmalı söz söylemek; <i>argo</i> bilmeden, kestirerek söylemek; içki içmek.”</p>	<p><i>Babam hayatın demir örsünde dövülmek üzere kendini zamanın girdabına atmış. (UH); Haftasına kalmadan babamı işten atmışlar. (UH); Dilsiz kız beni kucağından atmıştı. (UH); Babam kendini dışarı atmıştı. (UH)</i></p>
atan-			+							1	36	<p>“Bir göreve getirilmek, tayin edilmek.”</p>	<p><i>Vali ve sancak beylerinin işlerini Babîâli'de takip eden kapıcılar kethüdalığına atanıyor. (E); Hamdi Paşa, kendi yerine atanmıştı. (E)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
atıl-			+	+					2	225	“Atma işine konu olmak; aldırmaq, hücum etmek; bir şeye doğru birden gitmek, birden bir davranışta bulunmak; bir işe girişmek, başlamak; patlamak; bir yerden, görevden veya işten uzaklaştırılmak.”	Üst üste tepinecekler, tekrar belki doktora gidecekler, oluşun gecesinde henüz gözleri yumulu bir çocuk daha güneşi görmeden şehrin lağımlarına atılacak . (H); İntiharın tıpkı veba gibi bulaşıcı olduğu ortaya atılmıştı . (K); O zaman askerler İsa'nın üzerine atıldılar . (CK); Bunların çoğu onun fikirleriydi, Mümtaz daha bakaloryasını vermeğe hazırlanan lise talebesi iken, bu fikirlerin ocağına atılmıştı . (H); Halkı yarararak ona atıldım . (Y); Bunun üzerine, kendimi tutamayıp dumanların içine atılıyorum . (Y); Başkanı bulunduğu Milli Parlatentonun temeli de Haziran 1991'de yapılan ikinci kurultayda atılmış . (GGKY)
atıştır-		+							1	13	“Acele olarak yemek veya içmek; yağmur veya kar serpiştirmek.”	Besim, gidenlere ikram edilen çaydan kalma bisküvileri atıştırıyordu . (GTS)
atla-			+	+	+				3	97	“Bir engeli sıçrayarak veya fırlayarak aşmak; yüksek bir yerden alçak bir yere, ayaküstü gelecek biçimde kendini bırakmak; binmek; basında haberi zamanında verememek veya diğere gazetelerden öğrenmek; okuma, yazı yazma, sayı sayma vb. işlerde bazı bölümleri üstünkörü geçmek; sınıfı okumadan geçmek; çıkmak, inmek; <i>mec.</i> yanılmak, aldanmak.”	Çocuğunu kucaklayarak ikisinin arasından çıktı, biraz ötede bir arabaya atladı . (H); O anda kız arabadan atladı . (H); Nasıl da atlamışız birader. (UH)
atlat-		+							1	37	“Atlama işini yaptırmak; basında başka ilgililerden önce bir haberin yayımlanmasını sağlamak; <i>mec.</i> başından savmak; <i>mec.</i> savsaklamak; <i>mec.</i> aldatmak.”	Bana sorarsanız işin en güç tarafını atlattık . (GTS); Bu Kurul'u atlatıncaya kadar sesimi çıkarmayacağım. (GTS)
attır-								+	1	12	“Atma işini yaptırmak.”	Savcı içeri attırdı . (E)
avla-		+		+					2	10	“Bir avı diri veya ölü olarak ele geçirmek; <i>mec.</i> tuzağa düşürmek, kurnazlıkla kandırmak.”	Yaban realizmin kendini değil cazibesini avladı . (Y); Biraz ötede balıkçılar bağırarak kefal avlıyorlardı . (H); Şahin sinek avlamaz . (UH)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
avlan-				+						1	29	"Avlama işine konu olmak; ava gitmek, ava çıkmak, av için dolaşmak."	<i>Ben her yıl bu ormanda avlanırım. (GTS)</i>
avut-		+		+			+			3	10	"Bir kimsenin acısını veya sıkıntısını yatıştırmak, teselli etmek; oyalamak."	<i>Onu bu şehirde ancak okulu avutuyordu. (BBAR); Yüreği hep kor ateşle dolu olan annesini kendince avutuyordu. (KG)</i>
ayarla-		+	+		+					3	64	"Bir ölçünün doğruluğunu belli bir örneğe göre düzeltmek, doğrulamak; bir aygıtı belli bir iş yapabilecek duruma getirmek; <i>mec.</i> işleri birbiriyle çatışmayacak veya zamanında bitirecek biçimde düzenlemek; <i>argo</i> kandırmak."	<i>Doktor, dev radyosunu Türkiye kanallarına ayarlamış. (GGKY); Önemli değil efendim, ben işi ona ayarladım. (UH); İşte tüm bunları düşünelim ve şu işi ona ayarlayalım. (LBA); Zira dönüş biletlelimizi Akmesci'ten ayarlamıştık. (GGKY); Mihmandarımız Şahin Bey, bir gün önceden randevuyu ayarlamış. (GGKY)</i>
ayarlan-	+									0	32	"Ayar edilmek, birbirine uygun duruma getirilmek."	<i>Saat ayarlandı. (GTS); Fiyatlar ayarlandı. (GTS)</i>
aydımlan-				+	+	+				3	34	"Aydınlık olmak; <i>mec.</i> bir sorun üzerine gereği kadar bilgi edinmek, tenevvür etmek."	<i>Nuran'ın yüzü içten gelen hamlelerle gittikçe daha derinleşiyor, o anda sanki bu mavi gece gibi içten aydınlanıyordu. (H); Sonra garip, adeta toprak altından gelen bir yığın güriütlü ile su boşaniyor, o anda etraf güneşli denizin gönderdiği akislerle aydınlanıyordu. (H); Bu sefalet, başı ucundaki yarı örtülü ışıkla aydınlanıyordu. (H)</i>
aydımlat-		+					+			2	49	"Karanlığı giderip görünür duruma getirmek; <i>mec.</i> bir sorun üzerine bilgi vermek."	<i>Ben çok hususi bir hali, otuz dokuzla kırk arasındaki bir haddi, en son eşiği bekliyorum; onu aydınlatıyorum. (H); Polis aracının lacivert ışığı sanki bütün Kars'ın üzerine yağın karı tanrısal bir sabırla aydınlatıyordu. (K); Anadolu halkının bir ruhu vardı; nüfuz edemedin, bir kafası vardı aydınlatamadın. (Y)</i>
aydımlatıl-							+			1	14	"Aydınlattırma işine konu olmak."	<i>Yıldız Sarayı, o gece sadece beş on havagazı feneriyle</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>aydınlatılıyordu. (E)</i>
ayıkla-		+	+						2	21	“Bir şeyin içinden, işe yaramayan, gereksiz veya istenmeyen taneleri ayırıp çıkarmak, temizlemek; <i>meç.</i> bir görevde gereksiz görülenleri işinden ayırmak; karanlığı giderip görünür duruma getirmek; <i>meç.</i> bir sorun üzerine bilgi vermek.”	<i>Üzerine batan dikenleri ayıkladılar. (UH); Pirincin taşını ayıkla. (UH); Vagonun gölgesinde çekilip fasulye ayıklardı. (UH)</i>
ayıklan-			+			+			2	12	“Ayıklama işine konu olmak.”	<i>Her nevi hububat haftalarca aynı yalakta ayıklanur. (Y)</i>
ayır-		+	+	+	+	+			5	216	“Bölmek; bir bütünden bir parçayı herhangi bir amaçla bir tarafa koymak, saklamak; bir yeri bir engelle bölmek; birbirinden uzaklaştırmak; nitelik değişikliğini anlamak, fark etmek; seçmek; iki veya daha çok kimse arasındaki anlaşmayı, uzlaşmayı bozmak; farklı davranmak, fark gözetmek; bir şey veya yeri, bir şey veya kimse için kullanmayı belirlemek, tahsis etmek.”	<i>Talih bir iradesiyle onu herkesten ayırmıştı. (H); Fransızca çıkan gazeteler her gün ilk haberi mutlaka devlet başkanına ayırıyorlar. (GGKY); Ka ve Muhtar'ı birbirlerinden ayırdılar. (K); Mümtaz, duvardaki Amentü levhasından gözlerini ayırdı. (H); Akşamüstü sofrada birbirimize onları anlatırız, sabahleyin kahvaltı ederken fasulye ayıklar gibi lüzumlu ve lüzumsuzunu ayırırız. (H); Belediye bu yolu yayalara ayırmıştı. (K); Sevim Hanım epeyce ayırdı. (UH)</i>
ayrıl-			+	+	+	+	+		5	397	"Ayrırma işine konu olmak; bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak; boşanmak."	<i>Hiç ummadıkları şekilde birbirinden ayrıldılar. (H); Kabaca tasvir ettiğimiz ada, iklim bakımından da iki kısma ayrılıyor. (GGKY); Tahta bölmeyle küçük oda ikiye ayrılmıştı. (K); Hoş duygularla okuldan ayrılıyor. (GGKY); Babasının ölümünden bir ay önce de Orhan Köprülü DP İstanbul İl başkanlığından ayrılmıştı. (E); Hiçbir şey konuşmamış, teşekkür bile etmemiş, sadece el ve yanak öperek, hatta bütün bunları acele acele yaparak ayrılmıştı. (H); İzin isteyerek ayrıldım. (GGKY); Son olayın suçunu bizim gibi düşünmeyenlere yükledik ve ayrıldık. (KG)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
ayırmsa-		+	+						2	10	“Bir şeyi anlamak, bir şeyi görmek, fark etmek.”	<i>Bu kadar yalın bir çizgide, eski konak hayatımızın bütün bir düzenini ayırmsarız. (GTS)</i>	
ayrış-	+									0	13	“Birbirinden ayrılmak, birliği bozmak; kim. moleküller, türlü etkenler sebebiyle geçici olarak daha yalın atom veya moleküllere bölünmek.”	<i>Parlak, beyazımsı gümmüş rengiydi ve durmaksızın hareket ediyordu; yüzeyi rüzgârın altındaki su gibi kırıştı, sonra bulutlar gibi ayrıştı. (GTS)</i>
ayrıştır-		+		+					2	16	“Bütünün bozulmasına sebep olmak; kim. ayrışmasını sağlamak.”	<i>Eski sömürge yapısındaki dağınık sınıf bileşiminden farklı olarak yeni sömürge yapısındaki kapitalist birikim süreci, ötekilerin arasından iki sınıfı ayrıştırır. (GTS)</i>	
azal-				+	+				2	183	“Az denecek bir miktara inmek; eskisinden az bir duruma gelmek; etkisini yitirmek, hafiflemek.”	<i>Oysa derin bir nefes alıp, ses tonumuzu ayarlayarak, ona tane tane bu yaptığının neden kötü ve kabul edilemez olduğunu anlatırsak ve daha da önemlisi onun bunu anlamasını sağlayabilirsek, aynı olayın yinelenme oranı büyük ölçüde azalacaktır. (LBA); Şimdi bir yandan evlenme yaşı gittikçe yükselirken, bir yandan çocuk sayısı azalıyor. (GGKY); Yahudiler bir hayli yekun tutarken şimdi sayıları bir hayli azalmış. (GGKY); Demek bütün bu dükkanların içinde bu sessiz hazırlanış vardı; telefonlar işliyor, bir lahzada kalay, kösele, boya ve makine eşyası kalkıyor; rakamlar değişiyor; sıfırlar çoğalıyor, imkanlar azalıyordu. (H)</i>	
azalt-		+							1	146	“Az denecek bir miktara indirmek; eskisinden az bir duruma getirmek, kırmak; etkisini yitirmesine sebep olmak, hafifletmek.”	<i>Aspirin baş ağrımı azalttı. (GTS)</i>	
azarla-		+			+				2	23	“Kırıcı ve sert söz söylemek, paylamak, takdir etmek.”	<i>“Oğlum, bak oğlum, siz şairimizin adını yanlış dizmişsiniz.” diye hiç de telaşlı olmayan bir sesle oğullarını azarladı. (K)</i>	

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bağdaş-									1	22	“Anlaşmak, uzlaşmak, uymak, imtizaç etmek; çocuk oyunlarında arkadaş olmak, bağdaş kurup oturmak.”	<i>Milletvekilliğiyle memurluk bağdaşmazdı. (E)</i>
bağır-			+	+	+				3	241	“Yüksek ve gür ses çıkarmak; <i>mec.</i> kendini belli etmek; yüksek sesle azarlamak.”	<i>Sürekli takımın bekine bağırıyordı. (BBAR); Muhacirlere bağırıyordı. (BBAR); Nihayet geriye dönerek arkadakilere bağırdı. (GGKY); Suyu çekilmiş derenin içinde, kargaların bir kümesi cıyak cıyak bağırıyordı. (Y); Çocukların arkasından bağırıyolar. (BBAR); Bunlar sussa taşlar bağıracak. (CK); Bu petrolü millileştirelim diye bağırırđık. (UH); “Şehre giriyorlar” diye bağırđı. (H); Fatma, “Düşeceksin!” diye bağırmişlardı. (H); “Hele dokun, hele bir dokun, vallahi bir gün kalmam giderim.” diye bağırmiş. (Y)</i>
bağışla-			+	+		+	+	+	5	38	“Bir mal veya hakkı karşılık beklemeden birine vermek, teberru etmek; herhangi bir kötü davranış için ceza vermektен vazgeçmek, affetmek; görevden çekmek, almak; deyimlerde “Tanrı esirgesin, ayırmasın” anlamlarında kullanılan bir söz.”	<i>Kendilerini ona cömertçe bağışlamalıdırlar. (H); Gençliğinde Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı. (E); Listenin başında işadamı Vehbi Koç vardı; yemekte, vakfa 26 kilo altını ve bir binayı bağışlamıştı. (E); Zahit Efendi zaten yokluk içinde debelenen kadına acımış olmalı ki, sonradan kocasının işini ona bağışlamış. (UH); Her zamanki büyüklüğünüzle bizi orada bağışladınız. (CK); Gün gelecek kendi ismini taşıyan Alsancak'taki iş merkezini Türk Eğitim Vakfı'na bağışlayacaktı.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(E); <i>Sen say, dünyaları başışladım.</i> (UH); <i>Okuyucu kompozisyondaki zaaf-ı teliften dolayı bizi başışlasın.</i> (GGKY)
başışlan-									1	13	“Bağışlama işine konu olmak, affa uğramak, affedilmek, affolunmak.”	<i>Ali, dedesi tarafından başışlandı.</i> (KG)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bağla-	+	+	+					+	4	183	<p>“Bir şeyi bir yere veya bir şeye tutturmak; düğümlemek; yara ilaç koyup bezle sarmak; denk yapmak, paket yapmak; oluşmak, tutmak, meydana gelmek; bir iş veya kimse için ayırmak, tahsis etmek; anlaşma yapmak; uyulması zorunlu olmak; başka bir işle uğraşamaz durumda olmak; sona erdirmek, bitirmek, tamamlamak; geçişi engellemek; birini söz veya yazı ile bağlamak, taahhüt etmek, angaje etmek; <i>mec.</i> gönülünü kazanmak; <i>mec.</i> birinde bir şeye karşı ilgi, istek uyandırarak o şeye ilgi, yakınlık duymasını sağlamak; <i>mec.</i> bütün ilgisini bir yerde yoğunlaştırmak.”</p>	<p><i>Aynı siyasi mukadderat, aynı sosyal bağlar, bizi kardeşlik, evlatlık, analık babalık üstünde bir yakınlıkla birbirimize bağlamıştır. (Y); Alp dağlarının içine oyulmuş 11 kilometrelik bir tünel burada iki ülkeyi birbirine bağlıyor. (GGKY); Belime Mehmet'i bağladım. (BBAR); Annesi Mustafa'nın gözlerini bağlamıştı. (BBAR); Stefan'ı küstürme endişesi beni bağlamıştı. (GGKY); Belki de hayatımız pamuk ipliğine bağlı. (BBAR); Parasını Fransızlarla birlikte kutluk geliyor diye yiyeceğe başlamıştı. (BBAR)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bağlan-									3	178	"Bağlama işine konu olmak; sevmek, içten bağlı olmak; yalnızca belli bir işle uğraşmak; bir şey bir kimseye ayrılmak, tahsis edilmek; sözle veya yazılı olarak bir şeye bağlanmak, angaje olmak; <i>mec.</i> beklenen şey elde edilmez olmak."	<p><i>Bir etnik grubun kendi diliyle eğitim ve neşir hakkı kazanması, bir bölgede en az yüzde yirmi nispetinde oluşması şartına bağlanmış. (GGKY); Mevlana tarafından kıyılan bir nikahla Şems'e bağlanmıştı. (CK); Sonradan yapılan bir değişiklikle, değişme olgusu kişinin iradesine bağlanmıştır. (Y); Kendisinden evvelki aşk ve evlenme tecrübesinin verdiği üstünlükle Mümtaz kendisine bağlanmayacaktı. (H)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bak-			+		+	+	+			4 2252	“Bakışı bir şey üzerine çevirmek; aramak; bir şeyin yüzü bir yöne doğru olmak; bir şeyin gelişmesi veya iyi bir durumda kalması için emek vermek; beslemek, geçindirmek; bir iş birinden beklenmek; hastayı muayene etmek; tedavi etmek için ilgilenmek; yoklamak, incelemek, denemek; bir işi yapmak, bir işi yapmakla görevli olmak; ilgilenmek; uğraşmak, meşgul olmak; yapılabilmesi bir şeye bağlı bulunmak; gözetmek, korumak; renklerde benzemek, andırmak; önem vermek, önem vererek üzerinde durmak. önem vermek, önem vererek üzerinde durmak; anlamak, farkına varmak; başka bir şeyle ilgilenmeyip elindeki veya önündeki işle uğraşır olmak; bebeğin veya çocuğun eğitim ve bakımıyla ilgilenmek.”	<i>Gözlerinin içine doğrudan bakıyordu Ka'nın. (K); Mümtaz, kızın solmuş yüzüne, gözlerine, neşeyle baktı. (H); Ka bir zamanlar İpek ile evli olan bu adamın içleri hiç gülmeyen güzel ela gözlerinin içine düşmanca baktı. (K); Birkaç tanesini rast gele çevirelim, ne olduğuna bakalım. (GGKY); Daktilonun başından baktım. (UH); Babam için ev ve iş bakıyormuş. (UH); İnanmamış gibi baktı. (UH)</i>
bakıl-			+	+		+				3 141	“Bakma işine konu olmak veya bakma işi yapılmak.”	<i>Burada içki sigara içen kadınlara iyi gözle bakılmıyormuş. (GGKY); Asistan olan insanlara pısrık gözüyle bakılırdı. (BBAR); Ödevlere bakıldı. (BBAR)</i>
bakın-			+		+					2 24	“Bakma işi yapılmak, çevreye göz gezdirmek, araştırmak.”	<i>Aralık kapıdan aya bakındı bir ara. (UH); İkimiz birden bir gören var mı diye işkillenerek sağa sola bakındık. (UH); Bu harp düşüncesinin arasından tekrar etrafına bakındı. (H); Ne olduğunu anlamak için çevreme bakındım. (GGKY); Sadece ötesi, bu azabın daha keskini var mı? gibi etrafa bakınıyordu. (H)</i>
baktır-		+	+							2 12	“Bakmasına yol açmak, bakmasını sağlamak.”	<i>Hastayı meşhur doktorlara baktırıyoruz. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
barın-				+					1	12	“Doğa etkilerinden korunmak için kapalı bir yere sığınmak; yerleşmek, yaşamak için uygun şartlar bularak oturmak; bir yerde yatarak geceyi geçirmek; <i>mec.</i> soyut kavram bir yerde etkili olmak, gelişecek ortamı bulmak; <i>mec.</i> çevresiyle uyumlu, dirlik içinde yaşamak.”	<i>Girip çıktığı mesleklerin hiçbirinde barınmadı. (GTS)</i>
barındır-		+	+						2	36	“Barınmasını sağlamak.”	<i>Ne var ki, beden bu duyguları kendinde barındırır. (Yİİ)</i>
barış-							+		1	11	“İki taraf, aralarındaki dargınlığı kaldırmak, uzlaşmak, anlaşmak; sevmek, zevk almak.”	<i>Bilakis, ben ıstırabımla insanlıkla barışıyorum. (H)</i>
barıştır-		+							1	14	“Barışmalarını sağlamak, ara bulmak.”	<i>Günah çıkartıp dargınları barıştıracağız anlaşılın. (GTS)</i>
bas-		+	+	+					3	262	“Vücudun ağırlığını verecek biçimde ayak tabanını bir yere veya bir şeyin üzerine koymak; küçük çocuklar ayakta durabilmek; bir şeyi, üzerine kuvvet vererek itmek; sıkıştırarak yerleştirmek; bası işi yapmak, tabetmek; örtmek, bürümek, kaplamak; bir şey üzerinde kalıp, mühür vb. bir araçla iz yapmak; baskın yapmak; bazı isimlerle sertlik, aşırılık anlamlarında yardımcı fiil olarak kullanılır; bir kimse bir yaşa girmek; duman, sis vb. çevreyi kaplamak, çökmek; basınç yaparak sıvı ve gazları itmek; kümes hayvanları kuluçkaya yatmak; uygunsuz vaziyette yakalamak; <i>mec.</i> bir şeyin etkisinde kalıp eziklik, üzüntü ve ağırlık duymak.”	<i>Ocak ayında okulu bastılar. (BBAR); Uzun uzun zile basıyor. (H)</i>
basıl-			+	+			+		3	49	“Basma işine konu olmak veya basma işi yapılmak.”	<i>Bunlar film yoluyla fotoğraf kağıdına basılmış. (GGKY); Kitap 1962 yılında basılmış. (H)</i>
bastır-		+	+						2	95	“Basma işini yaptırmak; zararlı bir olayı önlemek; durdurmak; üstünlüğünü göstermek; bir kumaşın kenarını kıvrıp dikmek; gidermek; hemen söylemek; ansızın birinin yanına gitmek.”	<i>Fakat uykuya dalar dalamaz, bacakları ve kollarıyla Mümtaz'ı kavlıyor, sanki annesinin koynundan zorla çekiyor, yüzü bütünü bir saç ve nefes kalabalığıyla yüzüne geçiyor, onu göğsünün tam ortasına bastırıyordu. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bastırıl-	+								0	19	"Bastırma işine konu olmak."	<i>Yasaklanan konularda düşünmesi körlenir, ne var ki düşünmemek, bu konularla ilgili duyguların da yok olduğu anlamına gelmez, duygular vardır, fakat bu duyguların ifadeleri bastırılır. (Yİİ)</i>
başar-		+	+						2	162	"Bir işi istenilen biçimde bitirmek, muvaffak olmak."	<i>Yüksek not almayı son sınavda başardı. (BBAR)</i>
başla-			+	+	+	+			4	2064	"Bir işe girişmek, harekete geçmek; çalışır, işler, yürür duruma girmek; olmak, oluşmak, ortaya çıkmak, doğmak; görünmek; etkisini göstermek; hoş olmayan bir davranışa koyulmak."	<i>Saat dokuzda küçük bakkal dükkanlarını, fırınları, kırık dökük kahvehanelerin içlerini seyrederken kar serpiştirmeye başlamıştı. (K); Yeni yılın ilk haftasında hazırlıklara başlamıştı. (K); Onun hikayesi, gelmiş geçmiş zamanların bu en muhteşem romanında bir somun ekmek çalarken yakalanmasıyla başlar. (CK); Biz bunlarla iktifa edelim ve şimdiden hazırlanmaya başlayalım. (GGKY); Savaşla burada kutluk ve yoksulluk yılları başlamıştı. (BBAR); Arınma bedenini çektiği acıyla kalpte başlamıştı. (CK); Biz manaların bugün ve diin arasında bölünebileceğini peşinen kabul ederek başlayalım. (CK)</i>
başlan-			+	+					2	116	"Başlama işine konu olmak; baş oluşmak."	<i>Bu işe de devlet dairelerinden başlanacaktı. (GGKY)</i>
başlat-			+	+	+	+			4	57	"Başlamasına yol açmak; birinin kötü konuşmasına yol açmak."	<i>Aptal olduğunu söylediği kız arkadaşlarını bir kalemde geçerek İbo'yu o dönem doktora başlattım. (KG); Hata yapmamak için, Evliyazadelerin soyağacının başlangıcını İzmir Belediye Başkanı Evliyazade Mehmed Efendi'den başlatacağım. (E); Belki Dede kendi ruhunda duyduğu için ayinini Mesnevi'nin beyitleriyle başlatmıştı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
başlatıl-									1	24	“Başlatma işi yapılmak.”	<i>Gelenek hayranlıkla başlatılmazdı. (BBAR)</i>
bat-			+						1	93	“Bir sıvının üstündeyken içine gömülme; dünyanın dönüşü dolayısıyla güneş, ay ve yıldızın ufku altına inmek; iflas etmek; kirlenmek; saplanmak; tedirgin etmek; hoş gitmeyen bir duruma uğramak; yok olmak; <i>mec.</i> daha kötü bir duruma uğramak; <i>mec.</i> yıkılmak, egemenliği sona ermek; <i>mec.</i> dokunmak, incilmek.”	<i>Bunlar; usta-çırak bir uzun zaman kadeh arkadaşı olmuş, türlü rezilliklere batmış. (UH); Kadının feryatları, boranın ışıklarını hatırlatıyor, şimdi batacağız. (Y)</i>
batır-		+	+						2	39	“Bir şeyin sıvı veya yumuşak bir maddenin içine gömülmesine yol açmak, batmasını sağlamak; bir işte sermayeyi yitirmek; bir kimseyi çekiştirip iyice kötülemek; kirletmek; <i>mec.</i> mahvetmek.”	<i>Karadeniz'e açılmaya zorlanan Struma gemisini 24 şubatta kimliği belirsiz bir denizaltı torpilleyerek batırdı. (E)</i>
bayıl-			+						1	57	“Baygın duruma girmek, uyur gibi olmak, kendinden geçmek, kendini kaybetmek; (-e) çok hoşlanmak, çok sevmek; (-den) sıcak, açlık, susuzluk, yorgunluk vb. etkenlerle dayanma gücünü yitirmek; (-i), argo vermek, ödemek.”	<i>Onun için İstanbul'da gizli bir teşkilatta çalışıyordu. Babası, evde kardeşinin oğlundan çok bahsetmişti. -İhsan'a bayılıyor. (H); Mümtaz barbunyanın bu etnik ve sosyal macerasına bayılmıştı. (H); Mermer ve yıldız süslerin arasında kilim motifi ile işlenmiş saçaklara bayılıyordu. (H); Laleyi fazla üslup buluyor, buna mukabil menekşeye bayılıyordu. (H); Kendisi de elbisesine pek bayılmıştı. (H); Emel Hanım aynı zamanda Mendereslerin çocuklarıyla arkadaş gibiydi. Birlikte sinemaya gitmeye bayılıyorlardı. (E); Onunla alışverişe çıkmayı çok seviyorum, o da benim gibi para harcamaya bayılıyor. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
becer-		+								1	57	"Güç görünen bir iş veya duruma çözüm bulmak, üstesinden gelmek; alay yollu bir şeyi kullanılmaz duruma getirmek, bozmak, kirletmek; <i>argo</i> ırzına geçmek, kirletmek; <i>argo</i> Birini öldürmek."	<i>Fakat dönüşe kadar kızlarımız onu da kendi neşelerine ortak etmeyi becerecekler.(GGKY); Nihayet işaretleri takip ederek ilk metro istasyonunu bulmayı beceriyorum.(GGKY)</i>
beğen-		+	+	+						3	152	"Kuşku duymak, kuşku ile karşılamak; küçümsemek, hor görmek."	<i>Mümtaz, genç kadının güzel ve biçimli büstünü, beyaz bir rüyayı andıran yüzünü daha evvelden beğenmişti. (H); Dizide de en çok babayı beğeniyorlardı. (LBA); Gazetenizi çok beğendim. (GGKY); Ne okusa beğenirsiniz. (GGKY); Ama, solcular pek beğeniyor. (H)</i>
beğenil-				+						1	152	"İyi veya güzel bulmak; benzerleri arasından birini seçip ayırmak; onaylamak, kabul etmek, tasvip etmek."	<i>Kral Konstantinos'un İzmir'e geldiğinde karargâh olarak kullanacağı bir mekân arandı, sonunda Karşıyaka'daki bir konak beğenildi. (E)</i>
bekle-		+	+	+						3	787	"Bir iş oluncaya, biri gelinceye değin bir yerde kalmak, durmak; süre tanımak, acele etmemek; bir şeyi, bir kimseyi gözetmek, korumak, muhafaza etmek; ummak; karşılaşma ihtimali bulunmak; aramak, istemek; oyalanmak."	<i>Üç gecedir ki, o da doğru dürüst uyumamış, babasının odasında, çıkmanın geniş sedirinde onlarla beraber hastayı beklemişti. (H); Erkekler sokak kahvehanelerinde yahut camilerde zikir ü tesbihle iftar vaktini bekliyorlar. (GGKY); Namazı bitirene kadar bekledim. (Yİİ)</i>
beklen-		+								0	155	"Bekleme işine konu olmak."	<i>Bu kış, muhtarın karısı ölecek diye çok beklendi. (Y); Gecikecekse mutlaka telefonla haber vermesi beklenecek.(LBA)</i>
beklenil-		+								0	12	"Beklenmek."	<i>Bu çocuk 24 saat beklenilecektir. (BBAR)</i>
beklet-		+	+							2	53	"Bekleme işini birine yaptırmak; oyalamak."	<i>Adile Hanım Mümtaz'ı çok bekletmedi. (H); Beni tam iki saat beklettin. (UH); İbret olsun diye beş altı saat orada bekletmiş. (UH)</i>
bekletil-							+			1	22	"Bekletme işine konu olmak veya bekletme işi yapılmak."	<i>Sebebini bilmeksizin saatlerce bekletiliyoruz. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
belgele-	+								0	22	“Bir olgunun doğru olduğunu belge ile göstermek, ortaya çıkarmak, tevsik etmek.”	<i>Gazete yazdı, DGM belgeledi. (GTS)</i>
belir-				+					1	78	“Önce belli veya görünür olmayan bir şey ortaya çıkmak, tezahür etmek; bir düşünce veya durum için, kesin bir biçim almak, tebellür etmek; iyice görünür ve anlaşılır bir durum almak, tebarüz etmek.”	<i>Yüksek lambaların soluk sarı ışığı ve yağın karın altında dünyanın bu köşesinin her şeyden uzaklığını ve inanılmaz ıssızlığını öylesine güçle hissetti ki, Allah düşüncesi içinde belirdi. (K); Yüzünde konuşalım diyen bir ifade belirdi. (K); Güneş iki mızrak boyu yükseldiğinde terkedilmiş benzeyen çöl boyunca hayat emareleri belirdi. (GGKY); Bunun etrafında bazı peykler beliriyor. (Y)</i>
belirginleş-				+				+	2	10	“Belirgin duruma gelmek.”	<i>Ve şehrin neresinden geldiği belli olmayan mavimsi bir ışıktaki iyice belirginleşiyordu. (K)</i>
belirle-		+	+						2	225	“Belirli duruma getirmek, belirli kılmak, tayin etmek; yeni bir kavramı, özünü oluşturan öğeleri açıklayarak tanımlamak, sınırlamak; bir kavramı, ayırıcı bir öge ekleyerek sınırlamak, kapsam bakımından daraltmak, genellemek karşıtı.”	<i>Merkez bilgileri inceliyor ve olumlu karar alırsa yemin töreninin yerini ve saatini belirliyordu. (E); Öğretmenler ve öğrenciler olmak üzere kendimize bir hedef kitle belirledik. (UH)</i>
belirlen-									1	200	“Belirli duruma getirilmek.”	<i>Paranın ne kadarının nereye gideceği önceden belirlenmiş. (GGKY); Gelişen toplumumuzun çağdaş baba modeli belirlendi. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
belirt-		+							1	335	"Açıklamak, tebarüz ettirmek."	Serhat Kars Televizyonu yetkilileri, stüdyo dışında yapılan kendilerine reklam verdiğini belirtti . (K); İstikbal endişesi taşımadıklarını, üniversiteyi kazanmalarının kesin olduğunu belirtiyorlar . (GGKY); Bizi evine misafir eden tarih öğretmeni, okuduklarımı ilgiyle kağıda geçiriyor ve bu bilgileri müzeye ulaştıracağını belirtiyor . (GGKY); İttihatçıların futbolun kitlesel özelliğini kavrayan ilk siyasal hareket olduğunu belirtmiştik . (E); Başka bir kitabımızda, mânilerimizin Karacaoğlan şiirine de katkıda bulunduğunu belirtmiştik . (YE)
belirtil-		+	+						2	171	"Belirtme işine konu olmak."	Çöplerin yakılarak gübre haline getirilmesini gerekçeleriyle belirtilmiştir . (UH)
belle-		+							1	14	"Öğrenip akılda tutmak; sanmak; bel denilen araçla toprağı işlemek, aktarmak."	Sahnedeki yavru nereden görmüşse bu "milli dans" gayet iyi bellemiş . (GGKY)
benimse-		+	+						2	71	"Bir şeyi kendine mal etmek, sahip çıkmak, kabullenmek, tesahup etmek; <i>mec.</i> bir şeye, birine bağlanmak, ısınmak."	Büyük şehir geleneklerini benimsememiş henüz. (BBAR); İbrahim Batukan Mustafa Efendi'nin yolunu benimsemiştir . (BBAR); Sanıyorum bütün eski Sovyet ülkeleri cevizi milli bir meyve olarak benimsemişler . (GGKY); Adile, daha zayıf sandığı, hayatında birtakım gedikler bulunduğunu bildiği Nuran'ı benimsiyordu . (H); Hakikatte halkımız münevverlerine inanır, onu benimser . (H); Yatak, hasta ile beraber kabarmış, onun ıstırabını benimsemişti . (H); Cumhuriyet'in Batılılaşmacı heyecanına uygun düştüğü için ilk başta benimsemişler . (K)
benimsen-	+								0	30	"Benimseme işine konu olmak."	Mutluluğa açık ruhsal durum

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>benimsenmelidir.</i> (GTS) <i>Belki bu yüzden benim çizdiğim Mevlana da en fazla benim içimdekine benziyor.</i> (CK); <i>Ki o genç Mehmed İstanbul kapılarına dayandığı zaman, İstanbul'un durumunu anlatan hikayeye benziyor.</i> (K); <i>Başkanlarına reis diye hitap eden delişmen gençler ne kadar da tanıdık, ne kadar da bizden birilerine benziyor.</i> (GGKY); <i>...Ve gün gelsin kandil geceleriniz de bizimkilere benzesin.</i> (GGKY); <i>Gerek tavır gerekse tesbihat, daha evvel tanıdığım şazeli zikrine oldukça benziyor.</i> (GGKY); <i>Onlar canlı bir tabiat parçasından ziyade, kim bilir hangi felaketle oldukları vaziyette donup kalmış mahluklara benzerlerdi.</i> (H); <i>Eğer bütün imrendiğin o ise, hiç merak etme; yakında Avrupa, hatta dünya, İspanya'ya benzeyecek.</i> (H); <i>Yalnız başı omuzlarının üstünde değil de, göğsünden çıkmışa benziyordu.</i> (H); <i>Suat'ın mektubunda bahsettiği küçük kıza benzemişti.</i> (H)
benze-		+							1	222	“İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak; sanısını uyandırmak, gibi görünmek.”	
benzet-		+	+						2	39	“Benzer duruma getirmek; bir şeyde başka şeye benzeyen yönler bulmak; <i>mec.</i> kötü bir duruma getirmek, bozmak; <i>mec.</i> dövmek.”	<i>Kendisini Marlon Brando'ya benzetir.</i> (KG); <i>Mümtaz, gene iki dizini altına alıp sandalyesinde öylece plak dinleyen Nuran'ı, şarkın minyatürlerine benzetecekti.</i> (H)
besle-		+		+		+			3	73	“Yiyecek ve içeceğini sağlamak; yedirmek; semirtmek; eklemek, katmak, çoğaltmak; bir şeyi korumak veya sağlamca durmasını sağlamak için çevresini veya altını desteklemek, doldurmak, pekiştirmek; yetiştirmek; <i>mec.</i> bir duyguyu gönülde yaşatmak; <i>mec.</i> maddi yardım yapmak, desteklemek.”	<i>Bu iki ay onun ruhunu garip surette beslemişti.</i> (H); <i>Saadet Hoca Hanım beni adeta kuş sütüyle besliyordu.</i> (UH); <i>Bakın sizi nasıl besleyeceğim.</i> (H); <i>Orada bir küçük eşek besleyeceğim.</i> (Y)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
beslen-						+	+			2	118	"Kendini beslemek; besleme işine konu olmak." <i>İhtilaller siyasiler kadar, yürekli şair ve yazarların da kaleminde hayat bulan muhalif söylemlerden besleniyor. (CK); Bu manzara olayın canlı tanıklarından duyduğum bazı şeylerle daha da beslendi. (GGKY)</i>
bestele-		+	+							2	16	"Beste yapmak." <i>Ka'nın son şiirini birlikte besteleyecekti. (K)</i>
bezen-						+				1	14	"Bezeme işine konu olmak, süslenmek." <i>Bu bahçe çiçeklerle bezenmişti o yıl. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bık-										1	44	<p>“Tekrarlanması, sürüp gitmesi yüzünden bir şeyden doyunluk veya yorgunluk duyarak onu istemez duruma gelmek, usanmak; mecaz dayanamaz duruma gelmek.”</p> <p><i>Her gece onlara hizmet etmekten bıkmıştı. (K); Sevgilisi yavaş yavaş onun hayatından ve düşüncelerinden bıkiyordu. (H); Yaşım büyüdü. Artık bebeklerden bıktım. (H); Sayıları bir elin parmaklarıyla sayılabilecek kadar az olan asi gençler yüzünden bütün gençlere işe yaramaz gözüyle bakılmasından bıktım. (LBA)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
birak-		+	+	+					3	932	<p>“Elde bulunan bir şeyi tutmaz olmak; koymak; bir işi başka bir zamana ertelemek; unutmak; bulunduğu yeri veya durumu değiştirmemek; saklamak, artırmak; bir işin sorumluluğunu, yükümlülüğünü başkasına vermek, görevlendirmek; engel olmamak; sarkıtmamak; ölen, ayrılan birinden iş, kişi, nesne vb. şeyler kalmak; bir alışkanlıktan veya bir işten vazgeçmek; uğraşmaz olmak, artık uğraşmamak; bıyık veya sakal uzatmak; özgürlük vermek, hürriyetine kavuşmasını sağlamak; boşamak; kötü bir durumda terk etmek; ayrılmak, terk etmek; sınıf geçirmemek, döndürmek; bir pazarlıkta, belli bir fiyata vermeyi kabul etmek; bakılmak, korunmak için vermek; yanına almamak, yanında götürmemek; sahiplik hakkını başkasına vermek; yapışık olan bir şey yapışıklıktan kurtulmak; bulunduğu veya dokunduğu yerde bir şey oluşturmak, meydana getirmek.”</p>	<p><i>Ben de işi çocuğa bırakıyorum. (GGKY); Dedeleri birkaç nesil önce bu topraklardan muhaceret eden arkadaşımız, yolun başından beri olan bir bulut gibi yükünü şimdi toprağa bırakıyor. (GGKY); Anadolu halkını, hayvani duyguların, cehaletin ve yoksulluğun ve kıtlığın elinde bırakmıştır. (Y); Her vagon yolcularının neredeyse yarısını yollarda bırakmıştır. (GGKY); Size hiçbir şekilde geç kalma mazereti bırakmıyor. (GGKY); Sizi bırakmayız. (UH); Bize bırakmazlar. (Y); Adam at sineği gibi yapışmış bırakmıyor. (GGKY); Vallahi, bir lokma ekmek, bir tane yumurta bırakmazlar. (Y)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
birakıl-			+	+					2	134	“Bırakma işine konu olmak, terk edilmek.”	<i>Dervizanın asıl cazibesi olan kuşak güreşleri en sona birakılmıştı. (GGKY); Nuran'la evlenecekti, bu sevgi tesadüfe birakılamazdı. (H); Antlaşmalara göre, Edirne, Dimetoka ve Kara ağcım içinde olduğu bölge Osmanlı'ya birakıldı. (E); İleri devletçi olacak, ancak devletin yapamadığı işler özel teşebbüse birakılacak. (E); Pek bir şeyden anlamayan öğrenciler sınıfta birakılıyordu. (BBAR)</i>
biç-		+							1	15	“Belli bir biçim vererek kesmek; dikilecek kumaş belli bir ölçüye ve modele uygun olarak makasla kesmek; ekin, ot ve benzerlerini orakla, tırpanla, makine ile kesmek; <i>mec.</i> yaylım ateşiyle öldürmek; <i>mec.</i> değer, paha, fiyat belirlemek.”	<i>Asırlardır bize soğukkanlılıkla ameliyat yaptılar, biz kestiler, biçtiler. (H)</i>
biçil-		+							1	18	“Biçilme işine konu olmak.”	<i>Zırhlı otomobilin mitralyözünü tarafından biçilir biçilmez bilincini yütürüyor. (GTS)</i>
biçimlen-	+								0	14	“Bir şey belli bir biçim kazanmak, şekillenmek.”	<i>Toplumsal sonuçların altında bireysel davranışlar yatar; sosyal gerçek, bireyin kişisel yaşamından geçerek biçimlenir. (Yİİ)</i>
bil-		+							1	2448	“Bir şeyi öğrenmiş bulunmak; bir bilim veya sanat dalında yeterli olmak; bir iş yapmaya alışmış olmak, elinden gelmek; tanımak, hatırlamak; sanmak, varsaymak, farz etmek; sorumlu tutmak; inanmak; işine gelmek, uygun bulmak; “-a / -e” zarf fiil ekli fiillerle yeterlik bildiren birleşik fiiller oluşturur; saymak.”	<i>Bu yalıtı biz o zaman Hüseyin Hüsnü Paşa'nın olarak bilirdik. (CK); Ka Türkiye'den uzak olmasına rağmen Kars'ın son yıllarda ülkenin en yoksul en unutulmuş bölgesi olduğunu biliyordu. (K); Rivayet böyle, doğrusunu Allah bilir. (CK); Kars'ta başına gelecekleri biliorum. (K); Birkaç seneden beri kontratı yenilemek, kiralari almak gibi işleri yüklenen Mümtaz, onu hatta dükkanında ve karşısında iken bile görmenin ne kadar güç olduğunu bilirdi. (H); O</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>okuma yazma bilirdi. (CK)</i>
bildir-		+	+						2	131	“Herhangi bir şeyi haber vermek; herhangi bir konuda bilgi vermek; anlatmak, ifade etmek.”	<i>O zaman ben sana hemen durumunu bildireyim. (K); Sayın evladım, burada izninizle bir itirazım var, yollayan heyete onu da bildirin lütfen. (K); ABD, ekonomik ve askerî yardım ve hatta ülkelerine askerî çıkarma yapılmasını isteyen Ortadoğu devletlerine bu yardımları karşılamaya hazır olduğunu bildirdi. (E); Şimdi çıkış noktasındaki karakolu arayarak durumu bildireceğim. (GGKY)</i>
bildiril-			+						1	131	“Bildirme işine konu olmak, duyurulmak, haber verilmek.”	<i>Çolak Hayri'ye bildirildi. (E)</i>
bilgilen-							+		1	11	“Bilgi sahibi olmak, öğrenmek.”	<i>Okuduklarımızla bilgileniyoruz. (BBAR)</i>
bilgilendir-		+	+	+					3	19	“Bir konuda bilgi sahibi olmasını sağlamak, haberdar etmek.”	<i>Başından beri devrimin içinde bulunmuş, birikim sahibi ve eleştirel kafalı biri olarak sonradan bizi her hususta bilgilendiriyor. (GGKY)</i>
bilin-							+	+	2	368	“Bilme işine konu olmak, anlaşılma, öğrenilmek.”	<i>Bu örgütlenmenin bir görünümü, değişmezlik adıyla bilinir. (Yİİ); Amaç Türkiye'nin başarısı Azerilerce bilinmesin. (GGKY); O zamanlar yüksek teknik öğretiminin önemi pek bilinmiyormuş. (BBAR)</i>
bin-		+	+						3	182	“Yüksek bir şeyin veya bir hayvanın üstüne çıkıp ayaklarını sallandırarak oturmak; bir yere gitmek için tren, vapur, uçak, otomobil vb. bir taşıtta yer almak; bisiklet, motosiklet, binek hayvanı kullanmak; iş istenilmeyen veya beklenilmeyen bir biçim almak; bir şey sıkışarak yanındakinin üstüne	<i>Herkesin şaşkın bakışları arasında, belindeki revolverini çıkararak, arabaya bindi. (E); Babasının billur lambasını elinden almış, çocukluğundaki köylü kızıyla bir kayığa binmişlerdi. (H); Diyelim ki uçağa bindiniz. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											çıkmaq; fiyat artmaq.”	
bindir-		+	+	+					3	12	“Bir kimseyi bir şeyin üzerine çıkartmaq, oturtmaq veya içine yerleştirmek, binmesini sağlamak; taşıt, ön tarafından başka bir taşıta çarpmaq veya bir yere vurmak; eklemek, katmaq.”	<i>O gün istasyon şefi, makasçı, makasçının karısı, dilsiz kız ve ben annemi gözyaşları içinde tirene bindirdik. (UH); Mümtaz, yine rüyada gibi hareketlerinin manasından adeta habersiz; akşam saatinde otomobile Nuran'ı bindirdi. (H)</i>
birik-				+					1	70	“Toplanıp yığılmaq; birbirine eklenip çoğalmak.”	<i>İncecik dumanlara bırakıp öylesine kederlendi ki gözlerinde yaşlar birikti. (K)</i>
biriktir-				+					1	36	“Toplayıp yığılmaq; bir şeyi ölçülü kullanarak arttırmak, tasarruf etmek; öğrenme, yarar sağlama vb. sebeplerle bazı nesnelere bir araya getirmek, koleksiyon yapmak.”	<i>Bizlerin onu tanıdığı sıralarda arsasının üstüne ev yapmak için para biriktiriyordu. (LBA); Biraz biriktirmiştim. (KG)</i>
birleş-				+	+				2	108	“Ayrıyken tek bir bütün durumuna gelmek; buluşmaq, bir araya gelmek; uyuşmaq, aynı görüşte olmak; aynı amaç çevresinde toplanmaq; kaynaşmaq, cinsel ilişkide bulunmaq.”	<i>Bu anekdot zihnimde, Arnavutların gösterdiği taşkın tezahüratla birleşiyor. (GGKY); Şimdi de burada genç kadının çok tatlı sarhoşluğu Boğaz gecesiyle birleşiyordu. (H); Asrımızın insanıyla bu hamalın talihi garip şekilde birleşmişti. (H); Bu durum babasının ölümüyle bir şekilde birleşti. (H); Ne garip! Hiçbir şey ötekiyle birleşmiyor. (H)</i>
birleştir-		+		+		+		+	4	72	“Bir araya getirmek.”	<i>Aydın Menderes 1 Kasım 1991'de hayatını Ümran Hanımla birleştirdi. (E); Önce onları bir dinleyelim, sonra şu mektuplarla birleştirebiliriz. (BBAR); Sonra herşey aynı bulamk rengi alıyor, sert sağanak rast geldiği her şeyi sanki birleştireyorduk. (H); Felaket bile bizi birleştiremedi. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bit-	+								0	556	“Tükenmek; sona ermek; <i>mec.</i> çok yorulmak, güçsüz kalmak, çok zayıflamak; <i>argo</i> çok sevmek, bayılmak, beğenmek; bitki, tüy, saç vb. şeyler çıkıp yetişmek.”	<i>Biz kahvelerimizi höpürdetirken yol bitti bitecek. (GGKY)</i>
bitir-		+	+	+					3	206	“Bitmesini sağlamak, sona erdirmek, tüketmek, tamamlamak, sonuçlandırmak; güçsüz düşürmek, bitkin duruma getirmek, yormak.”	<i>Medeniyeti kemire kemire kırk senede bitirdiler. (CK); Mustafa İnan liseyi, üniversiteyi birincilikle bitirmiş. (BBAR); Mustafa ağabey olmasaydı ben liseyi bitiremezdim. (BBAR); Selamını söyle, diye bitirdi. (UH); Orta mektebi bitirmiş. (UH)</i>
bitiril-					+				1	18	“Bitirme işine konu olmak.”	<i>Kalan iş, arkadaşlarının yardımıyla bitirildi. (KG)</i>
bocala-				+					1	18	“Gemi rüzgâra karşı gidemeyerek sürüklenmek; <i>mec.</i> bir işte tutulması gereken yolu kestirememek, ne yapacağını bilememek, kararsız olmak.”	<i>Gidip gitmemekte çok bocalamıştı o zamanlar. (BBAR); Bu imparatorluk eski bir çiftçi imparatorluğuymuş, hala onun iktisadi şartları içinde bocalıyoruz. (H)</i>
boğ-		+							1	40	“Bir canlıyı, soluk almasına engel olarak öldürmek; el, ip vb. ile bir şeyi çepeçevre sıkmak; motorlu taşıtlarda fazla yakıt, motoru çalışmaz duruma getirmek; renkler uygun düşmemek; <i>mec.</i> silik bir duruma getirmek, bastırmak; <i>mec.</i> tamamıyla kaplamak, sarmak; <i>mec.</i> peş peşe yapmak, bir kimseyi bir şeyin fazlasına eriştirmek veya uğratmak; <i>mec.</i> bir durumu başka bir durum yaratarak örtmeye çalışmak; <i>mec.</i> gelişmesine engel olmak; <i>mec.</i> bunaltmak.”	<i>Yatağımı yumruğumla dövmeğe, dişlerimle ısırmağa başladım, boğazıma tıkanan hıçkırıklar beni boğacak. (Y)</i>
boğul-			+						1	39	“Boğma işine konu olmak; havasızlıktan ölmek; <i>mec.</i> bunalmak.”	<i>İltifatlara boğuldu. (E); Yaşamak, başkaları tarafından muhasara altına alınmak, yavaş yavaş boğulmaktı. (H)</i>
boğuş-				+	+				2	20	“Birbirinin boğazına sarılmak, dövüşmek; mücadele etmek; <i>mec.</i> çabalamak, altından kalkmaya çalışmak, uğraşmak.”	<i>Geceleri, karışık rüyalar arasında, hemen hemen hep onunla boğuşuyordu. (H)</i>
borçlan-			+	+			+		3	19	“Karşılığını sonra vermek şartıyla birinden para veya bir şey almak.”	<i>Bakkala iyice borçlanmıştı. (UH) Askerde, arkadaşına iki altın borçlanmıştı. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
boşal-	+								0	23	“Boş duruma gelmek, içinde bir şey kalmamak, inhilal etmek; dışarıya akmak, dökülmek; gevşemek, açılmak; <i>mec.</i> derdini, sıkıntısını birine anlatarak ferahlamak, deşarj olmak; hayvan, bağından kurtulmak.”	<i>Nuran'ı sokağın ucunda gördüğü zaman bütün hüviyeti boşalırdı. (H); Zaten kasaba giderek boşalıyor. (UH)</i>
boşalt-		+	+						2	49	“Boş duruma getirmek; dökmek, boca etmek; bir silahta ne kadar mermi varsa hepsini arka arkaya patlatmak; kusmak; gevşetmek, açmak.”	<i>Gazozcu Nurettin'in çevresinden ayrılmaz, küçümen yumuk eller sıkı sıkı tuttuğu bozuklukları tezgaha boşaltırdı. (UH); Çekmeceleri çekip içindekileri masanın üzerine boşaltıyor. (K); Nefesimi boşalttum, oh be. (UH)</i>
boşaltıl-								+	1	20	“Boşaltma işine konu olmak.”	<i>Bu koliler dışarı boşaltılsın. (K)</i>
boşan-					+	+	+		3	49	“Karı ve koca mahkeme kararı ile birbirinden ayrılmak; hayvan, başlığınan, koşum takımından veya bağından kurtulmak; birdenbire ve bol bol akmak; baskı altında gergin duran bir şey, birden ve hızla kurtulmak; kapalı bir yerde bulunan insanlar birden dışarı çıkmak; çok ağlamak; <i>mec.</i> dertlerini, yakınmalarını anlatmak; <i>hlk.</i> sıyrılmak, kurtulmak.”	<i>Vesamet Hanım eşinden bu nedenle boşanmıştı. (E); O kadın kocasından iki ay önce boşanmıştı. (UH); Ben sekiz yaşındayken boşanmışlar. (LBA)</i>
boya-		+	+	+	+	+			5	30	“Boya sürerek veya boyaya batırarak renk vermek; <i>mec.</i> ağır söz söylemek, aşağılamak.”	<i>Sınıfın masasını iki öğrenci beyaza boyamıştı. (UH); Onun ceketini dükkanda boyadılar. (K); Yüzünü uykuda boyamışlardı. (K); Yurttaki bütün öğrencileri ayakkabı boyasıyla boyamışlardı. (UH); Çantasını resim kalemiyle boyamıştı. (UH); Evin duvarını boyadılar. (CK); Abi içeriden boyuyorum. (UH)</i>
boyan-		+							1	29	“Boyama işi yapılmak; kendi kendini boyamak, yüzüne boya sürmek, makyaj yapmak; boya veya renkli bir şey sürülmek.”	<i>Bu hücrelerin duvarları nedense mor renge boyanmıştı. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
boz-		+		+						2	146	"Bir şeyi kendisinden beklenen işi yapamayacak duruma getirmek; bir yerin, bir şeyin düzenini karıştırmak; dokunmak, zarar vermek; geçersiz bir duruma getirmek; büyük parayı küçük birimlere ayırmak; bozguna uğratmak, yenmek, mağlup etmek; altını paraya çevirmek, bozdurmak; yabancı ülke parasını Türk parasına çevirmek; bağ veya bostanın son ürününü toplamak; daha büyük para birimini küçük para birimlerine değiştirmek; kızlığına zarar vermek; biçimini ve kullanımını değiştirmek; bırakmak, dağıtmak; <i>mec.</i> bir kimseyi beklemediği bir davranış karşısında bırakarak veya sözünü yalana çıkararak küçük düşürmek; <i>mec.</i> aklını yitirecek derecede bir şeye düşkün olmak; <i>mec.</i> kötü duruma getirmek."	<i>Babasının aldığı oyuncakları iki günde bozdu. (UH); Babam yaptığım hatadan dolayı beni arkadaşlarımla ortasında bozmuştu. (UH); Oğlan aklını boyayla bozmuş. (UH); Mağazadan çıktım, tütüncü bozmadı, gazeteci bozmadı, 90 kuruluşluk bir çikolata aldım, bozdular. (Yİİ)</i>
bozul-				+						1	186	:"Bozma işine konu olmak; yiyecek kokmak, yenilemeyecek duruma gelmek, ekşimek; dağılmak, bozguna uğramak; taşıt arızalanmak; <i>mec.</i> iyi ve değerli niteliğini yitirmek; <i>mec.</i> bir şeye kızmak, içermek; <i>mec.</i> sağlığını yitirip zayıflamak."	<i>Bilhassa son günlerde uykuları adamakıllı bozulmuştu. (H); Sınıfın birliği ve samimiyeti bozulmadı. (BBAR); Onları şehre getiren otobüs hiç bozulmuştu. (K); O andan beri, sanki İsmail'in elini kolunu bağlayan sihir bozuldu. (Y)</i>
böl-		+	+		+					3	74	"Bir bütünü iki veya daha çok parçaya ayırmak, taksim etmek; <i>mec.</i> birliğin bozulmasına yol açmak, parçalamak; matematik bir niceliği iki veya daha çok eşit parçaya ayırmak."	<i>Şems bir bıçak gibi Mevlana'nın ömrünü tam orta yerinden ikiye böldü. (CK); Vardar ovasına kurulmuş şehri, şu gördüğümüz aynı adı taşıyan nehir ikiye böler. (GGKY); Biz üç yol refiki, bir yandan ikramları tüketip bir yandan da kendi aramızda pes perdeden bu ve benzer ilginç hususları kritik ededururken birden Türk usulü bir selam sohbetimizi bölüyor. (GGKY)</i>
bölün-				+	+					2	78	"Belirli bölümlere, parçalara ayrılmak."	<i>Üstelik içi rahat değildi, kafası ikiye, hatta üçe bölünmüştü. (H); İktidarı kaybeden İttihatçılar, kendi aralarında da bölündüler. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bölüş-		+							1	13	“ İki veya daha çok kimse aralarında herhangi bir şeyi paylaşmak, üleşmek, payını almak, taksim etmek.”	<i>Peygamber tek bir taneyi nasıl olup da kırka böleceğini düşünürken Cebrail inmiş, Tanrı'nın buyruğunu bildirmiş ki üzüm tanesini eze, suyunu Erenlere bölüştüler, onlar üzümün suyunu çıkarıp bölüşmüşler. (YE)</i>
bul-		+	+						2	1446	“Arayarak veya aramadan bir şeyle, bir kimse ile karşılaşmak; bir şeyi elde etmek; kaybedilen bir şeyi yeniden ele geçirmek; varlığı bilinmeyen bir şeyi ortaya çıkarmak; ilk kez yeni bir şey yaratmak, icat etmek, keşfetmek; istenilen şeye kavuşmak, nail olmak; bir yere, bir noktaya erişmek, ulaşmak; herhangi bir görüşe, bir yargıya varmak; seçmek, uygun saymak; sağlamak, temin etmek; kabahat, suç, kusur yüklemek; cezaya uğramak; hatırlamak.”	<i>Ortadoğu kökenli bir din olmasına rağmen Hıristiyanlık asıl yayılma alanını Batı'da bulmuştu. (CK); Ama yoksul ve acılı insanlar olan ilk Hıristiyanlar kendilerini arenada buluyorlardı. (CK); Çarpacak bir beni mi buldun? (CK); Gidip tabelacı ressam Kara Turan'ı buldum. (UH)</i>
bula-		+	+						2	11	“Bir nesnenin her yanını bir şeye değdirerek üstünü onunla kaplamak, bir nesneyi başka bir maddeye batırmak.”	<i>Balığı una bulamak. (GTS)</i>
bulan-				+					1	19	“Bulama işine konu olmak, her yanı bir şeyle kaplanmak; duruluğunu yitirmek; parlaklığını ve açıklığını yitirmek; mide bulantısı olmak.”	<i>Annem bıkılmıştı artık balık ayıklamaktan, midesi bulanıyordu hamile kadının (UH)</i>
bulaş-			+		+				2	58	“Bir nesne, üzerine sürülen bir şey yüzünden kirlenmek; istenilmeyen bir madde bir şeye sürülmek; hastalık geçmek, sirayet etmek; çatmak, sataşmak, tedirgin etmek; istemeden veya rastlantı sonucu bir işe karışmak.”	<i>O yıllar önce bir cinayete bulaşmıştı. (K); Galiba bize de biraz Harabatilik bulaşmış. (GGKY)</i>
bulaştır-		+	+						2	10	“Bulaşmasına yol açmak.”	<i>Elimi bir daha hamura bulaştıramam. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
bulun-				+					2	1856	“Bulma işine konu olmak; herhangi bir durumda olmak; bir yerde olmak.”	<i>Kadın, hala benim hizmetimi görmek lütfunda bulunuyor. (Y); Rus edipleri hakkında kehanette bulunur. (CK); Ünal Bey belli taleplerde bulunuyordu. (GGKY); Bizim Mustafa da bir talepte bulunmuş. (GGKY); Çeşitli vaatlerde bulunuyor. (GGKY); Bu aşkıta vaziyetleri ne olursa olsun aralarında bir nevi itisaf duygusu bulunacaktı. (H); Bunlardan Mehmet'i Konya'ya göndermiş idi, Mehmet, Aladdin'le bulunmuştu. (YE); Dillerini geliştirmek isteyen yabancı öğrenciler için anlaşmalı aileler bulunuyormuş. (GGKY); Ama yumurta olmasaydı, yine bir konuşma konusu bulunurdu. (Yİ)</i>
bulundur-		+		+					2	91	“Var olmasını, hazır bulunmasını sağlamak; eksik etmemek.”	<i>Silahını sürekli çekmecesinde bulunduruyordu. (E)</i>
buluş-				+			+		2	109	“Bir araya gelmek; karşılaşmak; önceden belirlenmiş bir yer ve zamanda bir araya gelmek; kavuşmak; konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak bunların işlenişinde yeni bir yol tutma.”	<i>Yarın gene orada buluşalım. (BBAR); Kars'ın bütün İslamcılarını orada buluşur. (K); İzmir ve Aydın'ın önde gelen aileleri bu düğünde buluşmuşlardı. (E); Bugün Ali Bey'le buluşacağız. (KG)</i>
bunal-				+	+				2	21	“Soluk alması güçleşmek; <i>mec.</i> çok sıkılmak, çok tedirgin olmak.”	<i>O, bu yaz akşamının koyu ışığı içinde, sıcaktan bunalıyordu. (H); Ancak o dönemde II. Abdülhamit'in sıkı rejiminden bunalmıştı. (E)</i>
bunalt-		+	-	+					2	10	“Bunaltmasına yol açmak.”	<i>Gencimizin üstüne üstüne giderek, onu bunaltmamalıyız. (LBA); Adana'da yaz sıcakları bunaltıyordu. (BBAR)</i>
burkul-				+					1	12	“Burkma işine konu olmak; <i>mec.</i> üzüntü duymak; kol, parmak vb. birdenbire kendi eklemi üzerinde dönmek, bir zorlanma sonucunda incinmek.”	<i>Bahçenin önünde koşarken düşen çocuğun ayağı burkuldu. (UH); İçi garip surette burkuldu. (H)</i>
buruştur-		+		+					2	15	“Buruşuk duruma getirmek.”	<i>Her yanın yarılmış bir halde kanyor ve acıdan yüzünü buruşturuyorsun. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
buyur-			+	+					2	129	“Bir şeyin yapılmasını veya yapılmamasını kesin olarak söylemek, emretmek; söylemek, demek, düşüncesini bildirmek; gelmek, gitmek, geçmek, girmek; almak; etmek, eylemek.”	<i>Naşit Beyefendi hazretleri saray-ı hümayuna buyurmuşlardır. (H); “Bu çürük binada, bu acayip kafeste oturduğum yetmiyormuş gibi, bir de size para mı vereceğim.” diyemediği için, gelecek ayın ortasında buyursunlar. (H)</i>
bük-		+							1	29	“Sertçe çevirmek, kıvrırmak; birkaç tel ipliği burarak sarmak; eğmek; katlamak; döndürmek.”	<i>Onu da bir boru gibi büküyor. (BBAR)</i>
bükül-	+								0	27	“Bükme işine konu olmak, katlanmak; iplik eğrilmek; eğilmek; yönelmek.”	<i>Bunu, boğuşarak yaşarken, benim de alnum çizgilendi, saçlarım ağardı ve belim büküldü. (Y)</i>
bürü-		+							1	11	“Sarmak, kaplamak, örtmek, basmak, istila etmek; <i>mec.</i> çok, güçlü etkilemek.”	<i>Her yanı yabani otlar bürümüş. (UH)</i>
bürün-			+						1	46	“Bürüme işine konu olmak; sarınmak, örtünmek; bir görünüşe girmek.”	<i>Bazıları da bunu yıllardır süren polis baskılarının, aramaların bir yenisi sanıp kapıyı korkuyla açıyor, gelenlerin devletten olmadığına hükmedince de sessizliğe bürünüyorlardı. (K); Bekirağa Bölüğü derin bir sessizliğe büründü. (E); Sadece cezalandırılırke gözlerinin içine bakılan çocuk kısa sürede sevilmediği, kendisinin iyi bir insan olmadığı kanısını edinip utanca boğulacak; çekingen ve insanlardan kaçan bir kişiliğe bürünecektir. (LBA); Garip ki sizi asıl tanımam, tanımak burada karşılıklı bir açılım, hiç</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<p>olmazsa açılımin bir ucunun tarafınızdan kabul görmesi anlamına bürünüyor. (CK); Serbest tavırlı İran hanımları uçağın kapısından girerken bambaşka bir hüviyete kılık kıyafete bürünüyor.. (GGKY); İstanbul karanlığa bürünmüştü. (E); Bir kimseyle konuşurken araya koyduğunuz mesafe, kendi başına bir anlam ifade eder ve kişisel mekanın sınırları, bir mesaj niteliğine bürünüyor. (Yİİ); Bu nedenle, ilişkinin türüne göre, kelimeler farklı anlamlar alır ve değişik nüanslara bürünüyor. (Yİİ) Bu tür psikolojik savunma mekanizmaları sayesinde öyle bir algılama çerçevesi oluşturur ki, bu çerçeve içinde davranışları aptalca olmaktan çıkar, akla yatkın, anlamlı davranışlar görünümüne bürünüyor. (Yİİ)</p>
bütünleş-										1	45	<p>“Bütün duruma gelmek.”</p> <p>O, yüzyılların ötesinden gelen bu ışık ve gölge ezgileriyle bütünleşiyordu. (GTS)</p>
büyü-										1	284	<p>“Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak, irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek; yetişmek; yaşı artmak, yaşlanmak; artmak, güçlenmek, şiddeti artmak; sayıca artmak; genişlemek; önem ve değer kazanmak.”</p> <p>Ben Abdülhak Şinasi gibi yalılarda büyümedim. (CK); Ben işte, tuhaf bir şey, yollar da doğmuş, yolculukta büyümüşüm. (UH); Küçük Mustafa bu felaketler içinde, memleket hasretiyle yanan büyüklerin anlattıklarını dinleyerek büyüyecek. (GGKY); Fakat küçükken sürekli olarak kendilerinden daha zeki olduğu söylenen kardeşleri ya da arkadaşlarıyla kıyaslandıkları için, kendilerini akılsız, düşük zekalı, ahmak bilerek büyümüşlerdir. (Yİİ); Belli ki mesele basit değil, yoksa bu kadar büyümezdi. (K); Cemil Meriç haklı, gerçek hükümdarlar yağmalandıkça</p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>büyürler. (CK)</i>
büyüle-		+							1	12	“Büyü ile etki altına almak; <i>mec.</i> çekiciliği ile etkisi altına almak, birini kendine bağlamak, teshir etmek.”	<i>Bu derin cümleler sizi büyüledi. (CK) ; Yaz akşamlarının İstanbul'u herkesi olduğu gibi onları da büyülemişti. (LBA)</i>
büyüt-		+	+						2	57	“Büyük duruma getirmek, genişletmek; yetiştirmek, bakmak; <i>mec.</i> abartmak, mübalağa etmek.”	<i>Onu dedesi Pelvan Süliüman büyütmüş. (UH); Evlilik cüzdanından çıkardığı resmini büyütmüş. (UH); Tek tük mal-maltız yakanlara odun kömürü taşıyarak Turan'ı büyütmüş. (UH); Onu amcasının oğlu büyütmüştü. (H); Gözümüzde çok büyütmeyelim. (BBAR)</i>
büyütül-		+							0	10	“Büyütme işi yapılmak.”	<i>Resmi ötekilerden ayrılarak büyüülmüştür. (GTS)</i>
büzül-			+	+	+	+	+		5	14	“Büzme işi yapılmak.”	<i>Yanmış zeytinyağı kokusu, Rumca şarkı, garson bağırırları, havada uçar gibi hazır tebessümler, bir köşeye alkol ve cigara dumanı içinde büzüldü. (H); Kız iki avucu yüzüne kapalı, çığlık çığlığa duvara sırtını verip köşeye iyice büzüldü. (Yİİ); Güzel gelin, korkudan köşeye büzüldü. (Yİİ); Garip bir üşüme hissiyle köşeye büzüldü. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
canlan-			+						3	36	"Gücü artmak, diri duruma gelmek; depreşmek; geçmişte yaşanan bir olay veya durum yeniden hatırlanmak; <i>mec.</i> etkinliği artmak, hareketlilik kazanmak."	<i>Duvar çevresinde kuşatılan şehir, düzlükleriyle karşınızda canlanıyor. (GGKY); Şimdi bu sıcak mahremiyetin yokluğu her an için bin türlü hayalle gözlerinde canlanıyordu. (H); Kandilli'den Beykoz'a kadar bütün manzarayı kavrayan balkonuyla gözündeydi canlandı. (H); Yaz, bir dünyanın sonu gibi iyice içinde canlandı. (H)</i>
canlandır-		+		+					3	57	"Canlanmasını sağlamak, canlanmasına yol açmak; yaşatmak, birinin kılığına girmek; canlılık, tazelik, dirilik getirmek; <i>mec.</i> yoğunluk, etkinlik kazandırmak; sinema, televizyonda bir karakteri oynamak, ona kişilik vermek."	<i>"Mustafa bu rolü bu sahnede büyük bir başarıyla canlandırdı. (BBAR)</i>
cevapla-	+								0	28	"Bir soruya, bir isteğe, bir söz veya yazıya karşılık vermek, yanıtlamak."	<i>Biz senin komşunuzuz, diye cevapladı. (GTS)</i>
çoş-						+			1	13	"Duygu ve düşünceleri güçlü bir tepki ile dışarı vurmaya, galeyan etmek; doğa olaylarından herhangi biri birdenbire çoğalıp hızlanmak; heyecanlanmak, içten içe kaynamak, aşırı duygulanmak."	<i>Sonra yavaş yavaş içinde bir şey, beklediği varlığın yaklaşmasını kendisine haber verir gibi birden coşardı. (H)</i>
çabala-			+						1	27	"Güç bir durumdan kurtulmaya uğraşmak; bir işi başarmak için uğraşmak, gayret etmek."	<i>Hiçbir şey bulamayanlar yuvarlak sel taşlarını kaldırıp indirerek kas geliştirmeye çabalyordu. (UH); Cavit Bey'e babam gaz vermeye çabalyordu. (UH); Hele, yeni yetişen delikanlılarla genç kızlara ne yapıp yapıp mutlaka bu eksikliği hissettirmeye çabaldım. (Y); Kah yerden aldığı bir diken veya saman çöpü ile kızcağzın ensesine dokunuyor, kah parmaklarının ucu ile çıplak tabanını gıdıklamağa çalışıyor. Kız huysuzlanıyor, kalkıp gitmeğe çabalyor. (Y);</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çağır-		+	+						4	164	“Birinin gelmesini kendisine yüksek sesle söylemek, seslenmek; birinin bir yere gelmesini istemek, davet etmek; binmek için bir araç istemek; <i>hlk.</i> yüksek sesle şarkı söylemek.”	<i>İpşirli Hocamızı içeriden telefona çağırıldılar. (GGKY); Babamı yine karakola çağırıldılar. (UH); Beni şubeden çağırıldılar. (H); Kudsi Bey, bazılarıyla senli benli konuşuyor, onları adlarıyla çağırıyor. (GGKY); Bir başka şeyi söylemek için seni çağırırım. (K); Beni çağırıyorlar. (H); Öyle ise bir gidip görelim, yahut Emirgan'a çağıralım. (H); Ve telaşlı bir hareketle hemşireyi çağırıldı. (BBAR); Telefon edip siz polis çağırıldınız. (K)</i>
çağırıştır-		+	+						2	31	“Bir çağırışma yol açmak; akla getirmek, hatırlatmak, andırmak; benzetmek, andırmak.”	<i>“Kırım” adı daima bana sürgünü ve soykırımı çağırıştırmıştır. (GGKY)</i>
çak-		+	+						2	61	“Vurarak sokup yerleştirmek; çivi ile tutturmak; kazık çakıp hayvan bağlamak; bir şeyi başka bir şeye sürtmek, vurmak veya çarpmak; parıldamak, ışık vermek; <i>mec.</i> saplamak; sezinlemek, anlamak, farkına varmak; <i>argo</i> anlamak, bilmek; <i>argo</i> vurmak; <i>argo</i> sınavda başarısız olmak; <i>argo</i> kabul etmeyeceği bir şeyi kurnazlıkla kabul etmesini sağlamak.”	<i>Kazığı iki duvar arasına çaktı. (UH)</i>
çakıl-			+						1	20	“Çakma işine konu olmak; hızla düşüp saplanmak; <i>argo</i> ortaya çıkmak, farkına varılmak, anlaşılmak.”	<i>Uçak dağa çakıldı. (GTS)</i>
çal-				+					1	278	“Başkasının malını gizlice almak, hırsızlık etmek, aşırmaq; burarak veya sürterek ses çıkartmak; bir müziği dinlemeyi sağlayan aleti çalıştırmak; ses çıkarmak, ses vermek; atmak, çarpmak, vurmak; yoğurt yapmak için sütü mayalamak, katıp karıştırmak; üzerine sürmek; bozmak, zarar vermek; kumaşın bir parçasını kesmek; madeni oymak, kalemle işlemek; benzetmek, andırmak; <i>mec.</i> zamanı boşa harcatmak, ziyan edilmesine yol açmak; <i>hlk.</i> süpürmek,	<i>Hareketli Balkan havaları o köşede çalılıyordu. (GGKY); Ne güzel, ne acıklı, ne tatlı çalılıyordu. (UH); Hüzün dolu parçalar çalardı. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN)HÂLİ	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											temizlemek.”	
çalın-			+						1	54	“Çalma işine konu olmak; <i>hlk.</i> inme inmek; uzun zaman bakır kaptaki kalan tadı bozulmuş yemek, çalık; <i>sf.</i> kötürüm, inmeli, sakat.”	<i>Tam o esnada kapı çalınmıştı. (H); Radyoda marşlar çalınıyordu. (E); Kapı çalındı. (GGKY); Dr. Tevfık Rüşdü (Araş), Meclisi Âli Sıhhi'deki işine gitmek için Moda'daki evinden tam çıkacakken, kapı çalındı. (E)</i>
çalış-			+	+	+				3	2184	“Bir şeyi oluşturmak veya ortaya çıkarmak için emek harcamak; herhangi bir iş üzerinde olmak; işi veya görevi olmak, bulunmak; makine veya aletler işe yarar durumda olmak veya işlemekte bulunmak; bir şeyi yapmak için gereken çarelere başvurmak, o şeyi gerçekleştirmek için kendini zorlamak, çaba harcamak; bir şeyi öğrenmek veya yapmak için emek vermek.”	<i>Mustafa'ya savaşın ağırlığını duyurmamaya çalıştılar. (BBAR); Biz de çocukların bu alışkanlığını değiştirmeye çalıştık. (GGKY); Eh biz şimdi bu hüznü fikirleri bir tarafa bırakalım ve ziyarette geldiğimiz binayı tanımaya çalışalım. (GGKY); Evvela kapıdaki tehlikeyi savacağım ve tekrarının önüne geçmeye çalışacağım. (H); Dudaklar çatlak ve gergindi; zaman zaman dili ile onları ıslatmağa çalışıyordu. (H); Çünkü musiki zamanın üzerinde çalışıyordu. (H); Elektrikli bir tipo makine, hoş bir gürültüyle çalışıyordu. (K); Canlı yayın için sokaklardan yayın kablosu geçiren işçiler çalışıyorlardı. (K)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çalıştır-		+						+	2	70	“Çalışmasını sağlamak; çalışma işini yaptırmak.”	<i>Mustafa, Rasim'i de riyaaziye imtihanı için iyice çalıştırdı. (BBAR)</i>
çalkala-		+							1	12	“Sulu bir şeyi sarsarak veya çırparak karıştırmak; içinde bir şey bulunan bir nesneyi sarsarak sallamak; vücudun göbek, kalça vb. yerini sürekli oynatmak; kuluçka yumurtalarını çevirmek; sağlığının bozulmasına yol açmak.”	<i>Elindeki süt dolu şişeyi sürekli çalkalıyordu. (GTS)</i>
çarp-		+	+		+				3	158	“Hızla değmek; etkisiyle birden bire hasta etmek; varlığına inanılan bir gücün etkisine uğramak; el çabukluğu ile çalmak; kurnazlıkla zorla ele geçirmek; hızlı atmak; hızlı bir yere vurmak; <i>mat.</i> biri çarpılan öbürü çarpan denilen iki sayı verildiğinde çarpanı çarpılandaki birim kadar çoğaltarak çarpım adı verilen üçüncü bir sayı oluşturmak.”	<i>Bunlar kafalarını taşa çarpacaklardır. (Y); Dizi dizi altınları kırk zil parçaları gibi birbirine çarpıyor. (Y); Bir gün nasıl olduysa önünde giden arabaya fena halde çarpmış. (LBA)</i>
çarpıl-	+								0	24	“Çarpmak işine konu olmak; çarpık duruma gelmek; <i>mec.</i> alınıp güvenmek; <i>mec.</i> çekiciliğine kapılmak.”	<i>Kızı görür görmez çarpılmış. (UH)</i>
çarpış-				+		+			2	24	“Birbirine çarpmak, tokuşmak; vuruşmak; <i>mec.</i> birbirine üstün gelmeye çalışmak.”	<i>Okul yolunda senin kızınla çarpıştık. (LBA); Osmanlı ordusu dokuz cepheye çarpışacaktı. (E)</i>
çarpıt-		+					+		2	11	“Çarpma işini yaptırmak veya çarpmasına yol açmak; yankesiciye kaptırmak.”	<i>Bu durum onun yüreğini hızla çarpıtırıyordu. (GTS)</i>
çat-		+	+	+					3	26	“Odun, değnek, kılıç, tüfek vb. uzun şeylerden birkaç tanesini, tepelerinden birbirine çaprazlama dayayarak durdurmak; kereste vb.ni birbirine tutturmak; bir şeyi yapmak için gerekli parçaları bir araya getirmek; yükü hayvana iki yanlı yüklemek; kaşı, yüzü sertlik, öfke bildiren bir duruma sokmak; üzücü, kızdırıcı veya şaşırtıcı olaylarla karşılaşmak; yazıyla veya sözle sataşmak; rastlamak, karşılaşmak; sırası gelmek, zamanı gelmek; <i>huk.</i> gemiler birbirine çarpmak.”	<i>Huzursuz günlerinde eşlerine, çocuklarına, ana-babalarına sürekli çatarlar. (Yİİ); O kaşlarını çattı. (BBAR)</i>
çatış-							+		1	25	“Birbirine çatmak veya çatılmak; birbirini tutmamak, birbirini çelmek, mütenakız olmak; karşılıklı	<i>Teröristler o gece polisle çatıştı. (K)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											vuruşmak; kavga etmek.”	
çatla-			+	+					2	25	“Parçaları ayrılıp dağılmayacak biçimde yarılmak; bir yüzeyde kırışıklıklar çizgiler oluşmak; aşırı içmekten; ağlamaktan veya yorgunluktan ölecek duruma gelmek.”	<i>İnsanlar yollarda susuzluktan çatlıyorlar. (BBAR); Meşin ciltlerin çoğu kıvrılmış, bir kısmı da arkalarından çatlamıştı. (H)</i>
çek-		+	+			+			3	1066	“Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmek; bırakmak, koymak; germek; içine almak; bir yerden başka bir yere taşımak; bir amaçla ortadan kaldırmak; solukla içine almak; üzerinde bulunan bir silahla saldırmak için davranmak; atmak, vurmak; geri almak; uğramak, dayanmak; yüklenmek, üzerine almak; ağırlığı olmak; döşemek; herhangi bir engel kurmak; şans denemek amacıyla hazırlanmış kağıtlardan birini almak; imbik yardımı ile elde etmek; bir yerden bir şeyi yukarı doğru almak; öğütmek; hoşla gitmek, sarmak; yürütmek, sürmek; emip dışarıya çıkarmak.”	<i>El arabasıyla odunları depoya çektiler. (KG); Birçok kameranun patlayan flaşı dikkatleri bizim üzerimize çekmişti. (GGKY); Zeki Velidi'nin atalarına ait mezar taşı bulabilme ümidi beni oraya çekiyor. (GGKY); Babam gündüzden yemleyip ırmağa saldırdığı, bir ucunu kıyıdaki yığınlara bağladığı oltalarını çekkerdi. (UH); Dedene çekmişsin besbelli. (UH); O gece mektebin önüne bir at arabası çekmiş. (UH)</i>
çekil-			+	+	+				3	280	“Çekme işi yapılmak; kendini geriye ve bir yana çekmek; bir işten bir görevden kendi isteğiyle çekilmek; azalmak veya yok olmak; bir yerden uzaklaşmak; gerilemek, geri gitmek, ricat etmek; katılmamak, vazgeçmek; fotoğraf görüntülemek; katlanmak, üstlenmek, tahammül etmek.”	<i>Makaradaki film sarmamış ve fotoğraflar üst üste çekilmişti. (GGKY); Saat on ikiye kadar herkes dinlenmeye çekildi. (GGKY); Dünyaca ünlü meşhur Modern Büfe'nin önüne çekildiler. (K); Bu fotoğraflar hapishanede çekilmiş. (E); O, her şeyi besleyen hayat suyu bizden çekilmiştir. (H); O sonuna kadar hayatından çekilmişti. (H); Ateş böcekleri gibi, baykuşlar, bülbüller, çaylaklar, hatta kelebekler gibi yıldızlar da hayatımızdan çekildi galiba. (CK); Nefesim tıkanarak çekiliyorum. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çekin-									1	64	“Saygı, korku, utanma gibi duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak.”	<p>“Ulan etme, tutma” diye bunu sıkıştırılmaya başlamışlar, ama bir yandan da ondan çekiniyorlar. (UH); Ona takım elbise alınca bir süre giymekten çekinirmiş. (BBAR); Belki de böyle olduğu için arabayı senelerce kullanmaktan çekinmişti. (H); Ta liseden beri tanıdığı arkadaşının bu huyunu bildiği için, İclal o kadar sevdiği ve çok defa tesiri altında yaşadığı Muazzez'i kendi aile muhitine sokmaktan daima çekinmişti. (H); Efendim, bazı arkadaşlar mesuliyet almaktan çekiniyorlar. (H); Fakat, kendim bundan çekinirim. (Y); Kadın, bunlara el sürmekten çekiniyor. (Y); Fransız devrimcilerin 1789'da Bastille Zindanı'na hücum ettikleri gibi, Sultanahmet mitingine katılanların da Bekirağa Bölüğü'ne yürüyeceğinden çekinmekteydi. (E); Bu huzur ve güven ortamı içinde, kafasındakini olduğu gibi ortaya koymaktan çekinmez. (Yİİ); Müslüman mistiklerinin bir bölümü ise, dünyaya küsüp bir köşeye çekilmekle kalmadılar, sırası geldikçe ve uygun yer ve zaman ele geçirdikçe protestolarını ve kırımlıklarını açıkça ortaya koymaktan çekinmediler. (YE)</p>
çekiş-									1	22	“İki yönünden karşılıklı çekmek; bir şeyi birbirine karşı çekmek; aralarında çekmek; <i>hlk.</i> ağız kavgası etmek; çaba, gayret harcamak.”	Kilisenin geleneksel öğretilerine göre, çarmıhının tepesinde İsa, sabahtan öğle sonrasına kadar can çekişti. (CK)
çekiştir-									1	14	“Uçlarından tutarak ayrı yönlerde doğru çekmek; tekrar tekrar çekerek koparmak; <i>mec.</i> bir kimsenin kötü taraflarını uzun uzadıya sayıp dökmek.”	Pazar günü evine gidip yeni müdürü çekiştirirler. (GTS)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çeliş-									1	20	“Düşünce ve davranış birbirini tutmamak, birbirlerine ters düşmek, tutarsız olmak, mütenakız olmak.”	<i>Durum böyleyken, kendilerini öldürebilmeleri için onlara zehir bulup göndermek, düşündüklerimizle de, yapmak istediklerimizle de çelişiyordu. (GTS)</i>
çevir-		+	+	+					3	261	“Bir şeyin yönünü değiştirmek; öteki yüzünü görünür duruma getirmek; döndürerek hareket ettirmek; yönetmek, idare etmek; yolundan alıkoymak; geri göndermek; bir giyeceği söküüp iç yüzünü dışa getirmek; çevrilmek, tevil etmek; kötü bir duruma getirmek; hile dolap, dalavere gibi dürüst olmayan davranışlar yapmak.”	<i>Delikanlı başını yana çevirdi. (BBAR); Güneş ufka bir mızrak boyu kalmış ve gök kubbenin yere yakın kısmını yangına çevirmişti. (KG); Belediye içerideki binaları lokanta, otel ve eğlence yerine çevirmiş. (GGKY); Fakat asıl Macide'nin eve gelişi ile Mümtaz iyileşmiş, yüzünü güneşe çevirmişti. (H); Mümtaz Nuran'la göz göze gelmemek için başını yana çevirdi. (H); Bense kolyeyi elimde çeviriyordum. (UH); Alıp, arkasını çevirdi. (KG); Uzaktan bizi gözlemekte olan Ferhat da koşup bir taksi çeviriyor. (GGKY)</i>
çevrele-		+	-						1	21	“İçine almak, kuşatmak, sarmak, ihata etmek.”	<i>Kirpiklerinin gölgesi mavi gözlerini çevreliyordu. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çevril-		+							1	59	“Çevirmek işine konu olmak.”	<p><i>O sadece Nuran'ı düşünüyordu, hasta, kafasını garip bir mantıkla ona çevrilmişti. (H); Ancak Celal Bayar yetmiş sekiz yaşında olduğu için yaş haddinden cezası müebbet hapse çevrildi. (E); Ölüm cezası ağır hapse çevrilmişti. (CK)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çık-										4 2777	<p>“İçeriden dışarıya varmak, gitmek; elde edilmek, sağlanmak, istihlal edilmek; bir meslek veya bilim kurumunda okuyup yetişmek, mezun olmak; bulunduğu yeri bırakıp başka yere geçmek, taşınmak, ayrılmak, ilgisini kesmek; süresi dolduğunda ayrılmak; yapılmak, yürüme; yetişecek ölçüde olmak; eksilmek; meydana gelmek; sıyrılmak, ayrılmak; herhangi bir durumda olduğu anlaşılacak; bir durumla ilgili niteliklerini yitirmek, bir durumdan başka bir duruma geçmek; bir şeyin yukarısına doğru yürüme; bir inceleme, bir araştırma sonucu bulmak; yetkili birinin makamına iş için gitmek; talihine veya payına düşmek, isabet etmek, vurmak; gitmek, koyulmak; bir konu yetkililerce karara bağlanmak; birdenbire görünmek; mal olmak; oyunda herhangi bir rolü oynamak; bir yere ulaşmak, varmak, karaya ayak basmak; yayılmak, duyulmak; olmak, bulunmak, var olmak; bir iddia ile ortalıkta görünmek; yayılmak; karşı gelebilmek, boy ölçüşmek; bulaşmak; binaya kat eklemek; bir sebeple bulunulan yerden ayrılmak; niteliği sonradan anlaşılacak; davranışta herhangi bir niteliği bulunmak; yerinden oynamak; görünür veya belli bir durumda bulunmak; oluşmak, olmak; piyasaya sürülmek; bitmek, büyüme, sürme; verilme; ay veya mevsim geçmek; yeni yetişip satışa sunulmak; yükselmek artmak; artırmak, fiyatı yükseltmek; sesini yükseltmek; büyük abdest bozma; giderilmek, yok olmak; unutmak; ay, güneş görünmek; yayılmak; gelmek; gerçekleşmek; bulunduğu yerden fırlamak, kopmak; bir şeyin düzeni bozulmak, eskisinden daha değişik, kötü bir duruma girmek; flört etmek; erişmek,</p>	<p><i>Saat dokuzda avluya çıkmıştı. (K); İnönü Stadyumu'ndan alkışlar arasında çıkıyorduk. (UH); Yine bu ahbabların yardımıyla, o evden çıkmış. (UH); Keşke İhsan'ın nasihatini dinlese ve seyahate çıksaydı. (H); Ben de çıktım. (UH)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											görmek; <i>mec.</i> harcamak zorunda kalmak; <i>argo</i> vermeye katlanmak.”	
çıkār-	+	+	+						3	845	“Birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak; sonunu getirmek; anlamak, ne olduğunu bilmek, sezmek; bulmak, ortaya koymak; hatırlamak; döküntülü bir hastalığa tutulmak; çok hoşlanmak; öfke, hırs, acı vb.nin zararını çektirmek; sağlamak, elde etmek; gibi göstermek, bir davranış atmak; sindirim yolundan dışarı atmak; ilgisini keserek uzaklaştırmak; giysi, ayakkabı vb.ni vücuttan ayırmak, soymak; yayımlamak; gidermek; sebep olmak, yol açmak; yapmak, üretmek; sunmak; göstermek; bir şeyi bir örneğe göre yapmak; yollamak, göndermek; yükü boşaltmak; resim yapmak; fotoğraf çektirmek; <i>mec.</i> söylemek; matematik üçüncü bir sayı elde etmek üzere belli bir sayıdan, daha az değerli başka bir sayı kadar birim eksiltmek, tarh etmek.”	<i>Pazartesi günü Doç. Dr. Mustafa İnan'dan borç alarak karısını hastaneden çıkardı. (BBAR); İstanbul'dan telefon edip yer ayırttığı Karpalas Oteli'ni sorarken otobüsün muavininden bavullarını alan yolcular arasında tanıdık yüzler gördü; ama kar altında bu kişilerin kim olduklarını çıkaramadı. (K); Suçuma yarı yarıya ortak olan şoför de sesini çıkaramıyor. (GGKY); Telaşının ne kadarı İpek'in güzelliğindendi, çıkaramadı. (K)</i>
çıkārıl-		+	+						2	191	“Çıkarılma işine konu olmak.”	<i>Dışarıya çıkarıldı. (BBAR); Eski hikaye ders kitaplarından çıkarıldı. (K); Gelinlik olarak iki taraflı geniş sırma yelekli bir şey "ciltan" giyen gelin Çarşamba günü evden</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>çıkartılıyor. (GGKY); Hiçbir zaman ses çıkarılmazdı. (BBAR)</i>
çıkart-		+		+					2	157	"Çıkarma işini yaptırmak."	<i>Şayet katılmak istersem İran konsolosluğundan adıma bir davet mektubu çıkartacak. (GGKY)</i>
çıkartıl-					+			+	2	44	"Çıkartmak işi yapılmak."	<i>Suçlular polis tarafından elleri kelepçeli dışarı çıkartıldı. (K)</i>
çıkıl-			+		+	+			3	56	"Gidilmek."	<i>İki yandan beş ayak merdivenle kapısına çıkılıyordu. (H)</i>
çıkış-			+		+				2	13	"Bir kimseye hoş gitmeyen bir davranışından dolayı sert sözler söylemek, azarlamak."	<i>Annem her akşam babama sırf bu yüzden çıkışırdı. (UH)</i>
çıldır-				+		+			2	18	"Delirmek, aklını oynatmak; mec. ısrarla istemek, büyük arzu göstermek."	<i>Onu kendisine dargın biliyor, peşinden koşmak istiyor, aradaki mesafeyi imkansız derecede büyük buluyor, olduğu yerde çıldırıyordu. (H); Ben onların değiştiğini anlıyordum olduğum yerde çıldırıyordum. (H); Bu ev o kadar تنها ve kendilerinin idi ki, bütün aynalar Nuran'ın çıplaklığıyla Mümtaz gibi çıldırmuşlardı. (H); Sen de olmasan çıldıracağım. (K)</i>
çınla-				+					1	15	"Çın" diye ses çıkarmak; yankı vermek."	<i>Bir büyük çalgı var içimde çınlar. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çarpın-				+					1	28	“Acı ile kıvıldanmak; kaslar birdenbire kendiliğinden ve düzensiz bir biçimde kıvıldama, ihtilaç etmek; ses çıkararak hafif dalgalanmak; <i>mec.</i> ne yapacağını şaşırılmış bir durumda üzüntü ve telaş göstermek; <i>mec.</i> çok istenilen bir şeyi gerçekleştirebilmek için aşırı derecede çaba harcamak.”	<i>Kendisinin ve Mümtaz'ın Mahur Beste'nin altın kafesi arkasında onların gölgeleri çarpınacaktı. (H); Tam bir boğulma içinde çarpınıyordu. (H); Az önce okuduğunuz mektubun yazarı gibi daha nice genç çalışma isteği ve gereksinimi duyduğu halde hem aile, hem de eğitim kuruluşları tarafından adeta kısıpaca alınıyor ve çaresizlik içinde çarpınıyor. (LBA); Kim bilir, ne kadar müteessir olmuş, çarpınmıştır. (H); Bebek bebek diye çarpınıyordu. (UH); Onlar Mustafa'nın hiçbir şeyi eksik olmasın diye çarpındılar. (BBAR); Berin Hanım çarpınıyordu. (E); Kendine yarayacak hiçbir şeyi kaybetmemek için çarpınıyorsun. (H)</i>
çiftleş-						+		+	2	13	“Bir şey tekken bir tanesinin daha katılmasıyla iki olmak; erkek ve dişi hayvan veya bitki hücreleri döllenmek için bir araya gelmek.”	<i>Sonra, o hemcinsiyle çiftleşti. (GTS)</i>
çiğne-		+	+				+	+	4	26	“Ağza alınan bir şeyi dişler arasında ezme, öğütme; ayak ve tekerlek altına alarak ezme; <i>mec.</i> sayılması gereken bir şeyi saymamak itibar etmemek; <i>mec.</i> egemenliği altına almak, hükmetmek.”	<i>Beni orada çiğnedin sen. (BBAR); Bu musiki beni saatlerce çiğnedi. (H); Şimdi bu değirmen evvela ıstakozu öğütecek, sonra onu çiğneyecekti. (H); Saktız çiğniyordu utanmadan. (BBAR)</i>
çiz-		+	+	+			+		4	169	“Çizgi çekmek; resmini yapmak, resmetmek; çizgiler halinde belirtmek, desenini yaptırmak; çizgi halinde berelemek; geçersiz kılmak için üzerine çizgi çekmek.”	<i>O Lezzet Lokantası'nın duvarına bir manzara resmini çiziyor. (UH); Dün akşam son sahifenin altına kırmızı kalemle kocaman bir çizgi çizdim. (H); Kanepeye yarı uzanmış, dizlerine dayadığı bir kitabın üzerinde resmini çiziyordu. (H); Hanımefendi bloknotundan bir sayfa koparıp adresi yazdı ve krokisini çizdi. (GGKY); Onlar yazdılar, çizdiler. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çizil-			+	+					2	47	“Çizmek işine konu olmak.”	<i>Her şeye başından başlanıyor; kıyaslar, mukayeseler yapılıyor, karşılıklı vaziyetlerin krokileri havada çiziliyordu. (H); Bu resimler sanatkar tarafından çizilmiş. (BBAR)</i>
çoğal-			+						1	75	“Azken çok olmak, çok duruma gelmek.”	<i>Göçmen çadırlarının etrafında taze mezarlar papatya gibi fışkırıyor, çoğalıyor. (GGKY); Bu arada ufuktaki kızılık kayboldu, suyun üzerindeki gölgeler ve ürpertiler çoğaldı. (GGKY); İncil incil'e uymadı, maksat bir olsa da rivayet çoğaldı. (CK); Gübre kokusundan bunaldık diyenler çoğalmış. (UH)</i>
çoğalt-		+							1	23	“Miktarını, sayısını, ölçüsünü arttırmak; çoğaltma makinesi kullanılarak sayısını arttırmak, teksir etmek.”	<i>Başka insan iskeletleri bu teki sık sık çoğaltır. (YE)</i>
çök-			+	+		+			3	117	“Bulunduğu düzeyden aşağıya inmek, çukurlaşmak; üzerinde bulunduğu yere yıkılmak; çömelmek; oturmak birden bire oturmak; olduğu yere oturmak; inerek kaplamak; dibe inmek; sarsılıp dinçliğini yitirmek; son bulmak, yıkılıp dağılma; basmak yığılma; mec. yoğun biçimde duymak.”	<i>Ve mandaların bütün ağırlığı üstüme bir kara kabus halinde çöküyor. (Y); Merihte bir dağ küçük bir patlayışla çöker. (H); Gelip gelip bir mezarın üzerine çökmüş. (UH); Yüreğime bir ağırlık çöküyordu. (Y)</i>
çömel-			+						1	11	“Dizlerini bükerek toplukları üzerine oturmak.”	<i>Küçük çoban, bana cevap vermeksizin yere çömeldi. (Y); İşte, babasının yanına çömeldi. (Y)</i>
çöz-		+							1	135	“Düğümlü, bağlı veya sarılı, bağlı bir şeyi açmak; düğmeyi iliğinden açmak; açmak; <i>hlk.</i> çözgü ipini gerçekleştirmek; bilinmeyen, gizli noktasını bulup onu açıklamak; mat. bir problemde aranan sonucu belli öğeler yardımıyla ortaya çıkarmak, halletmek; <i>kim.</i> bir maddeyi bir çözücüde çözündürmek, onun çözeltisini yapmak.”	<i>Siz daha neleri çözüyorsunuz şimdi?(BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
çözül-								+	1	93	“Çözmek işine konu olmak; gevşeyip yumuşak, erimeye başlamak; <i>mec.</i> birliğini beraberliğini yitirmek, dağılmak parçalanmak; <i>mec.</i> gevşemek, güçsüz kalmak; asker. dağılmak, çökmek.”	<i>Ve hareket tarihinden birkaç gün önce mesele çözüiliyor. (GGKY); Diin öğretmenini verdiği sorular çözülmemişti. (BBAR)</i>
çözümle-		+							2	19	“Çözümleme yoluyla bir şeyi incelemek, tahlil etmek, analiz etmek; anlamı ve niteliği anlaşılamayan bir konuyu açıkladıktan sonra sonuca bağlamak, tahlil etmek, analiz etmek.”	<i>Her işi kökünden çözümleneceklerdi. (GTS)</i>
çözümle-	+								0	14	“Çözümleme işine konu olmak, analiz edilmek, tahlil edilmek; <i>mat.</i> onluk sayma düzeninde, sayılar basamak değerlerine ayrılarak yazılmak.”	<i>Bu çelişki, değerli madenler olan altına ve gümüşe, gittikçe artan şekilde, genel eşdeğerlik rolü verilerek çözümlendi. (GTS)</i>
çözün-								+	1	14	“Çözülme işine konu olmak, dağılmak, erimek.”	<i>Eskilerin içini oydukları dağların kalbinden çıkardıkları kayalar suda çözülmüyordu. (BBAR)</i>
çürü-									1	37	“Türlü etkilerle ve en çok mikropların etkisiyle kimyasal değişikliğe uğrayarak bozulup dağılmak; sağlamlığını, dayanıklılığını yitirmek; vurulma veya sıkışma yüzünden vücutta lekeler oluşmak; <i>mec.</i> yıpranmak çökmek; temelsiz ve kanıtsız kalmak.”	<i>Adamın bedeni iki ayda tamamen çürümüş. (BBAR); Cesetler burada erken çürümez. (BBAR)</i>
dağıl-									2	93	“Toplu durumdayken ayrılıp birbirinden uzaklaşmak; değer ve birimler belli etkenlerle, oranlı olarak bölünmek; parçalanarak yayılmak, ufalanmak; karışık duruma gelmek, düzeni bozulmak; <i>mec.</i> birliği, beraberliği bozulmak; <i>mec.</i> bir topluluğun, kuruluşun varlığı son bulmak, fesh olunmak, münfesih olmak; <i>mec.</i> yavaş yavaş kaybolmak, yok olmak.”	<i>Vatana dönen Kırmılılar, ataları nerede yaşıyorsa oralara dağıldılar. (GGKY); Denizlerin dibinde mercan adaları doğar, yıldızlar aya karşı rüzgarların dağıttığı nisan çiçekleri gibi, bir renk ve ateş kıvılcımında dağılırlar. (H); Debussy'nin musikisinden hatırladığı kadın sesleri yabani, beyaz güller gibi hafızasında dağılıyordu. (H); Gerçi ben gelince yüzler değişti, sözler değişti, fakat, aşar memurunun yüzündeki</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>uyku hali dağılmadı. (Y); Gelen misafirler dağıldı. (UH)</i>
dağıt-		+	+	+					3	103	“Toplu durumda bulunanları birbirinden uzaklaştırmak veya ayırmak; belli bir orana göre bölüştürmek, pay etmek, tevzi etmek; herhangi bir şeyi ayrı ayrı kimselere vermek; bir şeyin veya bir yerin düzenini bozmak; güçlü bir vuruşla büyük bir zarara yol açmak; iletmek, ulaştırmak; <i>mec.</i> bir topluluğun varlığına son vermek, feshetmek; <i>mec.</i> kurulu bir düzeni bozmak; <i>mec.</i> etkisini, gücünü azaltmak, gidermek; <i>mec.</i> kendinden geçmek; <i>argo</i> değişik sebeplerle kendini koy vermek, beklenmedik davranışlarda bulunmak.”	<i>Kendisini sanki her rüzgara parça parça dağıtıyordu. (H); O alevden cevherini etrafa dağıtıyordu. (H); Pop müzik kasetlerimi ve CD'lerimi arkadaşlarıma dağıttım. (LBA); Elindekileri Beyoğlu'nda dağıtmış. (BBAR); Yatırıp kaba etlerine sopayı bastırdılar ve kısa sürede hepsini dağıttılar. (GGKY); Bu hüziin dolu gözler benim arsız yan komşulara yönelik dikkatimi dağıtıyor. (GGKY); İstasyonlarda koli dağıtıyordu. (BBAR)</i>
dağıtıl-		+	+						2	33	“Dağıtma işi yapılmak, tevzi edilmek.”	<i>Ardından 'Böyle böyle oldu haberin olsun' diye reise adam gönderilerek meyveler bütün çarşıya dağıtılmış. (UH); Yatsıya doğru tören bitti, ve kalan ekmek parçaları evlere dağıtıldı. (GGKY); Köylüye devletin elinde olup da kullanılmayan topraklar dağıtılacaktı. (E); Adam başına düşen gelir adaletili bir biçimde dağıtılmalı. (BBAR); Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun ödülleri dağıtılıyor. (BBAR); Ermeni komite merkezleri dağıtılacaktı. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
dal-			+							1 142	"Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek; bir yerin içine girmek; kendini bilmez duruma gelmek, kendinden geçmek; uyumak; <i>mec.</i> başka bir şeyle uğraşamayacak veya başka bir şeyi düşünemeyecek biçimde kendini bir şeye kaptırmak; <i>spor</i> güreşte rakibinin belden aşağı bir yerini aniden tutmak."	<i>Babam daktilo başındaki mesaisine ara verir, pencereden bir süre dışarıya, bahçede hışırdayan ağaçlara daldı. (UH); Fakat Emma, uzakta ilk mimozaların arasında tropikal bir lacivertlikle uzanan denize dalmıştı. (H); Osmanlı sarayına iyi daldın. (CK); Pabuçlarımızı çıkarıp yalın ayak çöle dalyoruz. (GGKY); Onun için başını tekrar göğe, göğün tek ve zarif, maddesiz ve büyük yaprağına çevirdi, sonsuzluk içindeki macerasına daldı. (H); Hasan, yemeğini yedikten sonra çok defa yüzükoyun yere uzanıp uykuya dalar. (Y); Karşı kıyıda su çeken mavrayı seyrederken gözleri daldı. (BBAR); Ben de gözlerimi açık tutmaya çalışırken bir ara dalmışım. (GGKY)</i>
daldır-		+	+							2 12	"Dalma işini yaptırmak, dalmasına sebep olmak; <i>mec.</i> dalmak."	<i>İnce parmaklarını kocasının saçlarına daldırdı. (GTS)</i>
dalgalan-				+						1 15	"Üzerinde dalga oluşmak; renk, ton değiştirmek; <i>mec.</i> hareketli olmak, kıpırdamak."	<i>Yüzünde belli belirsiz bir pembelik dalgalanmıştı. (GTS); Yolun kenarlarında eğrelti otları tilki kürkü gibi dalgalanıyordu. (GTS)</i>
danış-			+	+						2 28	"Bir iş için bilgi veya yol sormak, görüş almak, istişare etmek, müracaat etmek, meşveret etmek."	<i>Bu konuda Mustafa kuyumcu Ahmet Efendi'ye danıştı. (BBAR)</i>
daral-		+								0 36	"Dar duruma gelmek, küçülmek; azalmak; zayıflamak; <i>mec.</i> güçleşmek, zorlaşmak; <i>mec.</i> sıkışmak, başı dara gelmek, bunalmak."	<i>Yıllar geçer, bir gün bakarsınız vakitler daralmış. (GTS); Geçimi daraldı. (GTS)</i>
davran-			+							1 240	"Bir kimseye veya bir şeye karşı belli tavır takınmak; bir şeye el atmak, girişmek; bir işi yapmaya hazır olmak, hazırlanmak."	<i>Çünkü biliyordu ki, enişesi ablasına hep iyi davranıyordu. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
daya-		+	+							2	46	“Yaşamak; bir yerden, bir kimseden yararlanmak, güç almak; korkutmak için hızla, öfkeyle yaklaştırmak, uzatmak; varmak, ulaşmak; <i>mec.</i> kalitesiz, kötü veya çürük bir malı, gizlice iyi olanların arasına katıp müşteriye satmak; <i>argo.</i> vakit geçirmeden, bekletmeden vermek; <i>halk.</i> Kapı veya pencereyi ardına kadar açmak.”	<i>Mektubu gözüne dayadı. (GTS); Bıçağı göğsüne dayadı. (GTS); Sol kolunu yürürken hep kalçasına dayardı. (GTS)</i>
dayan-			+	+		+				3	272	“Bir yere yaslanmak, kendini dayamak; kullanılışı uzun sürmek, zarar görmemek, varlığını korumak, hasar görmemek; birinden, bir şeyden güç almak, güvenmek, istinat etmek; tutunmak, karşı durmak, karşı koymak, mukavemet etmek; bir şeyin üzerinde kurulmuş olmak; güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek; varmak, ulaşmak; bütün gücünü kullanarak bir işi yapmak, bir iş sonunda birinin veya bir şeyin üzerinde kalmak.”	<i>Bacakları, lifi bir ağaç dalı gibi omuzlarına ve gövdesine sarılı, acele karşı kaldırıma geçti ve güneşte bir duvarın kenarına dayandı. (H); Zamanın, mekanın ve cinsiyetin sınırlarını çoktan aşmış, bu aşkınlıkla aşkın kaynağına dayanmıştı. (CK); Nihayet dayanamadı. (H)</i>
dayandır-			+							1	10	“Dayanmasını sağlamak, istinat ettirmek; demek ki onlar hemen her gece eğleniyorlar.”	<i>Evvvela, buna nasıl para dayandırıyorlar. (GTS)</i>
dayanıl-			+							1	18	“Dayanma işi yapılmak.”	<i>Bu acıya dayanılmaz. (GTS)</i>
dayat-	+									0	20	“Dayama işini yaptırmak; kendi istediğini yaptırmakta direnmek; başkasının isteğine karşı koymak; empoze etmek.”	<i>Ertesi gün dayattı, ben onu almam diye. (GTS)</i>
de-			+							1	5419	“Söylemek, söz söylemek; ad vermek; bir dilde karşılığı olmak; herhangi bir ses çıkarmak; herhangi bir kaniya, yargıya varmak; düşünmek; oranlamak; ummak; erişmek; bir işe kalkışmak, yeltenmek.”	<i>Bu bir şiirin başlangıcı olsaydı içinde hissettiği şeye karın sessizliği derdi. (K); Yetiştigi Magirus marka eski otobüsün muavini, kapattığı bagajı yeniden açmak istemediği için "Acelelerimiz var" demişti. (K); Kars huzurlu bir yerse ihtiyacım yok, dedi. (K); Ben içeri gireni yakarım demiştim. (UH)</i>
dedirt-			+	+						2	15	“Demek zorunda bıraktırmak.”	<i>Sonunda kendine deli dedirtti. (GTS)</i>
değ-			+	+						2	109	“Aralık kalmayınca kadar birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas etmek; ulaşmak, erişmek; istenilen yere düşmek, rast gelmek,	<i>Onu her açıp kapayışında çenesinin ucu burnuna değiyordu. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
											isabet etmek.”		
değdir-		+	+							2	10	“Değmesini sağlamak, değmesine yol açmak.”	Ayaklarımı yere değdirdi. (GTS)
değerlendir -		+	+	+	+					4	200	“Bir şeyi yerinde ve yararlı bir yolda kullanmak; değer kazandırmak, kıymetlendirmek; değer biçmek; bir şeyin özünü, önemini, nitelik ve niceliğini belirlemek.”	Vecihi Timuroğlu, sorunu gerçekçiliğin gelişimi açısından ele aldı, bunu toplumun gelişme süreci içinde değerlendirdi. (Y); Çünkü dinleyen, davranışlarını onun farkında oluş ya da olmayışına göre değil, kendi iç dünyası çerçevesinde değerlendirir. (Yİ); Zaten götürülemezdi, Atatürk'ün yakın çevresi ile Mareşal Fevzi Çakmak'ın arasının "gergin olduğuna" ileride değineceğiz. (E); Mustafa da talebeliği sırasında iki tarafı biraz daha iyi değerlendiriyordu. (BBAR); Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, İsrail'in ilk Ankara büyükelçisi Elialu Sasun'u makamına davet ederek, birlikte gelişmeleri değerlendirdiler. (E); O yıllar denilince aklıma ilk gelen siz, kimi eski kitaplardan bize poetikalar değerlendirirdiniz. (CK); Göçün sonuçlarının önceden kestiren bazı münevverler bunu bir nevi ihanet olarak değerlendirmişler. (GGKY)
değerlendir il-	+									0	97	“Değerlendirme işi yapılmak, kıymetlendirilmek.”	Gaspıralı'nın Ruslarla da iyi geçinme siyasetini takip etmesi, onun politik başarısı olarak değerlendirilmelidir. (GGKY)
değın-			+	+						2	74	“Bir konuyu ele alarak ondan kısaca söz etmek, dokunmak, temas etmek.”	Bir makalesinde meselenin evrenselliğine değiniyordu. (BBAR); İleride bu konuya da değineceğim. (GGKY)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
değiş-				+	+	+			3	496	“Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek; yerine başka şey veya kimse gelmek; karşılıklı alıp vermek, mübadele etmek; değiştirmek.”	Şartları görünüşte pek değişmedi . (BBAR); 1783'te sarayın sakinleri de değişmiş . (GGKY); Türkü, evlerinin biraz ilerisinde, aşağıya doğru giden sokağın tam başında değişirdi . (H); Fakat iş o anda değişmişti . (H); Okulun adı sonradan değişmişti . (BBAR); Güzelliği, iyi ahlakı, sakin tabiatı sonradan hissedilirdi , onun gelişile evin hayatı derhal değişti . (H); Fakat yatay çizgi, bir başka deyişle, size yakın olan kimsenin sizi ne kadar tanıdığını belirten çizgi, büyük bir olasılıkla değişecektir . (Yİİ); Lakin telefonlar değişmiş . (GGKY); Zaten annem de değişti . (H); Kelimeler değişti . (BBAR)	
değiştir-		+		+	+	+			+	5	328	“Başka bir biçim veya duruma girmek, tahavvül etmek; yerine başka şey veya kimse gelmek; karşılıklı alıp vermek, mübadele etmek; değiştirmek.”	Bir etiket altında yaşamının, bir araba atı gibi beraber yaşamının sıkıntısı onu içinden değiştiriyor . (H); Suyu batırılmış çarşafı yenisiyle değiştirim . (GGKY); Kağıt üzerinde rafların yerini değiştirdik . (UH); Dili yakıcı bir gevreklikle Türkçe kelimeleri değiştiriyordu . (H); Sonra sözü değiştirdi . (H)
değiştiril-					+	+				2	87	“Değiştirme işi yapılmak.”	Sınav soruları sonradan değiştirilmiş . (BBAR); Soyadı kanunuyla soyadımız değiştirilmiş . (BBAR); Bazı yerler değiştirilmiş . (GGKY)
del-		+			+					2	35	“Delik açmak, delik duruma getirmek.”	Girdiğimiz kısımda zeminde kalan tünel, karşı tarafa oldukça yüksek bir noktadan dağı deliyor . (GGKY)
delin-		+								0	10	“Delme işi yapılmak; bir şeyde delik oluşmak; <i>mec.</i> çiğnenmek, uyulmamak, aykırı davranılmak.”	Midesi delindi . (GTS); Kızın kulağı delindi . (GTS); Yöneticinin koyduğu yasaklar delindi . (GTS)
delir-		+								0	10	“Deli olmak, aklını yitirmek, çıldırmak.”	İkramiyeyi kazanan adam delirmiş . (GTS)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
demlen-			+						1	11	"Çayın rengi ve kokusu suya geçmek; pilav piştikten sonra bir süre bekletilerek kıvama gelmek; içki içmek."	<i>Haftada bir iki gün toplu olarak gittikleri bir meyhanede demleniyordu. (GTS)</i>
den-			+						1	281	"Ad verilmek; söylenmek, sözü edilmek."	<i>Bu yüzden Kudüs'e gidişinden gömülüşiüne kadar geçen sürece İsa'nın çilesi, çektikleri dendi. (CK); Onun için hasta ruhlu deniyordu. (K)</i>
dene-		+			+				2	123	"Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için bir insanı, bir nesneyi veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe etmek; bir işe, başarmak amacıyla başlamak, girişimde bulunmak, teşebbüs etmek."	<i>Yarışmacılar evvela her biri elli kilo gelen iki gülleyle güçlerini denediler. (GGKY)</i>
denen-			+						1	21	"Deneme işine konu olmak."	<i>İkincisi, baylar, ulus, yurt, siyasal ve ordu yöneticiliğinde hiç bulunmamış ve bu alanda denenmemiş. (GTS)</i>
denetle-		+							1	43	"Bir işin doğru ve usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, murakabe etmek, teftiş etmek, kontrol etmek."	<i>Zaman ve zaman planlaması önemli değildir; gelecekte ne olacağı kaderimize bağlıdır, biz kaderimizi denetleyemeyiz. (Yİİ)</i>
denetlen-							+		1	27	"Denetleme işine konu olmak."	<i>Bir başka deyişle, çevre ülkelerinin ekonomileri, ancak merkez ülkelerinin ekonomilerine destek oluşturmaları için, bu ülkelere denetlenirler. (GTS)</i>
dengele-		+							1	21	Dengeli duruma getirmek; fiz. bir cisim gücü katarak veya eksilterek denge durumuna getirmek."	<i>Bu durum gelişmekte olan toplumların tarihten gelen iç çatışmalarını dengeleyecek. (GTS)</i>
denil-			+						1	181	"Ad verilmek; söylenmek, sözü edilmek."	<i>Çoğunluğu İzmirli olan ve başını İbrahim Ağa'nın çektiği gruba "Kapanıcı" (Kapaniler) denildi. (E); Kaderin yayı kurulu durur, vakti gelince boşalır denilmiş. (UH)</i>
depola-		+	+						2	16	"Saklamak veya korumak amacıyla ambara koymak, depo etmek, biriktirmek, ambarlamak; bir bellek cihazına veriyi yerleştirmek veya saklamak."	<i>Bu bilgiyi kendi avantajı için kullanacak bir yol bulana dek belleğinde depolardı. (GTS)</i>
depolan-			+						1	16	"Depolama işi yapılmak."	<i>Şehir suyu bu tesiste depolanıyordu. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
derinleş-	+								0	12	“Derin duruma gelmek; ses kaynağı uzaklaşarak az duyulur duruma gelmek; <i>mec.</i> bir konuda köklü, sağlam bilgi edinmek, bilgisini genişletmek.”	<i>Şimdi uzaklaşan yörük hayvanlarının çingirak sesleri daha da derinleşiyordu. (GTS)</i>
derle-		+							1	21	“Seçme yaparak toplamak, bir araya getirmek, tedvin etmek; düzgün bir biçimde toplamak.”	<i>Evin erkeği odayı derledi, toplardı. (BBAR)</i>
destekle-		+	+	+	+				5	98	“Destek koymak; <i>mec.</i> bir kimse veya kuruluşa yardım sağlamak, müzaheret etmek; <i>mec.</i> arka olmak, arka çıkmak.”	<i>Onu bu konferansta dinleyiciler desteklemişlerdi. (K); Çalışmalarını yıllarca destekledik. (KG); Ayıplamak, çalışmayı küçümsemek yerine, onları girişimlerinde desteklemeliyiz. (LBA); Etraftaki herkes büyük bir hayranlıkla onu destekliyorlardı. (Yİİ)</i>
desteklen-						+			1	31	“Destekleme işine konu olmak; destekleme işi yapılmak.”	<i>Bu ayrılıkçı eğilimler Avrupa'daki ulusçuluk akımlarıyla destekleniyordu. (GTS)</i>
devin-	+								0	10	“Vücudu oynatmak veya kıpırdatmak, kımıldanmak, hareket etmek; <i>fizik</i> Bir cismin, bir noktaya göre, yeri veya durumu değişmek, hareket etmek.”	<i>Kaldı ki biz var olmaya düşkünüz, deviniyoruz. (GTS)</i>
devir-		+	+	+	+	+			5	25	“Ayakta veya dik duran bir şeyi düşürmek, yatay duruma getirmek; <i>mec.</i> bir yönetim organının veya başkanının yönetim gücünü zorla elinden almak; <i>mec.</i> bütünüyle içmek; <i>mec.</i> bir yana eğmek; <i>mec.</i> bir kitabı başından sonuna kadar okuyup bitirmek.”	<i>Zeynep Kadın, bir gün, bir komşu kavgasında, paylaşılmayan bir kocaman dibek taşını, huşunetle teperek bir hamlede devirmişti. (Y); Bu kurt, bu maçta beni çabuk devirir. (K); Efendisinin buyruğu üzerine öz annesini oklamış, devesi üzerinden yere devirmişti. (GGKY); Çok değil, kardeşiyle gecede bir kitap deviriyordu. (UH)</i>
devril-			+		+				2	15	“Devirme işi yapılmak; <i>mec.</i> yok edilmek, ortadan kaldırılmak.”	<i>Ve karın üzerine devrildiler. (K); Sohbet iyi hoş da vakit ilerlemiş, gece yarısı çoktan devrilmiş. (GGKY)</i>
dışla-	+								1	26	“Bir kimse veya bir toplum, bir kimse, bir durum, bir düşünce vb.ni yok saymak, ilgilenmemek.”	<i>Kudüs onu dışladı. (CK)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
dik-		+	+							2	135	"Bir cismi dik olarak durdurmak; yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek; bardak, kadeh, testi vb. kapların içindekini bir çırpıda, bir solukta içmek; beklemek için birini bir şeyin başına getirmek; top, taş vb.ni dikine havaya atmak; yapı kurmak, inşa etmek; spor top vb.ni oyun alanında belirli bir yere koymak."	<i>Odasına girip koca bir şişe tarım ilacı Mortalin'i kafasına dikmişti. (K); Bekir Çavuş gözlerini yere dikti. (Y); Bak, oraya fidanı diktim. (Yİİ)</i>
dikil-			+	+		+				3	71	"Dikme işi yapılmak; dik duruma gelmek; ayakta durmak."	<i>Getirilen fidanlar, öğrencilerin yardımıyla bahçeye iki saatte dikilmiş. (UH)</i>
dile-		+			+					2	202	"Birinden bir şeyin yapılmasını istemek, rica etmek, arzu etmek; biri için bir dilekte bulunmak; mec. kendi düşünce, görüş ve isteğini yapmak."	<i>O haldeki insan, Rabbinden kimi diler ki? (UH)</i>
dilen-		+				+				2	15	"Sadaka isteme; mec. kendisini acındırarak bir kimseden bir şey istemek."	<i>Haftanın iki günü ekmek parasını dilenirdi o yaşlı kadın. (UH); Kapının önünde, başka bir ihtiyar kadın, keskin bir Rumeli şivesiyle, fakat çok yavaş sesle dileniyordu. (H)</i>
dilimle-		+								1	10	"Dilimlere ayırmak, dilim dilim etmek."	<i>Cemile sofra bezini yere serdi, ekmeği dilimledi. (GTS)</i>
din-				+						1	13	"Sona ermek, bitmek, durmak; kar ve yağmurun yağması, rüzgârın esmesi kesilmek veya durmak."	<i>Kavak ağaçlarında ağustos böceklerinin sesi, henüz dinmemiştir. (Y); Yağmur dinmişti. (UH); İntihar eden kızların yakınlarıyla görüşürken kar hiç dinmedi. (K)</i>
dinle-		+	+	+	+	+				5	438	"İşitmek için kulak vermek; birinin sözünü öğüdünü kabul edip gereğince davranmak; kulakla veya dinleme aletiyle hastayı muayene etmek; uymak, baş eğmek, itaat etmek."	<i>Nasihat faslına başlayınca, babam hepsini başı önünde sessizce dinlemiş. (UH); Gelenlerin hepsi, bu nağmeleri İkinci defa onlarla, yolun iki tarafını saran halkın alkışları arasında dinlemiştiler. (H); Sonraki kuşaklar Türkiye'yi sadece büyüklerinden dinleyecekler. (GGKY); Mümtaz orada Nuran'dan, bir</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>daha, ve Dede'nin sultaniyegah Bestesi ve Talat Bey'in Mahur Bestesini dinledi. (H)</i>
dinlen-				+					1	95	“Güç kazanmak için çalışmaya ara vermek, yorgunluğunu gidermek, soluklanmak, istirahat etmek; Bazı yiyecek ve içecekleri, tadını arttırma, kolay pişmesini sağlama vb. sebeplerle bir süre bekletmek.”	<i>Pervin misafir odasında dinlendi. (GTS)</i>
dinlendir-				+	+	+			3	15	“Dinlenmesini sağlamak.”	<i>Şirkete dönerken sırtımızı kale duvarına dayayıp yorulan gözlerimizi bu ilginç manzarada dinlendiriyoruz. (GGKY); Kahvaltudan hemen sonra soyunup dökünüyor ve birkaç saatliğine bitkin bedenlerimizi dinlendiriyoruz. (GGKY)</i>
dinlet-				+	+	+	+		4	16	“Dinlemesini sağlamak, söz geçirmek.”	<i>Hocalara Mustafa Bey aracılığıyla şarkı dinletiyordu. (BBAR); Kandilli Tepesinde sultani-yegah bestesini dinletmişti. (H)</i>
diren-				+					1	57	"Herhangi bir düşüncede, bir istekte veya bir durumda karşı koymak, ayak diremek, inat etmek, ısrar etmek, taannüt etmek."	<i>Dahası gözlerini dışarıda yağın kara çevirmeye zorlayan aynı körlük, sanki bir tül perde, bir çeşit kar sessizliği şeklinde beynine iniyor, aklı ve hafızası artık yoksulluk ve sefalet hikayelerine direniyordu. (K)</i>
diril-				+					1	10	“Güçlenip canlanmak; bitki solmuş, pörsümüş durumdayken yeniden canlılık kazanmak, diri duruma gelmek; hasta yeniden sağlığını kazanmak, iyileşmek; öldüğü sanılan şey canlılık kazanmak.”	<i>Günün bütün yorgunluğunu alan bu huzur ve sükun semtinde ruhen tekrar tazelandık ve dirildik. (GGKY); Fakat biz bestesini söylerken başka türlü diriliyor. (H); Hırıldayan gramofon tekrar dirildi. (H)</i>
diz-							+		1	46	“Bazı nesnelere iplik, tel vb.ne geçirmek; yan yana veya üst üste sıralamak; Harfleri yan yana getirerek yazı düzenlemek; düzenlemek, hazırlamak.”	<i>Dünyanın vazgeçmiş hattatın sabrı ve zeniyle elle reklam diziyordu. (K)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
dizil-			+	+					2	23	"Dizi durumuna getirilmek, dizme işi yapılmak."	<i>Muhakkak öbürüdür, diye uzaktakilerden birini işaret ediyorlar, sonra arkasına geçiyorlar, orada kendinden evvelkilerin yanına diziliyorlardı. (H)</i>
doğ-									4	317	"Dünyaya gelmek; güneş, ay, yıldız ufuktan yükselerek görünmek; düşünce, hayal vb. zihinde birdenbire oluşmak; <i>meç.</i> ortaya çıkmak, sonucu olmak."	<i>Mustafa İnan Adana'da doğdu, o Hüseyin de parlak şartlar altında doğmadı. (BBAR); Bu ifritler ondan doğuyordu. (H); Uzviyetimde var, onlarla doğmuşum. (H); Herkes kendi zamanının şuuruyla doğar. (H); Ben sonra doğmuşum. (BBAR); Nuran doğacak, siz doğacaksınız. (H)</i>
doğra-			+	+					2	43	"Keserek parçalamak veya elle küçük parçalara ayırmak."	<i>Ekmeği, bir sütçü dükkânının köpürmüş inek sütüyle dolu kâseye doğrayacağım. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
doğran-									1	30	“Kesilmek, parça parça edilmek; mec. kesilir gibi ağrımak.”	<i>Bu leğenlere haşlanmış et ve ekmek doğranmıştı. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
doğrul-		+							1	39	“Eğik veya eğri bir şey düz duruma gelmek; toparlanmak, dik duruma gelmek; <i>hlk.</i> sağlanmak, kazanmak; yönelmek; yeniden güçlenmek kalkınmak.”	<i>Ezan okumak Bruno'nun nesine demeye kalmadan delikanlı dizleri üstüne doğruldu. (GGKY); Sonra ıslak mayo elinde, arkasında siyah tüylü köpek yavrusu, evine doğruldu. (H); Musa Çavuş ile babam tavlâ partisini kapatıp doğruldu. (UH)</i>
doğrula-		+	+						1	16	“Bir şeyin doğru olduğunu ortaya koymak; teyit etmek, tasdik etmek, desteklemek; <i>fels.</i> bir önermenin doğruluğunu veya yanlışlığını belirlemek amacıyla olayları inceleyip araştırmak.”	<i>Nitekim edindiğim bilgiler bu tahminimi doğruladı. (GGKY); Caminin Türk imamı bu intibaımızı doğruluyor. (GGKY); Başarısız bir öğrenci olması, onun kendi hakkındaki “kötü öğrenci” inancını doğrular. (Yİİ); Babaların bir çocuğun ve gencin yaşamındaki önemli rolünü, tüm bu mektuplar nasıl da doğruluyor. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
doğur-		+	+	+					3	109	“Yavru dünyaya getirmek, doğum yapmak; <i>mec.</i> ortaya çıkmasına yol açmak, sebep olmak.”	<i>Ağır bir humma ile günlerce yatmış, Ahmet'i bu humma içinde doğurmuştu. (H); Mehmet'i yeni doğurmuştu. (BBAR); Bir sofraya davet edilmiş değiliz; belki mütemadiyen içimizden yaratıyor, doğuruyoruz. (H); Heyecanlandığı kalabalıklar ürküntü doğurdu. (CK); Yıldızlar parlıyor, sazlar çalıyor, renkler konuşuyor, mevsimler doğuruyor. (H)</i>
doku-		+							1	16	“Tezgahta ipliği, çözüğü ve atkı durumunda kullanarak kumaş yapmak; <i>mec.</i> en ince noktalarına kadar emek vererek ortaya çıkarmak; hlk. ağacın yemişlerini sırkla vurarak indirtmek.”	<i>Fakat artık kol kola değildiler ve adımları, aynı düşüncenin ritmini dokumuyordu. (H); Böylece genç kadın, canlı güzelliği ve yaratıcı zekasıyla günlerin kumaşını, ikisi için herkeste olduğundan çok başka türlü dokuyordu. (H)</i>
dokun-			+		+				2	152	“Nesnelerin sıcaklık, soğukluk, sertlik, yumuşaklık gibi türlü niteliklerini derinin altındaki sinir uçları aracılığıyla duymak, değmek, el sürmek, temas etmek; karıştırmak; almak, kullanmak; el sürmek; sağlığını bozmak; tedirgin etmek, sataşmak; olmak; içine işlemek, uygulandırmak, koymak, batmak; ilişkin, ilgili olmak değinmek; hafifçe değmek; onur anlayış vb. ile uyuşmaz bir durum ortaya çıkmak.”	<i>Fakat hiç de öyle olmadı, bana eliyle dokundu. (Y)</i>
dokunul-			+						1	10	“Dokunmak işine konu olmak.”	<i>Yollar bozuk, anlatıldığına göre üç yıldan beri yollara dokunulmamış. (GGKY)</i>
dol-		+							0	79	“Olgunlaşmak, erginleşmek; bir yere iyice yayılmak, kaplamak; bir yerde pek çok kimse toplanmak, kalabalık duruma gelmek; tamamlanmak; <i>mec.</i> sabrı tükenip öfkesi taşacak duruma gelmek.”	<i>Selçuklular zamanından kalma kalenin ve tarihi yıkıntılardan ayırlamayacak gecekonduların üzerine sanki sınırsız bir zaman yayılarak yağın karı kendinden başka hiç kimse fark etmiyormuş gibi hissedince gözleri doldu. (K)</i>
dola-		+	+						2	12	“İplik, şerit, tel vb nesnelere bir	<i>Kollarını boynuma doladı.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											şeyin üzerine döndürerek sarmak; sarmak, kavuşturmak.”	(GTS)
dolan-									1	50	“Bir şeyin çevresine sarılmak; Bir şeyin çevresinde dönmek, gezmek, dolaşmak; karışmak, dolaşmak; gelişigüzel gezmek.”	<i>Kızlarının, gelinlerinin evleri arasında dolanıyor. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
dolaş-	+	+	+	+	+	+	+	+	4	284	“Gezmek, gezinmek; doğru gitmeyip yolu uzatmak veya yolu uzamak; dönüp başka bir yoldan gitmek; akmak; saç iplik vb şeyler birbirine karışarak güç çözümlür duruma gelmek.”	<p><i>Tam adını koymadığı bir nevi ümitsizliğin verdiği pervasızlıkla gözleri genç kadının yüzünde, ellerinde dolaşıyordu. (H); Camileri dolaştılar. (BBAR); Nuran'ın adı bir sıtma gibi vücudunu dolaştı. (H); Görevli olarak Kütahya, Simav, Gediz, Eskişehir, Sakarya yörelerini dolaştı. (Y); Kars şehrinde eli boş dolaştım. (K); Şimdi rehberimizin peşine takılarak bu sevimli evlerin arasında dolaşıyoruz. (GGKY); Kitap rafları arasında dolaşıyoruz. (GGKY); Düşüncesi hep Nuran'ın etrafında dolaşıyordu. (H); O tembel tembel sokaklarda dolaşıyordu. (H); O kasaba senin bu kasaba benim senelerce dolaşmışlar. (UH); O gün bugündür, hala dolaşırım. (Y); Jandarmalar, daha yirmi iki köy dolaşacaklarmış. (Y)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
dolaştır-		+	+						2	18	“Dolaşmak işini yaptırmak.”	<i>Davanın tanığı olarak Yasstada'daki duruşmaya Soprano Ayhan Aydan çağrıldı, sıcak bakan gözlerini Adnan Menderes'in yüzünde dolaştırdı. (E); Sokak aralarına kadar giren su kanallarında, kürekle çekilen uzun gondollar meraklıları dolaştırıyor. (GGKY)</i>
doldur-		+	+	+					3	229	“Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek; içine emrimi sürmek; bildirge, çizelge, fiş gibi basılı kağıtların boş yerlerini tamamlamak; yaşını, yılını bitirmek; <i>mec.</i> birini başkası için kötü düşünecek duruma getirmek; yayılıp kaplamak; belirli bir süreyi kaplamak, almak; <i>mec.</i> canlandırmak.”	<i>Yeni gelenler, demin, odalara çay getiren hancı çırağının uzattığı testiden su içtiler, hancının verdiği ekmekleri aldılar, torbaları arpayla doldurdular. (H); Helal yenmez, haram kıymetli olmuştur, dünyayı haramla doldurmuştur. (YE); Kar yüreğini Allah sevgisiyle doldursun. (K); Bolşeviklere katıldığı için birkaç kez tutuklanmış, o aylarda on beş yaşını doldurmamıştı. (CK); Bunun üzerine Tahran'ın kenarındaki dindar semtlerdeki çarşafli kadınlar ellerinde sopalarla meydanları doldurdular. (GGKY)</i>
doldurul-							+		1	55	“Dolu bir duruma getirilmek; <i>mec.</i> başkası için kötü düşünecek duruma getirilmek.”	<i>Mart Ayaklanmasını bastırmak için Selanik'ten gelen Hareket Ordusu subay ve erleri Yıldız Sarayı'nı kuşatmışlardı, dairelerin hemen hepsi askerlerce doldurulmuştu. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
doluş-			+						1	14	“Bir yerde toplanmak, bir araya gelmek.”	<i>Ertesi gün Şam'a döneceğimiz için bir an önce Beyrut'un görülmesi gereken yerlerini görmek için sabırsızlanıyor, böylece Alparşan'ın taka arabasına doluşuyoruz. (GGKY)</i>
don-		+							0	65	“Soğğun etkisiyle katı duruma gelmek; yaşamını yitirmek, soğuktan ölmek; çok üşümek; soğuktan zarar görmek; kimyasal bir etki ile katılaşmak; <i>fiz.</i> eriyik halde bulunan bir metalin katı hale geçmeye başlaması hâli; <i>mec.</i> gelişmemek.”	<i>Bir gün evvel, tulumbanın borusundaki suya varıncaya kadar her şey donmuştu. (H)</i>
donat-			+				+		2	20	“Birinin giyimini sağlamak; göz alıcı şeyler kullanarak gösterişli bir duruma getirmek, süslemek; bir şeyin iş görebilmesi için gereken nesnelere gereçleri katmak, teçhiz etmek; <i>mec.</i> sövmek veya azarlamak.”	<i>Meğer bizim geleceğimizi duyan konu komşu hanımları toplanmış ve evin içini türlü türlü yemeklerle donatmışlar. (GGKY)</i>
donatıl-							+		1	33	“Donatma işine konu olmak veya donatma işi yapılmak.”	<i>Kumsal renk renk şemsiyelerle donatılmış. (GTS)</i>
doy-				+					1	51	“İsteği kalmayınca kadar yemek, açlığı kalmamak; <i>mec.</i> yeter bulmak; kanmak, tatmin olmak; bir ihtiyacı yeteri kadar karşılamak.”	<i>Varsın, işini uydursunlar, kapısı kapalı evlerinde, yığıldıkları zahireleri yiyip doysunlar. (Y)</i>
doyur-			+						1	27	“Açlığını gidermek; geçindirmek, yaşamasını sağlamak; <i>mec.</i> kandırıcı, inandırıcı, yeterli olmak, tatmin etmek; <i>mec.</i> para yedirmek; bir maddenin içinin alabileceği kadar başka bir madde katmak; <i>fiz.</i> doyma durumuna getirmek.”	<i>Rehberimizin daha evvel ayarladığı bir Arnavut lokantasına giderek karnumuzu doyurduk. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM														
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER		
dök-		+	+							4	151	<p>“Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak; belli bir yere boşaltmak; akıtmak, düşürmek; saçmak, serpmek; salmak, bırakmak; üstünde bulunan bir şeyi düşürmek; teninde kızamık, kızıl, suçiçeği hastalıklarında olduğu gibi kırmızı lekeler çıkmak; maden, mum eriyiği veya çimento, alçı vb.ni kalıba akıtarak biçim vermek, döküm yapmak; sulu hamuru kızgın yağ veya tepsinin içine akıtarak pişirmek; bir yere çokça bir şey yığmak, taşımak; çok söylemek; bir şeyi yok etmek için atmak; bir işte veya bir konuyu ele alış biçiminde değişiklik yapmak; yakmak, tutuşturmak; kullanmak, harcamak, sarf etmek; <i>mec.</i> çok sayıda öğrenciyi sınavda veya bir üst sınıfa geçirmede başarısız saymak; <i>mec.</i> bol bol vermek, ödemek, sarf etmek; açığa vurmak, söylemek, ortaya koymak.”</p>	<p><i>Çayı yere döktü. (CK); Hem de arkalarındaki yazularla ortaya dökerdiniz. (CK); Yemleri biraz kalksınlar, bir parça etrafında kanat şakırtısı olsun diye çok yüksekte döküyordu. (H)</i></p>	
dökül-										1	147	<p>“Dökmek işi yapılmak veya dökmek işine konu olmak; kır, sokak gibi yerlerde insanlar çokça birikmek; <i>mec.</i> çok eskimiş olmak, değerini ve güzelliğini yitirmek; eskiyip dökülecek; çok yorgun hasta olmak; bir konuyu bir işi ele alış biçiminde değişiklik yapmak; <i>coğ.</i> göl veya denizde son bulmak; yerinden ayrı düşmek; çıkmak ortaya konulmak; sarılmak serbest bırakılmak; kaplamak, yayılmak.”</p>	<p><i>Yüzü İsfahan'ın güneşi, mihr ve mah onun kelimandan dökülür. (CK); İşte konuştu, billur sürahidan su döküldü. (UH); Sonbahardı, leylekler göçüyor, gazeller dökülüyordu. (UH); Kar taneleri ağır ağır dökülüyordu. (UH)</i></p>	
döllen-								+		1	11	<p>“Dölleme işine konu olmak, aşlanmak.”</p>	<p><i>O on beş gün önce döllenmiş. (GTS)</i></p>	
dön-											6	942	<p>“Kendi eksenini üzerinde veya başka bir şeyin dolayında hareket etmek; geri gelmek, geri gitmek; yönelmek; sapmak; bir şeyi andırarak duruma girmek, benzemek.”</p>	<p><i>Hatta komşuları ziyarette, yahut Kapalıçarşı'da hızı kesilen teşebbüsler olur ve nihayet günün birinde eve dönerdi. (H); Ardından yorgun argın eve dönüyoruz. (GGKY); Yeniden o gün gördükleri şeylere döndüler. (H); Onlar ailece yurda döndüler. (Y); Umutsuzlukla, ne,</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												yapacağını bilmeyerek Süleyman'a dönüyorum . (Y); Ve sonra Kudüs'e döndü . (CK); O süt emerken atıldığı bu topraklara dönecektir . (GGKY); Karanlıkta döndüm . (UH); Yine sessizce dönerdi . (UH)	
döndür-		+	+	+						3	43	“Dönmesini sağlamak; mec. çevirmek; sınıfta bırakmak; mec. düzene koymak, yönetmek.”	Evlenmelerinin aleyhine yakında belki onu da döndüreceklerdi . (H); Bu kaçış hikayesi annemin ailesini deliye döndürmüştü . (UH)
döndürül-			+		-					1	13	“Döndürme işine konu olmak.”	Türkiye'ye döndürülürse?! . (GTS)
dönül-				+						1	26	“Dönme işi yapılmak.”	Buradan artık dönülmez . (GTS)
dönüş-			+	+						2	204	“Dönme işi veya biçimi.”	Daha ilginç 14 Temmuz 1789'da, akşam saat beşe gelirken, o azgın bir selin dalgalarına dönüşmüştü . (CK)
dönüştür-				+						1	90	“Dönüşmesini sağlamak, tahvil etmek.”	Göz; yüz ifadesini ışık dalgaları halinde alır ve bu dalgaları sinirsel dalgalara dönüştürür . (Yİİ); Böylece o kişiyle gerçekleştirilmeye çalışılan iletişimi, savunucu bir iletişim haline dönüştürür . (Yİİ)
dönüştürül-				+						1	33	“Dönüştürme işine uğramak.”	Ulusal burjuvaziye ait işletmelerin esaslı kitlesi, gittikçe sosyalist devlet işletmeleri haline gelen karma işletmelere dönüştürülmüşlerdir . (GTS)
döşe-		+	+							2	21	“Bir tabanı, tahta, karo, mermer gibi yapı gereçleriyle kaplamak; açığı yaymak; bir ev veya dairenin oturulabilir duruma gelmesi için gerekli eşyayı oraya yerleştirmek; yerleştirmek.”	Fakat Nuran'ın gözleri bazen de ona dünyanın en zengin taçlarını giydirir, feleğin hiç kimseye basmasını nasip etmediği ikbal keçelerini ayaklarının altına döşerdi . (H); Evini döşedi . (H)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
döşen-			+	+						2	33	“Döşemek işi yapılmak; birine kızarak küçük düşürücü sözler söylemek.”	<i>Sanki Kız Kulesi'nden Marmara açıklarına kadar denizin altına, su tabakalarının arasına yer yer bakır levhalar döşenmişti. (H); Serhat Kars Televizyonu'nun Halit Paşa Caddesi'ndeki merkezinden Millet Tiyatrosu'ndaki kameraya kadar iki sokak uzunluğunda bir kablo döşendi. (K)</i>
döv-		+		+		+				3	75	“Vurarak canını acıtmak; çamaşır halı gibi şeyleri tokaç sopa gibi şeylerle vurarak temizlemek; bir şeyi toz durumuna getirmek için ezmek; ezmek veya çırpmaq; ateşte kızdırılarak yumuşatılmış bir madeni vurarak istenilen biçime getirmek.”	<i>Zeytini, bizim gibi dibekte dövmüyorlar. (Y); Uzun uzun zile basıyor; kapıyı yumruklarıyla dövüyordu. (H); Ne olur benim oğlanı dövmeyin. (BBAR); Ben ölürsem yavrum seni döverler. (H)</i>
dövül-	+									0	28	“Dövme işine konu olmak.”	<i>Köyün içinde birkaç kat davul sabahtan başladı, gece yarılarında kadar dövüldü. (GTS)</i>
dur-				+	+					2	1091	“Var olmak; beklemek, dikilmek; yaşamak; birisinin malı olarak bulunmak veya o malla ilişkisi olmak; kalmak; bir yerde olmak veya bulunmak; belli bir durumda, bir görevde bulunmak; ara vermek; bir konuyla çok ilgilenmek, üstüne düşmek; kök veya gövdeleri sonuna eki almış fiillere gelerek süreklilik bildiren birleşik fiiller oluşturur; Çalışadurmak, bakadurmak, getiredurmak, yiyedurmak gibi.”	<i>Kilisenin egemenliğinde manastırlar, kuleler, kaleler, şatolar niçin duruyordu? (CK); O kadar yorgundu ki üzerinde durmadı bunun. (K); Bu yazı, onun, Batı kültürünü yüzyıllarca yönlendiren çilesi üzerinde duracak. (CK); Erkekler, artık uğraşmanın, karşı koymanın faydasızlığını anlayıp elleri böğürlerinde ayakta duruyorlardı. (Y); Lakin ateş ve ışık arasındaki ilişkinin yaratıldığı günden bu yana genel geçer olan o en sade kanunla durmaktadır. (CK); Saçların kirpi gibi dik duruyor. (UH); Birkaç zaman sarhoş gibi gezip durdum. (UH)</i>
durakla-							+			1	19	“Kısa bir süre için durmak veya arada bir durmak; mec. bir süre ses çıkarmamak; bir şey söylememek, duraksamak, tereddüt etmek.”	<i>Böylece pek az durakladılar. (K); Birlikte lavaboya indiler, Ka tam çıkıyordu ki bir an durakladı. (K); Mümtaz bu kapıdan geçmek istemiyor gibi</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												<i>durakladı. (H)</i>	
duraksa-	+									0	17	"Ne yapmak veya ne demek gerektiğini kestiremeyerek duraklamak, tereddüt etmek."	<i>Silahına karşılık ilk kurşun yüzünü seğirterek geçince duraksadı. (GTS)</i>
durdur-				+						1	50	"Durmasını sağlamak."	<i>Mesut, parmağını önümüzdeki manzarada bazı noktalarda durduruyor. (GGKY)</i>
durdurul-				+						1	21	"Durdurma işi yapılmak."	<i>Araba söz konusu noktada durdurulmuştu. (GGKY)</i>
durul-				+	+					2	50	"Duru duruma gelmek; dinmek sükun bulmak; <i>mec.</i> uslanmak, sakinleşmek; durmak işi yapılmak."	<i>Özellikle taş direkler üzerinde uğursuz bir haberin sezgisiyle durulur. (CK); İlahi aşkın cinsel ve psikolojik kaynakları üzerinde pek durulmamıştır. (YE)</i>
durula-		+								1	10	"Yıkanmış şeyleri duru sudan geçirmek."	<i>Ayşe henüz çamaşırlarını durulamamıştı. (K)</i>
duy-		+		+	+	+				4	866	"Bilgi almak, öğrenmek, haber almak; işitmek, ses almak; dokunma, koklama vb. duyuyla algılamak, hissetmek; nesnelere dokunmakla onların sıcaklık, soğukluk, sertlik, ağırlık, hareket vb. fizik durumlarından bilgi edinmek, hissetmek; bir ruh durumu içine girmek; <i>mec.</i> sezme, fark etmek, hissetmek."	<i>Anlatılanları abimle duymuştuk. (KG); Başka kaynaklardan da karışık evlenmelerin korkutucu boyutlara eriştiğini duydum. (GGKY); Ka ve Muhtar komiserin ağızdan telefonda uzaklaştırıp orada bir şeyler konuştuğunu duydular. (K); Kimseyi tanımadım, çoğunun adını bile duymadım. (CK); Mümtaz kendisini anlatmak ihtiyacını duydu. (H)</i>
duygulan-				+						1	14	"Bir olay, bir görünüm karşısında birdenbire güçlü duyguların etkisinde kalmak."	<i>Doktor Nâzım, dostu Tevfik Rüşdü'yü görünce Selanik limanında çok duygulandı. (E)</i>
duyul-				+	+	+				3	159	"Duymak durumuna gelmek."	<i>Bu ülkede yeni duyuluyordu. (BBAR); Ertesi gün uzaktan bir gürültü duyuldu. (BBAR); Ve matematik dersinin eksikliği kuvvetle duyuluyordu. (BBAR); Bir şey duyulmuş mudur?(BBAR)</i>
duyumsa-		+		+						2	14	"Duyular aracılığıyla bir şeyi algılamak."	<i>Boğaziçi'nde yaşayan bir insan, kendisini kapanmış, bütünleşmiş bir mekânda duyumsar. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
duyur-		+							1	67	"Duymasını sağlamak; ilan etmek; sezdirmek."	<i>Meteoroloji Sibiry'a'dan gelen soğukların ve iri taneli karın üç gün daha dinmeyeceğini duyurdu. (K)</i>

		HÂL EKLERİ - İSTEM	
		KÖK / GÖVDE	
		EKSİZ (YALINHÂLİ)	
		YÜKLEME HÂLİ EKİ	
		YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	
		BULUNMA HÂLİ EKİ	
		AYRILMA HÂLİ EKİ	
		VASITA HÂLİ EKİ	
		EŞİTLİK HÂLİ EKİ	
		YÖN GÖSTERME	
		İSTEM SAYILARI	
		SIKLIĞI	
		ANLAMI	
		ÖRNEK CÜMLELER	
duyur-ul-	+		
	0		
	12		
	“Duyulmasını sağlamak; ilan edilmek.”		
	<i>O kelime arabadan arabaya bağrılarak duyuruldu. (GTS)</i>		

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
düğümle-	+								0	13	“Düğümle bağlanmak; <i>meç.</i> sıkışmak; <i>meç.</i> bütün sorunlar bir yerde toplanıp birleşmek.”	<i>Trafik düğümlendi. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
düş-										3	871	<p>“Yer çekiminin etkisiyle boşlukta, yukarıdan aşağıya inmek; durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek; yere devrilmek, yere serilmek; hava taşıtları kaza sonucu hızla yere inerek çarpmak; vücuda bol gelen giysi aşağı kaymak; yağmak; vurmak, değmek, rastlamak; vakti gelmeden ölü doğmak.”</p> <p><i>Onun bir kedi kadar kanaatkar hayatı vardı, etrafındakiler birbirine karşı iyi olsunlar, yeterdi; kendisine bundan elbet de bir şeyler düşerdi. (H); Sınıra vardığımızda günün ilk ışıkları camlara düşüyordu. (GGKY); O halde himmet yine bizim tarihçilerimize düşüyor. (GGKY); Mustafa dört yaşında damdan düştü. (BBAR); Ben de düştüm eşiğe. (CK); Kalktığım da tansiyonum düşmüştü. (GGKY)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
düşle-		+							1	22	“Bir şeyi, bir kimseyi, bir durumu istenilen biçimde tasarlamak, zihinde canlandırmak.”	<i>Siyah bir nehirde yüzen ve pruvasında yükselen oyma bir ejderha başı bulunan büyük bir Viking yelkenlisine benzer bir gondolü düşledi. (GTS)</i>
düşün-		+	+	+					3	1439	“Bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilgilerden yararlanarak, düşünce üretmek, zihni yetiler oluşturmak, muhakeme etmek; aklından geçirmek, göz önüne getirmek, zihniyle arayıp bulmak, bir şeye karşı ilgili ve titiz davranmak; akıl etmek ne olabileceğini önceden kestirmek; tasarlamak; tasalanmak, kaygılanmak.”	<i>Restore edilen gösterişli yapının burçlarında, Nidayi'nin yazdığı Cerbe Fetihnamesini düşünüyorum. (GGKY); O güne ait hatıralarını toplamağa çalışırken o anda Suat'ın yüzünü düşünmüştü. (H); O, yattığı yerden, vaziyeti düşünüyordu. (H); Üçgen Ergoğan'ın bütün kızları tavladığım düşünürlerdi. (UH); Ka oradaki sınırsız yalnızlıktan öyle korkardık, hiçbir zaman intiharı ciddi olarak düşünmezdi bile. (K); En son yaşadığı kötü olayı düşündü. (BBAR); Mustafa Ağa, liderlere mahsus tarzda çok düşünüyor, az konuşuyor. (GGKY); Ka, iyi ki bu paltoyu almışım, diye düşündü. (K); Bir süre düşündü. (BBAR)</i>
düşündür-		+							1	22	“Düşünmesine sebep olmak, düşünmesine yol açmak; mec. tasalandırmak, kaygılandırmak; akla getirmek, hatırlamak, önceden kestirmek.”	<i>Gelecek günlerin belirsizliği yöneticileri kara kara düşündürüyordu. (K); Bu olay beni uzun uzun düşündürdü. (GGKY); Ama beni uçağın konforundan ziyade İstanbul'a iniş saatimiz düşündürüyor. (GGKY); Bu gülüş Mümtaz'ı düşündürdü. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
düşünül-				+					1	169	“Düşünmek işine konu olmak veya düşünmek durumunda bulunulmak.”	Gelecekle ilgili beklentilerin şu andaki davranışlarla ilişkisi üzerinde çoğu kez düşünülmemiştir. (Yİİ); Türkiye’de genellikle milli dini değerler birbirinden ayrı düşünülemez. (GGKY); İnsan, ilişkileri içinde sürekli yeniden tanımlanan bir varlıktır; diğer insanlarla hiç ilişkisi olmayan bir insan düşünülemez. (Yİİ); Genel yerlerde birbiriyle samimi mesafe sınırları içinde duran iki insanın iyi bir arkadaş, karı koca, nişanlı ya da sözlü olduğu düşünüdür. (Yİİ); Bir ifade, görünen ve ideal benlik arasında sadece 2 basamaklık bir fark gösteriyorsa, o zaman değişme isteğinin anlamlı olduğu düşünüdür. (Yİİ)
düşür-		+	+	+	+			+	5	135	“Düşmesine yol açmak, düşmesine sebep olmak; değerini fiyat indirmek, azaltmak; vücuttan atmak, iskat etmek; uğratmak; değerli bir şeyi ucuz veya kolay ele geçirmek.”	Hacı Süleyman’ı kahurdan yataklara düşürmüşler. (UH); Dikkatsiz geldiği için elindeki sürahiyi salondaki betona düşürdü. (K); Arabanın anahtarını yolda düşürmüş. (KG); Dünkü neferimin hüviyetinde müşahede ettiğim bu geriye doğru gelişme, ilk zamanlar, beni çok hayrete düşürüyordu. (Y); Kaç günlük yorgunluk ve uykusuzluk beni güçten düşürmüştü. (GGKY); Devamlı göçler Türklerin hem şehir hem de genel nüfus içindeki oranını iyice düşürmüştü. (GGKY); O üçüncü sınıf lokantaya, o daracık gariban kahvesine tabiatın parıltılı dünyasından ışıklar düşürmüştü. (UH)
düşürül-				+					1	28	“Düşürme işine konu olmak veya düşürme işi yapılmak.”	Ben öfkelerini bağışladıklarınızın hepsinden çok soyulmuş, aldatılmış, yıkıma sürüklenmiş, manen tokatlanmış ve onursuzluğa

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>düşürülmüşüm. (GTS)</i>
düz-			+						1	10	"Bir gereksinimi karşılamak amacıyla birçok şeyi birbirini tamamlayacak biçimde bir araya getirmek; düzene sokmak, düzene koymak, sıralamak, elverişli, uygun bir duruma getirmek; yaratmak, oluşturmak, meydana getirmek; uydurmak; kaba konuşmada cinsel ilişkide bulunmak."	<i>Oğlum Sıtkı son zamanlarda ev eşyası düzdü. (GTS)</i>
düzel-	+								0	43	"Düz duruma gelmek, düzleşmek; kötü, bozulmuş bir durumda iken düzenli duruma gelmek; soğuk ve yağış azalmak; (hasta için) iyi olmak."	<i>Sıcak su adalelerimizi yumuşatmış, asabımız düzelmişti. (UH); Kendi halime kalsaydım, yine her şey düzelirdi. (H)</i>
düzeltil-	+								0	35	"Düzeltilmek işine konu olmak veya düzeltmek işi yapılmak."	<i>Her zaman daha düzeltilmez ki... (H)</i>
düzenle-		+		+					2	168	"Düzenli, düzgün duruma getirmek, düzen vermek, tanzim etmek; yapmak, hazırlamak; müz. düzenleme yapmak; müzik aletlerini akort etmek."	<i>Rafları, küçük vitrini düzenledik. (UH); 1962 yılında sayısal hesap metotlarıyla ilgili bir seminer düzenlemiştik. (BBAR); Tatarlar 1987 yılında Kızıl Meydan'da binlerce kişinin katıldığı protestolar düzenlediler. (GGKY); Kulüpte hemen bir dizi konferanslar düzenledi. (E); Ben bir yaz semineri düzenliyorum. (BBAR); Kendisi Latince mısralar düzenliyordu. (BBAR)</i>
düzenlen-			+	+	+				3	133	"Düzenli, düzgün duruma getirilmek."	<i>Yürüyüşler, gösteriler yapıyordu, benzer gösteriler Atina'da da düzenleniyordu. (E); Maliye, bakanlıklar, ordu ve donanma yeniden</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>düzenlenecekti. (E); Kutlama İstanbul Üniversitesi'nin Sayın Profesöre tevcih ettiği fahri doktora münasebetiyle düzenlenmiş. (GGKY)</i>
edinil-				+					1	13	“Edinme işi yapılmak.”	<i>Bu manzara kartpostal manzaralarından edinilmiş. (UH)</i>
eğ-		+				+			2	54	“Düz olan bir şeyi eğik duruma getirmek; sert bir cismi bükmek.”	<i>Geniş şapkasını kalbine götürüp saygıyla başını eğdi. (Yİİ)</i>
eğil-			+	+		+			3	108	“Belirli bir yöne açı oluşturacak bir durum almak, bir yöne doğru çarpılmak; dikliğini kaybetmek; insan, bir işi yapmak için belini eğmek; <i>meç.</i> başkasının baskısını veya egemenliğini benimsemek, kabul etmek; <i>meç.</i> bir işi önemseyip ele almak.”	<i>Fakat hız bizi kendiliğinden öbür hadde götürüyor; hayatın ortasındayız, onunla doluyuz, tekrar hızımızın oynucağıyız; fakat bu sefer, bu sefer terazi mutlak surette ölüme eğiliyordu. (H); Onun huzurunda saygıyla eğiliyorlar. (H); İpek yatağın kenarında oturan Ka'ya eğildi. (K); Adamın boynu ve göğsü yükün altında eğilmişti. (H)</i>
eğit-		+							1	32	“Birinin akla uygun, fiziksel ve moral gelişmesi üzerine etki yaparak çeşitli davranış yatkınlıkları, bilgi ve görgü aşıl原因 olarak önceden tespit edilmiş amaçlara göre onun belirli bir yönde gelişmesini sağlamak, terbiye etmek; belli bir konuda yetiştirme; hayvanı istenilen davranışları yapabilecek biçimde yetiştirmek.”	<i>Çocukları eğittik. (GTS)</i>
eğitil-			+						1	22	“Eğitme işine konu olmak.”	<i>Bu askerler iki ayda eğitilmez. (GTS)</i>
eğlen-			+	+	+				3	79	“Neşeli, hoşça vakit geçirmek; bir kimsenin herhangi bir kusuru veya zayıf noktası ile alay etmek; bir yerde durmak, beklemek, tevakkuf etmek; oyalanmak.”	<i>Ben tehdit ediyordum, o durumda benimle eğleniyordu. (Y); Kadınlar kendi aralarında zilli daireyle eğleniyorlar. (GGKY); Bir kere daha uğrayacağımızdan şimdilik burada eğlenmiyoruz. (GGKY); Dönüşte bir kere daha uğrayacağımız için şimdilik burada eğlenmiyoruz. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
eğlendir-		+							1	15	“Eğlenmesini sağlamak, eğlenmesine yol açmak.”	<i>Ne şımarıklıklar, ne hoppalıklar yapacak, beni nasıl kızdıracak ve eğlendirecekti.</i> (GTS)
ek-		+	+			+			3	293	“Bir bitkiyi üretmek için toprağa tohum atmak veya gömmek; toprağı ekip biçmek için kullanmak; serpmek; <i>mec.</i> bir şeyin başlamasına yol açacak sebepleri hazırlamak; <i>argo</i> birini uydurma bir sebeple bırakıp gitmek, savuşmak, atlatmak; <i>argo</i> parayı boşuna harcamak, ziyan etmek; <i>argo</i> yarışta geçmek.”	<i>Torbasındaki buğdayı bahçeye kendi elleriyle ekti.</i> (KG)
ekil-		+							0	22	"Ekme işi yapılmak."	<i>Bu yıl çavdar ekilmedi.</i> (UH)
ekle-		+	+			+	+		4	217	“Bir şeyi ekle tamamlamak, ulamak, ilave etmek; bir şeyi ek olarak kullanmak.”	<i>Hesaba bunu sonradan ekledim.</i> (KG); <i>Bu üç kelimeyi nasıl bulmuş, nasıl birbirine eklemişti.</i> (H); <i>İpek'in de Kars'ta olduğunu eklemişti.</i> (K); <i>Türkiye'de ve Almanya'daki Türkler arasında küçük ve esrarlı bir ünü vardı, şimdi Erzurum garajından ekleyeyim.</i> (K); <i>Resimli limonlardan çıkma bir havayla ekledi.</i> (K); <i>“Şimdiyse çarşafçular, başörtülüler türbanlılar dolduruyor Kars sokaklarını” diye eklemişti.</i> (K)
eklen-			+						1	84	“Ekleme işi yapılmak; ekle tamamlanmak.”	<i>Bunlara İtalyan, Alman, Yunan, Ermeni ve son olarak Müslüman Türk locası eklenecekti.</i> (E)
eksil-				+	+				2	18	“Azalmak, az duruma gelmek; bulunmamak, var olmamak, rastlanmamak.”	<i>Aspirini tango cinsinden bir bidat addeden babasıyla aşağı yukarı ilmin son verimleriyle yaşayan oğlu arasında latife hiç eksilmezdi.</i> (H); <i>Mevlana olmadığı için mi Tebrizli kendi isminden eksiliyor?</i> (CK) <i>Sığırtmaç Hasan'ın</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												<i>sürüsünden, her gün bir iki baş eksiliyormuş. (Y)</i>	
ele-		+		+	+					3	17	“Elek yardımıyla ayıklamak veya incesini kabasından ayırmak, elekten geçirmek; sınav veya yarışma yoluyla en iyileri seçmek; ipliği elemgeden geçirip yumak yapmak; <i>mec.</i> gözden geçirmek, ayıklamak, iyisini kötüsünden ayırmak; <i>spor</i> bir yarışmacıyı yarışma dışı bırakmak, elimine etmek.”	<i>Hevesle çalıştıklarından az zamanda bahçeyi hölük gibi elemişler. (UH)</i>
elen-		+								0	13	“Eleme işine konu olmak veya eleme işi yapılmak; sınavda başarısız sayılmak; <i>mec.</i> süzülme; <i>sp.</i> Yarışma dışı kalmak, yarışmadan çıkarılmak.”	<i>İstekliler birer birer elenmişti. (GTS)</i>
eleştir-			+							1	65	“Bir düşünceyi, bir eseri, bir yargıyı inceleyerek doğruluk veya yanlışlığını ortaya çıkarmak ve gerçek değerini belirtmek, tenkit etmek.”	<i>Onların davranışını eleştirdiler. (GTS)</i>
eleştiril-				+			+			2	23	“Eleştirme işi yapılmak.”	<i>“Bu durum İslamcı çevrelerde çok eleştirilmiştir. (K); Doğu'nun bireye önem vermediği ileri sürülen 'kapalı toplum' anlayışı en ağır biçimlerde eleştiriliyordu. (BBAR); Tek partili rejimde hükümet Meclis'te eleştirilmiyordu. (E); O, Anadolu'nun, Kurtuluş Savaşı sırasındaki umutsuz halkımızın yaşamını canlandırdığı için karamsar görünmüş, haksızca eleştirilmiştir. (Y)</i>
em-			+							1	47	“Dudak, dil ve soluk yardımıyla bir şeyi içine çekmek, somurmak; tükürük yardımıyla eriterek içine çekmek; <i>fiz.</i> soğurmak; <i>argo</i> uzun süre yararlanmak.”	<i>Toprak suyu emdi. (GTS)</i>
emil-			+							1	16	“Emme işine konu olmak.”	<i>Öndeki kafilenin üç arabası batac kumların içine girdi ve öbür araçlar kadar hızlı olarak yüzeyin altına emildiler. (KG)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
emzir-		+	+						2	13	“Kadın veya dişi hayvan, memesindeki sütü yavruya vermek.”	<i>Tam karşımdaki sıranın köşesinde genç birisi bir taze sol memesini çıkarmış, yavrusunu emziriyor. (GTS)</i>
endişelen-							+			1	"Tasalanmak, kaygılanmak."	<i>Ta yola çıkışımızdan beri gribal bir rahatsızlığı olan yol arkadaşımın sararmış çehresi ve derinden gelen öksürüklerinden endişeleniyorduk. (GGKY); Zavallı adam çok endişelenmişti. (BBAR)</i>
engelle-		+	+	+					3	159	“Bir şeyin gerçekleşmesini veya yapılmasını önlemek; spor güreşte hasmı çaprazda sürerken düşürmek için ayağına basmak veya topuğuna ayak takmak.”	<i>Hem karşılaşacağı tepkiler, hem İsviçre'ye gidişi romanın yayınlanmasını o dönemde engelledi. (Y); Aksi durumda haberleşmeyi engelleyecekti. (E); Ve onların orada duygu ve düşüncelerini iletmelerini engelliyorduk. (LBA); Dünyanın en büyük gücü haline gelen İngiltere'den korkan Avrupa ülkeleri korumacı önlemlerle İngiliz mamullerinin kendi pazarlarına girmesini engelliyorlardı. (E); Lütfen dalaşmayın, çok sarhoş, diye engelledi. (UH)</i>
engellen-				+	+				2	28	“Engel olunmak.”	<i>Askerlerin müdahalesiyle orada olaylar büyümeden engellendi. (E)</i>
er-				+	+				2	78	“Erişmek, kavuşmak; yetişip dokunmak; bitkiler veya bunların ürünleri olgunlaşmak; din vb. kendini Tanrı yoluna vermiş kimse insanüstü kutsal bir aşamaya erişmek.”	<i>Bu yıl yazın başında havalar çok sıcak gitmediğinden meyveler ve sebzeler ermedi. (LBA)</i>
eri-				+	+				2	63	"Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı durumuna geçmek; katı cisim ısı etkisiyle sıvı duruma gelmek; dokumalar aşınıp incelerek dağılmak; mec. çok zayıflamak; mec. utancından çok sıkılmak; mec. yok olmak, bitmek, tükenmek."	<i>Bir gün evvelki temiz ve yarı mutlak çehreli kış manzarası, sicim gibi yağın yağmurla bir saate eridi. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
eriş-			+	+						2	54	"Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak, ulaşmak; bir yere ulaşmak, varmak; bitkiler veya bunların ürünleri olgunlaşmak; zaman gelip çatmak."	<i>Bugün, burada bir vahanın kenarına erişeceksiniz. (Y); En güzel dua buna erişemezdi. (H)</i>
erişil-			+	+						2	13	"Erişme işi yapılmak, ulaşılmak, yetişilmek."	<i>Senin düşlediklerine gerçekten erişilir mi? (KG)</i>
erit-		+								1	27	"Erimesini sağlamak, erimesine yol açmak; <i>mec.</i> harcıyı tüketmek; <i>mec.</i> çok üzme; <i>mec.</i> zayıflatmak; <i>mec.</i> yok etmek."	<i>Ama İstanbul onların hepsini eritiyordu. (CK)</i>
eritil-				+						1	25	"Eritme işi yapılmak."	<i>Çanakkale'de hemen hemen bir milyonluk düşman ordusu eritildi. (GTS)</i>
ertele-		+								1	15	"Sonraya bırakmak, tehir etmek, tecil etmek, talik etmek."	<i>"Seçim mitinglerinin duyuruları, Erzurum'dan gelen aşının liselerde tatbik edilmeye başlandığı, belediyenin su borçlarının tahsilini iki ay erteledi. (K); Ancak Mustafa Kemal 14 haziranda Bursa'ya ulaştı -ve nedeni hâlâ bilinmemekle birlikte- İzmir'e varış tarihini bir gün erteledi. (E)</i>
ertelen-			+	+						2	19	"Daha sonraki bir zamana bırakılmak."	<i>Gelecek cevap beklendiği için duruşma sonradan altı ay ileriye ertelendi. (UH)</i>
es-				+	+	+				3	57	"Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak; <i>mec.</i> yapılması önce düşünülmüş olmayan veya beklenmeyen bir şeyi yapmaya birdenbire karar vermek."	<i>Bu rüzgar, 1930 yıllarında da bütün gücüyle esiyordu. (BBAR); Rüzgar başını alıp götüreceği bir şiddette esiyor. (Y); Bu akşam rüzgar Batı'dan esiyordu. (BBAR)</i>
esinlen-				+						1	14	"Bir şeyden ilham almak, içine doğmak, mühlhem olmak."	<i>Bu tabloyu yaparken sizin güzelliğinizden esinlendim. (KG)</i>
esirge-		+								1	21	"Korumak, himaye etmek, vikaye etmek; bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmak."	<i>"Bu arada güler yüzünü, çay-kahve ikramını esirgemiyor. (GGKY); Ve Mümtaz onda bu ürkekliğin, bu safiyetin kaybolmaması için hiçbir dikkati esirgemiyordu. (H); Kanlıca'daki karı koca, -Nuran'ın baba tarafından, Tevfik Bey'in karısı tarafından akrabaları,- bunu bir türlü</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>anlamadıkları için Tevfik Bey'e hala mustarip ve matemli bir dul gibi bakıyorlar, onu rahat ettirmek, ona ıstırabını hatırlatmamak için ellerinden gelen gayreti esirgemiyorlardı. (H)</i>
eski-	+								0	25	Eski duruma gelmek; yıpranmak; yaşlanmak.”	Bu <i>halı</i> değerli ama artık eskimiş. (KG)
etkile-	+								1	248	“Etkiye uğratmak, tesir etmek; karşısındaki kişiyi kendi duygu ve istekleri doğrultusuna yöneltmek.”	<i>Bu dayak ve dayatma annemin kaçma kararını etkilemiş. (UH); Ciddiliği öğrenci arkadaşlarını da etkiliyordu. (BBAR); XX. yüzyıl başında Paris'te İttihatçılar arasında yapılan ideolojik tartışmalar, yüz yıl içinde bu topraklarda kurulan tüm siyasal hareketleri etkileyecekti. (E); Ne var ki iniş pek de kolay olmayacaktı. Çünkü yoğun sis tabakası pilotun görüş mesafesini etkiliyordu. (E); Bu kültür değerleri, algılamayı sürekli etkiler. (Yİİ); Ve onun ölümü, Evliya zade ailesini etkileyecekti... (E); İhtiyacınız olduğunda nasıl günlüğünüze başvurduğunuz ve o günlüğün özel bir parçanız haline gelişi, beni çok etkilemişti. (LBA); Yunan uygarlığının ruhla bedeni, zorunlu işle oyunu, uygulama ile teoriyi, birbirinden katı duvarlarla ayırması Batı uygarlığının hemen her yanını etkilemiştir. (YE)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
etkilen-									1	126	“Etkiye uğramak, müteessir olmak.”	<i>Zengin Müslüman ailelerinin çocuklarına evde matematik, kimya öğretirdi. Naciye Hanım, İzzet Efendi'den bir hayli etkilendi. (E); Ne yazık ki insanların kalabalık bölümü, olanları biraz büyütmezsen pek etkilenmiyor. (BBAR)</i>
evlen-									2	193	“Erkekle kadın, aile kurmak için yasaya uygun olarak birleşmek, izdivaç etmek.”	<i>Askerliğini bitirdi ve Pozantı'da Hafız Bekir'in kızı Rabia Hanımyla evlendi. (BBAR); Babam annemle okudukları şehirde ailesinin izni olmaksızın evlenmiş. (UH); Kırk iki yaşındaydı, bekardı ve hiç evlenmemişti. (K); Zübeyde ablam da evlendi. (BBAR); Üniversite sınavlarına bir yıl kala babam evlendi. (LBA); Gizli olarak derhal evlenmeliydiler. (H); Niçin hayatımı en manasız şekilde budalaca yaşadysam, niçin eğlendiysem, niçin içtiysem, niçin evlendiysem! (H); Bu hafta evlenecektim. (H); Neden olmasın? Ben üç aydır yavukluyum bile, bu kez ürün iyi olursa mutlaka evleneceğim. (Y)</i>
ez-									1	45	“Üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek; ağır bir şey, başka bir şeyin üzerinden geçmek, çiğnemek; sıvı içinde bastırıp karıştırarak eritmek; mec. üzme, sıkıntıya sokmak; mec. baskı altında tutmak; mec. dayanıklılığını aşacak derecede çalıştırarak yormak; mec. yenmek, sindirmek; argo harcamak.”	<i>Bu yüzden bütün ömrünce farkında olmadan zalim olmuş, kendisini o kadar seven, yaşadığını anlamak için duygularını yaşamağa muhtaç olan babasını ezmişti. (H)</i>
ezberle-									3	29	“Bir şeyi olduğu gibi akılda tutmak, ezber etmek, hıfz etmek.”	<i>Onun da anlamını ben beş dakikada ezberledim. (BBAR); Hocanın gözüne girebilmek için duaları iyice ezberledim. (K);</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>Formüllerini iki sınavdan önce ezberlemeli. (BBAR)</i>
ezil-			+	+					2	61	“Ezme işine konu olmak; açlık sıkıntısı duymak.”	<i>Ayağımın altında sonbahar yaprakları hüznün veren bir çitürtyla eziliyor. (GGKY); Bıyıklarımı makasla kırptı diye nice fikir ve ümit dolu Türk gencinin kafası burada taşla ezildi. (Y)</i>
faksla-		+		+					2	14	“Belgegeçerlemek, belgeçlemek.”	<i>Soruları önceden fakslayın. (BBAR)</i>
farklılaş-				+					1	10	“Farklı duruma gelmek, ayrımlaşmak.”	<i>Önder durumunda olan asker ve sivil aydınlar, gelişmekte olan yeni sınıflar karşısında güçlerini yitirirlerken, kendi aralarında da farklılaşırlar. (BBAR)</i>
faydalan-					+				1	47	"Yararlanmak."	<i>Diktiğimiz fidanlardan kuş-kurt faydalanır. (UH)</i>
fırçala-		+							1	13	“Temizlemek veya parlatmak için fırça ile sürtmek; sık ve bataklık ormandan geçmek; <i>meç.</i> bir kimseyi çok azarlamak, fırça çekmek.”	<i>Saçlarını aksilik edip alınma düşmesinler diye sıkı sıkı fırçalamışım. (GTS)</i>
fırıla-					+	+	+		3	91	“Hızla, birdenbire bulunduğu yerden çıkmak, ayrılmak; yerinden oynayıp ileriye doğru çıkıntı yapmak.”	<i>Dişsiz ihtiyar teke, insana hayret veren bir çeviklikle yerinden fırladı. (Y); Yataktan fırlayıp koşuyorum. (H); Bacağımı incitti, deyince hemen yerimden fırladım. (Y); Rabia Hanım yerinden fırladı. (BBAR)</i>
fırlat-									1	38	“Hızla atmak, bulunduğu yerden dışarı atmak.”	<i>Oğlunu kolundan tutup meçhule mi fırlatıyorsun. (UH); Bu lacivert rengi, sanki bir Fra Angelico tablosu hazırlanmış gibi koyu yaldız ve mücevher tozu ile birleştiren son bir dalga, hakikaten bu ressamın ve ona eşit velilerin ruhlarındaki mağfîret tufanı gibi ışık içinde bir dalga onları Kanlıca iskelesine fırlattı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
fısılda-		+	+					+	3	25	"Başkalarının duyamayacağı kadar alçak sesle konuşmak, fıslamak."	<i>Ercan Bey, bazı mısraların anlamını kulağıma fısıldadı. (GGKY); Çok güzel oldu, içimi kemiren soruyu sessizce fısıldadım. (UH); "Sen kendini bir şeylere kurarak gelmişsin." diye yavaşça kulağıma fısıldadı. (H); Müşteriler bu ağır, ciddi havayı bozmamak için birbirlerinin kulaklarına fısıldıyorlar. (Yİİ)</i>
fışkır-				+	+				2	18	"Gaz veya sıvılar bir yerden basınç etkisiyle yukarıya doğru birdenbire ve hızla çıkmak; bitkiler toplu hâlde, gür olarak yetişmek; <i>meç.</i> bir şey bir yerde bol bol görülmek."	<i>Göçmen çadırlarının etrafında papatyalar fışkırıyor. (GGKY); Gözlerinden mutluluk fışkırıyor. (GGKY)</i>
gecik-								+	1	58	"Geç kalmak, herhangi bir işi kararlaştırılan zamandan sonra yapmak; bir taşıt zamanında kalkamamak veya zamanında varamamak."	<i>İhtilalcî hareketleri yüzünden tutuklanması gecikmedi. (CK); Belki de ilk eserin olağanüstü bir ilgi görecektir de o yüzden bu kadar gecikti. (KG); Hele o zamanlar tirenler çok gecikiyordu. (BBAR); Ama iki vapur gecikti. (H); Fakat gecikmişti. (H)</i>
geç-				+	+	+	+		4	1655	"Bir yerden başka bir yere gitmek; bir yandan girip diğer yandan çıkmak; yol, araç veya akarsu bir yerin yakınından veya içinden gitmek; bir duruma uğramak, konu olmak; bırakmak, vazgeçmek; yaşamak."	<i>Feyzullah Bey de bir taksiyle oraya geçecek. (GGKY); Niçinini sormadan ikinci sıraya geçiyorum. (BBAR); Tebrizli'yi tanıtan levhada Şems adı geçmiyor. (CK); Kıldan köprü yaratmışsın, gel buradan geç! (YE); Yolumuz Milano'dan geçecek. (GGKY); Konya toprağından ben de geçtim. (CK); Bu iyi bir başlangıç, yolculuğumuz iyi geçecek. (GGKY)</i>
geçin-								+	1	45	"Yaşamak için gerekeni sağlamak."	<i>Daha küçüklerinin arasında yaşamış, sadaka ile, küçük Atfet'le geçinmiş. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
geçir-		+	+	+	+	+			5	485	“Geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak; bir şeyi bir yandan öbür yana götürmek; bir şeyi bir yerden başka yere taşımak, nakletmek; tespit etmek, yazmak, kaydetmek; bir şeyi kendisine ayrılmış olan yere yerleştirmek, takmak.”	<i>Adamın yüzünü bütün vuzuhuyla zihninden bir daha geçirdi. (H); Kızı kolundan tuttu, karşına geçirdi. (UH); Genç lider 17 yılını hapis ve sürgünde geçirecekti. (GGKY); Çocukluk ve gençlik ramazanlarını küçük bir köyde geçirdim. (GGKY); Binayı toplu olarak görebilmek için etrafımızı gözden geçirelim. (GGKY); Bütün geceyi uykusuz geçirmişti. (H); Ülke 1030 yıllarında büyük bir sarsıntı geçirdi. (BBAR)</i>
geçiril-			+	+	+			+	4	93	“Geçirme işi yapılmak.”	<i>Boynuna ip akşam yemeğinden sonra geçirilir. (E); O öğrenci ikinci sınıfta matematik dersinden geçirilmemiş. (BBAR); Dostoyevski'nin sırtına ölüm gömleği geçirilir. (CK)</i>
gel-			+	+	+				3	4033	“Bir yere gitmek, ulaşmak, varmak; geriye dönmek; oturmaya, ziyarete gitmek.”	<i>Bize boş derslerimizde gelirdi. (CK); Türk gazeteleri de intiharları önemsemiş, yerli yabancı pek çok gazeteci şehre gelmişti. (K); Babasız olarak dünyaya gelir. (CK); Karar Yargıtaydan geldi. (E); Birtakım isimleri zikrettiğim zamanlar, onlardan bir yankı gelirdi. (CK); Belediye seçimleri ve intiharçı kızlar için geldim. (K); Türk kıızı bulmak için de gelmişti. (K)</i>
gelin-			+					+	2	51	“Gelme işi yapılmak.”	<i>Sonra da tayfalara gelindi. (GTS)</i>
geliş-				+					1	505	“Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak; ilerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek; hlk. şişmanlamak.”	<i>Bu sohbet vesilesiyle anlıyoruz ki, Kırm'da Türköloji henüz emekleme aşamasında; nasıl bir istikamet çizilirse o yönde gelişecek. (GGKY)</i>
geliştir-		+	+					+	3	184	“Gelişmesini sağlamak, gelişmesine yol açmak.”	<i>Burada kendisini iyice geliştirmişti. (BBAR)</i>
geliştiril-			+						1	114	“Geliştirme işi yapılmak.”	<i>Mevcut algısal çerçeve içinde mesaj geliştirilir. (Yİİ)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
genişle-				+					1	40	“Geniş duruma gelmek, büyümek; bollaşmak; rahat bir duruma gelmek, açılmak, ferahlamak; <i>mec.</i> yaygın duruma gelmek.”	<i>Yalnız şehitlerin bulunduğu yerde meydanımsı bir şey genişliyordu. (H); Altın semaların, büyük sararmış yaprakların, acayip nilüferlerin, beraberce yüzdükları durgun bir havuz, bilmedikleri bir tarafta, belki ve hatta şüphesiz, uzviyetlerinin bir tarafında genişledi. (H)</i>	
genişlet-		+		+			+		3	34	“Geniş duruma getirmek.”	<i>Sovyetlerde güç kazanan insan hakları hareketleri, bu sıralarda onun destek alanını genişletti. (GGKY); Küllük'te bu tasnifi genişletmişlerdi. (H); Çalışma havasına girer, böylece kabullerini genişletirsin. (KG); Öğrenim ufuklarını genişletiyordu. (BBAR)</i>	
genişletil-		+								0	16	“Genişletme işi yapılmak.”	<i>Bağcılık, ve buna bağlı olarak şarapçılık ve bahçecilik gelişti; yağ ve peynir gibi, hayvancılıkla ilgili dallar da yaygın bir durum aldı, çayır ve otlaklar genişletildi. (GTS)</i>
ger-			+	+						2	23	“Bir şeyin uçlarından veya kenarlarından çekerek gergin duruma getirmek; gergin bir şeyle örtmek; kol, bacak, uzatmak; <i>mec.</i> gergin duruma getirmek, gerginlik yaratmak, sinirlendirmek.”	<i>Sinemanın perdesi tahta perde, bez perdeyi üstüne germişler. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gerçekleş-				+	+	+			3	206	"Gerçek olmak, gerçek durumuna gelmek, meydana gelmek, tahakkuk etmek."	<i>İstediklerimin hiçbiri hayatta da şirde de gerçekleşmedi. (K); İlk tebliğler Celile civarında gerçekleşti. (CK); Sizi tanımam doktora yıllarımda gerçekleşti. (CK); Üstelik evlenmeler Rus kızlarını almak şeklinde gerçekleşmiyor. (GGKY); Pek çok olay önceden gerçekleşmiştir. (K); Bu kitap tamamen onların isteğiyle başlamış, her şey onların yönlendirmeleriyle gerçekleşmişti. (LBA); Hıristiyanlığın yayılması gerçekleşti. (CK); Karşılıklı olarak hoca ve öğrenci mübadelesi gerçekleşiyor. (GGKY); Söz konusu takdim gerçekleşiyor. (GGKY)</i>
gerçekleştir -		+					+		2	164	"Gerçek duruma getirmek, yapmak, ortaya koymak."	<i>İkinci evliliğini İzmir'in önde gelen ailelerinden Sengellilerin kızı Zeynep'le gerçekleştirdi. (E)</i>
gerçekleştir il-			+		+				2	114	"Gerçek duruma getirilmek."	<i>Karadeniz ticareti ise Orta ve Kuzey Avrupa'ya Tuna, Rusya'ya Kırım-Azak üzerinden gerçekleştiriliyordu. (E)</i>
gerek-			+		+				2	1782	"Bir şeyin yapılabilmesi veya gerçekleşmesi bazı nesne, fiil vb.ne bağlı olmak, gerek olmak, lazım olmak, icap etmek, iktiza etmek."	<i>Bana iki elma gerekiyordu. (BBAR); O, sonradan gerekebilir. (H); Düşünce için çok yorulmak gerekiyordu. (BBAR); Konuşmak gerekiyordu. (BBAR); Vali tarafından onaylanması gerekiyordu. (CK); Ak Mescit'te işim vardı ve dönmem gerekiyordu. (GGKY); Kırım'da bize ait ne varsa tez elden sahip çıkılması ve ayağa kaldırılması gerekiyor. (GGKY); Bir fotoğraf çektirmek için birçok dirsek yemeği göze almak gerekiyor. (GGKY); Artık onların dönmeleri gerekiyordu. (E)</i>
gerektilir-		+		+					2	164	"Gerekli kılmak, icap ettirmek, istilzam etmek."	<i>Yorumlama, yeniden bir değerlendirmeyi gerektirir.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(Yİİ)
geril-					+	+			2	29	“Germe işi yapılmak, gergin duruma gelmek, belirli bir uzama ile çekilmek; gergin bir biçimde açılmak; <i>mec.</i> kasılmak; <i>mec.</i> kızmak, öfkelenmek, sinirlenmek; <i>mec.</i> ilişki ve davranış bozulacak duruma gelmek.”	<i>Çelik halat iki işçi tarafından iyice gerildi. (CK); Sovyetler Birliği'nin işe karışmamasını istedi, dünya gerilmişti. (E)</i>
gerile-							+		1	29	“Geri çekilmek, geriye çekilmek: daha aşağı bir dereceye düşmek; hastalık, gelişmeksizin yok olmaya yüz tutmak; <i>mec.</i> bir tepki karşısında katı sayılan bir tutumdan vazgeçmek.”	<i>Hastalık iyice gerilemişti. (KG)</i>
getir-		+	+	+	+				4	1230	“Gelmesini sağlamak; bir şeyi yanında veya üstünde bulundurmamak; erişmek veya eriştiğini sanmak; ileri sürmek; sebep olmak, ortaya çıkarmak; iletmek, bildirmek; sağlamak; bir makama atamak veya seçmek; bazı kelimelerle birleşik fiil yapar.”	<i>Efendim siz bize Türkiye'nin kokusunu getirdiniz. (GGKY); Sevine sevine, kan ter içinde anneme getirirdim. (UH); Eve vücudunun yarısı sarkık getirdiler. (H); O bozkırın ortasında yemlik, kuzukulağı, mantar ve yer elması getirirdi. (UH); Türk ve Tatar kadınları evde pişirdikleri hamur işlerinden ve şekerlemelerden getirmişler. (GGKY)</i>
getiril-							+		4	236	“Gelmesi sağlanmak.”	<i>Aynı yıl, yani 1944'te Yüksek Mühendis Mektebi'nin İstanbul Teknik Üniversitesi olması üzerine doçentliğe getirildi. (BBAR); Satın alınan dondurma hızlıca eve getirildi. (LBA); Ayin esnasında çalınan sazlar Türkiye'den Hacı Bektaş'tan getiriliyormuş. (GGKY); Milli varlığı korumayı zorlaştırıcı bazı barajlar da getirilmişti. (GGKY)</i>
getirt-		+							1	20	“Getirme işini yaptırmak.”	<i>Ali Elverdi, nedense üşümüş olacak ki, parkasını getirtti. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gevşe-	+								0	38	“Sertlik ve gerginliği bozulmak; çözülmek; <i>meç.</i> yumuşamak, yatışmak, sakinleşmek; <i>argo</i> sevmek, hoşlanmak; <i>ekon.</i> para piyasasında değer yitirmek.”	<i>Kar kalkmış, hava açmış, ayaz gevşemişti. (GTS); Boynuna dolanan kolları gevşedi. (GTS); Poker lafını iştimesin, eli ayağı gevşiyor. (GTS)</i>
gez-			+	+					2	154	“Hava alma, hoş vakit geçirme vb. amaçlarla bir yere gitmek, seyran etmek; bir yerde dolaşmak, yürümek; gitmek, başvurmak; bulunmak; bir yeri görüp incelemek. hasta ayağa kalkmak; herhangi bir biçimde gezinmek; bir yerde gezi yapmak.”	<i>Hepimiz burada zevkle gezerdik. (BBAR); Siz Avrupa’da on altı şehir gezdiniz. (UH)</i>
gezdir-		+	+	+			+		4	43	“Birinin gezmesini sağlamak, dolaştırmak; tanıtmak amacıyla dolaştırmak; bir şeyi başka bir şeyin üzerinde dolaştırarak dökmek; sürterek, değdirerek hareket ettirmek; bir şeyi herkesin alması için dolaştırmak, sunmak; herhangi bir biçimde giydirmek.”	<i>1998 yılında kendisine burayı da gezdirdik. (GGKY); Hulasa hemen hemen muhayyilesinde yaşayan genç adam cennet ve cehennemini beraberinde gezdiriyordu. (H); Sen Fatma’yı kafanda gezdiriyorsun. (H); Gölü çeviren kıyı boyunca birkaç kişi dalgın ve sessiz gölgesini gezdiriyor. (GGKY)</i>
gezin-			+	+					2	35	“Eğlenmek, vakit geçirmek için gezmek, dolaşmak, seyran etmek; belirli bir çevre içinde gezip durmak; <i>müz.</i> özellikle doğaçtan yapılan müzikte, ezgiyi belli bir makam anlayışı içinde değişik perdeler üzerinde çalmak, dolaşmak.”	<i>Gözleri genç kadının yüzünde, ellerinde sevinçle gezindi. (H); Kiracı, ilk defa doğuracak bir kedi yavrusunun sancılı telaşıyla, her şeyden, duvarlardan, çuval çuval nalbur eşyasından, kasalardaki çivilerden, tavandan aşağı asılmış bir yığın öteberi hevinginden imdat umar gibi geziniyordu. (H)</i>
gider-		+							1	78	“Ortadan kaldırmak, yok etmek; dindirmek.”	<i>Develerin koşma süratini merak ediyordum ki son turda sürdüğü hayvandan düşen bir çocuk bu merakımı giderdi. (GGKY)</i>
gideril-	+								0	36	“Ortadan kaldırılmak, yok edilmek.”	<i>İkinci olarak, üretimin teknik donatım derecesi, emekçilerin kültürel ve teknik düzey farkları giderilmiş. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gidil-			+	+					2	78	“Gitme işi yapılmak.”	<i>Yazın da askerlik kamplarına gidilirmiş. (BBAR); Otobüste gidilirmiş. (LBA)</i>
gir-			+	+	+		+	+	5	1527	"Bir yerden kapalı bir ortama geçmek."	<i>Aslında Mevlana'nın kalbine onlar da Şems'in açtığı kapıdan girmişlerdi. (CK); İstasyon Meydanı'na heykeli dikilecek olan Kazım Karabekir yönetimindeki Türk ordusu 1920 Ekim'inde şehre girmişti. (K); İpek tezgahın yanına açılan kapıdan içeriye girmişti. (K) İçeri sessizce yolcu girer. (CK); Akşam namazını kılmak için merkezdeki yeni ve büyük camiye giriyoruz. (GGKY); Otobüsten inip ayağı yumuşacık kara değer değmez pantolonunun paçalarından keskin bir soğuk girdi. (K)</i>
giril-			+	+					2	55	“Girme işi yapılmak.”	<i>Avluya açılan bir kemerin altından içeriye giriliyordu. (K); Buradan içeriye giriliyordu. (H)</i>
giriş-			+		+				2	51	“Bir işe, bir şeye başlamak için hazırlık yapmak, ele almak, teşebbüs etmek; kalkışmak; mec. dövmeye başlamak.”	<i>Babam elindeki sopayla anneme girişti. (UH)</i>
git-			+						1	2600	“Bir yere doğru yönelmek, bir yerden veya bir işten ayrılmak; çıkmak, ulaşmak belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak; sürmek, devam etmek; yakışmak, yaraşmak; tüketilmek, harcanmak; götürülmek, gönderilmek; yürümek, yol almak; dayanmak; geçmek; yok olmak, elden çıkmak; ölmek; başvurmak, yapmak; bir şey zarar görmüş olmak; makine, işlemek, çalışmak; satılmak; mec. bir duruma, bir sonuca ulaşmak, varmak; değerlendirmek, saymak, karşılamak; yürümek, yol almak; dayanmak; geçmek; yok olmak, elden çıkmak; ölmek; başvurmak, yapmak; bir şey zarar görmüş olmak; makine, işlemek, çalışmak; satılmak; mec. bir duruma, bir sonuca ulaşmak,	<i>İlk olarak şehrin kuzeyindeki en yoksul mahallelere, Kalealtı'na ve Bayrampaşa'ya gittiler. (K); Bir şiirm yok, akşam da tiyatroya gitmeyeceğim. (K); Belediye seçimleri ve intihar eden kadınlar için gidiyorum. (K)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN)HÂLİ	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											varmak; belli bir amaçla bir yere devam etmek veya bir işle uğraşmak; sürmek, devam etmek; yakışmak, yaraşmak; tüketilmek, harcanmak; götürülmek, gönderilmek.”	
giy-			+						1	215	"Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek; <i>mec.</i> ağır söz veya hakareti, küçültücü davranışı ses çıkarmadan dinlemek."	<i>Küçük bir televizyon kanalında yapılan para ödüllü bir bilgi yarışmasında cicili bicili bir elbise giymişti. (K); Fakat hayır, Nuri zengindi; karısı bu kadar fakir eşyası giemezdi. (H)</i>
giydir-		+							1	30	"Giyme işini yaptırmak; <i>mec.</i> ağır sözler söylemek, hakaret etmek."	<i>Nuran'ı bir geçmiş zaman dilberi, Dördüncü Murad devrinin bir ikbali gibi giydiriyordu. (H)</i>
giyil-				+					1	19	"Giyme işi yapılmak."	<i>Sünni din adamları tarafından giyilecektir. (YE)</i>
giyin-		+	+	+					3	69	"Kendi üzerine giymek; giysiyi belli bir yerden almak veya belli bir yerde diktirmek; <i>mec.</i> ağır bir söze veya davranışa, sesini çıkarmadan içerlemek."	<i>Bir daha ondan geriye dönemez, onu giyindir. (H); Yol boyunca ve daha sonra evde rastladığımız genç kızlar da aynı şekilde giyinmiş. (GGKY); Adnan Menderes hızla giyindi. (E); Bizlerin uyuduğu yataktaneden geçerek giyinmiştir. (BBAR); Sanki törene çağırılmışım gibi koyu renk de giyinmişim. (BBAR); Öndeki dervişan, Halveti harmaniyeleri giyinmişti. (GGKY); Ne kadar sefil giyinmişti. (H); Zırhlar giyiniyorum. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gizle-		+							3	58	“Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak; beneklerle, çizgilerle veya renklerle bezeyerek bir şeyi bulunduğu çevreye uydurmak, alalamak, peçelemek, kamufle etmek; bilerek ve isteyerek bir olguyu haber vermemek.”	<i>Muhtar mendiliyle yüzünü iyice gizledi. (K); Kolyeyi aldı, sevincini gizlemedi. (UH); Maksut beyin yüzü asılıyor ve infialini gizlemiyor. (GGKY)</i>
gizlen-					+				1	40	“Kendi kendini gizlemek, saklanmak; gizlenilmek, gizli tutulmak.”	<i>Bu iş ondan gizlendi. (GTS)</i>
göç-			+						1	26	“Yerleşmek amacıyla mahalle, köy, şehir veya ülke değiştirmek; bazı hayvanlar, sıcak iklimli ülkelere gitmek.; çökmek; ölmek; oturmak.”	<i>Derviş Yunus, evini barkını bırakıp, kurulu düzene ters düşen bir tekke toplumuna göçmüştür. (YE); Sonbahardı, leylekler göçüyordu. (UH)</i>
göğüsle-		+		+					2	12	"Göğsünü dayayarak zorlamak; mec. karşı durmak, engel olmak, direnmek."	<i>Annemle babamın birbirlerine duyduğu aşk, gün geçtikçe azalacağına artmış, bütün o yolculukları, sürgünleri, yoksulluğu, çaresizliği birlikte göğüslemişlerdi. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
göm-		+	+	+					3	32	“Yerin altına koyarak üstünü toprakla örtmek; bir ölüyü toprağın içine yerleştirmek, defnetmek; bir cenazeyi kaldırmak; birinin cenaze törenine katılmak; bir nesnenin içine yerleştirmek, batırmak; <i>mec.</i> birinden daha çok yaşamak.”	<i>O, zihninde annesini babasının yanına gömdü. (H); Başımı dilsiz kızın omzuna gömmüştüm. (UH); Herkes acısını içine gömdü. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gömül-									2	43	"Gömme işi yapılmak veya gömme işine konu olmak; yerleşmek, oturtulmak, kendini gömmek; <i>mec.</i> yok olmak, kaybolmak, görünmez olmak; <i>mec.</i> bir şeyin derinliğine inmek."	<i>Dolunay, bir gecenin alacakaranlığına gömülüydü. (KG); Odana kapanıp kitaplara gömülemezsin! (BBAR); Ben beş altı yaşların pembe-beyaz dünyasına gömülüyorum. (UH); Her tablo birbirinin aynı, her taraf yeşile gömülmüştü. (GGKY); Çatal, bıçak gürültüleri, radyo sesleri birbirine karışır; sonra merdivenlerden acele çıkış ve inişler peydahlanır, nihayet bütün apartman, sessizliğe gömülürdü. (H); O da olmazsa burada gömüleceklerdi. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gönder-		+	+	+	+				4	306	Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek; yetki vererek gitmesini sağlamak; bir kaynaktan çıkıp gelmek, ulaşmak; yolcu etmek; araştırma, yazışma vb.nde kaynak kişiye veya esere işaret etmek, atıf yapmak.”	<i>Onu büyük şehre tahsile göndermiş. (UH; Derviş mizaçlı ekip şefimiz durumu uysallıkla kabul ediyor ve yardımcısı Salim Beyi kızları aldurmaya gönderiyordu. (GGKY); Mezarın önünde oturup okuduğumuz Fatihaları Gaspıralı'nın ruhuna gönderiyoruz. (GGKY); Babam bu mektubu anneme ilan-ı aşk ettiği günlerde göndermiş. (UH); Belediye reisine jest olsun diye bir at arabası dolusu elmayı, üzümü, şeftaliyi gönderiyor. (UH); İşte senin deden, senin baban, büyük amcan 1913'te bu kartı göndermiş. (CK); Cami çıkışında Selahattin Eyyubi türbesini ve türbenin haziresindeki Türk şehitliğini ziyaret ediyor, orada onların aziz ruhlarına fatihalar gönderiyoruz. (GGKY); İçimden yaşlı yiğide bir selam gönderdim. (GGKY)</i>
gönderil-			+	+	+	+			4	94	“Gönderme işi yapılmak veya gönderme işine konu olmak.”	<i>O şehre ben gençlik yıllarımda gönderildim. (KG); Şehit Muhtar Bey mektebine buradan gönderildi. (BBAR); 130 bin imzalı bir mektup Sovyetlerin 28. Kurultayına içlerinden seçilen bir gönüllüyle gönderilmişti. (GGKY); Dosya bu sebeple İstanbul'a gönderilmiş. (UH); Hemen her sokak başında münakaşalar oluyor, geceleri yarı gizli sevkiyat yapılıyor, malzeme gönderiliyordu. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gör-		+	+	+	+				4	2450	“Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak, seçmek; anlamak, kavramak, sezmek; yanına gidip konuşmak; bir şey hakkında bir yargıya varmak, değerlendirmek; belirli bir zamanın içinde bir olaya tanık olmak, yaşamak; yapmak, etmek; kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.; almak; bir şeye erişmek; çok değer vermek; bir işleme uğramak; yüzü bir yöne doğru olmak, bakmak; ziyaret etmek; karşılaşmak, rastlaşmak; gözlerin görmediği durumlarda başka duyu organlarıyla algılamak; sahne olmak, geçirmek; saymak, herhangi bir şey gibi görmek; gezmek; teklifsiz k. vermek; spor karşı oyuncunun yapacağı vuruşu önceden kestirip ona göre durum almak.”	<i>Ka, tiyatrocü çevrelerine özgü solgun ve ölü teni masadaki diğer erkeklerde de gördü. (K); Bu sefer adının doğru dizilmesini en büyük haberin son satırında gördü. (K); İsa'ya sağlığında hiç görmemişti. (CK); Başörtüsü takmayı annesinden ailesinden görmüştü belki de kız. (K); Eğer Sinop'tan ıleriye düz bir çizgi çizer ve ölçerseniz uzaklığın sadece 350 km olduğunu hayretle görürsünüz. (GGKY); Gittiği Yeşilyurt lokantası'nda yeniden gördü. (K); İplerin üzerine asılmış seçim afişlerini gördü. (K); O günkü rızkını çıkararak yaşının teşekkür ettiğini, usul usul evinin yolunu tuttuğunu görürsünüz. (GGKY); Çıkışta bizi bekleyen insanlar görüyoruz. (GGKY); Beyler, gördüm. (CK)</i>
görevlendir-		+							2	14	"Birine bir görev vermek, vazifelendirmek, tavsif etmek."	<i>Biraz daha bekledim ve başka bir eri, postayı aramakla görevlendirdim. (Yİİ); Öyle ki hükümet haber sızar düşüncesiyle diplomatları görevlendirmişti. (E); Kuşçubaşı Eşref, adı geçenleri gözaltına almak için Mülaım Tevfik'i görevlendirdi. (E)</i>
görevlendiril-			+	+	+	+			4	35	"Görev verilmek, tavsif edilmek."	<i>Bir süre Hasan Visali Efendi'yle sohbetlere devam eden Küçük Hüseyin Efendi, 1902 yılında şeyhlikle görevlendirilir. (E); Yüzbaşı İsmet, Edirne'deki ordudan İzmir'e görevlendirilmişti. (E)</i>
görül-			+						1	620	“Göz yardımıyla bir şey, bir varlık algılanmak, seçilmek; gereken iş yapılmış olmak; bir şeyin bulunduğu anlaşılacak, karşılaşılmak, rastlanmak.”	<i>Hapsetme ilk kez kilise hukukunda görüldü. (CK); Dinin bile erkeklerin isteklerine göre düzenlendiği bu bölgede kadın; şeytan,</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>hilebaz, düzensiz, güvenilmez, aşağılık bir yaratık olarak görülmüyor. (YE)</i>
görün-		+	+	+				+	4	440	“Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek; izlenim uyandırmak; benzemek, görünüşünde olmak; <i>mec.</i> azarlamak; <i>mec.</i> gözdağı vermek.”	<i>Bizim minarelerimizin zarafeti karşısında bu tip minare bana pek hantal ve lüzumsuz göründü. (GGKY); Adnan Menderes az sonra kapıda göründü. (E); Taşlığın mavi çinileri bu ışıktaki simsiyah görünüyorlardı. (H); Bizim bölümün loş girişinden Nezihe göründü. (KG); Açıkçası, yol görünmüştü. (UH); Ne olur ne olmazdı, birkaç gün için daha sokulgan, daha uysal görünmeliydi. (H); Fakat aynı cinsten bir sevgitabiyi ifşa ediyordu ve bu sevgitabii, yalnız kendisine hitap edeni, bir cevap olarak yaratılmışı seçtiği için daima üstün ve muvaffak görünecekti. (H)</i>
görüntüle-		+						+	2	17	“Belirli bir konuyu buna en yakın görüntüler içinde tasarlamak, yaratmak, gerçekleştirmek.”	<i>Oda içerisine yerleştirilen gizli bir kamera vasıtasıyla yasa dışı olayı görüntülemişti. (KG)</i>
görüş-								+	1	180	“Buluşup konuşmak, konuşup sohbet etmek; dostluk, ahbablık etmek; bir iş bir konu üzerinde karşılıklı düşünceleri ileri sürmek.”	<i>İntihar eden kızların aileleriyle görüşmüşsün. (K); Onlarla niye görüştün? (K); Çok önemli biriyle görüşeceğiz. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
göster-		+	+	+					4	1268	“Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak; birini veya bir şeyi işaretle belirtmek; bir şeyin etkisi altında tutulmak; kanıtla inandırmak; öğretmek, açıklamak; güzelliğini ortaya çıkarmak, temsil etmek; herhangi bir biçimde değerlendirmeye yol açmak; görünmek, benzemek; <i>mec.</i> sert bir biçimde karşılık vermek.”	<i>Şatosu'nda Danes'in hücrelerini büyük bir memnuniyetle ziyaretçilere gösterdi. (CK); Annesinin yaptığı bez bebekleri bana gösterir. (UH); Eliyle sediri gösteriyordu. (H); Serdan Bey yolda durup Kaya eski belediye başkanının vurulduğu köşeyi gösterdi. (K); Çocukları, torunları olsa, onları bilsen de göstersem. (CK); Aldığım cevap etnik renkliliği gösteriyor. (GGKY); Şeyh elli beş altmış yaşlarında gösteriyor. (GGKY); Teveccüh gösteriyorsun abi. (KG); Siz çok titizlik gösteriyorsunuz. (BBAR)</i>
gösteril-			+	+					3	149	“Görülmesi sağlanmak.”	<i>Diyelim ki boş bulunduğunuz bir anınızda size bir Tunus bayrağı gösterildi. (GGKY); Bu, toplu bir şekilde, İhsan'ın istediği gibi umumi tablolarla gösterilemeyecekti. (H); Yaşlı ve hasta adam onlara gösterilmemişti. (UH)</i>
götür-			+	+	+	+			4	375	“Taşımak, ulaştırmak veya koymak; bir kimseyi bir yere kadar yanında yürütmek; bir şeyi yakından uzağa götürmek; yerinden ayırıp uzağa atmak veya yok etmek; öldürmek; dayanmak, katlanmak, tahammül etmek; bir sonuca vardırarak; birinin yanında yürüyüp ona bir yere kadar arkadaşlık etmek; <i>mec.</i> kaybolmasına, yok olmasına yol açmak; <i>argo</i> tümüyle sahip olmak; <i>argo</i> çalmak.”	<i>Beni kucaklayıp vagonun tek penceresinin önündeki sedire götürdü. (UH); Bizî dernek faaliyetlerini yürüttüğü küçük yazıhanesine götürüyor. (GGKY); Ayrılırken eğilip elini göğsüne götürüyor. (GGKY); Sonra Suat'a cevap verdi: Mesele, okuduklarımızın bizi bir yere götürmemesinde. (H); Devrikebir'in dört basamaklı eşiği insanı bu âlemin ancak kapısına götürüyordu. (H); Bizî ceviz topladığımız çocukluk günlerimize götürüyor. (GGKY); Turna katarları onları gurbetteki sevgiliye götürür. (UH); İpşirli hocamız başta, herkes pastadan birer ikişer götürüyor. (GGKY); On yıllık mapusluk hayatı Pellico'nun</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>sağlığını da götürdü. (CK); Sevdiği yemeklerden götürüyordum. (UH); Her aşk bir baş götürür. (CK)</i>
götürül-		+		+	+				3	41	“Götürmek işi yapılamak, götürmek işine konu olmak.”	<i>Başbakan Menderes Eskişehir'den, uçakla Ankara'ya götürüldü. (E); Paşa da askerî cipe bindirilerek Harp Okulu'na götürüldü. (E)</i>
gözet-				+					1	23	“Korumak, bakmak, özen göstermek, himaye etmek; önem vermek göz önünde bulundurmak, ayrı tutmak; kollamak, kayırmak, beklemek; bir sonuca giderken bütün ayrıntı ve etkenleri dikkate almak.”	<i>Çünkü Roma imparatorluğu sosyal tabakalarını bıçak keskinliğinde birbirinden ayırıyordu da eşitlikçi Hıristiyanlık köle ile efendi arasında fark gözetmiyordu. (CK)</i>
gözetle-		+		+					2	12	“Birine veya bir şeye gizlice bakmak; birinin yaptıklarını belli etmeden izlemek.”	<i>O geminin adı olsa olsa Anadolu ordusudur, her gün, her saat bir mazgal deliğine benzeyen pencereden onu gözetliyorum. (Y)</i>
gözle-		+							1	35	“Bir şeyin olmasını veya birinin gelmesini beklemek, intizar etmek; dikkatle bakmak, tarassut etmek; incelemek, araştırmak; gizlice bakmak, gözetlemek.”	<i>Bazı kimselerin, konuştukları kişilerin sözlerini sürekli olarak kestiklerini gözlemişsinizdir. (Yİİ); Kendinizi gözleyin. (Yİİ); Mevcut iki alternatif karardan her birini sanki kesinleşmiş bir karar olarak düşünerek, her bir alternatif bedenimin nasıl tepkide bulunduğunu gözledim. (Yİİ)</i>
gözlemle-		+		+					2	32	“Gözlemecinin işi veya mesleği.”	<i>Davitz (1959) ise, çevresindeki insanları tehdit edici olarak görmenin ya da görmemenin, büyük ölçüde iletişim kuran kişinin algılayış biçimine bağlı olduğunu gözlemlemiştir. (Yİİ);</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>Bu çocuğun davranışlarında uyuşukluk ve ilgisizlik gözlemleniyordu. (LBA)</i>
gözlen-			+	+					2	50	“Gözlemek işi yapılmak veya gözlemek işine konu olmak.”	<i>Ne var ki, Türk toplumunun yaşamını yönlendiren geleneksel kültür anlayışı çerçevesinde bakılırsa, Türk trafiğinde tutarlı bir düzen gözlenir. (Yİİ); Bu durum dikkatle gözlenmiştir. (Yİİ)</i>
gözük-			+	+					2	73	“Görünmek.”	<i>İttihatçılara bir kez daha yurtdışı gözükümüştü. (E); Osmanlı filosu, rüzgarı arkalarına alarak kartallar gibi seğirterek ada önlerinde gözükcektir. (GGKY); Umutsuz bir yoksulluğun başlangıcı gibi gözüküyordu. (K); Adam birini vuracak kadar kararlı gözüküyordu. (K)</i>
güçlen-	+								0	31	“Güçlü duruma gelmek, kuvvetlenmek.”	<i>Onun bu duyguları daha da güçlendi. (GTS)</i>
güçlendir-			+	+					2	65	“Güçlü duruma getirmek, güçlenmesini sağlamak.”	<i>Onun sözlerine gücendi. (UH); Annemi böyle konuşmasıyla gücendirmişti. (UH)</i>
güçleş-	+								0	12	“Güç duruma gelmek, zorlaşmak.”	<i>Ama hayat onun için güçleşiyordu. (GTS)</i>
güçleştir-				+					1	12	“Güç duruma getirmek.”	<i>Böyle yapmakla işi daha da güçleştiriyordu. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
gül-			+	+	+	+			4	308	“Hoşuna veya tuhafına giden olaylar, durumlar karşısında genellikle sesli bir biçimde duygusunu açığa vurmak; mutlu, sevinçli zaman geçirmek, eğlenmek, hoşça vakit geçirmek; biriyle alay etmek; dikkati çekecek derecede hoş ve sıcak görünmek.”	<i>Karşıda bütün çocukluğunun şahidi olan Ela göz Mehmet Efendi Camii'nin kursunsuz kubbesi üstünde tesadüfün bir cilvesi olarak biten bir servi dalı, adeta bu Müslüman mabedin mazisi üstünden ölüme ve hayata gülüyordu. (H); Yüzü garip bir sevinç içinde, bütün dişleriyle gülüyordu. (H); Acı acı güldü. (UH); Lacivert, hiç gülmüyordu. (K); Mustafa Bey gülüyor. (GGKY); “Herhalde tarihi İpek yolu, aslına uygun kalsın diye böyle bırakmışlar.” diyor, acı acı gülüyoruz. (GGKY)</i>
güldür-		+		+		+			3	37	“Gülmesine sebep olmak.”	<i>Bu teessür Nuran'ı kahkahalarla güldürdü. (H); Çocuğun böyle konuşması sınıfta herkesi güldürmüştü. (UH); Yemekte ayrıntı tahta kaşıkla içiyor, üstüme başıma döküyor, sofradakileri güldürüyordum. (UH)</i>
gülümse-			+		+	+	+		4	130	“Güler gibi olmak, hafifçe gülmek.”	<i>Mümtaz, bunu düşünürken, küçük yeğeninin hallerine içinden gülümsedi. (H); Usta çırak birbirlerine sevgiyle gülümsüyorlardı. (UH); Mümtaz'a ve Nuran'a “Birbirinize yaklaşıyorsunuz!” der gibi sessizce gülümsedi. (H); O gün sürekli gülümsemişti. (UH); O yaşlı adam gülümsedi. (BBAR); Kadın oyalanıyor, belki bir şeyler ümit ederek gülümsüyor. (GGKY)</i>
güt-	+								0	13	“Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek; <i>mec.</i> bir düşüncüyü veya bir ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak; <i>mec.</i> bir kimseyi, bir topluluğu kendi düşünce	<i>Koyun gütmüş bizimki. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek.”	
güven-			+						1	102	“Güven duymak, güveni olmak, itaat etmek.”	<i>Onlara çok güvendi. (CK); Biz size güveniyoruz. (K); Anlaşamadığım politikacıların beni milletvekili seçtiğine mi güveneyim. (KG); İnsanlıktan ümit kesmedim, fakat insana güvenmiyorum. (H); Bekarlığında çok çapkınlık yapmış erkekler, evlenince eşlerine güvenmezler. (Yİ)</i>
güvenil-			+						1	10	“Güvenle bakılmak, kendisine güven duyulmak.”	<i>Görevini benimseyen insanlara güvenilir. (GTS)</i>
güzelleştir-		+							1	13	“Güzellik vermek, güzellik kazandırmak.”	<i>Mehtap görülen her şeyi yumuşatıyor, hülyalaştırıyor, güzelleştiriyordu. (GTS)</i>
haberleş-					+	+			2	10	“Bir durumu karşılıklı olarak iletmek, karşılıklı olarak haber alıp vermek, iletilmek, muhabere etmek.”	<i>Buradan telgrafta haberleşiyordu. (GTS)</i>
harca-		+		+					2	149	“Bir iş görmek veya bir şey satın almak için parayı elden çıkarmak, sarf etmek; bir şey yapmak için kullanmak, tüketmek; <i>mec.</i> birinin değer ve onurunu kırıcı bir durum yaratmak; <i>mec.</i> manevi yönden kötü duruma düşürmek, feda etmek; <i>argo</i> yok olmasına, ölmesine sebep olmak.”	<i>Bütün parasını bir gecede harcamıştı. (BBAR)</i>
harcan-			+	+					2	39	“Harcama işi yapılmak, harcama işine konu olmak.”	<i>Hulasa, İslam dünyasının yarısının istihsalı olan bu şehirde para başka yere harcanırdı. (H)</i>
hareketlen-	+								0	14	“Hareket kazanmak, harekete geçmek.”	<i>Yavaş yavaş her şey canlandı, hareketlendi. (GTS)</i>
hastalan-	+								0	31	“Sağlığı bozulmak, esenliği yerinde olmamak, rahatsızlanmak, hasta olmak.”	<i>Çocuk o gece hastalanmıştı. (GTS)</i>
haşla-		+							1	32	“Bir şeyi kaynar suya daldırmak; bir şeyin üstüne kaynar su dökmek; suda kaynatarak pişirmek; kaynar sıvı bir şeyi yakmak; don, kırağı için bitkilere zarar vermek; sızı vermek, acı vermek; <i>mec.</i> sertçe paylamak,	<i>Kaynar su ayağımı haşladı. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											azarlamak.”	
haşlan-						+			1	32	“Haşlama işi yapılmak; kaynar su vb. ile yanmak.”	<i>Ablasının yardımıyla çökelek haşlanmıştı. (KG)</i>
hatırla-		+		+	+	+	+		5	251	"Anımsamak, akla getirmek."	<i>Emma'nın hazza dolu dizgin atılışım, o çılgın mısraları birdenbire içinde taze bir bıçak yarası gibi hatırladı. (H); Almanya'da on iki yıl boyunca hissetmediği türden bu huzuru Ka kendinden güçsüz birisini ona şefkat duymaktan hoşlandığı zamanlardan hatırlıyordu. (K); Yalnız İstanbul'a gönderilmek için vapura bindirileceği günü bütün teferruatıyla hatırlıyordu. (H); Tanımadığı bir saadet duygusu ve çok keskin bir hasretle Nuran'ı hatırladı. (H); Belki de bu çizgi kelimesinin uyandırdığı bir çağrıyla Puget'in Cariatide'lerini hatırladı. (H); Önce, bu Süleyman'ın kim olduğunu hatırlayamadım. (Y)</i>
hatırlan-	+								0	20	“Anımsanmak.”	<i>Bütün bunlar hatırlanacak mı? (KG)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
hatırlat-		+	+						2	95	"Anımsatmak."	Yaşlı kadına kocası, torunlarının geleceğini hatırlatıyordu . (UH); Kar bana Allah'ı hatırlatıyor . (K); Manzara, buralar, bana belki de hiç görmemiş olan Sefa Salih Kaplan'ın mısralarını hatırlatıyor . (GGKY); Bu isim okurlarımıza hemen Yavuz Bülent Bakiler Beyi ve onun nefis gezi hatıralarını hatırlatacaktır . (GGKY); Siz bize asıl hüüzün vermesi gerekenin ne olduğunu bir daha hatırlattınız . (GGKY); Cemalioğlu'na Amerika'daki Türk gününü hatırlatıyoruz . (GGKY); Çöl, insana yakıcı sıcağı hatırlatır . (GGKY)
havalan-		+							0	16	"Temiz hava alması sağlanmak, havası değiştirilmek; yerden ayrılıp göğe uçmak; bir şey hava akımıyla yer değiştirmek; <i>meç.</i> kibirli, gururlu, çalılımlı davranışlarda bulunmak; <i>meç.</i> yerinde oturamaz duruma gelmek; <i>meç.</i> beğenilmeyen davranışlarda bulunmak."	Oda her gün havalanmalı . (GTS)
havla-			+	+					2	17	"Köpek bağırarak, ürümek."	Köpekler dar sokakta yaşlı adama havlıyordu . (Y)
hazırla-			+	+		+	+		4	358	"Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek; bir şeyi ortaya koymak, gerçekleştirmek; önceden düzenlemek; önlem almak, sağlamak; kimya bir maddeyi elde etmek."	7 Eylül devalüasyonunu Birse ailesinden Maliye Bakanı Nurullah Esad Sümer hazırladı . (E); Dostum önceki tezi Marksçı bir yorumla hazırlamıştım . (BBAR); Mümtaz babasının bu sözlerini dinlerken, amcasının kendisinden yirmi üç yaş büyük oğluna, kendi zihninde başka türlü birkaç sima birden hazırlamıştı . (H); Konya'daki yaşantısından bir yazı hazırlamış . (BBAR)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
hazırlan-			+	+	+				3	298	"Hazır duruma getirilmek; hazır olmak, kendini hazırlamak."	Aksine bütün kasabaya ders verecek hukuk mücadelesi vermeye hazırlanıyordu. (UH); Daha etkileyici bir karşılama sahnesine hazırlanıyordu. (K); Yemekten sonra yorgunluk iyice ağırlaşıyor, artık gidip dinlenmeli ve yarına hazırlanmalı. (GGKY); Aydınlığın bütün sazları güneşin veda şarkısını söylemeğe hazırlanıyordu. (H); Kanlıca'nın ihtiyarları sonbahara hazırlanıyorlar. (H); Mümtaz Nuran'ın evinde hazırlanmıştı. (H); Bizim Kültür Bakanlığının çıkardığı "Kırım-Tatar Edebiyatı" cildi onun tarafından hazırlanmış. (GGKY); Hiçbir şeye ihtiyaç duyulmayacak kadar güzel hazırlanmıştı. (CK); Okulun kabul salonu Prof. A. Temimi onuruna verilecek bir parti için hazırlanmıştı. (GGKY); Padişah tarafından kabul edilen Kanuni Esasi, en tutucu anayasaları göz önüne alınarak hazırlandı. (E); Aşağıdaki alıştırma, ideal, yani olmak istediğiniz benliğinizle, görünen benliğiniz arasındaki farkı saptamanız için hazırlanmıştır. (Yİİ); Çamaşırlar yıkanır, yerli yerine konur, biberon ve şişeler kaynatılır, yeni mamalar hazırlanır. (LBA)
hedefle-		+							1	53	"Hedef yapmak."	Bu yıl tıp fakültesini hedeflemişt. (BBAR)
hesapla-		+	+						2	38	"Hesap işlemini yapmak, hesap etmek; mec. bir şeyi, bir durumu ayrıntılı bir biçimde düşünmek, hesap etmek."	Canım borcu birlikte hesaplamadık mı? (BBAR)
hesaplan-	+								0	38	"Hesap edilmek."	Dört kişilik bir ailenin yıllık bütçesi hesaplanmıştır. (UH)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
hesaplaş-			+							2	13	"Birbirindeki alacakla vereceğin hesabını yapmak; <i>mec.</i> karşılıklı olarak kozlarını paylaşmak; <i>mec.</i> bir şeyin olumlu veya olumsuz yönlerini düşünerek, tartışarak bir yargıya varmak."	<i>Benimle mahkeme huzurunda hesaplaşacaktım.</i> (GTS)
heyecanlan-	+									0	28	"Herhangi bir nedenle güçlü, geçici bir duygulanımdan etkilenmek, heyecana gelmek, coşmak."	<i>Cümleleri parlaktı, jestlerle konuşuyordu, heyecanlandırıyordu.</i> (GTS)
heyecanlandır-		+								1	14	"Heyecan duymasına sebep olmak."	<i>Ders anlatırken öğrencilerini heyecanlandırıyordu.</i> (BBAR)
hıçkır-	+									0	14	"Boğazdan hıçkırık sesi çıkarmak; İçini çekerek ağlamak."	<i>Yataktaki çocuk, sanki cennetin kapısını ebediyen kendisine kapamış gibi hıçkırıyordu.</i> (GTS)
hırpala-		+								2	12	"Önlemek; dövmek; <i>mec.</i> itip kakmak, azarlamak veya yıpratmak."	<i>Her iki taraf gazetelerdeki açık mektuplarıyla birbirlerini hırpalamışlardı.</i> (E)
hızlandır-		+		+						2	42	"Hız verilmek, hızı artırılmak."	<i>Bu Türk aktüel dergileri gençlerin büyük ilgisini çekiyor, burada onların Türkiye Türkçesini öğrenmelerini hızlandırıyor.</i> (GGKY)
homurdan-			+							1	17	"Öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak; taşıt, alet vb. alışılmışın dışında bozuk ses çıkarmak."	<i>Annemin geç kalmasına babam sürekli homurdanıyordu.</i> (K); <i>Anlaşılan size edebiyat da öğretmişler lisede diye homurdanıyordu.</i> (BBAR); <i>Kadınlar bağırsıyor, çocuklar ağlıyor ve erkekler homurdanıyorlardı.</i> (Y)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
hoşlan-				+	+				2	97	"Hoşuna gitmek, hoş bulmak, hazzetmek, sevmek."	Ama, gülüşün o kadar güzel ki; kızacağıım yerde hoşlanıyorum . (H); Lacivert, medyaya konuşmaktan hoşlanıyor . (K); Ka, buradan çıkınca arkasından konuşulacaklardan da hiç hoşlanmıyordu . (K); Bu adamlar gösterişten hoşlanıyorlar . (GGKY); İnsanoğlu böyleydi; kendisine emniyet edilmesinden hoşlanırdı . (H); Genç kadınların kıyafetlerinden, hallerinden hoşlanmıştı . (H); Mümtaz hayatının her meselesini onunla münakaşa etmekten hoşlanırdı . (H); Bütün o evliya ruhlu ve tevazulu ustalar, sanatlarının zirvesi ne kadar yüksek olursa olsun, insan hayatının içinde kalıyorlar ve onu bizimle beraber yaşamaktan hoşlanıyorlardı . (H); Ayakta ikisini beraber, aynı iş içinde görmekten hoşlanıyordu . (H); Yazmaktan hoşlanıyorsun . (H); Evliyazade Refik çapkındı, Levanten kızlarla arkadaşlık etmekten hoşlanıyordu . (E); Sade bana değil, herkes birbirine, "Sen yoksun, insan olarak bir sıfır kadar bile değer yok." demekten hoşlanıyor . (Yİİ)
ısın-				+					1	57	"Sıcak duruma gelmek; üşümesini gidermek; <i>mec.</i> yadırgamaz olmak, hoşlanır olmak, alışmak, benimsemek; <i>mec.</i> var olan gerginlik sona ermek."	Gür gür yanan sobanın yanında ancak ısınmıştı . (UH); İnsanlarımız çabuk ısınır çabuk soğurlar . (BBAR)
ısıt-		+							1	40	"Sıcak duruma getirmek; <i>mec.</i> çekici, olumlu, hoş bir duruma getirmek."	Onları, odada yakılan sobanın ateşi hiç ısıtmıyordu . (K)
ısıtıl-	+								0	44	"Isıtma işi yapılmak."	Doğanlar ördeğe ve keklığe salınır, gökte uçanı da, suda yüzeni de yakalarlar, Külhan yakılır, hamamın suyu ısıtılır . (YE)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
ıskala-		+	+						2	11	“Hedefe denk getirememek.”	<i>Bu arada o anlamlı ve doyurucu yaşayabilmek için nice güzel yılları da ıskalamıştır. (LBA)</i>
ıslan-			+						1	24	“Islak duruma gelmek.”	<i>O gün yağan yağmurda ıslanmışlardı. (CK)</i>
ıslat-		+					+		2	23	“Islak duruma getirmek; dayak atmak veya ağır hakarete bulunmak; argo mutlu bir olayı yeme içme ile kutlamak.”	<i>Müfettiş, gazete sahibini iyice ıslattı, sonra bastonunu, şapkasını aldı, küfrederek kapıdan çıktı. (GTS)</i>
ısmarla-		+	+						2	15	“Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek, sipariş etmek; parasını kendi ödeyerek başkaları için yiyecek veya içecek getirilmesini söylemek; kendi için bir şey alınmasını başkasına söylemek; bir şeyin, bir kimsenin bakılmasını, korunmasını birine veya birinin gözetilmesine bırakmak, emanet etmek; bir işin yapılmasını, bırakılmasını veya o işten vazgeçilmesini söylemek.”	<i>Baban seni bana ısmarladı. (GTS); Elbise için kumaş ısmarladım. (GTS); Çarşıya gidiyorum, bir şey ısmarlayacak mısınız? (GTS)</i>
ışı-	+								0	17	“Işıklanmak, aydınlanmak; ışık saçmak.”	<i>Gün yavaş yavaş ışıyordu. (GTS)</i>
ışıklandır-		+	+						2	12	“Işıklı duruma getirmek, aydınlatmak.”	<i>Mağaraya yaklaştığımızda, suyu geçmek için her yanı ışıklandırdık. (GTS)</i>
ışılda-			+						1	10	“Titrek, parlak bir ışık saçmak, parıldamak.”	<i>Toz, yaşlı adamla aracını ince bir katman şeklinde örtmüş ve bu derin vadinin dibine kadar sızan bir tek güneş huzmesi, mika zerrelerinin üstünde ışıldayarak yaşlı adamı yeryüzüne inmiş bir Tann'ya benzetmişti. (GTS)</i>
iç-		+	+	+	+				4	475	“Bir sıvıyı ağza alıp yutmak; sigara, nargile vb.nin dumanını içe çekmek; bir şey, bir sıvıyı içine çekmek, emmek; içki kullanmak.”	<i>Kahvesini orada içti. (LBA); Ayrantı tahta kaşıkla içiyor. (UH); Çaylarını da içtiler. (BBAR); Onun kendi imalatı gazozundan kana kana içerdiler. (UH); Anlayacağınız bunlar karşılıklı hem konuşuyor, hem içiyorlar. (UH); Tütün içiyorlar. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
ıçer-		+							1	242	“İçine almak, içinde bulundurmak, ihtiva etmek; <i>fels.</i> bir şey, başka bir şeyin varlığını gerektirmek, biri ötekini ister istemez düşündürmek, tazammum etmek.”	<i>Din ögesinin ağır bastığı geleneksel otoriter kültür, demokratik bir toplumun temelinde yatan iletişim becerilerini içermezdi. (Yİİ); Bu tasarım, iktidar ve onun tabileri için bir mimari projeden çok daha fazlasını söylemekte, çok daha derin ve tekinsiz anlamlar içermektedir. (CK); Her hapislik en azından teorik olarak, erke sahip bir sistem ve onun muhalifi bireyler olarak içirir. (CK); Bu pencerenin birinci bölümü hem sizin hem de başkalarının bildiği nitelikleri içirir. (Yİİ)</i>
ıçil-		+							0	57	“İçme işi yapılmak.”	<i>Yeni yağmura kadar kullanılan, hurmalıklara akıtılan bu su içildi. (GTS)</i>
ıçir-			+						1	14	“İçmesine yol açmak, içmesini sağlamak.”	<i>Ben sana kahve değil ama güzel bir çay içiririm. (GTS)</i>
ığren-					+				1	10	“Bir şeyi tiksindirici bulmak, istikrah etmek; aşağılık, bayağı bulmak, tiksirmek.”	<i>Nuran aşktan ığrenmişti. (H)</i>
ilerle-			+	+		+	+		4	169	“Bulunduğu yerden daha ileriye gitmek, yol almak; vakit geçmek; daha güçlü, daha etkili duruma gelmek; daha iyi, daha yüksek bir düzeye, aşamaya erişmek, gelişmek, terakki etmek.”	<i>Tavriya Diller Fakültesinin geniş bahçesinde sınıfa ilerliyoruz. (GGKY); Mutlu bir insan olma yolunda hızla ilerliyor. (LBA); Bir oyuncu kaleye ilerledi. (BBAR); Bir döküntü, murat 124 içinde ilerliyoruz. (UH); Kar'ın altında polis aracı ağır ağır ilerliyordu. (K); Cenaze ağır ağır hareket eden bir takside ilerliyor. (GGKY); Zaten gece epeyce ilerlemişti. (H)</i>
ilet-		+	+	+	+				4	54	“Götürmek, ulaştırmak, nakletmek, geçirmek; <i>fiz.</i> elektrik akımı, ısı, gaz vb.ni bir yerden başka bir yere götürmek.”	<i>Ağızda başlayan titreşim, bizi dinleyen kişinin kulağına gider ve orada işitsel alıcı organ tarafından, beyine iletilir. (Yİİ); Koşulsuz sevginin ne tür bir sevgi olduğunu anladıktan sonra sıra geliyor bu sevgimizi çocuklarımıza nasıl iletteceğimize. (LBA); Bu sevgiyi iletmiyoruz. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
iletil-			+						1	25	"İletme işi yapılmak."	<i>Bu mesaj bana iletilmiş. (GTS)</i>
ilgilen-								+	1	186	"Birine karşı yakınlık duymak veya göstermek, alakalanmak."	<i>Ka'nın arkadaşları psikolojiyle ilgilenmiyorlar. (K); Türk gazeteleri Batılılar ilgilenmedikçe kendi milletinin sefaletiyle ve acılarıyla ilgilenmez. (K); Örgütün hesap işleriyle kendisi ilgileniyordu. (E); Doktor Nâzım İttihatçıların evlilik meseleleriyle de ilgileniyordu. (E); Eşleriyle evlenmesinde hep bir şartı oldu: siyasetle ilgilenmeyeceksiniz. (E); Bazı kişiler de kendi söyledikleri ve söyleyeceklerinin dışında başka bir şeyle ilgilenmezler. (Yİİ); Ben ayrıntılarla ilgilenmiyorum. (LBA)</i>
iliş-			+						1	25	Bir şeye hafifçe dokunmak, takılmak; elini sürmek, dokunmak; bir şeyin kenarına kısa bir süre için oturmak; mec. değinmek, sözünü etmek."	<i>Gerçekten senaryo işe yarıyor, koridor penceresinden içeriyi kontrol eden polisler bize ilişmiyor. (GGKY); Polis, kanadım altına sığınmış biçareye ilişmiyor. (GGKY)</i>
ilişkilendir-		+						+	2	10	"İlişkili duruma getirmek."	<i>O bu durumu tarihsel olarak da kötülük yapanlarla ilişkilendirir. (GTS)</i>
imzala-				+				+	2	47	"Bir yazı veya belgeye imzasını yazmak, imza atmak; eserin yazarı, yapımcısı olduğunu imza veya işaretle belirtmek; bir kimseye, hatıra olarak sunulan esere imza atmak."	<i>Halbuki o tarihlerde, yani 1950'li yılların sonunda Türkiye, ABD'yle "ikili antlaşmalar" imzaladı. (E)</i>
imzalan-	+								0	28	"İmzalanma işi yapılmak."	<i>Ağır bir 'Ateşkes Anlaşması' imzalanmıştı. (GTS)</i>
imzalat-		+							1	10	"İmza attırmak."	<i>O yerinden kımldamaya üşenen Maarif Müdürü araba ile valinin konağına giderek emrimi imzalatmıştı. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
in-			+	+	+		+		4	369	“Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek, çıkmak karşıtı; bir taşıt veya binek hayvanından yere basmak; dağ, tepe vb. yüksek bir yerden gelmek; bir yerden başka bir yere gitmek, varmak; konaklamak; alçalıp eski durumuna dönmek; fiyatı düşürmek; değeri düşmek; argo vurmak; yıkılmak; inme gelmek; bir yeri kaplamak, basmak veya bir yerden akmak, kaymak; uzamak, ulaşmak; ağmak; sayısı azalmak.”	<i>Hıristiyanlık bereketli bir yağmur gibi bu zihniyetin üzerine yavaşıca iniyordu. (CK); Taksiden evin önünde indiler. (H); Onlar hızlıca tirenden indiler. (UH); O pazara inecekti. (UH); Kötü uyumanın verdiği halsizliği silerek aşağıya indi. (H); Münire uyan, önümüzdeki istasyonda iniyoruz. (UH); Biz de gümrük işleri için otobüsten iniyoruz. (GGKY); Mümtaz bunu fırsat bilmiş, yolun gerisini yayan yürümek için tramvaydan inmişti. (H);</i>
inan-			+	+	+	+			4	543	“Bir şeyi doğru olarak benimsemek; birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek; bir şeyin varlığını, doğruluğunu kabul etmek; sevecek, güvenecek ve bağlanacak en yüksek varlık olarak bilmek, iman etmek; kanarak aldanmak; iman etmek.”	<i>Kendini bu dünyada evinde hissedebileceğine iyimserlikle inandı. (K); Top seslerinin yirmi beş, otuz kilo metreden geldiği anda bile zafere inanıyorum. (Y); Daha o zamanlardan genç kadının bu yazı bir istisna gibi kabul ettiğine inanmıştı. (UH); O Kırım Türklüğüne en büyük hizmetin eğitim yoluyla gerçekleşeceğine inanmıştı. (GGKY); Ben, size geleceğini söyledim, siz inanmıyordunuz.. (H); Mademki inanıyorum. (H); Fakat, kadıncağz inanmıyordu. (Y)</i>
inandır-			+						1	18	“İnanmasını sağlamak.”	<i>Fenerbahçe'de bu isimde bir futbolcunun oynayıp oynamadığını kimse bilmiyordu ama, Erol Hoca bizi inandırmıştı. (UH); Bir Türk'ün kendi milletini methetmesi bir ecnebiyi belki inandırmaz ama hicvetmesi derhal inandırır. (Y)</i>
inanıl-			+						1	28	“İnanma işi yapılmak.”	<i>Evliyalardan birinin mezarı olduğuna inanılır. (GTS)</i>
incel-							+		1	12	“İnce duruma gelmek; zayıflamak; sıvı, koyu durumdan akışkan duruma gelmek, akışkanlığı artmak; mec. davranışları incelik kazanmak,	<i>Yaptığı diyetle beli incelmış, (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											kibarlaşmak.”	
incele-		+							2	230	“Bir işi veya bir şeyi ele alıp özelliklerini, ayrıntılarını inceden inceye, özenle anlamaya, öğrenmeye çalışmak, tetkik etmek.”	<i>Kalkıp camın arkasından geceyi inceliyorum. (Y); Garsonun uzattığı mönüyü inceliyorum. (GGKY); Adnan Menderes adeta hurda haline gelen arabayı inceledi. (E)</i>
incelen-				+	+	+			3	96	“İnceleme işi yapılmak.”	<i>Otobüs kontrollerinde bütün belgeler tek tek incelenmişti. (K); Toplumumuzda yer alan bazı iletişim olayları iletişim ilişkilerinin temelinde yatan kültürel varsayımlar çerçevesinde inceleniyor. (Yİİ); Bütün çalışmalar müdür tarafından incelenmişti. (UH); Kazanç hırsı her normal insanda vardır ve bu durum dikkatle incelenmelidir. (Yİİ)</i>
incin-								+	1	11	“Çarpma, sıkışma, burkulma vb. etkenlerle vücudun bir yeri ağrı verir duruma gelmek; <i>mec.</i> birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.”	<i>Babasının sözlerinden çok incinmişti. (UH); Yirmi beş yıllık arkadaşımı tanımasam yanlış zanlara kapılacağım, incineceğim. (GGKY)</i>
indir-		+	+						5	126	“Yüksekten, sarp ve kötü yerden veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak; bir taşıt veya binek hayvanından aşağıya almak; fiyatını azaltmak, düşürmek; hızla vurmak; kapamak; yağmur, sis, birdenbire bastırmak; kırmak, tahrip etmek.”	<i>Kitaplarını dolaptan masaya indirdi. (UH); Onu atan biraz önce indirdiler. (UH); Aceleyle daktiloyu ikinci kata indirdim. (UH); Malzemeyi otelin önüne indirmişlerdi. (UH); Köylü şehirli bağından bahçesinden ne toplamışsa onu pazara indiriyor. (GGKY); Yeğeni Sevinç'i kucagından indirmiyordu. (E)</i>
indirgen-		+							1	15	“İndirgeme işi yapılmak.”	<i>Bahışçilerin dünyası gerçek dünyanın makul ölçülerine indirgenmiş. (GTS)</i>
indiril-								+	1	34	“İndirme işi yapılmak.”	<i>Fatin Rüşdü-Emel Zorlu çifti askerlerle Bahçelievler'deki evlerine götürülmüş; Fatin Rüşdü Zorlu jipten indirilmemişti. (E); Tanrı tarafından bol yemek indirilir. (YE)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
inle-									2	15	"Acı, üzüntü belirten kesik sesler çıkarmak; güre, uğultulu, yankılı ses çıkarmak."	<i>Kalabalık bu görülmemiş gösteriyi alkışlıyor, suna 'Yaşa, varol!' seslerinden inliyordu. (UH); O zaman kesik, adeta insan dışı hicırıklarla inliyordu. (H)</i>
irdele-		+							1	28	"Bir konunun incelenmesi ve eleştirilmesi gereken bütün yönlerini birer birer incelemek, araştırmak, tetkik ve tetebbu etmek, mütalaa etmek."	<i>Tanpınar bu konuları irdelemiş, sorunları bize bir an önce iletmişti. (GTS)</i>
irkil-				+					1	26	"Ürkerek geri çekilir gibi olmak; şaşırıp duraklamak; <i>biyo.</i> vücudun bir yeri dışarıdan gelen bir uyarıcının etkisiyle kanlanıp şişmek, taharrüş etmek.; <i>hık.</i> akan bir şey, bir engel karşısında duraklayıp birikmek."	<i>Bursa'dan İstanbul'dan önce Türk olmuş bu topraklarda tarih duyarlılığı olan hangi ruh ürpermez, irkilmez. (GGKY); Fakat oraya gelir gelmez, ayağının dibinde bir uçurum açılmış gibi irkiliyordu. (H)</i>
ispatla-		+							1	17	"Kanıtlamak; tanıtlamak."	<i>Bu bilgiler hiçbir şeyi ispatlamıyor. (GTS)</i>
iste-		+		+	+	+			4	2859	"İstek duymak, arzulamak; bir şeyin kendisine verilmesini veya yapılmasını söylemek, dilemek; görmek istediğini bildirmek; gerek olmak; evlenmek dileğinde bulunmak."	<i>Çünkü pek çok şeyi yeni bir gözle istedi. (CK); Fakat bütün bu tesadüfleri hazırlayan talih bu anında ayrı bir keşif olmasını istemişti. (H); İçinden emniyet müdür yardımcısının şehrin huzurlu bir yer olduğunu bir kere daha belirtmesini istedi. (K); Benden Avrupa haritası istemişti. (UH); Asistanınız olmak isterdim. (CK); Bazen külahta dondurma, bazen vişne şerbeti veya limonata isterlerdi. (UH); Ka, şimdi artık yalnızca İpek'i düşünerek pastanedeki buluşmaya kendini hazırlamak istiyordu. (K)</i>
isten-				+					1	166	"İstenilmek."	<i>Size verilen açıklamada, aralarında sadece 2 basamak fark bulunan ifadeleri kaydetmeniz istendi. (Yİİ); Orada yalnız bir kamaşma, kendini tüketme isteniyordu. (H)</i>
işaretle-		+		+					2	25	"Bir şeye işaret koymak, bir şeyi işaretle belirtmek; belirtecek biçimde hareket etmek."	<i>Bugün yüz tane ağacı iki saatte işaretlemişlerdi. (UH); Arkadaşım, salonda sonraki gün için çalışmak istediği yeri</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>işaretliyor. (GGKY)</i>
işe-			+						1	30	“İdrar torbasında biriken sidiği dışarı atmak, çiş yapmak.”	<i>O gece çocuk yatağa işemişti. (UH)</i>
işitil-									1	11	“Duyulmak.”	<i>Uzaklardan kesik kesik köpek havlamaları işitiliyordu. (UH); Aşağıdan güriiltü patırtı arasında, koşuşmalar, polis düdüklere, feryatlar ve köpek havlamaları işitildi. (GGKY); Gene eskisi gibi pislikten pisliğe konup kalkan karasinek sürülerinin vızıldaları uzaktan işitiliyor. (Y); Ara sıra İshak Kuşunun feryadı işitiliyordu. (UH)</i>
işle-			+	+	+				3	194	“Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek; ince ve süslü şeyler yapmak, nakışlamak; içine girmek, etkilemek, nüfuz etmek; iyi çalışmak, müşterisi bol olmak; durağan durumdan hareketli duruma geçmek, çalışmak; herhangi bir konuyu ele alarak incelemek, öğretmek; düşüncelerini herhangi birine etki yaparak benimsetmek; işlek, etkin durumda olmak; çıban, olgunlaşma yolunda olmak; yara, kapanmamak; gidip gelmek; hesapları, kayıtları düzenli olarak tutmak veya gereken yere aktarmak; herhangi bir ürünü satışa sunulmadan önce birtakım işlemlerden geçirmek.”	<i>Gelen paraları o deftere işliyor. (BBAR); Tabi sonunda kendi bildiğini işlemiştir. (UH); Hayatının en büyük suçunu işlemiştir. (UH)</i>
işlen-			+						1	94	“İşleme işi yapılmak.”	<i>Baş tarafına, büyük yatlarda olduğu gibi yaldızlı bir çiçek işlenmişti. (GTS)</i>
işlet-			+						1	47	“İşlemesini sağlamak, çalıştırmak; bir şeyi, bir kimseyi, bir yeri kullanarak veya çalıştırarak yarar sağlamak; üzerine işleme yaptırmak; teklifsiz konuşmada şaka ve birtakım yalanlarla sezdirmeden birini kandırmak veya onunla eğlenmek.”	<i>Babadan kalma fabrikayı ailenin en küçük oğlu işletiyordu. (UH); Bir vücudu vardı; besleyemedin, üstünde yaşadığı bir toprak vardı, işletemedin. (Y)</i>
işletil-									1	19	“İşletme işi yapılmak.”	<i>Devlet ormanları kanuna göre devletçe yönetilir ve işletilir.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(GTS)
it-		+							1	83	“Bir şeyi güç uygulayarak ileri götürmek; kapı, pencere vb.ni güç uygulayarak açmak veya kapamak; bulunduğu yerden aşağı düşürmek; sürüklemek, sevk etmek; fiz. bir cisim, belli bir yakınlıktaki başka bir cisimi kendisinden uzaklaşmaya zorlamak, çekmek karşıtı.”	<i>Aynı cins elektrikli iki cisim birbirini iter. (GTS)</i>
itil-			+	+					2	23	"İtme işi yapılmak."	<i>Genç adam koyu renkli görevliler tarafından geriye itildi. (BBAR)</i>
iyileş-							+		1	39	“İyi duruma gelmek; hastalıktan kurtulmak, sağlığı yerine gelmek, salah bulmak.”	<i>Fakat asıl Macide'nin eve gelişiyse Mümtaz iyileşmiş. (H); Hiçbir yara kurcalamakla iyileşmez. (H) ;Sabahı zor ettik, ama annem iyileşmedi. (UH); Şimdi biraz iyileştim. (Y)</i>
iyileştir-		+							1	30	“İyileşmesini sağlamak, sağlığına kavuşturmak, tedavi etmek; eksikliğini, bozukluğunu gidermek, ıslah etmek.”	<i>Doktor korkusu sanki onu iyileştirmişti. (GTS)</i>
izle-		+	+	+	+				4	415	“Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek, takip etmek; zaman, süre, sıra vb. bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak; bir olayın gelişimini gözden geçirmek; eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak, seyretmek; belirli bir yönde gitmek; gözlemek, incelemek; belirli bir tutum, davranış veya düşünceyi benimsemek; bir şeye uymak, bağlı olmak; herhangi bir olayla ilgilenmek.”	<i>Herkes olup bitenleri heyecanla izliyordu. (BBAR); Geleneğe yönelen çalışmalarını ilgiyle izliyordu. (KG); Gerek hocalar, gerekse öğrenciler ekrana yansıyan göz kamaştırıcı güzellikteki cild, tezhip ve minyatür örneklerini büyük bir hayranlıkla izliyorlar. (GGKY); Küller ve Mndalina ve Akşam Gazeteleri adlı kitaplarıyla bütün ülkenin takdirini kazanmış olan Behçet Necatigil Ödülü sahibi genç şairimiz Cumhuriyet Gazetesi adına belediye seçimini izleyecek. (K); Uçağın pilot kabininden Karadeniz'in soğuk sularını izliyorum. (GGKY); Epey zamandır bulunduğum köşeden sizi izliyordum. (GGKY); Hiç lafa karışmıyor, bir ona bir buna bakarak biz hararetle konuşanları izliyorduk. (LBA); Babam sessiz beni izliyordu. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
izlen-	+								0	56	“İzleme işi yapılmak, takip edilmek.”	<i>Telefonlar dinleniyor, internet izleniyor. (GTS)</i>
kabar-	+								0	29	“Ağırlığı artmadan hacmi büyümek; yağışlardan veya kaynamaktan taşmaya yüz tutmak.”	<i>O yıl karlar eriyip, toprak bir anaç tavuk gibi kabarmıştı. (UH); Sık sık saldırganlık duygularım kabartıyor. (Yİİ)</i>
kabart-		+							1	17	“Kabarmasını sağlamak, kabarmasına yol açmak; toprağı tırmık, çapa vb. bir araçla karıştırmak, altüst etmek, yumuşatmak.”	<i>Gıcırdayan merdivenleri çıkarken mektebin ağlanacak hali içimi kabartıyor. (GGKY); Yeniçeri Ocağı'na alınan askerler başlangıçta gayrimüslim çocukları devşirilerek alınırken, yeniçerilerin edindiği servet Müslüman unsurların da iştahını kabartıyordu. (E); Kulak kabartıyorum. (Y)</i>
kabüllen-		+		+					2	53	“Kabul etmek, benimsemek; hakkı yokken veya istemeyerek kendine mal etmek”	<i>İhsan'ı sesi için beğenmiş, Mümtaz'ı o yüzden kabullenmişti. (H)</i>
kaç-			+		+				2	312	“Bir kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek; hızla koşup bir yere saklanmak; kendini göstermemek, rastlaşmamaya çalışmak; kaçınmak; ipi kopmak; girmek; bir yana doru kaymak; görünmeden gitmek; hızlı koşmak; yok olmak; yaklaşmak, benzemek, andırmak; kız veya kadın yasalara ve aile isteklerine karşı gerek evlenmek için evinden ayrılmak; rengi ağarmak; sp. yarışçı diğerlerinden hızla ayrılıp arayı açmak; sp. futbol ve basketbolde engelleyen adamdan kurtulmak veya pas alabilmek için boş alana koşmak.”	<i>Dede-torun bir fırsatını bulup Türkiye'ye kaçmış. (UH); Zenginler serinlemek için yaylaya kaçarlar. (BBAR); İçeri kaçmakla kalmayıp senesine varmadan kasabadan da kaçtı. (UH)</i>
kaçım-				+	+				2	133	“Herhangi bir işi yapmaktan veya özverili davranmaktan geri durmak, imtina etmek.”	<i>O sanki burada bir şeyden kaçınıyordu. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
kaçır-		+								3	137	“Kaçmasını sağlamak veya kaçmasına imkan vermek; bir işi belirlenen zamanda yapamamak; zor kullanarak yanında götürmek; yararlanamamak; gitmek; çalmak; huk. yasal olmayan yoldan bir ülkeye mal sokmak veya çıkarmak; istemeden altını kirliletmek; birini veya bir şeyi göstermemek; <i>spor</i> yarışan bir koşucu diğeri tarafından hızla geçilip ara açılmak; <i>spor</i> futbol veya basketbolde savunduğu oyuncuyu boş bırakmak, pas almasına fırsat vermek.”	<i>Mümtaz karanlıkta gözlerinin kendi gözlerini aradığını hissetti ve hiç istemediği için bakışını ondan kaçırdı. (H); Vapurunu çoktan kaçırmışlardı. (H); O kadar ki, eserin sonlarını irade cehdiyle kaçırmamıştı. (H); Babam Müminre'yi kaçırmış, ben de Feride'yi kaçırayım. (UH); Hatta çoğu kez sabah kahvaltısını kaçırdılar. (BBAR); Hemen bakışlarımı kaçıyorum. (GGKY); Haydi gidelim, ben Ada vapurunu kaçıracayım. (H)</i>
kaçırıl-										3	21	“Kaçırma işi yapılmak veya kaçırma işine konu olmak.”	<i>Ardından İzmir'te trene bindirilip cezaevinin bulunduğu bölgeye gideceksen, istasyonda bazı İttihatçı fedailer tarafından kaçırıldı. (E); Bu parayla kiralanan bir İtalyan şilebiyle Rauf Orbay, Ali İhsan Sabis gibi komutanlar Malta'dan kaçırıldı. (E); Bu nasıl bir terbiye sistemidir ki, kendi ailesi varken, kendi ailesine sığınmak varken, çocuklarımız gidip tamamen yabancı birini yeğliyor ve o kişi tarafından kaçırılıyor. (LBA); O kaçmadı, kaçırıldı. (UH)</i>
kal-										4	1947	“Olduğu yeri ve durumu korumak, sürdürmek; zaman, uzaklık veya nicelik belirtilen miktarda bulunmak; konaklamak; oturmak; hayatı sermek; oyalanmak; sınıf geçmemek; işlemez, yürümez duruma gelmek; geriye atılmak; bir şeyle kaplanmak; bir işi belli bir noktada bırakmak; miras olara geçmek; yapamamak; belli bir gelirle geçinmek zorunda bulunmak; yetinmek; olmak; herhangi bir durumu sürdürmek; kök veya gövdeleri sonuna birleşik fiilleri oluşturur.”	<i>Onunla aynı evde kalmışlar. (UH); Arkadaşım ve ben bu ruhani manzaranın etkisiyle uzun süre orada sessiz kaldık. (GGKY); On beş gün evlerinde kaldım. (GGKY); Tarihi hem başlatan ama hem de ikiye bölen bu adam, garip ki belge sahipliğinde kalmış. (CK); Çarmıhın dibinde birkaç kişi kalmıştı. (CK); Elli kilo gelmeyen gövdesinden ne kalmıştı? (CK); Fakat bununla da kalmıyordu. (H); Adamın ense köküne tüner, saatlerce kalırmış. (UH); Masaya kuvvetlice bir yumruk indirmiş,</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>düşenler düşmüş, kalanlar kalmıştı. (CK); Onlar gitti, biz kaldık. (UH); Hiçbir şeyi kalmamıştı. (CK); Gezi programımızı tamamlamak için Selanik kalmıştı. (GGKY)</i>
kaldır-		+	+							3 359	“Bulunduğu yerden almak; yukarı doğru hareket ettirmek; yükseltmek; ürün toplamak; çekmek; bir kuruluşun çalışmasına son vermek; hastayı hastaneye götürmek; uyandırmak; piyasandan çekmek; elin ulaşamadığı yer koymak; kaçırmak; iyi etmek; tayin etmek; bir şeyden çokça satın almak; yok etmek; <i>mec.</i> katlanmak; uygun gelmek; <i>argo.</i> çalmak.”	<i>Ve kadehini ona kaldırdı. (H); Fakat biraz sonra sanki aradığı şeyi bulamamış, sanki musikinin uzattığı kadehlerin hepsi boşmuş, neyin ve Tevfik Bey'in sesinin beraberce yokladıkları iklimler sadece aldatıcı bir serapmış gibi başını isyanla kaldırdı. (H)</i>
kaldırıl-										1 102	“Kaldırma işi yapılmak.”	<i>Ne yazık ki bu ortak bahisler kitaplardan tamamen kaldırılmıştı. (GGKY);Sual tamamen kaldırıldı. (BBAR); Harp Okulu'nda gözaltında tutulan 150 DP'linin uçakla Marmara Denizi'ndeki Yassı ada'ya götürüldükleri gün, sokağa çıkma yasağı kaldırıldı. (E); Çakırbeyli Çiflliği'ne haciz kondu ve bankadan 2000 lira çekme hakları kaldırıldı. (E)</i>
kalın-										1 23	“Kalma işi yapılmak.”	<i>Akşama kadar orada kalınır mı? (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
kalk-			+			+	+			3	530	“Oturma durumundan dik duruma gelmek; uyanarak yataktan kalkmak; yukarı doğru yükselmek; uçmak; iki ayağı üzerine dik durmak; hasta iyileşerek gezecek duruma gelmek; varlığı hayatı son bulmak; yok olmak; girişmek, başlamak; uygulanamaz olmak; başka yere gitmek; taşınmak; ayakta beklemek.”	Şoförün hemen arkasında oturmasına rağmen o da arkadaki yolcular gibi yolu daha iyi görebilmek için ayağa kalktı . (K); Profesör ayağa kalktı . (BBAR); Hoca Efendi de bizi karşılamak için ayağa kalkıyor . (GGKY); Vapur ikindiye kalkacaktı . (H); Kendisinden, mahcup ayağa kalktı . (H); Orta yaşlı adam oturduğu sıradan kalktı . (BBAR); Yemekten yeni kalkmışlardı . (BBAR); Vapurları Çengelköyü'nden kalkmıştı . (H); O, yatakta sanki çivili idi; zorlukla kalkıyordu . (H); Mustafa İnan kalkardı . (BBAR)
kalkın-							+			1	26	“Durumunu düzeltmek, aşamalı bir biçimde gelişmek, ilerlemek; <i>eko</i> . zenginleşmek.”	Bu firma batmak üzereyken yeni müdürün çabasıyla kalkındı . (GTS)
kalkış-			+							1	52	“Yetenek imkan ve gücü aşan bir işe girişmek; girişmek.”	Namık Kemal'in Avrupa'ya giderken bindiği vapurun biletine ulaşmak için hayallerimden başka ülkelerim yoktu ama-sararmış fotoğraflar- toplamaya kalkıştırdım . (CK); Lacivert, onun intihar eden kızları ya da belediye seçimleri için geldiğini yalanlamaya kalkışmamıştı . (K); Onun için değil midir ki, ben aralarında dolaşırken kaba kaba sırtırlardı ve sağ tarafımda bir boş torba gibi sallanan yenimle oynamaya kalkıştırlardı . (Y); Ben vermem, deyince, üstüme yürümeğe kalkıştılar . (Y); Arada bir gene onlardan birkaçı aralarına girip yangından kaçırılmış eşyayı almaya kalkışıyordu . (Y); Ondan habersiz böyle bir harekete kalkışamazdı . (E)
kamaştır-		+	+							2	15	“Kamaşmasına sebep olmak.”	Sabah uyandığında, pencereden sızan güneş gözlerimi kamaştırır . (UH)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kan-		+							1	10	“Söylenilen sözün, anlatılan konunun doğruluna inanmak; tatlı sözlere aldanmak; yetinmek.”	<i>Siz laiksiniz, ama onun hakkında laik basın yazdığı yalanlara kanmayın. (K)</i>
kana-	+								0	17	“Vücudun herhangi bir yerinden kan akmak, gelmek; <i>mec.</i> manevi acılar yeniden etkisini duyurmak.”	<i>Koşarken ayağı takılıp yere düşünce, ya da başını hafifçe bir yere çarpınca hemen burnu kanıyordu. (BBAR)</i>
kandır-		+							1	36	“Kanmasını sağlamak; aldatmak; içme yeme isteğini karşılamak.”	<i>Resimli roman okuyanları henüz kandırılmazsınız. (BBAR); Ben seni alırım diye kandırmış. (Y)</i>
kanıtla-		+	+	+		+			4	23	“İspat etmek.”	<i>İyi biri olduğunu onlara kanıtladı. (K); Ünlü profesör, güçlü olduğunu herkesin gözleri önünde kanıtlamıştı. (Yİİ); Bu gözlem, şimdiye kadar söylenenleri sözle değil, resimle kanıtlıyor. (Yİİ)</i>
kanıtlan-				+					1	23	“Kanıtlama işi yapılmak, ispat edilmek.”	<i>Kükürt özellikleri olduğu çoktan kanıtlandı. (GTS)</i>
kap-		+	+	+					3	67	“Birden bire yakalayarak çekerek almak.”	<i>Hırsız, çantayı kadının elinden o anda kaptı. (KG)</i>
kapa-		+							1	59	“Bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek; sıkıntılı bir hal almak; çalışamaz görev yapamaz bir duruma gelmek; üzerinde durmamak; hapsedmek; karşılamak; bir açıklığı örtmek için bir şeyi, açık yerin üzerine getirmek; hava bulutlarla kaplanmak; sıkıntılı bir hâl almak; bir şeyin görünmesine engel olmak; geçişi engellemek; üzerinde durmamak; bir şey üzerinde konuşmayı bırakmak; ortalıktan alıp saklamak.”	<i>Sandığı karıştırdılar ve 'Yok bir şey' diyerek kapadılar. (UH); Koyu renk elbisesinden görevli olduğu sanılan adam, yolu kapadı. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kapan-			+	+	+				3	165	“Kapalı duruma gelmek; dışarıyla ilişkiyi kesmek; son verilmek; kör olmak; hava bulutlanmak.”	<i>Odama kapandım. (KG); Yaratılışın kemeri üzerimize kapandı. (H); Dede'nin ilhamı, “Görünmezsen ne çıkar, ben seni kendimde taşıyorum!” diyor; bazen de, madde kadar sert bir ümitsizliğe kapanyordu. (H); Akademia, Platon'un akademisi, 529'da kapandı. (CK); Kars'tan kaçmayı düşünüyorsan, yollar kardan kapandı. (K); Kapalı kapılar açılıp kapanyor. (GGKY); Duvarlarından rutubet yerine eski şarkuların nağmeleri sızan bir dehlize benzeyen bu gecede eski varlığını araya araya dolaşılıyor, teker teker tanıdığı ışıklara biraz ısınmak için sokulmağa çalışıyor, fakat hepsi kapanyordu. (H)</i>
kapat-		+		+					2	249	“Kapamak; bir malı aşırı bir karşılıkla elde etmek; yayımını yasak etmek.”	<i>Girişi de büyük bir taşla kapattılar. (CK); Delikanlı dışarıya çıkarken, kapıyı sert bir şekilde kapatır. (Yİİ); Başkalarına da sormak için hemen telefonu kapattılar. (E)</i>
kapatıl-			+	+	+				3	70	“Kapatma işine konu olmak.”	<i>Gaspıralı'nın büyük oğlu Rıfat'ın idaresine geçen Tercüman 1918 yılında Bolşevikler tarafından kapatıldı. (GGKY); Cami sivil halka kapatılmıştı. (GGKY)</i>
kapıl-			+	+		+			3	101	“Kapma işine konu olmak, sürüklenmek, <i>mec.</i> birine güvenip boş bulunarak aldanmak, <i>mec.</i> bir kimseye tutulmak, bağlanmak, aşırı sevgi duymak; <i>mec.</i> bir şeyin veya kimsenin güçlü etkisinde kalmak.”	<i>Kara Turan'ın gülleri rüzgara böyle bir havada kapılmıştı. (UH); Türkiye'den gelen bazı gönüllü teşekküllerin gayretleri de olmasa insan burada büsbütün umutsuzluğa kapılacak. (GGKY); Evliyazade Hacı Mehmed Efendi, yeğeni Mustafa'nın genç yaşında vefatı, yaşlanması ve bir türlü kurtulamadığı hastalığı nedeniyle ölüm korkusuna</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>kapılmıştı. (Y); Muhtar aceleyle yanlış bir umuda kapıldı. (K)</i>
kapsa-		+							1	81	“İçine almak.”	<i>Bilimsel yayınlarının birçoğunu iletişim konusunda yapmıştır; bu yayınlar, aynı toplumda yetişmiş insanlar arasındaki iletişim ilişkilerini olduğu kadar, farklı toplum ve kültürlerde yetişmiş kişilerin iletişim ilişkilerini de kapsar. (Yİİ); Yani, "millileştirme" kampanyası Yahudileri de kapsıyordu. (E); Oysa şimdi çalıştığım Devlet Üretim Çiftliği'ne gidince içimi bir huzur kapsıyor. (Yİİ)</i>
kaptır-		+	+						2	33	“Bir şeyi ele geçirilmesine, kapılmasına yol açmak.”	<i>Babam coşmuş, işe kendini bayağı kaptırmıştı. (UH); Kapıya elimi kaptırdım. (Y); Kendimi öylesine kaptırmışım ki. (BBAR)</i>
kar-		+							1	17	“Karıştırmak, birbirine katmak; toz durumundaki bir şeyi sıvı ile karıştırarak çamur veya hamur durumuna getirmek.”	<i>Adam boyayı kardı.. (GTS)</i>
karar-					+				1	67	"Rengi karaya dönmek, siyahlaşmak; ışık sönmek, kısılmak veya gücü azalmak; ateş sönmeye yüz tutmak; <i>meç.</i> kederlenmek, canı sıkılmak, <i>meç.</i> niteliğini yitirmek."	<i>Bu 'n' yüzünden okul hayatı karardı. (BBAR); Hava kararmıştır. (LBA); Daha Üsküdar'a yaklaşımadan akşamın dört tarafa savurduğu güller solmuş, deniz kararmıştı. (H)</i>
kararlaştır-		+							1	12	"Bir konunun, bir işin herhangi bir yolda yapılmasıyla ilgili kesin düşünce belirlemek, tayin etmek."	<i>Yola çıkma gününü kararlaştırdık. (K)</i>
karart-		+							1	12	“Rengini karaya çevirmek.”	<i>Ademoğullarının içlerindeki uçurum, artık benim gözlerimi karartmıyor. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
karış-		+		+					2	195	“İki veya ikiden çok şeyin bir araya gelip birbirinin içine dağılmak; düzensiz, dağınık olmak; bulanmak, duruluğunu yitirmek; müdahale etmek, araya girmek; engellemek, araya girmek; İlgilenmek, müdahale etmek, el atmak; yetkisinde bulunmak, bakmak, iş edinmek, işi olmak.”	<p><i>O köylüye nasıl hiç karıştıyorsam sana da karışmam. (K); Kimi pes, kimi tiz bir sürü ses birbirine karışıyor. (GGKY); Avrupa diye bir kraliçe varmış, o işe karışmış. (Y); Ona İhsan'ı ihmal etmiş olma vehminin azabı karıştıyordu. (H); Onun için Mümtaz üstünde fazla düşünmemesine rağmen sevgilisine olan hayranlığına, ömrünü bir yıldız kasırgası yapan o tapınma hissine bir nevi korku karıştı. (H); Halinde üzüntü, alay, yaradılıştan gelme zarafet birbirine karıştıyordu. (H); Perdeler şişiyor, etrafındaki gürültülere daha uzak yerlerden gelen gürültü karıştıyordu. (H); Bu iki ışık altında gölgeler büyüyor, küçülüyor, annesinin çılgıncı kazma seslerine karıştıyordu. (H); Çocukluğunun masallarını hatırlatan bu tarih birbirine karıştı. (K); Kuş kurdu yer, bir ağacın kabuğunda yüz bin haşere tohumu birden açar, yüz bini toprağa karışır. (H); Sen oradan karışma! (K); Çocuğunuz karışmaz inşallah. (BBAR)</i></p>
karıştır-		+	+	+	+				4	194	“Karışma işi yaptırmak.”	<p><i>Merakıma kapılarak içeri giriyor, okutulan ders kitaplarını orada karıştırıyorum. (GGKY); Onu alafranga musikiden flütlerin, kornaların hatta o acayip ve asırlarca hayvani bünyeyi yoklamış av nağmelerinin koyu zümrüt yeşili veya kan rengi sesiyle karıştırmamalıdır. (H); Kent gazetesinin eski sayılarını merakla karıştırdum. (Yİİ); Her yana baktılar,</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>sonradan en fazla babamın kitaplarını karıştırdılar. (UH); Saçlarını karıştırdı. (BBAR); Şöyle bir karıştıralım. (GGKY)</i>
karıştırıl-			+	+					3	35	“Karıştırma işi yapılmak.”	<i>Hüseyin hastanede başka çocuklarla karıştırılmasa. (BBAR); O dönemde iftiralara, dedikodularla gerçekle karıştırılıyordu. (E); Çünkü mayaya margarin yağı karıştırıldığı söylendi. (E)</i>
karşıla-			+	+	+	+			4	214	“Dışarıdan gelen bir kimseye karşılayıcı olarak çıkmak.”	<i>Onu koridorda karşıladım. (BBAR); Okul için malzeme ve kırtasiye ihtiyacını bizden karşılıyordu. (UH); Kudüs onu hurma dallarıyla, vaat edilmiş çilesiyle karşıladı. (CK); Onlar 'Genç kızlar intihar ediyor!' haberini memnurlukla karşılarlar. (K); Şehir parkında bizi Hasan Efendi karşılıyor. (GGKY); Kompleksin en uç köşesinde müze olarak kullanılan alçak binanın çardağı altında bizi bir sürpriz karşıladı. (GGKY); İstanbul'da, onu büyük yengesi ve İhsan karşıladılar. (H); Bahçe kapısından 50 adım kadar ileride iki katlı sarı kargir bir bina bizi karşılıyor. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
karşılan-									1	77	“Karşılama işi yapılmak.”	<i>Zaten İhsan Bey Adasında herkesin yaptığı hoş görünür, her fantezi, her merak, kahkaha ile değilse bile tebessümle karşılanırdı. (H); Geleneksel kültür içinde birey, tanıdık ilişkilerini kullanarak sorunlarını çözer, ‘ben kendi işimi kendim çözerim’ anlayışı hoş karşılanmaz. (Yİİ)</i>
karşılaş-									3	288	“Karşı karşıya gelmek; yarışmak.”	<i>Koridorda Doktor Kemal’le karşılaştık. (KG); Orada kendisinden evvel gelen Fahir’le karşılaştı. (H); 23 ekim 1956’da Macar hükümeti tarafından ülkeye çağrılan Sovyetler Birliği Kızılordusu protestolarla karşılaştı. (E); Bu vak’a esnasındadır ki, orada hem Mehmet Ali’nin karısı ve hem de kız kardeşleriyle karşılaştım. (Y); Yol boyunca hemen her uğradığımız yerde mübarek Türk-İslam beldelerini ıssız bırakan uğursuz kelimeyle karşılaştık. (GGKY); Cami çıkışında yerden dökme karayağız bir delikanlıyla karşılaştık. (GGKY); Turan’la ilk kez Haniyeri Gençlik Spor Kulubun’de karşılaştım. (UH); Onunla sonradan karşılaştık. (UH); Koridorda karşılaştık. (KG)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
karşılaştır-		+		+	+	+				4	46	“Karşılaştırma işini yaptırmak.” <i>Belki de Eflatun'un dediği doğrudur ve oluşun çemberinde tesadüf, ikiye bölünmüş tek varlığın parçalarını onların aşkında yeni baştan karşılaştırmıştı. (H); Hayır, Allah'tan bir şey istemeyecekti artık, sonradan onu kaderiyle veya ömrünün arızalarıyla karşılaştırmayacaktı. (H)</i>
karşılaştırıl-							+			1	27	“Karşılaştırılma işi yapılmak.” <i>Doğru; ama bu gösteri, sanatçının onu sokak ortasından sahneye ya da tuvaline aktarırken içine kattığı oran ve uyumdan doğacak seyirlikle karşılaştırılabilir mi? (BBAR)</i>
kasıl-	+									0	21	Kasma işi yapılmak; büzülüp toplanmak, büzüşmek, takallüs etmek; <i>mec.</i> büyükmek, kurumlanmak, gururlanmak.” <i>Ben Namık Kemal'im, koskoca vatan şairiyim, deyip de kasılmaz hiçbir zaman. (GTS)</i>
kaşı-		+								1	23	“Vücudun herhangi bir yerini turnakla hafifçe ovmak.” <i>Sürekli vücudunun bir bölgesini kaşıyordu. (UH)</i>
kat-		+	+							2	143	“Bir şeyin içine, üstüne veya yanına niteliğini değiştirmek için başka bir şey eklemek.” <i>Çorbaya tuzu katmamış. (KG)</i>
katıl-			+	+			+			3	375	“Katılma işi yapılmak.” <i>O yıllarda yasadışı örgütlere katılmıştı. (K); Arkadaşı Şahabettin Süleyman'ın aracılığıyla Fecr-i Ati topluluğuna katılmıştır. (Y)</i>
katılaş-				+						1	10	“Kati duruma gelmek; <i>mec.</i> iz bırakmak.” <i>Bu, garip, dün akşamın sıcaklığından mahrum, fakat onların hatırasıyla dolu bir temastı ve genç adam farkında olmadan onların kendisine doğru gelmesini arzu ediyor, bu bekleyiş içinde omuzu adeta katılaşıyordu. (H)</i>
katla-		+					+			2	15	“Kağıt kumaş vb. nesnelere üst üste kat oluşturacak biçimde bükme.” <i>Şeref Bey üşenmez, tefrikanın yer aldığı gazete nüshalarını titizlikle katlardı. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
katlan-		+							1	75	“Katlama işi yapılmak.”	<i>Karışık bir hadiseler ağının, zıt fikirler örgüsünün içine düşeceğini pek mükemmel bilen Mümtaz, çarnaçar tecrübeye katlandı. (H); Hatta yatağa girmek zahmetine bile katlanmamıştı. (H); Seni görmek benim için bir emel olmakla bunu yapabilmenin nasıl müşkül ve masraflı olduğunu elbette bilmez değilsin, senin hasretine ben senin iyiliğin için katlanıyorum. (E)</i>
kavra-		+				+			2	86	“Elle sıkıca tutmak; bir nesne veya bir düşünceye her yönüyle kavramak.”	<i>Evrenin önemli sayfalarından birini iki sayfalık bir hesaplama kavramışlardı. (BBAR); Resmi bir kıyafet ve görev kartı olmadığı için kimin görevli olup olmadığını insan ancak zamanla kavırıyor. (GGKY); Kahvecinin getirdiği altı delik maşrabayı, iki eliyle kavradı. (Y)</i>
kavran-		+							0	17	“Kavrama işi yapılmak.”	<i>Önsezileri, birden doğüstü bir açık seçiklikle duyuluyor, bir an için mutlak ve inandırıcı görünüyorlar, ama kavranamıyorlardı. (GTS)</i>
kavrul-						+			1	15	“Kavurma işi yapılmak.”	<i>Kars, eski kışlarda olduğu gibi üç gün kendi yağıyla kavrulacak. (K)</i>
kavur-		+							1	37	“Bir şeyi bir kabın içinde su katmadan kızartarak pişirmek, rüzgâr, soğuk, sıcak vb. kurutmak, yakmak; mec. çok üzmemek, yakmak, mahvetmek.”	<i>O yıl sıcaklar memleketi kavurmuştu. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kavuş-			+	+					2	112	“Ayrı kalınan sevilen bir kimseyle bir araya gelmek.”	<i>Telaşlı ve sevinçli yuvasına kavuşuyordu. (H); Asıl mutlu çıplaklardır, zira giyinecekler, asıl mutlu zulüm görenlerdir, zira adalete kavuşacaklar. (Y); Artık örgüt yayın organına da kavuşmuştu. (E); Kendi davranışlarını değerlendirebilen kimse, kurmuş olduğu ilişkilerin temelinde yatan psikolojik süreçleri anlar ve farkına varmadan ortaya çıkan iletişim kazalarını önleyebilme olanağına kavuşur. (Yİİ); Mahşerde kavuşurlar. (CK)</i>
kavuştur-		+		+					2	40	“Kavuşmasını veya kavuşmalarını sağlamak.”	<i>Gözlerini inceleyin: Doğrudan yüzünüze bakamaz, gözlerini kaçırır, sık sık kollarını göğüslerinin üzerinde kavuştururlar. (Yİİ); Kollarımı göğsümün üzerinde kavuşturuyorum. (H)</i>
kay-			+	+		+			3	101	“Düz ıslak donmuş veya kaygan bir yüzey üzerinde sürtünerek kolayca yer değiştirmek, yerini değiştirmek.”	<i>Her seferinde gözüm sayaca kayardı. (GGKY); Osmanlı siyasal iradesinin teşvikiyle bu önemli ekonomik güç de batıya kayıyordu. (E); Etrafla meşgul zihnim bir ara yarınki programa kayıyor. (GGKY); Çocuklar buz üstünde kayıyorlardı. (UH); Çocuklar kayıyorlardı. (UH)</i>
kaydır-		+	+		+				3	14	“Kaymasını sağlamak.”	<i>Beşinci Bölümde tartışılan kavramlar içinde söylenirse, iletişimi içerik odağından, ilişki odağına kaydırır. (Yİİ)</i>
kaygılan-	+								0	12	“Kaygı duymak, üzülmek.”	<i>Ben ciddi olarak kaygılanıyorum. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kayna-						+			1	75	“Bir sıvı, sıcaklığı belli bir dereceyi bulduğunda buhar durumuna geçerek fokurdamak; yiyecek, içecek pişmek, haşlanmak; yerden çıkmak; kırık, çatlak kemik veya metal parçalar eski durumunu almak, birbirine yapışmak; yara kapanmak, iyileşmek; mide ekşimek; çalkantı durumunda olmak, dalgalanmak; çok miktarda bulunmak; gizli bir iş çevirmek, için için hazırlanmak; gerektiği gibi yapılamamak; artmak, çoğalmak, yoğunlaşmak; coşmak, heyecanlanmak; <i>mec.</i> bir yerde huzursuzluk, tedirginlik olmak; <i>argo</i> arada kaybolmak.”	<i>Paşaoğulları yaylasının her bucağından bir pınar kaynar. (GTS)</i>
kaynaklan-						+			1	148	“Kaynak durumunu almak.”	<i>Çünkü o seçilmiştir ve seçkinliği sevgisinden kaynaklanmaktadır. (CK); Bu durum sizden kaynaklanıyordu. (C.K.); Sorun Dr. Rusuhî Bey'den kaynaklanmaktadır. (E); Dr. Araş ile Adnan Menderes'in akrabalığı sadece Evliyazadelere damat olmalarından kaynaklanmıyordu. (E); Türkiye'deki trafiğin temelinde bulunan ve onu biçimlendiren kurallar, toplum yaşamını yöneten temel anlayıştan kaynaklanır. (Yİİ); Kişinin yaşantısı boyunca geliştirmiş olduğu değerlerin, beklentilerin ve algısal kalıpların tümü, kişinin içinde yetişmiş olduğu kültürden kaynaklanır. (Yİİ); Bunun nedeni de bir zihniyetten bambaşka bir dünya görüşü ve düşünce yapısına geçiş sürecini henüz tamamlayamamış</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>olmamızdan kaynaklanıyor. (LBA); Tor'un belirttiğine göre, mistik aşktaki dizginsiz coşkunluk, genellikle cinsel baskıların boşalmamasından kaynaklanıyor. (E)</i>
kaynaş-					+				1	21	“Ayrılmayacak bir biçimde birleşmek.”	<i>Annemle bu İzmirli hanımlar pek ahbap olmuşlardı, hemen birbirleriyle kaynaşmışlardı. (E); Sanki her şey, taze ve yumuşak yaprağın, parlak renklerin, kendisini gölgesiyle bulmanın telaş ve sevinciyle birbiriyle kaynaşıyordu. (H); Bu asil aile, kendi toplumlarında örneğine pek rastlanmayan bu dürüst ve kabiliyetli genci pek sevmişler, kaynaşmışlar. (GGKY); Bu köy, burada tek başına küflenmekte ve ben, tek başıma göz yaşlarımı içime çekmekte devam edeceğim, bir türlü kaynaşamayacağız. (Y)</i>
kaynat-		+	+			+			3	46	“Kaynamasını sağlamak.”	<i>Elde ettiğimiz bütün bilgileri roman kazanı içinde ilk önce kaynatacağız. (BBAR)</i>
kaynatıl-				+					1	14	“Kaynatma işi yapılmak.”	<i>Çorba dedikleri, bol suyun içinde bir sürü başka şey kaynatılıyordu. (GTS)</i>
kaz-				+					1	30	“Herhangi bir araçla toprağı sürmek, açmak; bu yolla çukur vb. oluşturmak.”	<i>Sonra isli bir fenerle yarı çılgın bir bahçıvanın tuttuğu henüz denge girmemiş petrol lambasının ışığı altında, bahçenin bir köşesinde, büyükçe bir ağacın dibinde, alelacele bir mezar kazmışlardı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kazan-		+							1	586	“Kazanç sağlamak; olumlu iyi bir sonuç elde etmek; çıkmak isabet etmek; sahip olmak; tutulmak; kendinden yana çekmek; galip gelmek, yenmek.”	<i>Karınlarına günde ancak bir sıcak çorba giren üniversite öğrencilerinin, amelelerin, hatta esnafın bile saygısını kazanıyorlar. (K); Sen imtihanı kazandın. (GGKY); Al oku; çok iyi diyeler, savaş kazanmışsınız. (Y); En yakın tahmini yapan üç kişi birer hediye kazanacak. (BBAR); İyi bir mesleğin var ve muhtemelen iyi para da kazanıyorsun. (GGKY); Nayman Ana, az kaldı, sen kazanacaksın. (GGKY); Fakat ne gripti; Mevlevi ayini vecde yaklaştıkça mahzun ve yüklü aristokrat edasını bırakıyor, bir halk neşesi kazanıyordu. (H); Uzman bir doktor, hergün iyi para kazanır. (Yİİ)</i>
kazandır-		+	+	+		+			4	132	“Kazanmasını sağlamak.”	<i>Bu uyanış bize dünyaya gelişimizin gerçek amaç ve anlamını kazandıracaktır. (LBA); Mistiklerdeki vecd haline girmek ve denizde kaybolmakla etrafıma hiçbir şey kazandırmam. (H); Bu metodik çalışması kendisine çok şeyler kazandırmıştır. (BBAR)</i>
kazanıl-				+					1	41	“Kazanma işi yapılmak.”	<i>Bu servet büyük bir risk altında, dayanıklılık ve kararlılık sonucunda kazanılmıştı. (GTS)</i>
kazı-		+				+			2	22	“Bir aleti sürterek bir şeyin yüzeyindeki tabakayı kaldırmak; bir araç kullanarak silmek, çıkarmak; tıraş etmek; mec. aslını kökünü çok detaylı araştırmak.”	<i>Cilt kanserini bıçakla kazırsın. (H)</i>
kazıl-			+						1	16	“Kazma işi yapılmak.”	<i>Aile mezarlığındaki küçük bir sütun üzerine kazılmış. (GTS)</i>
kemir-	+								0	15	“Sert bir şeyi dişleriyle azar azar koparmak; aşındırmak, yemek; mec. bir şeyin içine işleyerek onu harap etmek.”	<i>Küçük bir fare bir şeyler kemiriyor. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kenetlen-	+								0	10	Kenetleme işine konu olmak; iki uzay aracı bir birine monte edilmek; <i>mec.</i> bir konuda aynı tutum ve davranışı göstermek; <i>mec.</i> birbiriyle dayanışma içine girmek; <i>mec.</i> sıkıca birbirinin üzerine kapanmak, birbirine geçerek bağlanmak.”	<i>Anası onunla konuştu, öteki konuşmadı, ağzını açamıyordu, çenesi kenetlenmişti. (GTS)</i>
kes-	+	+	+	+					4	304	“Bıçak makas vb. bir araçla bir şeyi ikiye ayırmak; parçalamak; dibinden ayırmak; düzgün parçalara ayırmak; kesici bir araçla yaralamak; ucunu almak; hayvanın başını gövdesinden ayırmak; son vermek; ara vermek bir şeyden yoksun bırakmak; akımı durdurmak; belirtmek; kararlaştırmak; verilecek bir şeyin bir bölümünü alıkoyup vermemek; para basmak; azaltmak; iskambil kağıtlarında bir destenin üzerinden bir bölümünü kaldırıp öte yöne koymak; geçişi önlemek; susmak; hasta organı ameliyatla almak; bölmek; <i>argo.</i> uydurmak; rüzgar-soğuk çok etkili olmak; birini yermek; karşı cinsten birini sürekli olarak süzmek; oyuncuyu takım kadrosuna almamak.”	<i>Hatta o kadar sevdiği meyan ve nakaratı orada kesti. (H); “Aslanım benim” diyerek ayaklarını yerden kesti. (UH); Necip onun sözünü aceleyle kesti. (K); Kağınlar geçerken, savaşın sonucundan, ben bütün umudumu kesmiyorum. (Y); Serumu hiç kesmeyeceksiniz. (BBAR)</i>
kesil-						+			1	243	“Kesme işi yapılmak; bitkin duruma gelmek; gibi olmak; süt ayran vb. ekşimesi; sona ermek; akmamak; akım gelmez olmak; kendinden önceki kelimeyi “olmak” anlamıyla pekiştiren fiil; son veya aralık verilme; kendini herhangi bir şey gibi göstermek; tutulmak; makaslanmak; durmak; yoksun kalmak; sünnet olmak; argo çok beğenmek.”	<i>Gece yarısına kadar süren müsamere yer yer çoşkulu tezahürat ve alkışlarla kesildi. (K); Onun sözleri beklenen resmi zevatın salona girmesi ve açılışın başlamasıyla kesiliyor. (GGKY); Bir haylidir, dilim tutulmuş lal ü ebkem kesilmişti. (CK); Dergileri bir yıl gelmiş ve kesilmiş. (GGKY); Ses seda</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>kesilmiş.</i> (UH); Kızın sözlüsü nişandan vazgeçmiş, güzel kızı istemek için daha önceleri eve gelenlerin de ayağı <i>kesilmişti.</i> (K)
kesinleş-	+								0	15	“Kesin bir durum almak; değişme olanağı olmadan yürürlüğe girmek.”	<i>Nihayet uçağımızın 10:00'a doğru kalkacağı kesinleşiyor.</i> (GGKY)
kesiş-			+						1	16	“Birbirini kesmek; pazarlıkta, herhangi bir fiyatta anlaşmak; <i>argo</i> erkek ve kadın, bakışlarla anlaşmak; <i>mat.</i> bir nokta veya çizgi üzerinde birbirine kavuşmak.”	<i>Yanal kırıklar, daha ince saplar halinde, tümseklerin ortasında kesiyorlar.</i> (GTS)
kestir-		+							1	53	“Kesme işini yaptırmak; akıl yoluyla gerçeğe yakın bir yargıya varmak; tahmin etmek; kesilmesini sağlamak; karar vermek; kısa bir süre uyumak; anlamak; farkına varmak.”	<i>Kış için odunları kısa kısa kestiriyorlardı.</i> (UH)
kıkırda-	+								0	10	“Kıkır kıkır diye ses çıkararak gülmek; donacak kadar üşümek; soğuktan donmak; <i>argo</i> ölmek.”	<i>Birdenbire kahkaha ile güldü, “Galiba bunu başarabileceğim.” diye kıkırdadı.</i> (K)
kımılda-				+					1	18	“Yerinde hafifçe hareketlenmek.”	<i>Fakat, testi dolduğu halde yerinden kımıldamıyor.</i> (Y); <i>Bir tarafta bir hışırtı oldu, ufkun bir köşesi kımıldadı.</i> (H); <i>Memiş'e üçüncü kibriti çaktırdım, Süleyman kımıldamıyor.</i> (Y)
kına-		+		+					2	20	“Yapılan bir işin kötü olduğunu belirtir bir biçimde söz söylemek, ayıplamak.”	<i>Beni bu yüzden kınamamalsın.</i> (GTS)
kınan-					+				1	10	“Kınama işi yapılmak.”	<i>Kimse suçuyla kınanmaz.</i> (YE)
kıpırda-				+	+				2	31	“Kımıldamak, sürekli ve hafifçe oynamak, kıpırdanmak.”	<i>Her sabah uyanırken birtakım bölümleri, pasajları kafamda kıpırıyor.</i> (CK); <i>Arkadaşım ve ben Halep yolcularının inmesini bekliyor, yerimizden kıpırdamıyoruz.</i> (GGKY)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kır-		+	+							2 138	“Sert şeyleri kırarak veya ezerek kırmak; iri parçalara ayırmak; belirli bir biçimde katlamak; öldürmek; bir şeyin fiyatını azaltmak; dileğini kabul etmemek; tavlada karşı oyuncunun pulunu oyun dışına bırakmak; vücut kemiklerinden birinin kırılması; tahılı iri öğütme; daha iyi bir sonuç elde etmek; yok etmek; gücünü etkisini azaltmak; <i>argo</i> kaçmak; değerinden düşük fiyata almak.”	<i>Ali arabayı sağa kırdı. (BBAR); Bu ricamı kırmadı. (UH)</i>
kırbaçla-		+								1 22	“Kırbaçla vurmak; <i>mec.</i> canlandırmak, destek vermek, harekete geçirmek.”	<i>Edebiyata gelince yaşamla ilgili olan her şey ilgimi kırbaçladı. (GTS)</i>
kırıl-				+	+		+			3 145	“Kırma işine konu olmak; bükülerek kat yeri oluşturmak; savaş ve bulaşıcı hastalıktan çok sayıda insan ölmesi; birbirine karşı kırgın duruma gelmek; kırgınlık duymak.”	<i>Son zamanlarda cesaretim iyice kırıldı. (Yİİ); Bu, her yerde tesadüf edilen şeylerdendir, insanlar bazen doğuştan mahkum olurlar, saz parçası kendiliğinden kolayca kırılırdı. (H)</i>
kırp-		+								1 14	“Parçalara ayırmak, kesmek, kırmak, göz kapaklarını açıp kapamak, kıpmak, <i>mec.</i> kesinti yapmak, tutumlu davranmak.”	<i>Yüzümüze yakın bir yerde el çırpıldığı zaman, istemeden gözümüzü kırparız. (Yİİ)</i>
kıs-		+								1 18	“Sesi azaltmak, alçaltmak, gözü biraz kapamak, ezmek, büzmek, daraltmak, lamba ışığını azaltmak, sıkıştırmak, <i>mec.</i> masraf, harcama vb.ni azaltmak; <i>mec.</i> verilen hak ve özgürlüklerin sınırını daraltmak; halk ağzında pintilik etmek..”	<i>Çocuk gözlerini kıstı. (UH); Onu görür görmez gözlerini kıstı. (H); Muazzez saçlarını güneşte salladı, gözlerini kıstı. (H)</i>
kısal-		+								0 13	“Kısa duruma gelmek; süresi azalmak.”	<i>Ancak bu hal değiştirme süreleri giderek kısalıyordu. (GTS)</i>
kısalt-		+								1 12	“Kısa duruma getirmek; kısa gibi göstermek.”	<i>Bu giysi boyunu kısaltmış. (GTS)</i>
kısaltıl-		+								0 13	“Kısa duruma getirilmek.”	<i>İşgünü süresi aynı kaldığı halde, gerekli emek zamanı kısaltılır. (GTS); Günlük çalışma süresi daha da kısaltılacak. (GTS)</i>
kısıl-				+						1 20	“Hacmi niceliği gücü azalmak; göz kapağı hafifçe kapanmak.”	<i>İri kemikli yüzü garip ve zalim bir istihzada kısılmıştı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN)HÂLİ	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kısıtla-		+							1	22	“Önceden verilmiş olan hak ve hürriyetlerin sınırlarını daraltmak, tahdit etmek; <i>mec.</i> sınırlamak, daraltmak; <i>huk.</i> birini yasal yoldan mallarını kullanmaktan yoksun bırakmak, kısıt altına almak, hacir altına almak.”	<i>Şirket, dış gezileri kısıtladı. (KG)</i>
kıskan-		+		+	+				3	33	“Sevgide veya kendisiyle ilgili şeylerde bir başkasının ortaklığına üstün kurumda görünmesine dayanamamak; haset etmek; esirgemek, çok görmek; imrenmek.”	<i>Bazen Mümtaz, beni İhsan'dan kıskanıyor. (H); Bazen de Suat'ın ölümünün kendisini bu kadar müteessir etmesini başka sebeplere yoruyor, Nuran'ı bir ölüden kıskanıyordu. (H); Allahım! Emine'yi İsmail'den kıskanıyorum. (Y); Çok tecrübeli aşk kadını hayatının içinden onu kıskanmıştı. (H); Bu itibarla Mümtaz'ı kıskanıyordu. (H); Ka, onu kıskandı. (K)</i>
kışkırt-		+							1	15	“Kümes hayvanlarını ürkütüp kaçırmak; bir kimseyi kötü bir iş yapması için harekete geçirmek, tahrik etmek.”	<i>O gün terör örgütü yanlıları olayı kışkırtmıştır. (K); Özellikle DP çevrelerinin "Asamazlar, asarlarsa, dünya ayağa kalkar" lafları askerleri kışkırtıyordu. (E); Çevresindeki beyler, Mehmet'le savaşın diye Alâeddin'i kışkırtmaktadır. (YE)</i>
kıvrır-		+							1	20	“Herhangi bir şeyi bükmek; kenarından katlamak; başarmak; sapmak; uydurup söylemek.”	<i>Acı acı güldü, dudağını kıvrırdı. (UH)</i>
kıvrıl-			+	+			+		3	28	“Eğrilip bükülme; kıvrık duruma gelmek; yuvarlak biçim almak; dönmek; yol virajlı olmak.”	<i>Köşe minderi gibi gidip sessizce bir kenara kıvrıldı. (H); Önümüzde Azerilerin Aras Nehri kıvrılıyor. (GGKY); O da kıvrılır, uyur şimdi. (UH)</i>
kıy-		+	+				+		3	33	“Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak; feda etmek; acımayıp öldürmek; zulmetmek.”	<i>Soğanı elindeki küçük bıçakla ince ince kıydı. (KG); Adile Hanım erkeklere pek kıymazdı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VAZİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
kıyasla-		+								1	10	"Karşılaştırmak, oranlamak, örneklemek, mukayese etmek."	<i>Sol elinin parmaklarıyla kendi boynundaki hayat gücünün atışlarını saydı ve ikisini kıyasladı. (GTS)</i>
kıyaslan-							+			1	10	"Kıyaslama işi yapılmak, karşılaştırılmak."	<i>İkinci sınıfta geçirdiği o kötü aylar şimdikiyle kıyaslanabilirdi. (GTS)</i>
kıyıl-			+							1	43	"Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğranmak; kıyma işi yapılmak; <i>mec.</i> ezilir, kıyılır gibi olmak."	<i>Zavallıya nasıl kıyıldı? (GTS)</i>
kız-			+							1	136	"Isıtılan veya ısınan bir nesnenin sıcaklığı çok artmak; sinirlenmek."	<i>Suna'ya kızamıyordu. (UH); Sana kızıyorum Mustafa.(GGKY); Bir yük olduğunu sanıyor ve talihine kızıyor. (H); Ben Hitler'i ve fikirlerini tanyor ve ona kızıyorum. (H); Ben hep yaya geçidinden geçtiğim için beklediklerine kızıyorlar. (Yİİ)</i>
kızar-						+	+			2	59	"Kırmızı veya ona yakın bir renk almak; sebze ve meyveler olgunlaşmaya başlamak."	<i>Mustafa saflığından kızardı. (BBAR); Ve ki erguvan çiçeği o gün utancından kızarmıştı. (CK); Zayıflamış yüzü hummanın ateşiyle kızarmıştı. (H)</i>
kızart-		+								1	35	"Kızarmasına neden olmak; kızgın yağda pişirmek."	<i>Güneş domatesleri kızarttı. (GTS)</i>
kızartıl-			+							1	11	"Kızartma işi yapılmak."	<i>Hafta sonu buralarda balık kızartılır. (KG)</i>
kızdır-		+	+	+						3	33	"Kızmasına sebep olmak; ısıtmak; öfkelenmesine sebep olmak."	<i>Mümtaz'ı eskiden kızdırırdım. (H); İfade etmiyor ama, yemeklerini yemem orada onu kızdırıyor. (GGKY)</i>
kilitle-		+					+			2	22	"Anahtarla kilidi kapamak, bir nesne veya bir kimseyi kilitli bir yere kapamak, karşılıklı çıkıntı ve girintileri olan şeyleri birbirine geçirmek, kenetlemek; <i>mec.</i> sıkıca tutmak."	<i>İnsiyaki bir hareketle gidip kapımı kilitliyorum. (Y)</i>
kilitlen-			+	+						2	31	"Kilitleme işi yapılmak; <i>mec.</i> fiziksel, ruhsal vb. nedenlerle hareket edemez, kıpırdayamaz duruma gelmek; <i>mec.</i> odaklanmak."	<i>Bebeğin gözleri sürekli aranır gibi bir o yana bir bu yana gider ve sizin ona bakan gözlerinizi yakaladığında sanki onların üzerine kilitlenir. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kirala-		+	+						3	35	"Kiraya vermek; kira ile tutmak."	<i>Fakat mal sahibi kömürlüğü bir kömürcüye kiralamıştı. (H); Teşkilatçı arkadaşları aracılığıyla bir dükkân kiraladı. (E); Vedat Beyin tavsiyesine uyarak üç tane sandal kiraladık. (GGKY)</i>
kiralan-									1	19	"Kıyaslama işi yapılmak, karşılaştırılmak."	<i>Kendisine uzun süredir yardımcı olan biri tarafından kiralanmıştı. (GTS); Bizim dün baktığımız ev kiralanmıştı. (UH)</i>
kirlen-		+							0	107	"Kirli duruma gelmek, pislenmek; kadının ırzına geçilmek, iffeti bozulmak, lekelenmek; kadın aybaşı olmak; <i>mec.</i> onuru lekelenmek."	<i>"O, artık kirlendi" diye bağırdı. (KG)</i>
kirlet-			+						1	36	"Kirli duruma getirmek, pisletmek; küçük veya büyük abdestini yapmak, pislemek; kadının ırzına geçmek, namusuna zarar vermek <i>mec.</i> namusuna, onuruna zarar verecek bir suç yüklemek, lekelemek."	<i>Böyle bir şüphe insanı kirletir. (GTS)</i>
kok-									1	86	"Korku duymak, ürkmek, dehşete kapılmak; kaygı duymak, endişe etmek; çekinmek, sakınmak, saygı duymak; Yapamamak, cesaret edememek."	<i>Kızartma tavaında balık kokuyordu. (KG)</i>
kokla-			+						1	22	"Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek, koku almak."	<i>Başımı saçlarımı öptü, kokladı. (UH)</i>
kolaylaş-			+						0	21	"Kolay duruma gelmek; güçlükler ortadan kalkmak."	<i>Bedeninizin belirtilerine duyarlılık gösterirseniz, işiniz daha da kolaylaşır. (Yİİ); Göklerde ve tanrısal güçler arasında kurulan Tasavvuf düzeni, yerde, insanlar arasında anlatılan somut bir düzen biçimini alıyor; anlatılması da, anlaşılması da kolaylaşıyor. (YE)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kolaylaştır-		+							1	77	“Kolay bir duruma getirmek; bir işi sonuna yaklaştırmak.”	<i>Rakipsiz bir güç olan İngiltere'nin ekonomisi Almanların işini kolaylaştırmıştı. (E); Yunus'un devrinde Anadolu'nun içinde bulunduğu keşmekeş, bunalım ve yıkım insanların kurulu düzenin dünya görüşünü ve felsefe anlayışını yargulamalarını ve reddetmelerini kolaylaştırıyor. (YE); Ama Ortadoğu toplumlarında başka bir özellik var ki, aşkı soyutlaştırıp, insan bedeninden ayırmayı, kadından uzaklaştırmayı kolaylaştırıyor. (YE)</i>
kolla-		+							2	27	“Olmasını ortaya çıkmasını beklemek, gözetmek; göz önünde tutmak; korumak.”	<i>O kadar ki, kabadayılar kıza acımışlar ve aralarına girerek babasıyla onu kollamışlardı. (LBA)</i>
kon-			+		+	+			3	133	“Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek, koyma işi yapılmak; konuk olmak; bir yeri yurt edinmek.”	<i>Çoğu zaman annesinin izniyle içine bir yumurta konur. (LBA); Bedavadan konmuş. (E)</i>
kondur-		+	+						3	11	“Koma işini yaptırmak; gelişigüzel takmak; birden yapıvermek veya söyleyivermek; üzerine yormak.”	<i>Topuğun uç noktasına meşhur Svastopulu, ayak tarafına ise turizm merkezi Malta'yı konduralım. (GGKY); Ellerine ısrarla küçük öpücükler kondurdu. (E); Babam harita zeminine beyaz bir karton ilâştirek üzerine 'Hayat güzel' diye bir de yazı kondurdu. (UH)</i>
konul-			+						2	151	“Koyma veya konma işi yapılmak.”	<i>Yumurtalar sonradan sepete konulmuş. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
konuş-		+	+	+						5	1053	“Bir dilin kelimeleriyle düşüncesini sözlü olarak anlatmak; belli bir konudan söz etmek; sohbet etmek; söylev vermek; ilişki kurmak; dargın bulunmamak; ele vermek; etkin olmak; şık ve zarif görünmek.”	<i>Radyo, evin sessizliği içinde tek başına, hadiselerin gür sesiyle, herkes için konuşuyordu. (H); Odada İsmail Bey’le ders programını konuşuyoruz. (GGKY); Annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serer, oracıkta Cevriye Teyzeyle saatlerce konuşurlardı. (UH); Bu ince, yakışıklı köylüyle Ka yolculuk boyunca otobüste ara ara konuştu. (K); Şeyh intihar aleyhine konuştu. (K); Bir buçukta orada konuşalım. (K); Deniz insanla konuşur. (CK); Evet onunla konuştum. (UH); Konuşurlarsa fısıldaşarak konuşuyorlardı. (K); Daha doğrusu o konuşuyor, biz dinliyoruz. (GGKY); Kimse konuşmazdı. (UH)</i>
konuştur-		+								1	14	“Konuşmasını sağlamak, konuşmasına yol açmak; mec. bir müzik aracını çok güzel çalmak.”	<i>Bir baştan bir başa rüzgar gibi gezerek onu konuşturmuş. (UH)</i>
konuşul-				+	+					2	64	“Konuşma işine konu olmak; herhangi biri konuşmak.”	<i>Ülke ticareti Türklerin elindeymiş ve bu yüzden pazarda Türkçe konuşulurmuş. (GGKY)</i>
kop-				+	+					2	124	“Herhangi bir yerinden ikiye ayrılmak; yerinden ayrılmak; bütün ilişkileri kesilip ayrılma; çok ağrımak; koşmak.”	<i>Hızlı çekmesiyle o anda ip koptu. (H); İp kopmuştu. (Y)</i>
kopar-		+		+	+	+				4	64	“Kopmasını sağlamak, kopmasına yol açmak; ağaçtan alıp toplamak; zor kullanarak almak; güçlkle elde etmek.”	<i>Kendi ellerinizle en delişmen güllerden istediğinizi koparın. (GGKY); Çocukluğunda tavukların başını dişleriyle koparırmış. (Yİİ)</i>
koparıl-		+								0	14	“Koparma işi yapılmak.”	<i>Katırtırnakları hem dikenliydi hem de güç koparılıyordu. (GTS)</i>
kopart-		+								1	11	“Koparma işini yapmak.”	<i>Sigarasının filtresini baş parmağını bir bisturi gibi kullanarak kopartmıştı. (K)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kork-				+	+	+			3	289	“Korku duymak, ürkmek; kaygı duymak; çekinmek; saygı duymak; cesaret edememek.”	<i>Burada, bu şehirde, bu evde korkuyorum. (K); Mümtaz Nuran'ı her eve bırakişında bunu sonuncu zannederek korkardı. (H); Çünkü Ruslar nazardan çok korkarlar. (GGKY); Ruslar çocuklarının Müslüman olmalarından korkmuyorlar mı? (GGKY); Bazen bu hayranlıklar o dereceyi bulurdu ki, Mümtaz, saadetini kendi gibi bir faniye çok bulur, bu ihtimallerden korkardı. (H); Aslında yalnızlıktan değil, Suat'ın varlığıyla değişen itiyatları arasına tekrar girmekten korkuyordu. (H); Her an, vaziyet üzerinde konuşmağa mecbur olmaktan korkuyordum. (H); O öğrencilerinin ileride kendisini geçeceğinden korkmazdı. (BBAR); Ve ki, ölümünden çok ölümünün havarilerinden doğurabileceği inanç gediğinden korkuyordu. (CK); Acı ve utanç olarak hatırlayanların kuvvetli içgüdüleriyle korkardı Ka. (K); Besbelli çok korkmuştu. (UH)</i>
korkul-				+					1	16	“Korkmak; kaygı duyulmak.”	<i>Öyle şeylerden korkulur mu? (GTS); Fırtına çıkacağından korkuluyor. (GTS)</i>
korkut-		+		+	+				3	48	“Korkmasına yol açmak; kaygıya düşürmek.”	<i>Bu akşam yemekhanede onu korkutmuşlar. (KG); Biraz acı çektim ama senin bana çektirebileceğin acı şimdiden korkutuyor. (LBA)</i>
koru-		+							1	341	“Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden tehlikelerden zor bir durumdan uzak tutmak; himaye etmek; savunmak; tehlikeli durumları önlemek.”	<i>Çaylarımızı yudumlarırken, genç yaşında saçlarını ağırıtan Saraç Başkan 1990'da kurulan partinin temel amacı, Türklerin kültürel varlığını korumak. (GGKY); Atalarından tevarüs ettikleri o asaleti, o gönül</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												zenginliğini <i>korumuşlardı</i> . (GGKY)
korun-										2	144	“Kendini korumak, sığınmak, sakınmak; koruma işine konu olmak.” <i>Bunlar onun tarafından tasarlanıp inşa edilmişler ve adalılar tarafından titizlikle korunmuşlardı. (GTS)</i>
koş-			+							3	292	“Adım atışlarını artırarak ileri doğru hızla gitmek, birlikte iş görmesi için bir şeyi başka birinin yanına katmak, arkadaş olarak vermek; bir yere ivedilikle gitmek; kovalamak, peşine düşmek.” <i>Askerler, şişeleri yarı buçuk doldurup bir telaşla yeniden tirene koşarlardı. (UH); Gece kıyafetiyle fırtınaya aldırmaksızın makasçının evine koştu. (UH); Ayağümde terlikler, pijamamla, ta evine koşuyorum. (Y); Nereye çağırırlardı? Mümtaz bunu bilseydi, belki bu davete koşardı. (H); Her gün birkaç defa onlara koşuyorum. (H); Mümtaz mektubu alınca Bursa'ya koşmuştu. (H)</i>
koştur-	+									0	33	“Koşma işini yaptırmak; çabucak göndermek; çabalamak.” <i>Mualla Hanım, dükkanda olan müşteriler kolonya falan koşturmuşlar, az sonra ayılı vermiş. (UH)</i>
koşullan-			+							1	10	“Şartlara bağlı kalmak.” <i>Bu kişiler, büyük bir olasılıkla, cezalandırıcı bir ortamda yetişmişlerdir; cezalandırıcı gelişim ortamında, başkalarından korkmaya ve kendilerini sürekli koruma gereğine koşullanmışlardır. (Yİİ)</i>
koşuştur-	+									0	13	“Bir işi izlemek veya birçok işi yapmak amacıyla sürekli olarak gidip gelmek, koşuşmak.” <i>Çok koşuşturuyorum, az yazıyorum. (GTS)</i>
kov-		+								2	32	“Sert veya küçük düşürücü sözlerle gitmesini söylemek; kovalamak; görevinden atmak; ortadan kaldırmak.” <i>Üstelik bu gelen, satıcıları tapınaktan kovuyor. (CK); Ne yapabilirim? Bizim ihtiyar beni evden kovdu. (Yİİ); Arazi sahibi evden kendisini kovmuştu. (H); Sonra onu kovdu. (KG)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN)HÂLİ	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kovala-			+							1	28	“Kovmak, kaçanın arkasından koşmak; yakalamaya çalışmak; takip etmek.” <i>Moğol arkadan sıkıştırdıkça, bunlar da köylerde ve kentlerde oturan yabancı halkı, vura vura yerlerinden kovuyor, Battya, kovalıyor. (YE) ;Onlar kaçmış, bu kovalamış. (UH)</i>
kovul-						+	+			2	11	“Kovma işine konu olmak.” <i>Şeytan mağrur olduğu için Allah'ın emriyle cennetten kovuldu. (K)</i>
koy-			+	+	+					3	840	“Bir şeyi bir yere bırakmak; eklemek; etkilemek; terk etmek; kuralları belirlemek.” <i>Siz bir an gözlerinizin içi gülümseyerek bir çırpıda eksik olan parçayı oraya koyuyorsunuz. (CK); Karanfilleri onun önüne koyardık. (UH); Türk ve Tatar kadınları evde pişirdikleri hamur işlerinden ve şekerlemelerden getirmişler, ortaya koymuşlar. (GGKY); Yerine birtakım hazır, yaradılıştan gelme faziletler koyuyorsun. (H)</i>
koydur-			+	+						2	15	“Birinin bir şeyi bir yere koymasını sağlamak.” <i>O su torbalarını hemen yerlerine koydurun. (GTS)</i>
koyul-						+				2	71	“Koyma işine konu olmak; koyulaşmak; teşebbüs etmek.” <i>İki bardak şekerli su sürahiye sonradan koyulmuş. (BBAR); "St. Petersburg şehrinin en eski yapısı olan Aziz Peter ve Pavel Trubetskoy Burcu'ndaki hücrelerin birine koyulmuştu. (CK)</i>
koyulaş-							+			1	11	“Koyu durumuna gelmek; aşırı duruma gelmek.” <i>Bu arada yavaş yavaş sohbet koyulaşıyordu. (GGKY); Etraflarında yosun, kabuklu hayvan, deniz dibi kokusu gözle görülecek şekilde koyulaşıyordu. (H) ;Saatler ilerledikçe sohbet daha da koyulaşıyordu. (LBA)</i>
kucakla-			+	+	+					3	21	“Kollara sarıp göğüs üzerine bastırmak; kucağına almak; kuşatmak.” <i>Ka, İpek'i yeniden kucakladı. (K); Belki bin kişi gelip beni sonradan kucakladı. (GGKY); Akıntıburnu'nda rüzgar ve dalga, hakikaten engine çıkmışlar gibi, onları kucakladı. (H); Bir ahtapot gibi sayısız kollarını uzatmış, her şeyi kucaklamıştı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kucaklaş-									1	20	“Birbirini kucaklamak.”	<i>İki kardeş özlemle kucaklaştılar. (GTS)</i>
kudur-	+								0	11	“Kuduz hastalığına yakalanmak, kuduz olmak; <i>mec.</i> aşırı davranışlarda bulunmak, taşkınlık göstermek; <i>mec.</i> çok yaramazlaşmak, ele avuca sığmamak; <i>mec.</i> gücünü artırmak, tehlikeli bir durum almak, tehlikeli bir duruma gelmek; <i>mec.</i> çok kızmak, öfkelenmek.”	<i>Çocuğu ısırın köpek kudurmuştu. (KG)</i>
kullan-	+		+	+	+				4	1228	“Bir şeyden belli bir amaçla yararlanmak; bir kimseyi bir hizmette çalıştırmak; işletmek, değerlendirmek; giymek, takmak; kelimeyi yazmak, söylemek; sigara içki vb şeylere alışmış olmak, içmek; harcamak; araç veya aleti işletmek.”	<i>Sonradan yazılarının bir kısmında kendi adını kullanmıştır. (CK); Umarım bu insanüstü azmini ve gayretini daha önemli konularda da kullanırsın. (GGKY); Dilimizde birkaç manasıyla kullanılıyor. (UH); Aynı bahçe kapısını kullanıyorduk. (UH); Aksi takdirde kapının önünde kalır, ödünç alınmış bir dili kullanırdı. (H)</i>
kullanıl-			+	+					2	960	“Kullanma işine konu olmak.”	<i>Bazı kavramlar kötüye kullanıldı. (BBAR); Bu kelimeler henüz gerçek anlamlarında kullanılıyordu. (BBAR); Kurşunlu Han geçmişte birçok işte kullanılmış. (GGKY); Burada kril yazısına daha uygun olduğu için daima kareli defter kullanılıyor. (GGKY); Programda fon müziği olarak "Plevne Marşı" kullanılıyordu. (E); Nitekim kapı girişindeki iki katlı bina şimdi otel olarak kullanılıyor. (GGKY); Cezaevi olarak kullanılıyordu. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kur-		+	+	+	+	+			5	482	“Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek; hazırlamak; tesis etmek; gereken şartları hazırlayıp kendi kendine olmaya bırakmak; inşa etmek; yapmak, oluşturmak; ortaklık sağlamak; toplamak; düşünmek; aklına koymak; zihinde büyütmek.”	<i>Bir eski paşa konağından gelen bu sobayı çalışma odasına kurmuşlardı. (H); İki, gün gelecek Osmanlı Devleti'nin ilk istihbarat örgütünü de birlikte kuracaklardı. (E); Havuzun üzerine de sonradan bir çardak kurmuşlar. (UH); Dokuz gün içinde eskisi olmaktan, herkese benzemekten çıkmış, hayatın kenarına çekilmiş, orada, yalnız dikkat edilirse şaşırtıcı olan bir değişme içinde yavaş ve emin bir şekilde onu kurmuştu. (E); Ekolü küçük mekanik odasında asistanlarıyla kurdu. (BBAR); Aileyi, evi şehri ve köyü tekrar kuracağız. (H); Annem vagon evin önünde bir bahçe kurmuştu. (UH); Sadece kitaplara gömülmekle olmaz, ekol kuracaksın. (BBAR)</i>
kurcala-		+							1	12	"Ellemek, karıştırarak bakmak, sivri bir şey sokup karıştırarak zorlamak, karıştırıp azdırmak, tahriş etmek, mec. meşgul ve rahatsız etmek, mec. bir konuyu araştırmak, üstünde durmak, eşelemek."	<i>Çünkü insanların yüreklerini kurcalıyordu. (CK)</i>
kurtar-		+	+	+	+				4	2190	“Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak; kurtulmasını sağlamak; uzaklaştırmak; yeniden ele geçirmek; bir şeye zarar gelmesini önlemek; bir şeyin değerini karşılamak; birinin cezalandırılmasına engel olmak.”	<i>Bu sefer de iki tesbih aldı; fakat tesbihleri Suat'ın birdenbire uzanan ellerinden güçlükle kurtardı. (H); Orada babamı beladan kurtarmıştı. (UH); Elbirliğiyle Çerçi'yi kardan, soğuktan kurtaracaklardı. (UH); Bir gün Boğaz'da hep beraber gezinirken bir köpek yavrusunu, fazla mesut diye denize attı, zorla kurtardık. (H); Yani laboratuvar çalışmaları durumu kurtaracaktır. (BBAR); Sizi melekler inse kurtaramaz. (Y); Arabayı çevirip Adnan Menderes'i kurtardılar. (E)</i>
kurtarıl-	+								0	25	“Kurtarma işi yapılmak veya kurtarma işine konu olmak.”	<i>Yani çocuklar kurtarılamadı. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kurtul-									2	269	“Tehlikeli veya kötü bir durumu atlatmak; istenmeyen bir kimseden bir yerden uzaklaşmak; bağını koparıp kaçmak; mec.doğurmak.”	Bütün koşuşu adam ettim, hepsi kötü alışkanlıklarından kurtuldu . (K); Bu küçük kasabalardan kurtulursun . (UH); O zaman bütün vicdan azaplarından, içini burgu gibi delen bir yığın hatıradan kurtulacaktı . (H); Bu güneşin altında parlak bir yılan sırtı gibi, bir ucu dikilen sokağa, güneşin yer yer bir cüzam gibi kemirdiği duvarlara, evlere katılmak, varlığın çemberinden çıkmak, bütün tenakuzlarından kurtulmak . (H); Ne ise, kitap, vapur parasından kurtuldum . (H); Bununla beraber bu zalim düşünceler uzun sürmez, her fikir zıddıyla beraber geldiği için, Mümtaz onlardan çabuk kurtulurdu . (H); Hakikatte bir şafak diye baktığın şey bir yangındır; hayır, sen Allah düşüncesinden kurtulamazsın . (H); Ben bir maskara değilim ama, bir safderun olduğum, bir koca çocuk olduğum muhakkaktır, bundan bir türlü kurtulamıyorum . (Y); Onun için sıcağı sıcağına bizler hakkınca yazdıklarına da bir göz atalım da meraktan kurtulalım . (LBA); İnsanoğlu kendisini feda etmeğe razı oluşuyla kurtulur . (H); Şansı ona yardım etmiş ve kurtulmuştu . (E)
kuru-									1	84	“İslaklığını, nemini yitirerek kuru duruma gelmek; bitki suyunu çekip cansız duruma gelmek; akarsu vb.nin suyu kalmamak; sertleşmek; mec. zayıflamak.”	Kaç sahilin güneşinde kurudum . (H)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kurul-			+	+	+	+			3	374	“Kurma işine konu olmak; rahatça oturmak, yerleşmek; <i>mec.</i> övünmek, kasılmak.”	<i>Dikkat edin ki, garp medeniyetinde her şey bir kurtulma, bir azat edilme fikri üzerine kurulur. (H); Bu örgüt, Rusların güneye, Akdeniz'e inme ve ticaret yollarını ele geçirme tasarılarına uygun olarak büyük mali desteklerle yeniden kurulmuştur. (K); Bu pazar akvaryum binasının karşısındaki geniş alana kurulmuş. (GGKY); Bu şehir İtalyan ve Fransızlar tarafından kurulmuş. (GGKY); Bir hayvanat bahçesi kurulmuş. (UH); Ağır sanayi de kurulmalı. (BBAR); Bu tehdide rağmen Mümtaz'ın istediği o masal gemisi, lodos dalgası kurulmadı. (H)</i>
kurula-		+					+		2	16	“Bir şeyin üzerindeki ıslaklığı gidermek.”	<i>İsa'nın ayaklarını hoş kokulu Hint sümbülü yağla yıkamış ve saçlarıyla kurulamıştı. (CK)</i>
kurumsallaş-				+					1	11	“Kurumsal duruma gelmek; örgütlü duruma gelmek; Süreklilik kazanmak.”	<i>Kuruluş dönemi kendisini tamamlarken, değişme dönemi filiz vermektedir, bunlar, kuruluş döneminde gelişmiş ve kurumsallaşmıştır. (KG)</i>
kurut-		+							1	25	“Suyun ıslaklığını giderip kuru duruma getirmek.”	<i>Kimi ondan kaçarak ömrünü kurutmuştu. (H)</i>
kurutul-		+							0	31	“Kurutma işi yapılmak veya kurutma işine konu olmak.”	<i>Ağaçlar kesilmiş, lifler kurutulmuş. (GTS)</i>
kus-		+						+	2	32	“Midesinin içindekilerini ağız yolu ile dışarı atmak; reddetmek; öfkesini söyleyerek açığa vurmak.”	<i>Yahut kainat bizi kusar. (H); Meğer zavallı arkadaşım gece boyunca kusmuş. (GGKY)</i>
kuşat-		+		+	+				3	28	“Çevresini sarmak; çevrelemek; kaplamak.”	<i>Şimdi ise bir cehennem çemberi onu, her tarafından kuşatmıştır. (Y); Mart Ayaklanmasını bastırmak için Selanik'ten gelen Hareket Ordusu subay ve erleri Mart ayında Yıldız Sarayı'nı kuşatmışlardı. (E)</i>
kuşatıl-					+	+			2	12	“Kuşatma işi yapılmak, çevresi sarılmak.”	<i>Orta bölüm iki yandan bordürle çerçevelenmiş, payelerle kuşatılmış. (GTS)</i>
kuşkulan-					+				1	14	“Kuşku içinde bulunmak, kuşku duymak.”	<i>Aramızdaki ilişki unutulduğundan kimse</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>kuşkulanmıyordu. (K)</i>
kutla-		+		+	+	+				4	69	"Mutlu bir olaya sevinildiğini söz, yazı veya armağanla anlatmak, tebrik etmek; önemli bir olayın yıldönümü dolayısıyla tören yapmak." <i>Sevgili gençler, sizleri yürekten kutluyorum. (LBA); Türk, Yunan, Bulgar, Sırp, Arnavut, Çerkez, Musevî, Ermeni, Rum, Kürt, Arap sokakta zaferi kutluyordu. (E); Program sonunda çoğu kadınlardan oluşan cemaat, birbirinin kandilini kutluyor. (GGKY); Manastır ve Selanik, hürriyet ilanını 101 pare top atışıyla kutladı. (E)</i>
kuvvetlendi r-		+								1	11	"Güçlenmesini sağlamak, gücünü artırmak." <i>Yer yer karşınıza çıkan heykeller de bu intibai kuvvetlendiriyor. (GGKY); Rüşdü Paşa'nın Saray yaverleri arasına katılması bu akrabalık ilişkisini kuvvetlendiriyor. (E); Yunus'un Mevlânâ ile görüşmüş olması, iyi bir medrese eğitimi alması onun Selçuklu başkentine yakın bir yerde büyümüş olması ihtimalini kuvvetlendiriyor. (YE)</i>
küçül-						+				1	54	"Büyükken herhangi bir sebeple küçük duruma gelmek; hacimce ufalmak; değer ve onurunu azaltacak davranışta bulunmak." <i>Dışarıdan gelen her şey onun düzenine tabiiydi, onun renklerini benimser, onun üstüne düşer, onun ışığıyla büyür, küçülürdü. (H)</i>
küçült-		+								1	19	"Büyükken daha küçük duruma getirmek; yaşını gizleyerek küçük göstermek; mec. değerini ve onurunu azaltmak." <i>Lokmasını bir iki kez çiğneyerek küçülttü. (GTS)</i>
küçümse-		+								1	26	"Değer ve önem vermemek, küçük görmek." <i>Ama o benim gibileri saf şüirle değil, folklorla, yerel güzelliklerle uğraşiyor, diye küçümserdi. (K); Batılılaşmışlar gibi halka hemen küçümsemezlerdi. (K)</i>
küçümсен-						+				1	18	"Küçümseme işi yapılmak." <i>12 Mart'ın içeri aldığı nice arkadaş için edebiyat, genellikle küçümсенirdi. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
kükre-	+								0	12	“Aslan, bağırmak; deniz, nehir kabarmak, taşmak; coşkuyla saldırmak; mayalanıp kabarmak; gür bir biçimde yetişmek; <i>mecc.</i> coşmak, taşkınlık göstermek; <i>mecc.</i> kızgınlık ve öfke ile yüksek sesle bağırarak.”	<i>Kükredi çimenler, açıldı güller, al şala bürünür bahçeler, bağlar. (GTS)</i>
küreselleş-	+								0	15	“Dünya milletlerini ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaştırmaya ve bir bütün olmaya götürmek, globalleşmek.”	<i>Dünya bu denli bütünleşmeye gidiyor, yani küreselleşiyordu. (GTS)</i>
küs-	+								0	29	“Darılmak; görevini yerine getirememek; <i>mecc.</i> gelişmemek, büyüyememek; <i>mecc.</i> bir madde, herhangi bir sebeple istenilen niteliğini yitirmek.”	<i>Yemek zamanı geçerse mide küser. (GTS); Ağaç yerini sevmeydi, küstü. (GTS)</i>
listele-			+						1	10	“Liste durumuna getirmek.”	<i>Her sütunda yaklaşık yüz ad listelemiştii. (GTS)</i>
mırıldan-					+				1	67	“Alçak sesle kendi kendine bir şeyler söylemek; alçak sesle şarkı söylemek; ancak yanındakinin duyabileceği şekilde konuşmak.”	<i>Eh Feyzullah, sonucun böyle olacağı başından belli diye içimden mırıldanıyordum. (GGKY); Giriş sınavı gibi bir söz mırıldandı. (BBAR); Büyük matematikçi diye mırıldandı orta yaşlı adam. (BBAR)</i>
mühürlen-						+			1	10	“Mühürleme işi yapılmak, mühür basılmak.”	<i>Fakat, benim ağzım bir acayip kasılmayla mühürlenmişti. (Y)</i>
müjdele-		+	+						2	10	“Muştulamak.”	<i>Tüm dünyaya "Maşrık'tan Mağrib'e kadar" tüm Arapların sömürgecilerin elinden kurtulacağını müjdeliyordu. (E)</i>
nemlendir-		+							1	12	“Nemli duruma getirmek, rutubetlendirmek.”	<i>Cildi nemlendireceksin, temiz tutacaksın, bunları herkes bilir. (GTS)</i>
nişanlan-								+	1	10	“Nişanlı duruma gelmek, adaklanmak, evlenmeye söz verme belirtisi olarak nişan yüzüğü takmak.”	<i>Bir tüccar kıızıyla nişanlandı. (K); Gazeteci Abdi İpekçi Büyükkada'da tanıştığı Esin Dölen adlı genç kızla nişanlandı. (E); Onlar geçen yıl nişanlanmışlardı. (Ç)</i>
nitele-		+							1	16	“Bir şeyin niteliğini belirtmek.”	<i>Kendilerini 'Adaletin Kalesi' olarak niteliyorlardı. (UH)</i>
nitelen-		+							0	11	“Niteliği belirtilmek, nitelik kazanmak, vasıflanmak.”	<i>Demokratik yolla yapılan bütün değişiklikler, aynı kökene, halk kökenine dayandığı için devrim diye nitelenemez. (GTS)</i>
nitelendir-		+							0	10	“Niteliğini belirtmek, nitelik kazandırmak, vasıflandırmak.”	<i>Yüksel, Çağdaş Eğitim Vakfı ile ilgili olarak yapılanları 'oyun</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>içinde oyun' diye nitelendirdi. (GTS)</i>
nitelendiril-	+								0	16	“Nitelendirme işine konu olmak.”	<i>Bu durum, cumhuriyet rejimi açısından da bir şans olarak nitelendirilmelidir. (GTS)</i>
odaklan-			+	+					2	14	“Odaklanma işine konu olmak.”	<i>Koltuklardan birine oturdu, gözleri tek bir noktaya odaklandı. (E); Bunu açık açık söylüyorlar; ama yüreklerine dokunabildiğimiz anlar küçük duyarlılıklarda odaklanıyor. (LBA)</i>
okşa-		+			+	+	+		4	72	“Sevgi şefkat belirtisi olarak elini bir şeyin üzerinde yavaş yavaş gezdirmek.”	<i>Biraz ileride, arkasına dönüp baktı, sarı kostüm ve kırmızı emprime, yine yan yana idiler, yine Muazzez'in etekleri İclal'in elbisesini küçük çarpışlarla okşuyordu. (H); Zira, onun başını koltuğumun altına alıp saatlerce okşarken, o tatlı tatlı bana bakar ve bazen ben yürüyünce kendiliğinden arkama takılır. (Y); Bu hareketli şarkının naneleri bir yerlerden kulağımı okşuyor. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
oku-		+	+	+	+	+			5	748	“Yazıya geçirilmiş bir metni yüksek sesle okuma, seslendirme.”	<i>O halde yavaş yavaş toplanalım, şiirin geri kalan kısmını dua niyetine okuyalım. (GGKY); Bu kız elbette Suat'ın ölümünü gazetelerde okumuştur. (H); “İntihar bir küfüdür!” yazan intihar karşıtı posterleri dikkatle okudu. (K); Herif bir yandan içiyor, bir yandan cümbüşle türküler okuyordu. (UH); Babanla aynı kitap ve dergileri okumuşsunuz. (CK); O gariban lise binasında okuyoruz. (UH); Babam bir yandan okuyormuş. (UH); Siz de okuyacaksınız. (K); Karayağız delikanlımız hem çalışıyor hem de okuyormuş. (GGKY)</i>
okun-			+	+					2	105	“Okuma işine konu olmak.”	<i>Struma faciasında ölenlerin anısına 27-28 Şubat'ta Filistin'deki tüm sinagoglarda dualar okundu. (E); Sabah ezanı okunur. (KG); Yol işaretleri kar tuttuğu için okunmuyordu. (K)</i>
okut-			+	+	+		+		4	30	“Okumasını sağlamak.”	<i>Anlaşılan Sevim buna Cronin külliyatını bütünüyle okutmuş. (UH); Halen devletimiz Makedon Türklerinden 30 üniversite öğrencisini Türkiye'de burslu olarak okutuyormuş. (GGKY); İyi ki babana o güzel şiiri yazmış ve iyi ki bunu ona okutmuşsun. (LBA); Ben ona nazari hesap okutacağım. (BBAR)</i>
ol-				+		+			2	2844	“Meydana gelmek, varlık kazanmak, vuku bulmak; gerçekleşmek veya yapılmak; bir görev, makam, san veya nitelik kazanmak; bir şeyi elde etmek, edinmek; bir durumdan başka bir duruma geçmek; uygun düşmek, yerinde görülmek; yetişmek, olgunlaşmak; hazırlanmak, hazır	<i>Kaldırımlarda hiçbir zaman mı olmazdı? (K); Türkiye Cumhuriyeti'nce dikilmiş iğde ve kestane ağaçlarıyla bu hüznü şehir olmuştu. (K); O da olmadı. (CK)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM															
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER			
											duruma gelmek; bir kuruluşla, örgütle ilgili bulunmak, mensup olmak; yaklaşmak, gelip çatmak; bir şey, birinin mülkiyetine geçmek; bir yerde doğmuş, yaşamış olmak; bir olayla karşılaşmak, başına kötü bir şey gelmek; yol açmak; (<i>yardımcı fiil</i>) sıfat-fiil eki almış kelimelerle birlikte başlama, bitirme vb. bildiren fiilleri oluşturur; (<i>yardımcı fiil</i>) hastalığa yakalanmak, tutulmak.”				
olgunlaş-									+	1	25	“Meyve olgun duruma gelmek.”	<i>Bilginler zamanla olgunlaşmıştır. (BBAR)</i>		
oluş-											2	602	“Belli bir varlık kazanmak.”	<i>Odanın ortasında ıslak havlu ve çarşaplardan küçük bir tepe oluşuyor. (GGKY); Okulun yarısı kadarı Tatar; diğer yarısı Rus ve Ukraynalılardan oluşuyor. (GGKY)</i>	
oluştur-												1	532	“Oluşmasını sağlamak.”	<i>Görülmeden gözetleyen modern hapishanenin ilk resmidir ve hücre sisteminin temelini oluşturur. (CK); Omuzların dik ya da çökük oluşu, kolların açık ya da kapalı oluşu, ayakların açıklığı ya da kapallığı, bacakların üst üste atılmış olması, ayrık ya da bitişik durması da birer mesaj oluşturur. (Yİİ)</i>
oluşturul-												2	90	“Oluşması sağlanmak.”	<i>Dün İzmir'de "kompradorlar" zengin olup nasıl Karşıyaka'yı yaratmışlarsa, savaş zengini İstanbullu "komisyoncular" tarafından da İstanbul'da Şişli ve Nişantaşı oluşturuluyordu. (E)</i>
onar-												1	16	“Bozulmuş olan bir şeyi düzeltmek.”	<i>Biz birbirimize el uzattıkça sizi mutlu edeceğimizi bilir, kalpleri böyle onarırdık. (CK)</i>
onayla-												2	35	“Yapılan bir işi doğru ve yerinde bularak kabul etme.”	<i>Sovyet hükümeti 1967'de Tatarların eşit Sovyet vatandaşı olduğunu onayladı. (GGKY); O kara günde Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüşdü Zorlu ve Hasarı Polatkan'ın idamlarını onayladılar. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
onaylan-				+					1	31	“Onaylama işi yapılmak.”	<i>İdam kararı Meclis'te onaylandı. (Yİİ); Karar Yargıtay'dan geldi: İdam onaylanmıştı. (Yİİ)</i>
otur-				+	+	+	+		4	936	“Bir yere yerleşmek.”	<i>Bahçede bir bankın üstüne kardeşiyile oturdu. (BBAR); Nitekim bütün ısrarımıza rağmen bizimle aynı sedire sonradan oturmadı. (GGKY); Kapıdan oldukça neşeli bir çehre ile girmiş, fakat musikiyi ve etraftaki hareketsizliği görünce canı sıkılmış gibi bir tavırla İhsan'ın yanına hiç ses çıkarmadan sonradan oturmuştu. (H); Arkadaşlarıyla kahvenin gerisinde, bahçe duvarına oturuyorlardı. (H); İpek yatağın kenarına oturdu. (K); Ayasofya önündeki kahvelerden birinde oturuyoruz. (CK); Annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serer, oracıkta otururlardı. (UH); Sabiha, onun terliklerini giymiş, sofada küskün küskün oturuyordu. (H); İkinci uğradığı evde hakikaten bir hastabakıcı oturuyordu. (H); O gece Maksut Beyle oturduk. (GGKY); Birer tabure çekip oturduk. (UH); Ve gene oturdu. (BBAR)</i>
oturt-		+	+			+			3	65	“Oturma işini yaptırmak.”	<i>Mumu yakıp Ka'yı ön kısımdaki yazıhanenin bir sandalyesine oturttu. (K); Mehmet Güleç gerçekten kilolu vücudu ve soyadına yakışan taşkın gülümsemesiyle müşterileri kara perdenin önüne oturttu. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
oturtul-			+							1	21	“Oturtma işine konu olmak.”	<i>Aday masanın karşısında bulunan iskemleye oturtuluyordu. (E); Kapının kenarında bir koltuğa oturtuldu. (E)</i>
oturul-			+							1	30	“Oturma işi yapılmak.”	<i>Sofraya oturuldu. (GTS)</i>
ov-		+				+				2	11	“Bir şeyin üzerine bastırarak el gezdirmek; bir yere bir şeyi kuvvetle sürterek temizlemek.”	<i>Şakaklarını, bileklerini kolonyayla ovdum. (GTS)</i>
ovuştur-		+								1	20	“Bir şeyi bastırarak başka bir şey üzerinden geçirmek.”	<i>Durdu, gözlerini ovuşturdu. (KG)</i>
oyalan-				+		+				2	26	“Oyalama işine konu olmak.”	<i>Han koridorlarındaki işsizler, çıraklar, aylaklar arasında oyalandı. (K); Ruhumuzun pınarlarını harekete geçiren bu zat ile tanışmak isteyerek içeride oyalamıyoruz. (GGKY); En iyisi ben de dışarılarda oyalanayım. (GGKY); Arkadaşlarıyla oyalanıyordu. (E)</i>
oylan-								+		1	26	“Oylama işi yapılmak.”	<i>Bakanlar Kurulunun güven isteği, bir tam gün geçtikten sonra oylanır. (GTS)</i>
oyna-			+	+	+	+	+			5	497	“Eğlenmek için oynamak.”	<i>Bütün bu patırtı arasında sürekli garantiye, sağlama oynamış. (UH); Ölümler Evinden Hatıralar adıyla yayımladığında Rusya'da yer yerinden oynamıştı. (CK); Macide elleriyle sırtındaki yün ceketin örgüsünden kaçan bir iplikle dakikalarca oynadı. (H)</i>
oynan-	+									0	33	“Oynama işine konu olmak.”	<i>Ancak affedildikleri ve cezaları hapse çevrildiği halde idam sahnesi sonuna kadar oynandı. (CK)</i>
oynaş-				+		+				2	13	“Birbiriyle oynamak.”	<i>Köyün mezbesinde, köpek enikleriyle insan yavruları oynayıyorlar. (Y); Çapkın Sedat dün gece parkta yavuklusuyla oynayıyordu. (KG); Kızla tarlada oynayıyorduk. (Y)</i>
oynat-		+		+	+					3	49	“Oynamasını sağlamak.”	<i>Bu eski sihirbazlar bizi ellerinde oynatıyorlar. (H); Hiçbir deniz kazası, batmak üzere olan bir gemiyi bu kadar</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												sarsmaz, her çivisini yerinden oynatmazdı. (H)
öde-			+			+	+			3	373	“Borcu alacaklıya vermek.” On dakikalık sert yokuş, sizden aldığımı nefis bir manzara ziyafetiyle fazlasıyla ödüyor . (GGKY); Var olmayı şuurla ödüyordu . (H); Çünkü o anda, birlikte yaşadığımız o çocukluk günlerinin geri gelmeyeceğini fark ederken, bilgisizliğimizin bedelini ödüyoruzdur . (LBA)
öden-				+		+				2	89	“Ödeme işine konu olmak.” Buğday, ot, deve ve tekmil hizmetler Suriye’de bütün harp müddeti altınla ödenmiştir . (E)
ödüllendir-			+		+		+			3	14	“Bir başarıyı veya bir iyiliği ödülle değerlendirmek.” Dışişleri Bakanı Dr. Araş, tüm heyet üyelerini takdirnameyle ödüllendirdi . (E); Dersini başardığında onu ödüllendirin . (LBA)
öfkelen-		+								0	24	“Öfkeli duruma düşmek.” Gene kaybolduk diye öfkeleni . (BBAR); Çok öfkeleni . (BBAR); Ve bu davranışından rahatsız oluyorsun, öfkeleniyorsun . (Yİİ)
öğren-			+		+	+	+			4	560	“Öğrenme işi yapmak.” Menderes, Sıtkı Ulay’ın, askerî ihtilalin merkezi Millî Birlik Komitesi’nin önde gelen isimlerinden biri olduğunu Yassada’da sonradan öğrenecekti! (E); Klasik çalgıların hakim olduğu tekke müziğini andıran bu içli üsluba “sünneti müziği” dendiğini ekip şefiyle sohbetimizde öğrendik . (GGKY); Hafızasının kuvvetiyle bütün dersleri sınıfta öğrenirdi . (BBAR); Kelimeler müstamelmiş, ben bunu bugünlerde öğrendim . (CK); 1912’de tüberküloza yakalandığımı öğrenir . (Y); Hanyeri adının nereden geldiğini ondan öğrenmiştim . (UH); Bundan sonrasını isterseniz hikayenin sahibinden öğrenelim . (GGKY); İki gün sonra kendisini hayatta en

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>mutsuz eden haberi acıyla öğrendi. (K); Mustafa İnan'ı öğrendin. (BBAR); Bulduğum üniversite mevcudunun ekseriyetini Tatarların teşkil ettiğini öğreniyorum. (GGKY); Tatar komşusunun tabakları ödünç aldığı öğrenmişler. (GGKY); Hala şu adamın kim olduğunu öğreneceğim! (H)</i>
öğrenil-	+								0	36	"Öğrenme işi yapılmak."	<i>Bilinçli olarak riske girme öğrenilmelidir. (YII)</i>
öğret-		+	+						2	98	"Bilgi vermek, beceri kazandırmak."	<i>Güzeller güzeli hocam bana bunu öğretmediniz. (CK); Pul, deniz kabukları gibi koleksiyonlara başlatmak da çocuğa bir konu üzerinde araştırma yapmayı, bilgi ve belge toplamayı öğretecektir. (LBA); Çerçinin akrabalarından içeri girmiş çıkmış bir adam, boncuk işlemeyi Celal'e öğretmiş. (UH); Sohbet diyorsam da, ben size muhatap konumunda değilim, yine de siz çokça dinlerdiniz, çünkü size mahsus bir metodu bu, dinlerken öğretirdiniz. (CK); Birtakım mekteplerimiz var; birçok şeyler öğretiyoruz. (H)</i>
öğretil-			+						1	28	"Öğretme işi yapılmak."	<i>Yeni millete, uygun yeni bir tarih yazılıyor, yeni bir dil öğretiliyordu. (E)</i>
öksür-	+								0	17	"Öksürmek işi."	<i>Nesi varmış? Sıtması mı? Çok öksürüyormuş. (Y); Söz savunmanın, avukat ayağa kalktı, öksürdü.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
öl-			+			+			2	401	“Yaşamaz olmak.”	<i>Mustafa İnan o sırada ölseydi? (BBAR); Yolun kavrulmuş yolcuları, ya saldırdıkları sulama arklarının bulanık maisiyle ya da ilaçlanmış meyve ağaçlarının zehriyle ölüyorlar. (GGKY); Hüseyin Avni Bey ölmüştü. (BBAR); Hamaney, hutbe verirken yanı başına güçlü bir bomba düştü ve kırk elli kişi öldü. (GGKY); Nitekim, o kış sonunda geçirdiği hastalıktan sonra bir daha denize çıkamayacağını doktorlardan öğrenince bir sabah kimse görmeden sahile inmiş, kayığa binmiş ve ölmüştü. (H)</i>
ölç-		+							1	49	"En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek; <i>mec.</i> aşırı olmamasına dikkat etmek, kontrol etmek."	<i>Ne kadar çok bildiğimi elbet değil, ne kadarsa, bildiğimi ne çok size borçlu olduğumu artık ölçmem. (CK)</i>
ölçül-						+			1	50	“Ölçme işine konu olmak.”	<i>Bu eksiklik ve yenilik temsilcileri her zaman yaşla ölçülmez. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
öldür-		+	+						2	188	“Bir canlının hayatına son vermek.”	<i>Bu terbiye onda birçok şeyleri, muzır şeyleri, öldürmüş. (H); Allah öldürmez onu. (KG); Donmuş alçı, yazının canlılığını öldürmemiştir. (H); Daima öleceğiz ve öldüreceğiz. (H)</i>	
öldürül-				+	+	+			+	4	68	“Öldürme işine konu olmak.”	<i>Hikmet esrarengiz bir şekilde öldürülmüştü. (K); 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılırken Yeşeya Aciman ve Çelebi Behor Karmona gibi büyük Yahudi tüccarlar öldürüldü. (E); Mümtaz'ın babası, S...'nin işgali gecesi, oturdukları evin sahibine düşman olan bir Rum tarafından öldürülmüştü. (H); Giydiği deniz topu desenli rengarenk kravatıyla öldürülmüştü. (K); Mevlânâ'yı karşıt kültüre ve aykırı yola çeken Şems, bu nedenle öldürülecektir. (YE); Ali askeri darbeden iki gün sonra öldürülmüştü. (E); Fani Ali Adnan'ın, adını taşıdığı dedesi öldürülmüştü. (E); İşkenceli sorgular sonucu, okul öğretmeni Hasan Basri Alp öldürüldü. (E)</i>
önemse-		+								1	34	“Önemli saymak, önem vermek, mühimsemek, saymak.”	<i>Maarif müdürü olduğunu söylese Atatürk kendisini daha bir önemserdi. (GTS)</i>
önemsen-						+				1	14	“Önem verilmek, üzerinde durulmak.”	<i>Ayasofya'nın istanbul camileri arasındaki özel saygınlığı, saraya yakın oluşu, cemaatinin ise saray ve Babiâli görevlileri ile çarşı esnafından oluşması</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>nedeniyle de kürsü şeyhinin verdiği mesajlar önemsenirdi. (GTS)</i>
öner-		+	+	+					3	158	"Bir sorunu çözmek üzere bir şey öne sürmek, teklif etmek."	<i>Bir keresinde de ev sahibim bana bir subay kartı çıkarmayı önerdi. (GGKY); Dar kapıyı öneriyordu. (CK); Modern dönemin bir iktidar söylemi olarak hapisane ile tumarhane, kıla, fabrika ve okul arasında mevcut kapatma ilişkisinin tarihçesini yeteri kadar ciddiye almamızı önerir. (CK); Borçlar için de 1,5 milyon sterlin öneriyordu. (E)</i>
önle-		+		+			+	+	4	152	"Bir şeyin olmasına veya yapılmasına engel olmak."	<i>Karşıyaka'da yaptıkları bir toplantıyı polisin basmasını Dorn Parahperdesi'yle önlemişlerdi. (E); Kişi, mantığa uygun, ama, gerçekte var olmayan nedenler bularak kendilik kavramını korur, gerçekler karşısında incinmesini önler. (Yİİ); Özellikle de modern hayatın hızlı temposunda ara sıra bu tür birliktelikleri yaşamak, aynı evin içinde kaybetmemizi önleyecektir. (LBA); Böylece hiç olmazsa onun konuşmasını önleyecekti. (H)</i>
önl-				+					1	64	"Önleme işi yapılmak."	<i>Efendim, bazı arkadaşlar mesuliyet almaktan çekiniyorlar. Sülfamid varken zatüre başında önlenir. (H); Güneşin doğması önlenemezdi. (K)</i>
öp-		+		+					3	98	"Sevgi saygı bağlılık belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değdirmek."	<i>Ömründe bir kere rahatça gülmemiş, hiçbir ihsasa kendini rahatça bırakmamış, duygularından bahsetmemiş, çocuklarını bile bir kere heyecanla öpmemişti. (H); Annem soğumuş dudaklarıyla yüzümü gözümü öptü. (UH); Ve onu hakikaten bir an gündelik bir meşgalenin, bir</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												<i>fikrin arasında unutmuş gibi içi korkuyla, vicdan azabıyla, telafisi kabil olmayan şeylerin ıstırabıyla, hemen oracıkta öperdi. (H); Başımı saçlarımı öptü. (UH); Emine, eğilip babasının elini öptü. (Y)</i>	
öpüş-			+						2	30	“Birbirini öpmek.”	<i>Biz bir mazi aynasında öpüştük. (H); Birbirlerini tutmaktan, kucaklamaktan zevk alarak merakla öpüştüler. (K); Orada bir umman kabarıyor, burada bir orman kül oluyor, yıldızlar birbirleriyle öpüşüyorlar. (H); Vücutların alt kısımlarını birbirlerine yaklaştırmadan öpüştüler. (K)</i>	
ör-		+		+				+	3	26	“İpliği dokumak.”	<i>O, bu saadetî taş taş, seneler boyunca örmüştü. (H); Denilebilir ki, dev kadar kocaman bir örümcek bir pervanenin etrafında ağını örüyor. (Y)</i>	
örgütlen-	+									0	31	“Örgütlenme işine konu olmak, teşkilatlanmak; örgüt durumuna girmek.”	<i>Akhisarlı ekiciler daha iyi örgütlenmişlerdi. (GTS)</i>
ört-		+	+						3	78	“Korumak görünmez duruma getirmek.”	<i>Çıkardığım ceketimle sırtımı örttü. (Y); Sonra bu basit bandajın üstüne iç gömleğini indirdi ve demin çıkarıp attığım ceketimle sırtımı örttü. (Y); Bin nevi bekleyişe benzeyen sessizlik sonsuz yapraklı ağacıyla hepsini örtüyordu. (H); Kar her yanı örtmüştü. (UH); Babam üzerime bir battaniye örtmüştü. (UH)</i>	
örtül-								+		1	25	“Örtme işine konu olmak.”	<i>Bu ceseiler trenin durakladığı ilk yerde ya dışarı atılacak ya da vakit bulunursa üzeri birkaç taşla örtülecek. (GGKY)</i>
örtün-	+									0	16	“Kendi üzerine bir şey örtmek.”	<i>Mümtaz çok örtünme... (H)</i>
örtüş-								+		1	19	“Aynı noktalarda ve düzlemlerde keşişmek; <i>meç.</i> iki görüş, düşünce, sözcük, cümle birbiriyle tam olarak	<i>İçerikle örtüşüyor. (GTS); Yani öyle Amerikalının, Almanın dost kavramıyla</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
											uyuşmak.”	<i>bizimki örtüşmez. (GTS)</i>	
örül-										1	15	Örme işi yapılmak.”	<i>Haftalık magazinlerin ağız sakızı ettiği konulardan ne ararsanız onlarla örülmüştür konuşmaları. (GTS)</i>
öt-				+						1	22	“Kuş veya böcekler değişik tonda ses çıkarmak.”	<i>Ve bu nasihati dinleyen hayat, her üzüntünün üstünde cıvıl cıvıl ötüyordu. (H)</i>
öv-		+				+				2	25	“Methetmek.”	<i>Mustafa İnan'ın riyaziyeciliğini şöyle övüyordu. (BBAR); Bir dinlesen! Hepsi şimdi Hitler'i övüyorlar. (H)</i>
övün-										1	31	“İftihar etmek.”	<i>Makbule Hanım ailesinin asaletiyle hep övünürdü. (E); Birader, bizimki sanki Rambo mübarek, diye övünürler. (LBA)</i>
özdeşleştir-		+								2	14	“Özdeş duruma getirmek.”	<i>Sözgelişi, yeni evlenen bir çift, televizyondan gördükleri bir filmdeki karı koca ilişkilerine hayrandırlar ve öyle bir ilişkiyi kendi yaşamlarıyla özdeşleştirmişlerdir. (Yİİ)</i>
özelleştir-		+		+						2	36	Bir şeyi özel duruma getirmek veya özel olarak kullanmak, kamulaştırmak karşıtı; kamu malını satarak özel duruma getirmek.”	<i>Toplumsal sermayeyi, bağımsız sermayeler olarak, sanayici, tüccar ve ikraz sermayesi olarak farklı bölümlerde özelleştirdi. (E)</i>
özen-				+						1	16	“Beğendiği şeye benzemeye çalışmak, yapmaya kalkışmak; bir şeyi yaparken elden geldiğince iyi yapmaya çabalamak, bir şeye büyük dikkat ve ilgi göstermek, itina etmek; birini veya bir şeyi taklit etmeye çalışmak.”	<i>Biri hukuktan çıkar, hariciye memurluğuna göz diker; diğeri tubbiyeyi bitirir, aktörlüğe özenir. (GTS)</i>
özendir-		+	+							2	25	“Özenmesini sağlamak.”	<i>Olayla ilgilenen devlet görevlilerinin görüşüne göre bu ilgi ve yayımlar kimi kızları intihara daha da çok özendirmişti. (K); Kimseyi intihara özendiremezsiniz. (K); Çocukları Büyük İskender ya da Napolyon olmaya</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>özendiriyorlar. (BBAR); Gençleri özendiriyorlar. (BBAR)</i>
özetle-		+		+			+		3	56	"Bir yazı konuyu anlatmak, özünü vermek, kısaltmak."	<i>Hoca konuyu dersin sonunda özetledi. (BBAR); Mevzuyu kısaca özetle kardeşim. (BBAR); Bir karikatür bu durumu özetliyordu. (BBAR)</i>
özetlen-				+					1	15	"Özet durumuna getirilmek."	<i>Dostoyevski'nin bundan sonra olacağı ve yazacağı ne varsa hepsi de bu "an"da özetlenmiştir. (CK)</i>
özle-				+					1	67	"Kavuşmayı istemek."	<i>En çok o mavi gözlerini özlüyorum. (UH); Eski odamdakilerin horultusunu, gürültüyle girip gece yarısı uyandırmalarını özlüdüm. (KG); Gözleri hep o ağacın tepesindeki aydınlıkta, sanki bu ıslak ışık Nuran'a sınıksız bağlanmış, onun yaşadığı ülkelerden geliyormuş gibi ona baka baka sevgilisini özlüyordu. (H); Daha hedefe varan bir sevgi biçimini özlüyorlar. (LBA)</i>
parçala-			+					+	2	36	"Parçalara ayırmak, bütünlüğünü bozmak, parça parça etmek; mec. birliği bozmak amacıyla bölmek."	<i>Atsızın romanlarından mülhem olmalı; belden yukarısı çıplak, uzun saçlı, çakmak gözlü dev bir adam, kaslı kollarıyla prangaları parçalıyor. (GGKY)</i>
parçalan-				+	+				2	49	"Parçalama işine konu olmak, parçalara ayrılmak, paralanmak."	<i>Hayır Suat'ın düşüncesi de, Nuran'ın düşüncesi gibi, bütün öbürleri gibi onu bırakamayacak, ve Mümtaz bütün ömrü boyunca onları beraberinde taşıyacağı için birkaç rüzgarda birden parçalanacaktı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
parla-									2	62	“Güçlü bir ışık çıkarmak.”	Akıllı mühendisin gözleri bir anda parlamış . (BBAR); Müslüman Üsküp tarafındaki eski evlerin çatılarındaki kırmızı kiremitler güneş ışığında parlıyor . (GGKY); Meşin kırbacın ucunda mavi boncuklar, sonbahar güneşinin içinde olduklarından daha başka türlü parlak, bir kısmı havada, bir kısmı kendi önündeki atın kalçası üstünde parlıyordu . (H); Halbuki şimdi bu tek kelime, içinde bir mücevher gibi parlıyordu . (H); Türkiye'nin karanlık semasında “Mustafa Kemal” adı bir şafak yıldızı gibi parlıyor . (Y); Çok partili siyasal yaşama geçecek Türkiye'nin, bu yeni döneminde ise, bir diğer damadın, Adnan Menderes'in yıldızı parlayacaktı . (E); Yavaş yavaş bir bereketi arması gibi ıslak ve kenarlarına takılmış balıkların küçük güneşten akisleriyle sudan çıkıyor ve o zaman asıl büyük yığın güneşe bir ayna tutulmuş gibi birden parlıyordu . (H); Fakat hayır, hastanın gözleri başka türlü parlıyordu . (H); Refik Saydam, Saffet Arıkan, Nevzat Tandoğan gibi isimlerin yıldızı parlıyordu . (E)
parlat-		+							1	18	“Bir yüzeyi düzgün ve parlak duruma getirmek.”	Yaşar eliyle vaktinden evvel ağarmış saçlarını düzeltti, gözlüğünü parlattı . (H); Bu sıradan sahneleri biraz parlattım . (UH)
patla-		+							0	121	“Büyük ses çıkararak dağılmak infilak etmek.”	Flaşlar patlıyor . (UH); Bir silah sesi patladı . (E)
patlat-		+				+			2	33	“Patlama işine yol açmak.”	Nurettin, kar kestiği kör testerenin sırtıyla şişeyi mantar gibi patlatırdı . (UH); Birisi de yuvarlak cep aynasına bakarak alındaki sivilcileri patlatıyor . (Yİİ)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
paylaş-		+		+						3	176	“Aralarında bölüşmek.”	<i>Nice acıları, mutlulukları birlikte paylaşmışlardı. (E); Uykü hâliyle intihar eden kızlar ölümlerinde bile odalarını bir başkalarıyla paylaşıyorlardı. (K); İstedik ki intibalarımızı, değerli okuyucularımızla paylaşalım. (GGKY); Evliyazadeler, bir süre "Gulam Rüstem" sırrını kimseyle paylaşmadı. (E); Her bir ifadeyle gelen duyguyu arkadaşımızla paylaşın. (Yİİ); Kısmet olursa üç hafta boyunca bir yandan derslere girecek diğer yandan görüp hissettiklerimizi sizinle paylaşacağız. (GGKY); Paris'te hala kir pas içindeki gettolarda izole edilmiş halde yaşıyor ve orada dedelerinin kaderlerini paylaşıyorlar. (GGKY)</i>
paylaşı-	+									0	19	“Paylaşma işi yapılmak.”	<i>Yine sofraya oturuldu ve pasta paylaşıldı. (GTS)</i>
pazarla-		+		+						2	32	“Bir ürünü, bir malı, bir hizmeti satacak uygun piyasa bulmak.”	<i>Burada sokak kasapları, hemen yolun üzerinde kestikleri hayvanlarını pazarlıyorlar. (GGKY)</i>
pazarlan-	+									0	10	“Satışa sunulmak.”	<i>Üretilen bu makineler pazarlanamamış. (BBAR)</i>
pekiştir-		+								1	19	“Setleşmek katılaştırmak.”	<i>Ayrıca bu istedikleri onlara bilgi, birikim ve görgü sağlamanın yanı sıra kendilerine duydukları güveni de pekiştirecektir. (LBA)</i>
pembeleş-	+									0	11	“Pembe bir renk almak.”	<i>Siyah buruşuk dudakları açılmış, pembeleşmişti. (GTS)</i>
piş-				+						1	74	“Isıtma sonucu belirli bir kullanıma uygun duruma gelmek.”	<i>İnanma Mümtaz, bir hafta akşamlara kadar o kürek çekti, yüzdü, ben de karşısında, güneşte piştim. (H); Onun fırınında pişmemişti. (H)</i>
pişir-		+		+		+				3	147	“Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenilecek bir duruma getirmek.”	<i>Yemeklerini aşağıda, mutfakta yemişler ve orada Nuran kendi eliyle kahvelerini pişirmişti. (H); Çoğunlukla ispiro ocağında kahve pişirdi. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
pişiril-	+								0	35	"Pişirme işine konu olmak."	Ağır yağlı pilavlar pişiriliyordu. (BBAR)
planla-		+	+	+					3	62	"Yapılacak bir iş belli plana göre düzenlemek."	Hangi isimlerin nazır olarak hükümette görev alacağını kararlaştırmayı ve arka planda durup, bunların ne yapıp neyi yapmayacakları konusunda talimat vermeyi danışmanlarıyla planlıyorlardı. (E); İsmail Bey, bu sınavı arkadaşlarıyla planlamış. (GGKY); Birkaç ay önce Celal Bayar, Fuad Köprülü, Adnan Menderes, Zekeriya Sertel, Dr. Tevfik Rüştü Araş, "faşizme ve her türlü diktatörlüğe karşı demokrasi yanlısı" herkesi bir partide toplamayı birlikte planlamışlardı. (E)
planlan-				+	+				2	42	"Planlama işi yapılmak."	Her biri birkaç yüz kişi alan bu salonlarda çalışma verimi sornradan planlanmış. (BBAR)
programlan-				+					1	10	"Programlı duruma gelmek, programa bağlanmak."	Bu süreç önceden programlanmış. (GTS)
rahatla-				+	+				2	68	"Üzüntü, sıkıntı, tedirginlik veren bir durum ortadan kalkmak veya azalmak, rahata kavuşmak, sakinleşmek."	İleride rahatlayacaktık. (GGKY); Leyli meccani olduğundan biraz rahatlamıştı. (BBAR); Bazen bir yarasa, tam adım attığı yerden fırlar, cinsini bilmediği bir başka kuş uzakta yavrularını çağırırdı, kayalıktan sıyrıldığı zaman içi rahatlardı. (H); "Almanya'yla bir ittifak akdine muvaffak olursanız, memlekete hizmet etmiş olursunuz." dedi ve Sadrazam Said Halim Paşa rahatlamıştı. (E)
rahatlat-		+							1	54	"Rahatlamasını sağlamak, ferahlatmak."	Anlatıklarına ilgi gösterip aynı konuda yeni sorular sormak, savunucu jestler içinde olan kişiyi rahatlatır. (GTS)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
rastla-			+	+					2	95	"Bir kimse ile karşı karşıya gelmek, karşılaşmak, rast gelmek, tesadüf etmek, atılan şey hedefi bulmak, rast gelmek."	<i>Son zamanlarda, ne vakit, adını bilmediğim güzel köylü kızının köyüne gidecek olsam, İsmail'e yolum üstünde rastlıyorum. (Y); Akşamüzeri sinemanın önünde Üçgen Erdoğan'a rastladım. (UH); Herkes ansiklopedilerde dördüncü sınıf şairlere rastlıyor. (BBAR); Bizdeki gibi strada başkasının yerine geçmeye çalışan, yüksek sesle bağırın, küfreden insanlara neredeyse hiç rastlamıyorsunuz. (GGKY); Başka sınıflarda Lennur ya da Lenmark gibi tuhaf isimlere de rastladım. (GGKY)</i>
rastlan-			+	+					2	75	"Karşılaşılma, rast gelinme, tesadüf edilmek."	<i>Zeki Müren'in Kumburgaz'daki evinin bahçesinde TPAO'nun yaptığı sondaj sonucu petrole rastlanmadı. (UH); İslam ülkelerinde taciz olayına ise neredeyse hiç rastlanmamaktadır. (K); Öbür tarafta küçük tezgah ve imalathane işlerine, ucuz gümrük eşyasına, taklit modalara rastlanırdı. (H); İzmir'de bazı ailelerde sakat bebek doğumlarına sık rastlanıyor. (E)</i>
rendelen-			+						1	23	"Rendeleme işi yapılmak."	<i>Aşçı süzme peynirin yanına bir de kereviz rendeledi. (GTS); Akşam yemeği için iki kilo havuç rendelenmişti. (GTS)</i>
renklendir-			+						1	16	"Bir şeyin renkli olmasını sağlamak; mec. neşelendirmek, canlılık ve hareket kazandırmak."	<i>Arka kapak için, dünya karikatürleri için seçtiklerini istifeder, renklendirirdi. (GTS)</i>
saç-			+	+					2	24	"Bir şeyi ortalığa dağıtmak."	<i>Elindeki misketleri sağa sola saçmıştı. (KG)</i>
saçıl-			+						1	13	"Saçma işi yapılmak."	<i>Ortalığa inci mercanlar saçıldı. (GGKY)</i>
saçmala-			+						0	10	"Anlamsız, gereksiz, tutarsız, saçma sapan sözler söylemek veya bu tür davranışlarda bulunmak."	<i>Konuşması büsbütün dağıldı, tutarsızlaştı, Artık saçmalıyor. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sağla-		+							2	965	“Bir işin olması için gerekli durumu şartları hazırlamak, öndeki aracın sağından ilerleyerek önüne geçmek.”	Üniversite reformu bunu <i>sağlayacaktı.</i> (BBAR); Bu doğruyu çizmekle ne yarar <i>sağlayacaksın?</i> (BBAR); Bu bilgiler, iletişimin yapısını, öğelerini ve süreçlerini daha teknik açıdan inceleyebilmek için bir birikim <i>sağladı.</i> (Yİİ)
sağlamlaştı r-		+							1	11	“Sağlam bir duruma getirmek, pekiştirmek.”	Silahçılar kılıçları, kargıları ve mızrakları cilaladılar ve bilediler, araba oklarını doğrulttular ve okların başını <i>sağlamlaştırdılar.</i> (GTS)
sağlan-			+	+					2	259	“Sağlama işine konu olmak.”	Belediye olgusunun ortaya çıkmasına neden olarak gösterilen, yol ve kanalizasyon şebekesinin iyileştirilmesi yönünde tek bir gelişme <i>sağlanamamıştı.</i> (E); Ulaşım okulun bahçesinde duran iki kayıkla <i>sağlanırdı.</i> (BBAR); Şehir ulaşımı otobüs ve hafif metro sistemiyle <i>sağlanıyor.</i> (GGKY); Yurt dışına gidecek işçiler için yeni kolaylıklar <i>sağlanıyor.</i> (UH); Şimdi gelip geçen turlardan biri durdurulacak, benim oraya gitmem <i>sağlanacaktı.</i> (GGKY)
sakın-			+	+					2	28	“Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak.”	Bu ülkede en çok <i>ondan sakınılsın.</i> (BBAR)
sakinleş-	+								0	13	“Yatışmak, durgun duruma gelmek, durgunlaşmak, sıkıntısı veya heyecanı geçmek.”	Gözlerinizi kapayın ve <i>sakinleşin.</i> (Yİİ)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sakla-		+		+	+				3	148	"Elinde bulundurmak, tutmak; kaybolmaması, görünmemesi için gizli bir yere koymak; bozulmadan doğal durumları ile durmasını sağlamak, korumak, muhafaza etmek; gizli tutmak, duyurmamak; birine vermek için ayırmak; <i>mec.</i> korumak, esirgemek."	<i>Hünkâr, yoksul çocuğu hırkasının eteğinde saklar. (YE); Almanya'da kendisi için de yıllarca asıl konu da olmuştu hep, ama utancını kendinden saklamıştı. (K); İri gövdesini tahtaya yapıştırarak sanki karatahtayı ve bildiklerini onlardan saklıyordu. (BBAR); Gerek İhsan, gerek doktorlar, Macide'nin felaketi haber almaması için ellerinden geleni yapmışlar; fakat hiç kimse telaş ve ıstırapını ilk sancılar arasında kıvranan kadından saklayamamıştı. (H); Ama saklandığım yeri bir sır olarak saklayacaksın. (K); Beni cephenin ardında, bir köşecikte, bir sakat hayvan gibi saklardı. (Y)</i>
saklan-			+	+	+				3	64	"Kendini saklamak gizlenmek."	<i>Ben sıraların arkasına saklanıyorum. (BBAR); Köyden çıkıp derenin içinde saklansınlar. (Y); O polisten saklanıyordu. (K); Ama o kişi kimden ve neden saklanıyor? (K)</i>
sal-		+	+						2	40	"Serbest kılmak bırakmak."	<i>İpi aşağıya salmıştı. (BBAR)</i>
saldır-			+	+	+			+	4	73	"Bir kimseye veya bir şeye karşı saldırı yönetmek."	<i>Üç hafta önce biri bana saldırı. (Yİİ); Tren istasyonda pek az kalır, bu arada askerler bağrışıp çağrışıp tulumbaya saldırırdı. (UH); Derviş Vahdeti, Volkan adındaki gazetesinde hemen her gün, Paris'ten yeni dönen Ahmed Rıza ve kız kardeşi Selma Hanım'a saldırmaktaydı. (E); Dut dallarına, kum dolu şişeye saldırırdık. (UH); Hemen kapılara saldırıyorum. (GGKY); Zeynep Kadın, babası tutmuş bir zenci karısı gibi, kaç kere çocuğun üstüne saldırı. (Y)</i>
salgıla-		+							0	24	"Salgı oluşturmak."	<i>Kapsülleri ağzına attı, ama bunları yutacak kadar tükürük</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>salgılayamadı. (GTS)</i>
salla-		+	+						2	98	"Düzenli bir biçimde ve hep aynı doğrultuda hareket ettirmek;uydurmak, kafadan atmak;sarsmak; <i>mec.</i> beklenmedik bir başarı kazanmak, <i>mec.</i> zor durumda bırakmak; <i>argo</i> bir işi sürekli olarak başka bir zamana ertelemek, savsaklamak; <i>argo</i> vurmak, tokat atmak."	<i>O bana başını sallıyordu. (H);Köpek kuyruğunu salladı. (K)</i>
sallan-				+					1	55	"Bağlı bulunduğu yerde gevşek duruma gelip yerinden oynamak."	<i>Karşı kıyıyı saran ışık dalgası, bir musikinın son akisleri halinde sallanıyordu. (H); Holde, çok keskin bir ışığın altında tavana asılmış bir insan vücudu sallanıyordu. (H); Ve boş benim sağ tarafımda bir uzun torba gibi sallanıyor. (Y);Tepeme düşecek gibi sallanıyordu. (K)</i>
san-		+		+					2	488	"Bir şeyin olma veya olmama ihtimalini kabul etmekle birlikte olabileceğine daha çok inanmak."	<i>Yolcu, sınırların ötesinde insanı ve tabiatıyla tamamen farklı, yeni bir dünyaya ayak basacağını sanır. (GGKY); Mümtaz onu dinlerken aydınlıktan aydınlığa koştüğünü sanıyordu. (H); Nuran'ın sesinin kendisine çok uzaklardan geldiğini sanıyordu. (H); Onun konuştuğunu sanırsınız. (UH); O şaraptan kızarmış, burun, kanlı ve mahmur gözler olmasa beyden, efendiden sanırdınız. (UH); Artık herkes kadının gerçek ismi sanıyor. (UH); Bu masal hiç bitmeyecek, ben "çocuk şehzade" hiç büyüyecek sanırdım. (UH)</i>
sanayileş-				+					1	12	"Üretimde makine, tezgâh vb. maddi üretim araçlarına giderek daha çok yer vermek, endüstrileşmek."	<i>Ülke yüz yılda sanayileşmemiştii. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sanıl-	+								0	47	“Düşünülmek, olabileceğine inanılmak.”	<i>Dünyanın başka yerlerinde öyle memleketler vardır ki, düzenini periler kurmuş sanılır.(Y); Saçı ve sakalı uzun olan şairler filozof sanılıyordu. (BBAR); Her şeyin, bu arada bilimin de Batı'dan ithal edilmesi gerektiği sanılıyordu. (BBAR); Kültürün, yaşama tarzının bütünüyle değişmeye başladığı sanılıyordu. (BBAR); Çünkü Sabiha bu evi kökünden saran bir felaketten sonra gelmişti. Macide onu doğurduğu zaman yarı deli sanılıyordu. (H)</i>
sap-		+							1	21	“Yön değiştirmek.”	<i>Mümtaz, yan sokaklardan birine saptı. (H); Kalabalıkta birisi ona sanki mahsustan yapıyormuş gibi sürtünerek geçti ve hızla yürüyerek biraz önde, yan sokaklardan birine saptı. (H)</i>
saplan-			+						1	19	“Hızla batmak.”	<i>Öteki, Emeti Kadın'ı boş yere aradıktan sonra geldi benim masamın üstüne saplandı.(Y); Berin Hanım böbreklerinden rahatsızdı; karnına bıçak gibi ağrı saplandı. (E)</i>
sapta-			+						1	58	“Bir şeyi belirgin kılmak tespit etmek.”	<i>Yapılan araştırmalar, birbirinden tam olarak ayırt edilebilen sekiz alın ve kaş, bir o kadar göz ve gözkapakları ile on ağız ve dudak ifade durumu olduğunu saptamıştır. (Yİİ); Sorusu üzerinde durmuş ve duygusal yönden henüz olgunlaşmamış kimselerin reddetme, karşı çıkma ve karşısındakinin söylediğinin tersini söyleme davranışlarını daha fazla gösterdiklerini saptamıştır. (Yİİ); Dönüş saatini saptayacağız. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
saptan-	+								0	63	“Saptama işi yapılmak.”	<p><i>Korku dolu ve endişeli kimselerin çevresindekileri çoğunlukla tehdit edici olarak gördükleri saptanmıştır. (Yİİ); Duygusal yönden olgun olan kimselerde gözlenen bu tür davranışların, iletişimde bulunan kişilerin aralarındaki fikir ayrılıklarını daha açık bir biçimde görmelerine yardım ettiği saptanmıştır. (Yİİ); Zor bebeklerle, ilgili anne babaların sorunları olmuş ama yarattıkları sevgi ve ilgi ortamında bebeklerini olumluluğa doğru çekebildikleri saptanmış. (LBA); Bir araştırma sonucu insan yavrusunun duyarlılığının doğumdan önce, anne karnındayken gelişmeye başladığı saptanmış. (LBA)</i></p>
sar-	+	+	+						3	150	“Çevresini çevirmek.”	<p><i>Babam bir beni bir koluyla sardı. (UH); Jale Hanım bilim ödülünü kollarıyla sarmıştı. (BBAR); Böylece palas pandras otele dönüyor, hastamızı kalın battaniyelerle sarıyoruz. (GGKY); Lakin, o sıralarda arabamızın etrafını sarıyordunuz. (Y); Fakat buna vakit kalmadı, daha ilk adımda etrafımı bir haydut çetesi sardı. (Y); İçini korku sarmıştı. (K)</i></p>
sarar-			+						1	16	“Sarı olmak.”	<p><i>O biçare tarlalar ki, üstlerindeki ekinler iki karış yükselmeden sararmış. (Y); Yaşar'ın yüzü kül gibi sararmıştı. (H); Heyetteki herkesin yüzü sararmıştı. (E)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sarıl-			+	+	+					3	134	“Sarma işi yapılmak.” <i>O ıssızlık içinde bana bir kardeş gibi sarılmıştı. (UH); İkimiz de aynı anda birbirimize sarılmıştık. (UH); Birçok insan gelip, orada Mehmet Bey'in eline sarılıyor. (GGKY); Onlar yeniden hayata sarılmışlardı. (H); Çocuğun yaraları sarıldı. (BBAR)</i>
sark-			+							1	41	“Aşağıya doğru uzamak.” <i>Baş sarguları, arkasına kaymış ve kızıl kınalı saçları demet demet yüzünün üstüne sarkmıştı. (Y)</i>
sars-			+	+	+					3	40	“Birdenbire güçle kımlatmak sallamak.” <i>Bu cümle Feride'yi de, beni de fena halde sarstı. (UH); Onun için İhsan'ın bu seferki hastalığı, zaten sıkıntı içinde olan genç adamı temelinden sarsmıştı. (H); Fakat musiki, zalim bir melek olmuş, onu sonradan sarsmıştı. (H); O sıralarda üzücü bir olay beni çok sarsmıştı. (LBA)</i>
sarsıl-				+						1	50	“Sarsma işine konu olmak.” <i>Mümtaz olduğu yerde sarsıldı. (H)</i>
sat-			+	+						2	308	“Bir değer karşılığında bir malı alıcıya vermek.” <i>Sonra tespihçinin önünde durdu; çocukluğunun Binbir Gece'yi hatırlatan ramazan sergilerinin bu son ve ufalmış hatırası, içinden geldiği âlemi küçük bir dolapta satıyordu. (H); Dükkanda don lastiği, el feneri, çay bardağı da satıyordu. (UH); Çalışmıyorlardı, ellerindeki tüm mücevherleri, hatta Ulviye Sultan'ın hanedan nişanını sattılar. (E)</i>
satıl-				+	+					2	162	“Satma işi yapılmak.” <i>Serhat Şehir Gazetesi, yalnızca bir yerde, millet tiyatrosunun karşısında, günde yirmi kişinin uğrayıp aldığı bayide satılıyordu. (K); O tek sayfaya basılır da pazarda satılır. (UH); Mesela, patlıcan taneyle satılıyormuş. (GGKY)</i>
savaş-	+									0	42	“Ordu ölçüsünde iki silahlı kuvvet karşı karşıya gelip çarpışmak.” <i>Üç gündür, gece gündüz durmadan savaşmış. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
savrul-			+	+					2	20	“Savurma işi yapılmak.”	<i>Bu ocakta yanma için ta nerelerden geldim, kaç rüzgarda savruldum, tekrar acayip raksında sade cevher bir dünya oluyor, genişliyor, büyüyor, parçalanıyor, eşyada hiç kendisi olmadan ve yine kendisi olarak gülüyor, çoğaltıyor, imkansızın kapılarına kadar gidiyor ve orada dal dal, yaprak yaprak henüz sararmış bir sonbahar gibi dört bir tarafa savruluyordu. (H)</i>
savun-		+							1	160	“Herhangi bir saldırıya karşı koymak müdafaa etmek.”	<i>Zeynep Kadın, bana ne gözle bakacak? İsmail, o kadar nefret ettiğim İsmail, kim bilir bana ne yüksekte bakacak? Ve garibi şu ki, ben de kendimi savunamayacağım. (Y); Ta şu dağların arkasına kadar gelip dayanmışlar ve biz kendimizi savunuyormuşuz. (Y); İlerde köy edebiyatına koşulacak pek çok kişi bu gözlemlerin gerçekliğine yaslanacak, gerekliliğini savunacaktır. (Y); Alliance, Yahudilerin içinde yaşadıkları toplumlarla bütünleşmelerini savunuyordu. (E); Yeni parti burjuva demokratik hak ve özgürlüklerini savunacak. (E)</i>
savunul-	+								0	14	“Savunma işi yapılmak.”	<i>Bir başına yaşayan erkeklerin yüzde ellisi gibi temizliğe pek özen gösterdiği savunulamazdı. (GTS)</i>
savur-			+	+					2	30	“Havaya atıp dağıtmak saçmak.”	<i>İzleyici kendisinden özür dilemezse onu öldüreceği tehdidini savurmuştu. (K); Sanki delinen ciğerle beraber bu on senelik veya daha eski aşk da bir yanardağ gibi</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>patlamış, Ona bir yığın ateşli kelime, şikayet ve yalvarma savuruyordu. (H)</i>
say-		+				+			2	226	“Bir şeyin kaç tane olduğunu anlamak için birer birer elden veya gözden geçirmek.”	<i>Adem yumurtaları sayıyordu. (BBAR); Bu hasta odası ışığı da garipti; sanki her şeyi kendisine mahsus bir işaretle gösteriyor, burada şu ve şu, ötede şu ve şunlar var diye ısrarla sayıyordu. (H)</i>
sayıl-		+							0	242	“Sayma işine konu olmak.”	<i>Aydınlatma da iyi sayılırdı. (BBAR); Hepsi de birbirinin aynı sayılır. (UH); Ayaklar dışında üçüncü bir noktanın yere değmesi malubiyet için kağı sayılıyordu. (GGKY); Bilirsin, bazı tarikatlarda değil eser vermek, kabrinin üzerine adını yazdırmak bile iyi sayılmazdı. (H) ; Yunus, Batını ve Sünni inançları birleştirmişti; ancak Mevlânâ kadar Batını sayılmalıdır. (YE)</i>
seç-		+	+			+			3	296	“Benzerler arasında hoşça gidene seçip almak.”	<i>Ama o ölmeyecek, zira kader, onu halkına lider olarak seçmiş. (GGKY); İnananların içinden on ikisini seçti. (CK); Ama tıp eğitimini değil iktisadı seçeceklerdi. (E)</i>
seçil-			+						1	145	“Seçme işine konu olmak.”	<i>1955'te emekli olunca yurda dönerek çeşitli dergi ve gazetelerde yazılarını sürdürdü, Kurucu Meclis üyeliğine seçildi. (Y); Uzaktan Mustafa Paşa Camisi zor seçiliyordu. (GGKY); Biri ötekinin etkisini artırmak için seçilmiştir. (YE)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sek-	+								0	17	“Tek veya iki ayak üzerinde sıçramak; tek veya iki ayak üzerinde sıçrayarak ilerlemek; atılan bir nesne bir yere dokunduktan sonra sıçrayarak gitmek; bir yere, bir cisme çarparak yön değiştirmek; aralık vermek.”	<i>Mermi sekti. (GTS)</i>
selamla-	+	+	+	+					4	11	"Bir kimseyle karşılaşıldığında, birinin yanına gidildiğinde veya yanından uzaklaşıldığında selam vermek, esenlemek."	<i>Atatürk, Fevzi Paşa, İsmet Paşa onları ayakta selamladı. (BBAR); Küçük mahalle kahvesinde çay içen ihtiyarlar, bizi ellerini göğüslerine götürerek oturdukları yerden selamlıyorlar. (GGKY); Tevfik Bey, huysuz bir atı idare eder gibi, bu neşeyi olduğu yerden selamladı. (H); Arif Usta Mehmet'i başıyla selamladı. (UH); Ve Adile'yi tam bir etiketle selamladı. (H); Bulduğum yerden başımla selamladım. (BBAR); Sıcak bir bakışla arkadaşlarımı selamlar. (CK); "Hoş geldiniz efendim, ayağınız uğurlu imiş." diyip başıyla onları selamlamıştı. (H)</i>
ser-		+							1	49	“Kurutmak için asmak, göstermek amacıyla asmak.”	<i>Annem ırmağa bakan tarafa bir kilim serdi. (UH)</i>
sergile-		+	+						2	80	“Bazı şeyler göstermek tanıtmak veya satma amacıyla herhangi bir biçimde yerleştirmek.”	<i>Son çalışmalarımı burada sergiledi. (Yİİ); Türk'üz ya! Abartılı bir hoşnutluk gösterisi sergiledim. (GGKY)</i>
sergilen-			+						1	36	“Sergileme işi yapılmak.”	<i>Tercüman Gazetesi nüshaları ile büyük naşirin bazı eserleri ve hatıra eşyaları bu reyonda sergileniyor. (GGKY); Burada İkinci Cihan Harbinden kalma denizaltılar, tanklar, uçaklar sergileniyor. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
seril-			+						1	20	"Seme işi yapılmak."	<i>Yumruğu yiyince adam hemen yere serildi. (BBAR)</i>
sertleş-				+					1	27	"Sert bir durum almak, katılaşmak, gücü artmak, zorlu bir durum almak, mec. bir kimsenin davranış veya sözleri sert, kırıcı olmak."	<i>Türkiye'de siyaset sertleşiyordu. (E); Bu defa, daha sertleştim. (Ç)</i>
seslen-			+	+		+			3	95	"Uzaktan bağırarak çağırmak."	<i>Birbiriyle örtüşen ve kesişen birkaç kesime aynı anda sesleniyor. (LBA); Şöyle ki, kesin çizgilerle belli bir kesime seslenmiyor. (H); Haydi bakalım! diye etrafa seslendi. (H); Onun için anne ve babalar size sesleniyorum. (LBA); "Sana ihtiyarlık yok!" diye seslendi. (H)</i>
seslendir-		+							1	16	"Sesli duruma getirmek."	<i>Azeri ekibi daha çok Fuzuli'nin bestelenmiş şiirlerini seslendirdi. (GGKY); O sıra bir şarkıcı sahneye çıkıyor ve pop türü şarkılar seslendiriyor. (GGKY)</i>
sev-		+		+			+		3	852	"Sevgi ve bağlılık duymak, birine sevgiyle bağlanmak, gönül vermek, çok hoşlanmak, okşamak, yerini, şartlarını uygun bulmak."	<i>Mümtaz yoldan denize kadar inen büyük kayalar üstünde oturup akşam saatlerini geçirmeği burada, severdi. (H); Konya da Mevlana'yı kendince sevmektedir. (CK); Evet, okumayı seviyorum. (UH); Bir daha sevdim. (CK)</i>
sevdir-			+						1	14	"Sevmesini sağlamak."	<i>Ve bu düşünce ona köşkünü sevdirirdi. (H)</i>
sevil-					+	+			2	55	"Sevgi duyulmak, sevgi beslenilmek, beğenilmek."	<i>Annem babam tarafından büyük bir aşkla sevilirdi. (UH)</i>
sevin-			+	+					2	113	"Sevinç duymak."	<i>Elektronik hesap makinesinin üniversiteye girmesine çok seviniyordu. (BBAR); İlk defa böyle arkadaşları olduğunu görüyor ve onun hesabına seviniyordu. (H); Fakat Mümtaz bu anda seviniyordu. (H); Çok sevinirim. (BBAR); Fakat inanır mısınız sevgili</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>okuyucular, bütün bu hay huy bana müthiş bir mutluluk veriyor, seviniyorum. (GGKY); İhsan, sevindi. (H); Suat'ı gördüm, sevindim. (H); Onu bana verirseniz sevinirim. (UH)</i>
sevindir-		+							1	32	"Sevinmesine yol açmak, sevinmesini sağlamak."	<i>Bütün bu duyduklarımız bizi sevindiriyor. (GGKY); Diyanet teşkilatına bağlı imamlarımızın gayretlerine de şahit olmak bizleri sevindirdi. (GGKY); Kendi alemlerinin dışından gelen bu hayranlık Mümtaz'ı bir çocuk gibi sevindiriyordu. (H); Hiçbir şey beni bu kadar sevindiremez. (H); Tek bir çiçekle dönmüş, doğanın üstüne böyle titremesi şeyhini daha çok sevindirmiş. (YE)</i>
seviş-			+	+					2	51	"Birbirini sevmek, cinsel ilişkide bulunmak, aşk yapmak."	<i>Kendisi de burada Vesamet denilen metresiyle resmen kordiplomatiğin davetlerine gidiyor, herkesin içinde sevişiyor. (E); Nuran'la Mümtaz sevişiyorlardı. (H); Başka bir kadınla sevişirsin. (H)</i>
sez-		+	+						2	27	"Açık bir kanıt olmaksızın olmuş veya olacak bir şeyi anlamak."	<i>Fakat, dışarıya çıkıp da bunu gerçekleştirmek isterken, daha ilk adımda işin bütün garabetini seziyorum. (Y); Ama böyle yapmasının daha iyi olacağını seziyordu. (K); Demek İclal de bunu sezmişti. (H)</i>
sezinle-		+							1	16	"Sezer gibi olmak."	<i>Kendini tanıma, kişiliğini bulma ve geliştirme; böylelikle yaşamına gerçek kimliğiyle kendi damgasını vurmanın önemini sezinlemişler. (LBA)</i>
sıçra-			+	+					2	44	"Ayaklarla birdenbire ve kuvvetle yeri teperek hızla yukarıya veya ileriye atılmak."	<i>Bir balık, yanı başlarında sudan sıçradı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sıfır-la-	+								0	18	"Bir denklemdeki bütün terimleri yalnız bir yanda toplayarak denklemin öbür yanını eşit duruma getirmek; <i>mat.</i> sayma işlemi yapan bir göstergeli sıfır sayısına getirmek; <i>mec.</i> yok saymak, hiç yokmuş gibi düşünmek."	<i>Bayağılıklar ve namussuzluklar, hayır işleyerek sıfırlanamaz. (GTS)</i>
sığ-		+							1	48	"Bir kaba bir yere bütünüyle girebilmek veya içinden geçebilmek."	<i>Bir kez Kuyumcu Selahaddin bir kez de Katip Hüsameddin sığarlar oraya. (H); Bu derinden kavuşmalar ve bırakınca duyulan hasret tek başına bir ömre sığmazdı. (H); Hürriyet Kahramanı" ve "Edirne Fatih" Yarbay Enver artık rütbesinin içine sığmıyordu. (E)</i>
sığdır-		+	+						2	15	"Bir şeyi bir kabın veya bir yerin içine aldirmek."	<i>Ne akşamlarımızı, ne sabahlarımızı bu yeni odalara ve sofralara sığdıramazdık. (H); Bir güne çok şey sığdırdık. (GGKY)</i>
sığın-			+	+	+				3	70	"Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek."	<i>Bektaşî ve Mevlevilikten hümanizme, hümanizmden de sosyalizme açılan Gölpinarlı, ömrünün son yıllarında yeniden mistikliğe sığınmıştır. (YE); Yine o pencerede, yeniden, gölgeye sığınmıştık. (UH); Bozkır'ın ortasında bir yalnız adam, ata ve güvercinlere sığınmış. (UH); Yine o pencerede, ben tahta sandalyede, gölgeye sığınmıştık. (UH); Okul arkadaşı, Büyükelçi Settar İksel'in Ankara Yenişehir'deki küçük dairesine sığınmıştı. (E); Nura Sufî saltanatı ve tahtı bırakıp tasavvufa sığınıyor. (YE)</i>
sık-		+	+						2	95	"Çevresine sarılarak veya bir şey sararak çepçevre basınç altına almak, bir şeyin suyunu, yağını, sıvı kısmını basınçla çıkarıp akıtmak, dar gelmek, baskı altına almak, üzme, bunaltmak, zorlamak; <i>mec.</i> yalan söylemek; <i>mec.</i> sıkıntı vermek."	<i>Hepsi, çoktan beri bu anı, Suat'ın hayatına girişini bekliyorlarmış gibi birdenbire etrafını almışlardı ve yavaş yavaş onu o acayip dönüş içinde, daha sıkı şekilde sıkıyorlardı. (H); Anlatılanlar</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>karşısında sürekli yumruğunu sıkıyordu. (K); Dişlerimi sıkıyordum. (UH)</i>
sıkıl-			+	+					2	126	“Sıkma işi yapılmak.”	<i>Süleyman, Bavyera’da üçüncü dünyalı siyasal sürgünlere kucak açan bir kilise vakfının parasıyla yaşadığı küçük Traunstein kentinde çok sıkılmıştı. (K); Koca konakta sıkılmıştı. (BBAR); İki de bu son aylarda çok sıkılmışlardı. (H); Üstünde başında biriken kolları silkelemekten ve beklemekten sıkıldı. (K); Hocalar öğrencilere ders verirken, kendileri de sıkılırlar. (BBAR); O konuşurken hiç sıkılmadım. (Yİ)</i>
sıkış-	+								0	71	“Birbirine basınç yapacak kadar yaklaşmak.”	<i>Beni saran çember daha ziyade sıkıştı. (Y)</i>
sıkıştır-		+	+	+	+				4	42	“Bir şeyi dar bir yere zorla sığdırmak.”	<i>Daktiloyu bir kalın karton koliye sokup, bağlayıp, onu cam kenarına sıkıştırmıştım. (UH); Ey Kudüs! Öyle günler gelecek ki düşmanların seni her yanından sıkıştıracaklar. (CK); Bu gezintilerden dönüşlerinde Mümtaz’ı yazmakta olduğu Şeyh Galib için sıkıştırıyordu. (H); Sınıfın büyükleri beni sıkıştırdılar. (BBAR); Sözlerinin arasına Frenkçe kelimeler</i>
sıkıştırıl-	+								0	14	“Sıkıştırma işi yapılmak.”	<i>Anadolu kamyon yolcusu, kamyonu yeni adam almak için sıkıştırılıyordu. (GTS)</i>
sına-		+							1	15	“Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için birini, bir nesneyi veya bir düşünceyi yoklamak, denemek, tecrübe etmek; bilgisini, yeteneğini, yeterliliğini veya niteliğini yoklamak, imtihan etmek.”	<i>Bunlar askerlerin farklı farklı niteliklerini sinayacak. (E)</i>
sınırla-					+				1	35	“Sınırını çizmek, sınırını belirtmek veya belirlemek; belli bir sınır içinde	<i>Fakat altı aylıktan itibaren bu sesleri genellikle ana dillerinin</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											birakmak, belirlemek.”	<i>sesleriyle sınırlarlar.</i>
sınırlandır-		+							2	16	"Sınırlamak, hudutlandırmak."	<i>Bu araştırma alanını A.İ.B.Ü Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu'yla sınırlandırmışlar. (GTS)</i>
sırala-		+							1	78	"Birbiri ardı sıra veya yan yana koyarak sıra durumuna getirmek."	<i>Sonra işlerimizi sıralayacağız. (H)</i>
sıralan-			+			+	+		3	54	"Sıra oluşturacak biçimde yer almak."	<i>Kenarlarda düzenle sıralanmış polisler ve askerler sahnede yapılan provanın boş salonda yankılanışını dinliyorlardı. (K); Evler, orada yol boyunca sıralanıyor. (GGKY); Büyük Millet Meclisi'nin önünde sıralandılar. (BBAR); Hadiseler nasıl sıralanıyor. (H)</i>
sırt-							+		1	22	"Dişlerini göstererek aptallık şaşkınlık kurnazlık veya alay belirtir biçimde gülmek."	<i>Süleyman, bir acayip tebessümle sırtıyor. (Y); Gerçekten de nereye gitsen, kiminle konuşsam manalı manalı bakıyorlar, pis pis sırtıyorlar. (UH); Bunu duyunca ben ondan ziyade mahzun oluyorum, fakat, o sırtıyor. (Y)</i>
sıva-		+							1	14	"Sıva ile kaplamak."	<i>Kontrol memurları da şimdi ikna olmuşlar, bu dalgın yabancıya yardımcı olmak için kolları sıvamışlardı. (GGKY); Tütün Zürratı Bankası kurmak için kolları sıvadılar. (E)</i>
sıyır-		+							1	12	"Hızla sırtınarak bir şeyin bir yüzünden bir parça soymak."	<i>Yalnız bir tanesi geçerken, belki de insanla bu kadar yakından karşılaşmanın korkusu içinde şaşırmış, alnını sıyırmişti. (H); O şimdi her akşam elinde son derece iyi sarılmış zarif bir paketle eve geliyor, bir meyveyi kabuğundan soyar gibi ambalajını sıyırıyor. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
sıyrıl-										3	35	“Sıyırma işine konu olmak.”	<i>Genç bir kaymakam iken Hareket Ordusu ile İstanbul'a girmiş, İttihat ve Terakki zamanında bir fırsatını bularak ticarete atılmış, üst üste birkaç defa iflas etmiş, kimseye muhtaç olmadan yaşayacak kadar bir parayla işin içinden sıyrılmıştı. (H); Zaruretiyle onlardan sıyrılırım. (H); Derken bir gün kabuk deliniyor, kelebek yavaşça o delikten sıyrılıyor. (LBA)</i>
sız-				+	+					2	54	“İnce aralıklardan veya gözeneklerden az miktarda ve belli olmadan yavaş yavaş akmak.”	<i>Yorgunluk ve gerginlik içinde sızmışım. (UH); Bense yorucu ve stresli bir gecenin ardından sızıyorum. (GGKY)</i>
sızla-				+						1	13	“Hafifçe ağrımak.”	<i>Mümtaz'ın o durum karşısında içi sızlardı. (H)</i>
sil-		+					+			2	95	“Bir şeyin ıslaklığını gidererek kuru duruma getirmek.”	<i>Bu damlalar gözlerini örtmesin diye, eliyle alnını silmişti. (H); Yumruğumu ağzıma bastırıp gözyaşlarımı sildim. (UH); Tevfik Bey kudümünü elinden bıraktı; alnını sildi. (H)</i>
silin-					+		+			2	58	“Silinme işine konu olmak.”	<i>Manzaralar yıllarca hafızamdan silinmedi. (GGKY)</i>
silk-			+	+						2	10	“Üstündeki şeyleri düşürmek veya temizlemek için bir şeyi kuvvetle sallamak.”	<i>Ve tıpkı Zeynep Kadın'ın tarla davasında yaptığım gibi yakasından kavrayıp sarstım ve çürük meyve gibi onu yere silkdim. (Y); Zeynep Kadın, saçma bir laf söylemişim gibi, omuzlarını silktili. (Y)</i>
silkin-	+									0	12	“Üstünü silmek.”	<i>Mümtaz silkindi. (H)</i>
simgele-			+							1	22	“Sembol durumuna getirmek.”	<i>Beria, İbranice "yaratılış" demektir; evreni simgeler. (E)</i>
sin-		+								0	28	“Kendini göstermemek için büzülmek, saklanmak, pusmak; korku, yılgınlık vb. sebeplerle konuşmamak, hareket etmemek veya tepki göstermemek; hiç çıkmayacak veya güç çıkacak biçimde işlemek, nüfuz etmek; huy, alışkanlık vb. iyice yerleşmek.”	<i>Salonda bulunan yirmiyi aşkın insan ürkmüş, sinmişti. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sindir-		+							1	30	“Sinmesini sağlamak veya sinmesine sebep olmak; yenilen besin maddesini sindirim sisteminde gereken değişikliklere uğratarak kana karışabilir bir duruma getirmek, hazmetmek; <i>mec.</i> kendine mal etmek, anlayışla karşılayıp benimsemek.”	<i>Kartal burunlu, kalın kaşlı, çember sakallı ihtiyar, Sertman'ı biraz sindirdi. (GTS)</i>
sindiril-						+			1	11	“Sindirme işine konu olmak.”	<i>Atatürkçü kadrolar baskıyla sindirilmişti. (E)</i>
sinirlen-		+							0	32	“Duygu ve davranışlarını denetleyemeyecek duruma gelmek.”	<i>Beyefendi, silahınızı lütfen bana doğru tutmayın, sinirleniyorsunuz, sonra patlarsa üzülürsünüz. (K); Mustafa sinirlendi. (BBAR); Mustafa “gene sinema” diyince babası sinirlendi. (BBAR); Doktor Nâzım çok sinirlendi (E); Kâğıdı Talat Paşa aldı, okudu, sinirlendi. (E); Enver sinirlendi. (E)</i>
soğu-							+		1	58	“Isısını hızla veya yavaş yavaş yitirerek soğuk duruma gelmek.”	<i>Hava iyice soğudu. (K); Gece hava soğur. (UH); İnsanlarımız çabuk ısırır çabuk soğurlar. (BBAR); Buralarda hava her geçen gün soğuyor. (UH); Su kesmiş sırtım soğuyor. (GGKY)</i>
sok-		+	+						2	220	“İçine veya arasına girmesini sağlamak.”	<i>Sanki elimi ateşe sokmuştum. (UH); Beni aralarına aldılar, aydınlık, sıcacık bir eve soktular. (K); Mümtaz, mavi zarfı cebine soktu. (H)</i>
sokul-			+						1	79	“Sokma işine konu olmak.”	<i>Bu bakımsız ve çıplak odalar, henüz tamir edilmemiş, dolayısıyla hizmete sokulamamış. (GGKY); Nihayet, Emeti Kadın'a görünmekten korkarak, ben de gittim, köylülerin arasına sokuldum. (Y); Ve aynı gün Meclisi Mebusan beş aylık tatile sokuldu. (E) ; Bunlardan dünyadan vazgeçmek, Kur'an'dan kaynaklandığı halde, Müslüman mistikleri tarafından yeni yorumlarla geliştirilmiş, bütün bir davranış ve hayat felsefesi</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>haline sokulmuştur. (YE)</i>
sol-						+			1	22	“Solmak işi.”	<i>Her taraf, karlı havaların hemen arkasından gelen o sefil ışıkla solmuştu. (H); Biliyordu ki, şartlar değişince insanlar da değişir, Tanrıların yüzü solardı. (H)</i>
solu-		+	+						2	26	“Nefes alıp vermek.”	<i>Hadi Notre Dame Paris'e gidelim ve bu dev kitlenin loş galerilerinde katedralin mağmum havasını soluyalım. (GGKY); Hızlı hızlı soluyordu. (H)</i>
sonuçlan-							+		1	38	"Sonuca ulaştırılmak, sonuca bağlanmak, bitirilmek, neticelenmek, intaç edilmek."	<i>Ancak 1913 Babiâli Baskını'nı tekrarlama girişimi bu kez başarısızlıkla sonuçlanmıştı. (E)</i>
sor-		+	+	+		+	+		5	976	“Birine soru yöneltmek herhangi bir konuda bilgi istemek.”	<i>Bana bu soruyu on sene önce sorsaydı. (GGKY); Kucağına düşerek uyuyakaldığı koltuk komşusu Ka'ya bir fısıltıyla Kars'a ne amaçla gittiğini sordu. (K); Çocuklara iki yıl orada neler okuduklarını soruyorum. (GGKY); Bunları babama soruyorum. (UH); Hasan Hoca bize, eski bir Türk evi görmek isteyip istemediğimizi soruyor. (GGKY); Niçin kendi evinde kalmadığını sordum. (GGKY); Mutfak masasının üstünde ekmek içlerini avucunda ufalarken hep bu sualleri soruyordu. (H); Hem kız</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>kaçıracak, hem de anlatılan dayanın hesabını soracak. (UH); Gölge bize sordu. (GGKY); O kadar güç oluyor ki, bazen "Biz neyiz"? diye kendi kendime soruyorum. (H); Bir at arabası üzerinde veya bir tiren kompartımanında sormuşumdur. (UH)</i>
sorgula-		+							1	49	"Suç niteliğinde bulunan bir sorun üzerine ilgili bulunanlara sorular sormak."	<i>Soru soruyor; bizleri ve yöntemlerimizi sorguluyorlar. (LBA)</i>
sorgulan-		+							0	17	"Sorgulama işine konu olmak veya sorgulama işi yapılmak."	<i>Beş yüz subay gözaltına alınıp sorgulandı. (E)</i>
sorul-									1	69	"Sorma işine konu olmak."	<i>O zamanlar Mühendis Mektebi'nin işleri Nafia Vekaleti'nden soruluyordu. (BBAR); Bilirkişi olarak belirlenen hukuk hocalarının fikri sorulmuştu. (UH)</i>
soruştur-		+							0	34	"Öğrenilmek istenilen şeyi birçok kişiye inceden inceye sormak."	<i>Başımızla buyur ederiz, evet deriz, hayır deriz, yalanlarız, hoş karşılarız, yüceltiriz, kutsallaştırırız, hor görürüz, isteriz, tersleriz, sevindiririz, dertlendiririz, azarlarız, dizginleriz, korku veririz, güven veririz, soruştururuz. (K)</i>
soy-		+							0	55	"Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb.ni çıkarmak; birinin giysilerini çıkarmak; birinin üstünde, yanında veya bir yerde bulunan şeyleri çalarak alıp götürmek."	<i>Takkesini geçirmiş, entarisini kuşanmış, elma soyuyordu. (GTS)</i>
soyul-		+							0	27	"Soyma işine konu olmak."	<i>Küçük çocuğun kolu soyulmuş. (GTS)</i>
soyun-									3	43	"Üstündeki giysilerin bir bölümünü veya tümünü çıkarmak; mec. kendini herhangi bir biçimde göstermeye, bir işi, bir mesleği yapmaya girişmek."	<i>Birkaç yıl öncesine kadar Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunan İngiltere artık Rusya'yla imparatorluğu parçalama siyasetine soyunmuştu. (E); Kasabanın gençleri topluca vücut yapmaya</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>soyunmuş. (UH)</i>
soyutla-		+		+					2	18	“Bir şeye soyutlama işlemini uygulamak.”	<i>Kendini sosyal yaşamdan soyutlar. (Yİ)</i>
sök-		+		+					2	43	“Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak.”	<i>Bizi birkaç asırlık topraklarımızdan ot gibi söktüler. (H)</i>
sökül-				+					1	13	“Sökme işine konu olmak; argo parayı istemeyerek vermek, harcamak.”	<i>Duvardaki bir pencere yerinden sökülmişti. (GTS)</i>
sön-			+	+					2	60	“Yanmaz aydınlanmaz parlamaz olmak.”	<i>Daha kapının önünde onun isteği söndü. (H); Onlar kendiliğinden yanarlar, sönerler. (H)</i>
söndür-		+	+	+					3	14	“Ateş ve ışık için yani boşuna aydınlatmasına son vermek.”	<i>Tarık bey sigarasının izmaritini tablada söndürdü. (Yİ); Çocuk böylesine neşeli, keyifli bir varlık, içinden geldiği gibi davranan, art niyeti olmayan, düşündüğünü söyleyiveren civil civil bir küçük insan, onun bu pırlıtsını aslında bizler söndürüyoruz. (LBA); Pencereden, kapıdan her vakit, her saat teftiş ve nezaret altındayım, bu sıkı göz hapsi içinde, defterimi ancak gece yarılari el ayak çekildikten ve belki de nöbetçi er uykuya daldıktan sonra yatağıma sokulup yazabiliyorum, sonradan lambamı da söndürüyorum. (Y); Elektriği söndürdü. (H)</i>
söv-	+								0	10	“Onur kırıcı, çoğu basmakalıp kaba sözler söylemek, küfretmek.”	<i>Daha dört yaşındayken en azılı köy erkekleri gibi sövermiş. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM																
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER				
söyle-		+	+						+	5	1837	“Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.”	<i>Bu yumuşacık tüylü güzel paltonun kendisi için hem utanç ve huzursuzluk hem de güven kaynağı olacağını şimdiden söyleyelim. (K); O sarhoş olmasına rağmen içinden geçenleri cesaretle söyledi. (K); Köy meydanlarında yeni yapılmış ya da yapılmakta olan minareli camiler Başkurt ya da Tatar köylerinden geçtiğimizi söylüyor. (GGKY); Aklının asla itiraf edemeyeceği iki şey daha söyledi ona. (K); Sonra yine gazeller söyler. (CK); Yine gazeller söyler. (CK); Değişik şeyler söylediler. (GGKY)</i>			
söylen-		+								0	259	“Söyleme işi yapılmak.”	<i>Aslen İzmirli olduğu söyleniyordu. (UH); Rus çocuklarını kazanmak kendi evlatlarımızı dahi korumakta başarılı olduğumuz söylenemez. (GGKY); Onun hayalet istasyonlarından birinde ailesiyle birlikte mutlu bir yer altı hayatı yaşadığı söyleniyordu. (K); Ancak bu zenginlik merkezle paylaşıldığı için halkın hayat standardının yüksek olduğu söylenemez. (GGKY) Artık iyice kızmaya başlıyor ve söyleniyorum. (GGKY)</i>			
söylet-		+	+							2	10	“Söylemesine yol açmak; söylemek zorunda bırakmak, itiraf ettirmek.”	<i>Bizimkine paranın yerini söyletmişler. (GTS)</i>			
suçla-		+								+	+	+	4	63	“Bir kimsenin herhangi bir suç işlediğini öne sürmek.”	<i>İhtimalin doğruluğu yüzünden hayatı boyunca kendini utançla suçladı da. (K); Tam bir Türkçü ağzıyla konuşuyor ve İslam ülkesi geçinen İran'ı Avrupa'yla savaşan Osmanlı'yı arkadan vurmakla suçluyor. (GGKY); Babası dedikoduyu yayan öğretmen kadar Batman'dan gelip intihar eden akraba kızını da suçlamıştı. (K)</i>
suçlan-										+		1	19	“Suçlama işine konu olmak, itham edilmek.”	<i>Bilirler ki, böyle bir pakta girerlerse Arap dünyasındaki</i>	

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>prestijlerini yitirirler ve ihanetle suçlanırlar. (E)</i>
sula-		+							1	17	“Toprak, bitki, hayvan vb.ne su vermek; hayvana su vermek, suvarmak; <i>argo</i> para ödemek, vermek, harcamak.”	<i>Babası çiçekleri suluyor ve öksürüyordu. (GTS); Sabah sabah beş milyon lirayı suladık. (GTS)</i>
sulandır-		+							1	15	“Sulu duruma gelmesini sağlamak; su veya başka bir sıvı katıp karıştırarak yoğunluğunu azaltmak; <i>mec.</i> ciddiyetini, ağırlığını kaybettirmek.”	<i>Yoğurdu sulandırdı. (GTS); Reçeli sulandırmış. (GTS); Boyayı sulandırdık. (GTS)</i>
sun-		+	+	+			+		4	369	“Bir büyüğe veya nezaket gereğince bir kimseye bir şeyi vermek.”	<i>Çünkü Serhat Kars Televizyonu iki yıllık tarihinin ilk canlı yayını gerçekleştirerek bu şahane gösteriyi bütün Karşılara anında sundu. (K); Biz de Türk kültürüyle ilgili araştırmaları dolayısıyla kendisine şükranlarımızı sunuyoruz. (GGKY); Ben de bu teklifi buradan ilgililerin teklifine sunuyorum. (GGKY); Yayınevleri edebiyatımızın klasikleşmiş yapıtlarını diziler halinde basmalı, yetişen kuşaklara sunmalıdırlar. (Y); Madem söz buraya geldi, şimdi buradaki dini durum hakkındaki tespitlerimizi sunalım. (GGKY); Yunus Emre'nin eseri, toplum yapısı ile şiir ilişkisini araştırmak için verimli bir kaynak sunar. (YE)</i>
sunul-		+							1	168	“Sunma işine konu olmak veya sunma işi yapılmak.”	<i>Bu raporlar adı geçenin bilgisine ve yorumuna sunulmuştur. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sus-	+								0	135	“Konuşmasını kesmek.”	<i>Ka siyasal İslam'ın yükselişi ve türbancı kızlar konusuyla Kars'ta her karşılaşmasında olduğu gibi içinde yükselen soruları sormadan sustu. (K); Öğrenciler sustu. (CK); Hıristiyanlık iki buçuk asır sustu. (CK); Yahudi kaynakları sustu. (CK); Vicdanın sesi ancak susuyor. (CK); Onlar sustular. (H); Çok defa büyük denizler gibi susar. (H)</i>
susa-	+								0	12	“Su içme gereksinimi duymak.”	<i>Yuhanna'yı emanet etti, bir ara susadı. (CK)</i>
sustur-	+								0	15	“Susmasını sağlamak.”	<i>Turan 'Dalganın yeri değil' diye susturdu. (UH)</i>
süpür-		+							1	20	“Toplamak temizlemek.”	<i>Odamı kendim süpüreceğim. (Y)</i>
sür-		+	+	+					3	560	“Yönetip yürütmek, sevk etmek; devam etmek; önüne katıp götürmek; uzatmak, ileri doğru itmek; dokundurmak, değdirmek; oturduğu, bulunduğu yerden, ülkeden ceza olarak başka bir yer veya ülkeye göndermek, nefyetmek; bir maddeyi bir yüzey üzerine ince bir tabaka olarak yaymak, dökmek, serpmek; ticaret bir malı satışa sunmak, piyasaya çıkarmak; yasal olmayan yolla piyasaya para çıkarmak; pulluk veya sabanla toprağı işlemek; olmaya devam etmek; zaman geçmek; zaman almak; bitki, ot yetişip ortaya çıkmak, bitmek, yeşermek; olağandan daha çok, daha sık ve sulu dışkı çıkarmak.”	<i>Ama bu yiyeceklerin hiçbirine elimi süremezdim. (GGKY); Almanya'da çok yalnız bir hayat sürüyorum. (K); Hasılı dostlar, konuşma bu minvalde sürdü. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
sürdür-		+	+	+					4	320	“Sürme işini yaptırmak.”	<p>Memleketin büyüklerini, akıllı adamları Malta adasına sürdüler. (Y); Bu arada Yassıada sanıkları hakkında karar verecek Yüksek Adalet Divanı çalışmalarını Heybeliada'da büyük bir gizlilik içinde sürdürüyordu. (E); Onlar iktidarın kiliseden krallıklara kaydığı dönemde egemenliklerini sürdürdü. (CK); Üsküp, bu yüzyılda ise müstakil küçük bir cumhuriyet olan Makedonya'nın başkenti olarak tarih içindeki yolculuğunu sürdürüyor. (GGKY); Yanıt, kitabın yazılmasına neden olan Evliyazade ailesinin yaşamında gizlidir; bu nedenle, Evliyazade Mehmed Efendi'yle ilgili bilgiler vermeyi sürdürelim. (E); Bu düşünceyi sürdürdü. (BBAR)</p>
sürükle-		+	+	+	+				4	48	“Bir şeyi yerden kaldırmadan iterek götürmek.”	<p>Bir taraftan İhsan'ın kendisine açtığı yoldan yürürken, öbür taraftan da kendi istidadı onu şüre ve sanata sürüklüyordu. (H); Bu çağ mesut insanı ateizme sürüklemiştir. (K); Bu sıcaklık bizi ona sürükledi. (GGKY); Yenemediğim bir teccüs beni, bu iki sefilin yanına sürükledi. (Y); Sandım ki, bu yakarıyla dolu ses yükselirken, ruhumu da beraberinde sürüklüyordu. (GGKY); Solistimiz hüznün ağırlaştığını fark ederek jest ve mimiklerle de desteklenen hareketli bir türküye başlıyor ve koroyu da arkasından sürüklüyor. (GGKY)</p>
sürüklen-			+		+	+			3	23	“Sürükleme işi yapılmak.”	<p>Rusya ise öncelikle Balkanlar'da, Panslavist bir politikayla yeni sömürge arayışına girdi, yani dünya hızla savaşa sürükleniyordu.</p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(E); Kadın, en isteksiz olduğu zamanlar bile kardeşinin neşesine dayanamaz, onun tarafından sürüklenirdi. (H)
sürül-			+	+	+		+			4	104	“Sürme işine konu olmak.” Tarla, iki saatte köye yeni gelen traktörü tarafından sürülmüştü. (KG); Yeheskel Gabay Antalya'ya sürüldü. (E); Bu tarla iki saat önce sürüldü. (UH)
sürün-		+	+							2	33	“Karnı üzerinde sürünerek gitmek; kendi üzerine koku, krem vb. sürmek; bir şeye değerek geçmek, geçerken değmek; sürünme işine konu olmak; mec. yoksul ve perişan yaşamak.” Bir şişe kolonyayı süründüm. (GTS); Ucu gönüm gibi ardınca sürünsün yürüsün. (GTS)
süsle-		+								1	53	“Birtakım katkılarla bir şeyin daha hoş görünmesini sağlamak.” Türkçe sınıfının duvarlarını bizim büyük şairlerimiz Yahya Kemal, Necip Fazıl'ın başarılı portreleri süslüyor. (GGKY); Hiçbir şey yapamazsa, hayattan öteyi onun için süslüyor. (H); Auguste Comte'un "Ordre et progres" (Düzen ve ilerleme) ifadesi gazetesinin birinci sayfasını süslüyordu. (E)
süslen-	+									0	20	“Süsleme işine konu olmak.” Loğusa yatağı süslenmedi. (BBAR)
süz-		+			+	+				3	69	“Bir sıvıyı içindeki katı maddelerden ayırmak için bez veya delikli bir kaptan geçirmek.” Bir an birbirlerini kuşkuyla süzdüler. (K); Mümtaz önüne sıralanan meze tabaklarını ciddiyetle süzüyordu. (H); Oturduğum yerde bir yanda adres defterimi gözden geçiriyor bir yandan da etrafımı süzüyorum. (GGKY); Bir sokaktan geçsek, kalabalık bir mekana girsek, kadınlar göz ucuyla kendisini süzerlerdi. (UH); Fahir hayretle metresini süzdü. (H); Bir köşeye sığınmış Yusuf'u süzüyordu. (E)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
süzül-		+		+					2	49	“Süzme işine konu olmak.”	<i>Başımı eğerek bir suçlu gibi aralarından içeriye süzülüyorum. (GGKY)</i>
şaş-		+							1	38	“Umulmayan beklenmeyen olağanüstü bir olay karşısında şaşkın duruma gelmek.”	<i>Hatta bu kadar yorgunluğa nasıl tahammül ettiğine şaşıyordu. (H); Mümtaz bu kadar hususi bir şekilde kendisine ait bir anda etrafıyla her gün olduğu gibi konuşmasına şaşıyordu. (H); Kendi kendisini aşka veriş şekli, hazza sakin bir limanda bekleyen gemi gibi hazırlanmış, yüzünün mahmur İstanbul sabahlarını hatırlatan örtülüşleri, yaşanan zamanın ötesinden gelir gibi tebessümler, hepsi ayrı ayrı lezzetlerdi ki tattıkça hayran oluyor, bir insandaki bu sonsuzluğa, zamanın birdenbire değişen, adeta birbiri peşinden gelen ebediyetler gibi ağırlaşan ritmine şaşıyordu. (H)</i>
şaşıl-		+							1	12	“Şaşkınlığa uğramak.”	<i>Bu kadar telaşlı olmasına hiç de şaşılmazdı. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
şaşır-		+	+	+					3	160	“Bir işe nasıl başlayıp o işi nasıl sürdüreceğini ve nasıl sonuçlanacağını bilmeyecek duruma gelmek.”	<p><i>Babam ne yapacağını şaşırmişti. (UH); Bunlar, yollarını şaşıracaktırlar. (H); Kendi yazdığı şiirin güzelliğine şaşırmişti. (K); Bu olaya bir kez daha şaşıracaktım. (GGKY); Görevli de benim şaşırmana şaşırıyor. (GGKY); Mümtaz da bu muvaffakiyete şaşırıyorlardı. (H); Söylediği söze kendisi de şaşırıyor. (H); Nahçıvan'da bir konsolosumuzun varlığını bilmediklerini söylediklerinde bizler de çok şaşırmıştık. (GGKY); Öğretmen şaşırıyor. (BBAR); Fakat ben gene şaşırıyorum. (H); Mümtaz ne yapacağını bilmez gibi şaşırıyor. (H); Büsbütün şaşırıyor. (H); Öyle ki kendisi de şaşırmıştı. (H); Ana oğul şaşırıyorlar. (E); Avukatlar şaşırıyor. (H)</i></p>
şaşırt-		+	+						2	41	“Şaşırtmasına sebep olmak.”	<p><i>Bu durum Nahçıvan'da insanı şaşırtıyor. (GGKY); 31 Eylül Cumartesi, Odesa ilk görünüşte beni şaşırtıyor. (GGKY); Her yol kıvrımının arkasında üzerine bir başka tepenin gölgesi düşmüş tepeler cennetten çalınmış birer tablo olarak orada sizi şaşırtıyorlar. (GGKY); Beklenenden daha az güçlüydü ama daha çok şaşırtıyordu. (CK)</i></p>
şekillen-	+								0	23	“Biçimlenmek.”	<p><i>Adam konuşukça yaşamının bir bölümü şekilleniyor, bazı kısımları sanki açıklığa kavuşuyordu. (GTS)</i></p>
şekillendir-	+								1	19	“Biçimlendirmek.”	<p><i>Sanatçı, küflü bir sandıktan çıkarılmış gibi kulağının uzun yıllar duymaya yabancılaştığı hareketli bir şarkının ezgilerini</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>şekillendiriyor.</i> (GGKY)
şiş-	+								0	33	“İçi hava veya gazlarla dolarak gerilmek.”	<i>Kap kara kesilmiş, gövdesi davul gibi şişmiş.</i> (Y)
şişmanla-	+								0	12	“Şişman duruma gelmek.”	<i>Siz biraz şişmanlamışsınız.</i> (GTS)
şüphelen-			+	+					2	10	“Kuşkulanmak.”	<i>Cebirci Muhittin sonunda Baha'dan şüpheleniyor.</i> (BBAR)
tak-		+	+						2	142	“Bir şeyi bir başka yer uygun bir biçimde tutturmak iliştiirmek.”	<i>Madalyasını yakasına takmıştı.</i> (K); <i>Üç gün evvel Mümtaz'a kırmızı kurdelemi takmayacağım.</i> (H); <i>Marangoz Adem Usta yeni rafları taktı.</i> (UH); <i>Celal uzun süre kendine gelemmez, ipliğe boncuk takamazdı.</i> (UH); <i>Doktorlar midelerini yıkamışlar, koluna serum takmışlardı.</i> (E); <i>Elbise giyer, mutlaka kravat takardı.</i> (UH); <i>Gençler cumhuriyet heyecanı taşıyan pek çok lise öğrencisi gibi papyon kravat takarlardı.</i> (K)
takıl-			+	+					2	186	“Takma işi yapılmak.”	<i>Lambalar buraya sonradan takılmış.</i> (H); <i>Odalara kalorifer takılmıştı.</i> (K); <i>Her kırılan camın yeniden takılması yeni bir masraf.</i> (GGKY)
takın-		+							1	23	“Kendine takmak.”	<i>Muhtar, bütün resmi otoritesini takındı.</i> (Y); <i>Mutlaka yalan söylediğime, veya kendisiyle eğlendiğime hükmedecek, fakat, ben, en ciddi tavrımı takınacağım.</i> (Y); <i>O zaman hayattan boşaltılmış, ebediyen ona yabancı, onu inkar eden bir çehre takınırlardı.</i> (Y)
taktr-		+							1	12	“Takma işini yaptırmak.”	<i>Çocukken ön dudaklarından fırlayan iri dişi söktürmüş, yerine iki altın diş taktirmişti.</i> (GTS)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
tamamla-		+	+	+					3	164	"Eksiksiz, tamam duruma getirmek, bütünlük, bitirmek."	<i>Tabloyu nihayet Mehmet Gümüşkılıç 'la tamamlıyoruz. (GGKY); Işık, her hareketi ayrı ayrı geceye nakşediyor ve çok saltanatlı bir gölge içinde yavaş yavaş ve emin şekilde, formları tamamlıyordu. (H)</i>
tamamlan-		+							0	105	"Tanımı yapılmak, tarif edilmek."	<i>Ona ziyafet vermeyenler ise, dağdan dağa dolaşıp durur ve yarım kalan evleri bir türlü tamamlanmazdı. (GTS)</i>
tanı-		+	+	+	+	+			5	527	"Daha önce görülen bilinen bir kimse veya şeyle karşılaşıldığında bunun kim veya ne olduğunu hatırlamak."	<i>Sizi Erzurum'da tanıdım. (CK); Mustafa İnan'ı 1928'de ortaokul son sınıfta tanıdım. (BBAR); Mümtaz, Yaşar'ı, Paris'teki arkadaşlıklarından ve biraz da Adile Hanımlardaki karşılaşmalardan tanırdı. (H); Küçük Leyla'yı fakülteden tanırdı. (H); Çünkü orayı gözümlle değil, birçok sanatkarın anlatmasıyla tanıdım. (CK); Yarımadamızı coğrafi olarak kısaca tanıyalım. (GGKY); Çocukluğumdan beri, özellikle Yüksek Muallim Mektebi'nde, yani Çapa'da yatılı iken, astronomide okuyan arkadaşların yardımıyla epey yıldız tanımuştum. (CK); Ka şehri hiç tanıyamadım. (K); Demek onu tanıyorsunuz? (BBAR); Fakat ne Avrupa'yı, ne kendimizi tanıyorduk. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
tanımla-		+								1	90	“Bir kavramın niteliklerini eksiksiz olarak belirtmek.”	<i>Bu partinin mensubu olan gençler kendilerini ülkücü olarak tanımlıyorlar. (GGKY)</i>
tanımlan-	+									0	64	“Tanımı yapılmak, tarif edilmek.”	<i>Milleti sevmek iyi bir duygu olarak tanımlanıyordu. (BBAR); Kişisel mekan, bir kimsenin çevresinde tuttuğu, görünmeyen bir çember olarak tanımlanır. (Yİİ)</i>
tanın-			+	+						2	103	“Kim olduğu bilinmek.”	<i>O, kıyafetiyle Selanik'te kısa zamanda tanındı. (E)</i>
tanış-			+	+	+					3	127	“Birbirini tanımaya gelmek.”	<i>Büroda Necdet Bey ve diğer şirket elemanlarıyla tanışıyoruz. (GGKY); Bunun karşılığında Türkiye, Amerikan askerleriyle, ABD üsleriyle tanıştıyordu. (E); Müdür Bey, orada Ahmet Bican Ercilasun Beyle tanışmış. (GGKY); Mümtaz'la, Nuran bir sene evvel, bir mayıs sabahı Ada vapurunda tanışmışlardı. (H); Komiserle adliyeden tanışıyorlardı. (UH); İlahisi için teşekkür ettik ve tanıştık. (GGKY)</i>
tanıştır-	+					+				2	19	“Birbirini tanımayanların tanışmasını sağlamak.”	<i>İsmail Bey bizi rektör Fevzi Ağa'yla tanıştırdı. (GGKY); Mustafa Bey beni bir sıra önümüzde oturan elli yaşlarındaki ak saçlı zayıf bir zatla tanıştırdı. (GGKY); Refik Efendi, aile dostları Şifa Eczanesi'nin sahibi Süleyman Ferid'i iki yakın çalışma arkadaşıyla tanıştırdı. (E); İttihatçıları emperyalizm ve sömürge kavramlarıyla tanıştırdı. (E); Mümtaz, Nuran'ı tanıştırdı. (H); Hayır, biz tanıştırdık. (H)</i>
tanıt-	+	+	+							3	89	“Bir kimsenin veya bir şeyin bulunmasını sağlamak.”	<i>İhsan'ı ise Harb-i Umumi içinde Tamburi Cemil kendisine tanıtmıştı. (H); Öğretmen arkadaşlara kendini tanıtıyordu. (BBAR)</i>
tanıtıl-			+	+						2	23	“Tanıtma işine konu olmak.”	<i>Burada bu vesileyle ülkemiz tanıtılmaldır. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
tap-			+							1	11	“Tanrı'ya kulluk etmek; herhangi bir şeyi "tanrı" diye tanımak; <i>mec.</i> tutku ile sevmek, bağlanmak.”	<i>Bütün Bucaklılar adeta ona taparlar. (GTS)</i>
tara-			+	+			+			3	42	“Bir şeyin tellerini birbirinden ayırıp karışıklığını gidermek.”	<i>Saçlarını ıslatıp, kendi elleriyle geriye tarardı. (UH); Babam rafları, sıkıntıdan kısılan gözleriyle tarıyordu. (UH); Gözüm çevreyi tarıyor. (GGKY)</i>
tart-			+							1	10	“Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak; bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak; binek hayvanlarının dizginlerini çekmek; <i>mec.</i> bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek; <i>mec.</i> dikkatle incelemek, değer biçmek.”	<i>Başını ellerinin içine alarak kendini bir tarttı. (GTS)</i>
tartış-			+		+					2	137	“Bir konu üzerinde birbirine ters olan görüş ve inançları karşılıklı savunmak.”	<i>Mustafa İnan'ın küçük odasında mühendislik problemlerini tartışarlardı. (BBAR); Bu sorularla ilişkili olarak, burada ne gibi tutumların kişiyi daha savunucu yaptığını ve bu savunuculuğun derecesini azaltmak için neler yapılabileceğini tartışacağız. (Yİİ); Bunu tartışırız. (BBAR)</i>
tartışıl-		+								0	95	“Tartışma işi yapılmak.”	<i>Aileyi ilgilendiren bir konu tartışılıyordu. (GTS)</i>
tasarla-			+							1	34	“Bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğini tasarlamak.”	<i>Bayezid Camii etrafında yarım asır hatıralarını kaleme alacağını tasarlıyorum. (CK); İstanbul'da babamdan kalan evi sattığım vakit, bunun parasıyla, gene Anadolu köylerinden birinde, bir bostan ortasında bir küçük ev almayı tasarlıyordum. (Y)</i>
tasarlan-				+						1	58	“Tasarlama işi yapılmak.”	<i>Burası daha kalabalık bir topluluğun buluşacağı şekilde tasarlanıyor. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
taş-					+				1	38	“Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşmak; akarsu, yatağından çıkarak çevresini kaplamak; bir yere veya şeye sığmamak; insan, nesne vb. çokça bulunmak, sayısı artmak; <i>mec.</i> öfke, sabırsızlık veya heyecan yüzünden kendini tutamamak.”	<i>Hayvanın ağzından taşan beyaz köpüklere biraz da kan karıştı. (GTS); Kasketinden taşmış siyah saçları yakına gelince çok kırçillaştı. (GTS)</i>
taşı-		+	+	+		+			4	636	“Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek.”	<i>Gençler bu bozuk iletişim modelini aileye taşıyorlarmış. (LBA); Babam evdeki kitaplarından gözden çıkardıklarımı dükkana taşıdı. (UH); Top arabalarımı, etrafı keten bezli perdelerle örtülü Berliez kamyonları içinde bir put gibi taşıyorlar. (Y); Düşmanın hıncı, vahşeti sizin üstünüzden bir kaza gibi gelip geçti; fakat biz o hıncı, o vahşeti ve o düşmanı daima içimizde taşıyoruz. (Y); Biz düşüncelerimizi çok defa omuzlarımızda taşıyoruz. (H); Bazı isimler kendi kaderlerini de beraberinde taşırmış. (GGKY); Hangimiz kainatı sırtımızda taşımıyoruz. (H); Mümtaz bu ikinci ikametgaha kitaplarının bir kısmını taşımıştı. (H); Üçüncü selam Mümtaz'ı büsbütün başka ufuklara taşıdı. (H); Cebraile aracılığıyla kendisine yükselen kutsal nefhayı taşıyor. (CK); Ümmi ama bildiği ve aktardığı, en yüksek ilmi taşıyor. (CK); Posta katarları hep asker mi taşıyor? (UH); Birkaç kişi yeni açmış gül demetleri taşıyorlardı. (H); Mümtaz ömrünün hazinesini taşıyordu. (H); Dumas'ın Syah Lale'si de yüklü bir hapishane imgesi taşıyor. (CK)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
taşın-		+	+		+		+	+	5	125	“Taşıma işi yapılmak.”	<i>Biz yıllar önce köyden ilçeye taşındık. (LBA); Çocukları yazlığa taşındılar. (H); Eski eserler eski binada kalmış, 10 milyon adet teşkil eden yeni eserler ise birkaç yıl önce yapılan yeni binaya taşınmıştı. (GGKY); Üç gün sonra İstanbul'a taşınıyorum. (H); Duruşmalardaki ifadeler gazete manşetlerine taşınıyordu. (E)</i>
tat-		+		+		+	+		4	39	“Sıvı maddeler içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma, kabarma yüzünden kenarları aşmak.”	<i>Karşılarında iki hanım iskelede vapur bekliyor, arkada birkaç ihtiyar sükunetle akşamı tadyorlardı. (H); Onunla gençlik yıllarında aşkı ve uzviyeti ilahileştiren bir anlaşmayı tatmıştı. (H); Böylece Tunus'ta bir öğrenciye himmet etmenin zevkini tadyorum. (GGKY); Ama bir yalıda geçen hayatı uzun zaman tattım. (CK); Hava biraz serinlerse kalkıp gitmek kararıyla yaklaşan akşamı ve baharı tadyorlardı. (H)</i>
tatlandır-		+		+					2	12	“Tat vermek, tadını kazanmasını sağlamak.”	<i>Babam, arada bir ağzımızı tatlandırırdu. (GTS)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
tekrarla-		+	+	+					5	89	"Yinelemek."	<p><i>Albert Sorel'in bu cümlesini, son yılların vaziyetini daima beraber konuştukları toplantılarda İhsan sık sık tekrarlardı. (H); "Gittin emma ki kodun hasretile canı bile İstemem sensiz olan sohbet-i yaranı bile." beytini Nuran da Mümtaz'la beraber tekrarlardı. (H); Allah'ın sevgisiyle bu cendereden çıkarsın inşallah, gibisinden sekiz on cümleyi defalarca tekrarlardı. (K); Her düşünce serin bir uyanış durumunda değişiyor, uzviyetin derinliklerinden gelen küçük ve esrarlı dalgalar, burada unutulmuş hayat şarkularını tekrarlıyordu. (H); Bir ses, kendi içinde bir ses, orada ferahfeza ayininin ilk cümlesini tekrarlıyordu. (H); "En aşağı bir ay" diye tekrarladı. (H); "Acele etme!" diye bir daha tekrarladı. (H); "Evet, insani tecrübe, insanın dışında" diye tekrarladı. (H); Mümtaz bu çarpan adamın kim olduğunu görmek için başını o yana çevirdi: "Garip şey" diye birkaç defa tekrarladı. (H); Polis memuru, "Doktor, doktor" diye tekrarladı. (H)</i></p>
tekrarlan-				+					1	35	"Tekrar edilmek, tekrar tekrar dile getirilmek, yeniden söylenmek."	<p><i>Asansöre binmek için uzun bir kuyruğu göze almak gerekiyor, aynı bekleme sonraki her katta tekrarlanacak. (GGKY); Gerçekte de böyleydi. Geniş bir ottoman, bir bahçe seddi gibi beyitin etrafını alan güller ve sarmaşıklar içinde, ikide bir tekrarlanıyordu. (H)</i></p>
telaşlan-	+								0	14	"Herhangi bir sebeple acelecilik göstermek, endişelenmek, kaygılanmak, telaş etmek."	<p><i>Su, kolonya, geçti artık, sakın olun telaşlanmayın. (UH); Aklına söyleyecek bir şey gelmediği için telaşlanıyordu. (K); Herkesin güldüğünü görünce telaşlanmış. (BBAR)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
temizle-		+		+						3	111	"Aritmak, Sakıncalı, pürüzlü bir işi olumlu sonuçlandırmak; <i>mec.</i> bitirmek, tüketmek, <i>argo</i> öldürmek, yok etmek, <i>argo</i> kumar oyunlarında öbür oyuncuların bütün paralarını almak; <i>tip.</i> bir yaranın, bir dokunun sağlam olmayan bölümlerini neşter veya bıçakla kesmek."	<i>Senin namusun beş paralık oldu, şimdi bunun bir çaresi var; sen beni bir kere boşarsın, aleme karşı namusunu bu şekilde temizlersin. (Y); Ve oğullarının, karısının bundan rahatsız olmayacağını, tam tersine memnun kalabileceğini söylemesi üzerine, karı koca kolları sıvayıp evi birlikte bir güzel temizliyorlar. (LBA); Evin bütün odalarını annem elindeki süpürgeyle temizleyememişti. (UH); Evin içini, avluyu Ayşe'yle daha din temizlemişti. (UH)</i>
temizlen-								+		1	83	"Temiz duruma gelmek, arınmak, paklanmak, sakıncalı bir durum, iş düzelmek, bitmek, kadınlarda aybaşı durumu sona ermek; <i>argo</i> ortadan kaldırılmak, öldürülmek; <i>argo</i> kumarda öbür oyuncu veya oyuncularca bütün parası alınmak."	<i>Sokaklar iyice temizlenmişti. (UH); Evin bütün odaları hafta sonu temizlenmişti. (Ç)</i>
tep-		+								1	11	"Hayvan, ayağıyla vurmak; üzerine basarak sıkıştırmak; çokça yürümek; <i>mec.</i> değerini anlamamak veya kestirememek, geri çevirmek <i>mec.</i> yeniden ortaya çıkmak, tazelenmek, depresmek."	<i>Gelmiş buraya, başını sokacak, ekmeğini kazanacak bir yer bulmuş, hiç bunu teper mi? (GTS)</i>
tepin-		+								0	10	"Ayaklarını hızla yere vurmak."	<i>Danny adındaki çocuksa oturduğu yerde ayaklarını yere vurarak, 'gitmek istemiyorum, gitmek istemiyorum' diye tepiniyordu. (LBA)</i>
terle-		+								0	27	"Ter çıkarmak, ter dökmek; içindeki suyu ter biçiminde sızdırmak; bir şeyin üzerinde buhar olarak yoğunlaşmak; <i>mec.</i> bir iş yaparken yorulmak veya o işi çok emek harcıyarak güçlkle başarmak."	<i>Testi terliyor. (GTS); Camlar terledi. (GTS)</i>
tıka-		+								1	26	"Bir şeyin ağzını deliğini içine konulan veya dışarıdan uygulanan bir nesneyle kapamak."	<i>Sıcak bir kitle kalbimden yukarıya tırmanıyor ve boğazımı tıkıyor. (GGKY)</i>
tıkan-				+						1	33	"Tıkama işine konu olmak."	<i>Sevincim içinde tıkanı. (Y); Dün sabah kapanan Ardahan yolu kapanmış, Sarıkamış yolu tıkanı. (K)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
tıkla-		+							1	21	“Bir yere vurarak "tık" sesi çıkarmak; bilgisayarda, ağ sayfalarında bağlantılara ulaşmak amacıyla fare ile düğmeye veya bağlantı adresine dokunmak, kliklemek.”	<i>Biri camını tıklamıştı. (KG)</i>
tıklat-							+		1	10	“Tık sesi çıkararak hafifçe vurmak.”	<i>Saadet Hocahanım elinde bir tencere zeytinyağlı yaprak sarmasıyla kapıyı tıklattı. (UH)</i>
turman-		+							1	62	“El ve ayaklarıyla tutunarak veya tırnaklarını ilâştirerek dik bir yere çıkmak.”	<i>Yavaş yavaş yokuşu turmanıyordu. (H)</i>
titre-				+	+				2	92	“Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak.”	<i>Süleyman, bir pis yorgana sarılmış, incecik bacakları üstünde titriyordu. (Y); Sesi, korkudan ziyade sevinçten titriyordu. (H); Şurada burada yere uzanmış askerler ve ortada bırakılmış araba ve hayvanlar arasından geçerek odama geldiğim zaman hürsümdan tir tir titriyordum. (Y); İki kolu yanına inmiş, yaprak gibi titriyor. (UH); Nuran'ın bütün vücudu titriyordu. (H); İçinde esaslı bir zemberek boşalmış gibi yere yığılmağa hazır, tir tir titriyordu. (H); Bir sandalyeye oturdu, elleri titriyordu. (H)</i>
titret-		+							1	18	“Titremesine yol açmak; mec. korku salmak.”	<i>Ellerini büsbütün titretiyordu. (GTS)</i>
topalla-		+							0	242	“Bacağındaki sakatlık sebebiyle seker gibi veya iki adımda, bir yana eğilerek yürümek; mec. işler gerektiği gibi yürümek, aksamak.”	<i>Bir garip yürüyordu, sanki topallıyordu. (GTS)</i>
toparla-		+							1	32	“Bir araya getirmek, toplu bir duruma sokmak.”	<i>Konuyu kendi toparlardı. (BBAR); Evin erkeği onları derledi, toparladı. (BBAR); Arkadaşlar harekete hazırlanırken ben de şekerli gıdalar alarak bir miktar kendimi toparladım. (GGKY)</i>
toparlan-		+							0	26	“Toparlama işine konu olmak.”	<i>Annem çaresiz toparlanıyor. (UH); Adam toparlandı, 'Buyurun hocam' diyerek yer açtı. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
topla-		+		+	+					3	242	"Bir araya getirmek." <i>Sonunda bütün gücünü, cesaretini topladı. (UH); Elden çıkmış vatan parçalarından topladığı hava ile hala hayalinde konuşuyor. (Y)</i>
toplan-			+	+						2	196	"Toplama işine konu olmak." <i>Daha doğrusu, yaşadığımız hayatın, ferdi hayatımızın altında, herkesin ve her zamanın hayatı, iç içe, koyun koyuna, güneş altında devamlı hiçbir şey olmayacağını göstermek ister gibi buraya toplanmıştı. (H); Başta çocuklar ve gençler olma üzere az zamanda bütün kasabalı lunaparkta toplanır. (UH); Herkes 15 dakikada meydana toplanacak. (GGKY); Onun bütün dikkati Nuran'da toplanmıştı. (H); Bütün çağrılarını, Nuran'ın, bir de yazmakta olduğu eserin etrafında toplanmıştı. (H); Bizim oğlan koşarak gelip haber verince, hepimiz caminin önünde toplanmıştık. (Y); Küçük bir rüya sürüsü toplanmıştı. (H); İpek donlar giymiş, burak atlara binmiş, önlerinde yeşil bayrak, asker toplanır. (YE)</i>
tut-		+	+	+						3	877	"Elde bulundurmamak, ele almak, ele geçirmek, yakalamak, avlamak, hürriyetinden yoksun bırakıp bir yere kapamak, tevkif etmek, kırağı, çığ veya kar bir yüzeyde görünür durumda olmak, kalmak, denetimi ve yetkisi altına almak, uygun gelmek, çelişmez olmak, girişmek, yapmak, ağrımak, sancımak, musallat olmak, varsaymak, farz etmek, kullanmak, sürmek, zaman almak, giyinmesine yardım etmek, sarmak, bürümek, asılmak, kuvvetlice sarılmak, otobüs, vapur, uçak vb. dokunmak, hasta etmek, bir sanat eseri geniş ilgi görmek, biriktirmek, tasarruf etmek, bir şey düşünmek; spor markaja almak." <i>Suyu ben annemin çamur olmuş eline tuttum. (UH); Tam bu esnada belki de geçirdiği fenalığın farkına varan köylü kız düşmesin diye onu tutmuştu. (H); Hiç olmazsa bir zaman için gözyaşlarını tutardı. (H); Mecburen biraz masrafa girip taksi tutacağız. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM														
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER		
tuttur-		+	+							2	51	"Tutmasını sağlamak, bir işe başlayıp sürdürmek, bir şeyi yapmakta olmak, aklına koyup direnmek, ısrar etmek, hedefe vardırarak, değdirmek, isabet ettirmek, takip etmek."	<i>Oğlum bu camı çelik çerçeveye nasıl tutturdun? (BBAR); Mustafa tutturmuştu. (BBAR); Baktım sonu çıkmıyor, ben okumak istemiyorum, diye tutturdum. (H)</i>	
tutukla-		+								1	18	"Kanun yoluyla hürriyeti kısıtlayarak bir yere kapatmak, tevkif etmek."	<i>Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu üyesini tutukladınız. (GTS)</i>	
tutuklan-						+	+		+	3	15	"Tutuklama işine konu olmak."	<i>Almanya lehine casusluk yaptığı iddiasıyla "vatana ihanet" suçundan tutuklandı. (E); Mayıs 1960 askerî müdahalesinden sonra tutuklanıp Yassıada'da yargılandı. (E); Şimdi ise bir diğer damat, Dr. Tevfik Rüşdü tutuklanmıştı. (E); Rahmi Bey, Şükrü (Kaya), Eczacıbaşı Ferik... Evliyazede Refik tutuklanmamıştı. (E)</i>	
tutul-											3	236	"Tutma işi yapılmak veya tutma işine konu olmak, ay ve güneş tutulma olayına uğramak; <i>mec.</i> sevdalanmak."	<i>Şimdiye değin denizlerin, kamerlerin ardı sıra yürüyüp durmuştur da ancak şimdi güneşin cazibe kanununa tutulmuştur. (CK); Suna, bir aktöre tutulmuş. (UH); Bunlarda yaş, cinsiyet ve suç derecesi ayrımı yapılmaksızın bütün suçlular bir arada çok sert bir disiplin ve ağır çalışma koşulları altında tutulurlardı. (CK); Galieo, Engizisyon Sarayı'nın bir odasında tutuldu. (CK); Ancak Lütü Efendi'nin evine ulaştıklarında, Eskişehir'e gidemeyeceklerini anlamışlardı; çünkü tüm yollar askerlerce tutulmuştu. (E)</i>
tutun-											1	53	"Tutup bırakmamak."	<i>Dede-torun sırt sırta verip tutunmuşlar hayata. (UH); Ben kurtulmak için bahçedeki okalptüs ağacına tutunuyordum. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
tutuş-										2	25	“Bir birini tutmak, birbirine ilişip dokunmak.”	<i>Gidip yakından görmek için farklı bir arzuyla delice tutuşuyorum. (Y); Yıllarca, meçhul bir vatanın, bir ideal yurdun hasretiyle tutuştu. (Y)</i>
tutuştur-		+		+						2	20	“Tutuşturmaların veya tutuşmasını sağlamak.”	<i>Sobayı sonradan tutuşturmuştu. (Yİİ)</i>
tüken-	+									0	59	“Bitmek sona ermek.”	<i>Artık sabrım tükendi. (Y); Ve gördük ki çareler tükenmiyor. (LBA)</i>
tüket-		+		+			+			3	148	“Kullanarak harcayarak yok etmek.”	<i>Hepsini fırtınalı gençliğinde yemiş, tüketmişti. (UH); Yahut bir değirmen oluğunun boşalması gibi her şeyi kendinde tüketecekti. (H); Böylece çarşı pazar derken uzun bir yaz gününü tüketmiştik. (GGKY)</i>
tükür-			+							1	23	“Tükürüğü ağız içinden dışarıya atmak; ağızındaki dudakları arasına getirip dışarı vermek; ağız yoluyla dışarı çıkarmak; mec. küfür, öfke ve tiksinti bildiren deyimlerde kullanılan bir fiil.”	<i>Ötekiler, pis bir şeye dokunmuş gibi yere tükürdüler. (GTS)</i>
türe-				+						1	12	“Oluşmak ortaya çıkmak, meydana çıkmak.”	<i>Selçuklu gücü çökünce, Anadolu'da, şurda, burda bir sürü küçük beylik türemiş. (YE)</i>
tüt-	+									0	12	“Duman veya buhar çıkarmak; dumanı geri vermek; mec. yaşamak, varlığını sürdürmek; halk. iyi veya kötü kokmak.”	<i>Artık evin bacası tütüyordu. (GTS)</i>
uç-			+							1	118	“Kuş kanatlı böcek vb. hareketli kanatları yardımıyla havada düşünmeden durmak.”	<i>Adeta dikine uçuyorlardı. (H); Babalarını beklerken vızır vızır teyyareler uçuyordu. (BBAR)</i>
uçur-		+	+							2	18	“Uçma işini yaptırmak.”	<i>Hele bir de şikayetçi olsa, adamı anında uçururlar. (UH)</i>
uçuş-				+						1	14	“Hep birlikte uçmak.”	<i>Zihnimin gerisinde, bu kitap için yazılan mektuplar ve mektuplardaki düşünceler uçuşuyordu. (LBA)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
uğra-			+	+					2	276	“Yola devam etmek üzere bir yerde kısa bir süre kalmak.”	İhsan o gündən beri Emin Bey'i unutmamış, Kadiri Yokuşu'nun üstündeki evine, boş saatlerinde uğramıştı. (H); Yol üzerinde Çınar camiine uğruyoruz. (GGKY); Öğleden sonra kiracıyı görmek için sokağa çıkmış, dönüşte Beyazıt kahvesine uğramıştı. (H); Hıristiyanlık ilk iki buçuk asr sustu, zulme uğradı. (CK); Kız birkaç kez dükkana uğradı. (UH); Mal sahibi Emirgan'a uğramıyordu. (H)
uğraş-			+		+				2	172	“Bir işi başarmaya çalışmak.”	Adeta bir ölüye kendisini mazur göstermeğe uğraşıyordu. (H); O, benim gibiler saf şiirle değil, folklorla, yerel güzelliklerle uğraşır. (K); Şimdi bu meseleyle uğraşamazdı. (BBAR); Kırsal kesimde yaşayan Türkler genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. (E); Daha çok ticaretle uğraşırlardı. (E); İhsan, daha o çocukken içine çöreklenen bu yılanı, sökebilmek için çok uğraşmıştı. (H); Üç haftadır uğraşıyorum. (H)
uğrat-			+	+					2	28	“Uğrama işini yaptırmak.”	O halde biz de onları takip edelim ve yolumuzu az ilerideki semt pazarına uğratalım. (GGKY); Bu durum millî bilinci felce uğratıyor. (GGKY)
uğulda-	+								1	12	“Sürekli gürültülü boğuk be anlaşılmaz ses çıkarmak.”	Kulaklarım uğulduyor. (Y)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
uğurla-		+		+					3	16	“Gideni esenlik ve sevgi dilekleriyle geçirmek.”	<i>Tevfik Rüşdü-Makbule Araş çiftini Ankara'da uğurlamaya gelmişler. (E); Temiz bir mümin vakarını taşıyan lokanta sahibi bizi güler yüzle uğurluyor. (GGKY); Ağlayarak bizi uğurluyorlardı. (GGKY)</i>
ulaş-			+	+		+	+		4	494	“Varmak.”	<i>Okuyucu bilgisayarda aradığı kitabın kayıt numarasını bulur, kat ve koridorları takip ederek kitaba rahatça ulaşırdı. (GGKY); O günün Türkiye'sinde vatanın bu ücra köşesine ulaşmış. (UH); Aldırmadan yola çıktım, ve hızlı bir yürüyüşle camiye ulaştım. (GGKY); Elimi sıkıttım kalpaklı adamın başı ancak göğsüme ulaşıyordu. (GGKY); Ve muhteşem bir örgütlenmeydi, Amaca da ulaştı. (E)</i>
ulaşıl-			+				+		2	64	“Ulaşma işi yapılmak.”	<i>Böylece sınıfsız topluma ulaşılacaktır. (GTS)</i>
ulaştır-		+	+	+					3	69	“Ulaşmasını sağlamak.”	<i>Uçakta isteğini hostese ulaştırıyordu. (Yİİ); Entegre çalışan sistem eseri ait olduğu yere ulaştırıyor. (GGKY)</i>
um-		+			+				2	93	“Bir şeyin olmasını istemek.”	<i>Ne harpten, ne ihtilallerden, ne de halk diktatörlerinden bir şey çıkacağını umuyorum. (H); İbo, yine bir yağın soru sordu, hep evet, tabi, güzel dememi umarak. (KG); Daha duyarlı bir duruma geldiğimizi umarım. (Yİİ); Bu olay ilgililerimize hangi yolları tercih etmeleri gerektiğini göstermiştir, umarım. (GGKY)</i>
umul-						+			1	12	“Umma durumu yaratılmak.”	<i>Amacı, komünizm tehlikesine karşı ortak bir savunma olarak açıklanacak bu pakta, Ankara'nın katılacağı hevesle umuluyordu. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
umursa-		+							1	18	"Aldırış etmek, önem vermek."	<i>Babam onu hiç umursamadı. (UH); Anlaşılan hiç yavrusunu hiç umursamıyordu. (K)</i>
unut-		+	+						3	426	"Aklında kalmamak."	<i>Teknik Üniversite'de mekanik dersini Mustafa Hoca'dan dinleyenler özellikle bu konuyu hiç unutmazlar. (BBAR); Boncukların renkli, ışıltılı dünyasına dalınca kendini ve derdini unutturdu. (UH); Ve hemen genç adamı unuttu. (BBAR); O günü unutmamış. (GGKY); O yazı hiç unutmuyacağım. (H); Ne ferdi saadetinden vazgeçebilecek, ne de etrafındaki hayatın korkunç icabını, bu on yaşında evliya türbesini bekleyen biçare kız ve ihtiyar Ermeni karısını unutacaktı. (H); Sümbül Hanım lambayı söndürmeği unutmuştur. (H); Vakıa bazı hayvanlar da sahiplerini ve yaşadıkları yeri unutmazlar. (H); On beş gün evvel takside unutmuştı. (H); Ömrümce unutamam. (K)</i>
unuttur-		+	+						2	13	"Unutmasına yol açmak."	<i>O, dahi olduğunu sınıfa unutturdu. (BBAR); Suat'ın orada bulunuşu ona ev sahibi vazifelerini bile unutturmuştu. (H); Bu yaratıkların sadelikleri, samimiyetleri, içgüdülerindeki doğruluk ve isabet bütün kusurlarını unutturuyor. (Y)</i>
unutul-			+						1	108	"Unutma işine konu olmak."	<i>Bu cami bir köşede sanki unutulmuş. (GGKY); Demek evlendikten sonra mutfakta unutulacağız. (H)</i>
usan-				+					1	18	"Tekrarlanması uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek."	<i>Bazı hocalar da herhalde kendilerini, daha doğrusu Mustafa İnan'ın deyimiyle 'ithal malı bilimlerini' tekrarlamaktan usanmışlardı. (BBAR); Osmanlı tebaası</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>toprak kaybetmekten usanmıştı. (E)</i>
utan-										1 72	“Onursuz sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak.”	<i>Dayanılmaz bir merhamet, içini parçalar, omuzları genç kadına karşı işlediğini sandığı günahların ağırlığıyla çöker, kendini zalim, anlayışsız, hodbin bulur, kendinden ve hayatından utanırdı. (H); Bütünü yaptıklarından utaniyorum. (K); Uyuyakaldıktan biraz sonra başının otobüsün sarsıntısıyla yandaki yolcunun omzuna, sonra da göğsüne düştüğünü bilseydi çok utanırdı. (K); Ama hiç utanmamıştı. (K)</i>
uy-										3 228	“Ölçüleri birbirini tutmak.”	<i>Bu programa titizlikle uyarlar. (GGKY); Bu camide imamlar geleneğe uyarlar. (GGKY); Bunların üzerinde de rehber vardır ki neticede ona uyarlar. (GGKY); Mesih imgesine uymamaktaydı. (CK); Hasılı, Yahudiler nezninde beklenen vardı da, gelen beklenene uymuyordu. (CK)</i>
uyan-										4 151	“Uyku durumundan çıkmak.”	<i>Birisinden çıldırtıcı ihsasların içkisini içerken, her dakikası bir duaya benzeyen saadetinin ortasında, birdenbire bir el avuçlarının ortasına ikincisini sıkıştırıyor; en ihtişamlı sarhoşluktan, sefil acıların, küçük duyguların, zelim şüphelerin alemine uyanıyordu. (H); Bu sabah, tren düdüğlerinin büsbütün başka korkularla kanattığı uykusundan, Mümtaz gene bu üzüntüyle uyandı. (H); Üsküp'te Kalkendelen'de uyandım. (GGKY); Annem bir gece dayanılmaz sancılarla uyandı. (UH); Onların</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												azabıyla uyaniyorum. (H); Ka hemen uyandı. (K)
uyandır-	+	+	+						3	87	“Uyanmasına yol açmak.”	<i>Gelip, beni, bu inzivada uyandırıyor. (Y); Fakat hayal, kendisini ilk defa doyuran acıyla beraber geldiği için onu çok defa şiddetle uyandırıyor. (H); 29 Mayıs Pazartesi sabahı önceden verdiğim talimata uygun olarak otel görevlisi 4.30'da beni uyandırıldı. (GGKY); Ve bu hal genç adamda, unutulmuş olmanın araya koyduğu uzaklıklardan seyretme zamanını uyandırıyor. (H); Şimdi - biraz evvel olduğu gibi- bir şarkı, az sonra kaldırım taşında kımıldanan bir aydınlık, bir konuşmada geçen tek bir cümle, yolunun üstündeki bir çiçekçi dükkanı, bir başkasının gelecek günlere dair bir tasavvuru, bir çalışma kararı, her şey geçmişe ait bir hayalle onu uyandırırıldı. (H); İçerideki odada uyuyan on dört yaşındaki oğlu Aydın Menderes'i uyandırıldı. (E)</i>
uyar-	+	+							2	118	“Bir kimseye bir davranışta bulunmamasını söylemek.”	<i>Bizi mahallenin muhtarı son defa uyardı. (UH); Mehmet Bey, sınıftaki on çocuğu güzelce paylıyor, derse devam hususunda uyarıyor. (GGKY)</i>
uyarıl-			+						1	33	“Uyarma işine konu olmak.”	<i>Gençlerimiz nüfus planlamasının yanı sıra, bilim adamlarının eserleri doğrultusunda insan yetiştirme konusunda bilgilendirilseler,</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												<i>akraba evlilikleri, AIDS gibi çeşitli hastalıklar ve çok genç yaşta evliliğin sakıncaları konularında uyarılsalar. (LBA)</i>	
uydur-		+							1	76	“Uymasını sağlamak.”	<i>Bütün bunları ben uydurdum elbette. (UH); Bunu sen mi uydurdun? (H); Bahçeden bir şeyler koparıp, bir bahane uydururdu. (UH); Yalnız ikide bir ortadan kayboluyor, herkesi meraka düşürüyor, ufak tefek haşarlıklar ediyor, Nuran Mümtaz'la konuşurken sözü kesmek için daima bir bahane uyduruyordu. (H)</i>	
uygula-		+	+		+				3	420	“Kuramsal bir bilgiyi, ilkeyi, düşüncüyü herhangi bir alanda hayata geçirmek, tatbik etmek; üst üste getirmek, üstüne koymak, tatbik etmek.”	<i>Bu yeni yaşam üslubunu şimdiden bu hayata uygulamamalıyız. (GTS)</i>	
uygulan-				+	+					2	296	“Uygulama işine konu olmak.”	<i>Tomruk, mahkumun başının ve ellerinin kısıtılarak teşhir edildiği aletin adıydı ve bu ceza ancak adi mahkumlara uygulanırdı. (CK); Batı ülkelerinde bugün, yetimhanelerde bebeğin günde birçok kez kucağa alınıp sevilmesi, onunla konuşulması yöntemi uygulanıyor. (Yİİ)</i>
uyu-					+					1	264	“Uyku durumunda olmak.”	<i>Ben annemin kucağında uyuyorum. (UH); Eskiler derler ki: Su uyur düşman uyumaz. (CK); Annemin dizine başımı koyar ve uyurdum. (UH)</i>
uyukla-		+								0	11	“Oturduğu yerde hafif uykuya dalmak, ıızganmak.”	<i>Kızım, uyukluyorsun, dadını git bul, seni yatırsın, haydi. (GTS)</i>
uyul-				+	+					2	21	“Uyma işi yapılmak.”	<i>Yapılacak seçimlerde, bu Anayasa'nın kabul ettiği esasa ve sıraya uyulur. (GTS)</i>
uyuş-						+	+			2	13	“Soğuk, basınç vb. yüzünden vücudun bir yerinde, duygu ve hareket geçici olarak azalmak, her konuda birbirine uymak, imtizaç etmek, bir iş, düşünce, görüş vb.	<i>O gece elleri soğuktan iyice uyuşmuştu. (UH)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											üzerinde anlaşmaya varmak, uzlaşmak, mutabık kalmak."	
uza-			+						1	77	"Uzun duruma gelmek."	<i>Hududun ötesinde ana yol kenarlarında, tarlaları kesen toprak yollarda hicret konvoyları uzadıkça uzuyor. (GGKY); Yol güneşin altında, onun tarafından hala derisi yüzülerek uzuyordu. (H); Askerlerin müdahalesi sonucu Aydın Menderes'in okul sorunu uzamıştı. (E)</i>
uzaklaş-							+	+	2	123	"Bir şeyden bir yerden veya kimseden ayrılıp uzağa gitmek."	<i>Derdini anlatınca hocanın yanından uzaklaştı. (UH); Muhtar daha ılımlı ve demokratik bir İslamcılıkta karar kılınca ondan uzaklaştı. (K); Doğu'nun sistemsizliğinden ve kaderciliğinden uzaklaşıyordu. (BBAR); Behçet Bey, elindeki baston sapını bıraktı, fakat yaymacının önünden uzaklaşamadı. (H); Bir formülde hapsetmek için yakalamağa çalıştın mı, senden uzaklaşırlar. (H); Yakup Kadri de sanatın "şahsi ve muhterem olduğu" düşüncesinden yavaş yavaş uzaklaşacaktır. (Y); Köylüler, küskün bir tavırla uzaklaşıyorlardı. (Y); "Ulan sana evrakın şahını getireyim de gör hurbo arzuhalci!" diye tehditler savurup uzaklaştı. (UH); Irmağın fısıltısı yaklaşp uzaklaşıyordu. (UH); Nasıl ısınırlar? diye düşüne düşüne uzaklaştı. (H); Haberi olmadan lengerler alınıyor, yelkenler şişiyor ve uzaklaşıyordu. (H); Bu budala sineğin ve bedava eğlence düşkünlüğünün yakasını bir türlü bırakmayan elini adeta zorla iterek uzaklaştı. (H); Adamcağız, başını</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
												<i>sallayarak uzaklaştı. (Y); Sanki sözüm ona değilmiş gibi, cevap vermeden uzaklaştı. (Y); Karşısında iki subay vardı, "iyi günler" deyip ellerindeki zarfı uzattılar, ve alelacele uzaklaştılar. (E)</i>	
uzaklaştır-		+								2	40	"Uzağa götürmek, çıkarmak, ayırmak; <i>mec.</i> yabancılaştırmak, ilgisiz bırakmak."	<i>Beni oradan uzaklaştırdılar. (UH)</i>
uzan-			+	+						2	218	"Boylu boyunca yatmak."	<i>Bu arada her nasılsa mikrofon İsmail'e uzanıyor. (GGKY)</i>
uzat-			+	+	+	+				4	179	"Uzamasına sebep olmak uzamasını sağlamak."	<i>Koridordaki öğrenciler sürekli başlarını kapıdan içeriye uzatıyordu. (GGKY); Askerlerden ikisi ona bir kamuşın ucunda, sirkeye batırılmış süngeri uzattılar. (CK); Kolunu yana uzattı. (BBAR); Çarnna'çar neticeyi göze alıp bu dikenlerle kuşatılmış hazineye elimi uzattım. (GGKY); Örtündüğünüz paçavralar arasından kuru ve esmer kollarınızı uzatıyordunuz. (Y); Bu bahsi uzatıyoruz galiba. (UH); Elini uzattı. (H); Başımı çevirmeden paketi uzattım. (Y)</i>
uzatıl-				+						1	26	"Uzatma işi yapılmak."	<i>Bulaşıcı hastalıkların biçtiği yaşlı ve körpe vücutlar, bu mezbelenin üzerine uzatılıyor. (GGKY)</i>
uzlaş-										1	15	"Aralarındaki düşünce veya çıkar ayrılığını, karşılıklı ödümlerle kaldırarak uyusmak, karşılıklı anlaşmak ve mutabık kalmak, antant kalmak."	<i>O vakit politika ile mücerret ilim birbiriyle gayet kolay uzlaşırdı. (GTS)</i>
uzmanlaş-				+						1	17	"Uzman durumuna gelmek."	<i>Bir konuda uzmanlaştı.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(BBAR)
üfle-		+	+	+						3	26	“Dudakları büzererek soluğu bir şey üzerinde hızla vermek.” <i>Sayısız dudaklar onu maddesiz neylerden üflüyorlardı. (H); Mızıkaya üfledim. (UH)</i>
ünlen-				+						1	11	“Çağrılmak, yüksek sesle bildirilmek; ün sahibi olmak, ün kazanmak, meşhur olmak.” <i>Dağda bir eşkıya ünlendi miydi, Koca Ahmet gibi, diyorlardı. (GTS)</i>
üret-				+						1	273	“Aynı türden canlıları çoğaltmak; ekonomik bir etkinlik sonucu ürün elde etmek; mec. oluşturmak, yaratmak, meydana getirmek.” <i>Bu fabrikada çimento üretiliyordu. (GTS)</i>
üretil-				+		+				2	181	“Üretme işi yapılmak.” <i>Feodalite döneminde, basit meta üretimi, gittikçe yaygınlık kazanıyor, yani değişim amacıyla üretiliyordu. (GTS)</i>
ürk-										1	25	“Bir şeyden korkup sıçramak.” <i>Bu yüzden, doğruyu söyleyen muhalif sestem ürken her sistem kadar ondan ürktüler. (CK); Kafasındaki doktor kişiliğinin zedelenmesinden ürküyordu. (GGKY); Macide, onlar konuşurken bir köşede, elinde yün işi, dudaklarında tebessümün balı, onları dinler, latifelere güler, hiddetlerden ürkerdi. (H); Arkadaki meraklılar, Petir canavarını görmek için öndekileri ittikçe, öndekiler geri direniyor, canavara sokulmaktan ürküyorlardı. (Yİİ); Fakat kayığa atlarken, kendisine bir yığın cam eşya emanet edilmiş gibi ürktü. (H)</i>
ürküt-		+								1	11	“Ürküntü vermek.” <i>Ve bu beni ürkütüyordu. (K); O andan itibaren Suat'ın orada ve kendi aralarında bulunması onu ürküttü. (H); Hatırlatmam gerekiyor İttihatçıların Mezopotamya'ya göçmen Yahudileri yerleştirmek istemesi de İngilizleri ürküt müştü. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
ürper-				+			+			2	31	“Korku tiksinti üşüme vb. yüzünden tüylerin dikilip derinin nokta nokta kabarmasıyla ani titremek.”	<i>Türk olmuş bu topraklarda hangi ruh ürpermez! (GGKY); Bir gece yarısı aşağıdan, köy tarafından gelen bir gürültüyle ürperdik. (GGKY)</i>
üstele-		+								1	12	“Bir düşünce veya istek üzerinde durmak.”	<i>Burası küçük yer lütfen diye sızlanmaya başlayınca şef konuyu üstelememiş. (UH); Ne oldu diye üstelemedim. (UH); Menderes "Teşekkür ederim, uyumak istiyorum" deyince Berin Hanım çok üstelemedi. (E)</i>
üstelen-		+								0	92	“Üsteleme işine konu olmak.”	<i>Mehmet'in söyledikleri üstelenmesin. (GTS); Benim İstanbul'a götürülmem pek üstelenmedi. (GTS)</i>
üstlen-		+								0	92	“Üstüne almak, yüklenmek, deruhte etmek.”	<i>Bir çocuk sahibi olmakla, büyük bir sorumluluk üstlenmişti. (GTS)</i>
üşen-		+								0	11	“Kendinde bir gevşeklik duyarak bir işi yapma isteği olmamak, erinmek.”	<i>Bunun için Şeref Bey üşenmezdi. (UH)</i>
üşü-		+								0	39	“Isı yokluğundan azlığından veya ısı kaybından etkilenmek.”	<i>Vücudumdan ayrıldığı için müthiş üşüyordum. (H)</i>
ütüle-			+							1	15	“Ütü ile buruşukluklarını gidermek; Alevde tüyelerini veya kabuğunu yakıp gidermek.”	<i>Çakmak kıvılcım çıkardı, çıkarmasıyla pof diye gaz parladı ve zaten seyrek olan kirkpiklerimi ütüledi. (GTS)</i>
üz-			+							2	46	“Üzüntü vermek.”	<i>Disipline sığmayan mizacı yüzünden sık sık babaannesini üzüyordu. (E); Beni artık üzme. (KG)</i>
üzül-				+	+					2	124	“Üzme işine konu olmak, üzüntü duymak, kaygılanmak.”	<i>Bu mahalledeki kimsesiz kız çocuğunun haline üzülürdü. (BBAR); Şimdiye kadar yapamadığına üzülme. (K); Adile Hanım başka zaman olsaydı, Suat'ın hastalığına çok üzülürdü. (H); Fakat Nuran asıl Kütahya türkülerini bilmediğine üzülüyordu. (H); Yaralarının verdiği acıdan değil, onların bana bunca ilgisiz davranmalarına üzülmüştüm. (LBA); Mümtaz'a bakmayın, o sonbaharda kış yağmurunu düşünerek üzülür.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(H); İnsan çok ama çok üzülüyor. (LBA)
var-			+	+					2	309	“Erişebilmek istenen yere ayak basmak, ulaşmak.”	Konya'ya işgalin ilk günlerinde varmıştı. (BBAR); Namaz esnasında halsizliğim baygınlık derecesine vardı. (GGKY); Otele varacağım. (UH)
varıl-			+						1	35	“Herhangi bir yere ulaşmak.”	Şehre varılmıştır. (K)
vedalaş-							+		1	10	"Ayrılırken birbirine esenlik dilemek, esenleşmek."	Akşama doğru gözlerimiz, adı gibi gazi olan bu mübarek kaleyle vedalaşıyor. (GGKY)
ver-			+	+	+		+		4	3827	“Üzerinde, elinde veya yakınında olan bir şeyi birisine eriştirmek, iletmek.”	İsa'yu ilk kez diriliş sabahı, diğerlerine, o verecekti. (CK); Osman'ın vasiyetini aynen uygulayıp atölyeyi Turan'a vermişler. (UH); Bana bizzat kendisi en temiz nüshaları verdi. (CK); Saray kendi çevresinde oluşan şehre de adını vermiş. (GGKY); Kadınlara kap kaçak, tencere, portakal sıkma makinesi, kutularla sabun, bulgur, deterjan veriyorlar. (K); Ben artık sayısını unuttuğum kadar dosta bu randevuyu veriyorum. (CK); Bana bizzat kendisi en temiz nüshaları verdi. (CK); Bunun cevabını yaşlı bir teyze veriyor. (GGKY); Birlikte yem verelim. (UH); Allah lütfetti, sizin gibi etrafına yardımı esirgemeyen iyi öğrenciler verdi. (CK); Bizim oraya girmemiz yasak, disiplin cezası verirler. (K)
veril-			+	+					2	827	“Verme işine konu olmak.”	Gösterişli ve biraz tuhaf bir şekilde kendisine verilmişti. (K); Seminer soğuk bir salonda veriliyordu. (BBAR)

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
vidala-		+							1	11	“Vida ile tutturmak.”	<i>Demir çubuklarını yuvalarına soktu ve civataları vidaladı. (GTS)</i>
vur-		+	+			+			3	302	“Elin veya elinde tuttuğu bir şeyi bir yere hızla çarpmak, ses çıkarmak için bir şeyi hızlıca çarpmak, takmak.”	<i>Üşüdüm, ellerim cebimde kendimi yollara vurdum. (UH); Pencereden annesiyle babasının odasına girip babasının av tüfeğiyle kendini vurmuştu. (K); Serdar Bey taş briket ve oluklu kaplama malzemesiyle yapılmış gecekonduların kapılarını vuruyordu. (K); O zaman dalgalar güm güm vururdu. (CK)</i>
vurgula-		+	+						2	130	“Vurgu ile söylemek, dikkat çekmek, belirlemek.”	<i>Durumun ne kadar önemli olduğunu o yazısında vurgulamıştı. (GGKY); Çoğu kez, kişinin sözlü ve sözsüz mesajları, o anda farklı anlamları vurgular. (Yİİ)</i>
vurul-				+	+	+	+		4	48	“Vurma işine konu olmak.”	<i>Prof. Ali Ekmekçi, arsasını mafyaya satmadığı için Şişli'deki muayenehanesinde bacağından üç kurşunla vuruldu. (E); Burada, yüzü düşmana dönük, nice vatan mücahitleri savundukları kimselerin eliyle arkadan vuruldu. (Y); Cephede köyün iki civan delikanlısı göğsünden vurulmuşlardı. (CK); O gece bu semtte iki kişi vuruldu. (UH); İlin emniyet müdürü kalbinden vuruldu. (K); Tam kalkmak üzereyiz ki kapı usulca vuruldu. (GGKY)</i>
yadırga-		+							1	31	“Kendine yabancı gelen bir kimseye, duruma veya şeye alışamamak, ısınamamak.”	<i>Kayıt memuru da bu ağırbaşlı delikanlının yalnız gelmesini yadırgamadı. (BBAR); İki yıl önce geldiğim bu okuldaki çocukların en çok uykusunu yadırgıyorum. (K); Fakat çocuğunu çok sevmesine</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>rağmen ev, Fahir'i daima sıkılmış, karısının sessiz, yumuşak ve kendi alemine gömülmüş hayatını daima yadırgamıştı. (H)</i>
yağ-			+		+	+	+		4	66	“Yağmur kar dolu gökten düşmek.”	<i>Kar, burada büyük, göz doyuran tanelerle ağır ağır yağıyordu. (K); Herkesin unuttuğu bir yerdin ve kar sessizce dünyanın sonuna yağıyordu. (K); Dışarıda kar yağıyordu. (UH)</i>
yağdır-			+						1	11	“Yağmasını sağlamak.”	<i>Korumalar Teğmen Atıf'a da kurşun yağdırdılar. (E); Ağabeyler küçüklere buyruklar yağdırıyorlar. (LBA)</i>
yağla-			+						1	14	“Yağ sürmek; teknik Sürtünen iki yüzey arasına, kaymayı kolaylaştırmak için yağlı bir madde sürmek; argo dalkavukça övmek, yağ çekmek.”	<i>Asker tüfeğini yağlamıştı. (GTS)</i>
yağlan-		+							0	10	“Yağlama işi yapılmak, yağ sürülmek, yağ konulmak; yağ oluşmak; yağdan kirlenmek yağ sürünmek.”	<i>Kürekler yağlanmamış. (GTS)</i>
yak-			+		+				2	216	“Kına yakı vb sürmek; yanmasını sağlamak veya tutuşturmak, türkü ağıt vb bestelemek.”	<i>Çünkü, bu köylüler, beni gömmezler, bir derenin içinde köpeklere, kargalara yemlik bırakırlar ve kemiklerimi tezdek ateşinde yakarlar. (Y); Yolun ortasında arabayı yakmıştı. (UH)</i>
yakala-			+	+	+				3	200	“Bir kimseyi veya bir şeyi elle tutmak.”	<i>İki aydır hep gözümden kaçıyordum, beni sonunda yakaladı. (KG); Mustafa onu bileğinden yakalamıştı. (BBAR); Beni omuzlarımdan yakaladı. (Y); O gece Adile Hanım'ın sofrada kendisine ve Nuran'a iki üç bakışını yakaladı. (H); İstanbul'da, garip bir mazi daüissulası onu yakalıyordu. (H); Dayanamadım, hemen koşup elini yakaladım. (GGKY); Çok büyük bir şey, hiç değişmeyecek bir şey yakalamış. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
yakalan-			+	+						3	126	“Yakalama işi yapılmak.”	<i>Celal on üç on dört yaşlarında amansız bir hastalığa yakalanmıştı. (UH); Katil kaçtığı köyündeki evinin samanlığında silahıyla yakalanmıştı. (K); Ailenin diğer fertleri aynı yolu izlerken yakalanmışlar. (UH); Sevgililerin karşılıklı mektuplarını taşıırken bir gün bile yakalanmadı. (E); Kışkandıği öğretmenin parasını çalarken yakalanmış. (K)</i>
yakıl-	+									0	27	“Yakma işi yapılmak.”	<i>Büyücülüğün cezası ise diri diri yakılmaktı. (CK)</i>
yakın-			+	+	+					4	35	“Kına, yakı vb.ni vücudun bir yerine sürmek, koymak; sızlanmak, sızlanarak anlatmak, şikâyet etmek.”	<i>Bana her defasında sık sık gezememekten yakındır. (GGKY); Yaşı yetmiş beş bulan yaşlı doktor, bize İran'daki sıkıntılarında ayak üstü sohbetimizde yakındı. (GGKY); Ailece Saray'a yakındılar. (E); Rusya'nın koruması altındaydı. Avusturya-Macaristan imparatorluğu ise Almanya'ya yakındı. (E); Bazıları yakınıştı. (BBAR)</i>
yakınlaş-	+									0	14	“Yakın bir duruma gelmek, yaklaşmak; mec. aralarındaki ilgi, sevgi daha güçlü bir duruma gelmek.”	<i>Yer çok aşağılarda kalmış, gök yakınlaşmıştı sanki. (GTS)</i>
yakış-			+							1	82	“Güzel durmak iyi gitmek yaraşmak.”	<i>Bu ne kadar içli bir kelimedir böyle? Ve ki, Şems'e ne kadar iyi yakışmaktadır. (CK); Sıradan bir insanı tüketebilecek ne varsa, onlar Dostoyevski'ye yakıştı. (CK); Bilgi ve birikim, uğruna emek sarf edilen, size saltanat tacı görüntüsünde değil inanılmaz bir sadelik yakıştırdı. (CK); Makedonların pek de tanımadığı büyük şairimizin ismi, onun doğduğu bu şehirdeki koleje ne kadar da yakışmış. (GGKY); Bir felakete alay etmek bana yakışmadı. (H); Sen yalnız</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>köylü değilsin. Sen askerlik etmiş adamsın: Sana bu sözler yakışmaz. (Y)</i>
yakıştır-		+	+						2	24	“Yakışacak bir duruma getirmek uygun duruma koymak yaratılmak.”	<i>Ben sizi Erzurum'a yakıştırdım. (CK)</i>
yaklaş-			+	+		+			3	257	“Arada az bir aralık kalacak biçimde ilerlemek.”	<i>Bir başka gavur, Emine'ye bu sözlerle yaklaşıyor. (Y); Muhakkak ki o, sevgilisinde hiçbir roman kahramanının çizgisini aramadan, onu hiçbir musikinin tesadüf kadehinde tatmadan seviyor, düşünüyor ve ona ilk adam kudretiyle yaklaşıyordu. (H); O anda bana yaklaştı. (E); İşin sonuna yaklaşmışım. (UH); Nihayet Fahir'le metresi genç kadına yaklaştılar. (H); Eve geldiği zaman saat on bire yaklaşıyordu. (H); “Mümtaz, ne var, ne yok” diyen bir çehreyle yaklaştı. (H); İstasyon şefi gülererek yaklaşıyor. (UH); Onlar hiçbir zaman yaklaşmadılar. (BBAR)</i>
yaklaşıl-			+						1	12	“Yaklaşma işi yapılmak.”	<i>Bakanlık sertti, hocalar da sertti, ikisinin de pek yanına yaklaşılmıyordu. (BBAR)</i>
yaklaştır-		+	+						2	20	“Bir şeyi kendine yakın bir duruma getirmek, iki şeyi birbirine yakın duruma getirmek.”	<i>Ailesi onu bana hiç yaklaştırmadı. (UH); Ka da o iyi duyabilsin diye ahizeyi onunukine yaklaştırdı. (K); Çünkü sayfiye, şehir itiyatlarını kırar, bir yere gidemeyenleri</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>ise zaruri olarak birbirlerine yaklaştırdı. (H); Bu ültimatom İttihatçıları Almanlara yaklaştıracaktı. (E)</i>
yala-		+							1	21	“Bir şeyin üzerinden dilini sürüp geçmek.”	<i>Günün son ışıklarından bir kısmı eski Bizans kemerlerini yalıyordu. (K)</i>
yalvar-			+			+			2	36	“Birinden ısrarla kendine acındıracak sözlerle saygılı bir biçimde bir şey istemek.”	<i>Bu yüzden annesi hocaya yalvarmıştı. (BBAR); Belki yalvarmıyordun ya. (KG); Mümtaz: “Lütfen gidelim.” diye yalvardı. (H); Nuran Mümtaz'ı omuzlarından yakalayarak “Beraber ölelim” diye yalvardı. (H); Berin Hanım ağlıyordu, “Kurtarın!” diye yalvarıyordu. (E)</i>
yan-						+	+		2	263	“Birleşiminde karbon bulunan maddelerin kül durumuna geçerek yok olması.”	<i>Bir gecede iki bin lamba birden yanacakmış. (BBAR); Vahap oda transferini beceremezse yandık. (GGKY); Küçük bir elektrik ışığı sanki düşünülenle yaşananın arasındaki fark iyice görülsün diye yanıyordu. (H); Belki bir insan, ateşe attığımız bir kağıt kadar çabuk yanıyor. (H); Onlar tek başına büyük meşaleler, söndürülmesi unutulmuş fenerler ve lambalar gibi yanacaktı. (H); Hanyeri Matbaasının ışıkları yanıyormuş. (UH); Aman Mustafa ben yandım. (BBAR)</i>
yanaş-						+	+		2	43	“Bir şeyin bir kimsenin yanına gelmek.”	<i>Karanlık bir köşede adamın biri sana yanaşıyor. (Yİİ); Gazozcu Nurettin'in seyyar tezgahına yanaşırdı. (UH); Lakin hanım buna yanaşmadı. (GGKY); Bari everelim de başını bağlayalım demişler, yanaşmamış. (UH); Bak nevalemi getirmiş diye yanaşırlardı. (UH); Evi haberdar edilen müdürü beklerken, bir servis aracı yanaştı. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yanıl-			+						1	61	“Atlanmak, tanımamak.”	<i>Uzun vadeli planında bir bakıma yanılmıştı. (BBAR); Ka, yanılmıştı. (K); Ekrem Beyazıt yanılıyordu. (BBAR); Eğer, bazı kimseler, bunu benliğin bir çeşit kurtuluşu gibi göstermek istemişlerse yanılmışlardır. (Y)</i>
yanıtla-		+							1	36	“Cevaplamak.”	<i>Bakın bazıları bu soruyu nasıl yanıtladılar. (LBA)</i>
yankılan-			+						1	22	“Ses vermek, ses çıkarmak, yankı durumunda geri dönmek, aksetmek.”	<i>Savaşçıların kahkahaları odada yankılandı. (E)</i>
yansı-			+						1	106	“Işık dalgaları yansıtıcı bir yüzeye çarparak değiştirmek aksetmek.”	<i>Çok konuşulmasına karşın bu konu Yasstada davalarına yansımadı. (E); Bu dalgalanma onun Yunus yorumlarına da yansımıştır. (YE)</i>
yansıt-		+	+	+	+				4	105	“Işık ses vb. geri göndermek, aksetmek.”	<i>Birbirine zincirlenen parça parça tablolar, orada bize bir köy çevresini yansıtıyor. (Y); Öz, yetmiş yıl öncenin özüydü ama kutlama biçimi bugünün insanını yansıtıyordu. (LBA); Semah töreni insanları eşit kılıcı bir düzeni yansıtır. (YE); Öyle bir kuyumculuk ki, tek maddeden çeşitli parıltılar yansıtacak. (YE); Öyle bir kuyumculuk ki, çeşitli parıltılar yansıtacak. (YE)</i>
yansıtıl-				+					1	16	“Yansıtma işi yapılmak.”	<i>İşığın soluk parıltısı seramik duvarlar tarafından yansıtılıyordu. (GTS)</i>
yap-		+	+						2	5189	“Ortaya koymak, meydana getirmek.”	<i>İrmağın karşı yakasında uzanan nahiyede galiba bir zahire tüccarının katipliğini yapıyordu. (UH)</i>
yapıl-			+	+					2	1913	“Yapma işine konu olmak.”	<i>Ülkemizde bitmez tükenmez bir eğitim seferberlikleri yapılır. (UH); Zeynelabidin Paşa Camii, 18.yy'ın ikinci yarısında yapılmış. (GGKY); Müslüman düğünü müziksiz ve haremlik selamlık tarzında yapılıyor. (GGKY); Hep bildiğimiz teknikle mi yapılıcağı? (CK); Yatak asker titizliğiyle yapılmış. (K); Çocuk için hiçbir</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>hazırlık yapılmamıştı. (BBAR); 1993'ten sonrasının hesabı henüz yapılmadı. (CK); Telefonların dökümü ise kolay yapılmıyor. (CK); Börek bizdeki gibi yağda kızartılarak servis yapılıyor. (GGKY)</i>
yapılan-				+					1	14	“Yapı özelliği kazanmak, oluşmak.”	<i>Çağın ihtiyaçlarına göre sendikalar yeniden yapılacak. (GTS)</i>
yapış-			+		+	+			3	55	“Yapışıcı olan veya yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey, bir yere tutunup kalmak.”	<i>Çocuğun takkesi sıcağın altına yapıştı. (BBAR); Nuran'ın sesinden Tab'i Mustafa Efendi'nin hüznünü kabullenmiş, onunla genç adamın tenine yapışmıştı. (H); Gidenin arkasından ağlıyor, “Gitme!” diye eteklerine yapışıyoruz. (H); Koluma yapıştı. (GGKY); Müşteriyi kaçıracağını anlayan bizimki sülük gibi yapıştı. (GGKY)</i>
yapıştır-			+	+					2	42	“Yapışmasını sağlamak; yaklaştırmak, birbirine dayamak; <i>mec.</i> hızlı bir biçimde yazmak; <i>mec.</i> gecikmeden karşılık vermek veya gerekeni yapmak.”	<i>İri gövdesini tahtaya yapıştırdı. (BBAR); Kızım Adana'daki basket maçlarına gitmek ister, bense Hayırı yapıştırdım. (LBA); Aculara etiket yapıştırdı. (KG)</i>
yapıştırıl-				+					1	13	“Yapıştırmak işi yapılmak.”	<i>Bir de mekan edindiğim en temiz yatağın başucuna yapıştırılmış. (KG); Kırılan camlara kağıt parçaları yapıştırılmış. (GGKY)</i>
yaptır-			+	+	+				3	174	“Yapmasını sağlamak, yapmasına imkan vermek.”	<i>Bir Cenuplu mektep arkadaşı, şehirlerinin, kurtuluş bayramı için bir abayı 50 altına yaptırmıştı. (H); Mustafa İnan Teknik Üniversite'de ilk doktorayı yaptırmıştı. (BBAR); Savaşı kazandık mı, seni alıp bu şehre götüreceğim ve orada düğününü yaptıracağım. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
yaptırıl-				+	+					3	15	“Yaptırma işin konu olmak.”	<i>Bu güzel eser 1833'te Abdurrahman Paşa tarafından yaptırılmış. (GGKY); Buna göre eser yaklaşık 150 sene önce Çıplak Hasan isimdeki biri tarafından yaptırılmış. (GGKY); Bu cami Türk hayırseverler tarafından yeniden yaptırılmış. (GGKY)</i>
yar-	+									0	16	“Uzunlamasına bölüp ayırmak.”	<i>Ummadığın taş baş yarar. (GGKY)</i>
yara-			+	+						2	146	“Bir şeye yararlı olmak.”	<i>Bütün öğrettiklerin burada ona yaramadı. (GGKY); Fakat hiçbir işe yaramıyorlar. (H)</i>
yarala-		+		+	+					3	15	“Silah bıçak vb. araçla yara açmak.”	<i>Kıstırıldığı tomruk, kendisiyle aynı düşüncüyü paylaşanlar tarafından çiçeklerle süslenmiş olsa da, bu olay Defoe'yu derinden yaraladı. (CK); Ne zindanlar ne Afrika'nın Fizan çöllerindeki sürgünlük hayatı o dönemde genç idealistleri yaralamadı. (E)</i>
yaralan-				+		+				2	38	“Yaralama işi yapılmak.”	<i>O kadar çok savaş cephesinde bulunan Rafet Paşa, seçim gezisi için gittiği Trakya'da bir çocuğun trene attığı taşın gözüne gelmesiyle yaralandı. (E)</i>
yararlan-							+			1	239	“Kendine yarar sağlamak, faydalanmak, istifade etmek.”	<i>Kalabalıktan yararlandı. (BBAR); Nur Baba romanını yazarken gözlemlerinden yararlandı. (Y); Mason ve Siyonist olmakla suçlayarak İttihatçıları gözden düşürmek için başta basın olmak üzere İngilizler tüm propaganda metotlarından yararlandılar. (E); Dördüncü gözlem için Çetin Altan'ın bir yazısından yararlanacağız. (Yİİ)</i>
yarat-		+		+						2	496	“Din. Allah, olmayan bir şeyi var etmek.”	<i>Byron'un ruhunda bir özdeşleşim sarsıntısını yarattı. (CK); Belki de çocuk bu sıkıntı günlerini hatırlamağa çalışsa çalışsa zihninde bu zaman boşluğunu kendisi yaratmıştı. (H); Her çeşit insana sevimli</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>görünerek kendi efsanesini yaratmıştır. (BBAR); Yaşıyorum diye başka ölümler yaratıyordu. (H); Tabir caizse siz yaratıyorsunuz. (H)</i>
yaratıl-	+								0	82	“Yaratma işine konu olmak.”	<i>Aslında insanlar hizmet için yaratılmıştır. (BBAR); Siz bilime hizmet için yaratılmışsınız. (BBAR); Güven duyulan kişi, kendini daha açar; derin ve yakın bir ilişkinin doğması ortamı yaratılır. (Yİİ)</i>
yargıla-		+							1	23	“Yargıç, bir karara varmak için davalı ile davacıyı dinleyerek sonuca varmak, <i>mec.</i> herhangi bir kimse, şey, konu ve benzeri ile ilgili olumlu veya olumsuz görüş belirtmek.”	<i>Etrafımda, uzun bıyıklı, uzun püsküllü Efzunlar bir çember çevirmiş, beni yargılıyorlar. (Y); Kimseyi yargılamıyorlar. (LBA)</i>
yargılan-	+								0	19	“Yargısı yapılmak.”	<i>Bununla beraber, bir gün yine haşhaşla yakalanırsa, bir sabıkalı olarak yargılanacaktır. (GTS)</i>
yarış-			+						1	69	“Üstünlük kazanmak amacıyla bir yarışmaya katılmak; bir yarışmada başkalarından üstün olmak için çaba göstermek; başkalarından üstün olmaya çalışmak, rekabet etmek.”	<i>Çocuklar aralarında yarıştılar. (GTS)</i>
yasakla-		+	+						2	28	“Bir şeyin yapılmamasını istemek.”	<i>Ve ne yazık ki Türkiye daha ileri yıllarda, “Kızılıklar oldu mu, selelere doldu mu” türküsünün bile komünizm propagandası yapılıyor diye radyoda söylenmesini yasaklayacaktı. (E)</i>
yasaklan-			+	+					2	38	“Yasak edinmek, yapılmaması buyurulmak veya istenmek.”	<i>O kadar ki burada bulundurulması, okunması şiddetle yasaklandı. (CK); 15 aralık 1941'de 769 Rumen Yahudisi'ni taşıyan Struma gemisinin İstanbul'a yolcu indirmesi yasaklandı. (E); Bu arada CHP'nin yayım organları Ulus ve Akis'in basımı yasaklandı. (E); Bazı sözler yasaklanmıştı. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yaslan-		+							1	21	“Dayanmak, yasa bürünmek.”	<i>Arada sırada, çok nazlı olmasını istediği muhakkak olan bir sesle yavaşça gülüyor, sonra kadehini yakalıyor, birkaç yudum içiyor, tekrar erkeğin omuzlarına yaslanıyordu. (H)</i>
yaşa-		+	+			+	+		4	1442	“Canlılığını, hayatını sürdürmek.”	<i>Rusya'nın ünlü tenkitçisi Dostoyevski'yle aynı sıralarda yaşadı. (CK); İpek orada Karpalas Oteli'nde babası ve kız kardeşiyle yaşıyordu. (K); On ramazan boyunca bu şehrin manevi güzelliklerini yaşadım. (GGKY); Böylece bir Üsküp evinde kalma fırsatını yaşadılar. (GGKY); Mustafa çocukluğunu yaşayamamıştı. (BBAR); Doktorun ağzından zatürree kelimesini duyduğu andan itibaren, garip bir teheyyüç içinde yaşıyordu. (H); Hocalar endişelerle yaşarlar. (BBAR)</i>
yaşan-			+						1	283	“Yaşama işi yapılmak.”	<i>Böyle bir yaklaşım sergilersek, haklı olarak isyan edecek ve bu tür yanlış düşünceler sonucunda karşılıklı mutsuzluklar yaşanacaktır. (LBA); Aslında meşrutiyetin ilk günlerinde İttihatçılar ile Prens Sabah grubu arasında sıcak ilişkiler yaşanmıştı. (E); Başka biri mi konuşuyor diye ayrı bir şaşkınlık yaşıyor. (UH); O zamanlar tek parti dönemi yaşıanıyordu. (BBAR); Burada da tıpkı nabız yüz yirmide ve hararet kırta iken olduğu gibi, başka türlü ve çok güç, yahut hiç olmazsa çok derin yaşıanıyordu. (H); Osmanlı Devleti ile Osmanlı halkının yoksullaştığı, İzmirli bazı ailelerin ise giderek</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												zenginleştiği bir süreç <i>yaşanıyordu.</i> (E)
yaşanıl-			+						1	20	"Herhangi bir kimse yaşamak."	<i>Öyle yerde yaşanılır mı?</i> (GTS)
yaşat-			+						1	59	"Yaşamalarını sağlamak veya yaşamalarına imkân vermek; <i>mec.</i> daha iyi ve zengin bir hayat sürmesini sağlamak; <i>mec.</i> keyiflendirmek, mutlu etmek; <i>mec.</i> sürdürmek, devam ettirmek."	<i>İki asırdır siyasi hadiseler bizi bir nevi gemi nizamı altında yaşatıyor.</i> (H)
yaşlan-	+								0	46	"Yaşı ilerlemek, ihtiyarlamak."	<i>Belki de artık yaşlandım.</i> (K)
yat-			+	+	+	+			4	380	"Bir yere veya bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak."	<i>Annesiyle alelade bir kubbe altında ve bir yığın çini içinde yatıyor.</i> (Y); <i>Yemek masasının üstüne yattı.</i> (BBAR); <i>Onlar damda yatarlardı.</i> (BBAR); <i>Bir köşe tenhalığında yalnız yatıyor.</i> (CK); <i>Fakirler bunaltıcı sıcaklarda evlerinin düz damlarının üstünde, açıkta yatarlar.</i> (BBAR); <i>Bir ay vardı ki evinde yatmamıştı.</i> (H); <i>Akşamdan yatıyordu.</i> (BBAR); <i>Tam on beş yıl yattı.</i> (CK); <i>Daniel Defoe, kırk üç yaşındayken kiliseyi eleştiren bir şüirinden dolayı dokuz ay hapis yattı.</i> (CK)
yatır-		+	+	+					3	93	"Bir kimsenin bir yere yatmasını sağlamak."	<i>"Onu hastaneye yatırdıktan sonra vazifeme döneceğim" demişti.</i> (E); <i>Hastayı bir gece o harabenin kuytusunda yatırırlardı.</i> (UH)
yatırıl-			+		+				2	34	"Yatırma işi yapılmak."	<i>Fakat yolculuğun gecesi bastırıp da handa yer bulunmadığından İsa bir yemliğe yatırıldı.</i> (CK)
yatış-								+	1	15	"Yatışmak hızı etkisi azalmak,	<i>Kalabalık o konuştuktan sonra</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
											aşırılığı geçmek.”	<i>yatıştırmıştı. (K)</i>
yatıştır-		+	+	+					3	16	“Bir kargaşayı ayaklanmayı bastırmak.”	<i>Onun kızgınlığını bu kış gecesinde ancak annem yatıştırdı. (UH); Yakıp yıkarken hayvanlaşan insanlar, ateşle, talanla teskin edemedikleri kötü hırslarını, nihayet hayvanlığın en yüksek bir ifadesi olan cebri temellikle yatıştırdılar. (Y)</i>
yavaşıla-		+							0	15	“Yavaş gitmeye başlamak hızını azaltmak.”	<i>Tiren yavaşıladı. (UH); Çocuk iyice yorulmuş, artık yavaşılamıştı. (GGKY); Suat'ın çehresi veya adı etrafında her şeyin baş döndürücü bir süratle o sifira doğru gidişi bile yavaşılamıştı. (H)</i>
yavaşılat-		+							1	13	“Yavaşılamasını sağlamak, yavaşılamasına yol açmak, hızını kesmek.”	<i>Ama bir çok kişiyi öncelikle donmamayı veya açıklıktan ölmemeyi düşünmeye zorlayan kış hızlı bastırılmış ve savaşı yavaşılatmıştı. (GTS)</i>
yay-		+	+						2	69	“Bir şeyi açarak düzelterek bir alana sermek, dağıtmak, koyun inek vb. otlatmak, sınırı genişletmek.”	<i>Onu temizlemeye geldiği söylentisini yaymışlar. (K); Dine dayalı bir devlet kurma fikrini yaymıştı. (K); Mumların ortasına bir gazete yaymış. (UH)</i>
yaygınlaş-			+						1	59	“Yaygın duruma gelmek, yayılmak.”	<i>Kapitalist dünyada, grev hareketi, yaygınlaşıyor. (GTS)</i>
yaygınlaştı r-			+						1	11	“Yaygın duruma getirmek.”	<i>Zamanla Cumhuriyet hükümetleri belirli bir plan çerçevesinde önce radyoyu daha sonra da televizyonu ülke çapında yaygınlaştırmışlardır. (Yİİ)</i>
yayıl-			+	+	+				3	170	“Yayma işine konu olmak.”	<i>Oradan dal dal etrafa yayılıyordu. (H); Ve bu değişirici füsün, oradan bütün hayata yayılırdı. (H); Komünizmin bölgede yayılmasını önleyecek tek sağlam kalenin Türkiye olduğunu bilmiyorlar mıydı? (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yayımla-		+	+						2	110	"Kitap, gazete, dergi vb. şeyleri basmak ve dağıtmak, neşretmek, dinlenilecek, görülecek şeyleri radyo ve televizyonla sunmak, bildirmek, duyurmak, resmen bildirmek, açıklamak, ilan etmek."	<p><i>Hayatının eserini yayımladı. (CK); "Kiralık Konak, Nur Baba" adlı romanlarını yayımlamış. (Y); 1861'de Rus köylülerine seslenen bir beyanname yayımladı. (CK); İlk yazısını şehir gazetesinde yayımladı. (K); Dreyfus'un yeniden yargı karşısına çıkarılması için, Emile Zola cumhurbaşkanına hitaben l'Aurore gazetesinde bir açık mektup yayımladı. (E)</i></p>
yaz-		+	+	+		+			4	886	"Söz ve düşüncüyü özel harflerle anlatmak, yazıya dökmek, yazıyla bildirmek."	<p><i>Defterin üzerine Latin harfleriyle "Eskişehir" sözcüğünü yazıyor. (GGKY); Mümtaz, oyunu bozmamak isteyenlerin sabrıyla bir kağıda adresini yazdı. (H); Türk okuyucusunun pek az tanıdığı bir şiirde karın hayatta bir kere rüzgarlarımızda da yağdığını yazmıştı. (K); Mektuplar dedim de, her yeni yılın ilk mektubunu size yazardım. (CK); Gemiler geçmeyen bir unmanda o güzel kalemle yine yazıyordu. (CK); Kars'ta belediye başkanının öldürüldüğünü ve kadınların intihar ettiğini bütün İstanbul gazeteleri yazmışlar. (K); Ansiklopedi fasiküllerinin o güne kadar çıkmış olanlarının hepsini 50'şer kuruştan öğrencilere vereceğini yazıyordu. (CK); Daktilosunda geceler boyu taka-tuka bir şeyler yazardı. (UH); O ne yazdırdı, ne yazdı. (CK); Neler söylediniz, neler yazardınız? (CK)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yazdır-	+								0	28	“Yazma işini yaptırmak.”	<i>O okuma yazma bilirdi ama ne yazdı ne yazdırdı. (CK)</i>
yazıl-			+			+	+		3	227	“Yazılmak işi yapılmak, kaydolmak.”	<i>Pembe, mavi, beyaz, sarı kağıtlarda, muntazam, adeta nar gibi, dış dış yazıyla yazılmıştı. (H); Tunus telaffuzuyla “Kemel” şeklinde yazılıyor. (GGKY); Şiir az önce Ka'nın tanık olduğu malzemeye yazılmıştı. (K); Ee, burası küçük bir kasaba, ayak üstü her kişi için bir sürü senaryo yazılır. (UH)</i>
ye-		+						+	2	1511	“Ağızda çiğneyerek yutmak; aşındırmak; kemirmek; delmek; ısırmak; batmak, çizmek, kötü bir duruma uğramak; hakkı olmayan bir şeyi kabul etmek, harcamak tüketmek, yasal yoldan cezalandırılmak; birine alacağını vermemek, ödememek.”	<i>Bizimki de şerbeti hasıra bulaşmış makruzeyi afiyetle yiyor. (GGKY); Tunuslu da bizim Karadenizli gibi denizden çıkan her şeyi yiyor. (GGKY); Ürgüplü ilk gün kuru fasulye yedi. (UH)</i>
yedir-		+	+						2	32	“Yemesini sağlamak, ağzına yiyecek vermek beslemek karnını doyurmak.”	<i>Diğer işçilerin de birçoğu gün boyu kazandıklarını akşam metro kapularındaki aşüftelere yedirmiş. (GGKY); Bütün samanları, hayvanlara yedirirler. (Y); Ona zahmetine mükafat olarak biraz yemek yedireceğiz. (H)</i>
yeğle-		+							1	34	“Diğerlerinden üstün görüp tercih etmek.”	<i>Kapısının tam önünde, eşiğinde, kafiyesinde gördüğü Şems'in kanını daima hatırasında taşısa da, onun kaybolduğuna inanmayı ve gayb makamının şiirini böyle yazmayı yeğler Mevlana. (CK); Mitolojinin gölgesinde boy veren Grek dünyası da sistemin gidişatı için zararlı gördüğü, eğer öldürmeyecek veya köleleştirmeyecekse, toplumdan uzaklaştırmayı yeğler. (CK); Hangi konuda konuşulursa konuşulsun, kimi insanlar kesin bir ifade kullanmayı yeğlerler. (Yİİ); Oysa sorulan soruyu</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASITA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												<i>doğrudan cevaplayabilir, gerekli bilgiyi verebilirdi, ama bu baba daha önemli bir şeyi, düşünmesini öğretmeyi yeğlemiştir. (LBA); Çocuklarına bir hizmet vermeyi yeğlemiştir. (LBA)</i>
yelten-		+							1	12	“Yapamayacağı bir işe girişmek, özenmek, heves etmek, meyletmek.”	<i>Bu cehaletinizi bilmeden muharrirliğe yelteniyorsunuz. (GTS)</i>
yen-		+	+	+					3	120	“Yemek işine konu olmak, aşınmak; <i>mec.</i> üstesinden gelmek; tutmak, bastırmak.”	<i>Fizyolojik rahatsızlığına rağmen Tülin, güçlü kişiliğiyle tüm sorunlarını yendi. (E); <i>Yemek, sokakta yendi. (GGKY); Asıl karşımıza çıkan odur, diye düşündü, asıl güreşeceğimiz ve hiçbir zaman yenemeyeceğimiz. (H)</i></i>
yenil-			+						1	60	“Yeme işi yapılmak veya yeme işine konu olmak.; savaş veya yarışmada karşısındakinden aşağı durumda kalmak, kaybetmek, mağlup olmak; <i>mec.</i> bir işte, bir uğraşta başarısızlığa uğramak, kaybetmek.”	<i>Aslında onlar yenilmişlerdi. (GTS)</i>
yenile-		+	+						2	48	“Bir kimse veya bir şeyin yerine yenisini koymak.”	<i>DP hükümeti, 30 mart 1951'de yapılan İş Bankası genel kurulunda, idare meclisinin tümünü yeniledi. (E)</i>
yenilen-	+								0	60	“Bir şeyin yerine yenisi konulmak, bir iş bir kez daha yapılmak; tekrarlanmak.”	<i>Paşa Emin Efendi'yi istememiş, seçimler yenilenmişti. (E)</i>
yerleş-			+	+					2	123	“Yerine iyice oturmak, yer bulup oturmak, bir iş yerine başlamak.”	<i>Pelvan Süliüman Eyüp Sultan'da bahçeli ahşap bir eve yerleşmiş. (UH); Bu tavsiyeye uyarak gölün tam kıyısında ucuz bir otele yerleştik. (GGKY); <i>Hele bir kere bir yalı bulup yerleşin. (H); Bir vaziyet bir kere yerleşmesin. (H)</i></i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yerleştir-		+	+	+					4	137	“Yerleşmesini sağlamak, yerine koymak; <i>mec.</i> tokat şamar vurmak, söz veya cevabı tam sırasında söylemek.”	<i>Tezgahını kurmuş, ranzasının yanı başındaki küçük masaya daktilosunu yerleştirmişti. (UH); Sen insanı kainatın içine layıkıyla yerleştirmiyorsun. (H); Şah bizimkileri özel muhafız alayı yapmış ve görüp Erdebil'de Şeyh Safi Dergahı'nın çevresine yerleştirmiş. (GGKY); Mısır'a yerleştiler. (E)</i>
yerleştiril-	+								0	107	“Yerleştirme işine konu olmak.”	<i>Başı omuzlarının arasına sanki boyunsuz yerleştirilmiş. (GTS)</i>
yeşer-				+	+				2	15	“Bitkiye yaprak vermek, yapraklanmak, yeşil renk almak, yeşillenmek.”	<i>İslam da yeniden sizin içinizde yeşersin. (GGKY)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yet-		+							1	274	“Bir gereksinimi karşılayacak nitelikte olmak, yeterli.”	<p><i>İktidarının sarsılmazlığını göstermek mecburiyetinde olan kiliseye yetmedi. (CK); Bu, Rusların kalbini çelmeye yetmiş. (GGKY); Sonra bu manzara iki insan ve iki hayat tarzı arasındaki farkı tek başına anlatmaya yetiyor. (GGKY); İşte, bu mihnet ve meşakkat ocağında, bin türlü afetten arta kalan otuz üç yıllık viran varlığında, bir kapkara eşek sıpası, bir canlı oyuncak, bana, aynı mutluluğu vermeye yetiyor. (Y); Türk destan dili, veya Türk halk edebiyatının dili, yeni Müslüman ideolojisinin dili değildi, İslam uygarlığını anlatmaya yetmiyordu. (YE); Kaleminin ucu kırıldı, kelimeler yetmedi. (CK); Zararı yok, kravat ve ceket yeter. (BBAR); Fakat, bütün bu tarihi tahayyüllere rağmen, insanın gene bunlardan destani bir şey bulmaya gücü yetmiyor. (Y)</i></p>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALINHÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yetin-						+			1	87	“Bir şeyin kendisi için yeter bularak daha çoğuna gerek görmemek, kanaat etmek.”	<i>Nikah, sünnet davetiyesi, kartvizit ilanı ve fatura basmakla yetinmemişlerdi. (UH); ...Şimdilik resimsiz romanla yetinelim. (BBAR); Hadi, günaha girmeyelim de duyduklarımızı nakletmekle yetinelim. (GGKY); Nihayet tabloyu almaktan vazgeçiyor, çektiğimiz fotoğrafıyla yetiniyoruz. (GGKY) Demek ki, korunmak için yalnız evlerine kapanmakla yetinmişler. (Y); Subay, yüziime sert sert bakmakla yetindi. (Y); Doktor Nâzım ve arkadaşları gelişmeleri "elleri kolları bağlı" bir şekilde sessizce İzmir'den izlemekle yetiniyorlardı. (E); Mısır'la tarihsel bağlan olan bu ülkeler İsrail'i kınamakla yetindiler. (E); Bu nedenle kitle iletişiminin sosyo-kültürel değişme ve toplumsal kalkınmayla ilişkilerine genel hatlarıyla ve kısaca değinmekle yetineceğiz. (Yİİ)</i>
yetiş-			+	+	+		+		4	125	“Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak; vaktinde tamam olmak.”	<i>Bilginler de kendi kendine yetişti. (BBAR); Ne de olsa serde gerçek çeyrek pehlivanlık var; davullu zurnalı, pehlivanlı köy düğünlerine yetişmiş. (GGKY); Biz dünyaya yetişeceğiz. (H); Mustafa, Anadolu'nun garip ve leyli meccani kaderinin içinde yetişmişti. (BBAR); Babam tam bu sırada Hızır gibi yetişti. (UH); Ailemizden çok esnaf yetişti. (UH); Bütün Kırım uleması bu medreseden yetişmiş. (GGKY); Böylece çekingen, sebatsız ve yetersiz gençler yetişiyormuş. (LBA)</i>
yetiştir-		+	+						2	97	“Birinin bir şeyi gitmekte veya gitmek üzere olan bir kimse veya şeye ulaştırmak ulaşmasını sağlamak;	<i>Onu zor şartlarda yetiştirmişler. (BBAR); Bahçeyi alın teri dökerek</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
											vaktinde hazır olmasını sağlamak.”	<i>yetiştirdik.</i> (UH); <i>Elindeki narı yetiştirmiş.</i> (GGKY); <i>Bir sürü usta, kalfa, çırak yetiştirmiş.</i> (UH)	
yetiştiril-										1	44	“Yetiştirme işi yapılmak; eğitilmek.”	<i>O istidaila yetiştiriliyordu.</i> (GTS)
yığ-			+							1	11	“Bir tepe oluşturacak biçimde üst üste yığmak, biriktirmek.”	<i>Tren durur durmaz hemen bütün yolcular inip etrafa dağılıyorlar, rast geldikleri ağaç dallarını kesiyorlar ve getirip lokomotifin platformuna yığıyorlardı.</i> (Y); <i>Kitaplarımı, kağıtlarımı darmadağın odanın ortasına yığıdılar.</i> (Y); <i>İçindekileri odamın ortasına yığıdılar.</i> (Y)
yığıl-			+	+						2	31	“Yığma işine konu olmak, yığma işi yapılmak, çok sayıda birikmek toplanmak.”	<i>Gökyüzünde beyaz bulut kümeleri birbirinin üstüne yığılıyor.</i> (Y)
yık-		+				+				2	65	“Dağıtmak, bozmak.”	<i>Evini zorla yıktılar.</i> (UH)
yıka-		+				+	+			3	130	“Su veya başka sıvı kullanarak bir şeyi temizlemek.”	<i>Emine, İsmail'den vaz geçip benim olsa, onu önce bir iyi yıkardım.</i> (Y); <i>Altından kanlı bezler çıkarıp, kaynar suyla elini yıkarlardı.</i> (UH); <i>Annem tulumbadan su çeker, elimi yüzümü yıkardı.</i> (UH); <i>Askerler döke saça el yüz yıkarlardı.</i> (UH)
yıkan-				+				+		2	92	“Yıkama yapılmak veya yıkama işine konu olmak.”	<i>Ara sıra iki bulut aralanıyor, cadde üstünde, evlerin kiremitlerine varıncaya kadar her şey aydınlanıyor, elektrik tellerinde, tepeleri alagarson kesilmiş belediye fidanlarının yapraklarında titreyen damlaların kısacık hayatını sadece aralarından geçtiği için bir inci rüyası yapıyor; her şey, herkes çocukça orada yıkanıyordu.</i> (H)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
yıkıl-			+	+						3	103	“Yıkma işine konu olmak.”	<i>Ve koskoca adam bir eli karnının üstünde, adeta sürünerek, yukarıya kadar çıkmış ve orada sofada, yere yıkılmıştı. (H); Bu talep ağızdan çıkar çıkmaz salon dakikalarca süren bir alkış seliyle yıkılıyor. (GGKY); Ne yazık ki bu tarihi eser uzun müddet metruk bırakılmış ve geçen sene tamamen yıkılmış. (GGKY); Ve zaten sıkı sıkıya bağlı olduğu medeniyet yıkılmış. (H); Durmadan yanıp, durmadan tutuşuyoruz; durmadan yağmaya, talana, durmadan eza ve hakarete maruzuz; her dakika doğrulup her dakika yıkılıyor. (Y); Evliyazade Hanı yağmalanmış ve yakılmıştı. (E); Mancınıklara taş konup atılır, kaleler yıkılır. (YE)</i>
yıpran-	+									0	35	“Zamanla veya çok kullanılma sonucu aşınmak, eskimek.”	<i>İnsan yaşıyor, yıpranıyor, yok oluyor. (K)</i>
yıprat-		+								1	15	“Yıpratmış duruma getirmek eksiltmek.”	<i>Doktorcuğum, bize bağlı subayların adlarını mahsus bu tür dedikodular çıkararak yıpratıyorlar. (E)</i>
yırt-		+			+					2	27	“Vücudu kanatacak kadar derin çizmek.”	<i>Ve belki de bu yüzden, mektupları yavaş yavaş yırttı. (H)</i>
yırtıl-					+	+				2	15	“Yırtma işi yapılmak veya yırtma işine konu olmak.”	<i>Ceketi orada çiviye takılmasıyla yırtıldı. (CK); Kaburga kemikleri incinmiş, ayağı yırtılmıştı. (E)</i>
yinele-		+								2	35	“Bir işi bir kez daha yapmak tekrar etmek.”	<i>Hüseyin Hüsnü Paşa, padişaha kararlı olduklarını saygılı bir dille yineledi. (E); Uyarılara, katkılara açık olduğumuzu bir kez daha yineleyelim. (Y)</i>
yinelen-	+									0	26	“Yineleme işi yapılmak, tekrarlanmak.”	<i>O akşam anıları yineleniyordu. (GTS)</i>
yit-				+						1	14	“Yok olmak ortadan kaybolmak.”	<i>İstanbul'da her şey gibi yıldızlar da yitiyordu. (CK)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yitir-		+							1	131	“Yitirmek işi, kaybetmek.”	<i>Daniel Defoe, tutunduğu her şeye olan inancını yitirdi. (CK); Ardından bir de yeniçerilerin "başbozruk zanaatlarında" çalışmasına izin verilince, bu kurum durmadan gelir-gider kâr-zarar hesabı yapan bir ticarî ocağa dönüşüyor, hem savaşma arzusunu hem de savaşma gücünü yitiriyordu. (E); Belki ileride olur ama sana söylemeyeceğim, çünkü güvenimi yitirdin. (LBA)</i>
yoğrul-						+			1	15	“Yoğurma işi yapılmak veya yoğurma işine konu olmak; <i>mec.</i> özellikleri, nitelikleri birbirine karıştırılmak; metal kap bir yere çarparak bir yanı eğrilmek, yamulmak; <i>mec.</i> bazı konularla sürekli uğraşma sonucu deneyim sahibi olmak.”	<i>Antakya'nın taşı, toprağı, efsane ve tarihle yoğrulmuş. (GTS)</i>
yoğunlaş-			+	+					2	51	“Yoğun duruma gelmek.”	<i>22 Temmuz günü yapılan üçüncü duruşma, Doktor Nâzım'ın neler yaptığı üzerine yoğunlaştı. (E); Bizim asıl mesaimiz, bu kütüphanede mevcut yaklaşık 200 Türkçe yazma eser üzerinde yoğunlaşıyordu. (GGKY); Asıl dini faaliyetler gerek merkezi oluşu, gerekse maddi imkanlar, Ufa mescidinde yoğunlaşıyor. (GGKY)</i>
yoğunlaştır -		+							1	17	“Yoğun duruma getirmek.”	<i>Sultan Vahideddin de İngilizlerin güvenini kazanabilmek için İttihatçılar üzerindeki baskıyı yoğunlaştırdı. (E)</i>
yoğur-				+					1	25	“Bir kişiye istenen yetenekler kazandırmak.”	<i>Annesi ertesi gün başlayacak uzun yolculuk için mutfakta hamur yoğuruyordu. (BBAR)</i>
yokla-		+	+	+					3	28	“El ile dokunarak incelemek.”	<i>Zihnimde onunla ilgili bilgileri yokluyorum. (GGKY); Tekrar alıcı gözüyle odayı yokluyorum. (GGKY); Ben burnumu uzatıp içeriği yokluyorum. (GGKY); Adalelerimi yokluyorum. (H)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yolla-		+	+						4	90	“Yollama işi yapılmak.”	<i>Gönül alma kabilinden hemen dönmek şartıyla birkaç kızımızı eve yolladık. (GGKY); Beni de infaza yolladılar. (K); Seni şu Yeni Hayat Pastanesi'ne yolladı. (K); Kılıç Ali Paşa, düşman filosunu denizin dibine yollamıştı. (GGKY); Ödevini yapmamışsan kızıyor, hatta azarlıyor ve sınıfın arkasına yolluyor. (LBA)</i>
yollan-			+						1	17	“Yollama işi yapılmak, gönderilmek, bir yere gitmeye başlamak, yürümek.”	<i>Yaşlı kandan ve çocukların çoğunluğu teşkil ettiği kalabalık, aç susuz ve havasız meçhul bir diyara yollanıyorlar. (GGKY); Akşamüzeri geri dönüp otelle ilişkimizi kesiyor, Alparlan'ın peşine takılıp Şam taksicilerinin kalktığı durağa yollanıyoruz. (GGKY)</i>
yor-			+						1	39	“Yorgun duruma getirmek, bir anlam vermek yorumlamak.”	<i>Bu durumu hep hayra yormuştum. (UH); Acemler bu farkı dilimizin zayıflığına yoruyorlar. (GGKY)</i>
yorul-				+			+		2	73	“Yorgun duruma gelmek.”	<i>Çocuk 30 rakamına ulaştığında iyice yorulmuştu. (GGKY); İş bitti, yorulmuşuk. (UH); Biliyorsun ben de çok yoruluyorum. (H); Dolaştım, dolaştım, yoruldu. (UH)</i>
yorumla-		+		+					3	50	“Bir yazıyı veya sözü yorum yaparak açıklamak tefsir etmek.”	<i>Gördüklerini orada soğukkanlılıkla yorumluyordu. (BBAR); Ortak bir algısal çerçeve yokken mesaj olduğu gibi gönderilirse, kişi kendi yaşam ve deneyimine uygun düşen bir algısal çerçeveye göre mesajı alır ve onu soğukkanlılıkla yorumlar. (Yİİ); Luk, İsa'yı yoksulların ve günahkarların arkadaşı olarak yorumlamaktadır. (CK)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yorumlan-			+						1	16	“Yorumlama işi yapılmak veya tefsir edilmek.”	<i>Bu sosyal normların, değerlerin ve beklentilerin, çoğu kere kişi farkında değildir, ne var ki, gelen mesajlar bu norm ve beklentiler çerçevesi içinde yorumlanır. (Yİİ) ;Yunus'un bu dizesi "mânide demişlerdir ki kardeşten yar daha tatlıdır" anlamına gelir; başka türlü yorumlanamaz. (YE)</i>
yozlaş-	+								0	17	“Özündeki iyi nitelikleri birtakım dış etkenlerle zamanla yitirmek, soysuzlaşmak, özünden uzaklaşmak, bozulmak, dejenere olmak, tereddit etmek; dönüşen; bir şey, manevi anlamda değer yargılarını, özelliklerini ve niteliklerini yitirmek, bozulmak, dejenere olmak, özünden uzaklaşmak.”	<i>Toplum giderek yozlaşıyordu. (GTS)</i>
yönel-			+	+		+	+		4	135	“Belli bir yön tutmak.”	<i>Bu durumda İngiliz ticaret ve sanayi sermayesi Avrupa dışındaki ülkelere yöneldi. (E); Ben gayeyi kaybederek, hayranlık ve şaşkınlıkla bu defa, size yöneldim. (CK); Bu yüzden gelişmek isteyen uluslar önce insan kaynaklarını geliştirmeye ve değerlendirmeye yönelmelidirler. (Yİİ); Ayrıca Doğu mitolojisiyle de ilgileniyor, bir mistisizme yöneliyordu. (Y); Öbür yana yöneldi. (Y)</i>
yönelt-		+	+						2	54	“Bir şeye belli bir yön vermek.”	<i>Bettelheim'in ayaklanma günü Ayasofya'da gericilerin yanında görünmesi, İttihatçıları olayların arkasında İngiliz parmağının olduğu görüşüne yöneltti. (E); “Ne yapayım da şuna güzel bir ders vereyim” konusuna yöneltti. (Yİİ)</i>
yöneltil-			+						1	13	“Yönetmek işi yapılmak, idare edilmek.”	<i>Bu bölümün 82. sorusunun "e" şikkında, şu soru yöneltilmiştir. (BBAR)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yönet-		+							1	132	“Bir kurum veya kuruluşun yasalara kurallara ve belli şartlara uygun biçimde işlemlerini sağlamak.”	<i>Her gün bir çocuk nöbetçi olur, etütleri yönetirdi. (BBAR); Onlar herkesi yönetir. (BBAR); Ancak işsiz görünmek istemediği için, İzmir Valiliği'nin karşısında bulunan, babasına ait, "20 odası, 41 karyolası" olan Evliya zade Oteli'ni yönetiyordu. (E)</i>
yönetil-					+				1	41	“Yönetme işi yapılmak.”	<i>Bu bilinç olmadan, çoğu kez dış etkenler tarafından yönetiliyorum. (Yİİ)</i>
yönlendir-		+							1	102	“Bir kimsenin davranış tutum yapacağı iş ve alanlarda izleyeceği yolu göstermek.”	<i>Zaten tüm davranışlarımızı onlara olan sevgimiz ve onları koruma arzumuz yönlendiriyor. (LBA)</i>
yudumla-		+							0	19	“Yudum yudum içmek, acele etmeden yavaş yavaş içmek.”	<i>Bir kölenin getirdiği baharatlı şarabı tadını çıkararak yudumladı. (GTS)</i>
yum-		+	+						2	38	“Kıсарak kapamak.”	<i>Bu acayip ve gergin yüz onu korkutuyor, hala yanmakta devam eden gaz lambasının ışığında gözlerini yumuyordu. (H)</i>
yumuşa-					+				1	39	“Sertliği kalmamak.”	<i>Birden yüzü yumuşadı. (H); Fakat Mümtaz'a bakarken gözlerinin içi güldü ve çehresi yumuşadı. (H)</i>
yumuşat-		+							1	18	“Sertliğini gidermek, yumuşak duruma getirmek.”	<i>Neyse ki Özbek temsilcinin memleketten getirdiği "kızgın selamlar" (hararetili nda) hepimizi güldürüyor ve ortamı yumuşatıyor. (GGKY); Fakat sanat bile bazı tabiatları yumuşatamıyordu. (H); Zaten Mümtaz'ı ilk günden beri himayesine almış, Yaşar'ın iktibaslarından gelişmesi için en müsait remini bulan Fatma'nın kıskançlığının evde yarattığı düşman havayı yumuşatmıştı. (H)</i>
yut-		+							1	43	“Ağızda bulunan bir şeyi yutağa geçirmek; haksız olarak kendine mal etmek, zorbalıkla elinden almak.”	<i>Turan dilini yutmuştu. (UH); Yağ, davar, kuzu, keçi ne bulurlarsa yutarlar. (Y)</i>
yutkun-		+							0	19	“Tükürüğü yutmak veya bir şey yutuyormuş gibi gırtlak hareket ettirmek.”	<i>Emine'nin babası bir şey daha sormak istedi, yutkundu. (Y)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
yuttur-		+	+							2	10	“Yutma işini yaptırmak veya yutmasını sağlamak.; kandırmak, aldatmak.”	<i>Çölde karıncalar toşbağaları taşır, bunlar nedir ki diye bir yalan uyduruyor, bunları oğluna yutturuyordu. (GTS)</i>
yuvarla-									+	1	10	“Bir şeyi bir yerden kaldırmadan eksenini çevresinde döndürerek yürütmek, tekerlemek.”	<i>Siz, içeri yuvarlayın. (Y)</i>
yuvarlan-				+	+	+				3	27	“Kendi üzerinde dönerek hareket etmek.”	<i>Çerçi Abdullah vaktiyle dağ köylerinden birine giderken katarıyla birlikte yarıdan yuvarlanmış. (UH)</i>
yücelt-		+								1	11	“Yükseltmek yüce bir duruma getirmek.”	<i>Kişiliği sağlam temeller üzerine oturmamış, iç gücü gelişmemiş kişiye gelen fırsatlar, ne hazindir ki onu yüceltmiyor. (LBA)</i>
yükle-		+	+							2	53	“Bir yere, taşınması için belli ağırlıkta eşya veya araç gereç koymak; bir bilgisayar, disket vb. gerekli bilgileri aktarmak; <i>mec.</i> bir yükümlülük altına sokmak, sorumlu tutmak; <i>mec.</i> bir suçu birinin üstüne atmak; <i>fiz.</i> bir cisme elektrik gücü vermek.”	<i>Çocuğun bakımını ona yüklediler. (GTS)</i>
yüklen-		+	+	+						3	63	“Yükleme işi yapılmak veya yüklenme işine konu olmak; Kendi ağırlığını başka bir şey üzerine vermek, bedeniyle abanmak; üstüne düşmek, zorlamak; <i>mec.</i> bir şeyi yapmayı kabul etmek, üstüne almak.”	<i>Sabah karanlığında ekmek torbasını yükledi. (BBAR); 27 Mayıs'tan sonra Kurucu Meclis üyeliğine seçildi, 1961'de Manisa milletvekili oldu, 1957'de de Ulus gazetesinin başyazarlığını yüklenmişti. (Y); Dünya barışının korunması da bizim derli omuzlarımıza yükleniyor. (BBAR); Şoför kaybettiği zamanı telafi etmek istercesine gaza yükleniyor. (GGKY)</i>
yüksel-			+	+	+					3	211	“Yükseğe çıkmak.”	<i>Hadiseler ve asabımız bir anda sıfırdan yüze yükseliyor. (H); Gelir düzeyi de yükselmeli. (BBAR); Ağrı insana korku veren masal devleri gibi yükseliyor. (GGKY)</i>
yükselt-		+				+				2	80	“Yükseğe çıkarmak, güçlendirmek, yüksek düzeye getirmek.”	<i>Doktor Nâzım'ın kızı Sevinç'in eşi Cemil Atalay da şube müdürlüğünden başladığı İş Bankası'ndaki kariyerini hızla yükseltecekti. (E)</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
yükseltil-		+							2	26	“Yükseltme işine konu olmak veya yükseltme işi yapılmak.”	<i>Hamdi Efendi, Sultan II. Abdülhamid'in izniyle "bey" unvanına yükseltildi. (E)</i>
yürü-		+	+	+					3	424	“Adım atarak ilerlemek, gitmek.”	<i>Kars'ın en fakir semtlerine, Kalealtı mahallesine hızlı hızlı yürüdü. (K); O zamanlar oturduğumuz Ordu Caddesindeki eve yürüyordum. (K); Ka, sokak lambasının soluk ışığı altında yürüyordu. (K); Ama o Filistin topraklarında bir müddet yürüdü. (CK); Onlar, Küçük Kazımbey Caddesi'nden aşağı doğru küçük seçim bayraklarının altından ve afişler arasından yürüdüler. (K); Karışmak istemedi, biraz yürüdü. (BBAR); Kim bilir o gece ne kadar yürümüşüm. (UH); Bir süre konuşmadan yürüdüler. (BBAR); Oğlunun elinden sıkı sıkı tutmuş, yürüyordu. (H)</i>
yürüt-		+	+	+					3	97	“Yürütme işini yaptırmak, yürütmesini sağlamak.”	<i>“Erkek evin reisidir!” anlayışını paylaşan eşler, evliliklerini ahenk içinde yürütürler. (Yİ); Bu hareketi kararlılıkla yürüten İstanbul Üniversitesi rektörü, hukukçu ve yönetici Ankaralı Cemil Bilsel oldu. (E); Seminerleri Mustafa İnan ve Cahit Arf yürütüyordu. (BBAR)</i>
yürütül-			+						1	53	“Yürütme işi yapılmak, veya yürütme işine konu olmak.”	<i>Artık ilişkiler maslahatgüzar seviyesinde yürütülecekti. (E)</i>
yüz-			+	+					2	56	“Kol bacak yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak.”	<i>Soyulmuş kurbağaya benzeyen acayip bir şey, şehrin lağımlarının birinde yüzecekti. (H); Bestesi akşamın içinde yüzdü. (H); Can yeleğiyle yüzüyorlardı. (H)</i>
zayıfla-			+						1	35	“Zayıf duruma gelmek.”	<i>Çünkü; bende de, buraya geldiğim günden beri, zaman kavramı hayli zayıflamıştır.</i>

HÂL EKLERİ - İSTEM												
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER
												(Y); Çehresi biraz zayıflamış , süzölmüştü. (Ç)
zayıflat-		+							1	18	"Zayıf olmasına yol açmak."	On üç şehri kapsayan Şeyh Said İsyanı Türkiye'yi sadece diplomasi masasında güçsüzleştirmemiş, savaştan yeni çıkan ekonomisini de zayıflatmıştı . (E); Bu dert onu her geçen gün daha da zayıflatıyordu . (K); Aç karnına içilen su zayıflatırmış . (K)
zedele-		+							1	14	"Hafifçe yaralamak; <i>mecc.</i> zarar vermek."	Şeyh Yusuf, Süleyman, Cennet gibi yan kişiler zaman zaman tanıtılırken, serüvenleri işlenir; yapının genel bütünlüğüne bir canlılık kazandırılır, olay örgüsünü de zedelemezler . (Y); Ama zamanla, göz yummuş oldukları bu uyuşmazlık, aralarındaki ilişkiyi sarsıp zedeler . (Yİİ)
zedelen-					+				1	16	"Vurma, çarpma delme sonucu berelenmek, ezilmek; zarar görmek."	İpek'e duymak istediği hayranlık yanlış biriyle yıllarca evli kaldığı için baştan zedelenmişti . (K)
zenginleş-				+					1	15	"Zengin duruma gelmek."	Çok kısa zaman içinde Muhtar zenginleşti . (K)
zenginleştir -		+							1	26	"Zengin duruma getirmek, zenginleşmesini sağlamak."	Bu tür yazarlar edebiyatı zenginleştiriyordu . (GTS)
zıpla-				+	+				2	24	"Bir yere çarpıp yukarı fırlamak."	Odamda zıplama artuk. (UH); Bir gece oldukça geç bir saatte telefon çalınca yerimden zıpladım . (GGKY)
zorla-		+	+	+					3	104	"Birine bir şey yaptırmak amacıyla güç kullanmak, boyun eğdirmeye çalışmak, zor kullanmak, mecbur etmek, açılması, kırılması, sökülmesi gereken şeyler için güç kullanmak, üstelemek, ısrar etmek."	Ben buradakilerin her birini konuşmaya zorluyorum . (GGKY); Aradaki fark bizde orta sınıfın teşekkül edememesidir, her an doğmak için hadiseleri her defasında zorlamıştır . (H); Beni siz zorladınız . (K)
zorlan-				+					1	87	"Zorlama işi yapılmak."	O tatsız neticeyi kabul etmekte zorlanıyordu . (UH); Diğer taraftan onu kabul edecek aile de aynı tereddütleri yaşamış ve karar vermekte zorlanmış . (GGKY)

HÂL EKLERİ - İSTEM													
KÖK / GÖVDE	EKSİZ (YALIN HÂLİ)	YÜKLEME HÂLİ EKİ	YAKLAŞMA HÂLİ EKİ	BULUNMA HÂLİ EKİ	AYRILMA HÂLİ EKİ	VASİTA HÂLİ EKİ	EŞİTLİK HÂLİ EKİ	YÖN GÖSTERME	İSTEM SAYILARI	SIKLIĞI	ANLAMI	ÖRNEK CÜMLELER	
zorlaş-									+ 1	16	"Zor duruma gelmek, güçleşmek."	<i>Grup tekrar yola koyuldu; başta epey hızlı gidiyorlardı, fakat kısa bir süre sonra yolları dikleşti ve zorlaştı. (Ç); Fırtına başladıktan sonra yolculuğumuz daha da zorlaşacak. (Ç); Buna kimsenin itirazı yoktu, fakat aşağı inişleri artık zorlaşmıştı. (Ç); Patikayı takip etmek zorlaştı. (UH)</i>	
zorlaştır-		+							+	2	19	"Zor duruma getirmek, güçleştirmek."	<i>Yoldaki bu çamur yürümeyi iyice zorlaştırıyordu. (BBAR); Ankara'da yeteri kadar İttihatçı vardı; bir de onlara teşkilatçılığıyla ünlü Doktor Nâzım'ın katılması işlerini iyice zorlaştıracaktı. (E)</i>